

RAPORTUL TOVARĂȘULUI GH. GHEORGHIU-DEJ ASUPRA PROIECTULUI DE CONSTITUȚIE A R. P. R.

Tovarăși,

Comisia Constituțională, aleasă de Marea Adunare Națională în sesiunea din luna Martie 1952, și-a îndeplinit însărcinarea primită, elaborând proiectul noii Constituții a Republicii Populare Române.

Timp de aproape două luni de zile, textul proiectului a fost supus unei debateri publice, a cărei amploare, fără precedent în țara noastră, a transformat-o într'un adevărat referendum popular. În grupe sindicale, în cercuri ale Frontului Democrației Populare, la punctele de agitație au participat la dezbateri proiectului de Constituție peste 10 milioane cetățeni. S'au făcut 18.836 propuneri și amendamente la textul proiectului. **(aplauze).**

Larga participare a maseilor la discutarea proiectului de Constituție, puternicul avânt politic și succesele în munca pașnică constructivă determinate de dezbaterile proiectului de Constituție de către întregul popor exprimă vitalitatea regimului de stat democrat-popular, legăturile sale trainice cu masele, adâncul său democratic, precum și hotărârea nestrămutată a poporului român de a îndeplini cu succes sarcinile primului plan cincinal, de a întări statul democrat-popular, de a construi orânduirea socialistă în Republica Populară Română. **(aplauze puternice).**

Poporul muncitor, adevăratul și realul stăpân al țării, a văzut în proiectul de Constituție tabloul vieții sale noi, al cuceririlor sale istorice, al celor mai înalte năzuinți ale sale. Pe drept cuvânt el a numit noua Constituție, Constituția construirii socialismului și a făuririi fericirii și bineistării a celor ce muncesc. **(aplauze puternice)**

I.

Tovarăși,

Proiectul noii Constituții se deosebește fundamental de constituția regimului burghezo-moșieresc.

Constituția din 1923 a servit ca sprijin sângeroasei dictaturi a capitaliștilor și moșierilor, exercitată prin dinastia de Hohenzollern și cele două partide „istorice“ care se succedau la guvern. Este caracteristic pentru vechea viață politică din România faptul că așazisa „opозиție“ burghezo-moșierească a declarat această constituție nulă, ca fiind opera guvernului liberal, care (citez din declarația „opозиției“ în Adunarea Constituantă) :

„A jefuit o treime a cetățenilor de drepturile lor de alegători, a suprimat dreptul de candidatură oprind dela alegeri chiar cetățenii aleși în două legislaturi. Fărădelegile, fraudele, abuzurile, corupția și întregul arsenal al imoralității publice au dat îmbelșugat prilej ca voința alegătorilor să fie falsificată, suveranitatea națională călcată în picioare, demnitatea umană înjosită până la cea din urmă treaptă și drepturile cetățenești crunt batjocorite.“

Aceasta n'a împiedicat însă partidul național-țărănesc, care în mod demagogic a declarat Constituția din 1923 nulă atunci când era în opoziție, s'o considere perfect valabilă când a preluat puterea prin exact aceleași mijloace și metode. Explicația stă în faptul că, pe deasupra ciocnirilor pentru „ciolanul guvernamental“ care caracterizau lupta dintre cele două partide „istorice“, ambele reprezentau cu fidelitate interesele moșierilor și capitaliștilor care erau exprimate în Constituția din 1923.

Caracterizând constituțiile burgheze, tovarășul Stalin arată că baza lor o formează principiile capitalismului, temeliile lui principale, proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, exploatarea omului de către om și existența exploatare și exploataților, nesiguranța zilei de mâine pentru majoritatea muncitoare — la un pol al societății, și luxul minorității care nu muncește, dar care are ziua de mâine asigurată — la celălalt pol. Caracterizarea stalinistă este pe deantregul valabilă pentru Constituția din 1923.

Pentru a camufla temeliile sale principale, Constituția din 1923 era străbătută dela un capăt la altul de cea mai cinică fățarnicie burgheză. „Nu se admite în stat nicio deosebire de naștere sau de clase sociale“ — glăsuia articolul 8, iar articolul 21 spunea : „toți factorii producției se bucură de egală ocrotire“.

Despre ce fel de „egală ocrotire“ putea fi vorba, când aceeași constituție, prin articolul 17, garanta proprietatea capitaliștilor asupra fabricilor și uzinelor în care erau exploatați sângeros sute de mii de muncitori sau proprietatea moșierească, pe ale cărei întinderi erau jefuiți de rodul muncii lor, spoliați și batjocoriți milioane de țărani și argați ? Despre ce fel de „egalitate“ poate fi vorba în general între moșieri și țărani, între fabricanți și muncitori ? Nici măcar autorii Constituției din 1923, care au proclamat că „nu se admite în stat nicio deosebire de naștere sau de clase sociale“, n'ar putea să ne explice ce fel de egalitate este între fabricanții sau moșierii care se lăfăiau în palate și conace luxoase și muncitorii sau țăranii care trăiau în cea mai neagră mizerie.

Cum „îi ocrotea“ constituția burghezo-moșierească pe muncitori o demonstrează represiunile sângeroase prin care erau înăbușite cele mai elementare revendicări politice și economice muncitorești. Cât privește țărănimea, trebuie reamintit că burghezia și moșierimea au făcut școala „ocrotirii“ ei încă în 1907, când au tras cu tunurile în țărani care cereau pământul pe care-l munceau și la care aveau dreptul.

Rai pentru moșieri și capitaliști — iad pentru muncitori și țărani, așa arăta „egalitatea“ socială în timpul regimului burghezo-moșieresc.

Capitolul privitor la drepturi și libertăți din Constituția din 1923 este tipic pentru concepția burgheză asupra libertății. În articolul 21 se pomenea, de pildă, de „libertatea muncii“. Dar ce înseamnă asemenea „libertate“ când toate fabricile și uzinele aparțineau capitaliștilor care sileau pe muncitori, pentru a nu muri de foame, să-și vândă forța de muncă și să-și poarte jugul exploatareii ! Sclavie salariată — cum pe drept cuvânt a numit Marx munca în societatea capitalistă.

„Libertatea presei“, „libertatea conștiinței“, „libertatea de asociație“ — proclamate în Constituția din 1923 erau răpite cu desăvârșire masselor muncitoare. Ele funcționau doar pentru uzul exploatareilor. Dar nici chiar această constituție cu „drepturile“ și „libertățile“ ei ciuntite sau fictive nu era pentru regimul

burghezo-moșieresc un instrument destul de eficace pentru exercitarea sângeroasei sale dictaturi antipopulare. O mare parte din timp guvernele burghezo-moșierești au ținut poporul sub teroarea stării de asediu, a legilor excepționale. Teroarea se înăsprea pe măsură ce creștea valul rezistenței poporului, în frunte cu clasa muncitoare condusă de Partidul Comunist, împotriva fascizării țării și a pregătirilor războiului antisovietic.

Constituția din 1923 era îmbibată de ideologia naționalismului claselor exploatare. Ea nu cuprindea nici măcar de formă vreoa prevedere cu privire la egalitatea în drepturi a minorităților naționale. Sub semnul Constituției din 1923 burghezia română a supus unei duble oprinări masele muncitoare de altă naționalitate, a organizat și patronat sălbatice pogromuri cu caracter rasist, a pricinuit suferințe grele minorităților naționale.

Constituția din 1923 era expresia caracterului antinațional al regimului burghezo-moșieresc, a politicii de înfeudare a țării față de puterile imperialiste occidentale, de scoatere la mezat la tețgheaua capitalului internațional a independenței și suveranității de stat a României. Peste 95% din industria petroliferă, 95% din industria de gaze și electricitate, 74% din metalurgie, 94% din industria zahărului erau deținute de capitalul străin. Muncitorii, țărani și intelectuali români erau condamnați să muncească nu numai pentru a asigura profituri fabuloase capitaliștilor români, ci și pentru huzurul milionarilor dela Washington, Londra, Paris, Berlin.

În 1938, dictatura regală carlistă a decretat o constituție nouă — constituție de tip fascist. Sub semnul acestei constituții, poporul român a fost târât de clica fascistă-antonesciană, sprijinită de partidele burghezo-moșierești, în criminalul război antisovietic și adus la un pas de prăpastie. Numai înaintarea vertiginoasă a Armatei Sovietice eliberatoare și doborârea dictaturii fasciste de către forțele populare conduse de Partidul Comunist au salvat poporul român dela adevărat dezastru național.

II.

Tovarăși,

Eliberând România, Armata Sovietică a dărâmat zidurile inchisorii în care regimul burghezo-moșieresc și imperialismul străin țineau înlănțuit poporul român. **(aplauze puternice).**

Partidul nostru, organizând alianța dintre clasa muncitoare și țărănimaa muncitoare, a doborât puterea capitaliștilor și moșierilor, a instaurat regimul de democrație populară și a trecut la construirea socialismului. **(aplauze puternice).**

Constituția din 1948, făurită în primele luni după proclamarea Republicii Populare Române, corespundea unei etape în care procesul revoluționar de transformare a țării noastre se afla abia în germene sau într'un stadiu inițial. Cea mai mare parte din industrie se afla în mâinile capitaliștilor. Greutatea specifică a industriei de stat reprezenta 20% în siderurgie și 30% în metalurgie. Sectorul socialist în agricultură era aproape inexistent. Gospodăriile agricole de stat și S.M.T.-urile erau puține la număr și nu aveau o greutate specifică prea mare în economie. În comerț capitalul particular era predominant.

În cei patru ani care au trecut de atunci au avut loc schimbări radicale în viața economică, politică și socială a țării. În urma naționalizării, uzinele și fabricile, băncile și transporturile etc. au fost smulse din mâinile capitaliștilor și transformate în proprietate socialistă de stat. În cei patru ani dela naționalizare, industria socialistă aproape și-a triplat producția; ea reprezintă 96,5% din

întreaga industrie a țării. Partidul nostru s'a călăuzit de învățătura stalinistă că nu orice dezvoltare a industriei înseamnă industrializare socialistă. Centrul industrializării, baza ei, este dezvoltarea industriei grele, îndeosebi dezvoltarea producției mijloacelor de producție, dezvoltarea unei industrii proprii de mașini.

Sub capitalism, împiedicarea dezvoltării industriei mijloacelor de producție era o parte a politicii regimului burghezo-moșieresc de înfeudare a țării la carul capitalismului internațional. Comentând tratatul economic încheiat cu Germania hitleristă în 1939, tratat tipic colonialist care limita dezvoltarea industriei române la ramurile petrol, mine, lemn și prelucrarea produselor agricole, economistul burghez Virgil Madgearu scria: „Dacă evoluția industrializării va merge pe această cale normală nu se poate ivi niciun conflict de interese între economia românească și economiile naționale din marile state industrializate“. Burgheziei române îi erau mai scumpe interesele trusturilor străine decât cele ale poporului și ale țării. „Cale normală“ însemna pentru România a continua să fie hinterland agrar al puterilor occidentale și un furnizor de materii prime.

Răsturnând puterea capitalistă-moșierească și înfrângând sabotajul capitaliștilor, clasa muncitoare din R.P.R., condusă de partidul ei marxist-leninist, a dezvoltat într'un ritm puternic industria mijloacelor de producție care a atins la sfârșitul anului 1951 un procent de 54,4% din totalul valorii producției industriale. Nivelul general al producției industriale a depășit cu mult cel mai înalt nivel atins sub capitalism. La sfârșitul anului 1951, industria metalurgică a atins 260,3% față de producția din 1938, industria chimică (fără chimico-farmaceutică) 244,8% față de 1938.

Reorganizarea pe baze noi, socialiste, a vechilor întreprinderi, utilizarea lor cu tehnica modernă, asigurarea lor cu energie electrică, crearea unor ramuri industriale noi (industria de tractoare, industria de utilaj petrolifer și minier, de utilaj pentru industria ușoară, industria electrotehnică, etc.) producerea în țară a unor mașini și agregate complexe, pentru care România a fost zece de ani tributară imperialiștilor, marchează creșterea calitativă a industriei noastre socialiste.

Aceste succese în opera de construire a socialismului ar fi de neconceput fără marele și permanentul ajutor al Uniunii Sovietice. **(aplauze furtunoase și îndelung repetate)**. Una din caracteristicile acestui ajutor constă în faptul că el are ca obiect întărirea și dezvoltarea economiei naționale, în primul rând prin dezvoltarea industriei socialiste și prin crearea bazei materiale tehnice a socialismului în țara noastră.

În agricultură, sectorul socialist se află în dezvoltare. Se întăresc gospodăriile agricole de stat; crește numărul S.M.T.-urilor. În numeroase sate s'au format aproape 1500 gospodării agricole colective și peste 1100 întovărășiri agricole. Comerțul socialist a crescut deasemenea, reprezentând 76%.

Proprietatea socialistă asupra principalelor întreprinderi industriale, asupra transporturilor, băncilor, pădurilor, bogățiilor subsolului, etc. a devenit baza de neclintit a statului nostru de democrație populară.

Orânduirea democrat-populară, datorită făuririi unui puternic sector socialist în economie, datorită conducerii planificate a economiei și relațiilor strânse cu economia socialistă a mării Uniuni Sovietice, cu marea Chină, cu țările de democrație populară, cu Republica Democrată Germană, a lichidat crizele, șomajul și anarhia în producție și asigură mersul ascendent al economiei. Aceasta se explică prin faptul că legile economice ale capitalismului își pierd puterea în sectorul socialist al economiei naționale și în locul lor apar, pe baza lichidării contradicției dintre caracterul relațiilor de producție și caracterul forțelor de producție, legi proprii economiei socialiste.

Schimbări însemnate au avut loc și în structura de clasă a societății noastre. Clasa moșierilor, precum se știe, a fost lichidată ca urmare a reformei agrare.

Aceeași soartă a împărțit-o clasa capitaliștilor din industrie, ca urmare a naționalizării. Sectorul capitalist cuprinde în prezent gospodăriile chiaburești, întreprinderile comerciale particulare, micile întreprinderi industriale nenaționalizate.

Crearea unei puternice industrii socialiste, lichidarea exploatării omului de către om în sectorul socialist al economiei au dus la schimbări calitative în rândurile oamenilor muncii. Proletariatul, în trecut clasă exploatătă de capitaliști, a devenit clasa dominantă în stat, care nu mai este lipsită de unelte și mijloace de producție, ci dimpotrivă le stăpânește laolaltă cu întreg poporul muncitor. Clasa muncitoare a demonstrat în mod indiscutabil că este în stare să conducă economia și statul mai bine decât burghezia și să creeze un mod de producție superior celui capitalist. **(aplauze puternice).**

Și în sânul țărănimii au loc schimbări de structură. Peste 120.000 de familii de țărani muncitori au trecut la regimul de viață colectivă, unindu-și gospodăriile individuale în gospodării agricole colective. Deși încă puține la număr, gospodăriile agricole colective și-au demonstrat superioritatea asupra gospodăriilor individuale, îndemnând prin pilda lor masse tot mai largi ale țărănimii să treacă la agricultura socialistă. Marea majoritate a țărănimii formează o clasă de mici proprietari care își bazează existența pe mica producție de mărfuri.

Rândurile intelectualilor se largesc cu noua intelectualitate — intelectualii din rândurile clasei muncitoare și țărănimii muncitoare. În sânul vechii intelectualități tot mai mare este numărul celor care-și consacră efortul creator cauzei poporului muncitor.

Din 1948 și până astăzi au avut loc schimbări însemnate și în domeniul construcției de stat. Alegerea sfaturilor populare — organe locale ale puterii, care întruchiează un principiu de bază al democrației socialiste — atragerea masselor la conducerea treburilor obștești — a marcat o etapă principală pe drumul construirii statului democrat-popular. A fost construită armata populară și celelalte verigi ale noului aparat de stat, a fost creată o legislație pusă în slujba poporului muncitor.

Toate aceste schimbări economice și politice au consolidat pozițiile clasei muncitoare și alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare — baza puterii populare.

Sarcina principală care stătea în fața Comisiei Constituționale era de a elabora un proiect de Constituție care să oglindească în mod just particularitățile economice și politice ale perioadei actuale de dezvoltare a R.P.R. Tovarășul Stalin ne învață că spre deosebire de program care vorbește despre ceea ce nu există încă și trebuie să fie abia dobândit și cucerit în viitor, constituția, dimpotrivă, trebuie să vorbească despre ceea ce există deja, despre ceea ce este deja obținut și cucerit azi, în prezent. Călăuzindu-se de această indicație stalinistă, proiectul noii Constituții reprezintă bilanțul drumului străbătut, bilanțul cuceririlor istorice dobândite de poporul muncitor pe calea construirii socialismului.

Este un fapt istoric că orânduirea democrat-populară s'a consolidat definitiv. Este firesc deci ca acest fapt să fie oglindit în noua Constituție.

Tot atât de netăgăduit este existența formațiunii socialiste, rolul ei conducător în economia națională a republicii. Și acest fapt își găsește locul în noua Constituție.

În acelaș timp, trebuie ținut seama de faptul că socialismul nu a izbândit încă deplin, că ne aflăm în perioada de trecere dela capitalism la socialism. Caracterul perioadei actuale își găsește expresia în numeroase articole ale proiectului noii Constituții, ca, de pildă, în definirea orânduirii sociale, a funcțiilor statului, a drepturilor și libertăților cetățenilor.

Proiectul noii Constituții stabilește existența a trei formațiuni social-eco-

nomice : formațiunea socialistă, mica producție de mărfuri și formațiunea particular-capitalistă.

Formațiunea socialistă, care are fie forma proprietății de stat, fie forma proprietății cooperatist-colectiviste, este pârghia principală pe care se sprijină statul democrat-popular în îndrumarea întregii economii spre socialism. Aplicând planificarea directă față de formațiunea socialistă, statul exercită față de mica producție de mărfuri un rol regulator și de îndrumare în scopul îmbinării intereselor statului cu cele ale țărănimii mici și mijlocii.

Formațiunea micii producții de mărfuri cuprinde alături de meseriași, milioanele de gospodării țărănești mici și mijlocii — țărănimea muncitoare — care constituie principalul aliat al clasei muncitoare, principala bază de aprovizionare cu produse agricole a industriei și a masselor muncitoare dela orașe. Deaceea statul sprijină pe țărani cu gospodării mici și mijlocii cu scopul de a-i feri de exploatarea capitalistă, de a spori producția realizată de ei și a ridica bunăstarea lor.

Noi avem încă de a face cu o serioasă rămânere în urmă a agriculturii față de industrie ceea ce crează mari greutăți operei de construcție socialistă. Aceasta se datorește faptului că agricultura noastră este dominată de mica gospodărie țărănească, care dă o mică cantitate de cereale-marfă și care generează capitalism spontan și în proporție de masă.

Marxism-leninismul ne învață că pentru țărănimea muncitoare nu există altă cale de a scăpa de exploatare, de nevoi și lipsuri, decât unirea micilor gospodării în gospodăria agricolă colectivă. Singura metodă pentru antrenarea gospodăriilor mici și mijlocii pe făgașul socialismului este convingerea. Marxism-leninismul condamnă orice încercare de folosire a violenței față de mica producție de mărfuri. Desfășurând o mai largă muncă de convingere a țărănimii muncitoare cu privire la superioritatea agriculturii socialiste vom întări curentul creat pentru gospodăria colectivă.

Așa cum a precizat partidul nostru încă la Plenara C.C. al P.M.R. din Martie 1949 „alcătuirea gospodăriei agricole colective va avea loc nu pe baza ruinării și distrugerii gospodăriilor mici și foarte mici, nu pe calea luptei cu ele, ci pe calea ridicării lor economice, a ridicării lor la un nivel mai înalt al tehnicii, culturii și organizării lor“. Aplicării acestei politici îi datorează țărani muncitori ridicarea simțitoare a nivelului lor de trai și de cultură.

Marele Lenin a spus că nu se poate construi socialismul fără un spate trainic al frontului, iar spatele frontului îl constituie milioanele de gospodării țărănești. Vorbind despre noua politică economică, Lenin arăta necesitatea „de a ne alia cu masa țărănească, cu țărănimea muncitoare de rând“ și de a merge astfel înainte, mai încet decât am dori, dar așa încât întreaga masă să meargă cu noi. „Atunci — spune Lenin — și înaintarea va deveni la momentul potrivit atât de rapidă, cum nici nu putem visa în momentul de față“.

Proiectul de Constituție constată existența în economia națională a formațiunii particular-capitaliste, bazate pe exploatarea muncii salariate. Definirea acestei formațiuni are o mare însemnătate, deoarece ea indică în termeni concisi cauza fundamentală a unora din greutățile pe care le întâmpinăm în calea spre socialism, sporind vigilența oamenilor muncii și îndemnându-i la noi eforturi pentru consolidarea și dezvoltarea formațiunii socialiste. În etapa actuală, politica statului față de elementele capitaliste este o politică de îngrădire și eliminare.

Perioada de trecere dela capitalism la socialism este perioada unei ascutite lupte de clasă, deoarece fiecărei formațiuni îi corespunde o anumită clasă. Trecerea dela mai multe formațiuni social-economice la dominația completă a formațiunii socialiste se desfășoară în condițiile înverșunatei împotriviri a elementelor exploatare.

Proiectul de Constituție indică țelul nostru final, precizând că politica statului de democrație populară este îndreptată spre lichidarea exploatării omului de către om și construirea socialismului. Aceasta exprimă mersul nostru neabătut spre victorie, hotărârea oamenilor muncii din patria noastră de a duce cu fermitate până la capăt opera de construire a noii orânduiri sociale — orânduirea socialistă.

Tovarăși,

În țara noastră a fost instaurată adevărata democrație, democrația în folosul celor mulți, a fost lichidat șomajul, au crescut bunăstarea și nivelul cultural al poporului, au fost asigurate oamenilor muncii drepturile și libertățile pentru care au luptat și și-au vărsat sângele cei mai buni fii ai poporului.

Toate acestea au la bază faptul că în Republica Populară Română puterea aparține oamenilor muncii dela orașe și sate. Marele Lenin socotea chestiunea puterii drept chestiunea fundamentală. În mâinile cărei clase se află puterea — iată ceea ce hotărăște caracterul formal sau real al drepturilor și libertăților democratice înscrise într-o constituție. Poate să proclame orice constituție burgheză „libertatea individuală“, „libertatea presei“, sau „dreptul la libertatea gândirii“ — atâta timp cât la putere se află reprezentanții ai monopolurilor capitaliste, aceste drepturi constituie cea mai sinistrală farsă. Cea mai bună dovadă o constituie faptul că imensa majoritate a cetățenilor americani nu numai că nu vorbesc despre constituția lor cu un sentiment de mândrie, dar chiar se tem să pomenească despre ea, despre „drepturile“ și „libertățile“ înscrise în ea. Statele Unite ale Americii au devenit un stat polițist, o țară în care legi fasciste ca legea Taft-Hartley sau Smith, înăbușă orice activitate obștească, o țară a terorii gestapiste și a linșajului.

Numai acolo unde puterea se află în mâinile clasei muncitoare, clasa care eliberându-se pe sine eliberează întreaga societate, pot exista drepturi și libertăți efective pentru popor. Regimul de stat al republicii noastre, regimul democrației populare, reprezintă puterea oamenilor muncii dela orașe și sate, puterea clasei muncitoare aliate cu țărănimea muncitoare, cu alte cuvinte puterea majorității covârșitoare a populației țării, îndreptată împotriva unei minorități de exploata-tori și asupritori.

Democratismul regimului de stat democrat-popular rezultă din următoarele fapte : la noi nu mai există capitaliști care să stăpânească fabricile și uzinele silind pe muncitori să-și vândă pe preț de nimic puterea de muncă, ci toate fabricile și uzinele, bogățiile subsolului, băncile și minele sunt proprietate de stat, bunuri ale întregului popor muncitor ; la noi puterea de stat nu se află în mâinile câtorva familii de milionari care au în mână aparatul de stat cu guvern cu tot, ci în mâinile oamenilor muncii dela orașe și sate care o exercită prin Marea Adunare Națională și prin sfaturile populare (**aplauze**) ; la noi nu există prigoană și teroare rasistă împotriva cetățenilor altor naționalități sau rase care să trăiască cu groază că pot fi oricând arestați și linșați, ci există deplină egalitate de drepturi pentru minoritățile naționale și pedeapsă aspră pentru orice fel de manifestare de șovinism, ură de rasă sau ură națională (**aplauze**) ; la noi drepturile și libertățile sunt nu pentru minoritatea infimă a exploata-torilor, ci pentru majoritatea covârșitoare a populației, pentru cei ce muncesc la orașe și sate. (**aplauze entuziaste**).

Aceasta înseamnă democratism real, democratism socialist. Expresia consecventă până la capăt a democratismului socialist este democrația sovietică, cea mai înaltă formă a democrației, democrația întregului popor. (**aplauze furtunoase**). Democrația sovietică socialistă ale cărei mărețe principii sunt consacrate în Constituția Stalinistă constituie înaltul model al democrației noastre populare.

Dintre toate libertățile democratice, libertatea cea mai de preț pentru oamenii muncii este eliberarea de sub jugul exploatării. Ea stă la temelia tuturor celorlalte libertăți, deoarece numai omul eliberat de sub jugul capitalismului „își va putea îndrepta spinarea, va putea ridica fruntea, se va putea simți om. Pentru întâia oară după secole de muncă pentru alții, de muncă de rob în folosul exploataților, se ivește posibilitatea unei MUNCII A OMULUI PENTRU EL INSUȘI, a unei munci care să se bizue pe toate cuceririle tehnicii și ale culturii moderne“ (V. I. Lenin).

Eliberarea masselor muncitoare din țara noastră de sub jugul exploatării burghezo-moșierești a dat muncii un nou conținut. Regimul democrat-popular privește munca drept factorul de bază a orânduirii sociale. Socialismul și munca sunt de nedespărțit. În Republica Populară Română munca a devenit o chestiune de onoare. Aceasta produce o adâncă schimbare în conștiința clasei muncitoare, în atitudinea ei față de muncă. Ea își găsește expresia în forța creatoare a masselor, în uriașul avânt al întrecerii socialiste, în dezvoltarea mișcării stahanoviste, în desfășurarea largă a inițiativelor și a talentelor organizatorice ale masselor, înăbușite în trecut de capitalism.

Dreptul la muncă, dreptul la odihnă, dreptul la asigurarea materială la bătrânețe, dreptul la învățătură au devenit realități de zi cu zi în țara noastră. Oamenii muncii au găsit în proiectul de Constituție un adevărat tablou al vieții lor noi, a ceea ce cu adevărat a pătruns adânc în viața lor. Acelaș lucru trebuie spus despre asemenea drepturi și libertăți, ca egalitatea în drepturi a femeii cu bărbatul, libertatea de conștiință, libertatea cuvântului, libertatea presei, libertatea de organizare, etc., care sunt înscrise la loc de cinste în proiectul de Constituție.

Tovarășul Stalin a subliniat că Constituția Sovietică nu se mărginește la a fixa drepturile formale ale cetățenilor ci strămută centrul de greutate pe garantarea acestor drepturi. Această particularitate a Constituției Staliniste a devenit una din trăsăturile de bază ale democrației socialiste sovietice — mărețul model al democrațiilor populare. Garantarea drepturilor și libertăților, asigurarea condițiilor materiale pentru exercitarea lor efectivă este una din caracteristicile de bază ale noii noastre Constituții. Este știut, de pildă, că în Constituția din 1948 noi nu am înscris asigurarea unor asemenea drepturi cum este dreptul la muncă, deoarece atunci nu existau garanțiile materiale necesare. Asigurarea dreptului la muncă a devenit posibilă abia acum, prin existența și dezvoltarea formațiunii socialiste a economiei naționale, prin creșterea neîntreruptă și sistematică a forțelor de producție, prin înlăturarea posibilității crizelor economice și prin lichidarea șomajului.

Proiectul de Constituție are prevederi însemnate și în ce privește problema națională. Statul democrat-popular a lichidat cu mână fermă regimul de sălbatică asuprire națională aplicat minorităților sub capitalism, a acordat drepturi egale minorităților naționale și a creat cele mai favorabile condiții pentru dezvoltarea multilaterală a naționalităților din România. (aplauze).

Succesele dobândite pe acest tărâm, relațiile statornicite între poporul român și minoritățile naționale au confirmat justetea liniei partidului în problema națională, bazată pe aplicarea justă și consecventă a învățaturii staliniste.

Proiectul de Constituție ridică pe o treaptă mai înaltă rezolvarea democratică a problemei naționale în România, prevăzând crearea Regiunii Autonome Maghiare în teritoriul locuit de populație compactă maghiară secuiască. Oamenii muncii, educați de partid în spiritul internaționalismului, au salutat cu însuflețire această prevedere a proiectului de Constituție. Dușmanii poporului muncitor, care în trecut au ațâțat și au speculat vrăjmășia artificială creată între români și cetățenii de altă naționalitate și care ar dori să-și redobândească pozițiile pierdute prin ațâțarea șovinismului, au reacționat furios și plini de turbare față de această măsură, ceea ce înseamnă că ea a izbit direct la țintă. (aplauze).

Crearea Regiunii Autonome Maghiare va întări considerabil statul român democrat-popular, așezând pe baze trainice conviețuirea frățească între poporul român și minoritatea națională maghiară, va duce la lichidarea ultimelor rămășițe de neîncredere între ele, cultivate în trecut de moșierii și capitaliștii români și maghiari în scopul subjugării și exploatării sălbatice a tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate, va întări și desvolta unitatea de luptă a oamenilor muncii români, maghiari și de alte naționalități în construirea socialismului, va mări forța lor combativă împotriva pozițiilor economice și ideologice ale claselor exploatoare, va întări hotărârea lor în lupta pentru apărarea patriei comune, Republica Populară Română, pentru apărarea păcii. **(aplauze puternice).**

Cu prilejul debaterii publice a proiectului de Constituție s'a manifestat conștiința crescândă a oamenilor muncii că marile cuceriri dobândite până acum trebuie întărite și dezvoltate și că este datoria lor patriotică să contribuie la aceasta.

Intrecerea socialistă a muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor pentru îndeplinirea planului de stat înainte de termen, care s'a transformat într'o mișcare de masă, creșterea avântului maselor de țărani muncitori în lupta pentru o recoltă bogată și în predarea de produse agricole către stat, intensificarea activității în instituțiile de cultură constituie manifestarea patriotismului poporului muncitor.

Imbinarea armonioasă a intereselor generale cu interesele particulare este o trăsătură a societății noastre. Interesele întăririi statului democrat-popular cer din partea fiecărui om al muncii să-și îndeplinească în mod scrupulos obligațiile către stat și să vegheze ca acestea să fie lege pentru toți cetățenii.

Odată ce baza de neclintit a orânduirii noastre este proprietatea obștească socialistă, rezultă clar că prima datorie a oricărui cetățean este să păzească proprietatea obștească ca lumina ochilor, să nu tolereze nimănui să se atingă de ea — indiferent dacă este vorba de proprietatea de stat sau proprietatea cooperatist-colectivistă.

Întărirea statului, a tuturor verigilor sale — este în momentul de față problema cea mai importantă. Statul democrat-popular este o formă de organizare de stat, care se deosebește principial de forma veche burghezo-democratică, un tip nou de stat, care slujește nu scopurilor de exploatare și asuprire a maselelor muncitoare, ci scopurilor de complectă eliberare a lor de sub orice fel de asuprire și exploatare. Întărirea statului democrat-popular înseamnă în primul rând întărirea legăturilor sale cu masele, atragerea lor la construirea socialismului, la conducerea treburilor obștești, dar ea înseamnă totodată întărirea aparatului de stat, care asigură securitatea internă a cetățenilor, face inofensivi și reprimă pe dușmanii poporului.

Statul democrat-popular este instrumentul principal al construirii socialismului. El desfășoară în această direcție o uriașă activitate creatoare.

Deși în perioada construirii socialismului munca pașnică economico-organizatorică și cultural-educativă a statului are o însemnătate deosebită, funcțiunea represivă împotriva activității ostile a dușmanului de clasă și funcțiunea apărării țării împotriva dușmanului din afară își păstrează întreaga importanță atât timp cât clasele exploatoare n'au fost complect lichidate și cât există pericolul unei agresiuni imperialiste. Intensificarea politicii agresive a imperialismului american îndreptată împotriva Uniunii Sovietice și a țărilor de democrație populară, ca și ascuțirea continuă a luptei de clasă în interior cer să dăm toată atenția întăririi capacității de apărare a țării, creării rezervelor de stat și totodată întăririi acelor verigi ale aparatului de stat al căror ascuțis este îndreptat împotriva hoților și delapidatorilor, sabotorilor și diversioniștilor, trădătorilor și spionilor.

Dușmanii poporului s'au putut convinge în repetate rânduri că puterea

populară este hotărîtă să sdrobească orice uneltire împotriva operei noastre constructive, orice încercare de a submina interesele economiei naționale și de a sluji cauza mârșavă a ațățătorilor la război imperialiști.

Tovarăși,

Pentru prima oară Constituția Republicii Populare Române înscrie rolul partidului nostru în viața politică și de stat a țării. **(aplauze puternice îndelungate).**

Dealungul celor peste 30 de ani de existență, partidul nostru a dovedit prin fapte că nu cunoaște interese mai înalte decât interesele poporului muncitor, că el slujește cu abnegație marea cauză a eliberării oamenilor muncii de sub jugul exploatării și asupririi, cauza construirii socialismului. **(aplauze).**

Sub steagul partidului, sub conducerea lui, muncitorii și țărani din România au răsturnat puterea moșierilor și a capitaliștilor și au instaurat regimul de democrație populară. Sub acelaș steag glorios ei au pășit la construirea socialismului. Politica partidului constituie baza vitală a orânduirii democrat-populare.

Recunoașterea de către întreg poporul muncitor a rolului conducător al partidului se datorește faptului că masele înainte exploatate și asuprite care n'au avut un partid și-au găsit în partidul comuniștilor un partid al lor, de care se simt legate cu trup și suflet, partid care a organizat masele muncitoare și le-a condus în lupta de eliberare de sub jugul exploatării, care le conduce spre victoria deplină a socialismului.

Demascarea și sdrobirea devierii de dreapta a arătat forța partidului, capacitatea sa de a lichida cu fermitate orice încercare de a-l abate de pe drumul marxism-leninismului, de pe drumul apărării intereselor oamenilor muncii și al luptei pentru fericirea poporului. Ea a înarmat partidul cu noua experiență a luptei de clasă, întărind unitatea rândurilor sale și forța sa de mobilizare a masselor muncitoare pe calea construirii socialismului la orașe și sate.

Tovarășul Stalin ne învață că partidul marxist-leninist este un organism viu. Ca în orice organism în el are loc un schimb de substanțe: ceea ce este vechi, ceea ce și-a trăit traiul se elimină — ceea ce este nou și crește, trăiește și se dezvoltă. Aceasta este legea creșterii partidului, care se întărește curățindu-se de oportuniști, care se debarasează de tot ceea ce îl împiedică să meargă înainte.

Înainte înseamnă pentru noi — pe drumul glorioasei experiențe a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, pe drumul lui Lenin și Stalin. **(aplauze furtivoase; adunarea în picioare aclamă puternic timp de minute în șir).**

Experiența istorică de luptă a P.C. (b) al U.R.S.S. a servit și servește ca îndreptar sigur tuturor partidelor comuniste și muncitorești, care o aplică în mod creator în lupta pentru eliberarea omenirii de sub jugul exploatării și asupririi, pentru pace. Partidele marxist-leniniste din țările de democrație populară aplică cu succes experiența P.C. (b) al U.R.S.S. în construirea noii economii și culturii socialiste, în construcția de stat și de partid.

Convocarea celui de al XIX-lea Congres al Partidului Comunist Bolșevic al Uniunii Sovietice are o uriașă însemnătate nu numai pentru mișcarea comunistă mondială dar și pentru întregul lagăr al păcii și democrației, deoarece creșterea forței Statului Sovietic și înaintarea lui spre comunism întăresc considerabil forțele mondiale ale păcii.

Proiectul Directivelor Congresului al XIX-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. arată că: „**actuauul plan cincinal (al 5-lea) demonstrează din nou în fața întregii lumi marea forță vitală a socialismului, avantajele fundamentale ale sistemului econo-**

mic socialist față de sistemul capitalist. Acest plan cincinal este un plan de construcție economică și culturală pașnică. El va contribui la consolidarea și lărgirea continuă a colaborării economice dintre Uniunea Sovietică și țările de democrație populară și la dezvoltarea relațiilor economice cu toate țările care doresc să dezvolte comerțul pe bază de egalitate în drepturi și avantaje reciproce.

Aceste cuvinte arată din nou cu deosebită putere imensa importanță pe care o prezintă pentru țara noastră alianța și prietenia cu Uniunea Sovietică.

Dornic de pace și plin de hotărâre de a o apăra, poporul român a salutat înscrierea în Constituție a politicii externe a statului român democrat-popular de apărare a păcii, de prietenie și alianță cu Uniunea Sovietică și cu țările de democrație populară, a politicii de pace și prietenie cu toate popoarele iubitoare de pace.

Principalele cuceriri ale poporului muncitor, schimbările în viața economică și politică a țării, schimbările în structura de clasă a societății constituie în esență conținutul proiectului noii Constituții.

III.

Tovarăși deputați,

Marele număr de propuneri de amendamente și adăugiri la proiectul de Constituție venite de la cetățeni confirmă odată mai mult capacitatea creatoare a masselor, interesul lor adânc pentru rezolvarea problemelor de stat, aportul însemnat pe care îl aduce experiența masselor pentru justa conducere a unui stat cu adevărat democratic, pentru construirea socialismului.

Propunerile de amendamente sunt de mai multe categorii. Un mare număr se referă la chestiuni de redactare. Unele dintre ele sunt justificate. Desigur se va ține seama de acestea la redactarea definitivă a textului.

O altă categorie de propuneri privește chestiuni ale legislației curente, care nu-și au locul în legea fundamentală. Ele trebuie să fie trimise organelor competente pentru a ține seama de ele în activitatea legislativă în viitor. În sfârșit, o altă categorie de propuneri privește direct textul Constituției.

1. La capitolul cu privire la orânduirea de stat este necesară o complectare. Ideea de apărare a suveranității și independenței naționale a poporului român este subliniată în capitolul introductiv și în mai multe articole ale proiectului. Este just totuși ca la art. 17 cu privire la orânduirea de stat să se precizeze caracterul unitar, independent și suveran al statului nostru, tocmai pentru a sublinia faptul că pentru prima dată dealungul existenței sale poporul român și-a cucerit o adevărată independență și suveranitate națională. (aplauze puternice).

2. La art. 5, un număr de cetățeni cer înlăturarea pe cale constituțională a existenței legale a formațiunii particular-capitaliste. Acești cetățeni grăbiți să lichideze formațiunea particular-capitalistă nu au priceput că o asemenea problemă nu se rezolvă prin simpla înscriere a unui articol în Constituție. Ei văd lucrurile cam în felul următor: ai dat un decret și gata, s'a terminat cu capitalismul. Lupta de clasă este însă mult mai complicată. Lichidarea elementelor capitaliste, care au rămas îndeosebi în agricultură, nu se face peste noapte, ci ca rezultat al unui proces mai mult sau mai puțin îndelungat. Trecerea de la îngrădirea chiburimii la lichidarea ei ca clasă va fi posibilă numai atunci când masele principale ale țărânimii se vor fi conștienți de avantajele gospodăriei colective și vor trece la agricultura socialistă. În această direcție trebuie îndreptate eforturile pentru a ajunge la lichidarea formațiunii particular-capitaliste.

În perioada actuală statul realizează în mod consecvent politica de îngrădire și eliminare a elementelor capitaliste.

3. La art. 24, litera f, se propune ca între atribuțiile Marii Adunări Naționale, să se adauge și cuvintele „Stabilirea impozitelor și veniturilor destinate bugetului statului”. Amendamentul este necesar ca o garanție a stabilității impozitelor.

4. La art. 30 se propune ca președintele și vicepreședinții Marii Adunări Naționale să fie aleși pe toată durata legislaturii. Propunerea este justă, deoarece alegerea de fiecare dată a președintelui și vicepreședinților răpește timp prețios din activitatea Marii Adunări Naționale.

5. La art. 50 s'au făcut numeroase propuneri, pe de o parte de a se înființa noi ministere (al cooperăției, al gospodăriilor agricole colective, al sportului, al presei etc), pe de altă parte de a se desființa unele ministere. Ministerele au fost trecute în Constituție tocmai pentru a se asigura o stabilitate în această direcție. Lista lor a fost fixată pe baza unor cerințe stricte de stat, ținându-se seama de nevoile dezvoltării economiei naționale. Totodată se urmărește combaterea birocratismului și a cheltuielilor administrative nejustificate.

6. Un mare număr de amendamente privesc capitolul VII: drepturile și datoriile fundamentale ale cetățenilor. Mai mulți cetățeni cer, de pildă, să se precizeze că dreptul la muncă este asigurat numai oamenilor muncii. Desigur, în cazul de față, această propunere nu este justă, deoarece regimul nostru de stat creează condițiuni de muncă tuturor cetățenilor, inclusiv foștilor exploatare și elementelor capitaliste care își pierd puțința de a mai exploata munca salariată, în urma politicii de îngădire și eliminare. Oricui vrea să muncească cinstit, i se asigură dreptul la muncă — ceace este perfect just.

7. Mai mulți cetățeni obiectează că articolul 83 cu privire la drepturile femeii este prea larg și că ar conține unele repetări. Noi credem că articolul trebuie să rămână în redactarea actuală tocmai pentru a sublinia însemnătatea acordării și garantării drepturilor egale femeii. Femeile constituie jumătate din populația țării și aportul lor la construirea socialismului poate și trebuie să devină mult mai mare, printr'o politică justă de antrenare mai largă a femeilor muncitoare dela orașe și sate în activitatea economică, politică, de stat și culturală.

8. Cu privire la art. 84, numeroși cetățeni își exprimă temerea că garantarea libertății de conștiință tuturor cetățenilor R.P.R. ar permite elementelor reacționare ale clerului, aparținând diferitelor confesiuni sau secte, să desfășoare o activitate potrivnică statului și intereselor oamenilor muncii. Pentru a preveni o asemenea situație, ei cer îngădirea acestui drept. Desigur, soluția indicată nu este acceptabilă. Garantarea libertății de conștiință rezultă din însăși natura regimului democrat-popular. Oricine calcă Constituția și legile țării, abuzează de libertatea de conștiință în scopul de a lovi în libertățile democratice ale poporului, pentru a restaura regimul burghezo-moșieresc, va suferi rigorile legii.

Acestea sunt unele amendamente și adăugiri mai importante la proiectul de Constituție asupra cărora am socotit necesar să aducem precizări.

IV.

Tovarăși,

Trebuie spus că proiectul noii Constituții a R.P.R. s'a bucurat de o atenție cu totul specială din partea presei burgheze occidentale și a sucursalelor ei din Belgard și Ankara.

La început, oficiile de propagandă imperialiste au încercat să organizeze tăcerea în jurul proiectului nostru de Constituție. Așa ceva însă nu mai este posibil în zilele noastre. Forța opiniei publice este mai puternică decât normativede

trusturilor de presă. Interesul stărnit de noua noastră Constituție în sânul po-
poarelor din Apus i-a silit pe imperialiști să-și mobilizeze scribii pentru a încerca
să inducă în eroare masele și cercurile progresiste, să le distragă atenția, să le
desorienteze. N'au lipsit nici calomniile, nici minciunile grosolane, nici încercări
de a trunchia textul Constituției.

Ce a deslănțuit oare acest val de interpretări calomnioase și de minciuni
care au mers până la trunchierea unor texte ale noii Constituții ?

S'ar părea că Constituția noastră a produs amărăciune și deziluzie în cer-
urile imperialiste. Poate că ele s'au așteptat ca noi să elaborăm o constituție de
tip burgez, în care să fie consfințită proprietatea asupra mijloacelor de producție
bazată pe jaf și exploatarea oamenilor muncii ? Dar n'au aflat oare că noi am
lichidat de mult cu proprietatea moșierească și am împărțit întinsele pământuri
ale moșierilor unui milion de țărani fără pământ și cu pământ puțin ? Noua noastră
Constituție proclamă că pământul este al celor ce-l muncesc — nu al paraziților și
frântorilor care sugeau vлага țărănimii. Poate că neconsolații scribi ai trusturilor
au aflat despre această lozincă mai demult din versurile imnului proletarilor re-
voluționari „Internaționala“ pe care-l intonează oamenii muncii din toate țările :
„Pământul este al celor harnici, cei leneși plece unde vor“ **(aplauze puternice)**.
Fără îndoială, marilor proprietari capitaliști din Statele Unite, care au acaparat
milioane de hectare de pământ, ruinand pe micii fermieri și punându-i pe drumuri
în căutare de lucru, nu le vine la socoteală răspândirea în rândurile acestora din
urmă a unor asemenea lozinci „subversive“. Este știut că milioane de mici fer-
mieri americani duc o existență mizerabilă, suferind adeseori foamea, ca rezultat
al concentrării pământurilor în mâinile marilor trusturi cerealiere. În mintea lor
ar putea căpăta consistență ideea că această stare de lucruri poate fi schimbată, de-
oarece există țări în care asemenea prefaceri s'au efectuat cu succes.

Tot atât de firesc este ca ziarele monopolurilor americane și ale lorzilor en-
glezi să fie pline de nemulțumire față de faptul că am izgonit pe capitaliști dela
putere, că am naționalizat fabricile și am pus în fruntea lor muncitori. Doar nu ne
putem aștepta să ne laude pentru asemenea ispravă. **(râsete, însuflețire în toată
sala)**.

Poate că domnii dela Washington și Londra ar dori să repunem pe moșieri și
capitaliști în drepturi, să le dăm înapoi moșiile și fabricile după care tânjesc și să
punem din nou poporul sub jugul exploatării. Abia recent, delegatul american în
Consiliul de Securitate ne-a invitat să schimbăm orânduirea politică după placul
său, ca să ne admită la O.N.U. Dar strugurii sunt prea acri, domnilor imperialiști.
(râsete generale, aplauze însuflețite).

Ieșirile amenințătoare ale urmașilor lui Forrestal nu pot intimidă decât pe cei
cu nervii slabi, deoarece este o adevărată nebulie să te gândești în zilele noastre că
ar mai putea fi întoarse la capitalism popoare care s'au eliberat de sub jugul lui,
care au cunoscut bucuria vieții libere și au dobândit conștiința forței lor de neîn-
vins. **(aplauze puternice)**.

Imperialiștii sunt adânc nemulțumiți de faptul că noua Constituție proclamă
cu toată vigoarea că prietenia și alianța cu marea Uniune Sovietică, sprijinul și
ajutorul ei desinteresat și frățesc asigură independența și suveranitatea de stat,
desvoltarea și înflorirea Republicii Populare Române.

În dosul acestor scribi se văd apărând urechile trumanilor și eisenhowerilor,
care au devenit excepțional de sensibile la azul cuvântului „independență“, de când
cea mai populară lozincă în Europa occidentală a devenit „americani — cărați-vă
acasă“. Imperialiștii americani se tem de faptul că în conștiința popoarelor francez,
italian, belgian ș. a. va pătrunde și mai adânc ideea că există și altfel de relații
între state decât cele pe care le practică Statele Unite în Europa occidentală, po-
trivit cărora cel mai tare înghite pe cel mai slab. Oamenii muncii din Apus văd

cu ochii lor că în timp ce țări mici ca România, Bulgaria, Ungaria, ș. a., datorită ajutorului Uniunii Sovietice, au dobândit o reală independență națională, își dezvoltă economia de pace cu pași uriași și s'au eliberat de crize și șomaj — țări mari ca Franța, Italia, ș. a. au căzut sub jugul Statelor Unite, suveranitatea lor de stat este călcată în picioare de ocupații americani, industria lor merge de răpă, șomajul bântuie cu furie și sunt scufundate într'o criză economică catastrofală. Imperialiștii americani vor să ascundă popoarelor din Europa occidentală efectele binefăcătoare pe care le au asupra țărilor de democrație populară relațiile de tip nou, socialist, inaugurate pe arena internațională de marea Uniune Sovietică, potrivit nobilelor principii staliniste de egalitate, de ajutor reciproc și de respect față de independența națională.

Zadarnice însă toate aceste măsuri de precauțiune. Starea de spirit antiamericană a căpătat o asemenea răspândire, încât au început să o recunoască chiar ziarele americane cele mai reacționare. Sintetizând impresii culese în Europa, ziarul „New York Magazine” scrie: „În Europa se crede despre noi că suntem niște capitaliști lipsiți de omenie, că cu cinismul nostru putem să aruncăm lumea într'o nouă criză economică... Că suntem gata să transformăm lumea într'un Bikini, că suntem agresivi nerăbdători și imperialiști... Că Statele Unite sunt pentru război în timp ce Rusia este pentru pace... Că nu tolerăm niciun fel de neutralitate și impunem executarea întocmai a exigențelor noastre... Că modul de viață american este o agitație înfrigurată care pierde din vedere adevărurile elementare și care este nevropată, neliniștită și indezirabilă”.

Trebue să recunoaștem că este o caracterizare destul de reușită. (răsete, însuflețire în toată sala). Scribitorii burghezi le este peste putință să demonstreze că jugul exploatareii capitaliste este rău pentru muncitori și țărani. Poate că domnii aceștia au uitat că muncitorii și țăranii români au cunoscut pe propria lor piele binefacerile sistemului capitalist. Iar cât privește stările de lucruri actuale din lumea capitalistă, ele nu sunt de natură a atenua amintirile pe care ei le mai păstrează din trecutul întunecat.

Politica agresivă a guvernului american și orientarea economiei spre război au consecințe dezastruoase asupra nivelului de trai al masselor muncitoare din Statele Unite. Până și statistica oficială, a cărei principală menire este să prezinte situația în culori trandafirii, nu poate ascunde scăderea progresivă a nivelului de trai al oamenilor muncii. Față de perioada dinainte de război, impozitul pe salariu a crescut de 6 ori, iar prețurile mărfurilor de larg consum se ridică dela o lună la alta. Ca rezultat, trei sferturi din numărul familiilor americane nu au asigurat nici minimul de trai, iar din acest număr 22,9%, nu câștigă niciun sfert și 13,7% nicio optime din acest minim. Totuși muncitorii aceștia fac parte din categoria celor privilegiați, deoarece au de lucru. Există însă în Statele Unite milioane de șomeri care rătăcesc de luni de zile în căutare de lucru.

Situația masselor muncitoare din țările Europei occidentale este cu mult mai grea, deoarece economia lor mult slăbită poartă povara excesiv de mare a înarmărilor și a cheltuielilor militare dictate de americani. Sub jugul clicii fasciste a lui Tito, poporul iugoslav îndură lipsuri mari, fiind supus unor metode coloniale de exploatare și regimului de muncă forțată în folosul stăpânilor americani.

Deși toate constituțiile acestor țări burgheze se întrec în a proclama egalitatea de drepturi între toți cetățenii, nici măcar scribitorii burghezi stipendiați de trusturi nu pot ascunde că economia de război produce profituri fabuloase monopolistilor și în același timp înăsprește mizeria masselor. Despre modul cum arată „egalitatea” americană vorbește faptul că în timp ce 1% din populație — miliardarii și milionarii — sunt stăpâni pe cca. 60% din întreaga avuție a țării, 87% din populație stăpânește doar 8% din avuția țării.

Transformarea Statelor Unite într'un stat polițist, încălcarea brutală a celor

mai elementare drepturi democratice, ofensiva împotriva nivelului de trai al maselor, intensificarea represiunilor sângeroase antipopulare, încurajarea rasismului și a formelor sale bestiale de manifestare de felul linșajului, înființarea lagărelor de concentrare pentru elementele progresiste, sentințele mârșave de condamnare și înscenările împotriva comuniștilor și altor luptători pentru pace și democrație marchează procesul de degenerare a democrației burgheze. Acest proces confirmă aprecierea lui Lenin că perioadei ascendente a capitalismului i-a corespuns democrația burgheză — iar perioadei monopoliste, dictatura fățișă a burgheziei.

În momentul când țările capitaliste, pentru a-și asigura „spatele“ în vederea declanșării războiului, instaurează sălbaticul regim al fascismului — proiectul noii Constituții a Republicii Populare Române reprezintă afirmarea viguroasă a încrederii poporului român în triumful păcii, democrației și socialismului. (**aplauze furtunoase**). Oamenii muncii din lumea capitalistă, care privesc cu nădejde la țările lagărului democrației și socialismului în frunte cu Uniunea Sovietică și sorb bărbăție și energie din mărețele lor succese, au primit Constituția R.P.R. ca o nouă victorie a forțelor păcii, democrației și socialismului, ca o ripostă puternică dată dușmanilor păcii și progresului în cap cu imperialiștii americani, tendenți la dominația mondială. În aceasta constă însemnătatea internațională a noii noastre Constituții.

V

Tovarăși,

Increderea cu care poporul nostru urmează politica partidului și guvernului are la bază faptul că el a văzut că între vorbele și faptele comuniștilor este o deplină concordanță.

Oricine privește țara noastră vede că ea s'a transformat într'un vast șantier al muncii pașnice, constructive, a poporului, vede cum se înalță fabrici și uzine noi, termocentrale și hidrocentrale care-și trimit curentul electric la sute de kilometri distanță, se făuresc șosele și căi ferate, instituții de cultură și de știință, parcuri de odihnă, locuințe confortabile pentru muncitori, creșe și cămine pentru copii, instituții pentru ocrotirea sănătății, vede cum sute de mii de oameni ai muncii își petrec concediile în localități balneare și climaterice, cum muncitori și țărani, altădată ținuți în întuneric, învață carte, se instruiesc, luptă pentru a-și însuși cuceririle științei. (**aplauze însuflețite**).

Imaginați-vă, tovarăși, cum va arăta patria noastră când vor fi realizate obiectivele planului cincinal! Anii care vin vor fi anii intrării în funcțiune a unor mari întreprinderi, a noilor fabrici și uzine, furnale, cuptoare, întreprinderi chimice, a noilor centrale electrice, a marelui combinat metalurgic furnizat în întregime de Uniunea Sovietică, a centrului cinematografic dela Buftea, a Combinatului „Casa Scânteii“. Hidrocentrala „Vladimir Ilici Lenin“ va alimenta cu energie noua industrie a Moldovei și va chema la viață întreaga regiune. Apele Dunării vor înainta spre Mare prin canalul navigabil Dunăre-Marea Neagră; vor apare orașe noi, moderne, pe harta patriei. Va începe construirea canalului navigabil București-Dunăre, care va face ca Bucureștiul să devină port la mare. (**aplauze însuflețite**). Marile și puternicele gospodării agricole socialiste vor face câmpiile să rodească din belșug. Zeci de mii de tractoare, combine, secerătoare vor brăzda ogoarele patriei. Țărâniimea muncitoare va trece cu încredere crescândă la agricultura socialistă, deoarece numai marea gospodărie agricolă socialistă are posibilitatea să întrebuițeze mașini, să folosească cuceririle științei și să dea astfel o mare cantitate de producție-marfă care să asigure aprovizionarea din belșug a industriei și a oamenilor muncii și bunăstarea țărânimii muncitoare. Irigarea Dobrogei, a câmpiei Dunării și a regiunilor

secetoase din Moldova pe baza unui plan vast de muncă, valorificarea Deltei Dunării pe ale cărei ogoare fertile se pot cultiva plante industriale, legume, plante subtropicale etc., sădirea livezilor de pomi fructiferi pe întreg cuprinsul țării, organizarea gospodăriilor speciale pentru leguminoase și zarzavaturi, ridicarea producției de cereale-marfă a gospodăriilor individuale trebuie să constituie baza pentru ridicarea producției agricole a țării.

Poporul român are dreptul să privească cu încredere viitorul patriei. Imensele ei zăcăminte carbonifere și petrolifere, metalele, pădurile, izvoarele de gaze naturale, materiile prime inepuizabile pentru o puternică industrie chimică, milioanele de cai putere ale apelor noastre — iată uriașe bogății care deschid perspective mărețe de dezvoltare Republicii Populare Române. **(aplauze furtunoase).**

Un rol de seamă în dezvoltarea și înflorirea patriei noastre îl va avea și pe viitor colaborarea economică cu Uniunea Sovietică, care ne acordă un frățesc ajutor în opera de construire a socialismului, precum și colaborarea economică cu Republica Democrată Germană, cu Republica Populară Ungară și cu alte țări de democrație populară.

Trebuie să ajungem și vom ajunge să creăm poporului muncitor un înalt nivel de trai și de cultură, o viață îmbelșugată și fericită. **(aplauze puternice).**

Înaintarea noastră însă nu este ușoară. Sunt încă greutăți în cale. Construim doar o nouă orânduire socială. Nu este în firea comuniștilor să ocolească greutățile sau să le ascundă masselor. Forța partidului marxist-revoluționar constă tocmai în faptul că el ia piepțiș greutățile, le arată deschis și cinstit în fața masselor, chemându-le la luptă pentru înfrângerea lor. Partidul nostru a dovedit că are suficientă tărie pentru a învinge orice fel de greutăți și va dovedi aceasta și deacum înainte, pentru că se sprijină pe cele mai largi mase ale poporului. **(aplauze puternice).**

Trebuie să producem atât, încât nu numai să acoperim nevoile de materii prime ale industriei ci să creăm rezerve de stat. Crearea rezervelor de stat are o însemnătate cu totul deosebită pentru economia noastră națională, pentru mărirea puterii de apărare a patriei.

Întărind patria noastră, întărim forțele păcii, democrației și socialismului în frunte cu marea Uniune Sovietică. Proiectul nostru de Constituție exprimă cu toată vigoarea voința de pace a poporului român, dorința sa de a-și consacra toate forțele operei de construcție pașnică. Noua Constituție este prin esența sa o Constituție a păcii. Totodată, poporul român este hotărât de a nu permite niciun fel de amestec imperialist în treburile țării, de a păstra neatinse independența și suveranitatea națională. **(aplauze puternice).**

Tovarăși,

Noua Constituție va consolida regimul nostru de democrație populară și va constitui un instrument puternic al construirii socialismului în patria noastră.

Datoria de onoare a fiecărui cetățean cinstit este să respecte noua Constituție și să o apere ca lumina ochilor, deoarece ea este legea legilor republicii noastre. Ea oglindește marile biruinți ale poporului român, descătușat de sub orice jug, liber și stăpân pe soarta sa. Popor minunat, popor constructor al vieții noi, poporul român are tot dreptul să privească cu mândrie patriotică la noua Constituție, oglinzire a unor mărețe cuceriri economico-sociale. **(aplauze însuflețite).**

Noua Constituție va însufleți poporul nostru la noi victorii în construirea orânduirii socialiste, pentru întărirea patriei și a întregului lagăr al păcii și socialismului în frunte cu marea Uniune Sovietică. **(aplauze puternice).**

Izvorul mării forțe mobilizatoare și organizatoare a noii Constituții îl constituie ideile marxism-leninismului, ideile marelui geniu al omenirii muncitoare, tovarășul STALIN. **(aplauze furtunoase. adunarea în picioare aclamă cu însuflețire timp de mai multe minute în șir).**

CONSTITUȚIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

CAPITOL INTRODUCȚIV

Republica Populară Română este un stat al oamenilor muncii dela orașe și sate.

Republica Populară Română a luat naștere ca urmare a victoriei istorice a Uniunii Sovietice asupra fascismului german și a eliberării României de către glorioasa Armată Sovietică, eliberare care a dat putință poporului muncitor, în frunte cu clasa muncitoare condusă de partidul comunist, să doboare dictatura fascistă, să nimicească puterea claselor exploatare și să făurească statul de democrație populară, care corespunde pe deplin intereselor și năzuințelor maselor populare din România.

Astfel s'au putut încunună cu o victorie istorică lupta de secole dusă de poporul muncitor român pentru libertate și independență națională, luptele eroice ale clasei muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare pentru doborârea regimului capitalisto-moșieresc și scuturarea jugului imperialist.

Făurirea și întărirea statului de democrație populară, prietenia și alianța cu marea Uniune Sovietică, sprijinul și ajutorul ei dezinteresat și frățesc asigură independența, suveranitatea de stat, dezvoltarea și înflorirea Republicii Populare Române.

Forțele armate ale Republicii Populare Române stau de strajă hotarelor țării, suveranității și independenței poporului român, securității sale și păcii.

Politica externă a Republicii Populare Române este o politică de apărare a păcii, de prietenie și alianță cu Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și cu țările de democrație populară, o politică de pace și prietenie cu toate popoarele iubitoare de pace.

Minoritățile naționale din Republica Populară Română se bucură de deplină egalitate în drepturi cu poporul român. În Republica Populară Română se asigură autonomie administrativ-teritorială populației maghiare din raioanele secuești, unde ea formează o masă compactă.

Prezenta Constituție a Republicii Populare Române consacră rezultatele obținute până acum de oamenii muncii, în frunte cu clasa muncitoare, în opera de construire a societății socialiste în țara noastră.

Politica statului de democrație populară este îndreptată spre lichidarea exploatării omului de către om și construirea socialismului.

Capitolul I.

ORÂNDUIREA SOCIALĂ

ART. 1. Republica Populară Română este un stat al oamenilor muncii dela orașe și sate.

ART. 2. Baza puterii populare în Republica Populară Română este alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, în care rolul conducător aparține clasei muncitoare.

ART. 3. Republica Populară Română s'a născut și s'a întărit ca rezultat al eliberării țării de către forțele armate ale Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste de sub jugul fascismului și de sub dominația imperialistă, ca rezultat al doborârii puterii moșierilor și capitaliștilor de către masele populare dela orașe și sate în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Comunist Român.

ART. 4. În Republica Populară Română puterea aparține oamenilor muncii dela orașe și sate, care o exercită prin Marea Adunare Națională și Sfaturile Populare.

Sfaturile Populare constituie baza politică a Republicii Populare Române.

ART. 5. Economia națională a Republicii Populare Române cuprinde trei formațiuni social-economice: formațiunea socialistă, mica producție de mărfuri și formațiunea particular-capitalistă.

ART. 6. Fundamentul formațiunii social-economice socialiste este proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, care are fie forma proprietății de stat (bun comun al poporului), fie forma proprietății cooperatiste-colectiviste (proprietatea gospodăriilor agricole colective sau a organizațiilor cooperatiste).

În formațiunea socialistă a economiei naționale este lichidată exploatarea omului de către om.

Formațiunea socialistă, căreia îi aparține rolul conducător în economia națională a Republicii Populare Române, constituie baza dezvoltării țării pe calea socialismului. Statul de democrație populară, proclamând ca principală sarcină a sa construirea socialismului, întărește și lărgeste neîncetat formațiunea socialistă, asigură creșterea neîntreruptă a bunei stări materiale și a nivelului cultural al oamenilor muncii.

ART. 7. Bogațiile de orice natură ale subsolului, fabricile, uzinele și minele, pădurile, apele, izvoarele de energie naturală, căile de comunicație de orice fel, transportul feroviar, fluvial, maritim și aerian, băncile, poșta, telegraful, telefonul, radio-ul, mijloacele de tipar, cinematografia și teatrul, gospodăriile agricole de stat, stațiunile de mașini și tractoare, întreprinderile comunale și partea naționalizată a fondului de locuințe dela orașe constituie proprietate de stat, bun comun al poporului.

ART. 8. Pământul în Republica Populară Română aparține celor ce-l muncesc.

ART. 9. Inventarul viu și mort al gospodăriilor agricole colective și al cooperativelor, producția realizată de ele, cât și toate întreprinderile sau construcțiile ce le aparțin, reprezintă proprietatea obștească a gospodăriilor agricole colective și a cooperativelor.

Țăranii membri ai gospodăriilor agricole colective au în folosință personală un lot de pământ pe lângă casă și în proprietate personală gospodăria de pe acest lot, casa de locuit, animalele productive, păsări, in-

ventar agricol mărunț — în conformitate cu statutul gospodăriei agricole colective.

ART. 10. Mica producție de mărfuri în Republica Populară Română cuprinde gospodăriile țărănești mici și mijlocii, care posedă proprietate particulară asupra pământului bazată pe munca proprie a producătorului, ca și atelierele meseriașilor care nu exploatează munca altora. Statul ocrotește dreptul de proprietate particulară asupra pământului a țăranilor cu gospodării mici și mijlocii, pe baza legilor în vigoare.

Statul democrat-popular sprijină pe țăranii cu gospodării mici și mijlocii și pe meseriași, cu scopul de a-i feri de exploatarea capitalistă, de a spori producția realizată de ei și de a ridica bunăstarea lor.

ART. 11. Formațiunea particular-capitalistă în Republica Populară Română cuprinde gospodăriile chiaburești, întreprinderile comerciale particulare, micile întreprinderi industriale nenaționalizate, bazate pe exploatarea muncii salariate.

Statul democrat-popular realizează în mod consecvent politica de îngrădire și eliminare a elementelor capitaliste.

ART. 12. Dreptul de proprietate personală a cetățenilor Republicii Populare Române asupra veniturilor și economiilor provenite din muncă, asupra casei de locuit și gospodăriei auxiliare pe lângă casă, asupra obiectelor casnice și de uz personal, cât și dreptul de moștenire asupra proprietății personale a cetățenilor sunt ocrotite de lege.

ART. 13. Viața economică a Republicii Populare Române se dezvoltă pe baza planului de stat al economiei naționale, în interesul construirii socialismului, creșterii neîncetate a bunei stări materiale și culturale a oamenilor muncii, întăririi independenței naționale a țării și a capacității ei de apărare.

ART. 14. În Republica Populară Română comerțul exterior este monopol de stat.

ART. 15. În Republica Populară Română munca este o datorie și o chestiune de onoare pentru fiecare cetățean capabil de muncă, după principiul „cine nu muncește, nu mănâncă“. În Republica Populară Română se înfăptuește tot mai larg principiul socialismului: „Dela fiecare după capacitățile sale, fiecăruia după munca sa“.

Capitolul II.

ORÂNDUIREA DE STAT

ART. 16. Regimul de stat al Republicii Populare Române este regimul democrației populare, care reprezintă puterea oamenilor muncii.

ART. 17. Statul român democrat-popular — stat unitar, suveran și independent

a) apără independența și suveranitatea poporului român, cuceririle oamenilor muncii dela orașe și sate, drepturile, libertățile și puterea oamenilor muncii, împotriva dușmanilor poporului muncitor;

b) asigură întărirea și dezvoltarea forțelor de producție ale țării prin industrializarea ei socialistă, prin lichidarea înapoierii economice, tehnice și culturale, prin transformarea socialistă treptată a agriculturii pe baza liberului consimțământ al țăranilor muncitori;

c) organizează și dezvoltă economia planificată, bazându-se pe întreprinderile de stat și cooperatiste;

d) organizează apărarea Republicii de dușmanii externi și conduce forțele armate ale țării;

e) asigură securitatea internă a cetățenilor, face inofensivi și reprimă pe dușmanii poporului;

f) conduce sistemul bănesc și de credite, elaborează și realizează bugetul de stat, stabilește impozitele, taxele și veniturile necesare pentru nevoile statului;

g) administrează băncile, întreprinderile și instituțiile de stat industriale, agricole și comerciale;

h) conduce învățământul public de toate gradele;

i) asigură creșterea continuă a bunei stări și sănătatea maselor populare dela orașe și sate;

j) asigură dezvoltarea culturii poporului român și a culturii minorităților naționale, socialistă în conținut, națională în formă;

k) veghează la aplicarea și respectarea Constituției și legilor Republicii Populare Române, ele fiind expresia voinței și intereselor poporului muncitor.

Respectarea și aplicarea întocmai a Constituției și a legilor țării este datoria principală a fiecărei instituții de stat și a fiecărui cetățean, ele fiind obligatorii pe întreg teritoriul Republicii.

ART. 18. Republica Populară Română are următoarea împărțire administrativ-teritorială:

Regiunile: Arad, Bacău, Baia Mare, Bârlad, București, Cluj, Constanța, Craiova, Galați, Hunedoara, Iași, Oradea, Pitești, Ploești, Stalin, Suceava, Timișoara, Regiunea Autonomă Maghiară.

ART. 19. Regiunea Autonomă Maghiară a Republicii Populare Române este formată din teritoriul locuit de populația compactă maghiară secuiască și are conducere administrativă autonomă, aleasă de populația Regiunii Autonome.

Regiunea Autonomă Maghiară cuprinde raioanele: Ciuc, Gheorgheni, Odorhei, Reghin, Sângeorgiu de Pădure, Sf. Gheorghe, Târgu-Mureș, Târgu-Săcuiesc, Toplița.

Centrul administrativ al Regiunii Autonome Maghiare este orașul Târgu-Mureș.

ART. 20. Legile Republicii Populare Române, hotărârile și dispozițiile organelor centrale ale statului sunt obligatorii pe teritoriul Regiunii Autonome Maghiare.

ART. 21. Regulamentul Regiunii Autonome Maghiare este elaborat de Slatul Popular al Regiunii Autonome și supus spre aprobare Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române.

Capitolul III.

ORGANUL SUPREM AL PUTERII DE STAT A REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

ART. 22. Organul suprem al puterii de stat a Republicii Populare Române este Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române.

ART. 23. Marea Adunare Națională este unicul organ legiuitor al Republicii Populare Române.

ART. 24. Marea Adunare Națională are în competența sa directă :

- a) alegerea Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române ;
- b) formarea Guvernului Republicii Populare Române ;
- c) modificarea Constituției ;
- d) chestiunile războiului și ale păcii ;
- e) stabilirea planurilor economiei naționale ;
- f) aprobarea bugetului de stat, a încheierii exercițiilor bugetare și stabilirea impozitelor și veniturilor destinate bugetului statului ;
- g) stabilirea numărului de ministere, denumirea, contopirea și desființarea de ministere ;
- h) modificarea împărțirii pe regiuni a teritoriului Republicii Populare Române ;
- i) acordarea amnistiei ;
- j) controlul general asupra aplicării Constituției.

ART. 25. Marea Adunare Națională este aleasă de către oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, pe circumscripții electorale, câte un deputat la 40.000 locuitori.

Marea Adunare Națională se alege pe timp de 4 ani.

ART. 26. O lege se socotește adoptată dacă e votată de majoritatea simplă a Marii Adunări Naționale.

ART. 27. După adoptarea legilor de către Marea Adunare Națională, ele sunt semnate de Președintele și de Secretarul Prezidiului și publicate în Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale.

Îndeplinirea legilor adoptate de Marea Adunare Națională este obligatorie pentru toți cetățenii Republicii Populare Române.

ART. 28. Sesiunile Marii Adunări Naționale se țin de două ori pe an. Convocarea Marii Adunări Naționale se face de către Prezidiul Marii Adunări Naționale.

ART. 29. Marea Adunare Națională poate fi convocată în sesiuni extraordinare de către Prezidiul Marii Adunări Naționale, sau la cererea cel puțin a unei treimi din numărul total al deputaților.

ART. 30. Marea Adunare Națională își alege în fiecare legislatură un Președinte și doi Vice-președinți, care conduc ședințele Marii Adunări Naționale conform cu regulamentul interior de funcționare.

ART. 31. Marea Adunare Națională validează mandatele deputaților aleși.

În vederea verificării condițiilor în care s'a desfășurat alegerea fiecărui deputat, Marea Adunare Națională alege o comisie de validare. Această comisie supune raportul său aprobării Marii Adunări Naționale, care hotărăște validarea sau anularea alegerii fiecărui deputat.

ART. 32. Marea Adunare Națională poate numi comisii de anchetă și revizie în diverse probleme.

Toate organele și funcționarii de stat au obligația să pună la dispoziția acestor comisii informațiile și documentele necesare.

Marea Adunare Națională stabilește pentru fiecare comisie în parte împuternicirile și modul ei de activitate.

ART. 33. Fiecare deputat are dreptul de a pune întrebări sau de a interpela Guvernul ori pe miniștri în parte. Guvernul sau ministrul întrebare are obligația de a răspunde verbal sau în scris, în termen de cel mult 3 zile.

ART. 34. Niciun deputat al Marii Adunări Naționale nu poate fi trimis în judecată și nu poate fi arestat fără încuviințarea Marii Adunări Naționale, în timpul sesiunilor, iar între sesiuni — a Prezidiului Marii Adunări Naționale.

ART. 35. Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române alege Prezidiul Marii Adunări Naționale, compus dintr'un Președinte, doi Vice-președinți, un Secretar și treisprezece membri.

ART. 36. Prezidiul Marii Adunări Naționale răspunde de toată activitatea sa în fața Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române.

ART. 37. Prezidiul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române are următoarele atribuțiuni :

a) convoacă în sesiuni Marea Adunare Națională ;
 b) emite decrete ;
 c) interpretează legile în vigoare în Republica Populară Română ;
 d) hotărăște consultarea poporului (referendum) ;
 e) anulează hotărârile și dispozițiunile Consiliului de Miniștri, când acestea nu sunt conforme legilor ;

f) în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale, revocă din funcțiuni și numește miniștri în Guvern la propunerea Președintelui Consiliului de Miniștri și cu aprobarea ulterioară a Marii Adunării Naționale ;

g) institue decorațiile, medaliile și titlurile onorifice ale Republicii Populare Române ;

h) conferă decorațiile, medaliile și titlurile onorifice ale Republicii Populare Române ; stabilește gradele militare, rangurile diplomatice și alte titluri speciale ;

i) în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, la propunerea Guvernului, declară starea de război în cazul unei agresiuni armate îndreptate împotriva Republicii Populare Române sau împotriva unui alt stat, față de care Republica Populară Română are obligațiuni de apărare mutuală ce decurg din tratatele internaționale ;

j) numește și revocă pe comandantul suprem al forțelor armate ale Republicii Populare Române ;

k) declară mobilizarea parțială sau generală ;

l) exercită dreptul de grațiere și comutare a pedepselor ;

m) ratifică și denunță tratatele internaționale ale Republicii Populare Române ;

n) acreditează și recheamă pe reprezentanții plenipotențari ai Republicii Populare Române în statele străine ;

o) primește scrisorile de acreditare și de rechemare ale reprezentanților diplomatici ai statelor străine, acreditați pe lângă Prezidiu ;

p) în interesul apărării Republicii Populare Române sau al asigurării ordinii publice și securității statului, proclamă în unele localități sau pe întreg teritoriul țării starea excepțională.

ART. 38. Mandatul Marii Adunări Naționale încetează la expirarea termenului pentru care a fost aleasă.

ART. 39. După expirarea mandatului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, Prezidiul Marii Adunări Naționale fixează noi alegeri în termen de cel mult trei luni, socotite dela ziua expirării mandatului Marii Adunări Naționale.

Prezidiul în funcțiune își păstrează împuternicirile sale până la alegerea noului Prezidiu de către noua Mare Adunare Națională a Republicii Populare Române.

ART. 40. În caz de război sau în cazul altor împrejurări excepționale, Marea Adunare Națională poate să-și prelungească mandatul pentru timpul cât va dura starea excepțională.

ART. 41. Marea Adunare Națională nou aleasă este convocată de către Prezidiul în funcțiune, în termen de cel mult trei luni după alegeri.

Capitolul IV.

ORGANELE ADMINISTRAȚIEI DE STAT ALE REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

ART. 42. Organul suprem executiv și de dispoziție al puterii de stat a Republicii Populare Române este Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române.

ART. 43. Consiliul de Miniștri este constituit de către Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române și este format din :

Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române ;
Vice-președinții Consiliului de Miniștri al Republicii Populare române ;

Președintele Comitetului de Stat al Planificării ;
Președintele Comisiei Controlului de Stat ;
Miniștrii Republicii Populare Române ;
Președintele Comitetului de Stat al Aprovizionării ;
Președintele Comitetului de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole ;

Președintele Comitetului Învățământului Superior ;

Președintele Comitetului pentru Cinematografie ;

Președintele Comitetului pentru Artă.

ART. 44. Consiliul de Miniștri este răspunzător și dă socoteală de activitatea sa în fața Marii Adunări Naționale, iar în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale — în fața Prezidiului Marii Adunări Naționale.

ART. 45. Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române emite hotărâri și dispoziții pe baza legilor în vigoare sau în vederea aplicării lor și controlează executarea acestora.

ART. 46. Aplicarea hotărârilor și dispozițiilor Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române este obligatorie pe întreg teritoriul Republicii Populare Române.

ART. 47. Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române are următoarele atribuții :

a) coordonează și îndrumază activitatea ministerelor și a celorlalte instituții subordonate lui ;

b) ia măsuri pentru realizarea planului economiei naționale, a bugetului statului și în vederea consolidării sistemului bănesc și de credit ;

c) ia măsuri în vederea asigurării ordinii publice, apărării intereselor statului și ocrotirii drepturilor cetățenilor ;

d) exercită conducerea generală în domeniul relațiilor cu statele străine ;

e) fixează contingentele anuale de cetățeni care urmează să fie chemați la îndeplinirea serviciului militar activ ; conduce organizarea generală a forțelor armate ale țării ;

f) înființează, după necesități, comitete și comisii speciale, precum și direcții generale pe lângă Consiliul de Miniștri pentru probleme economice, culturale, juridice și militare.

ART. 48. Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române poate anula ordinele și instrucțiunile miniștrilor neconforme legilor și hotărârilor Consiliului de Miniștri.

ART. 49. În limitele competenței ministerelor, pe care le conduc, Miniștrii dau ordine și instrucțiuni pe baza și în vederea aplicării legilor în vigoare, a hotărârilor și dispozițiilor Consiliului de Miniștri, controlând executarea lor.

ART. 50. Ministerele Republicii Populare Române sunt următoarele :

Ministerul Afacerilor Externe ;

Ministerul Afacerilor Interne ;

Ministerul Agriculturii ;

Ministerul Comerțului Exterior ;

Ministerul Comerțului Interior ;

Ministerul Construcțiilor și al Industriei Materialelor de Construcții ;

Ministerul Cultelor ;

Ministerul Energiei Electrice și al Industriei Electrotehnice ;

Ministerul Finanțelor ;

Ministerul Forțelor Armate ;

Ministerul Gospodăriilor Agricole de Stat ;

Ministerul Gospodăriei Comunale și Industriei locale ;

Ministerul Gospodăriei Silvice ;

Ministerul Industriei Alimentare ;

Ministerul Industriei Cărnii, Peștelui și Laptelui ;

Ministerul Industriei Cărbunelui ;

Ministerul Industriei Chimice ;

Ministerul Industriei Metalurgice ;

Ministerul Industriei Petrolului ;

Ministerul Industriei Lemnului, Hârtiei și Celulozei ;

Ministerul Industriei Ușoare ;

Ministerul Invățământului Public ;

Ministerul Justiției ;

Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor ;

Ministerul Prevederilor Sociale ;

Ministerul Sănătății ;

Ministerul Securității Statului ;

Ministerul Transporturilor.

Capitolul V.

ORGANELE LOCALE ALE PUTERII DE STAT

ART. 51. Organele puterii de stat în regiuni, raioane, orașe și comune sunt Sfaturile Populare ale oamenilor muncii dela orașe și sate.

ART. 52. Sfaturile Populare se compun din deputați aleși pe timp de doi ani de către oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, din regiunea, raionul, orașul și comuna respectivă.

Normele de reprezentare în Sfaturile Populare se stabilesc prin lege.

ART. 53. Sfaturile Populare îndrumă munca organelor administrative

subordonate lor, conduc activitatea locală pe tărâm economic și cultural, asigură menținerea ordinii publice, respectarea legilor și ocrotirea drepturilor cetățenilor, întocmesc bugetul local.

ART. 54. Sfaturile Populare organizează participarea activă a oamenilor muncii la conducerea treburilor de stat și obștești și la opera de construire a socialismului.

ART. 55. Sfaturile Populare iau hotărâri și dau dispoziții în limitele drepturilor ce le sunt acordate prin legile Republicii Populare Române.

ART. 56. Organele executive și de dispoziție ale Sfaturilor Populare regionale, raionale, orașenești și comunale sunt Comitetele Executive alese de deputații Sfaturilor Populare și sunt alcătuite din Președinte, Vice-președinți, Secretar și membri.

ART. 57. Organul puterii de stat al Regiunii Autonome Maghiare este Sfatul Popular al Regiunii Autonome.

Organul executiv și de dispoziție al Sfatului Popular al Regiunii Autonome Maghiare este Comitetul Executiv ales de el.

ART. 58. Sfatul Popular al Regiunii Autonome Maghiare este ales după normele stabilite de lege, pe timp de 2 ani, de către oamenii muncii din Regiunea Autonomă, cetățeni ai Republicii Populare Române.

ART. 59. Organul executiv și de dispoziție al Sfaturilor Populare din comunele mici este alcătuit din Președinte, Vice-președinte și Secretar, aleși de deputații Sfatului Popular respectiv.

ART. 60. Organele executive și de dispoziție ale Sfaturilor Populare dau socoteală de activitatea lor atât Sfatului Popular care le-a ales, cât și Comitetului Executiv al Sfatului Popular imediat superior.

ART. 61. Sfaturile Populare regionale, raionale și orașenești organizează secțiuni ale Comitetelor Executive.

Organizarea, modul de funcționare și activitatea secțiunilor sunt determinate prin lege.

ART. 62. Secțiunile Comitetelor Executive ale Sfaturilor Populare sunt subordonate atât Sfatului Popular și Comitetului Executiv pe lângă care funcționează, cât și secțiunii corespunzătoare a Comitetului Executiv al Sfatului Popular imediat superior și Ministerelor respective.

ART. 63. După expirarea mandatului Sfaturilor Populare, Comitetele Executive își păstrează atribuțiile până la constituirea noilor organe executive de către Sfaturile Populare nou alese.

Capitolul VI.

INSTANȚELE JUDECĂTOREȘTI ȘI PROCURATURA

ART. 64. Justiția în Republica Populară Română se înfăptuește de către Tribunalul Suprem al Republicii Populare Române, Tribunalele regionale și Tribunalele populare, precum și de către instanțele judecătorești speciale, înființate prin lege.

Organizarea, competența și procedura tribunalelor sunt stabilite prin lege.

ART. 65. Tribunalele apără regimul de democrație populară și cuceririle poporului muncitor; asigură legalitatea populară, proprietatea obștească și drepturile cetățenilor.

ART. 66. Judecarea proceselor, la toate instanțele, se face cu participarea asesorilor populari, afară de cazurile când legea dispune altfel.

ART. 67. Tribunalul Suprem al Republicii Populare Române este ales de Marea Adunare Națională pe termen de cinci ani.

Judecătorii și asesorii populari sunt aleși în conformitate cu procedura stabilită prin lege.

Prin lege este stabilită și numirea judecătorilor în instanțele speciale.

ART. 68. În Republica Populară Română, procedura judiciară se face în limba română, asigurându-se în regiunile și raioanele locuite de populație de altă naționalitate decât cea română folosirea limbii materne a acelei populații.

Părților, care nu vorbesc limba în care se face procedura judiciară, li se asigură posibilitatea de a lua cunoștință, prin traducător, de piesele dosarului, precum și dreptul de a vorbi în instanță și a pune concluziuni în limba maternă.

ART. 69. În toate instanțele judecătorești este publică, în afară de cazurile prevăzute de lege.

Acuzatului i se garantează dreptul de apărare.

ART. 70. Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii.

ART. 71. Tribunalele pronunță hotărârile lor în numele poporului.

ART. 72. Tribunalul Suprem al Republicii Populare Române exercită supravegherea activității judiciare a tuturor instanțelor judecătorești din Republica Populară Română.

ART. 73. Procurorul General al Republicii Populare Române exercită supravegherea superioară a respectării legilor de către Ministere și celelalte organe centrale, de către organele locale ale puterii și administrației de stat, precum și de către funcționarii și ceilalți cetățeni.

ART. 74. Procurorul General al Republicii Populare Române este numit de Marea Adunare Națională pe termen de cinci ani.

Locuitorii Procuraturii Generale al Republicii Populare Române și procurorii unităților locale ale Procuraturii sunt numiți de Procurorul General pe termen de patru ani.

ART. 75. Procurorul General răspunde față de Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române, și — în intervalul dintre sesiuni — față de Prezidiul Marii Adunări Naționale și față de Consiliul de Miniștri.

ART. 76. Organele Procuraturii sunt independente de organele locale, subordonându-se numai Procuratorului General al Republicii Populare Române.

Capitolul VII.

DREPTURILE ȘI DATORIILE FUNDAMENTALE ALE CETĂȚENILOR

ART. 77. Cetățenilor Republicii Populare Române le este asigurat dreptul la muncă, adică dreptul de a căpăta o muncă garantată și plătită potrivit cu cantitatea și calitatea ei.

Dreptul la muncă este garantat prin existența și dezvoltarea formațiunii socialiste a economiei naționale, prin creșterea neîntreruptă și sistematică a forțelor de producție în Republica Populară Română, prin înlăturarea posibilității crizelor economice și prin lichidarea șomajului.

ART. 78. Cetățenii Republicii Populare Române au dreptul la odihnă.

Dreptul la odihnă este asigurat prin: stabilirea zilei de muncă de 8 ore pentru muncitori și funcționari; reducerea zilei de muncă sub 8 ore

pentru anumite profesii cu condiții de muncă grele și pentru secții cu condiții de muncă deosebit de grele; stabilirea de concedii anuale plătite pentru toți muncitorii și funcționarii; punerea la dispoziția oamenilor muncii a caselor de odihnă, sanatoriilor și instituțiilor de cultură.

ART. 79. Cetățenii Republicii Populare Române au dreptul la asigurare materială la bătrânețe, în caz de boală sau incapacitate de muncă.

Acest drept este garantat prin dezvoltarea largă a asigurărilor sociale ale muncitorilor și funcționarilor, pe socoteala statului, prin asistența medicală gratuită acordată celor ce muncesc și prin punerea stațiunilor balneare și climaterice la dispoziția oamenilor muncii.

ART. 80. Cetățenii Republicii Populare Române au dreptul la învățatură.

Acest drept este asigurat prin învățământul elementar general, obligatoriu și gratuit; prin sistemul bursei de stat acordate studenților și elevilor merituoși din școlile învățământului superior, mediu și elementar; prin organizarea pe lângă întreprinderi industriale, gospodării agricole de stat, stațiuni de mașini și tractoare și gospodării agricole colective a învățământului profesional gratuit pentru cei ce muncesc.

Învățământul de toate gradele este învățământ de stat.

Statul se îngrijește de dezvoltarea științei, literaturii și artei.

ART. 81. Oamenilor muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, fără deosebire de naționalitate sau rasă le este asigurată deplina egalitate de drepturi în toate domeniile vieții economice, politice și culturale.

Orice fel de îngrădire directă sau indirectă a drepturilor oamenilor muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, stabilirea de privilegii directe sau indirecte pe temeiul rasei sau al naționalității cărora le aparțin cetățenii, orice manifestare de șovinism, ură de rasă, ură națională sau propagandă naționalistă șovină este pedepsită de lege.

ART. 82. În Republica Populară Română se asigură minorităților naționale folosirea liberă a limbii materne, învățământul de toate gradele în limba maternă, cărți, ziare și teatre în limba maternă. În raioanele locuite și de populații de altă naționalitate decât cea română, toate organele și instituțiile vor folosi oral și scris și limba naționalităților respective și vor face numiri de funcționari din rândul naționalității respective sau al altor localnici care cunosc limba și felul de trai al populației locale.

ART. 83. Femeia în Republica Populară Română are drepturi egale cu ale bărbatului în toate domeniile vieții economice, politice, de stat și culturale.

Femeia are drepturi egale cu ale bărbatului la muncă, salariu, odihnă, asigurare socială și învățământ.

Statul ocrotește căsătoria și familia și apără interesele mamei și copilului. Statul acordă ajutor mamelor cu mulți copii și mamelor singure, concedii cu plata salariului femeilor însărcinate; organizează maternități, creșe și cămine de copii.

ART. 84. Libertatea de conștiință este garantată tuturor cetățenilor Republicii Populare Române.

Culte religioase sunt libere să se organizeze și pot funcționa liber. Libertatea exercitării cultelor religioase este garantată tuturor cetățenilor Republicii Populare Române.

Școala este despărțită de biserică. Nicio confesiune, congregație sau comunitate religioasă nu poate deschide sau întreține instituții de învățământ general, ci numai școli speciale pentru pregătirea personalului cultului.

Modul de organizare și funcționare a cultelor religioase se reglementează prin lege.

ART. 85. În conformitate cu interesele celor ce muncesc și în vederea întăririi regimului de democrație populară, cetățenilor Republicii Populare Române li se garantează prin lege :

- a) libertatea cuvântului ;
- b) libertatea presei ;
- c) libertatea întrunirilor și a meetingurilor ;
- d) libertatea cortegiilor și a demonstrațiilor de stradă.

Aceste drepturi sunt asigurate punându-se la dispoziția maselor muncitoare și organizațiilor lor tipografiile, depozitele de hârtie, clădirile publice, străzile, mijloacele de comunicații și alte condiții materiale necesare exercitării acestor drepturi.

ART. 86. În conformitate cu interesele celor ce muncesc și în scopul dezvoltării activității politice și obștești a maselor populare, cetățenilor Republicii Populare Române li se asigură dreptul de asociere în organizații obștești, în sindicate profesionale, uniuni cooperatiste, organizații de femei, de tineret, organizații sportive, asociații culturale, tehnice și științifice.

Orice asociație cu caracter fascist sau antidemocratic este interzisă. Participarea la astfel de asociații este pedepsită de lege.

Cetățenii cei mai activi și cei mai conștienți din rândurile clasei muncitoare și din rândurile celorlalte pături de oameni ai muncii se unesc în Partidul Muncitoresc Român, detașamentul de avangardă al oamenilor muncii în lupta pentru întărirea și dezvoltarea regimului de democrație populară și pentru construirea societății socialiste.

Partidul Muncitoresc Român este forța conducătoare atât a organizațiilor celor ce muncesc, cât și a organelor și instituțiilor de stat. În jurul lui se strâng laolaltă toate organizațiile celor ce muncesc din Republica Populară Română.

ART. 87. Cetățenilor Republicii Populare Române le este garantată inviolabilitatea persoanei.

Nimeni nu poate fi arestat decât pe baza hotărârii tribunalului sau a procurorului, conform prevederilor legii.

ART. 88. Inviolabilitatea domiciliului cetățenilor și secretul corespondenței sunt ocrotite de lege.

ART. 89. Republica Populară Română acordă drept de azil cetățenilor străini urmăriți pentru apărarea intereselor celor ce muncesc, pentru activitate științifică, pentru participare la lupta de eliberare națională sau de apărare a păcii.

ART. 90. Fiecare cetățean al Republicii Populare Române este dator să respecte Constituția și legile Statului de democrație populară ; să păzească, să întărească și să dezvolte proprietatea obștească socialistă ; să respecte disciplina muncii ; să contribuie activ la întărirea regimului de democrație populară și la propășirea economică și culturală a țării.

ART. 91. Serviciul militar este obligatoriu. Serviciul militar în rândurile Forțelor Armate ale Republicii Populare Române este o îndatorire de onoare a cetățenilor Republicii Populare Române.

ART. 92. Apărarea Patriei este datoria sfântă a fiecărui cetățean al Republicii Populare Române. Trădarea de Patrie, călcarea jurământului, trecerea de partea inamicului, aducerea de prejudicii capacității de apărare a statului, spionajul constituie crimele cele mai grave față de popor și de stat și sunt pedepsite de lege cu toată asprimea.

Capitolul VIII.

SISTEMUL ELECTORAL

ART. 93. Alegerile de deputați pentru Marea Adunare Națională și pentru Sfaturile Populare se fac prin vot universal, egal, direct și secret.

ART. 94. Alegerile de deputați se fac prin vot universal. Toți oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, care au împlinit vârsta de 18 ani, fără deosebire de rasă sau naționalitate, sex, religie, grad de cultură, profesiune sau durata domiciliului, au dreptul de a lua parte la alegerea deputaților, cu excepția alienaților, a persoanelor condamnate prin hotărâre judecătorească la pierderea dreptului electoral și a celor declarați nedemni prin lege.

Poate fi ales deputat al Marii Adunări Naționale și al Sfaturilor Populare oricare om al muncii, cetățean al Republicii Populare Române cu drept de vot, care a împlinit vârsta de 23 ani.

ART. 95. Alegerile de deputați se fac prin vot egal. Toți oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, iau parte la alegeri în condiții egale și fiecare are dreptul la un singur vot.

ART. 96. Femeile au dreptul de a alege și de a fi alese în Marea Adunare Națională și în Sfaturile Populare la fel cu bărbații.

ART. 97. Cetățenii aflați în rândurile Forțelor Armate ale Republicii Populare Române au dreptul de a alege și a fi aleși, la fel ca toți oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române.

ART. 98. Alegerile de deputați se fac prin vot direct. La alegerile pentru Marea Adunare Națională și pentru toate Sfaturile Populare, oamenii muncii, cetățeni ai Republicii Populare Române, participă în mod nemijlocit, prin vot direct.

ART. 99. Alegerile de deputați se fac prin vot secret.

ART. 100. Candidaturile pentru alegerea deputaților se depun pe circumscripții electorale, după normele stabilite prin lege.

Dreptul de a depune candidaturi este asigurat tuturor organizațiilor oamenilor muncii: organizațiilor Partidului Muncitoresc Român, sindicatelor profesionale, cooperativelor, organizațiilor de tineret și altor organizații de masă, precum și asociațiilor culturale.

ART. 101. Fiecare deputat este obligat să dea socoteală în fața alegătorilor de activitatea sa și de aceea a organului ales din care face parte.

Deputatului i se poate retrage oricând mandatul, în urma hotărârii majorității alegătorilor, luată în conformitate cu procedura fixată de lege.

Capitolul IX.

STEMA, DRAPPELUL ȘI CAPITALA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

ART. 102. Stema Republicii Populare Române reprezintă munți împăduriți, deasupra cărora se ridică soarele. În partea stângă a stemei se află o sondă. Stema este încadrată de o cunună de spice de grâu. În partea de sus a stemei se află o stea în cinci colțuri. În partea de jos a stemei, spicele sunt înfășurate într-o panglică tricoloră pe care sunt scrise literele R.P.R.

ART. 103. Drapelul Republicii Populare Române poartă culorile roșu,

galben și albastru, așezate vertical cu albastrul lângă lăncie. În mijloc este așezată stema Republicii Populare Române.

ART. 104. Capitala Republicii Populare Române este orașul București.

Capitolul X.

PROCEDURA DE MODIFICARE A CONSTITUȚIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

ART. 105. Constituția Republicii Populare Române poate fi modificată numai prin lege votată de Marea Adunare Națională.

Proiectul de lege asupra modificării Constituției se consideră adoptat dacă a fost votat de cel puțin două treimi din numărul total al membrilor Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române.

PRIETENIA

Cinci puști pe-o stradă. Șapte pe cealaltă.
Eu, cât o șchioapă. Tu, în fruntea lor.
Răsbînd la greu, vitează și înaltă,
pe mine mă luai ca ajutor.

Noi ne jucam prin locurile-aceste...
Prietenia s'a pecetluit
când, în război, un stol de manifeste
pe stradă împreună-am împărțit.

Nu semănam la fire, nici la față ;
doar lupta pe-amîndouă ne cresc
tovarășe, prietene pe viață,
cum suntem până astăzi eu și tu.

Ne-am despărțit pe urmă : și ți-aș spune
că anii prea încet voiau să treacă.
Un inginer creștea în Uniune
din vechea mea tovarășă de joacă.

La'ntoarcere și eu am fost la gară,
să te aștept. Tu te-ai oprit din mers
spunându-mi : „Și acolo'n câte-o seară,
te regăseam în cântec, într'un vers.“

Trei săptămâni tu mi-ai vorbit, Maria,
de anii tăi de studii'n Leningrad.
Nu ne mai povesteam copilăria,
ci zilele ce-aveau să-și taie vad.

Ne regăseam. O vorbă ori cealaltă
îmi amintea de drumul început.
Răsbînd la greu, vitează, — mai înaltă
învățătura nouă te-a crescut.

Și-ai fost trimisă'n alt oraș... De-un timp
Craiova mai aproape mi se pare.
Erați abia vreo zece'n primul schimb
de absolvenți. Uzina de motoare

se mai clădea. Dar lucrul se încinse.
In hală-aveați tovarăși sute, mii.
Prin truda lor, metodele deprinse
de voi, au devenit izvoare vii.

Ștergând cu greu — ca de pe fier rugina —
rutina, un vrăjmaș neimpăcat,
în două săptămâni răzbi uzina
un plan pe-o lună. Mulți v'au întrebat :

— Dar cum ați isbutit ? Și cum vi-e felul ?
Că sunteți zece inși. Atâta doar“.

— „Ba nu, le-ai spus. Dacă strigați apelul,
cu noi răspund și Bâcov și Kotlear,

Bortkevici și Voroșin, Jandaróva,
și cel ce ne trimise din Ural
noi strunguri sovietice'n Craiova,
dragline uriașe pe Canal...”

Ce-ai spus, îmi sună încă în ureche.
Prin simțământul proaspăt, mai bogat,
crescu prietenia-aceasta veche
ce'n jocurile noastre s'a legat.

Răspunsul tău eu l-am citit, Marie,
într'un ziar, atent de-atunci păstrat.
De ani simțim mereu prezența vie
a celor ce cu drag te-au învățat.

Ei, ce-au unit cu Volga vechiul Don,
și'n Gorchi vor zidi hidrocentrale
alătura-s de fiecare om
în țara mea, și'n gândurile tale.

Și când primiți întâiul steag pe țară,
se bucură și ei de-această zi.

...Tu, mai aproape-mi ești ca prima oară,
prietenă de când eram copii !

C A N D I D A T E

FATA DE MINER

Era în colonie, sus, în sat
o casă, o'ncăpere și un pat.

Au fost odată trei bărbați. Și când
veneau din schimb, cădeau buștean, pe rând,

iar patul, cu un om ori celălalt,
păstrase așternutul veșnic cald.

Dar într'o noapte-amară, cei doi frați
pieriră'n galerie, înnecați,

și le urmă și mama. În curând
rămase tatăl singur pe pământ,

cu o fetiță de vreo patru ani,
ce a crescut — cum cresc copiii-orfani.

Gătea pe plită, tatălui din mină.
Apoi intră la vase, la cantină,

ca, abia azi s'audă valea toată
întâia ceartă între ea și tată :

— E mina noastră. Pot să dau cărbune!
La crațiță sunt bună, doar, pe lume ?

Să știi că am să intru. Hotărît.“
El îi prinsese mâna, zădărât,

și-o scuturase-aproape să i-o frângă.
— Să faci, ce-ți spun, fetița mea nătângă.

Dac'ar mai fi cei doi, n'aș sta deoparte.
I-aș învăța pikhamărul să-l poarte.

Dar tu, răspunde, tu vrei, Caterină,
s'aduci cu tine ceasul rău în mină ?“

Așa'ncepu în casă prima ceartă
ce drumul lor părea să li-l despartă.

Așa ? Păreră doar. Vă'nchipuiți
că se despart doi oameni buni, cinstiți,

și orice simțământ l-aruncă'n foc ?
Nu ! Căutați dușmanul la mijloc.

Și dacă și-alți mineri i-au dat dreptate,
e c'au purtat ani lungi povara'n spate

de temeri, grele. — Nu din vina lor :
le strecurau chiar domnii'nșelător.

„...Minerii intră'n munți. De-i scris în
vor fi să iasă la'noptat pe poartă, soartă,

de nu, și nenorocul are-o cheie:
e ceasul rău, e poate o femeie.“

În loc de aer, lămpi pentru control,
protecție când moartea da ocol,

cuvinte asvârleau și explicații.
Dece n'aveau o limbă înnecații ?

Vieți de miner se mai găseau, grămadă.
Doar la cărbune prețul să nu scadă.

Cât despre vinovat, cată-l aiurea :
nu-i cel ce taie trunchiul, e securea !

...Și Caterina, trebui deodată
să'nfrunte galeria, — și pe tată !

La început, bătrânu-o ocolise.
Dar mai târziu, privirile-i deschise

o căutau prin armături de lemn,
și'n galerie trimeteau îndemn :

„Am crezut că e bătrână
vechea mină sub țărână,
dar în drum eu am rămas .
Mina'ntinerește azi.

Vagonete, vagonete,
vă grijește, vă pricepe
și vă leagă, vă desleagă,
o fetiță ce mi-e dragă.

Vagonete, vagonete,
nu-mi umblați pe îndelete,
dar de vă grăbiți la vale,
fiți cu grijă, vi-e în cale,
și mărunță-i fata tatii,
buna, îndrăsneața Cati“.

Iar el răspunsul fetii-l auzi
departe hăuind prin galerii :

„Tată, nu vreau să rămân
un vagonetar bătrân.
Muntele vreau să-l dărâm.
Și adâncul lui de piatră
unde stau cărbunii'n vatră
 cu-al lor luci
 ca de luci,
intr'o zi l-om domoli
cu mașini fără pereche
pentru mina asta veche.“

...Vagonetar. Bun ajutor. Miner.
Un comunist răzbate și prin fier,

și într'un an, aceiași Caterină
răsbește muntele, cu o combină.

Indemânarea fetei, în sfârșit,
un câmp mai larg de lucru și-a găsit.

Și să încerci măcar pentru o clipă
să-i spui unui tovarăș din echipă :

„Femei în mină ? Cum, o duc la greu ?“
N'aș vrea să fiu atunci în locul tău !

„Ce știi, că mi te bagi în vorbă, tu ?
Ea pân'acuma trei mineri cresc.

Și că lucrează pentru 53
crezi poate că e treabă de femei ?“

În schimb acum aș vrea să-ți spun un lucru,
de care ca și mine-ai să te bucuri :

Bunic și tată au trudit în mina
în care azi lucrează Caterina,

și 'n încăperea cu un singur pat,
trei generații 'ntregi s'au perindat,

iar patul, cu un om ori cu cellalt,
păstrase așternutul veșnic cald.

Dar din întreaga spiță minerească,
ea cea dintâi azi poate să-și clădească

o casă nouă'n vechea colonie.

Ca ea, sunt câteva. Dar mâine-o mie.

CE VA FI MĂINE

Așa a fost : o fată de țăran, —
gonită de demult din satul său,
să-și caute o pâine la Bacău.
Nicio boțcea. Avere : șapte ani.

Cu-o mătură, abia putea răzbate
S'adune tot bumbacul risipit.
Ea n'ajungea măcar la jumătatea
mașinii uriașe de urzit.

„Inspectorul“ striga patronu'n stradă.
„Vrea iar bacșiș. Dar n'am să-i fac eu rost.
Tu, piei, cățea!“ Fetița, sub o ladă,
abia mai cheuna în adăpost.

Așa era atunci. Printr'o hârtie
urzitul, la opt ani, era oprit,
Dar și la noi, ca'n orice colonie,
mai lesne-au fost copiii de plătit.

Din colțul unde-ani lungi a tremurat,
vedea'ntr'e șipci tot ce se desfășoară.
Și autoritățile de stat
de-aici le-a cunoscut întâia oară.

De-ar fi venit pe-aproape cineva,
tot printre șipci ar fi văzut sub ladă,
doi ochi pe care spaima îi mărea :
„Pierd lucrul. Ce mă fac ? M'aruncă'n stradă.“

Cinsprece ani. Ea, tot măturătoare.
„Vreau să urzesc, nu doar să umblu'n tină.“
Răspuns : o palmă grea, răsunătoare :
„Să nu-ți mai prind piciorul pe mașină.“

Nu, amintirea n'a pălit nicidecum,
ca schija'n carne mai zvâcnea tăioasă,
și'n țara'n toiul luptelor crescând,
și în uzina unde-i azi acasă.

Dar când porni întâia în marșrut,
chiar ringurile-au prins altă culoare :
frunțașă'n muncă-apoi a priceput
că vieții noi, devine ursitoare.

Pe tinere le'ndrumă la urzit,
cum crește comunistul noi mlădițe.
Brigăzii-ar vrea să dea tot ce-a lipsit
odinioară-aici unei fetițe.

La studii au trimis-o. Deastădată
curaj și stăruință i se cer.
Ce drum e dela fata — eri sub ladă,
la filatoarea — mâine inginer!

Fruntașă-a fost și-aici. De cum intrase
știi și'n facultate an de an,
cu simțul treaz și fără greș al clasei,
cine-i prieten, cine e dușman.

De aceea-a a fost aleasă candidat
de-atâți tovarăși. Și de-aci 'nainte,
printre-autoritățile de stat,
ce astăzi ale noastre ea le simte,

va fi cum sunt acei ce'n zile grele
n'au șovăit o clipă'n lupta lor,
să scoată dintre șipci — și din zăbrele —
fetița și întregul ei popor.

PARASCHIVA

Nu-i stație de tren. Și-autobuzul
străbate mai departe cucuruzul.

Mergeam acum trei ani. Pământ sărac,
muncit doar de pălmași din veac în veac,

pe care nu se-adună'n patru ani
cât grâu dă un hectar din Bărăgan.

Ascuns de după dealuri, la urcat
nu bănuiam ce-aproape e un sat,

și nici că-n drum spre sediul colectivei,
am să citesc în ochii Paraschivei

o ură grea când vru să se oprească
ca să-mi arate casa boierească.

„Nu ne-am atins de ea. Parcă ni-e greu.
...Aici mi-a omorât tot neamul meu

Boierul de vreo șase ani fugit.
Pe moșul meu aici l-a căsăpît,

pe tata, și pe frați, pe veri, pe unchi...
Nu mi-a lăsat o ramură pe trunchi.

Eram copil. Dar între dealuri, toți,
am fost un codru tăbăriți de hoți,

cu crengi tăiate-oricum, fără cruțare :
păduri de cioturi mari, răzbunătoare.

...Mai plânge-un om. Dar când sunt douăzeci,
pui mâna pe topor cu ochii seci.

Pe-atâți i-a doborât ca răsculați !
Eu locul l-am ținut la mulți bărbați

în '907... Vino, vrei ?
Să facem un popas între ai mei“.

În față, un chepeng ce scârșia.
Intrarăm — nu'n clădire, ci sub ea —

că'n loc de temelie la conac,
și-au pus boierii temnița din veac.

...Păienjeniș, ca'n beznele din basme.
„li aruncau aicea după casne,

rostogoliți din curte, rânduri-rânduri
prin ochiul pivniței ca niște scânduri...”

Cât îmi vorbea, în casa boierească,
pereții începură să trosnească,

să geamă și să sânțere cumplit,
să se ridice roșii'n asfințit,

descoperind pe morți din lespezi grele,
în fața mea și-a călăuzei mele.

Și parc'am fost, când pragul iar îl trec,
în temnița poporului întreg.

Și-am înțeles dece nimic nu iartă
femeia ce-a pierdut pe-ai săi sub piatră.

dar n'am crezut, să văd întoarsă-aci,
o altă Paraschivă într'o zi.

Mă uit la chipul ei : același om
e noul ajutor de agronom ?

Aceleași ochi, aceleași trăsături,
săgețile aceleași vechi uri,

dar în conacul — azi laborator, —
auzi și glasul ei biruitor.

Să calce pragul, nu-i mai este greu.
Căci tot aici răzbună neamul său.

Din când în când, adevărat, coboară.
în pivniță pe nou zidita scară,

și controlând rezerva de semințe,
această ucenică a științei

aude câte-un strigăt ce răzbate
din zidurile-alt'dată blestemate.

dar și ecourile ce-au rămas
îi dau putere'n munca ei de azi

Când grâul cu trei spice din Cuban
îl învește azi în celofan,

când caută să vadă-apoi, atent,
cât e aci'n pământ de rezistent,

când chibzuește-un bun îngrășământ,
și când rămâne serile'nvățând

din cartea lui Miciurin, înțelegi
ce dragă e comunei ei întregi,

și cum se înzecesc pe vechiul loc
puterile ascunse sub obroc.

Nu. N'a propus-o candidată satul
pentru durerea ce-i răpi tot natul,

ci fiindcă la vârsta ei învață
cu anii care vin mereu în față,

și știe : pe dușmani nîcîcînd nu-i iartă
femeia ce-a pierdut pe-ai săi sub piatră.

PE POD, LA CERNAVODĂ

Pe pod, la Cernavodă, îl vedeți :
E dorobanțul înegrit de vreme.
Bătrân ostaș, spre șesul cu scaieți
privești pe sub căciula ta cu pene.

Și pușca grea la piept o strângi cu sete, —
Îți amintește ziua cunoscută,
Când te-ai urcat, prin plumbi, la parapete
și-ai biruit la Plevna pe redută.

Plecat-ai, după cum ne povestești,
De lângă plug, ciocane sau cuptoare,
să sfarمی în luptă armiiile turcești,
să fluture steag liber peste țară.

Cu braț trudit și sufletul curat,
n'aveai pământ, dar ți-apărai moșia, —
ca frații buni, într'ajutor ți-au stat
vitejii ce veniră din Rusia.

Căzut-ai la Smârdan sau la Vidin ?
Desculța mumă nu-ți dădu sărutul ;
dar lângă pod te-au pus boieri haini
și'n moarte chiar să le păzești avutul.

Vedeai, bătut de pulberi și de ploaie,
Vânduta Dunăre purtând pe valuri
cărbunii grei și grânele bălaie,
bogatul rod al sondelor din dealuri,

Vedeai cum aurul și truda ni se duc,
gemeau copiii tăi sub grea povară,
și'nțelegeai că n'a scăpat de jug,
ca'n visul tău, sărmana scumpă țară.

Dar domnii 'n bronz te-au ferecat ca'n lanț...
 Să nu-ți aprinzi mânia ta cumplită,
 Și-ai stat înlănțuit, brav dorobanț,
 An după an la Dunărea robită !

Ce freamăt răscolește unda văii ?
 Din somnul greu ai tresărit deodată,
 Când ți-au strigat cu glas de foc flăcării :
 „Sunat-au goarneau din August, tată !“

Oștean bătrân, și tu mi te trezești
 să vezi feciorii fraților de arme ;
 Cu gândul treaz și brațe voinicești
 Au învățat cătușele să-și sfarme.

Din fața lor fug spăimântate hoarde ;
 Trec tancuri grele, tunul crâncen bate ;
 ca macii'n câmp se'nvolbură stindarde,
 în vântul purtător de libertate.

Pe pod, părea că bronzul se mișcase :
 — Ce flori pe deal, întineresc orașul ?
 — Nu-s flori ; crescut-au luminate case —
 cu glas voios mi-a dat răspuns ostașul.

Nu știi c'a noastră-i Dunărea acum ?
 Pământul liber apele-i sărută.
 Feciorii mei spre mare-i taie drum,
 Cresc oameni noi unde creștea cucută.

La frații mei de luptă mă gândesc.
 În fiii lor mai mândră le văd ființa —
 Mari meșteri dela Volga sau Kuzneț
 Veniți să-și dăruiască iscusința.

În fund de apă drăgile se sbat ;
 tot frații le-au trimis din depărtare.
 Rămâne valul Dunării curat,
 să'mpingă remorcherele spre mare.

Pe pod, privirea astăzi mi-o îndrept,
 spre cheiuri, unde largul port răsare.
 Dar arma, strânsă tot o țin la piept,
 cu baioneta — scânteind în soare !

Nu e stârpită vița de mișei
 fățarnici sau fățiși ce stau la pândă ;
 Veghia-voi aprig, lângă fiii mei.
 Nu vom cruța tâlharii de osândă.

Și dacă azi, privind către feciori,
Îmi crește 'n piept mândria de părinte,
E fiindcă știu că vechiul nostru dor
Mi-l implinesc în lupta lor fierbinte.

Precum pădurea falnică de brazi
Crescut-a din sămânța-ascunsă'n glie,
În ne'nfricații luptători de azi,
Zbucnește însutit și-a mea tărie.

ÎMPREUNĂ

Racheta viu țâșni în noapte.
Ne-am cunoscut la raza ei.
Trecu un ordin scurt, în șoapte,
Și ochii scăpărau scânteii.

Compania-ți în bătălie
Din Donbass, neoprit, venea.
În stepa Dobrogei pustie
Răzbeam, prin stânci, la Canara.

Ne-am încărcat, atent, arma'mpreună
Și, cot la cot, pornirăm la asalt.
N'a fost pe mal mai aprigă furtună
Și nici vr'un val în mare mai înalt !

În zori când hoarda fuse aruncată,
Tu sângele — îți amintești ? —
Ți-ai șters cu mâneca decolorată
A bluzei tale ostășești.

Și am fumat, pe rând, dintr'o țigară
Pe malul mântuit acum de moarte,
Și câte ne-am fi spus în calda vară...
Dar n'a fost timp. Plecarăm mai departe.

Trecură ani... Pe-aceleași locuri
Tu ai venit din nou la noi.
S'aprinzi în cabluri mii de focuri
Pe culme la Ovidiu II.

Ca și la postul de comandă
Te-aplecă acuma pe compas
Ca fericirea să se vadă
Tot mai aproape cu-orice pas.

Un grup de tineri, de o parte,
Aduc turbine pe șantier.
Ei duc, prin muncă, mai departe
Avântul luptelor de ieri.

Și când scânteia sus, pe fire,
Vesti izbânda fără de sfârșit ,
Fruntea ți-ai șters cu mâneca subțire
A salopetei tale, mulțumit.

Și am aprins iar o țigară
Pe malul larg de becuri luminat,
Și strălucea în albul bec de-afară
Racheta cea din noaptea de asalt.

Și nu va fi nicicând sub zare
Mai cald și trainic legământ
Ca stropul nostru de sudoare
Și sângele din lupte, sfânt.

Și-am înțeles că'n veșnicie
Ne'nfrânți purta-vom la olalt'
Și salopeta albăstrie
Și bluza aspră de soldat .

LECȚIA

Nu e de mult. Stam umăr lângă umăr,
în bănci, studenți de zeci și zeci de neamuri.
Intrau fâșii de raze'n amfiteatru,
prin crengile de tei de lângă geamuri.

Eram studenți din plaiuri dunărene
și din pământul Chinei renăscut,
și învățam din adevărul luptei
ce drum avem și noi de străbătut !

Și'n lecție parcă trecea prin față
istoria desfășurată'n ani.
Avea o cicatrice profesorul
(noi am aflat c'a fost și partizan).

El a luptat sub flamura lui Stalin,
cu tot poporul său viteaz în rând,
în timp ce'n Stalingrad prin foc ostașii
o lume 'ntreagă apărau luptând.

...Vorbea despre pădurile de brazi,
despre canalele din stepa arsă.
Pământul se schimba sub ochii noștri,
și apele porneau pe cale'ntoarsă.

Vorbea despre înaltele baraje,
și despre mari șuvoaie de lumină,
despre colhozuri mari, milionare,
de munca tot mai spornică în mină.

El limpede vorbea, cu glasul cald,
și'nțelegeam adâncă lui mândrie
pentru înalta lege stalinistă,
a oamenilor muncii lege vie.

Și ea ne luminează și nouă drumul.
În ea găsim putere și avânt.
Și fiecare pas e-un pas de luptă
pe liberatul patriei pământ.

...Iar dacă azi mi-aduc din nou aminte
de lecția de-atunci de neuitat,
e pentru că proiectul legii noastre
il văd de-aceleași raze lăuminate.

În el citim cu toții drumul nostru
și dreptul nostru-adânc chezușuit.
...De el aș vrea să pot vorbi odată
ca'n Moscova, profesorul iubit.

SOLIILE STUDENȚILOR DIN LUME

Eu, dragi prieteni, nu v'am mai văzut ;
E'ntâia oară-acum, la sesiune.
Dar svâcnetul din inimă îmi spune
Că totuși nu de azi ne-am cunoscut.

Eu, dragi prieteni, nu vă știu pe nume ;
Știu totuși fiecăruia povestea
Și-mi amintesc în zilele acestea
De când vă știu și cum vă știu anume.

De pildă, despre tine am aflat
Din poza întâlnită'ntr'o revistă :
De-atunci mă frige des privirea tristă
A unui chip lovit și sângerat.

Așa a fost : În ceața dimineții
Te-au doborât „colegii“ new-yorkezi,
C'ai îndrăznit tu, negrule, să crezi
Că poți răzbi în sala facultății.

Prieten japonez, și despre tine
Am vești la care inima îmi plânge :
O casă cu reclama „Strângem sânge“,
Am auzit că drumul ți-l aține.

Știi ! Foamea izbutește să te'mpingă
Să intri și să-ți vinzi din tinerețe.
— În Tokio acei ce vor să'nvețe
Primesc câte-un dolar pentru-o siringă. —

Angèle, Bertine sau oricum te-ar chema.
Îți știu și ție trudnicul coșmar ;
L-am dibuit pe pagini de ziar ;
În care încăpuse viața ta.

Pe ușa locuinței mici, umile,
 Știi că ți-ai scris de-un timp — „spălătoreasă“,
 Că râzi amar, trecându-ți palma roasă
 Pe diplomele tale inutile.

Iar despre tine știu că nu de mult
 Ai demonstrat la Frankfurt pentru pace,
 Și mi-ești prieten bun de-atunci încoace,
 Mă bucur că te văd și te ascult.

Nu, n'o să uit nicicând cum ai răspuns
 Călăilor ce pun din nou la cale
 Să stingă tinerețea vieții tale,
 Cum le-ai strigat în față „Ohne uns!“ *)

De câțiva ani, prietenă surată
 Din plaiurile Chinei desrobite,
 Ai învățat că visele râvnite
 Se pot preface'n faptă-adevărată,

Și ai pășit pe poarta facultății,
 Tu, mică textilistă din Pekin,
 Ducând cu tine zâmbetul senin
 Și toată'nflăcărarea tinereții.

Ce cald ți-aș strânge mâna'n mâna mea,
 Prieten din Coreea depărtată!
 Dar te-am aflat cu mâna sfârtecată,
 Și iar m'a răscolit povestea ta.

Mi-am amintit de plaiurile tale,
 În care ard orașe și cătune,
 Și de Phenianul tău cu gropi comune,
 În care crește ura lângă jale.

Că unde-a fost deunăzi institutul,
 El, mârșavul călău american
 A izbutit să facă un maidan
 Și-a măcinat și hrubele, și lutul.

... Frați sovietici, nu găsec cuvinte
 S'arăt cât e de drept să vă numiți
 Studenții lumii cei mai fericiți
 Și mergătorii noștri înainte.

V'am urmărit pe săli de institute,
 La Leningrad, la Omsk și Așhabad,
 Și când puneți pădurilor răsad,
 În Sudul cel cu arșițe stătute.

*) „Fără noi“ — strigătul de protest al poporului german, împotriva războiului plă-
 nuit de americani.

Pe squarul nou al Universității
'Nălțate pe coline moscovite,
Pe stadioane mari și însorite
Și la parada mare-a tinereții —

Trăind asemeni zile fericite,
Purtați destoinic facla'nvățăturii,
Și marele tezaur al culturii
Îl duceți în spre culmi nebănuite ;

Spre culmile ce lumea truditore,
De veacuri și de veacuri le visează,
Spre era stalinistă ce'ntrupează
În fața noastră vremea viitoare !

Eu, dragi prieteni, nu v'am mai văzut,
E'ntâia oară-acum, la sesiune,
Dar svâcnetul din inimă îmi spune
Că totuși nu de azi ne-am cunoscut.

Eu, dragi prieteni, nu vă știu pe nume,
Știu totuși fiecăruia povestea,
Și azi salut pe plaiurile-acestea
Soliile studenților din lume.

Veniți din mii de colțuri ale hărții,
Vă găzduiește țara-mi minunată,
In care azi ,mai mult ca niciodată,
Clădim și învățăm din slova cărții.

Sunt mândră că în patria mea dragă,
S'a strâns atâta floare-a tinereții
Să sfătuiască'n numele vieții
Și-a biruinții păcii'n lumea'ntreagă.

Iar mâine, când veți fi din nou departe,
Aceste zile'n care-am sfătuit
Ne vor uni tot mai de neclintit,
In lupta pentru pace, pentru carte.

Aceasta este apriga chemare
Și larga baricadă ce ne-adună,
Nestrămutat legându-ne 'mpreună,
La zeci de mii de leghe depărtare.

DULĂII

*Mie dați-mi valea verde
Unde-și pierde
Omul negrele gândiri
Unde uiți de înfămia
Și sclavia
Auritelor zidiri.*

A. Depărățeanu

1

Valea nu era verde. Nu era verde nici dealul. Nici câmpul nu mai era verde. Nici pădurea. În vara aceea nici nu fuseseră. Numai în primăvară, începând de pe la Florii, întinderile se acoperiseră cu o pânză verde-palidă, subțire ca marama de borangic. Dar când rumânii ieșiseră la arat, chipurile lor începuseră să li se întunece, și inimile să li se strângă. Boini, arâniți*) numai cu paie ușor stropite cu apă sărată, scăpaseră din iarnă slabi de stăteau gata-gata să-și dea sufletul. Caii așisderea. La îndemnurile băețandrilor care îi mânau când cu vorbe bune când cu sudalme, și atingându-i uneori cu codirișca peste coastele ieșite prin piele ori peste șoldurile care fuseseră altădată pline, boulenii se opinteau în jug, cădeau în genunchi istoviți, încercând astfel, ei, cei lipsiți de grai, să spună că nu pot să meargă mai departe. Se ridicau însă peste câteva clipe, clătănându-se cuprinși parcă de beție și izbuteau să târască în urmă plugurile vechi și grele. Oamenii se lăsau cu toată greutatea trupurilor stoarse de vlagă pe coarneau plugurilor. Fierul scrășnea și răsturna în urma lui peste corman bulgării mari, alburii, uscați și tari ca piatra, care spărgeau copitele nepotcovite ale vitelor și însângerau picioarele negre și desculțe ale plugarilor. Gândacii, pe care-i tăiau în două plugul erau lungi și gălbui, lipsiți de viață ca și pământul. Când pământul n'are putere, n'au putere nici vietățile care trăiesc în țărâna lui. Păsările călătoare dinspre miază-zi abia sosiseră și în primăvara venită de curând, care ar fi trebuit să fie jilavă și mustoasă, soarele își arunca flăcările lui asupra șesurilor nesfârșite ca în miez de Iulie.

Rumânii se adună în mijlocul satului, unde șoseaua care cotește spre gară e mai largă și unde primăria se află față în față cu școala mică și dărăpănată, cu săliță îngustă și cu o singură odaie mai mare, plină de bănci făcute cândva, mai demult, din scânduri peste care n'a trecut ascuțișul rândelei. Femeile rămân

* hrăniți

pe lângă casă și-și frământă mâinile de îngrijorare. Noi, copiii, stăm pe lângă rumâni, ceva mai laoparte. Altădată ne-am fi jucat. Acum nu mai avem nici o poftă de joacă. Nici putere nu avem să ne mai jucăm. Ne mulțumim să privim oamenii și să-i ascultăm. Mai bine nu i-am mai asculta, căci nimic care să ne bucure nu spun. Ii ascultăm totuși. Altceva nici n'am avea ce face. Pe ferestrele deschise ale școlii se aude glasul învățătoarei Berta Câmpeanu, care ține o lecție copiilor veniți la școală :

— Avem o țară mândră și frumoasă, cu munți înalți...

Nu ține lecția, citește ce scrie în carte...

— Cu pomi roditori și mândri feciori...

— Să ne mișcăm mai încolo. Nici noi n'o s'o supărăm pe doamna Berta cu vorba noastră, nici ea pe noi cu ce le spune copiilor.

— Le spune și ea ce scrie în carte...

— Uneori le mai spune și ce nu scrie în carte.

— Ne mai spune și nouă, nu numai copiilor !

Gruia Popozină a plecat cu ceata de oameni după el, s'a depărtat nițeluș de școală și s'a proptit iarăși în ciomag, cum fac toți țărani când nu vor să se așeze jos, în praful de pe marginea șoselei.

Glasul învățătoarei nu se mai aude.

La o depărtare de mai puțin de o sută de pași de poarta școlii se află patru cârciumi cu ușile date înlături de dimineața până seara târziu. Cârciuma lui Voicu Buciumi e aproape prag în prag cu cârciuma lui Mareș, mocanul ; numai drumul care coboară lin și ajunge în cătun, în Viorica, după ce trece gârla, le desparte ; cârciuma lui Toma Ocî e ceva mai în susul satului ; o desparte de primărie casa și aria largă a notarului Gică Stănescu. Toma Ocî e supărat foc ; dela un timp a deschis cârciumă chiar peste drum de el Oniță Galani, care mai înainte era trepăduș pe lângă misiții de grâne.

Mai erau și alte cârciumi în sat ; una a lui Boboc, la marginea satului, spre Stănicuț, alta, a lui Bucur, lângă gară. Se mai deschiseseră cârciumi și în Viorica, în cătun. Dar acum cârciumile erau aproape goale. Nu le mai călcau pragul decât acriturile satului, care trăiau din leafă, popa Tomiță Bulbuc, care se plângea că mereu i se aprinde gâtul și cei câțiva bogăteni care aveau hambarele și pătulele pline de bucate și pe care seceta care începea să se arate nu-i îngrijora.

— Dacă acum e atât de cald, ce-o să fie la vară !

— O să se aprindă pământul, nene Gruia...

— De s'ar aprinde, să ardă dela un capăt la altul, să nu scape picior de om.

Gruia Popozină e un rumân de aproape patruzeci de ani. Are casa plină de copii, băieți și fete ; băiatul cel mare, Dănilă, așteaptă să fie chemat să tragă sorțul și după aceea să plece la oraș, la armată. Ochiul lui Gruia Popozină sunt mari și negri și sprâncenele sburlite și groase nu-i pot acoperi, după cum nici mustața ca vrabia, în care au început să răsară, ca și la tata, fire albe, nu poate să-i acopere gura. Obrajii îi sunt uscați și osoși. Nu-i place cum vorbește Pascu Ologu.

— Să nu scape picior de om ! Asta nu se poate, Pascule. Pierim noi, dar boierii scapă. Se trag la munți, la răcoare. Ba mai pleacă și prin streinătăți, cum a plecat cu cucoană cu tot, boer Miliarezi dela Băneasa.

— Asta așa e, boerii scapă de toate belelele.

— Câștigă mult, căci brațele noastre pentru ei lucrează.

— Plătesc dări puține.

— Când le plătesc...

— Dacă le vine timpul să-și facă armata, ajung ofițeri...

departe — și plecau, pentru ca a doua zi spre seară să sosească alții. La Turnu se respiraseră dealungul Dunării și răzbișeră dincolo, pe pământul bulgăresc.

Mai târziu, după ce începuse războiul deabinelea, pe acelaș drum, urcau spre Rușii de Vede, jalnicele convoaie ale prizonierilor turci, însemnând zăpada ici și colo cu trupurile celor care cădeau înghețați și nu se mai ridicau. După un an și ceva, când războiul se sfârșise, armile rusești se trăsaseră spre țara lor de la răsărit.

— Au murit mulți soldați de-ai noștri atunci. Dar ce era armata noastră? O mână de oameni. Au murit mult mai mulți ruși, că ei au mers războindu-se până dincolo de Balcani, adânc, în turcime...

Veteranul cu mustață albă clipește des din ochii care i-au rămas încă vioi. Poate că se vede plecând la asalt. Poate că mai aude sunetul de îmbărbătare al goarnei lui cu care s'a întors acasă și care atârnă în primărie, prinsă într'un cui, cu buzele ușor stâlcite...

— Au murit mulți ruși. Soldați au murit mulți... Că la război moare totdeauna soldatul, robul... Robi noi, la boerii noștri, robi ei, la boerii lor...

Gruia Popozină avea sufletul amar și asta se vedea nu numai din vorbele care-i ieșeau din gură, dar și din glasul lui care își pierduse parcă frumusețea. Suna trist, așa cum sună trist un fluer cu care cântă omul necăjit ca să-și alunge gândurile care i-au furat liniștea.

— Dece dai tu, măi Gruio, totdeauna cu clonțul în boeri și'n avuți?

— D'apoi în cine ai vrea să dau, părinte Bulbuce? Nu cumva tot în ăștia care sunt tot atât de amărâți ca și mine?

— Intr'o zj ai să dai de dracu, taică Gruio, de dracul ăi bătrân, taică, tăiculiță...

Popa a plecat clătinându-și capul. A intrat în cealaltă cârciumă, a lui Mareș. Le lua pe rând.

— Grozav trebuie să-l ardă gâtul pe popă.

— Ca și pe notar.

— Ca și pe Juvete, jandarmul...

— Dacă e arșiță și secetă...

A sunat la școală clopoțelul. Copiii s'au năpustit afară. Loviți în creștete de arșița soarelui, n'au mai sărit și nu s'au mai jucat ca altădată când venea notarul la gard și-i injura că-l tulbură cu glasurile lor. S'au așezat cuminți în țărână, pe lângă zidul școlii, în dunga îngustă de umbră.

— O să ne moară copiii de foame. O să murim cu toți de foame dacă nu vine ploaia să pună capăt secetei.

— Poate nu murim, Gruio. O să ne sară în ajutor stăpânirea.

— Parcă n'ai cunoaște stăpânirea, Pascule...

Pascu Ologu s'a gândit o clipă, apoi a răspuns:

— Dacă nu ne-o ajuta stăpânirea, o să ne ajute boerii... Muncim pe moșiile boerilor, suntem robii lor. Nu ne vor lăsa să pierim.

— Parcă n'ai cunoaște boerii, Pascule... Boerii nu sunt una cu stăpânirea? Pentru stăpânire ești bun la armată, la război, la plata dărilor, la munca pe moșie... Când e să te ajute, te ajută ca funia pe spânzurat...

Chipurile oamenilor s'au posomorât și mai mult. Și mai mult s'a înfierbântat țărâna sub flăcările mari ale soarelui care urcase spre cumpăna cerului orbitor de luminos.

Iarna fusese aspră, mai mult uscată, cu zăpezi de un lat de palmă, care, căzute peste șesurile înghețate, deveniseră, ca pulberea, jucăria vânturilor.

Înviorarea care cuprinsese cât de cât pământul la sosirea primăverii, când cerul se desgolise de norii seci, n'avea să țină. Pământul, până unde ajungea

fierul plugului și ascuțișul casmalei, și chiar mai în adânc, era lipsit de umezeală, de sevă.

Când au venit, de dincolo de Dunăre, bulgarii, înaintea Paștilor, să înceapă munca la grădinile lor de zarzavat de peste gărlă, s'au apucat cu mâinile de cap.

— Credeam că numai la noi în Bulgaria sunt semne de secetă. La voi e mai rău...

Gârla, care în fiecare primăvară sta gata să se reverse peste maluri și uneori se și revărsa, înecând o jumătate de sat, era acum o șuviță de apă îngustă de puteai s'o sari fără să-ți stropești tălpile.

— N'a plouat nici sus, la dealuri.

— N'a căzut zăpadă nici în munți.

— Iarnă și primăvară ca asta nu s'au pomenit decând e lumea lume.

— Nu putem să ne punem nădejdea în gărlă.

— Peste o săptămână-două seacă de tot.

Oameni harnici și dârji la muncă, grădinarii bulgari, care țineau cu chirie de mulți ani locurile din luncă, nu s'au dat bătutuți. Au chemat băieții satului cu casmale, plătindu-i cu treizeci de bani pe zi și-au început să sape pământul negru și gras, adâncind fântâni și gropane.

— O să găsim apă să ne udăm zarzavaturile, chiar de-ar trebui să sfredelim pământul până în miez.

N'a fost nevoie să sfredească grădinarii pământul până în miez.

Înainte, dacă voiai să faci un gropan în luncă, săpai cam cât statul unui om și apa mustea limpede din pereții tăiați proaspăt, iar dacă doreai să dai peste isvorul gros și rece, mai adânceai gropanul cu trei-patru palme.

Ca să ajungă la apă, grădinarii au pus flăcării de-au săpat gropănașe de trei-patru ori mai adânci decât de obicei.

— Apele s'au tras la adâncuri, bai Gheorghe...

Bai Gheorghe — care era căpetenia grădinarilor și păstra pungociul cu gologani sub cap când dormea, și sub brăul de lână, lat și cafeniu, în timpul zilei — se uita în fundul adânc al gropanului, unde abia licărea apa și se scărpinga la ceafă.

— O să fie secetă cum nu s'a mai văzut din bătrâni...

— Seceta aduce foamete.

— Atunci o să fie mai rău de voi, rumânii. Am primit veste de-acasă că pe la noi ploile s'au îndurat și-au mai stropit pământul.

— O să fie mai rău, bai Gheorghe...

Cu banii luați dela grădinari, flăcării se duceau la gară și cumpărau câte o pâine neagră dela brutăria de lângă conac. Se întorceau cu ea subsoară acasă, ciugulind-o pe margini.

— Când s'o termina lucrul la bulgari, ce ne facem ?

Satul rămânea, de dimineață până seara, cu ochii pe cer și aștepta ivirea unui smoc de nor care să crească negru, să acopere slăvilă și să cearnă asupra ogoarelor și a luncilor o răpăială de ploaie. Dar cerul rămânea senin și gol, de un albastru închis ca floarea inului, iar soarele se apropia tot mai mult de pământ și-l dogorea cu flăcările lui neîndurătoare.

— Ce să facem, nene Popozină ? Să aruncăm semințele în brazdă ?

— Să le aruncăm. Poate tot o să cadă ploaie.

— Păi boerii nu ne-au scos la arat pe moșii. Parcă nici n'ar fi primăvară...

— Boerii nu vor să păgubească semănând porumb și secară. Dacă e secetă pierzi ce-ai semănat... Ei nu vor să rizice nimic. Dar noi trebuie să încercăm. Nu ne putem lăsa în voia soartei. Poate totuși dă ploaie...

Rumânii își araseră cu chiu cu vai, sleindu-și vitele de puteri și sleindu-se deopotrivă și ei, puținele locuri pe care le aveau și semănaseră porumb și mei printre bulgării mari și albi, tari ca piatra. Doreau și așteptau cu atâta putere

ploaia, încât nu le venea să creadă că dorința lor nu va fi împlinită și așteptarea lor va rămâne zadarnică.

Noi, copiii, căutam să amăgim puterile nevăzute, să le păcălim. Ne adunam la fântână, scoteam o ciutură de apă și-o răsturnam peste o grămadă de praf. Frământam noroiul cu mâinile și din clisa neagră făuream două păpuși: una cu chip de bărbat, alta cu chip de femeie, și le întindeam la uscat, la soare, pe câte o scândurică. Cât ai zice pește, le și usca soarele. Ne strângeam în jurul păpușilor de lut uscat și, cu capetele goale cum se obișnuiește să stai când te afli în apropierea unui mort, începeam să ne jelim din băierile inimii:

A murit tatăl soarelui...
Și-o să'nvieze muma ploii...

Ne prefăceam că plângem moartea tatălui soarelui, și uneori ne prefăceam așa de bine că ne curgeau și lacrimile. Luam cele două păpuși uscate. O îngropam pe cea cu chip bărbătesc, jelind-o:

A murit tatăl soarelui...

Pe cealaltă o duceam și-o aruncam în jghiabul fântânii, cântându-i:

Și-o să'nvieze muma ploii...

Păpușa de lut se muia și se topea. Apa devenea noroioasă. Stropeam cu ea fetele din cârdul nostru.

Dar puterile tainice și nevăzute nu se lăsau nici amăgite, nici păcălite. Tatăl soarelui nu murea și muma ploii nu învia. Arșița continua să ardă și să scorjească pământul. Văzduhul continua să fie fierbinte ca plumbul topit.

Grâul, care fusese semănat de cu toamnă, abia răsărit, începuse să bată în galben și să se ofilească. Porumbul, pe unde răsărise, se ridicase ceva mai sus de glezne, apoi își pierduse culoarea verde și se înegrise, de parcă trecuse peste el un vâlătuc uriaș de jărăgai. Iarba, câtă apucase să răsară, se sfrijise și se uscuse. Când umblai, ți se sfărâma sub picioare și se prefăcea în pulbere.

Adia uneori vântul, ca venind de pe o gură de cuptor încins, scorjind și părjolind și mai mult câmpurile. Atunci se ridicau deasupra pământului nourași de praf fierbinte.

Salcâmii purtau pe crengi frunze mici, galbene. Umbra lor era rară ca umbra unor schelete înalte.

Nici nu apucase să vină vara și gârla secase. Nămolul de pe fundul ei se schimbase în țărână cenușie, pe care vântul de foc, când sufla mai tare, o lua pe aripile lui și-o purta peste sat și departe, departe, peste câmpuri. Rămăseseră pe fundul albiei pietrele albe. Soarele le arsese. Pietrele plesniseră. Dacă luai una în mână și strângeai pumnul, piatra se sfărâma ca o bucată de cretă moale.

Broaștele își căutaseră la început ascunziș în buruienile mai groase ale malurilor, pe urmă, când și aceste buruieni se uscaseră, broaștele muriseră. Trupurile lor nu putrezeau. Le uscuse soarele. Zăceau pe maluri și în ierburile arse ale luncii, cu pânțelele alb în sus, cu brațele întinse și cu lăbuțele închise.

Pe dealurile și pe câmpurile semămate, pe unde acum, în toiul verii ar fi trebuit să fie înalte și bogate lanuri de grâu, ori nesfârșite păduri de porumb înalt și gras, mustind de puterea pământului, încă din primăvară, de cum simțiseră venind părjolul năpraznic al verii de flăcări, sătenii dăduseră drumul vitelor.

— N'o să avem grâu vara asta.

— Nici porumb.

— Să dăm drumul vitelor în semănături să pască.

— Cel puțin ele să prindă puțină putere.

Vitele păscuseră ce putuseră să prindă în bot — firele ofilite și mărunte de grâu, lujerii veștezi ai porumbiștilor, măceșii vineți ai răzoarelor. Pojarul năpădise curând toate întinderile.

— Câmpurile s'au acoperit cu cenușă...

— Să ducem vitele să pască în luncă...

Acum vitele, slobozite pe lunci după ce câmpurile rămăseseră goale și negre, scormoneau țărâna aspră cu boturile însângerate, căutând rădăcinile ierburilor ghimpoase, de sărătură, și ale scaieților.. Cât era ziua de lungă, chinuite de foame, umpleau văzduhul cu mugetele lor triste, ca niște neputincioase gemete de durere și de răzvrătire împotriva cerului care nu dăruia ploaie și a pământului care tot mai mult semăna cu piatra stearpă.

Se mai găseau prin arii resturi de paie, ori câte o căpiță-două de coceni, dar sătenii le acoperiseră cu mărăcini și le păzeau cum își păzeau ochii din cap, să nu se apropie vreo gură de vită de ele.

— Trebuie să păstrăm puținul nutreț pe care-l avem pentru la iarnă.

— Ce-o să le dăm vitelor să mănânce la iarnă ?

— Dar noi ce-o să mâncăm ? N'avem cu ce ne hrăni acuma, dar la iarnă, dar la primăvară ?...

— Suntem oameni. Ne-om mai descurca...

Puțini puteau să se descurce... Primarul și câțiva bogătani, popa și notarul și perceptorul cel gras, căruia pântecul îi începea dela nodul gâtului, jandarmul și cântăreții bisericești, adică toți care aveau o leafă și puteau să-și cumpere de-ale gurii ori care aveau hambarele și pătulele pline din vara și toamna cealaltă.

Câți erau dintre aceștia în sat ? Puteai să-i numeri pe degete.

Se descurcau, și încă bine de tot, logofeții boerești și administratorii moșiilor, care aveau în mâinilor lor cheile marilor magazii și hambare de pe la conacele pline ochi cu grâu și porumb.

Până spre primăvară noi mâncasem mai ca lumea : mămăligă cu varză și cu zeamă de varză într'o zi, mămăligă cu praz ori cu ceapă în alta.

Și zilele treceau fericite. Da. Zilele treceau fericite.

De asta ne-am dat seama mai târziu, când văzduhul începuse a mirosi a secetă. Atunci mama ne micșorase porțiile de mămăligă, abia ne dădea câte o felioară la prânz. Ne trezeam dimineața.

— Mamă, mi-e foame...

— Așteaptă, băete, că acuș vine prânzul.

Așteptam și venea prânzul. Greu venea, dar venea...

Seara, înainte de a ne podidi somnul, iarăși grăiam :

— Mamă, mi-e foame...

— Culcă-te, maică, și dormi, că acuș vine dimineața.

Ne culcam și dormeam. Visam că mâncam lipii calde, cum văzusem că mănâncă băieții cărciumarului. Ne răsuceam în somn ca puii în frigare, dar dormeam și visam, și timpul trecea, și noi trăiam.

Varza se terminase și scoasesem butoiul la soare, îl umpleam cu apă să nu-i sară doagele și să-și piardă mirosul.

Se terminase și snopul de praz, se terminase și ceapa.

— Așteptăm să răsără ștevia...

Când auzeam de ștevie, ne aminteam de gustul ei acrișor și ne lăsa gura apă. Oala era mare, ciorba nu se dă cu măsură. O să mâncăm până o să ni se umfle burta.

Dar ștevia nu răsărise.

Scormoniseam pământul, smulseam rădăcinile de ștevie și de lobodă și le rosesem ca șoarecii.

— Băgați de seamă, maică, să nu roadeți rădăcini de bozii. Sunt otrăvitoare.

— N'avea grije, mamă, le cunoaștem. Sunt albăstirii și dacă le pui pe limbă, le simți amărăciunea.

— Să nu mestecați nici o rădăcină amară...

— N'o să mestecăm...

Alergasem după fragi și mure în crângul dela Saele. Nu găsisem nici iarbă, necum fragi și mure.

Ne adunam în ceată la fântână, ca altădată când ne sbenguiam până ieșea sufletul din noi. Dar acum nu ne adunam să ne jucăm. Foamea care ne chinuia, ne îmbătrânise parcă peste noapte. Orice bucurie ne secase din inimă. Eram triști și îngrijorați. Scoteam apă din fântână, opintindu-ne câte doi-trei să facem să ajungă până la fund ciutura grea de lemn. Sorbeam câteva înghițituri pe stomacul gol. Ne răcoream mâinile și obrazul. Ne simțeam mai bine. Ne sfătuiam ca niște oameni în toată firea.

— Să mergem la pădurea dinspre Rușii de Vede, — își dăduse cu părerea Trăcălie, care era mai mare la ani și mai înalt decât noi toți. Acolo nu e crâng mărunț ca aici, ci o adevărată pădure. Pământul trebuie să fi păstrat ceva umezeală, și-atunci au crescut fragii și murele...

Am și văzut în fața noastră pădurea răcoroasă, plină de fragi și de mure. Dece nu ne-om fi gândit până acum? Dece am lăsat să treacă atâta timp? Cine știe câți fragi s'or fi trecut și or fi și putrezit! Fragii nu țin mult. Se coc repede și se trec și mai repede. Mai mult țin murele... O! Ce dulci sunt fragii și ce aromați! Sunt roșii și mustoși și cresc unii lângă alții printre frunze late, crestate pe margine. Murele au gustul dulce-acrișor! Dacă te grăbești când le mănânci, îți mânjești buzele și bărbia cu zeama lor vânăță.

Ne și lingeam buzele...

Ne-am înțeles când să plecăm și câți să plecăm și a doua zi, ciurdă, am pornit-o pe drumul Rușilor de Vede, pe care îl cunoșteam așa de bine, spre pădurea dela Adâncata, unde bunicii noștri ținuseră în vremurile vechi stupăriile de unde se întorceau toamna cu putinicile pline de miere.

Plecasem de cum s'a luminat de ziuă, ca să ajungem mai curând. Ne târăsem picioarele peste câmpurile negre și arse, care parcă erau acoperite cu jar, așa frigeau, prin aerul greu și arzător și ajunsesem la marginea pădurii spre amiază.

Ne-am potolit setea la fântâna din vâlcea și-am încercat să ne răcorim, spălându-ne obrazul și mâinile cu apa leșietică și amestecată cu lintiță, care mirosea a pământ jilav.

Pierise răcoarea de altădată a pădurii. Printre frunzele mărunte și răsucite ne urmărea, aproape ca și pe câmp, fără cruțare, focul soarelui.

— Am luat drumul în tălpi degeaba, Trăcălie... Nici aici n'au prins rod vrejurile de fragi și mure...

— Acum că tot am venit, să mai căutăm, să nu ne dăm bătuți dela început.

— Numai să găsim cevașilea, cât de puțin...

Am umblat tăcuți, că nu mai aveam demult glas să cântăm și să hăulim și ne obișnuisem să vorbim rar și încet, și triști de zadarnica noastră osteneală, până ce picioarele au început să ne tremure. Sfârșiți de puteri, ne-am culcat unde ni s'a părut că e umbra mai deasă.

— Aici o să ne albească oasele, — a îngăimat Tutanul, care deși părea voinic, era măcinat pe dinăuntru, ca toți ai casei lor, de oftică.

Avea buzele albe și crăpate și ochii lui, trași în fundul capului, păreau stinși. Nu mai licărea în ei decât un sămbure de lumină, mărunț ca bobul de mei.

Ne era teamă să nu-și sfârșească zilele acolo, departe de sat. Cum l-am fi putut duce mort în sat, sleiți de puteri cum eram cu toți ?

— Lungiți-vă cum vă vine mai bine și odihniți-vă. Nu faceți nici o mișcare. Suntem osteniți, asta e totul. Dacă ne odihnim nițel, o să ne venim în fire și-o s'o luăm încetisor spre casă.

L-am ascultat pe Marinică Iepure.

Eram învățați să-l ascultăm, fiindcă el spunea totdeauna, deși nu era mai în vârstă decât noi, cuvinte bine chibzuite.

Pământul era tare, însă nouă ni s'a părut că e mai moale decât puful. Pe mine m'a cuprins un somn asemănător cu leșinul. Mult timp am trăit ca într'un fel de vis. Mi se părea că trândăvesc într'o pădure bătrână, verde, în ierburi înalte de sipică și că pe crengi, printre frunze bogate, deasupra mea, atârnă pâini mari, albe, cu coaja ușor răscoaptă. Mi-era lene să mă scol și să aplec creanga. Ii făceam semn cu mâna. Și creanga, la semnul meu, se apleca. Întindeam mâna, culegeam pâinea și o frângeam în două, murmurând :

Lună, lună nouă,
Frânge pâinea'n două
Și ne dă și nouă...

Mâncam în visul meu, cu pofta cu care aș fi mâncat de adevăratelea, întâi coaja rumenă, apoi miezul moale și dulce pe care, înainte de a-l înghiți, îl mes-tecam mult între făci. Terminam repede pâinea. Făceam un semn, creanga se apleca, rupeam altă pâine și o mâncam și pe aceea. Mă rușinam că mânânc atât de mult și nu mă mai satur. Bunica aspră dela Cârlomanu, ridica bățul, mă amenința cu cotonogeala și se răstia la mine :

— Nesătulule, mai lasă și altora rândul...

— E pădurea plină de pâini, bunică. Dacă îi mai este cuiva foame n'are decât să întindă mâna, să rupă o pâine ori mai multe și să se sature...

— Bagi în tine ca într'un sac fără fund. Parc'ai fi spart...

— Da... Parc'aș fi spart...

Mă știam supt și uscat ca un țâr și bunica-mi spunea că sunt spart. Am simțit cum mă ustură buzele. Și m'am trezit. Se treziseră și ceilalți. Imi plesnise gura. Un fir de sânge spălăcit mi se scurgea pe bărbie. L-am șters cu dosul mâinii. Gura îmi era plină de salivă amară și mi se părea că pădurea e învăluită în fum și că se clatină, ca și cum întreg pământul, pus într'un leagăn uriaș cu băierile legate de cer, s'ar fi clătinat.

— Marinică, îmi vine amețea...

— O să-ți treacă. Ai dormit cu fața în sus. Te-a ajuns soarele și te-a bătut la cap.

— M'am culcat pe-o coastă. Poate că m'am răsucit în somn și-am rămas cu fața în sus. Somnul meu a fost mai mult leșin decât somn...

— Se întâmplă uneori să nu-ți dai seama dacă ai dormit ori ai fost leșinat. Soarele se lăsase în jos, spre apus, și-și mai ostoisă dogoarea.

— Să mergem, fraților.

— Să mergem, Trăcălie.

— Nu trebuie să ne grăbim.

— Eu zic să trecem pe la gară, să bem câte o gură de apă. Dacă ocolim nițel, gara e în drumul nostru. Ne întorcem acasă pe linia ferată.

— E bine și pe linia ferată.

Am ieșit din pădure și nemaicăutând poteca, am luat-o deadreptul spre gara Troian, ce era așezată în apropierea vechiului drum de cărămidă arsă care, pornind dela Dunăre, trecea pe aci și se pierdea spre munții din spre apus, —

drum făcut de soldații împăratului Traian cu două mii de ani în urmă, și căruia noi îi spuneam Troian. Drumul vechi era acoperit cu pământ, dar i se mai cunoșteau marginile. Dacă înfingeai plugul mai adânc, ori cazmaua, ajungeai la cărmida roșie de dedesubt, care era mai tare decât piatra.

Am trecut pe lângă curțile boerești ale lui Gogu Cristofor. La case erau storurile trase, prin curte umblau după treburile lor sluglie. Magaziile și hambarele aveau uși grele, îmbrăcate în fier și erau încuiate cu lacăte mari cât plosca. Ne-am apropiat de uluci, cu gândul nemărturisit c'o să ne vadă o slugă mai mi-loasă de pe la bucătărie, o să priceapă ce e cu noi și-o să ne dăruiască niscaiva resturi de mâncare. Nu ne-a văzut nici o slugă, ori poate că ne-a văzut, dar s'a făcut că nu ne vede. Ne-au văzut însă dulăii mari și grași ai boerului și s'au repezit spre noi în landră, arătându-ne colții lor albi și ascuțiți și lătrându-ne furioși. Le ieșeau flăcări de mânie din ochi că am cutezat să ne apropiem de uluci și să ne uităm printre ele în cuprinsul curților boerești. Ne-ar fi sfâșiat. Noroc însă că între noi și ei se aflau ulucile înalte și groase și porțile bine zăvorâte. Ne-am îndepărtat de uluci. Abia atunci dulăii s'au mai potolit.

— Sunt grași dulăii boerului.

— Dece n'ar fi grași? Mănâncă, dorm și când trece cineva pe lângă curtea boerească, latră... Dulăii boerești nu sunt bolnavi de oftică, așa cum sunt eu și n'au răbdat în viața lor de foame... Nici n'or să rabde. Boer Gogu ține la ei mai abitir decât la logofeți. Căinii nu cer leafă. Numai mâncare. Logofeții mănâncă, iau leafă, mai și fură, că nu se poate logofăt fără mână lungă...

Tutanul, alb ca varul, abia se ținea pe urma pașilor noștri, deși noi abia ne tărām. Mergea ce mergea, sprijinit de umărul lui Marinică Iepure, se oprea și se odihnea, apoi își continua drumul.

— Și la logofeți ține boerul, că și ei îi păzesc averea. Nici logofeților nu li s'a lipit pântecul de șira spinării...

Eram opt băieți din Omida: eu, Trăcălie și Tutanul, Marinică Iepure și Tur-turică, Gângu și Trească cel mic, care venise cu Lambe din Viorica, toți uscați și galbeni de nemâncare, aproape goi, pe câmpul negru și fără margini... Opt băieți și opt umbre...

În amurg, umbrele sunt mai lungi. Erau lungi și ni se târau legate de picioare și umbrele noastre — umbrele unor umbre.

Cunoșteam gara dela Omida și cunoșteam și gara dela Troian. Gara ne atrăgea. Ne duceam deseori la gară. Vedeam cum sosesc, cum se opresc și apoi cum pleacă mai departe trenurile pline de oameni. Mi se părea că și noi călătorim, că venim de departe și că plecăm și mai departe, undeva în lume, cu trenul. Călătoream cu gândul... Ne mulțumeam și cu acest fel de călătorie... După ce trenul pleca și se pierdea în tăetură, și peronul rămânea pustiu, ne duceam pe lângă magazii, scormoneam prin țărână și culegeam nasturii de plumb căzuți dela sacii care plecau plumbuiți la gură și încărcăți cu grâu în vagoane deschise, spre Dunăre. Ne jucam cu acești nasturi, îi topeam în tigăi și din plumbul moale încercam să ne facem jucării: un cal, o vacă, o capră... Uneori izbuteam... Dam ocol turnului de apă și ne uitam cum îi încarcă mecanicul cazanele... Ne mai alunga câte un macagiu... Și mai mult ne plăcea să vedem gara după ce cădea întunericul. Ardeau printre linii felinare cu lumină nărânzată și felinare cu lumina verde... Era ca un basm... „Ochii unui balaur erau nărânzați și ochii unui balaur erau verzi“... Gara dela Omida semăna cu gara dela Troian. Ne venise gândul că toate gările seamănă între ele.

— N'o să ne alunge din gară macagiul?

— Dece să ne alunge? N'o să-i cerem nimic. O să bem apă și-o să plecăm... Avem voie să bem apă dela orice fântână... Bem și dela Omida și acarii nu ne spun nimic...

În gară manevra un tren de marfă. Locomotiva pufăia și scotea, supărată parcă, pe coșul ei scurt și larg, suluri de fum, tampoanele se loveau unele de altele cu zgomote asurzitoare și câțiva macagii, cu chipie cu betelie roșie în cap, făceau semne mecanicului cu stegulețe verzi.

În spatele gării, câteva găini scormoneau printr'o grămadă de gunoi, unde erau aruncate resturi de mâncare.

— Dacă ești pasăre îți găsești mai repede hrana.

— Cine te oprește să te faci găină, Turturică?

— Apăi dacă omul s'ar putea schimba în altceva la vrerea lui, nu în găină m'aș schimba eu, ci în altceva.

— În ce?

— În leu...

— Te-ar fugări și te-ar împușca jandarmii.

— Parcă dacă ești om nu te fugăresc și nu te împușcă!

— Atunci de ce trebuie să te mai schimbi în altceva? Eu zic că dacă vrei să te arunci în gâtul unui om și să-l dobori e mai bine să fii om.

— Poate că ai dreptate.

Nu știu de ce-mi închipuisem că la ora aceea peronul gării din câmp o să fie pustiu.

Pe banca de lemn așezată lângă peretele cenușiu, dedesubtul ceasului mare cât un castron, sta un țăran cu obrazul pământiu proptit în mâini.

La picioarele lui jucau tupuzul cu pietricele doi copii cât nodul, îmbrăcați în cămășuțe scurte.

— Tată, când vine trenul?

— Acuș, Ionică.

— Și ne duce la oraș?

— Da, Ionică.

— Repede?

— Da, Floricel.

— Și la oraș o să găsim pâine?

— Da, Ionică.

— Și-o să ne săturăm?

— O să ne săturăm.

— Și-o să-i aducem și mamei acasă?

Rumânul cu fața pământie a tăcut. I-a răspuns celui mic, băiatul mai mărișor.

— Prostule, cum o să-i aducem pâine mamei? Mama a murit. Au îngropat-o oamenii. Tu nu știi? Un om după ce moare nu mai mănâncă.

— Eu zic că dacă-i aducem noi pâine dela oraș înviază și mănâncă.

— Ești un prost.

— Ba tu ești un prost.

— Hei, taică, linișteți-vă...

Copiii au început iar să se joace. Pe urmă, Ionică nu s'a mai jucat.

— Eu nu mă mai joc. Sunt prea grele pietrele. Și... Și mi-e foame...

— Taci, taică, acuși vine trenul.

— Uite, tac.

Telegrafistul, un băetan de vreo douăzeci de ani, ieșise în ușa biroului îngust și lung, în fundul căruia se vedea pe o masă telegraful care atunci când tăcâne aduce vorba de departe și o scrie pe hârtie. Privise spre rumân și spre copii, ascultase, se uitase și spre ceata noastră zdrențăroasă. Intrase în birou, umblase într'un sertar și se întorsese cu o bucată de pâine în mână.

— Dă-le copiilor să mănânce. Altceva n'am.

— Mulțumesc...

Telegraful începuse să bată. S'a dus să-l asculte telegrafistul.

Ne-am îndreptat spre fântâna cu roată, am scos o ciatură cu apă, am băut. Când am plecat dela fântână, auzeam apa cum ne bolborosește în pânțele.

— Așa se întâmplă când bei pe stomacul gol.

— Cam demult bem apa pe stomacul gol, vere.

— Și-o s'o mai bem până... la anul...

— Și pe urmă ?

— N'o să fie mereu secetă...

Cei doi copii țineau bucățile de pâine în mână, ciuguleau din ele ca vrăbiile, să nu se piardă nici o fărâmitură. Rumânul cu chip pământiu își privea copiii cu ochii goi, uscați.

— Mâncați încet, și mestecați bine înainte de a înghiți. Altfel o să vă doară burta...

— Măncăm încet, tăicuță.

— Și mestecăm bine, tăicuță.

Știam și noi, știau și copiii mici care abia se ridicaseră pe picioare, că dacă rabzi de foame două-trei zile și apoi găsești ceva de îmbucat, nu ți-e bine dacă te lăcomești. Trebuie să mănânci încet și puțin câte puțin.

A tăcut telegraful. A ieșit iarăși în prag telegrafistul cu chipiul pe ceafă.

— De unde ești, omule ?

— Din Belitori.

Satul Belitori, sat mare, dar ros de sărăcie, se află aruncat alături, în câmp, departe de drumul Rușilor de Vede, cam la o jumătate de poștă. Dacă te uitați din spatele gării, vedeai spre răsărit, în fundul zării, o pădure arsă de salcâmi. Acolo erau Belitorii.

— Și încotro vrei să mergi ?

— La Rușii de Vede. Poate găsesc ceva de lucru, să-mi scap copiii de foame. Dumneata... ce crezi ?... o să găsesc de lucru ? S'aude că n'ar fi de lucru pe la oraș...

— Încearcă, omule. Acum tot ai plecat de-acasă. Poate găsești.

— Nu mai aveam dece rămâne acasă. Cai n'am. Boi nu mai am... Mi-am murit și femeia... Am închis casa și-am plecat... Poate găsesc de lucru...

Telegrafistul știa cât de puțin noroc îl aștepta pe rumân la oraș. Cu fiecare tren, țărani cu copii în brațe plecau la oraș după lucru. Unii găseau câte ceva de făcut, alții nu. Se apucau de cerșit. Atunci îi adunau vardiștii la poliție. Acolo li se încheiau acte și oamenii erau trimiși pentru un timp la închisoare, cu copii cu tot. Intre zidurile pușcăriei, cel puțin nu mureau de foame. Il întrebam odată pe tata, când se vorbise la noi despre asta :

— Decă-i închide pe cei care cerșesc, tată ?

— Așa e legea...

Nu înțelegeam ce e aceea lege. Dar n'am stăruit să aflu. Se întâmpla câteodată să nu înțeleg unele cuvinte. Le căutam eu singur înțelesul și nu de puține ori îl și găseam.

După un timp, rumânul din Belitori a întrebat :

— Mai e mult până vine trenul ?

— Trei ore...

— O să-mi adoarmă copiii. De-or dormi, o să-i duc în brațe. Sunt ușor. Numai pielea și oasele.

— Tată, ne e sete ; du-ne la fântână să bem apă.

Rumânul s'a ridicat, și-a luat copiii de mână și-a plecat cu ei la fântână. Trenul, care s'a mai lungit cu câteva vagoane, s'a potolit.

— Gata manevra, Macarie ?

— Gata, domnule impiepat.

— Dați drumul trenului. E așteptat la Omida. Au să atașeze și acolo de el câteva vagoane de grâu.

După câteva fluierături, trenul a plecat uruind cu zgomot de fiare vechi. Era un tren lung, cu vagoane, multe, încărcate până la acoperiș cu grâu. Se ducea spre Dunăre. În portul dela Turnu grăul va fi deșertat în șleपुरi și șleपुरile, trase de vapoare, vor pleca în susul apei spre alte țări.

S'a pierdut în tăetură trenul. În gară a rămas mirosul greu al fumului de cărbune.

— Voi de unde sunteți, mă?

— Dela Omida, domnule impiegat.

— Și ce căutați tocmai pe aici?

— Am venit la pădure la Adâncata să căutăm fragi și mure.

— Și-ați găsit?

— Nici măcar de leac.

Poate că nu eram primii copii pe care-i vedea întorcându-se dela pădure dezamăgiți.

— Domnule impiegat...

— Ce e, Macarie?

— V'aș ruga ceva...

— Ce?

— Cunosc copiii. Aș vrea să mă duc cu ei pe lângă magazie. Cât a manevrat trenul, din unele vagoane vechi s'au strecurat pe lângă uși și au căzut boabe de grâu printre linii. Să lăsăm băieții să le-adune...

— Și dacă se trezește cucoana domnului șef și-i vede? Printre linii știți bine că nu e voie să ciugulească decât găinile, găștele și bibilicile dumneaei. Ne-aprindem paie'n cap...

— O să se supere, o să ne ocărăscă și băieții o s'o sbughească pe-aici încolo. Ne-a mai ocărit cucoana și altădată și nu ne-a căzut conciul.

— Of, Macarie, Macarie! Nu știu ce-ai cu mine! Vrei negreșit să mă bagi în bucluc...

— Vă mulțumim, domnule impiegat.

— N'am văzut nimic, Macarie, să știi.

— N'ai văzut nimic, domnule impiegat.

Observasem pe unde manevrasse trenul. Ne-am dus deci, cu voia lui nenea Macarie și a impiegatului, pe lângă magazii și-am început să alegem din țărâna și din pietrișul dintre șine boabele de grâu. Erau mari și de culoare aurie, bătând ușor în roșu.

— Grozav grâu. Parcă ar fi ales de sămânță...

Umpleam un pumn de țărână amestecată cu grâu, suflam țărâna, oream grăul în palmă, aruncam câteva boabe între dinți, le ronțaiam, restul îl puneam în pălărie.

Am tot cules boabe de grâu dintre pietre și din țărâna de lângă linia ferată până când s'a apropiat înserarea.

— Hai băieți, plecați, — ne-a spus nenea Macarie. E timpul. S'a trezit cucoana. Acum se trezește și domnul șef și, după ce-și bea cafeluța și-și aprinde țigarea, coboară în birou, că s'a anunțat personalul din Turnu. Dacă vă vede pe-aici, îmi face scandal și mie, și impiegatului. Mi-ar părea rău de el. Nu e băiat rău...

— Mulțumim, nene Macarie...

Ne-am strecurat în spatele magaziiilor și de-acolo am plecat unul câte unul, să nu batem la ochi.

Când ne-am mai depărtat, am întors capul. În seara care se lăsa albastră,

pe peronul cenușiu, rumânul cu chip pământiu se rezemase de peretele gării. Copiii adormiseră cu capetele pe genunchii lui. Rumânul era nemișcat.

Pe marginea zării, soarele părea că dăduse foc nu numai câmpurilor depărtate de care-și lipise marginea, ci și cerului pe care lunecase toată ziua și la hotarele căruia, acum, se îneca, se scufunda ca într'o apă fără fund.

— Uite că n'am făcut drumul degeaba. Ne-am ales cu ceva...

— Asta pentrucă ne-a dat prin gând să ne abatem pe la gară.

— Mie mi-a dat prin gând, — s'a lăudat Trăcălie.

— Ție, ție...

— Și pentrucă macagiului i s'a făcut milă de noi.

Duceam pălăriile, care aveam pălării, căciulile, cei ce purtau căciuli în toiul verii, ca pe niște ulcioare de pământ, care ar fi putut să ne cadă și să se spargă, la piept, strânse și aproape pline cu grâu amestecat cu țărână și cu bulgărași.

Spărgeam mereu între dinți câteva boabe de grâu, le mestecam îndelung și ne îndestulam cu dulceața lor și apoi le înghițeam și simțeam cum ne revine încet-încet puterea.

Târziu, dupăce demult se așezase noaptea între pământ și cer, am pogorît dealul și-am intrat în sat. Ni s'a părut că intrăm într'un larg și trist cimitir în care peste toate mormintele au căzut și-au putrezit și s'au amestecat cu țărâna crucile de lemn, într'un cimitir în care au murit și-au putrezit până și greerii și lăcustele cu aripi verzi și cu picioare lungi, noduroase.

Oamenii, vitele și câinii dormeau istoviți. Salcâmii întindeau spre cer brațe negre ca niște ființe înalte și subțiri, care cereau îndurare și poate și un strop de apă.

Dar cerul clipea viclean din ochii mărunți și luminoși ai stelelor. Căci orice s'ar întâmpla pe pământ, cerul rămâne acelaș. Stelele răsar când vine, pe furis, întunericul asupra pământului, și pier când se arată zorile. Și dacă le pui întrebări nu-ți răspund. Tac și dacă nu le întrebi nimic. Clipesc numai, ca niște ochi șireți. Dar nimic nu-ți spun cu acest mărunț bătut din gene. Da. Nimic nu-ți spun stelele...

Ai noștri se odihneau, tolăniți pe rogojița veche și ruptă, întinsă pe prispă. Am călcat în vârful picioarelor și m'am ferit să-i trezesc. Am dus pălăriuța cu grâu în casă, am pus-o bine și am ieșit să mă culc și eu pe un țol, sub dud, și ostenit peste măsură de drum, — cu dusul și cu întorsul făcusem o poștă, — dar cu trupul nechinuit de foame, am dormit adânc, fără vise și fără să mă mai răsucesc în somn.

A doua zi dimineața, mama, bucuroasă de neașteptatul belșug adus în casă de mine, a spălat grăul în două ape, l-a pus în căldare și l-a fiert. În casa noastră dimineața aceea a fost ca o sărbătoare. Ah! Dacă am fi avut lapte să turnăm în el măcar o cănuță! Dar de unde nu e, nici Dumnezeu nu cere.

Asta s'a întâmplat aproape de începutul verii, când seceta nu-și arătase încă toată sălbăticia ei. Atunci, dacă voiai, puteai încă să-ți vinzi boii. Nu veneau prin sat după vite obișnuiții geambași care cumpărau boii ieftini și-i vindeau, cu câștig, tot pentru muncă, la alții, ci chiar măcelarii din cele două orașe apropiate, Turnu și Rușii de Vede. Dela Turnu venea un zaplan chior de-un ochi. Se tocmea cu rumânii până-i înebunea. Uneori rupea târgul aproape făcut pentru câțiva gologănași.

— Vrei să ne jupoi, domnule Banaoiaie...

— Pe voi, Doamne ferește... Dacă v'aș jupui, aș găsi numai oasele. Nimeni nu cumpără oase. Vreau să jupoi boii voștri. Mai au ceva carne pe ei... Peste o lună o să fie și ei tot atât de topiți ca și voi... N'o să vi-i iau nici dacă o să mi-i dați de pomană.

Tot așa de hapsân se arăta în tocmelele cu sătenii și fratele mamei, unchi-meu Tone, care ținea măcelărie în piața mare, la Rușii de Vede. Pica la noi cu trenul de dimineață.

— Ai venit să ne vezi, nene Tone ?

— Ba nu, că-mi ardeau călcăiele de dorul vostru. Am venit să cumpăr boi pentru măcelărie, găsesc mai ieftiori pe aici...

— Găsești...

Auzeau rumâni c'a venit unchi-meu Tone. Il cunoșteau mai demult, decând ținuse cârciumă la Omidă. Băteau în poarta noastră, intrau.

— Vinzi boii ?

— Ii vând, domnule Tone...

— Să mergem să-i vād.

Mă luă și pe mine după el.

— Vino, mă brânzoiule, să înveți cum se face negustoria.

Mă duceam. Lua boii pentru tăiere. Nu-i căuta la dinți, să vadă dacă sunt tineri sau bătrâni. Le da ocol. Ii privea. Ii pipăia cu degetele pe spinare, pe coaste, pe sub burtă, de parcă ar fi vrut să-i gādile. La șolduri încerca să-și bage degetele în carnea boilor, ca într'o cocă.

— Sunt slabi morți boii tăi, Pintilie. Doi bani nu fac. Abia mai bâcăie sufletul în ei!...

— Și nu-i cumperi, domnule Tone ?

— Nu mă interesează marfa asta... Dacă-i cumpăr, nu știu dacă ajung cu ei până la Troian... Cad pe drum... Dar un pol ți-aș da pe ei...

— Un pol pe o pereche de boi... Am dat pe ei opt poli acum doi ani...

— Opt poli ? Acum doi ani ! Alte timpuri pe-atunci, vericule, alte timpuri...

După un ceas îi cumpăra cu treizeci de lei.

— Vindeți-i pe oricât, măi oameni ! Peste o lună nu-i mai cumpără niciun măcelar și peste două îi trageți cu cârligul la luncă.

Până seara, unchi-meu Tone cumpăra trei-patru perechi de boi. Ii aduceau oamenii în aria noastră. La miezul nopții, unchi-meu Tone pleca la oraș cu boii. Il însoțea, ca să-l ajute, și tata care se alegea din treaba asta cu un leu de argint. Ban, nu glumă, leul de argint ! De două ori cât băncuța și cu o băncuță cumpărai două pâini.

— Dece te tocmești atâta cu oamenii, nene Tone ?

— Eu ? Eu mă tocmesc mai puțin decât Banaoia... Și sunt mai filotim la preț...

— Treizeci de lei pe o pereche de boi, nene Tone, asta e hoție curată !

— Știi câte guri am acasă, Mario ? Opt. Și a noua e pe drum. De undeva trebuie să câștigi, dacă vrei să trăiești... De ici ciupi un leu, de dincolo o carboavă... Și uite câștigul ! Boii cumpărați nici nu-i pot tăia numaidecât. Două-trei săptămâni trebuie să le dau tărățe, să mai prindă carne pe ei. Niciun client nu vrea pecie... Și eu clienților le vād carnea. Ați început să ne vindeți mortăciuni, hoților, — așa ne strigă clienții și trec la măcelăria vecină. Eu rămân cu carnea atârnată în cui s'o bázăie muștele.

— Oricum... Treizeci de lei o pereche de boi...

— O să cumpăr peste două săptămâni și cu un pol perechea.

Aprindea o țigare. Era milostiv, unchi-meu Tone. Intindea și tatei una. După ce-și fuma țigara, unchi-meu Tonea stingea mucul și-l punea într'o punguliță.

— Din câteva mucuri desfăcute mai răsucesc o țigară...

Ne bucuram că pleacă unchi-meu Tone. Mai mult decât noi se bucura mama, care n'avea ochi să-l vadă pe fratele ei mai mare, care devenise orășean...

— Bine c'a plecat. Când îl vād, mi se pare că se surpă casa pe mine.

Dar când vara s'a năpustit deabinelea asupra noastră, cu focul ei de iad,

vitele, așa cum prevăzuse unchi-meu Tone, au început să moară de foame. Rumânii plâneau de parcă le-ar fi murit copiii, ori poate și mai mult, și-și târau cu cârligul vitele la margine. Chemați de miros și mânați de foame, se adunau landră câinii satului și încăerându-se între ei, și mușcându-se, sfâșiau mortăciunea, mâncau până lăsau oasele albe linse.

— Copiii, dacă îți mor, îți naște nevasta alții, dar boii, dacă îi pierzi, cum să-ți mai cumperi alții?... Mai ales după o secetă ca asta! Da'om scăpa cu viață, mulți ani de-aci înainte o să ne fie greu...

— Numai să scăpăm. Greutățile o să le îndurăm noi.

Și Gruia Popozină, și Pascu Ologu, și nenea Dumitru Pălică nădăjdiau la fel cu ceilalți săraci ai satului că vor veni timpuri mai bune; că dacă vor izbuti să treacă anul acesta de secetă, lucrurile se vor îndrepta. Dar niciunul din ei nu știa în chip limpede cum anume s'ar putea ajunge la 'mai bine.

Învățătoarea Berta Câmpeanu, care se afla de câțiva ani în sat, sta deseori de vorbă cu oamenii și le mai povestea din ce se mai întâmplă prin lume și de cum trăiesc oamenii prin alte părți. Era o femeie mărunțică, între două vârste, cu obrazul frumos și cu părul galben. Ochii îi avea albaștri. De fel era de dincolo de munți, din Țara Moților, și părăsise imperiul austro-ungar după ce soțul ei fusese închis de stăpânirea ungurească și murise în închisoare. Băiatul, cu care venise în țara românească în brațe, crescuse mare și se afla la București, la niște neamuri ale ei. Învăța carte. Învățătoarea le povestise oamenilor despre marile răscoale țărănești, care au avut loc odinioară, în munții Apuseni și cum conducătorii acestei răscoale muriseră pe roată în cetatea Alba Iulia. Stăpânirea fusese mai tare și sfărâmasă răscoala. Cu un an mai înainte, ea le vorbise despre revoluția pe care o făcuseră muncitorii în Rusia împotriva stăpânirii țariste.

— Mulțimile se mișcă din când în când, când nu mai pot îndura asupra. Stăpânirile scot atunci armatele și împușcă pe răsvrățiți. Într'o zi însă, s'ar putea ca răsvrățiții să doboare stăpânirea și să făurească o altă orânduire... Până atunci...

Rumânii își aduceau aminte de răscoalele dela 88 și dela 94. Nu apucaseră aceste răscoale să se întindă asupra întregii țări. Stăpânirea scosese armata din cazărmi și o năpustise asupra satelor. Rumânii fuseseră împușcați și aruncați să putrezească pe la răspântii. Îi luaseră neamurile...

— Dece au fost împușcați oamenii atunci fără să fie judecați, să se vadă dacă sunt sau nu vinovați?

— Legea, — îi lămurea învățătoarea, — nu îngăduie asta. În legile țării românești nu este înscrisă pedeapsa cu moartea. Dar stăpânitorii, boerii care au făcut această lege, nu țin seama de ea. Când văd că stăpânirea lor este în pericol, nu se sfiesc să verse sânge. Legea asta este, de fapt, pentru unii mumă iar pentru alții ciumă...

Sămânța răscoalei nu pierise în sufletele oamenilor, dar ei, acum, nu se gândeau la răscoală. Se gândeau numai la seceta cumplită care le arsesese câmpurile și-i făcea muritori de foame.

Nu trecuse mult și lunca se umpluse de oasele albe ale vitelor moarte, pe care le usca și le albea și mai mult soarele neîndurător.

— Să nu vie și vreo molimă!

— Altădată, odată cu seceta, veneau și molimele: ciuma, holera. Mureau oamenii pe capete.

— Mai molimă decât foamea...

Unii, când treceau spre gară pe lângă cimitir, priveau cu jind crucile înșirate pe coastă în jurul bisericii mici de lemn.

— Mai bine de cei care au murit. Nu mai duc nicio grijă.

— De murit e ușor. De trăit e mai greu... Dar trebuie să trăim.

Era mai greu să trăiești, dar nu pentru toți. Trenurile treceau în jos spre Dunăre, ori în sus, spre Rușii de Vede, și ele erau tot ca altădată: în vagoanele de clasa a treia călătorea sărăcimea, în cele de a doua negustorii și slujbașii mici și în cele elegante, de întâia, boerii cu obraz bucălat și cu mâini albe și subțiri.

În casa noastră mărunță, întristare și grijă și jale, ca în toate casele sărace din sat. Tata sta măhnit, cu capul în jos, lângă vatra pe care arde focul de tor, *) lângă o ulcică în care mama a aruncat o mână de linte păstrată în pod, într'o ploscă veche, de sămânță.

— Ne mor boii, nevastă. Rămânem cu mâinile goale. Nu mai avem cu ce munci.

Pe valea Dunării, după câte auzisem, mai era ceva verdeață prin preajma apei. Se mai aflau zăvoaie de sălcii verzi și pe lângă Olt, unde aveam noi, din vechime, multe și bune neamuri de sânge, pe care le vedeam rar dar de care nu ne rupsesem.

— Poate că ar fi bine să duci boii până în toamnă la neamurile de lângă Olt... Să meargă și băieții cu tine și să rămână acolo, să ducă boii la păscut...

Băieții eram noi doi, eu și cu frate-meu Ion.

— Să las două guri neamurilor, să le hrănescă pe timpurile astea? O să-l iau numai pe Ion.

Om cu noroc frate-meu Ion. Eu mă și văzusem cățărându-mă după ciuburi prin plopii înalți și prin sălciile bătrâne din zăvoaiele Oltului, rămase încă verzi; mă și vedeam despuiat, aruncându-mă de pe mal în apele rezezi, înotând ca un pește și răcorindu-mă după ce aș fi mâncat câțiva porumbi copti la jărăgaiul surcelelor; mă și vedeam legând prietenii noi cu băieți de vârsta mea... De ciudă, m'a podidit plânsul, și mâniat că nu m'am putut stăpâni și mi-am dat la iveală slăbiciunea, am izbucnit:

— Dar de ce frate-meu Ion? De ce numai el să aibă noroc?

— N'are niciun noroc. Dar e mai mare. El poate să îngrijească boii. Tu nu poți. Ești prea mic.

— Și dacă sunt mic, ce? Mie nu mi-e foame?

— Ți-o fi, dar o să rămâi acasă. Ce s'o'ntâmpla cu noi, o să se întâmple și cu tine... Că n'oi avea tu stea în frunte să te pască altă soartă decât pe ceilalți...

N'aveam stea în frunte. Aveam numai un semn adânc între sprâncene, rămas dintr'o căzătură. Semnul semăna cu o stea, dar nu era stea. Steaua strălucește și luminează. Semnul meu, dacă îl apăs cu mâna, mă doare. Mă feresc să-l apăs și-l port mai departe prin lume...

Am luat boii pe înserat, i-am dus la fântână, am scos apă și i-am spălat. Când li s'a uscat părul, am tras cu țesala pe ei. Se clătinau pe picioare de slăbiciune.

— Să plecăm la miezul nopții, Ioane, să ajungem la Olt dimineața, să nu ne omoare soarele pe câmpul Saelelor...

Câmpul Saelelor era neted ca podul palmei. Numai câteva măguri îi stricau netezimea.

— E foamete mare și pe Olt, — ne-a spus tata la întoarcere, — dar pe luncă tot s'au mai făcut ceva bucate. Rumânii care mai au parale cumpără bucate dela boieri.

— Care au parale... De unde să avem noi parale?

Mama își punea mereu și mereu aceeași întrebare:

— De unde să avem noi parale?

— S'ar găsi și în punga noastră parale, dacă am putea munci. Stăm cu brațele încruciate și nu avem ce munci.

* tizic

Rumânii voiau să muncească, dar nicăeri nu se găsea de lucru. Numai la calea ferată. Acolo însă locurile — 10-15 — erau demult ocupate de muncitori veniți de prin alte părți, mai mult de pe la orașe. Munca lor era să întrețină mereu linia ferată în bună stare. Plecau dimineața din gară, cu rolul în care puneau traverse și șurupuri, găici de prins între ele șinele și uneori chiar cu două-trei șini. Impingeau din greu la rol, în susul liniei, apoi se opinteau și scoteau de pe șini roțile căruciorului. Schimbau traversele putrede cu altele noi, înlocuiau șuruburile ori găicile plesnite, ori șinele care dădeau semne că n'ar mai ține greutatea trenurilor. Cei mai mulți dintre ei locuiau chiar în gară, într'un șir de căsuțe mici, dar doi își căutaseră case în sat. Găsiseră, pe lângă cimitir, la alde Pavel Dera. Mai vorbeau uneori, Duminica, prin sat, cu rumânii care aflau și dela ei despre cele ce se mai întâmplă prin alte părți. Seceta ținea sub focul ei aproape toată țara și sărăcia se întinsese ca o pecingine dela hotar la hotar.

— Și cum zici că o să putem trăi, Cristeo?

— Intrebarea asta și-o pun toți săracii satelor. Dar nu numai ei. Ne-o punem și noi. Leafa a rămas aceeași și bucatele, speculate de cei care le au, și-au îndoit prețurile. E fierbere și în lumea muncitorească.

Mai mult nu spunea lucrătorul dela căile ferate. Jandarmii erau cu ochii pe el, cum erau cu ochii pe toți lucrătorii dela căile ferate și pe toți săracii satelor. Pândeau, trăgeau cu urechea și umbrau de parcă i-ar fi ars tălpile, tăcuți și grijulii prin tot ținutul.

Neamurile noastre de pe Valea Oltului nu-l lăsaseră pe tata să se întoarcă acasă cu mâna goală. Ii dăruiseră o jumătate de sac de mălai. Il luase tata la spinare și-l adusesese acasă, tot pe drum de noapte, când zăpușala putea fi îndurată.

Grădinarilor bulgari din luncă le mergea mai mult decât bine. Erau singurii care în satele înșirate ca măgelele pe-o ață pe valea Călmățuiului aveau zarzavaturi de vânzare. Numai că noi nu aveam cu ce le cumpăra. Veneau negustorași dela oraș cu căruțele și le cumpărau. Din fântânele și gropanele adânci, grădinarii, nădușind, scoteau apa cu gălețile și udau răzoarele cu ceapă și usturoi, cu roșii și vinete, și pogoanele cu ridichi, cu brozbe și varză albă, de cum se lăsa seara și se potolea pârjolul soarelui, până dincolo de miezul nopții, când începea să se ridice la răsărit lumina alburie a zorilor.

Pământul sorbea apa cu nesăț și parcă nu se mai sătura, dar cât ar fi sorbit-o, rădăcinile tot mai prindeau jilăveală și legumele creșteau văzând cu ochii.

Munca oamenilor biruise în luncă prăpădul pe care îl adusesese pretutindeni seceta.

Notarul Gică Stănescu, primarul Dobre Grivu, și mai ales părintele Tomiță Bulbuc, când toți trei aveau țuica în nas, și rar n'o aveau, luau peste picior oamenii care se văicăreau de lipsuri.

— Vedeți, grădinarii sunt oameni harnici. Scot banul din piatră seacă. Voi...

— Ce era să facem noi, părinte Bulbuce?

— Să fi săpat și voi gropane pe locurile voastre, să fi scos apă cu gălețile și să vă fi udat porumburile...

— Dar locurile noastre sunt pe deal, părinte Bulbuce, și ca să sapi acolo un gropan n'ar fi cu puțință. Numai fântâni ai putea să sapi și încă nu cu casmauă ci cu sfredelul. Pe deal apa nu se găsește decât la sute de metri în adânc. Și apoi... cu o fântână-două nu se poate uda un câmp ale cărui margini nu le vezi cu ochii.

— Dacă ați fi vrut, ați fi și putut...

Lui Gruia Popozină ca și celorlalți, îi venea să ridice bâta și să-i plesnească între sprâncene. Se stăpânea însă și se mulțumea să le răspundă în răspăr. Pe toți săracii îi mira ușurința și nepăsarea cu care acești trei mici slujitori ai

statului priveau la prăpădul din jurul lor, care cu cât se întetea seceta, cu atât creştea mai mare.

— Ne mor vitele de foame, primarule. O să începem să murim şi noi. Ce ne facem ?

— Păi, ce mă întrebaţi pe mine ? Descurcaţi-vă cum puteţi... Cine are mănăncă, cine nu, stă şi se uită...

— Rugaţi-vă lui Dumnezeu, că numai el are putere... Mai treceţi şi pe la biserică, — adăogă părintele Tomiţă Bulbuc, — şi mai aruncaţi ceva în căldăruşă.

— Vindeţi-vă pământurile, că mai aveţi pământuri, şi cumpăraţi-vă grâu, cumpăraţi-vă porumb, că e satul plin de bucate rămase nevândute de anul trecut. Ce mai aşteptaţi ? Eu sunt gata să vă închei actele, că legea îmi dă dreptul să închei şi acte de vânzare-cumpărare...

— Altceva nu ne puteţi povăţui ?

— Nu vă putem spune altceva...

Cu cuţitul ajuns la os, acum când se întetise seceta şi vitele mureau pe capete şi nu mai veneau în sat să le cumpere nici Banaoaie şi nici unchi-meu Tone dela Ruşii de Vede, unii rumâni, cu cenuşa în inimă, începuseră să-şi facă locurile vânzătoare. Umblau prin sat, băteau la uşile bogătanilor şi începeau tocma, ca nişte cerşetori, cu căciulile în mână.

— Nene Iliuţă, am un pogon de pământ. Aş vrea să-l vând.

Aşezat la umbră, pe prispă, Ilie Iliuţă îşi răsucea mustaţa, rămânea mohorât, ca omul pe care îl măhneşte nenorocirea altuia, trăgănea vorba şi pe urmă spunea răspicat :

— Ai două pogoane, vere, unul pe dealul dinspre Cărloman, altul în lunca Stănicuţului. Pe care vrei să-l vinzi ?

— Pe ăl din deal, nene Iliuţă.

— Pământ prost, neică, pământ prost, mai mult cenuşă decât pământ.

— Ba e pământ negru, gras ca untul, nene Iliuţă.

— Ei, dacă'ar fi ca untul, te-ai duce şi l-ai mânca tu cu lingura a mare, neică, nu l-ai face vânzător. E pământ prost, neică, pământ prost. La pământ mă pricep eu mai bine care face parale şi care nu, că am mai mult. Merg la capul locului, arunc o privire, iau un bulgăre, îl sfarm în palmă şi ştiu cu ce fel de pământ am deaface... La pământul tău de pe deal nici nu trebuie să merg să mă ostenesc să-l văd. Il cunosc. Toate pământurile le cunosc. Că nu ştii ce vine să-ţi vândă săracul şi e bine dacă le cunoşti pe toate. Ehe, câte zile nu mi-am pierdut eu pe câmpuri, plimbându-mă cu ciomagul în mână, sfărâmând ici un bulgăre, dincolo altul... Că dacă nu cunoşti, orice prost te poate păcăli...

— Vrei să mi-l cumperi ? Ştiu că ai nevoie de mult pământ, nene Iliuţă, că-ţi trebuie pământ...

— De trebuie, să-ţi spun drept, neică, nu-mi prea mai trebuie acum... Poate... să ţi-l iau aşa, mai mult ca să-ţi fac un bine, dar de trebuie, cum îţi spusei, neică, nu-mi prea mai trebuie, că am tot adunat din mila şi cu voia domnului...

— Şi cât mi-ai da pe pogonul de pe dealul Cărlomanului, nene Iliuţă ?

— Păi... vreo şase duble de porumb, şi-aş da, neică, nu mai mult, aşa cum îţi spusei, ca să-ţi fac un pustiu de bine !

— Să-mi faci un pustiu de bine ! Adevărat... un pustiu de bine... Eu mă gândeam să-mi dai zece duble de porumb şi două de grâu... Nu e mult, nene Iliuţă, zău că nu e mult...

— Să-ţi dau zece duble de porumb şi două de grâu pe un pogon de pământ pe deal ? Nu pot, neică, nu pot, să mă pici cu ceară şi tot nu pot. Porumbul e scump, grâul e şi mai scump. Acum, la vreme de secetă, bucatele sunt mai la preţ ca aurul, că aurul te poţi uita la el, dar de mâncat nu-l poţi mânca, pe câtă vreme bucatele astâmpără foamea şi ţin viaţa. Pământul, cum ştie toată lumea, acum

e mult și ieftin... Dar ca să-ți fac un bine, un pustiu de bine, să nu spri că sunt om rău și trufaș, că te-am lăsat la greu, uite, îți dau opt duble de porumb pe pogonul de pe deal.

— E puțin, nene Iliuță, e puțin...

— Nu dau un bob mai mult, neică... Dacă-ți place... Dacă nu, fă cum te-o învăța Dumnezeu... Pe pogonul din luncă aș da mai mult.

— Pământul din luncă nu-l vând...

— O să-l vinzi, neică, o să-l vinzi. Că vine iarna și-o să-l vinzi de foame. Nu numai pământul o să-l vinzi. O să vinzi și cămașa pe care n'o ai, și pielea de pe tine o s'o vinzi, neică, dacă s'o găsi careva să ți-o cumpere!

Sărăcii vindeau pământuri și bogătanii cumpărau iar notarul Gică Stănescu nu mai prididea scriind acte de vânzare-cumpărare pe hârtii timbrate. Niciodată nu câștigase atâția bani pe deasupra lefii.

Trenurile lungi de marfă, cu vagoanele încărcate de grâu și porumb, treceau mereu spre Dunăre, unde le așteptau șlepurile pântecoase să le înghită și să le poarte spre alte țări...

Rumânii care se adunau spre seară pe linia satului își arătau nedumerirea:

— Grâul, mai înțelegem, îl cumpără oameni din țări străine pentru pâine. Dar porumbul de ce e scos din țară? După câte știm, prin alte părți nu se mănâncă mămligă... Numai noi,ăștia de pe lângă Dunăre, mâncăm mămligă. Mămăliga umple burta și-o umflă, de poți să bați toba cu degetele pe ea, dar de săturat nu satură.

— Pentru porci. Cu porumbul nostru străinii își hrănesc porcii.

— Noi nu mai avem porci...

— Nu mai avem nici păsări...

— Numai purici avem...

Porcii, câți nu fuseseră tăiați, pieriseră de molimă. Pieriseră și găinile de boleşniță. Se culcau la pământ, întindeau ciocul, căscau și mureau. Le culegeam și le aruncam prin șanțuri. Uneori le acopeream cu țărână, ca să nu miroasă urât.

Erau nopți în care macagii de prin gări, frânarii, ori poate și alți slujitori mărunți ai căilor ferate, cuprinși de milă pentru copiii care-și pierdeau timpul prin gară cu ochii sticlind de foame și cu chipurile galbere și trase, desăfaceau noaptea câte o scândură la un vagon încărcat. Grâul ori porumbul se mai scurgea, ca apa dintr'un butoi spart, cu țărâita, printre linii. Prindeam numaidecât de veste noi, copiii, și făcându-ne că ne jucăm printre șine, culegeam boabele în pălărie și veneam cu ele acasă. Dar cu o floare nu se face primăvară și cu un pumn de grâu cules din țărâna gării nu se poate sătura o casă de oameni.

Intr'o Duminică, rumânii s'au adunat în fața primăriei. L-au așteptat pe primar, care intrase pe din dos la cârciuma lui Voicu Buciu să se afume. L-au așteptat și pe popa Tomiță Bulbuc să iasă din biserică. S'a întâmplat să se aplece acolo și învățătoarea Berta Câmpianu. Venise și Cristea Moga. Duminica era zi de odihnă și muncitorii din gară nu plecau pe linie în această zi decât dacă se întâmpla ceva neobișnuit, care ar fi putut să pună în primejdie bunul mers al trenurilor.

A ieșit primarul din cârciumă, nițeluș făcut; a terminat slujba spusă pe nerăsuflăte și-a venit și popa Tomiță Bulbuc printre oameni, cu anteriorul curat pe care-l îmbrăca numai sârbătoarea și cu potcapul înalt și rotund pe cap. S'a înfipt în primar Gruia Popozină:

— Acum, că vă aflați aici câțiva capi ai satului, eu aș vrea să vă pun, pentru mine și pentru ceilalți, o întrebare care ne stă tuturor pe limbă.

— Pune-o, Gruio, pune-o! Ți-om răspunde, dacă ne-o ajuta mintea.

Primarul, rostind acestea, rânjise și rumânii îi văzuseră până în fund gura mare și adâncă, plină de dinți galbeni de mahorcă.

— Dece se trimite grâul și porumbul în străinătate și noi, atâta șumugai de oameni, suntem lăsați muritori de foame?

— Fiecare e liber să-și vândă cui vrea și pe ce preț poate să scoată averea lui. Grâul și secara, orzul și ovăzul și porumbul sunt averea boerilor și a arendașilor. Adică de ce nu și-ar vinde dumnealor bucatele în străinătate, dacă străinătatea le dă preț bun? Ce? Nu sunt liberi? Sunt liberi! În țara noastră, libertate cât vrei...

— Dar la semănatul și la culesul acestor bucate am nădușit și noi...

— Pentru muncă v'ați primit, după lege, plata. Ce-a rămas în hambare și în magaziile boerilor, și ale negustorilor, e avutul lor, așa că, după lege, îl pot vinde cui vor. Și străinii, cum vă spusei, dau preț bun. Voi nu vă vindeți vitele și pământul cui vreți? Așa scrie la lege...

— După lege! Fir'ar a dracului să fie de lege! N'am făcut-o noi. De plăcere ne vindem vitele și pământul? De nevoie, o știi bine. Toți o știți bine. Și tu, primarul, și părintele Bulbuc, și notarul care, iacătă-l, tocmai vine și dumnealui...

— De știut o știm noi toți. Și o știm bine de tot. O știe și domnul administrator de plasă. O știe și domnul prefect. O știu și domni deputați. O știe chiar și guvernul. Mai mult, o știe și Vodă. Că doar seceta nu e o taină. Și nu e o taină că vitele pier de foame și că n'o să treacă mult și-o să 'nceapă și oamenii să piară de foame. Acum, fiindcă a venit vorba despre asta, pot să vă spun și mai mult. Pe la munte, lipsa e mai mare decât aici. Oamenii de pe acolo au început să piară de foame de pe la începuturile verii.

— Și dacă știți toți, dacă știe și prefectul, și guvernul, ba chiar și Vodă Carol, dece nu se face nimic?

— Nu se poate face nimic. Așa e legea. Fiecare e liber să facă ce vrea. Unul să vândă, altul să cumpere. Cine are ce, să mănânce. Cine n'are ce mănca, să rabde. Fiecare să facă ce-i pofteste inima. Că la noi, libertate câtă vrei...

— De-aia și putem să murim de foame...

— Dacă nu sunteți chibzuiți! Dece n'ați adunat? Dece n'ați strâns avere? Uite-i pe cei harnici. Au pus ban lângă ban și-au adunat avere. Strânge omule, bani albi pentru zile negre. Au venit zilele negre. Le-a adus seceta. Și uite, acum, cu toate că e secetă, pe cel harnic nu-l doare capul...

— Cine e harnic după voi, autoritățile, primarul?

— Alde Iliuță, alde Diman, alde Cărăbaș, alde Ulmaz, familia noastră care ne tragem din Costea Grivei...

— Voi ați moștenit pământuri dela părinții voștri...

— Asta înseamnă că și părinții noștri au fost harnici, strânși la mână, au adunat. Te oprește legea să aduni? Nu te oprește.

— Dar voi vă munciți pământurile cu oameni cu ziua, cu de-alde noi...

— Muncim cu cine putem, ca și boierii, cu cei care n'au ce face pe la casele lor, că n'au pământuri.

— Și ne plătiți cu ce vă lasă inima...

— Vă plătim cu cât ne învoim. Voi cereți mult, noi dăm mai puțin... Oamenii pentru muncă, vere, câți vrei în țara românească...

— Și e drept să fie așa?

— Așa scrie la lege. Și dacă scrie la lege, e și drept și sfânt.

— Legea nu e bună.

— Dar dumneata, doamnă învățătoare, ce te amesteci în ciorbă?

— Nu am voie?

— De voie, ai voie, dar eu, primarul, vorbeam cu oamenii. Pe mine m'au întrebat. Dumneata să-ți vezi de școala dumată, că de-aia te plătește statul, să nu bagi zâzanie printre colțoșii ăștia.

— Dumneata, primarul, cum spune omul o vorbă care nu-ți place, încerci să-i astupi gura cu pumnul. Iți sare țandăra.

— Imi sare, nu-mi sare, n'am să-ți dau socoteală dumitale.

— Are să vie o zi când o să trebue să le dai socoteală lor...

— Apăi pe mine să nu mă amenințați... Că eu sunt omul stăpânirii. Eu numaidecât trimit vătășelul și-l chem aici pe Juvete...

Primarul se roșise tot și i se bulbucaseră ochii în cap.

— Lasă-l în pace, doamnă Berta, nu-l mai întărâta și dumneata...

— Uite că-l las, Pascule...

Învățătoarea a plecat. Primarul Dobre Grivu s'a uitat în urma ei cu ură și a scuipat în pulberea drumului:

— Asta n'o să mai facă mult timp purici aici. O încondeez eu unde trebuie și cum trebuie. Dacă nu și-o lua ea tălpășița cu coada'ntrre picioare, să-mi ziceți cuțu...

Rumâni, strânși de nevoi, s'au mai domolit.

— Să mergi cu noi la boerul dela Bâneasa, primarul, să ne împrumute cu ceva bucate, că pierim și noi și ne pier și copiii de foame.

Primarul Dobre Grivu, mulțumit că Gruia Popozină și-a potolit glasul, se scarpină după ceafă.

— Cum să merg cu voi la boer? Sunteți copii, să vă duc eu de mână? Puteți să vă duceți și singuri. Cunoașteți drumul! Că doar nu v'o fi lovit orbul gănilor!

— De cunoscut drumul, îl cunoaștem. Dar pe de alde noi, decând cu seceta, slugile boerești nici nu ne lasă să ne apropiem de curte. Cu dumneata, e altceva. Pui o vorbă bună. Ești primar... Om cu greutate, de!

— Acum e timpul de pus o vorbă bună? Și, la urma urmelor, nu voi m'ați pus primar. Primar, boerul m'a pus.

— Tocmai de-aia.

— Nu mai stăruiți, că nu merg. Apoi, chiar dacă aș merge, aș năduși'n spinare degeaba. Cuconul Miliarezi nici nu e la moșie.

— Atunci zicem să mergem la poștă, la Niculaie Dimozel, să ne scrie el o telegramă în care să spunem tot ce avem pe inimă și s'o trimitem boerului la București. Că Niculaie Dimozel îi cunoaște adresa. O întărești și dumneata cu iscălitura, ca să vadă boerul că e adevărat că murim de foame. Și să-l rugăm să-i scrie logofătului Cățui, care ține cheile, ce și câte bucate să ne dea. Le-om plăti cu munca, după cum o vrea boerul. N'o să ne tocim.

— Să zicem c'o iscălesc și eu, deși nu văd pentru ce aș iscăli-o. Vă cunoaște boerul pe toți, ca pe niște cai breji, că nu odată l-ați supărat. Dar cheltuiți banii fără folos cu telegrama. Boerul nu e nici la București.

— Dar unde e?

— S'a dus în Franța, la băi, să-și caute sănătatea, că mereu e bolnăvior, sărmănelul... Nu poate să umble... I s'au muiat de tot picioarele... Și acum am auzit că nici stomacul nu-i mai primește mâncarea. Numai cu doftorii își ține viața...

— Atunci să-i dăm o telegramă acolo, în Franța, pe unde o fi, că telegrama merge repede și peste hotare.

— Asta nu vă sfătuesc s'o faceți. Când boerul își caută sănătatea, n'are nimeni voie să-l superē cu nimic. Nu-l supără nici cucoana dumnealui, care, oricât, îi e, cum s'ar zice, nevastă...

— Să mergi totuși cu noi, la curte, la Oprea Cățui. El e stăpân în lipsa boerului dela moșie. El ține socotelile. La el se găesc cheile hambarelor. Dacă s'o însănătoși boerul și s'o întoarce acasă, n'o să-l certe când o să afle ce pârjol a adus seceta... Iar dacă nu s'o mai întoarce, dac'o muri pe-acolo pe unde s'a dus, i-om munci cucoanei... Și nu s'o pierde nimic din averea boerească.

— Că el ține socotelile, e adevărat. Că la el sunt cheile dela hambare, iarăși e adevărat. Dar că Oprea Cățui o să umble fără ordin dela boer, la hambare, ca să vă dea vouă câte două-trei băncioare de porumb, la asta nici să nu vă gândiți măcar. Oprea Cățui e slugă boerească. Boerul i-a poruncit să nu dea nimănui un bob pe datorie și pentru o slugă boerească, porunca boerului e sfântă. nu se calcă.

— Legile boerești sunt sfinte, poruncile boerești sunt sfinte. Te pomenești, primarule, că și boerii sunt sfinți.

— Că or fi sfinți, că n'or fi sfinți, eu unul nu știu. Poate să știe părintele Bulbuc, că el ne spovedește pe toți. Dar ce știu e că tot ce au al lor este și că tot ce au din mila Domnului au.

Rostind numele Domnului, primarul Dobre Grivu și-a făcut cruce ca un creștin pravoslavnic ce era. Și-a făcut cruce și părintele Bulbuc, dar oamenii erau cu ochii pe primar, în spatele căruia trăgea fum din țigare notarul Gică Stănescu, gălbejitul.

— Fă crucea mare, primarule, că dracul, adică boerul, e bătrân, și-o să crape într-o zi, și sfânt n'o s'ajungă, că tot o fi pe undeva un Dumnezeu și-o dreptate...

— Când ați început a vorbi ca oamenii cumsecade, v'am ascultat, dar dacă începeți iar să ridicăți glasul și să roștiți cuvinte necuviincioase cu privire la boerul nostru, apoi eu numaidecât o să mă supăr și n'o să vă fie bine.

— N'o să ne fie bine! Cum poate să ne fie mai rău decât acum?

— Nu spune vorbă mare, Pălică! Să nu-i dea Dumnezeu omului cât poate răbda...

— Apăi, părinte Bulbuce, mai mult decât ne-a pocnit Dumnezeu cu seceta asta, ce ni se mai poate întâmpla? Că vitele ne-au murit, copiii stau să ne moară... Nici de noi,ăștia care eram oameni în putere, nu e departe moartea.

— Asta e adevărat. Mai mult decât moartea, ce ni se mai poate întâmpla?

— Ți-a luat Dumnezeu mințile, Pascule Ologule... Moartea nu vine așa, cu una cu două, vine cu suferință mare, taică tăiculiță, cu suferință mare... Amin-tiți-vă de Iov, zăcând plin de bube, pe gunoiul lui...

— Care ziceați, fraților, că părintele Bulbuc a uitat tot ce scrie în cărțile bisericesti? Uite că nu e adevărat.

Rumânii, proptiți în ciomege, au zâmbit, deși numai de zâmbet nu le ardea. Pe urmă și-au adus aminte de grozava lor nenorocire. Și-au făcut gurile pungi și au tăcut.

Popa Tomiță Bulbuc a cerut notarului o țigară și-a început și el să scoată fum de iarba dracului pe nas.

— Să mergi cu noi la Cărligați, primarule, la State Pantazi, ori la Secara, la colonelul Pienaru, ori la Belițori, la Gogu Cristofor, că și pe moșiile ăstora muncim. Nu ne pot lăsa să pierim de foame...

— Toți sunt plecați...

— Tot în Franța?

— Nu știu pe unde-or fi, dar știu că sunt plecați prin străinătăți.

— Dar noi ce ne facem? Dacă pierim, cu cine-și mai muncesc boerii moșiile la anul?

— Lac să fie, că broaște se găesc destule. Cu cei care n'or muri o să-și muncească boerii moșiile. Că nu pierе sămânța omenească așa, cât ai bate din palme. Trebuia, cum v'am mai spus, să fiți prevăzători. Să adunați bani albi pentru zile negre.

— De unde să adunăm, dacă munca noastră e așa de puțin plătită, că niciodată, oricât am munci, nu câștigăm atâta cât ne-ar ajunge să trăim?

Primarul Dobre Grivu n'a mai avut timp să le răspundă oamenilor. Cu

chipiul cu două colțuri ascuțite pe cap și cu arma pe umăr a intrat în primărie Juvete, șeful postului de jandarmi.

— Tot aici sunteți ?

— Tot aici, domnule șef.

— Dar pe-acasă de ce nu mai stați ? Nu mai aveți treburi ?

— Păi... nu prea avem. Câmpul s'a uscat... Vitele s'biară de foame și mör...

— Aș vrea să rămânem singuri, primarule, avem ceva de lucru.

— Cu alte cuvinte noi să plecăm pe la casele noastre.

— Să plecați...

Au plecat rumâni și s'au risipit. A plecat și popa Bulbuc. La cârciuma lui Toma Oci s'a dus.

Au rămas în primărie numai primarul, notarul și jandarmul.

Peste un ceas, vătășelul, cu limba scoasă de-un cot de căldură, alerga nădușit pe la bogătani, cu ciomagul subsuoară, și-i poftea pentru sfat la primărie.

— O fi vorba de război ?

— Nu se poate. Nu se află în război nicio țară... Și războiul nu se face pe secetă...

Când au aflat despre ce era vorba, oamenii nu s'au mirat. S'au scârbit numai.

— Țara arde și... baba se piaptână...

Primarul trebuia să plece la București împreună cu nevastă-sa. Primise ordin să mai ia cu el încă două-trei familii de țărani înstăriți. Ordinul mai spunea că atât primarul cât și ceilalți săteni care plecau cu el în capitala țării, se cuve-neau să fie îmbrăcați cu cele mai frumoase și mai bogate straie pe care le aveau.

Vătășelul chemase la primărie pe toți bogătanii. Ii chemase și pe cârciu-mari. Primarul, notarul și jandarmul au ținut sfat cu cei chemați.

Biletele de cale ferată, dusul și întorsul, găzduirea și hrana cădeau în socoteala statului.

Cine n'ar fi vrut să facă o călătorie în asemenea împrejurări ?

Bogătanii se certaseră între ei, fiecare înghesuindu-se la pomana neaș-teptată. Până la urmă, hotărîrea o luase primarul :

— Să meargă Stănilă Cărăbaș cu nevastă-sa.

— Numai el, primarule ? Parcă era vorba de trei familii.

— Și să mai meargă Ilie Iliuță tot cu nevasta...

— Dar de ce el și nu alții ?

— Uite de ce : acum s'au împlinit 40 de ani de domnie ai regelui Carol.

Guvernul a făcut la București o expoziție. La deschiderea ei se cuvine să ia parte și țărănimea, că țara noastră, așa cum o știți și voi, este o țară de țărani, de plu-gari. O să vină la deschiderea expoziției regele și guvernul și multă lume orășe-nească... Ba o să vină chiar musafiri de prin alte țări. Ordinul, sosit prin secția de jandarmi, spune că sătenii care merg la expoziție să fie tineri, frumoși și bine îmbrăcați. Să nu creadă cei care ne vor vedea că țăranul român e strâmb și urît, flămând și desbrăcat...

— Dar ce, numai Stănilă Cărăbaș și nevastă-sa sunt tineri ? Și fiu-meu e tânăr.

— De tânăr, Vasilică al tău e tânăr, nene Dună, dar are albeață în ochi...

— Parcă Vodă o să stea să se uite la albeața din ochiul lui fiu-meu...

— Poate că stă și se uită, că de-aia e Vodă, să facă tot ce-i place, să se uite la cine-i place și să-și întorcă fața dela cine nu-i place...

Când a rămas vorba să se aleagă a doua pereche, a fost ales Ilie Iliuță, iar la a treia au sărit în sus cârciumarii.

— Trebuie să meargă și dintre noi unul, primarule...

— Păi dintre voi îmi este greu să aleg.

— Da. Ne vine greu să alegem dintre voi. La toți vă bem vinișorul și țuiculița...

— Eu zic să-i punem să tragă din căciulă.

— Sfântă vorbă ți-a ieșit din gură, jandarmule...

Au rupt dintr'o coală de hârtie șapte bilețele. Pe unul au făcut cruce cu condeiul. Au aruncat bilețele într'o căciulă.

— Care-o nimeri bilețul cu semn, pleacă la București...

Și-au vârat cărciumarii mâinile în căciulă... Biletul însemnat l-a scos între degete Voicu Buciu...

— Cum dracu făcuși, Voicule? Avuseși ochi în vârful degetelor?

— Norocul...

— Păi numai de noroc să nu te plângi.

— Nici nu mă plâng.

— Dar, primarule, Voicu Buciu nu mai e tânăr, și de frumos...

— Bărbatul trebuie să fie ceva, ceva mai frumos decât dracul...

— În atâta lume frumoasă, unul mai urâțel nici nu se bagă de seamă...

Au mârâit bogătanii ce-au mârâit, pe urmă au plecat mulțumiți totuși că autoritățile comunei i-au chemat la sfat ca pe niște oameni de nădejde ce erau.

Imbrăcați ca de nuntă, primarul și cu ceilalți au plecat la București cu trenul să ia parte la deschiderea expoziției și să-l vadă la față pe Vodă Carol.

Vestea despre expoziția de la București, pe care au făcut-o stăpânitorii țării ca să sărbătorească împlinirea a 40 de ani de domnie a regelui Carol I, s'a întins din casă în casă și din sat în sat. Două-trei zile, rumâni au văzut venind la gară, din satele înșirate pe Călmățui, cu căruțele, primarii satelor, însoțiți de nevestele lor și de câte o pereche-două de oameni tineri și înstăriți, gătiți ca de zile mari.

— Unde te duci, domnule Boștină, cu cucoana?

— La București, moș Burduleo, la București, să-l vad pe Vodă.

— Și cocoana Joița, tot la București merge?

— Tot la București, moș Burduleo, tot la București, să-l vadă și ea pe Vodă.

Cucoana Joița, nevasta primarului din Stănicuț, și față de cărciumar, din neamul putred de bogat al lui Repez, stă pe peronul gării, așezată pe bancă, înfășurată în fote înflorate și cu maramă de borangic pe cap. Și-a scos postalii din picioare și i-a pus lângă ea, alături.

— Uf! Nu mai pot de cald... Și afurisiții ăștia de postali, mi-au jupuit picioarele; așa mă strâng, de parcă sunt prinși în minghină.

— De, Joițo, taică, dacă te-ai coconit! Când umblai desculță nu te... străngeau postalii...

Moșu-meu Burdulea, cu năravul lui vechi, să dea cu gura știrbă în cioclovine, stă în gară, proptit în ciomagul lui noduros și lucios de-atâta purtat. Soarele bate peronul pietruit și câmpurile negre și satul care se vede în vale scorojit de parcă ar fi trecut de o sută de ori flăcările focului peste el.

— Aștepți trenul, moșule?

— Trenul, taică. Poate mi-aruncă un călător o bucată de pâine.

Bătrânii din Omida, din Viorica, și din satele de prin prejur, în pofida șefului de gară Mitică Dogan, care-i tot înjură și pune macagii să-i ia la goană, că-i fac gara de râs, pândesc trenurile. Nu întind mâna. Se plimbă numai pe dinaintea lor și se uită la ferestre. Câteodată se îndură careva din vagoanele răpănoase de clasa a treia și le aruncă o bucată de pâine neagră.

— Să-i spuneți lui Vodă Carol să poruncească boerilor să ne dea porumb și grâu, că murim și-i rămâne țara stearpă de oameni...

— O să-i spunem, moș Burduleo, o să-i spunem!

Primarul din Stănicuț își șterge fruntea de sudoare.

— Uf! Afurisită căldură... De-ar veni mai repede trenul!

Un cățeluș cu botul scurt și cu mustățile lungi, al șefului de gară, iese din birou și se apropie de cucoana primarului.

— Na! Javră!...

Cățelușul păros se sfiește, pleacă grăbit, găsește un loc umbrit lângă perete, se culcă și se întinde.

Trenul intră în gară și se oprește. La ferestrele deschise, bărbații cu mustățile ascuțite în furculiță își fac vânt cu pălăriile de paie, cucoanele cu evantaie mari, albe și încrețite.

Cucoana Joița Boștină își ia postalii în mână și se urcă în vagon, după bărbatu-său. Moșu-meu Burduleo și alți trei-patru bătrâni de prin satele învecinate, unii cu decorații prinse în piept de cămășile rupte și negre, — semn că au trecut Dunărea la 77 și s'au bătut cu turcii, — se înșiruie dealungul peronului, cu fața la tren și așteaptă... Trenul pleacă mai departe. Un călător aruncă pe geam un jurnal.

— Citește-l, moșule, scrie despre expoziție...

— Citească-l muma pădurii...

Vântul rostogolește ziarul.

— Spuneți-i lui Vodă Carol că...

Trenul a ieșit din gară. Urcă dealul...

— Ce voi ai să-i spună lui Vodă, Lixandre?

— Să-și aducă aminte de noi. Că s'a uitat de departe cu ochianul și ne-a văzut cum ne-am bătut cu turcii la Grivița... Poate și-o aminti. Și să-i mai spună că acuma... acuma suntem lăsați să pierim de foame, laolaltă cu fiii și nepoții...

— Parcă Vodă nu știe... Știe, băga-l-aș...

Bătrânii se trag la umbra zidului gării, alături de cățelul mustăcios.

— Poate mai pică un tren...

Soarele aruncă flăcări peste câmpurile nesfârșite. Albia gârlei, albă și seacă, seamănă cu un șarpe uriaș, căruia i-au pleznit solzii de argint...

Stăm în tindă în jurul mesei mărunte și rotunde, cu trei picioare. În mijlocul ei se află o strachină de pământ plină cu boabe de porumb fiert. Mama a presărat pe deasupra boabelor un praf de sare. Luăm boabe, mâncăm; ni se face sete, bem apă din căuș. Lampa luminează cu lumină puțină. Pe ușa deschisă, deși e seara târziu, vin de afară valuri de aer cald. Pământul peste care a căzut întunericul străveziu e încă fierbinte. Țărâna drumului ne-a opărit la toți picioarele.

Fratele mai mare al tatei, unchi-meu Alisandru Nasta, venit pe la noi să ne mai vadă, molfăie boabe fierte în gura lui știrbă, bea un căuș de apă, apoi își șterge barba și mustățile albe.

— Mulțumesc, Mario, îmi potolii foamea.

Își șterge mustățile mari, căzute pe oală, și celălalt frate mai mare al tatei, unchi-meu Voicu, bărbatul mătușă-mi Băzărca, cea vânăată la față, cu care mama e certată de mult. S'a îndestulat și el cu boabe fierte.

Surorile mele au scos apă din fântâna adâncă și au stropit bătătura din fața casei.

S'a mai răcorit.

Am ieșit pe prispă.

Pe cerul senin și uscat se înalță luna plină, care seamănă cu o pâine mare, rotundă și albă, cu coaja ușor răscoaptă. Am îngânat numai pentru mine, să nu mă audă ceilalți și să-mi spună că sunt zănatec :

Lună, lună nouă
Frânge pâinea'n două
Și ne dă și nouă...

Luna tăcea, cum ar fi tăcut boerul dela Băneasa, Miliarezi, dacă ar fi fost de față și i-aș fi cerut lui să frângă o pâine și să-mi dea și mie un colț.

N'a frânt în două nici o pâine luna și nu mi-a dat nimic. Numai lumina ei alburie mi-a dat-o s'o beau.

Dar lumina alburie a lunii nu astâmpără nici foamea, nici setea.

— Cerul nu dă pământului decât ploaie...

— Nu e destul? Fără ploaie, uite, pierim...

— S'ar fi putut să nu pierim, dacă țara asta întinsă și bogată n'ar fi pe mâna ciocoilor și pe mâna neamțului care a fost adus în țară de ciocoi acum patruzeci de ani, după ce l-au scos din domnie pe Cuza Vodă...

A urmat un lung timp de tăcere. Salcâmii și duzii uscați din fața casei, bătuți de lună, își aruncau pe pământ umbrele negre și subțiri, care rămâneau neclintite de parcă și ele ar fi fost moarte.

În sat, aproape că nu era casă, cât de săracă, în care să nu se găsească, prins în ramă, în peretele dinspre răsărit, lângă icoană, chipul frumos al lui Cuza Vodă, îmbrăcat în haine militare, cu sabia lungă legată la sold... O cumpărau rumânii pe la bălciuri, dela negustorii de icoane.

— Uite, îl am pe sfântul Gheorghe, pe Sfântul Dumitru, pe sfântul Spiridon, pe Maica Domnului cu pruncul nevinovat în brațe.

— Pe Cuza Vodă îl ai, negustorule?

— Il am și pe Cuza Vodă... Cum să nu-l am! Se vinde mai bine decât toate icoanele pe care le port pe la bălciuri și pe la târguri în căruța mea...

Umbra negustorului pe fundul lăzii, scotea poza frumos colorată, o neteză cu mâna :

— Uite-l și pe Cuza Vodă al vostru. Il țin mai mult la fund, că nu prea e voie să-l vindem...

— Dă-mi-l...

Se scormonea rumânul în pungă, scotea gologanii și cumpăra poza. O făcea sul și, întors acasă, îi meșterea ramă, îi punea geam și-o atârna în cui, lângă icoană.

Și noi îl aveam în casă pe Cuza Vodă, așezat lângă vechea icoană care-l înfățișa pe sfântul Gheorghe călare, călcând balaurul verde și străpungându-i ceafa solzoasă cu sulița.

— Cine a spus că poporul nu are ținare de minte? Că-i uită pe cei care i-au făcut cândva bine sau măcar i-au voit binele? Noi vorbim mereu de Tudor din Vladimiri, de cei trei țărani de care ne-a povestit învățătoarea și care, cu un veac și mai bine în urmă, dincolo de munți, în Ardeal, au răscolat satele împotriva profilor și apoi, prinși prin trădare, au fost sfărâmați cu roata la Alba Iulia. Noi vorbim mereu de Cuza Vodă, cel care a luat moșiile mănăstirești și a împărțit pământ țăranilor și a înființat prin sate școli să învețe copiii carte, să crească din ei oameni luminați.

— Așa e, Tudore, așa e, — mormăie unchi-meu Voicu.

— Acum patruzeci de ani, începe să-și depene firul amintirii unchi-meu Alisandru Nasta, eram tânăr. Abia îmi mijise mustața. Eram ostaș al stăpânirii

și făceam armata la București, la cazarma Malmaison. Șapte ani, nu mai puțin, se făcea pe atunci armata. Aveam chică lungă, că pe atunci rumânii purtau chică, când m'au prins cu arcanul, noaptea, aleșii satului și m'au dat legat fedeleș pe mâna dorobanților să mă ducă la oraș la cazarmă. Dupăce m'au bătut bine ștabii, au pus bărbierul și mi-a dat jos chica, m'a lăsat tuns chilug. Am plâns, nu pentru că mă bătuseră. Am plâns pentru chică. Pierdeam odată cu ea tinerețea pe care aveam să mi-o îngrop la armată. Mai pe urmă am fost muștruluit bine și trimes la București. A fost greu până m'am obișnuit cu răul. Dar m'am obișnuit. Nu numai pe mine căzuse năpasta. Mai căzuse și peste alți flăcăi de rumâni. Într'o seară, înainte de jumătatea lui Februarie, ni s'a dat ordin să ne pregătim, că pe la miezul nopții vom fi scoși din cazarmă, cu echipament de război, să mergem afară din oraș, să facem instrucție. Nu ne-am mirat. De multe ori, ofițerii veneau dela chef la miezul nopții, ne scoteau afară la câmp, în marș, și acolo făceau trageri și închipuiri de lupte, cum e la militarie. Ne-am culcat și-am încercat să ațipim. Când nu ți-ai împlinit somnul, te miști mai greu cu ranița la spinare și cu pușca cu baionetă pe umăr. Dar somnul tocmai atunci când îl chemi nu vine. La 12 noaptea ne-au sculat ștabii și ne-am îmbrăcat. Ni s'au împărțit cartușe adevărate. Atunci ne-am spus că s'o fi iscat pe undeva vreo zurbă și ne duc ofițerii s'o potolim cu focul armelor. Am fost scoși în curte și puși pe două rânduri. Artileriștii, care sălășluiau în aceeași cazarmă cu noi, scosese război și înhămașeră caii la ele.

— Ce facem ?

— Așteptăm să vină ofițerii.

Au venit cam pe la orele două, călări. În curtea cazarmii luminau câteva felinare. Ne-am pornit, dar nu ca de obicei, spre câmp, ci spre oraș. Noi, vânătorii, — că la vânători făceam armata, — mergeam în frunte. În urma noastră venea artileria cu roțile tunurilor înfășurate în petice de sac, să nu uruie pe străzi și să sperie lumea. Roțile nu se auzeau, dar se auzeau copitele cailor, se auzeau pașii noștri. Atâta ostășime câtă eram, nu putea să umble pe străzi în miez de noapte, fără să facă zgomot. Orașenii care se treziseră, deschideau o ușe ori o fereastră, se uitau la noi somnoroși și supărați și închideau la loc ușa sau fereastra. Dece ne duce în oraș ? Ce vom avea de făcut ? Disciplina era grozavă. Pentru cea mai mică abatere, te întindeau gradații cât erai de lung și te desnodau în bătai. Cu carnea vântată și cu oasele fărâmate, te închideau în carcera îngustă, de n'aveai cum te mișca, unde zăceai, ca un câine aruncat într'o fântână părăsită, cu săptă mâinile. Soldatul n'avea voie să știe ceva și nici să pună întrebări. El trebuia să fie mut. Să nu vorbească, să nu gândească, adică să fie un fel de mașină fără creier. Datoria lui era să-și asculte orbește ofițerul, oricare ar fi fost porunca acestuia. Mulți ostași mureau din bătaie ; pedepsele cele mai nemiloase cădeau peste capetele lor ca ploaia. Eram speriați de câte vedeam, așa că ne ascultam ofițerii ; cu inima strânsă îi ascultam, dar îi ascultam, deși ne venea deseori să le băgăm baioneta în burtă. Am trecut Dâmbovița și am apucat-o spre palatul domnesc. Atunci am început să ne dumirim. Să știți că s'a întâmplat ceva la palat ori este pe cale să se întâmple. Pe colonelul Niculaie Haralamb, comandantul nostru, care mergea pe lângă coloană călare, îl știam om credincios domnitorului, care-l iubea. Or fi sărit boierii pe Cuza Vodă să-l scoată din domnie, se cam vorbea despre asta, printre noi, soldații, și ne duce pe noi să-l apărăm. O să tragem în boeri, dacă nu s'or astâmpăra cu vorba bună. Doream în gândul nostru să nu se astâmpere de vorbă bună, să fie îndrăciți. Măcar câțiva să culcăm la pământ, să-i vedem cum mușcă țărâna cu gura, să ne sărăm inima care ne clocotea și-atunci, cum ne clocotește și-acum celor care am luat parte la ticăloșie și care mai trăim, deși a trecut atât amar de ani de-atunci și demult a murit Cuza Vodă printre străini...

Strânși roată în jurul bătrânului, în băătăura casei, îl ascultam. Mama sta

cu capul plecat, parcă ar fi plâns după ceva drag, pentru totdeauna pierdut. În lumina lunii care se ridicase mai sus, și se făcuse galbenă ca lanul de grâu copt, părul lung al mamei, de culoarea orzului, strălucea.

Tata și-a încleștat pumnii. I-au intrat adânc unghiile în podul aspru al palmei. Era bătucit de muncă podul palmei. N'a sângerat.

Din duzii care în anii trecuți, pe vremea asta, erau verzi și-si fremătau frunzele mari în vânt și freamățul lor arunca peste noi dude mari și gustoase, prea coapte, acum cădeau frunze negre, sfrijite, arse de parcă ar fi plouat ploaie cu boabe aspre de cenușă.

— Am înconjurat palatul domnesc. Artileriștii au pus tunurile în bătaie. Câțiva ofițeri tineri au intrat la domnitor să-l trezească din somn. Se lumina de ziuă. Au început să vină pâlcuri-pâlcuri orașenii, cu sfială la început, apoi, după ce ne-au văzut, au devenit mai curajoși, dar tot s'au ținut departe. Dece-au prins curaj când ne-au văzut? Și dece erau sfioși mai înainte? Va să zică avem de făcut o treabă împreună cu ei, pentru ei. Asta nu ne-a plăcut. Am început a le lua seama. În față erau rânduți cârciumarii, negustorii, proprietarii înstăriți cu prăvălii și case pe la mahalale, — îi cunoșteam după port, — iar ceva mai spre fund, boer-nașii cu pălării înalte. Nouă ne plângea inima. Ei au prins a se veseli ca la petrecere. Știau ei ce știau. Am aflat-o și noi curând. Ofițerii îl siliseră pe Cuza Vodă să se lepede de tronul domnesc și printr'o ușă din dos a palatului îl scosese afară, îl urcaseră într'o trăsură închisă și-l duseseră undeva în oraș, într'o casă, sub stare de arest. Peste trei zile am aflat că l-au trimes peste graniță, pe la Predeal. Ne-am întors la cazarmă triști. Colonelul Nicolaie Haralambi, comandantul nostru, își vânduse domnitorul, își călcuse jurământul depus pe cruce și se înțeleșese cu boerii. Când e vorba de interesul lor, boerii nu-și țin jurământul, chiar dacă au jurat pe cruce aurită. Niculaie Haralamb era și el os boeresc.

— Lupuși schimbă părul, dar năravul ba.

— Da. Lupuși schimbă numai părul. După câteva luni de umblet prin străinătăți, Brătianu și cu ai lui au găsit un prințisor neamț, care puțea de sărac ce era, l-au adus și l-au pus să călărească țara și s'o stoarcă alături de ei. O călărește de patruzeci de ani. De patruzeci de ani o stoarce. Noi am rămas ca stafiile, fără sânge în trup... Asta se sărbătorește acum la București, patruzeci de ani de domnie a neamțului. Sărbătoarea e a boerilor și a bogătanilor de prin satele astea pârjolite de secetă... De sărbătoare le arde... Arde-i-ar focul iadului...

Pe unul din stâlpii de telegraf înșiruiți la distanțe egale dealungul liniei ferate de lângă casa noastră o bufniță a început să cânte a moarte: bu-bu!.. bu-bu!... Apoi, speriată de cine știe ce umbră a nopții, și-a întins aripile și-a trecut în sbor pe deasupra noastră. Fâlfâitul aripelor ei a legănat vârfulurile duzilor. S'au scuturat iarăși, peste noi, ca o ploaie rară cu boabe mari, frunze chircite și scorojite.

— Ploaie de cenușă...

— Peste pământul de cenușă.

Bufnița s'a așezat pe turla bisericii. I-am auzit glasul într'acolo: bu-bu! bu-bu!...

Intr'o seară l-am auzit pe moș Diș, veteranul, sunând goarna pe ulița mare a satului. N'o mai sunase demult. Goarna a sunat trist și prelung, ca la o înmormântare. Dealurile din jur prindeau sunetul și-l aruncau îndărăt. Mi s'a părut că veteranul, acum când umbrele se topeau în țărână, cheamă la adunare soldații pe care i-a văzut cândva căzând în preajma lui și că alți gorniști, pieriți și ei pe aceleași câmpuri bulgărești, îi răspund de undeva de departe, de pe altă lume: venim, venim...

Rumânii și muierile și copiii au ieșit pe la porți.

— Ce s'a întâmplat, veteranule?

— Dece suni goarna, moș Diș ?

— Nu știu. E ordin dela primar să veniți la primărie cu toți ai casei.

Rumânii se strâng, pornesc spre primărie și încep să-și dea cu presupusul:

— Poate că ne-a adus vreo veste dela Vodă Carol...

— Ori dela guvern...

— Poate că o fi adus ordin dela București să se deschidă magaziiile din gară și hambarele boerilor și să ni se împartă bucate să nu pierim de foame...

— Degeaba l-am bănuț și înjurat pe primar.

— Nu l-a lăsat inima.

— Și-a adus aminte că deși e primar, e tot om de-al nostru...

— A vorbit guvernului de starea noastră...

— Ori poate chiar lui Vodă Carol...

— Odată ce-a fost la București și l-a văzut...

— Dece să nu-i spună ? Că doar nu-i cădea gura...

— L-o fi îndemnat nevastă-sa... E mai miloasă...

Ne-am adunat la primărie și ne-am înghesuit în curtea ei. Câți n'au încăput, au rămas afară pe lângă uluci. Se auzea și se vedea destul de bine și de-acolo. Numai să aibă ce să vadă și să audă.

Seara era roșie și țărâna fierbinte ne opărea iarăși picioarele jupuite, crăpate, pline de răni care nu sângerau numai pentru că în trupul nostru era prea puțin sânge și noi ne obișnuisem să ne astupăm rănilor cu țărâna care închidea rana.

A ieșit în prag primarul Dobre Grivu. La dreapta lui se afla Cărăbaș, iar la stânga Ilie Iliuță și cârciumarul negru și mustăcios, Voicu Buciu. Erau toți patru plini de trufie, cu fețele rotunde și rumene și păstrau încă pe ei straiete bogate cu care se îmbrăcaseră la București, la expoziție.

— Bine v'am găsit sănătoși, oameni buni.

— Bine ați venit, primarule.

— Ne-am întors dela expoziție...

— Vedem că v'ați întors.

— E departe Bucureștii...

— Cu trenul ajungi într'o noapte.

— De ajuns, ajuns, dar e osteneală mare.

— Apăi dacă vă pare rău de osteneală, dece v'ați dus ?

— Of, Gruio, Gruio, tot clonțos ai rămas...

— Dar ce credeai ? Că mă pot schimba într'o săptămână ?

— Nu puteam să nu ne ducem. Ordin. Ne-a poftit Vodă Carol și guvernul...

Oamenii, cărora trufia primarului Dobre Grivu, a bogătanilor și a cârciumarului de lângă el le strânsese iarăși inimile, auzind de vodă și de guvern, și-au ciulit urechile.

— Acuși o să ne spună...

— N'o să ne spună acum. O să ne îndruga el ori ceilalți verzi și uscate un ceas-două și după aia o să ne dea vestea cea bună...

— Dacă or avea vreo veste bună...

— Poate-or avea.

Când e să se începe omul, se agață și de un fir de pai, în nădejdea c'o să-ți tină deasupra apei.

— L'ați văzut pe Vodă, primarule ?

— L-am văzut.

— Și pe înalt prea sfințitul mitropolit ? — s'a repezit să întrebe părintele Tomiță Bulbuc.

— Da, părinte, și pe mitropolit. Avea o cruce de aur pe piept cât toate zilele. Și toată era bătută cu pietre nestemate...

— Ați văzut și guvernul? — s'a îndesat să întrebe văru-meu Dumitru pălică, pe care nu-l interesa câtuși de puțin mitropolitul cu crucea de aur la gât.

— Am văzut și pe domnul guvern... Dar aveți răbdare. O să vi le spunem toate pe rând, că de-aia v'am chemat aici. Să știți și voi ce-am văzut și ce-am făcut la București, ca să țineți minte și s'o spuneți și altora...

— Spuneți-ne...

— O să vorbească Iliuță, că el știe să povestească mai frumos ca noi. Are mai mult șart la vorbă. Dac'o uita el ceva, o să-i amintim noi.

— Să vorbească Iliuță...

Bogătanul tânăr și durdului, care din primăvară până acum își întreise pământurile în schimbul câtorva saci de porumb, și-a dat pălăria pe ceafă, și-a înfipt mâinile în chimirul larg și apoi și-a dat drumul graiului:

— Ce-am văzut noi la București, oameni buni, să vezi și să nu crezi.

— Ce-ai văzut, Iliuță? Spune-ne mai repede, nu ne mai ține cu tălpile pe jărăgai...

— Voi spuneți că noi,ăștia câțiva, suntem bogăteni și că avem case maril Fraților! Suntem săraci lipiți. Să vedeți voi oameni cu stare la București și să vă cruciți, nu altceva! Nevastă-mea numai cu mâna la gură a stat tot timpul...

— Țo-țo-țo! Iliuță, uită-te! Țo-țo-țo! Iliuță, deschide ochii mari și vezi... Țo-țo-țo, bărbate! Așa casă s'avem și noi...

— Dar ce, fă? Ești nebună? Cum o s'avem noi așa casă? Ce? Noi suntem orașeni?

— Să ne facem, Iliuță, să ne facem!

— Cu ce, fa, cu ce?

— Cu bani, Iliuță, cu bani, că avem destui.

— Taci, fa, din gură, că te-aude lumea...

— Și ce dac'ă m'aude? Parcă ne cunoaște cineva?

Abia i-am astupat gura. Orașul tot era vopsit în alb și de fiecare fereastră atârna un steag. Și străzile erau pline de oameni și toți oamenii erau veseli. Și pe unele străzi, cârciumă lângă cârciumă, și fiecare cârciumă cu grădina și cu lăutarii ei... Cum cântau, Doamne, Doamne! Să tot bei, să tot mănânci și să dai cu căciula după câini!... Și lume! N'aveai loc să te miști. Dac'ai fi aruncat un ban găurit, cădea pe cap de om... Am mâncat și am băut și-am petrecut, de-oi ține minte și mort. Că-mi spunea primarul nostru:

— Măi Iliuță, dar dece bei și mănânci atâta, că acasă la tine te știu om cumpătat și la mâncare și la băutură.

— Dar dece să nu mănânc și să nu beau, primarule? Parcă mănânc și beau dela mine? Dela stăpânire beau și mănânc. Stăpânirea plătește! Parcă tu nu mănânci și nu bei?

— Mănânc și beau, e adevărat, dar vezi că eu... sunt primar!

— Aicea, vorba nevستی-mi, nu ne cunoaște nimeni. Toți suntem veniți la petrecere... Păi dac'ă suntem veniți la petrecere, să petrecem, primarule!... Am petrecut... Și mort oi ține minte!

— Morții nu mai țin minte, Iliuță. Când mori, uiți tot.

— Știu eu, știu, deși n'am fost mort niciodată până acum și trag nădejde c'o să mor după ce-oi trece suta, dar așa vine vorba. A fost grozavă ziua în care s'a deschis expoziția. Cântau muzicile militare de te asurzeau. Pe câmp, care altădată era acoperit cu iarbă, cu ciulini și măracini, guvernul a făcut un fel de pădure. Au fost scoși astă primăvară copaci bătrâni din pădure, cu rădăcini cu tot, și cu pământ în jurul rădăcinilor, și aduși în oraș cu care la care trăgeau doisprezece boi.

— Boi buni, nu de-ăștia de-ai noștri, pe care-i bate vântul de slabi ce sunt.

— Boi buni, că pe-acolo, pe la București, n'am văzut să fie secetă. Și,

cum vă spuneam, au adus din păduri mii și mii de copaci, cu rădăcini cu tot și i-au îngropat în pământ și s'au prins cu toții, nu s'a uscat niciunul. Parcă acolo au răsărit și-au crescut de când lumea... Și printre copaci au fost sădite flori și-au fost făcute ulițe largi acoperite cu nisip mărunț, și case țărănești de toată frumusețea au fost ridicate de meșteri cât ai trage un fum de țigară.

— Dece era nevoie să se clădească acolo case țărănești, că doar Bucureștiul nu e sat?

— Ca să vadă și bucureștenii cum arată la față un sat...

— Păi dacă vroiau să vadă un sat, să se fi suit în tren și să poftească aici la noi...

— Dar altă treabă n'au bucureștenii? Dece să se ostenească să vină până aici, dacă stăpânirea le-a făcut un sat frumos acolo la ei, la București? Și în pragul fiecărei case zâmbea o pereche de oameni frumoși și bine îmbrăcați. Și veneau fotografi și ne fotografiau și-i auzeam spunând: frumoase sunt satele noastre românești și frumoși sunt românii noștri dela țară... Bravo regelui Carol...

— Dar pe noi dece nu vin fotografii să ne fotografieze și să ne arate regelui și să-i spună uite, Vodă, uite, cum arată cu adevărat țărani care trăiesc la țară?

— Parcă Vodă nu știe... Știe el, dar se preface că nu știe...

— Ei, oameni buni, nu-l mai întrerupeți pe Iliuță...

— Lăsați-l să vorbească, fraților, să ne spună tot ce-a văzut...

Primarul Dobre Grivu privea mulțimea și nu vedea cum în ochii stinși ai rumânilor istoviți se aprinde și crește mânia, pentru că privirile lui lunecau peste capetele oamenilor... El vedea orașul în care petrecuse și se desfătase și în care dorea să se întoarcă iarăși, dacă nu pentru totdeauna, cel puțin așa, pentru un an-doi. I-a scăpat un oftat din piept. Ehe! La București să fie el primar! Ce trai ar mai duce! Aici, la Omida, secetă, foamete, rumâni arțăgoși... Și aici pică ceva. Și aici țuica e bună. E bun și vinișorul... Dar cârnați rumeni și prăjiți ca acolo n'a mâncat el niciodată... Ii lăsa gura apă numai amintindu-și...

Ilie Iliuță n'a luat în seamă întreruperile și și-a continuat povestirea:

— Au venit miniștri îmbrăcați în haine lungi și negre, cu două coade ca de rândnică la spate, și cu niște pălării înalte...

— Erau pline cu cap până la fund, nu?

— Poate că da, dar eu n'am băgat de seamă, Voicule, zău n'am băgat de seamă, dar se poate, tot ce se poate, cu boerii nu poți să te pui niciodată... Și au mai venit generali cu chipie cu pampon și cu piepturile pline de decorații. Luminau decorațiile în soare de-ți luau ochii... Și la mijloc se afla regele, cam mărunțel, nu e vorbă, cam pirpiriu, cam slăbuț la trup, dar rege, de, și cu bărbuță și cu sabia la șold: zang, zang!... Și lângă rege, regina, cam mărunțică femeie, dar plinuță, grăsuță, cu pași de porumbiță și cu mâinile albe ca făina. Și pe lângă ei, mitropolitul cu cruce de aur, cu cârje de aur... Strigam ura, de ne spărgeam piepturile, că mi-a zis și nevasta:

— Strigă mai încet, Iliuță, c'o să rămâi siteav de urletele astea care-ți ies din gâtlej...

— Lasă nevastă, i-am spus, că de-aia am fost aduși aici pe cheltuiala statului, ca să strigăm ura, să audă regele și să vadă cât de mult îl iubește poporul. Și să audă și regina Lisaveta, să vadă și ea cât de mult o iubește poporul. Nu sunt ei două capete încoronate? Sunt! Nu suntem noi poporul? Suntem! Strigă și tu! Ce naiba stai lângă mine ca o găscă?

A început și ea să găgăie... Regele se apleca spre regină și-i spunea câte ceva la ureche. Erau la un pas de noi.

— Ai auzit ce-i spunea?

— De auzit am auzit eu: chichiri-michiri, chichiri-michiri. Dar de înțeles,

drept să vă spui, n'am înțeles nimic. Vorbeau pe semne în limba lor nemțească... poate că o fi înțeles nea Dobre Grivu, că el e primar...

— Dar eu cum să înțeleg? Ce? Știu eu nemțește?

— Gândeam c'ai prins limba cât ai fost logofăt la State Pantazi. Pe la curțile boerești se vorbesc fel de fel de graiuri.

— Pantazi vorbea cu cocoana grecește, numai când se aflau între ei...

— Așa... Regele vorbea cu regina și-i arăta țărării și regina vorbea cu regele și-i arăta țărăncile gătite, și amândoi râdeau și râdeau și miniștrii cu gurile întinse până la urechi, că dacă râde stăpânul, trebuie să râdă și sluga, și-am râs și noi, și iar am strigat ura... Și în mijlocul grădinii era un lac pe care se plimbau luntrile, și dincolo de lac erau niște peșteri adânci cu niște uriași de piatră în față, de ți-era și frică să treci pe lângă ei. Și muzicile cântau valsuri, și când s'a lăsat noaptea, întunericul n'a putut să se apropie de oraș, atâta risipă de lumină era... Pe urmă...

— Ce-a fost pe urmă?...

— Pe urmă, ce să vă mai spui! Am văzut urși în bârloagele lor! Și lupi! Și vulpi cu coada lungă! Și tigri! Și lei!

— Adevărați?

— Da. Adevărați. Ca la panoramă. Toți cu gratii de fier în față, ca să nu sară să sfășie lumea. Ne uitam și ne minunam.

— Aveați și dece!

— Veneau niște slugi de-ale stăpânirii cu coșurile încărcate de carne proaspătă. Le arunca fiarelor carne printre gratii. Fiarele mâncau carnea în sânge. Sălbăticiunile se lungeau pe bot, sătule, se propteau în coadă și răgâiau. Li se vedeau dinții mari și albi, ascuțiți ca niște cuțite... În altă parte, acolo în expoziție, erau cerbi și căprioare, și-o dihanie de animal înalt și cu gâtul lung, lung, îi ziceau girafă — cică ar trăi prin alte țări pe unde oamenii au pielea neagră ca fundul țingirilor... Și mai se aflau acolo, trăind tot între gratii, păsări de toate felurile și păuni și lebede. Numai lebedele erau slobode și se plimbau pe apă. Și oamenii se uitau la ele, și copiii, frumoși și cuminiți, nu aruncau în ele cu bulgări. Le aruncau franzeluțe și covrigi și bomboane. Dar vezi că lebedele nu mâncau de-alde astea. Ele, ca rațele, băgau ciocul în apă după viermișori, după peștișori... Am văzut și niște șerpi mari, închiși în cutii de sticlă. Inghițeau dintr'odată un vițel...

— De noi, ăștia care n'am mers la București, nu v'a întrebat nimeni?

— Cine să ne întrebe?

— Regele ori regina, ori domnișoara cu pălării înalte, ori generalii cu pieptul plin de decorații, ori mitropolitul cu cruce de aur pe piept și cu toiag de aur în mână...

— Nu. Nu ne-a întrebat nimeni. Nici pe primar nu l-a întrebat nimeni. Poate din pricină că aveau alte treburi. Dar ce să întrebe de voi?

— Cum trăim, dacă avem ce ne trebuie, cum o ducem cu seceta...

— Pe-acolo nu știe nimeni de secetă. La oraș se udă străzile cu tulumba. Și grădinile, și copacii, și florile tot cu tulumba se udă. La București nu crește, că n'are unde să crească, nici grâu, nici porumb, așa că pe acolo nu e... secetă.

— Care va să zică așa stau lucrurile: lupilor și tigrilor și leilor și șerpilor li se aruncă în cușcă hălci de carne...

— Și lebedelor li se aruncă în lac franzeluțe...

— Și covrigei...

— Și bomboane...

— Și lebedele nici nu se uită la astfel de bunătăți...

— Dece să nu li se arunce? Altfel ar muri biete animale de foame! Cu ce sunt ele vinovate să moară de foame? Sunt niște biete animale, prinse de vii,

în pădure, ori în pustiu și băgate în cușcă... Ți-e și milă când te uiți la ele... La toți câți eram acolo, ne era milă de ele...

— Dar noi cu ce suntem vinovați, de pierim de foame?

— Ei, pieriți! Uite că nu pieriți, Gruio, cu toate că e lipsă și secetă mare! Nu v'a trecut nici cheful de harță. Ar fi putut să vă treacă... Mai vindeți o bucată de pământ, mai vindeți o vită... Când am plecat din București, ne-a chemat prefectul nostru, care era și el acolo, și ne-a spus să vă povestim ce-am văzut, să aflați și voi, să nu rămâneți ca vițeii, neștiutori. Iaca, v'am spus. Nu e așa, primarule, că le-am povestit frumos? Nu e așa, Cărăbașule?

— Așa e, așa e...

— Nici că se putea să le povestim noi mai cu șart — a spus și cărciumarul cu față negricioasă.

Dârlă cu nevastă-sa trăgeau cu cărligele un cal murg, mort, spre gărlă. Aveau casa aproape de primărie.

— Când v'a murit calul, Ilincă?

— Azi dimineață...

Calul costeliv lăsa o dără lată și adâncă în praful uliței...

Oamenii și-au întors ochii spre cei doi care-și târau calul mort spre luncă. Bărbatul și femeia trăgeau un timp trupul calului după ei. Se opreau. Se odihneau câteva clipe. Iși încordau puterile și târau iarăși greaua povară mai departe.

— Aici să fie acum un potograf de-al lui Vodă, să potografieze asta și să i-o pună sub nas...

— Ei, moșule Burdulea...

— Da, primarule, aici să vie potograful neamțului...

— Apoi dacă începeți cu de-astea în loc să ne aduceți mulțumire, puteți pleca pe la casele voastre! Ne-am plinit datoria. V'am spus ce-am avut poruncă să vă spunem...

— Plecăm, primarule...

Dezamăgiți, ne-am risipit prin seara roșie. Tărâna, fierbinte încă, ne frigea tălpile... Pe deasupra satului nu mai sbura demult nici o barză...

— Au plecat berzele?

— Nici nu s'au oprit pe la noi. S'au tras în bălțile Dunării. Pe acolo încă n'a secat apa.

Rumânii au vorbit mult timp despre cei patruzeci de ani de domnie ai regelui Carol și despre expoziția dela București, unde câmpul Filaretului, care fusese acoperit cu mărăcini și troscot, s'a schimbat peste noapte în pădure de copaci bătrâni, cu lacuri, cu peșteri și cu luminișuri înflorite.

— Cât bănet trebuie să fi costat expoziția asta!

— Plătește țara, că are de unde...

— Care țară, nene Popozină? Că moșierii plătesc dări mici, când le plătesc și pe alea... Iar slujbașii nu dau bani statului, ci primesc bani dela stat...

— Care altă țară, dacă nu noi, Cristea Moga?

— Munca toată o facem noi...

— Armatei tot noi îi dăm soldați...

— Dărilor, avem n'avem, tot noi le plătim.

— Șoselele noi le facem...

— Și piatra pentru astupatul găurilor de pe șosea, tot noi o cărăm...

— Și șanțurile șoselei pe care le potmolește ploaia, tot noi le destupăm.

— Și când viscolește și se umple tăetura cu zăpadă, tot pe noi ne ia la corvoadă să desfundăm linia ferată ca să poată umbra iarăși trenurile.

— Și dacă ni se bolnăvesc copiii de friguri, căutăm să-i lecuim cu zeamă de coajă de salcie.

— N'avem doctori...

— Dacă trece vreunul dela oraș pe la noi și-i cerem doctorii, ne spune că n'are...

— Dece n'aveți doctorii, domnule doctor, că la oraș sunt pline spițeriile de doctorii ?

— Doctoriile costă bani. Duceți-vă și cumpărați...

— N'avem bani, domnule doctor...

— Nici statul n'are, mârșanilor.

— Ne închide gura cu răspunsul lui.

— Ba ne mai și înjură...

— Dar vedem că statul are bani pentru expoziția lui Vodă Carol, domnule doctor Ganciu.

— Asta e altă poveste...

— O fi...

— Dar nu e drept să fie așa, — spune cu dârzenie Gruia Popozină, nu e drept să fie așa, domnule doctor Ganciu.

Doctorul, mărunțel și grăsuliu, cu părul tuns scurt, își freacă mâinile albe și-l întreabă din ochi pe primar, ce e cu oamenii ăștia care nu-i arată respectul ce i se cuvine.

— A intrat dracu'n ei, domnule doctor, nu-i mai ascultați, — sare cu gura primarul Dobre Grivu.

— Dece să nu-i ascult, primarule ? Sunt plini de haz.

— Ba nu, suntem plini de necaz, domnule doctor, — i-a răspuns Pascu Ologu.

Doctorul a întors oamenilor spatele și a plecat. Primarul se ținea după el ca un câine credincios, la un pas în urmă. Doctorul mărunț și gras mergea repede-repede. Primarul Dobre Grivu abia îi ținea hangul.

— Ai spus la cârciumă, primarule, că rămân aici la masă ?

— Am spus, domnule doctor, se poate să nu spun ?

— Și ce-mi gătește cârciumăreasa ?

— Ca deobicei, domnule doctor : ciorbă de pui cu smântânică proaspătă, doi pușori la frigare, clătite cu dulceață de portocale... Vinișorul e rece, dela pivniță, țuiculița și ea e rece... La urmă, cafeluță cu caimac... Cu ce putem și noi, vă servim, domnule doctor, că satul e sărac și mai e și seceta asta păcătoasă...

— Ei, seceta... Totdeauna pe la țară se întâmplă câte ceva : ba molimă, ba secetă... Dar nu e nimic. Oamenii sunt învățați cu de toate...

— Da, domnule doctor, suntem învățați cu de toate...

După ce s'au întors dela București primarul Dobre Grivu, cu ceilalți doi bogățani și cu cârciumarul Voicu Buciu, satul s'a pomenit într'o seară auzind cântece de lăutari la cârciuma negriciosului. Demult nu mai cântaseră lăutari în satul pârjolit și ars de soare, în care și păsărilor le pierise glasul. Cântecele care se auzea răsunând în cârciumă se schimba mereu. Cânta când un taraf mare, cu viori și cu flaute, când unul cu țambaluri și cobze. Se auzea și glas de femeie cântăreață, ca pe la cârciumile din bălciuri și glas gros de cântăreț bărbat.

Pe ulițele întunecate, ne-am îndreptat spre cârciumă. Vârșnicii au intrat înăuntru, noi, copiii, am rămas să sgâim ochii din ușă ori de pe la ferestre. Ne-a cuprins pe toți mirarea. Avea și de ce să ne cuprindă. În cârciumă... nu cânta nimeni... și totuși un glas de bărbat striga cât îl ținea gura :

Colo'n grădiniță
Sub bolta de viță
Vin fetiță

Vin să te sărut.
Of! Că'n lumea asta mare
Nu-ți găsesec asemănare.
Of! Of! Of și d'aoleo!

Cârciumarul sta după tejghea și tăcea. Fata cârciumarului, cea mare, pe care o chema Fănica, dar căreia satul îi zicea Rățușca, ronțăia un covrig lângă taică-său. La o masă mare, cu paharele pe jumătate goale, ascultau cântecul și nu se mai săturau de el, primarul Dobre Grivu, notarul Gică Stănescu, pe care lumina galbenă a lămpii atârnată de tavan îl făcea și mai gălbejit, jandarmul Juvete și popa Tomiță Bulbuc, care-și scosese potcapul și-l așezase pe masă, lângă sticla burticoasă, de două kile, plină cu vin roșu-gălbior. Care cânta dintre ei? Toți tăceau la masă. Tăceau și ascultau. Tăceau și ascultau și rumânii, care intra-seră în cârciumă.

Mă aflam în prag, pitit printre picioarele celorlalți. M'am strecurat mai în față. Pe tejghea se afla o mașină mică, pătrată, cu manivelă. Deasupra mașinii se învârtea o roată neagră, pe care căuta s'o împiedice în învârtirea ei un ac și nu izbutea. Cântecul ieșea din pâlnia de metal, lungă ca un tâlv, cu buzele groase răsrânte. Pe un perete al cutiei era lipită o poză, care înfățișa chiar această cutie cu roată și cu pâlnie. Dar în pâlnia din poză, un câine sprijinit în coadă, își apropiase botul, își ciulise urechile și asculta și el încremenit...

Toți erau încremeniți. Cântecul a tăcut. S'a auzit un rășcâit. Cârciumarul a întins mâna, a ridicat acul prins într'o roțiță neagră, a scos roata și a întors-o pe partea cealaltă, și iarăși a lăsat acul, așezându-l ca mai înainte. Roata începu să se învârtască iar. Dar nu s'a mai auzit în pâlnie nici glas de lăute și cobze, nici voce de bărbat, ci a izbucnit din adâncul cutiei un marș militar cu goarne și tromboane, cu tobe mari și cu tobe mici, de parcă o oștire întregă care s'ar fi aflat pe aproape, s'a aruncat dintr'odată în focul războiului.

Când s'a terminat marșul militar, rumânii l-au întrebat pe cârciumar:

— Cine cântă, Voicule?

— Cine să cânte? Gramofonul ăsta...

— Nu se poate, Voicule. Ia să ne uităm sub tejghea...

— Uitați-vă...

Rumânii au băgat capetele sub tejghea, au dibuit cu mâinile. N'au găsit nimic.

— Ei, drăcia dracului...

Popa Tomiță Bulbuc, jandarmul Juvete, notarul Gică Stănescu, primarul Dobre Grivu, râdeau să se prăpădească.

— Nu-ți spuneam eu, Voicule, că atunci când o să pui gramofonul, să cânte, o să se adune satul ca la urs?

— Imi spuneai, notarul, dar eu tot nu te credeam.

— Nu mă credeai. Și-acum, uite, într'adevăr s'a adunat satul ca la urs. Să vezi ce-o să fie mâine, când s'o duce vestea pe Călmățui...

— Ei, înțelegeți cum cântă mașina?

— Nu înțelegem, părinte Bulbuce.

— Păi cum o să înțelegeți, dacă sunteți proști? E minune dumnezeiască la mijloc, mă proștilor, minune dumnezeiască.

— O fi, părinte Bulbuce. Dar noi, să-ți spunem drept, așteptăm o altă minune: să ne aducă primarul o veste bună dela București, dela guvern... A adus de acolo o mașină care cântă.

— Asta o să-l îmbogățească pe cârciumar... O să vină oamenii din șapte sate să vadă cutia și s'o asculte cum cântă. Și dacă vine omul nu se mulțumește cu atât; mai cumpără un pachet de tutun, mai bea o țuiculiță...

Au stat ce-au stat rumânii în cârciumă și-au tot ascultat glasul mereu felurit al gramofonului. L-au văzut pe cârciumar învârtind manivela după fiecare cântec, schimbând roțile subțiri și negre și acele... și au priceput.

— Așa cum e scrisă vorba pe hârtie, pe roata aia neagră e scris un cântec. Mașina știe să cânte ce e scris pe roata neagră, dacă-i strângi arcul cutiei și pui deasupra rotocolului negru acul ascuțit.

— Uite-i, părinte, au înțeles mai ușor decât sfinția ta. Nu sunt chiar atât de proști. Sfinției tale ți-au trebuit două ceasuri până să pricepi.

— N'au înțeles nimic, domnule șef; la mijloc e minune dumnezeiască; minune dumnezeiască, taică tăiculiță...

Din șapte cârciumi câte are satul, în mai puțin de o săptămână patru cârciumi au avut gramofon.

— Dacă are gramofon Voicu Buciu, cum să n'avem noi?

Și-a adus gramofon și Mareș.

— Nu e de nasul nostru să rămânem fără. Suntem cârciumari mai vechi.

— Până și Toma Ocî și-a cumpărat gramofon. Ne râde satul. O să ne creadă zgârçiți.

A răsunat gramofonul și în cârciuma nouă a lui Galani...

De cum începe să se lase seara, din patru cârciumi încep să se audă gramofioanele cântă cântecul de lume orășenească.

Dar satul rămâne tot ars și pârjolit de soare. Salcâmii și duzii nu capătă frunze verzi. Le pierd și pe cele care până acum, arse și scorojite, s'au mai ținut pe ramuri. Câmpia și lunca și ariile au căpătat crăpături largi și adânci. Pământul tot e ca un pepene uriaș căruia i-a crăpat coaja. Ne aplecăm deasupra crăpăturilor și ne uităm în ele ca în fântâni. Nu licăre apă în fundul lor. Pereții crăpăturilor sunt galbeni, pe urmă roșii, pietroși, nisipoși... Parcă toate aceste straturi, cândva, demult, le-au așezat unele peste altele niște zidari uriași, — zidarii care au zidit pământul din temelii până la coaja uscată pe care ne târâm noi săracii, galbeni și trași la față, cu umbrele noastre legate de picioare. Când mergem, suntem atât de lipsiți de viață, încât umbrele noastre ni se par de plumb. Ni se pare că din pricina lor nu putem alerga ca altădată...

Și vitele mor pe capete.

Și rumânii le trag la margine cu cârligele.

Și când moare un om în sat, neamurile, neavând cu ce să cumpere scânduri dela depozitul de cherestea de lângă gară, înfășoară mortul într'o ruptură de rogojină, îl așează în groapă și aruncă țărână peste el cu lopețile.

Și țărâna intră în gura mortului înainte ca mortul să se facă una cu țărâna.

Și trenurile trec mereu, unele după altele, ducând sute și sute de vagoane de grâu la șlepurile care așteaptă la malul Dunării să le înghită.

Noi nici măcar nu mai suspinăm.

Numai vitele care n'au murit încă, mugesc lung și trist de foame.

Și gramofioanele cântă în patru cârciumi.

Și cântecul lor îl ascultă popa și primarul, notarul și jandarmul, doctorul care trece uneori prin sat și bogătanii cu cămășile albe, scrobite, cu brâiele late, doidora de bani și cu pălăriile date pe ceafă.

— Schimbă placa, Tomo. Pune-o pe aia cu Marița.

— O schimb, notarule!

Și cutia cu pâlnie cântă:

Marișo din Prahova,
Spune-mi pe onoarea ta,
Cu cine-ai rămas tu grea...

— Cum o să spuie, taică tăiculiță așa ceva Marița ? Asta nu se spune nici la spovedanie.

— Așteaptă, părinte Bulbuce, să ofteze de trei ori Marița, că pe urmă spune ea tot, de bună voie...

Dar în sat nu se aud numai cântecele gramofonelor. Sunt zile când se aude de dimineața până seara toba pe care o bate vătășelul, când într-o parte a satului, când în alta. Atunci rumânii știu că nu sunt chemați la primărie pentru a li se face cunoscut cine știe ce ordin. Umblă Gâdea perceptorul din casă în casă să încaseze dările către stat, însoțit de jandarm și de doi vătășei dela primărie. Cum nimeni nu poate plăti, un vătășel bate toba, altul cotrobăie prin casă după vedre, căldări de aramă, după țoale. Țoalele sunt toate rupte, nu prețuiesc două parale. Perceptorul nu le primește. Ia dela fiecare casă o vadră, o căldare. După ce au adunat câteva, le duc la primărie, le aruncă într-o odăiță, pun lacătul la ușă, pleacă mai departe, pe alte uliți. Și se aude iarăși toba, când la o casă, când la alta.

— Mi-a luat vedrele perceptorul, omule, din ce-o să mai beau apă !

— Din ulcior, Mărio, că ulciorul e de pământ, nu l-a luat...

— Mi-a luat perceptorul căldarea de mămăligă, omule, ce ne facem ?

— Nu e nimic, Savino ; mămăligă tot nu mai facem, că n'avem mălai...

Mălai să găsim noi, că facem mămăliga în oală...

S'a umplut până sus odăița primăriei, cu căldări de mămăligă, cu vedre de aramă, cu căușe cu coadă...

O să le arunce perceptorul, într-o zi, în două care și-o să le ducă la Turnu să le predea la administrația financiară, să vadă administratorul că el e om de încredere al stăpânirii, nu se uită la ce spun rumânii și-și împlinește, așa cum scrie la lege, datoria. Așteaptă de ani de zile ca administratorul cu burtă și cu obrazul ciupit adânc de vărsat, Stoica Stoican, să se uite la el cu bunăvoință și să-i spună :

— Ei, domnule Gâdea, dac'am avea mulți perceptorii ca dumneata, ar merge altfel bugetul statului... Dar n'avem... Atunci ar putea și el să nădăjduiască într-o avansare. Inșă oricât s'ar sbate el, administratorul nu-i spune o vorbă bună, măcar o vorbă bună...

— Ar fi putut măcar anul ăsta stăpânirea să ne mai ierte cu dările, primarule.

— Ori măcar să ni le amâne.

— Să nu ne ia perceptorul vedrele și căldările de mămăligă, și căușele...

— Păi dacă ne-ar scuti de dări ori ni le-ar amâna, cu ce ar mai hrăni slugile stăpânirii fiarele sălbatice din expoziție și șerpii care înghit dintr'odată un vițel ? Ai vrea să moară fiarele adunate cu atâta trudă și plătite cu bani grei ?

— Nu, nene Popozină...

— Atunci ?

— Mă gândeam că le-ar putea hrăni neamțul, cu banii lui...

— Neamțului îi trebuiesc banii... E om strângător. Adună, adună. Adună el, adună ai de pe lângă el...

— Din sudoarea și din foamea noastră...

— Dela altcineva, dela cine vrei ? Dela boeri nu poate, că e părtaș cu ei...

Toamna ne-a găsit slabi și negri, cu chipurile și cu urechile străvezii. Ne apăsăm pântecul cu mâinile, deși el se lipise demult de șira spinării. Trăiam cu aerul pe care îl respiram, cu apa pe care o sorbeam cu nesaț, după ce lingeam din podul palmei un bulgăre mărunț și vânăt de sare. Și ne gândeam, deși am fi vrut să nu ne gândim, la iarna care avea să vină în curând, lungă și grea, și cât de departe ne aflam de primăvara pe care o nădăjduiam să fie fără secetă.

Așteptam ploile și ele întârziiau, dar pe la sfârșitul lui Septembrie, cerul s'a acoperit într-o noapte cu nori negri ca smoala. Purtați de vânt, norii se târau ca niște bivoli uriași deasupra câmpurilor și a satului și pluteau atât de jos, că uneori nu mai vedeam nici crucea de pe turla bisericii, nici vârful plopului din aria noastră.

S'au vânzolit cât s'au vânzolit norii, pe urmă, ca și cum le-ar fi sfâșiat cineva pântecul cu cuțitul, și-au revărsat dintr'odată, cu dușmănie parcă, puhoaietele de apă asupra pământului.

Ploaia era deasă și rece și pământul ars și crăpat o sugea cu sete. Era ca un uriaș însetat care deși bea apă căldare după căldare nu se mai satură. Pe uliți și prin arii nu se închegau băltoace. Dinspre câmpuri niciun șuvoi nu cobora lunecușul dealului spre sat să-și facă drum către albia uscată a gârlei.

Din cerul care se apropiase de pământ, de puteai să-l ajungi cu piatra, ploaia continua să cadă cu îndârjire, continuu, zi și noapte, noapte și zi, și pământul o sorbea mereu și mereu, în adâncurile lui uscate de flăcările secetei care, în sfârșit, se făcuse nevăzută.

Stratul de nori care se târa acum pe deasupra pământului, purtând parcă în sânul lui toată apa mărilor și a oceanelor, era așa de gros încât lumina care străbătea prin el părea de un vânăt întunecat, care înspăimânta.

Crăpăturile largi ale pământului, plesniturele luncii și ale ariilor, se umpleau de apă, marginile acestor crăpături și plesnituri se măcinau și golurile adânci, tot înghițând țărâna care acum se schimbase în noroi, se astupau.

Dealurile și șesurile, ariile și luncile își vindecau arsurile.

După câteva zile și nopți de neconținută ploaie deasă, pe albia gârlei a început să se prelingă, asemeni unui șarpe cenușiu, lung, fără cap și fără coadă, un șuvoi tulbure. Pe urmă au început să curgă șuvoaie pe lunecușul dealului și dinspre câmpuri.

Cu toate că timpul era rece, au prins a se ivi ici și colo colți verzi de iarbă târzie.

Noi stam îngrămădiți pe prispe ori pe la geamuri; scăpasem în sfârșit de arșița necruțătoare a soarelui, ne bucuram de răcoarea pe care o adusese toamna și ploaia și ne gândeam la iarna care o să vină și o să treacă repede și la primăvara care n'o să întârzie și o să aducă belșugul câmpurilor și al grădinilor.

— Plouă! A înviat pământul..

— Dar vitele câte au murit și câte vor mai muri de foame până la primăvară, nu vor învia. Nici oamenii.

Peste bucuria noastră a pögorît dintr'odată tristețea. Vitele și oamenii care au murit nu vor mai învia. Nu vor mai învia nici cei care vor mai muri de acum înainte, până la primăvară...

Pe nici unul dintre noi nu-l speria moartea. Știam că viața e retezată de bătrânețe ori de bolile cărora oamenii nu le cunoșteau încă leacul și eram împăcați cu gândul acesta. Ni se părea însă nefiresc și nedrept să suferim și să pierim de foame, când la gară și în toate conacele boerești de prin împrejurimi, magaziiile și hambarele erau pline de porumb și de grâu. Dacă ni s'ar fi dat numai o mică parte din bucatele acelea, s'ar fi pus dintr'odată capăt cumplitelor noastre suferințe și moartea noastră din pricina foamei ar fi fost înlăturată. În acelaș chip ar fi putut să fie scoase din gura morții și vitele. În conace, stivele de coceni erau neîncepte și neîncepte erau șurile de paie și căpițele de fân, ca să nu mai amintesc de orzul și ovăzul care prindeau mucegai în sacii puși sub cheie. Ne chinuia gândul că suntem socotiți chiar mai prejos decât vitele, atât de cei ale căror moșii le munceam, cât și de stăpânirea care pe munca noastră își sprijinea întreaga ei țarie.

Dar așa, după cum nu ne întreba nimeni dacă și cât ne chinuia foamea, nimeni nu se găsea să ne întrebe cât și de ce ne chinuiesc gândurile.

Ploaia cădea și învia pământul...

Trebuia să nădăjduim în mai bine.

Nădăjduiam deci în mai bine...

Acoperișurile caselor invelite cu șindrilă, — și mai toate casele din sat erau acoperite cu șindrilă, — fuseseră în timpul verii atât de bătute de furia soarelui, încât acum se rupeau și se desfăceau sub biciuirile vâjnoase și sălbatice ale ploilor care zurliau neîntrerupt. Tavanele caselor, înecate de apă, muiate și desfăcute, se prăbușeau. Rumânii se adăposteau cu femeile și copiii prin colțuri, mai la fereală. Care aveau prin arie bordee, își luau în grabă calabalăcul și se mutau să viețuiască alături de vite în bordee ori în grajdurile acoperite cu stuf care, după ce supsesse destulă apă, se umflase și se schimbasese într'o pavăză lucie, prin care ploaia nu mai avea putere să străbată.

După aproape o săptămână, pământul saturat de apă și drumurile s'au umplut de băltoace.

— Gârla s'a umflat. Abia își mai încape între maluri.

— De nu s'ar revărsa Călămățuiul! Atât ne-ar mai trebui după secetă, să ne mai înece și gârla...

Gârla nu s'a revărsat. S'a umflat și a călcat sub talpa ei moale și tulbure malurile, a mușcat puțin din luncă și, după ce firele ploii s'au subțiat și s'au rărit, s'a tras între maluri și s'a potolit.

Norii au început să se rupă și să se risipească. Atârnau ca niște sdrențe vinete în văzduh. Se juca într'una cu ei vântul, mânăndu-i fără niciun rost când spre o margine a zării, când către alta.

Printre nori se arăta uneori soarele și fășii de cer albastru, zâmbitor. Uitasem arșița și blestemul din vară. Acum soarele ne devenise iarăși drag. Cântam cu glasul nostru subțire, pe care abia îl mai puteam smulge din trupurile uscate, cu pielea subțire și galbenă întinsă pe oase :

A ieșit

Și ne-a zâmbit

Soarele

Marele...

Am încercat să batem din palme și să sărim ca la horă, pentru că altădată așa cântam acest cântec făurit de noi, copiii, soarelui, bătând cu bucurie din palme și sărind ca niște sălbateci. Dar n'am putut. Măinile lovite ușor între ele, lipsite de vlagă cum erau, ne dureau de parcă ne-ar fi izbit cineva cu bățul peste ogețe. Picioarele șubrede abia ne ajutau să mergem. Nu mai erau sprintene, bune de alergat și de sărit...

— Iartă-ne, sfinte soare, că-ți cântăm cântecul fără să ți-l și jucăm. La anul, dacă n'o să mai aprinzi pământul cu flăcările tale, n'o să mai fie secetă. O să prindem puteri. O să-ți cântăm și-o să-ți jucăm, sfinte soare...

— Cu cine vorbești tu acolo ?

— Cu soarele...

— Te-ai scrântit la cap, băiatule.

— Zău, nene, nu m'am scrântit.

Frate-meu Ion adusese boii acasă de pe Olt. Nu erau grași boii, dar se țineau pe picioare. Nici frate-meu Ion nu era gras, dar și el se ținea pe picioare ceva mai bine decât noi.

A început să se ducă la școala care nu-i plăcea. De gura învățătoarei Berta Câmpeanu, care voia să scoată din el om întreg s'a dus. Cu cartea'n mână, într'un colț al casei, lângă fereastra unde era mai multă lumină, citea cu glas tare. Încercând să învețe o poezie pe dinafară. Ii turuia gura :

Mie dați-mi valea verde
 Unde-și pierde
 Omul negrele gândiri,
 Unde uiți de infamia
 Și sclavia
 Auritelor zidiri...

Valea nu mai era verde. Nici nu fusese în vara aceea. Era neagră. Peste vărfurile boante și rare de iarbă răsărită în pripă după marile ploi ale toamnei, peste pământul acum înghețat, căzuse albă și strălucitoare chiciura pe care soarele, galben și rece, tremurând parcă de frig în slăvilе albastre, nu izbutea s'o topească...

— Dar stai, nene... Dece spune omul care a scris ceeace citești tu și vrei să înveți pe dinafară, că vrea să fugă din orașul cu aurite zidiri și să trăiască în valea verde unde omul își pierde gândurile negre ?

Frate-meu Ion a făcut ochi mari, — ce ochi mari și frumoși are frate-meu Ion și ce sprâncene negre și arcuite, — și-a ridicat din umeri.

— Nu știu. Mi-e necaz că nu pot să învăț poezia pe dinafară...

— Nici să n'o înveți, maică. Omul care a scris-o a spus minciuni. El n'a știut, or n'a vrut să știe, cât de negre sunt gândurile noastre. Poate că a fost un moșier...

— Dacă n'o învăț, o ceartă pe învățătoare revizorul școlar. A mai certat-o odată...

— Dacă e așa, învaț-o. Dar nu te lua după înțelesul ei, nu crede în ea...

Și frate-meu Ion, nițel nătâng cum era, a continuat să spună, de astădată în șoaptă :

Mie dați-mi valea verde
 Unde-și pierde...

Toamna era pe sfârșite. Așteptam să cadă zăpadă. E bună de mâncat zăpada. Iei cu amândouă mâinile din puful alb al zăpezii cât poți să iei, frământă zăpada între palme până se rotunjește un bulgăraș tare. Muști din acest măr de zăpadă rece și nici nu e nevoie să te ostenești să mesteci.

Zăpada se topește în gură și înghițiturile reci le simți cum lunecă până în stomac.

Și, cât te îndeletnicești cu treaba asta, ți se pare că te saturei...

Da. Ți se pare că te saturei...

Așteptăm să cadă zăpada...

Pe culmița dealului
 Țipă puiul corbului.
 — Ce ți-e pușor, de țiți ?
 Au ți-e foame, au ți-e sete,
 Au ți-e dor de codru verde ?
 — Mi-e și foame, mi-e și sete,
 Mi-e și dor de codru verde ;
 Aș bea sânge de boer,
 Și-ași sbura până la cer
 Să pic de-acolo, să pier.

(Vechi cântec popular)

Nu aşteptasem prea mult. Din cerul alburii, zăpada începuse să se cearnă do-moală, cu fulgi mari, risipiți peste sat și peste toate întinderile câte le puteai cu-prinde cu ochii și câte nu le puteai cuprinde.

Norii care aduc ploaie vin și se duc. Dacă te uiți în sus, ți se pare că întregul cer aleargă urcat pe spinarea vântului.

Norii care scutură zăpada nici nu-i vezi. Te pomenești cu ei așezați parcă de când lumea, deasupra pământului. Nu aleargă și nu se frământă. Rămân zile întregi neclintiți.

Zăpada se desprinde fulg cu fulg și fiecare fulg se leagănă în văzduh până ajunge jos, unde se lipește de o ramură, de cumpăna fântâni, de căciula ori de spinarea ta, dacă umbli pe-afară. Cei mai mulți fulgi se aștern peste cei care au căzut înaintea lor pe acoperișul casei, în arie, în uliți, pe câmpuri...

Și zăpada crește văzând cu ochii și se înalță.

Dacă e viscol, văzduhul pare frământat de diavoli nevăzuți, fulgii se răsucesc în vârtejuri înfricoșătoare și între pământ și cer parcă s'ar fi aprins un uriaș foc alb. Atunci te aciuezi în casă, încălzești soba oarbă de cărămidă și te freci cu spi-narea de ea. Casa se clatină, acoperișul scârție și troznește, fereastra se sgâlție în-țâțâni, ușa bocăne de parcă mereu ar bate cineva cu pumnii în ea și hornul flueră. Pe sub ușa rău încheiată, viscolul aruncă zăpada în casă. Arborii se svârcolesc și se vaetă. Auzi pretutindeni scrâșnet și gemăt, vuet și vaet și șuierat ca și cum s'ar apropia sfârșitul lumii. De te prinde viscolul pe câmp, departe, numai întâmplarea ori norocul te pot păstra cu zile. Zăpada spulberată se așează pe vâlcele, pe lângă case și arbori, astupă și face de neumblat drumurile. Iepurele, pitit la rădăcina unei tufe, își ciulește din când în când urechile și-și scoate botul afară, după aer. II apără de frig blana gălbuie și zăpada în care s'a îngropat ca într'o mare de puf. Stă pitulată în răzor dropia grasă. Pe un astfel de timp, nicio primejdie n'o pândește. Numai lupii înfruntă viscolul, alergând în haite zănatece, și ciorile care, cățarate pe crengile goale ale salcânilor, par niște bulgări negri de pământ.

Pământul, cu tot ce viețuește pe el, trage să moară, înfășurat în uriașul șter-gar alb al zăpezilor sbuciumate.

Numai viscolul, pe deasupra lui, șueră și vuieste și chiuie.

La începutul acelei ierni, zăpada s'a cernut liniștită deasupra satului și a câmpurilor, și când s'a limpezit cerul, soarele a muiat-o și gerul i-a prins deasupra o pojghită subțire și lucioasă. Vitele care mureau erau trase la marginea satului lângă gărlă, înghețate. Lăsau în urma lor, prin zăpadă, o dără lungă și adâncă. Le sfâșiau și le mâncau repede câinii adunați landră.

Pentru oameni și pentru vite, foamea era și mai cumplită. Boilor le dam paie tocate, udate și stropite cu sare, cu țărâita, și-i vedeam cum se topesc și-și pierd puterile sub ochii noștri. Picioarele li se subțiaseră, și genunchii le ieșau în afară, mari ca niște pepeni, cu pielea întinsă pe ei. De mult puteam să le numărăm coastele, fără să le pipăim cu degetele. Li se lungiseră boturile și buzele le atârnav subțiri, cum le atârna și pânțele. Ni se părea că li se subțiaseră până și coarnele. Numai ochii le rămăsese tot ca înainte, mari și limpezi, fără nicio întrebare în lumina lor blajină. Ni se topea inima de mila lor, căci trăind ani și ani laolaltă cu ei, împărțind laolaltă munca grea a câmpurilor, laolaltă îndurând arșița soarelui și bicele ploii și gerurile, noi nu mai vedeam în ei niște vite neștiutoare de nimic, supuse poruncilor noastre, ci niște biete ființe deopotrivă nouă în suferință.

— Ar mai trebui să le mai dăm boilor din când în când și câte o mână de coceni, omule. Se prăpădesc cu zile...

— De coceni o să avem nevoie mai târziu. Să iasă boii în primăvară, când va răsări iarba, numai piele și os, dar să iasă, că după ce dau de verdeață se în-

dreaptă ei... Dacă om vedea că sunt pe ducă, n'o să așteptăm să moară. O să-i tăiem și-o să-i mâncăm noi. N'o să-i lăsăm câinilor.

— Să mâncăm boii? Asta nu s'a mai pomenit... E păcat să mâncăm boulenii cu care am muncit, de bine de rău, atâția ani pământul...

Părerea tatei, ca în cazul în care nu vom putea scoate boii din iarnă să-i tăiem și să-i mâncăm, ni s'a părut tuturor îngrozitoare. Ar fi fost ca și cum am fi tăiat și am fi mâncat pe unul dintre noi. Știam că tata s'a gândit mai mult la noi decât la vite. El a vrut să ne spună că dacă nu vom mai avea ce mânca, o să tăiem boii și-o să-i mâncăm și tot o să ajungem vii până la primăvară. Dar niciunul dintre noi nu voia asta. La fel se întâmpla și cu ceilalți rumâni din sat. Ei vedeau că le mor vitele de foame. Știau că vitele nu sunt bolnave. Că le-ar putea, prin urmare, tăia și mânca, micșorându-și astfel suferința lor. Dar niciunul nu o făcea. Lăsau vitele să moară, le târau cu cârligul la marginea satului și le părăseau în voia câinilor.

— Oamenii auți dela oraș se hrănesc mai ales cu carne de bou și văd că nu li se întâmplă nimic. Ei nu se gândesc la păcat. Și le merge bine. Toți sunt rumeni la obraz.

— Dar ei nu muncesc cu vitele cum muncim noi. Ei nu au văzut vitele astea, cum le-am văzut noi, îngenunchind pe brazdă și trecându-le sudorile de greul muncii... Ce-i leagă de ele? Oamenii dela oraș — mă gândesc la mărimi — ar putea mânca și carnea noastră la nevoie...

— Apăi, într'un fel ne-o și mănâncă...

— Să facem orice, omule, și să scăpăm vițșoarele de moarte... Să ne ajungă vițșoarele vii până în primăvară...

— Trebuie să ne gândim însă și la noi, femeie...

— Ne-om gândi și la noi...

Mai găsisse tata pe undeva câteva banițe de mei. Măcinase meiul cu râșnița scoasă din pod, unde zăcea demult uitată și plină de praf. Măncam mămăligă de mei. Mălăiul era roșcovan. Mămăliga parcă era plămădită din nisip. Scrâșnea în gură și rămânea printre dinți. Mult timp după ce mâncam mămăligă de mei, saliva ne era amestecată cu un fel de praf de piatră, care rămânea lipit de fălci, de limbă, de cerul gurii. Era bună totuși mămăliga de mei. Necazul era că nu ne ajungea.

Când mălăiul de mei era pe sfârșite, au început părinții să vorbească în casă despre vânzarea pământului. Era ca și cum ar fi vorbit despre pieirea noastră, a tuturor. Tata, cu chipul mohorât și supt, se uita la noi, ne vedea tot mai galbeni și mai sfrijiti, și nevăzând nicio altă scăpare, stăruia. Mama i se împotriva cu o dârzenie pe care până atunci nu i-o cunoscusem niciunul. Incepuse să semene la glas și la inimă cu bunica cea aspră dela Cârlomanu, care nu răbda să i se împotrivescă cineva. Creștea mânia în vorba ei.

— Să vinzi pământul? Cu ce-o să trăim mai târziu, după ce-o trece seceta? Că viața noastră nu se sfârșește anul ăsta! Omule, omule, ai milă de copii, ai milă de noi toți, nu vinde pământul!

— Dar ce să fac femeie? Ce să fac? Nu mai dorm de gânduri. Mă culc noaptea pe vatră, închid ochii și nu pot să adorm. Mă ard gândurile. Nici eu nu știu ce să fac. Nici alții nu știu ce să facă...

— Adunați-vă în sat și chibzuiți. Puneți ceva la cale. Nu se poate să ne lase stăpânirea să murim de foame. Nu e foamete numai într'o casă ori într'un sat...

— Stăpânirea, numai grija noastră n'o are. Dacă ar fi avut-o...

— Ei, bine, dar faceți ceva, mișcați-vă, nu stați așa, de parcă ați aștepta mbartea. O să vină ea moartea și dacă n'o așteptați. Ce Dumnezeu, sunteți bărbați în toată firea! Cereți, plângeți-vă, ridicați bătele dacă nu se poate altfel. Mama nu dă țată copilului dacă nu plânge.

— Câteodată totuși copilul țipă până rămâne siteav, și muma tot nu-i dă țată. Petrece la cârciumă cu bărbații de brâu.

- Apoi aia nu e mumă. E cățea.
— Seamănă cu stăpânirea...

Auzisem că a înghețat Dunărea. Nu mai puteau să plutească pe undele ei vapoare și șleपुरi. Acum, trenurile încărcate cu grâu și cu porumb abia urcau de grele ce erau, la deal, spre Rușii de Vede, trase de câte două locomotive.

Noi, copiii, mai umblam și-acum pe linia ferată să vedem dacă n'au căzut cumva boabe printre linii dela vreun vagon crăpat. Dar nu mai cădeau demult boabe printre șinele trenului. Se băgase de seamă că unele vagoane se sparg într'adins și prin gări se aduseseră soldați care păzeau magaziile pline cu bucate și care vegheau ca în timpul manevrelor să nu se atingă nimeni de vagoane cu gând rău.

Încă dela începutul toamnei, când se văzuse că foamețea a sălbăticit satele, stăpânirea luase măsuri să fie păzite și trenurile care transportau cereale. În unele gherete ale vagoanelor de marfă, ca de obicei, se aflau frânarii cu chipie roșii, în altele moțâiau și înghețau soldați subțirel îmbrăcați, cu arma lângă ei.

Venea, câteodată, seara târziu, pe la noi, nenea Cristea Moga, lucrătorul dela căile ferate, care locuia cu chirie la alde Dera, ceva mai aproape de gară. Tot trecând pe calea ferată de lângă casa noastră, ba uneori chiar oprindu-se și reparând linia zile întregi, se împrietenise cu tata și se mai împrietenise și cu alți rumâni din sat. Se împrietenise și cu noi, copiii, care ne duceam să vedem cum se scoate o traversă veche și cum se bagă sub șini una nouă, mânjită cu catran ca să n'o macine ploile repede, ori cum se prind între ele, cu găici groase de fier, două șini. Fuma o țigare cu tata și cu unchi-meu Voicu pe vatră, schimbau vorbe, își mai vărsau focul. Era om umblat prin lume. Fusese mutat în gară la Omida de mai puțin de un an. Mai înainte, spunea că lucrase la Iași, pe linia ferată care duce la hotarul rusesc.

— Și de ce te-a mutat stăpânirea tocmai aici, Cristeo, unde și-a'nțârcat dracu' copiii ?

— Nu numai pe mine m'au mutat. Au mai mutat și pe alții. Eram o mână de oameni acolo. Ne-au risipit pe tot cuprinsul țării, ca pui de potârniche. Căzuse asupra noastră o bănuială...

— O bănuială...

— Iarna trecută, dincolo de hotar, în țara rusească, s'au ridicat muncitorii, au făcut revoluție să schimbe stăpânirea țaristă și țarul a scos armata împotriva lor. S'a vărsat mult sânge. Muncitorii au fost unii uciși, alții aruncați prin pușcării. Mai marii noștri ne-au bănuit că avem legături cu muncitorii de dincolo... Și ne-au mutat departe de hotarul rusesc...

— Păi dacă spui că muncitorii au fost unii uciși și alții închiși, care mai era primejdia ?

— Stăpânirea țaristă n'a putut să ucidă și să închidă pe toți muncitorii. N'ar mai fi mers trenurile, n'ar mai fi fabricat mărfuri fabricile... Au rămas destui muncitorii... Și stăpânirea țaristă se teme de ei, iar stăpânirea noastră a început și ea să se teamă de noi... Când vom fi mai bine legați între noi...

Cristea Moga a luat vâtraul și-a scormonit focul. Jarul a pâlpâit și flăcările roșii au prins a bate din aripi.

— Focul arde mocnit. Dacă-l scurmi, prinde mai multă viață și înalță flăcări.

Și-a încălzit mâinile la flăcările care pâlpâiau.

Ni le-am încălzit și noi pe ale noastre.

Pe sub ușă se strecura în casă gerul de afară și ne îngheța.

— Cristeo, de ce sunt păzite dela un timp trenurile de către soldați ?

— Ca să nu se arunce flămânzii asupra lor, să spargă vagoanele și să ia grâul...

— S'a întâmplat așa ceva prin țară ?

— Nu știu. Poate că s'o fi întâmplat. Altfel nu punea stăpânirea pază. Dar de mirare nu este că stăpânirea a luat măsuri să fie păzite trenurile cu grâne și gările prin care se află magaziile încărcate, ci faptul că voi, deși pieriți de foame, stați încă liniștiți.

— Ce am putea face ?

— Poate că n'ați putea face nimic, dar guvernul se teme că v'ați putea aduna mai mulți, sate întregi la nevoie, să atacați trenurile, să le spargeți și să vă luați fiecare câte bucate vă trebuie...

— De-ai sunt păzite trenurile ?

— Da. Dar ce pot să facă doi-trei soldați, chiar înarmați, în fața unui puhoi de oameni ? Dacă s'ar opune, ar fi dezarmați și uciși... Poate că nici nu s'ar opune. Sunt și ei flămânzi și desbrăcați... și sunt țărani de-ai voștri.

— Stăpânirea nu-i îmbracă ! Nici nu le dă să mănânce destul. Am făcut și eu armată și cunosc traiul dela cazarmă.

— De îmbrăcat, îi îmbracă, dar în uniforme vechi și rupte, cum i-ai văzut, care nu țin de cald. Și mâncare le dă: mămăligă, zeamă de varză, uneori fasole. Să te ferească Dumnezeu de îmbrăcămintea și mâncarea pe care ți-o dă stăpânirea ! Parcă ți-ar da de pomană... Când eram tânăr, am făcut și eu armata și-i cunosc gustul, Tudore. Când îl ia statul pe flăcău la armată, parcă l-ar lua la pușcărie...

— Jandarmii însă sunt bine îmbrăcați și au de toate !

— Jandarmii sunt oamenii de încredere ai stăpânirii. Ei țin în frâu satele, tăind și spânzurând după bunul lor plac. N'au altă treabă decât să bage frica în oasele rumânilor și, vorba ceia, frica păzește via...

— N'avem de gând să atacăm nici trenurile, nici conacele. Cu ce ne-am alege ? Dacă am face asta, stăpânirea ar trimite asupra noastră nu numai toată jandarmeria, dar și armata. Jandarmii și soldații ar trage în noi ca'n câini... Ne-ar prăpădi...

— Eu știu că n'aveți de gând. Stăpânirea însă se teme. Dar ce crezi, Tudore, ar trage în voi și soldații ?

— Poate că ar fi unii care n'ar trage, dar mulți ar trage. Soldatul e soldat. Atâta e muștruluit la cazarmă de ofițeri și de majuri, încât e învățat să asculte orbește, fie că-i place ordinul pe care l-a primit, fie că nu...

— La armată e și acum tot așa de rău ca și pe vremea bunicilor noștri.

— Mai rău ! Ofițerii sunt și acum tot ca altădată, numai odrasle ciocoiești și Vodă Carol a cerut ca în armată să fie mai aspră disciplina, tot așa de aspră ca în armata nemțească, unde a fost el ofițer înainte de a fi adus domnitor, acum patruzeci de ani, în țara românească.

Mă aflam alături de ei, chircit pe vatră, chinându-mă să-mi încălzesc mâinile și picioarele la focul care iarăși adormise și din care numai o suviță de fum alb-închis se ridica în fuioare destrămate, pe gura hornului. Mi-a venit atunci în gând că o să cresc mare și într'o zi o să mă ia și pe mine la armată și-o să fiu soldat, să păzesc trenurile cu grâu, să tremur și să ascult și m'a cuprins frica. Mi-am amintit și un cântec pe care-l auzisem cântat de nenea Savil Tacoii, anul trecut, când venise în concediu de Crăciun dela București, unde-și făcea armata. Mi l-am spus în gând, cum îmi spun uneori basmele pe care le știu ori pe care le născocesc eu singur, noaptea, când în casă e întuneric și somnul nu vrea să se apropie de mine, să mă adoarmă.

Foaie verde matostat,
M'a făcut maica băiat,
M'a făcut, m'a legănat
Din gură m'a blestemat

Ca să fiu și eu soldat,
La o poartă de împărat
Stau în pușcă rezemat,
Nebăut și nemâncat,
Ca un sfânt din cer picat...

— Și întotdeauna o să fie rău în armată, nene Cristeo ?

Nenea Cristea Moga s'a uitat adânc în ochii mei. M'am uitat și eu în ochii lui fără sfială și am văzut licărind în fundul lor două mici scânteii. Poate din pricina focului pe care de data asta îl răvășise tata. A stat câteva clipe pe gânduri, mi-a pus mâna lui mare și aspră pe creștet, mi-a mângâiat ușor părul și mi-a răspuns:

— Când s'or schimba și alte lucruri în țara asta, o să se schimbe și traiul în armată...

— Mai e mult până atunci, nene Cristeo ?

Omul și-a luat mâna de pe creștetul meu, și și-a așezat-o lângă cealaltă, pe genunchi. A oftat.

— Ei, băiatule, băiatule, dacă am ști, ar fi bine... Dar nu știm. Poate că o să fie mult...

— Mult de tot, nene Cristeo ?

— Poate că nu chiar atât de mult... Dar nu te mai gândi la asta. Gândește-te la altceva, că ești copil.

Deseori, când puneam întrebări nepotrivite pentru anii mei oamenilor mai în vârstă, primeam acest răspuns: Gândește-te la altceva, că ești copil. Intr'adevăr, eram copil. Dar eu puneam întrebările care mi se iscau în cap și care mă sfreddeleau să le dau răspunsul. Mă simțeam om în toată firea și-mi părea rău că trupul mi-a rămas încă de copil. Vedeam ce se întâmplă în jur, mă chinuiam la fel cu toți ceilalți și chinul acesta continuu îmi biciuia și-mi ascuțea mintea.

— Am să încerc să mă gândesc la altceva, nene Cristeo. Uite, mă și gândesc... La primăvară o să plouă... Și câmpul o să fie verde... Și-o să înflorească merii și corcodușii și salcâmi... Și dudul o să facă dudu... Și dudulele au să se coacă și-au să fie dulci, dulci...

— Prostule...

Când a plecat dela noi nenea Cristea Moga, peste sat și peste toate întinderile acoperite de zăpadă căzuse întunericul adânc al miezului de noapte. Am auzit pașii omului care se ducea la casa lui să se odihnească și șoaptele nelămurite pe care le schimba cu tata, care își strânsese zăbunul la piept și-și luase în mână ciomagul să-l însoțească o bucată de drum.

Și am mai auzit gramofonul răgușit cântând un vals vechi în cârciuma lui Toma Ocî, de care ne despărțeau doar două arii.

Viorile cu glas dulce cântau valsul vechi...

Ceva mai spre miezul iernii, de cum se lăsa noaptea, lupii adunați în haite mari și cutezătoare, se apropiau de sat, umblau nestingheriți pe ulițele moarte și goale, se strecurau în arii și dădeau ocol grajdului către care îi mânau foamea și mirosul tare de vită vie.

Aveam grije să închidem bine ușile grajdurilor, cu cârlige mari de fier, care nu puteau fi clintite din loc decât de mână de om. Căinii, care prinseseră snagă sfârcând boii și caii morți, târâți în luncă, lătrau ce lătrau, cu glasul pe jumătate, și când lupii se apropiau, chelălăiau de parcă ar fi fost dați în tivoc și se ascundeau în gaură de șarpe, ori veneau și scânceau înfricoșați la ușă, să li se dea drumul în casă. Care intra în gura lupilor, nu mai scăpa. Găseai a doua zi dimineată urme de păr pe zăpadă.

— Asta parcă ar fi părul lui Grivei...

— Al lui Grivei și este.

Zăpada purta, pe lângă smocurile de păr, urmele de sânge ale luptei înverșunate care avusese loc pe tăcute.

Nu mai umblam niciunul noaptea prin sat. Nu mai umblau nici caraualele și nici măcar jandarmii care nu se despărțeau niciodată de armele lor totdeauna încărcate.

— Pe Radu Udma, șeful de post dela Cârligați, l-au mâncat lupii noaptea trecută la marginea satului. Numai picioarele dela genunchi în jos, cât erau băgate în cisme, i-au rămas. I-au găsit oamenii la ziuă, în zăpadă, pușca, centironul și capela.

— Păcat că nu i-au mâncat și picioarele... Câți oameni a călcat el în picioare pân'au vărsat sânge...

— De l-ar mânca și pe Juvete-al nostru...

— Juvete se ferește. Se închide de cu seară în post și nu iese până dimineața nici dacă-l pici cu ceară...

— Toți jandarmii se feresc de lupi.

— Ceeace înseamnă că nu sunt tocmai-tocmai curajoși.

— Au curaj față de noi, fiindcă ne știu supuși și cu mâinile goale.

— Poate că într'o zi n'o să mai fim atât de supuși, cum le place lor să ne creadă.

— Și nici cu mâinile goale...

— Il poți alunga și pe jandarm. Și dacă se opune, îl poți doborî.

— Că și el e om.

— Nu e de fier.

— Pe lup...

— Pé lup nu poți să-l alungi decât cu focul...

— Cât sunt ei de flămânzi, acum nici cu focul nu poți scăpa de ei...

— Lupii sunt mai flămânzi decât noi...

Ziuă, haitele de lupi se mulțumeau să dea, mai pe departe, târcoale satului. Impinși de dorința puternică de a-i vedea, pe care nu eram în stare să ne-o stăpânim, ne cățaram pe uluci și ne uitam la ei cum vin și se arată pe muchea dealului, cu urechile ascuțite ridicate în sus și cu ochii sticlind în lumina soarelui și a zăpezii, ca niște lămpi aprinse. Adulmecau satul, în care toți câinii pătrunși de frică lătrau și chelălăiau; se întorceau cu cozile spre noi și plăceau în fugă spre măgurile care, acoperite cu nămeți, păreau și mai mari decât le știam și le cunoșteam noi. În urma lupilor se ridicau nourăși albi de pulbere albă, fărâmițată de gerul aspru.

— S'au dus lupii.

— Ducă-se pe pustii.

— Au să se întoarcă spre seară.

Înteam în casă rebegiți de frig, dar mulțumiți c'am văzut lupii.

— Mamă, vulpile de ce nu vin în sat?

— Vin și ele, măică, dar numai noaptea, dau ocol cotețelor goale și pleacă. Le rămân urmele mici scrise pe zăpadă.

— Dar vin degeaba. Dacă mai avea păsări, le-am arunca noi în oală, nu le-am păstra pentru vulpi.

Se mai aflau câteva păsări în sat, pe la bogătani, pe la acrituri. Ariile lor erau însă bine împrejmuite și cotețele de scânduri închise cu temei. Nu puteau ajunge vulpile nici la găini, nici la găște, nici la rațe.

— Sunt și mai puține vulpile. Nu se pot prăsi ca lupii. Le prind mai ușor oamenii... Și cum le prind, le jupoaie...

— Tu ai prins vreuna, nene?

— Am prins la cișmeaua de piatră dela Băneasa. Avea vizuina în coasta râpei.

Mălaiul de mei se terminase. Tăcut și negru la față, tata a adus din arie câțiva coceni de porumb, tăiați în bucăți scurte.

— O să micșorăm iarăși porția de mămăligă, copii.

— Ce s'o mai micșorăm, omule, că nu mai avem decât un pumn de mălai pentru diseară. Nici nu ne-ajunge de-o mămăligă, numai de păsat ne-ajunge...

— Și ce-o să mai mâncăm? — ne-am repezit noi asupra lui să-l întrebăm

— Mestecați cocenii ăștia în gură și sugeți-le miezul. E dulceag. Mai înșeală nițeluș foamea.

— De asta n'ai vrut, rumâne, să le dăm boilor și câteva fire de porumb? La asta te gândeai?

— Da, la asta mă gândeam, Mario...

— Am ajuns până aici... Doamne, Dumnezeuule... Ce ne mai așteaptă?

Mama a început să plângă. Nu i se ridica pieptul. Numai obrajii îi tremurau ușor, când își înghițea lacrimile nevăzute, căci pe atunci ochii oamenilor rămăneau uscați și plânsul lor era numai un plâns al sufletului.

— Am ajuns până aici, Mario... Alții o duc și mai rău.

— Și mai rău!...

— Sunt oameni care se hrănesc de astă toamnă cu coajă de copac uscată pe sobă și sfărâmată pe piatră cu muchea toporului. Ba au început unii să mănânce și pământ ars. Pământul galben, dacă-l pisezi bine, îl cureți de pietricele și de nisip, îl frământă și-l arzi, e bun de ronțait în gură. Amăgește foamea...

— O să mâncăm și pământ ars, dacă n'om avea încotro. Dar ce fel de bărbați sunteți? Tot n'aveți de gând să faceți ceva? Ce așteptați? Să vină moartea peste noi?

Tata tăcea și noi sugeam bucățile de coceni în gură. Dacă ar fi fost proaspeți, cocenii, miezul lor ar fi fost dulce. Dar cocenii erau din celălalt an. Trecuse peste ei pârjolul verii și aproape că-i scorojise. Erau amărui, totuși ni se păreau buni de mâncat. Izbuteam să ne înșelăm pe noi înșine și izbuteam să ne înșelăm oarecum foamea.

— O să ne adunăm azi la primărie să ne sfătuim. Am auzit c'ar fi venit la conac, la Troian, Gogu Cristofor. O să mai încercăm la el. Poate-i muiem inima.

— Să mergem și noi, femeile, cu copiii în brațe. S'a mai îndulcit nițeluș gerul. Doar n'o fi fiară!...

De câteva zile gerul se îndulcise și zăpada afânătă, muiată de soare, se mai bătuse, se mai micșorase. Nu mai scârțâia sub tălpi.

Copiii, femeile și bărbații prinși astă vară și astă toamnă cerșind prin oraș și duși la închisoare au fost puși, acum, în miezul iernii, în libertate.

— Plecați și să nu vă mai prindem cerșind, că vă rupem oasele și apoi vă băgăm iarăși la gherlă, — strigaseră la ei gardienii.

Dela închisoare au plecat rumânii, dar puțini s'au întors pe la casele lor, pe care le știau reci și goale.

— Ne-au dat afară din pușcărie...

— Ca să aibă stăpânirea mai puține guri de hrănit...

Cei mai mulți dintre ei, neavând altceva mai bun de făcut, s'au apucat în aceeași zi să cerșească din nou, întâi pe la marginile orașului, apoi în plin centru. I-au adunat gardiștii și i-au mânat spre pușcărie.

— I-am prins cerșind, domnule director Oică!...

Oică Zamfir, boer scăpătat care-și mâncase moșiile în tinerețe pe la Paris și care era de mult timp director al pușcăriei din Turnu, și-a pus monoculul la ochi, a privit scârbit la ceata de țărani în zdrențe și la copiii ruți, și-a strâmbat nasul borcănat, și-a schimonosit fața puhavă și-a început să urle:

— Iar v'ați apucat de cerșit? Nemernicilor!...

- Păi ce era să facem, boer Oică ?
- Să căutați de lucru, nu să întindeți mâna...
- N'are nimeni de lucru în tot orașul, boer Oică...
- Să vă fi dus acasă la voi.
- Și ce să facem acasă ?
- Să munciți.
- E iarnă, boer Oică, n'avem ce munci, n'avem unde munci, n'avem ce

mânca.

Boer Oică juca toată noaptea cărți cu prefectul, cu președintele tribunalului, cu inginerul șef, cu decanul baroului și cu moșierii mai mici care nu aveau case la București și erau nevoiți, spre marea lor plictiseală, să locuiască în micul oraș de lângă Dunăre. Era nedormit boer Oică și supărat că nu câștigase decât un sutar și acasă nevasta care îi ceruse trei sute de lei pentru croitoreasă, îi trăsesese o săpuneală zdravănă. Acum îi mai făceau nervi și cerșetoriiăștia de pe Călmățui. Căutase un răspuns mai potrivit cu împrejurările și nu găsisese.

— Asta e treaba voastră... Vă privește... Unde dracu' să vă mai țin ? E pușcăria plină de țărani și de copii.

— Atunci ce facem cu ei, domnule director ? Le dăm drumul ? Iar se apucă de cerșit...

— Cum o să le dăm drumul ? Ce ? Vreți să intru eu în locul lor la pușcărie ? Au fost prinși cerșind, trebuie să stea la pușcărie. Așa scrie la lege.

A trimis după un comisar, care a venit și-a încheiat procesul verbal de dare în judecată a rumânilor. Până la judecată, boer Oică Zamfir le-a făcut rumânilor loc în pușcăria unde aveau să mai stea și după judecată.

— Băgați-i buluc, peste ceilalți.

— Dar nu mai e loc, domnule director. Stau oamenii înlăuntrul pușcăriei ca sardelele în cutie...

— Altă pușcărie n'am... Mai înghesuți-i...

I-au luat gardienii pușcăriei în primire și i-au înghesuit peste ceilalți pușcăriași, claie peste grămadă.

La pușcărie, ca la pușcărie, nu era rai. Legile erau aspre, dar erau legi. Stăpânirea ținea cu strășnicie la aplicarea lor, când era vorba de sărăcimie.

Rumânii însă, înnebuniți de foame, începuseră să nu se mai teamă nici de asprimea legilor, nici de raiul pușcăriei; și tot mai mulți erau aceia care își luau copiii de mână și plecau cu ei, năpădind orașele de prin apropiere, bătând pe la uși și pe la porți, cerând zadarnic de lucru și sfârșind prin a întinde mâna și a se milogi pentru o fărâmă de pâine.

Pe tarabele brutăriilor, pâinile albe și rumene erau înșirate la rând și cupoarele aprinse așteptau să coacă alte pâini tot atât de mari și de albe.

Hălci de carne atârnavă în cârlige la măcelăriile din piață și de lângă obor, la pescării peștele proaspăt ori sărat, în lăzi și în butoaie, aștepta cumpărătorii care nu se grăbeau să vină.

Prin prăvălii se uscau smochinele și stafidele în cutii albe, pistilul acrișor prindea sfoiag, roșcovele făceau, ca lemnul vechi, carii, și măslinile cărnoase înțeau în untdelemnul gras al butoaielor. Cutiile de sardele stăteau în stive și peștele afumat sub sticlă, iar de tavan atârnavă, înfășurate în hârtie albastră, căpățânile de zahăr.

În cârciumi și în restaurante, cântau lăutarii și târgoveții avuți petreceau.

— Sunt două lumi, frățioare, două țări... Una bea, mănâncă și petrece; alta flămânzește și moare.

— Bea și mănâncă țara care trândăvește. Rabdă și flămânzește și piere de foame țara care muncește.

— Dece ?

— Așa e rânduiala după legea cea mare...

Țăranii veniți la oraș și copiii lor zgâiau ochii la tarabele brutărilor, zgâiau ochii la vitrinele unde se aflau înșirate bunătățile, zgâiau ochii la hâlcile de carne atârinate prin măcelării și la peștele care răspândea miros tare și plăcut, zgândărint răile, și aștepta cumpărători la pescăriile din gura oborului.

La brutării, la prăvălii, la măcelării, nu era nici o nădejde. Brutarii, negustorii, măcelarii nici nu se uitau la țăranii zdrențuiți, pe care mai înainte de secetă, când îi știau cu un ban-doi în pungă îi trăgeau de șulfe *), poftindu-i în prăvălii și arătându-le mărfurile și îndemnându-i să le cumpere. Dacă totuși se uitau la ei, îi priveau chiondorâș, puneau mâna pe beldie, și-i amenințau, suduindu-i:

— Mai duceți-vă dracului, ce vă tot beliți ochii la noi? Ne goniți mușterii...

— Hai, taică...

— Hai, copii...

— Incotro?

— Să încercăm la pescării...

La pescării, rumânii aveau uneori noroc. Se mai strica un butoi de pește. Negustorul îl arunca în nămeții înalți din spatele gheretei. Flămânzii dădeau năvală și-l culegeau.

— Dece l-o fi aruncat negustorul? Peștele nu e chiar stricat de tot.

— Nu mai e destul de bun pentru mușterii cu obraz subțire ai negustorului...

Mai mult noroc aveau însă țăranii flămânzi când cutreerău ulițele strănte ale mahalalelor. Din casele mărunte, căzute parcă pe brânci, cu ferestre înguste, în care locuiau aprozii dela prefectură ori dela tribunal, slugile prăvăliașilor și ale avocaților și judecătorilor ori muncitorii dela serviciul de întreținere al căilor ferate, ieșea o femeie ori un copil cu o coajă de pâine în mână:

— N'avem mai mult. Suntem săraci și noi...

— Mulțumim pentru ce ne dăruieți. Mulțumim pentru inimă și vorbă bună...

— Mergeți sănătoși, oamenilor, și... să dea Dumnezeu numai bine. Că ne-am săturat de rău.

— Săracul crede săracului...

Casele mari ale orașului, cu scări de marmoră și cu grădină în față, erau înconjurate cu grilaje înalte de fier. Rumânii știau că oricât ar întârzia la porțile în care nu îndrăzneau să bată, nu va veni nimeni să le deschidă ori să le arunce ceva. Ei întindeau mâna la boerii pe care-i întâlneau pe stradă cu bastonul în mâna înmănușată, deși știau că de cele mai multe ori rămân cu ea întinsă degeaba.

Petre Pahonțu, dela noi din Omida, care se judecase ani întregi pe la tribunal pentru niște pământuri, de-l cunoșteau toți judecătorii și toți clănțăii ca pe un câine scurt de coadă, se întâlneau pe străzile Turnului cu avocatul care-l storseșe până-l lăsase în sapă de lemn. Se apropiase de avocat cu căciula în mână:

— Bună ziua, domnule Cristache...

— Bună...

— Domnule Cristache, v'aș ruga ceva...

— Roagă-mă...

— Sunt dela Omida, mă cunoașteți dumneavoastră...

— Ba nu te cunosc deloc.

— Mi-ați susținut un proces pentru pământ... Sunt Petre Pahonțu...

— Și?

— V'am plătit mulți bani pentru proces...

— Ei și?

*) pulpanele hainelor.

— Și mi-ai pierdut procesul...

— Se poate. Odată pierd un proces. Altădată câștig altul. Așa e meseria. Unul din doi împricinați trebuie să piardă. După lege...

— Nu zic nu... Dar...

— Dar ce?

— V'aș ruga să-mi împrumutați douăzeci de bani să iau o pâinișoară copiilor...

— Douăzeci de bani zici? Ehe! Acum un gologan de douăzeci e mai mare decât roata carului. Dacăș avea suma asta, m'aș mai însura odată cu toate că nevastă-mea e încă tânără... Douăzeci de bani! Douăzeci de bani!...

— Douăzeci de bani numai! V'am dat sute de lei... Mii de lei v'am dat domnule Cristache!...

— Dar ce sunt eu mă? Bancă? Du-te la bancă, dacă vrei bani cu împrumut... Nu veni la mine... Auzi! Mi-a dat sute de lei... Mi-a dat mii de lei... Parcă mi i-a dat de pomană... Ți-am susținut procesul, nătărăule... Trebuia să-mi dai!...

Petre Pahonțu a rămas în uliță. Avocatul Cristache Marinescu-Brânceni, decanul baroului de Teleorman, a intrat în bodega-restaurant a lui Petcu Sfetețu, unde se adună toți avocații mai de seamă ai orașului, unde vine pentru o gustărică înainte de prânz însuși președintele tribunalului, cu primul procuror.

Cerând o țuică fiartă ca să se încălzească, Cristache Marinescu-Brânceni a început să povestească întâmplarea cu Petre Pahonțu.

— E nemaipomenit! Nemaipomenit! Ce păzesc autoritățile de sub ordinele dumitale, prefectule? Am ajuns să fim atacați ca'n codrul Vlăsiei, în plină zi și în plină stradă, de cerșetori, de bandiți! E nemaipomenit, prefectule! Nemaipomenit, procurorule! Mai dă-mi încă o țuculiță fiartă, duduie Poly... Și-o bucată de batog, dacă nu te superi, că văd că batogul e proaspăt... Auzi dumneata, prefectule! Auzi dumneata, procurorule! Am ajuns să fim atacați ca în codrul Vlăsiei, în plină zi și...

— Nu te supăra, domnule decan, o să ordon polițaiului să-mi facă iarăși o razie...

— Mulțumirile noastre, domnule procuror. Știam noi că dumneavoastră... E nemaipomenit. Nemaipomenit... Avem legi... Și parcă nu le-am avea. Am ajuns să fim... Ca'n codrul Vlăsiei... În plină zi și... Mai dă-mi încă o bucățică de batog, duduie Poly, dacă nu te superi. Văd că într'adevăr batogul e proaspăt.

Gherasie Milian Miliarezi, boerul olog dela Băneasa, întors din străinătate, rămăsese să-și petreacă iarna în casele lui din București.

Priveliștea câmpurilor arse de secetă, care n'au dat rod, întâlnirea cu ru-mânii goi și flămânzi care băteau la ușa conacului și cu care se războia logofătul Oprea Cățui, înjurându-i cum îi venea la gură și amenințând-i că trage cu pușca în ei dacă mai stau la ușa conacului acirând*) să fie lăsați să intre, i-ar fi înrău-tățit boala și, poate, cine știe, i-ar fi apropiat moartea. Doamna Miliarezi nu voia câtuși de puțin să se pomenească văduvă, pentru că atunci aproape întreaga avere ar fi încăput pe mâna lui Drăculea, ginere-său, și s'ar fi ales praful și pulberea de ea. Așa că își sfătuisese soțul să-și petreacă iarna la București.

— Vom merge la țară, dragul meu Gher, la primăvară, după ce vom fi isprăvit de vândut cerealele. Dacă mergem acum, milos și slab de îngeri cum te știu, o să te înduioșeze țărani și o să-ți smulgă grâul și porumbul pe datorie. O să fie mult până te înduri și-i dai unuia o traistă de mălai, că pe urmă se duce buhu și nu mai scapi de țiganii ăia. Că țărani sunt ca țiganii. Nu se mai satură.

*) a aștepta trăgând nădejde.

Dacă le-ai dat odată, cer mereu și mereu trebuie să le dai, să le dai... Astea nu sunt vremuri, dragul meu Gher, să le dai țăranilor bucate pe datorie. Și așa ne sunt datori vânduți...

Cucoana ofta a pagubă. Boer Gherasie sta înfilit în odaia caldă. Apele franțuzești, care-l costaseră o sumedenie de parale, nu-i îmbunătățiseră sănătatea. Il durea trupul și orice fel de bucate s'ar fi gătit, stomacul lui șubred se scârbea de ele și le arunca afară. Trăia cu doctorii și cu miez de portocale stors în pahar. Privea pe fereastră. Ninge și cerul era mohorât. Il țineau junghiurile. Ii era silă că trăiește, dar îi era frică de moarte. Dacă moare, pe mâna cui lasă casele acestea? Pe mâna cui lasă moșia și palatul dintre sălcii și via depe coastă? Ce se alege de banii lui și de averea lui?

Doamna Miliarezi rămânea tot la gândul ei:

— Când o să ne mai întoarcă nouă țăranii îndărăt tot ceea ce ne datorează? Poate niciodată, scumpul meu Gher! Și ne-au înghițit o avere. Logofătul Cățui e dârz. Nu se lasă înduplecat nici dacă l-ar tăia în bucățele. Să-l lăsăm pe el la conac...

Boerul îl lăsase așadar la conac pe logofătul Oprea Cățui Strâmbul să țină piept țăranilor flămânzi și să nu le dea, pentru nimic în lume, niciun bobo de grâu. Nici măcar un bob de neghină, că și neghina are astăzi preț.

Lipsit de această prevedere, Gogu Cristofor, proprietarul întinsei moșii a Belitorilor, își luase inima'n dinți și venise la conacul dela Troian să controleze socotelile administratorului la fața locului, să vadă dacă îi sunt bine întreținute vitele cu care avea să-și are moșia în primăvară, căci pe țărani nu mai putea pune mare nădejde, și apoi să vadă cu proprii lui ochi cam care e situația satelor.

La București se spuneau multe, și mai bune, și mai rele, iar răspunsurile pe care i le dădeau la scrisorile lui administratorul și logofeții, nu-l mulțumeau. Veștile nu erau limpezi și uneori se băteau cap în cap, sporindu-i îngrijorarea.

— Adevărul îl voi afla, dragă Ketty, numai după ce voi ajunge la conac.

— Du-te, dacă nu-ți mai găsești astâmpărul. Dar fii prudent. Nu te pune cu țăranii. Se spune că foamea i-ar fi făcut să-și cam iasă din minți. Stai două-trei zile, ia măsuri să se întărească paza și întoarce-te înapoi. Niciun moșier n'a călcat iarna asta pe la țară... Numai tu...

— N'avea teamă, draga mea, am eu ac de cojocul lor, dac'or cuteza să se burzuluiască la mine.

— Gândește-te la noi. N'o să putem dormi, așteptându-te.

— Mai faceți niște partide de cărți. Vedeți însă să nu pierdeți prea multe parale. Trăim un an greu.

Trenul cu vagoane luminate și încălzite îl luase la 12 noaptea din București și-l lăsase, la 7 dimineața, pe peronul gării Troian, unde îl întâlnisem în vară pe omul din Belitori cu obraz pământiu.

Dela gara Troian până la conac sunt numai două-trei sute de pași. Boerul ar fi putut să meargă și singur. N'avea cu el decât un cufăraș de piele moale și galbenă, ceva mai mare decât o geantă. Cu toate acestea, șeful de gară Stroe Dichirliu, după ce l-a salutat pe boer, inclinându-se până la pământ, s'a grăbit să-i spună cu glas mios:

— Pe aici s'au ivit lupii, boer Gogule. Să mergem, eu și Macarie macagiul, și Dumitru dela magazie să vă însoțim până la conac... Să nu vi se întâmple, ferească Dumnezeu, vreun pocinog...

— Dacă vreți...

Pe Gogu Cristofor l-au însoțit din gară și până la conac șeful gării și cei doi oameni înarmați unul cu un topor, altul cu o lopată.

Boierul scosese pistolul din buzunar, îl încărcase și-l pusese la loc.

— Eu nu mă tem, dar dacă dumneata spui că sunt lupi, e bine să am pistolul încărcat, așa, pentru orice eventualitate.

— Păi deaceea vă și însoțim, cum spuneți dumneavoastră, boer Gogule, pentru orice eventualitate. Că... paza bună trece primejdia rea.

Când au ajuns în poarta conacului, boerul le-a mulțumit.

— Să nu care cumva să dați vreunul sfoară în țară c'am venit la conac. Am auzit că oamenii ar fi cam necăjiți. Eu sunt mai necăjit decât ei toți la un loc. Ce-au pierdut ei? Numai munca lor. Eu însă, din pricina secetei, am pierdut întreaga recoltă pe un an a moșiei. Și moșia nu e mică... Douăsprezece mii de pogoane nu sunt de ici, de colo... Cât și cum o să-mi scot paguba, numai Dumnezeu știe, Dichirliule! Dar țăranii, proști cum sunt, nu înțeleg asta. Ei văd magaziile pline, văd conacul, văd moșia, și cred că sunt putred de bogat. Dacăr ști ei câte necazuri am... Mai bine că nu știu... Mi-ar plânge de milă. Așa că... nu spuneți c'am venit. Nu vreau să dea năvală țăranii peste mine și să am cine știe ce discuții cu ei... Dealtfel o să rămân la conac numai trei-patru zile. Am treburi mari la București, pe care nu le pot amâna. Fierbe politica. Fierbe-al dracului politica. Schimbăm guvernul... Venim la putere, Dichirliule, că s'a săturat țara de conservatori... Fierbe politica, Dichirliule... Fierbe-al dracului. Și eu trebuie să fiu la București...

— Poate ajungeți prefect, boer Gogule...

— Ce prefect, mă, ce prefect? Prefect dacă aș fi vrut, aș fi ajuns eu demult... Am douăsprezece mii de pogoane de pământ numai aici... Bașca ce am pe Bărăgan... Bașca bălțile... Eu trebuie să fiu ministru... Sunt mare moșier, Dichirliule... Nu pot să fiu decât ministru... Prefectura... un fleac pentru vreun boerinaș oarecare...

— Să vă ajute, Dumnezeu, boer Gogule... Poate vă aruncați ochii și la noi...

— Și cam ce-ai vrea, Dichirliule?

— Gara dela Omida, boer Gogule... Nimic mai mult... Știți, aici în câmp, s'a sălbăticit de tot nevastă-mea... Nu vede picior de om în casă.. I s'a urât...

— Se poate, Dichirliule, se poate... Trimite cucoana peste vreo două ceasuri la mine să-i spun noutăți din capitală.

— O aduc chiar eu, boer Gogule, până la poartă.

— O ferești de lupi, Dichirliule, o ferești de lupi! Om înțelept... Nevasta trebuie ferită de lupi...

— Trebuie, boer Gogule...

Boerul a răs. Pe urmă a adăogat:

— Așa cum v'am spus. Să nu dați sfoară'n țară c'am venit la conac...

— Am înțeles, boer Gogule... Din partea noastră... Numai slugile boerești să tacă...

— Slugile sunt învățate să tacă...

Toți își ținuseră gura. Chiar cucoana șefului, care vorbise o zi întreagă între patru ochi, la conac, cu boer Gogu. Cineva vorbise totuși. Fapt e că se aflase la Omida și la Băneasa, la Stănicuț și la Caravaneți, la Cărligați și la Belitori... Aflaseră deci toate satele care munceau în dijmă pe moșia Belitorilor și care-l așteptau pe boer, deși-l știau hapsân, ca pe-un cireș copt. La Omida, satul și începuse să se frământa.

— A venit boer Gogu, la Troian... Să mergem la el...

Rumânii se adunaseră în fața primăriei, în șosea, bătând și turtind zăpada cu picioarele, de parcă-i chemase cu goarna, Diș, veteranul satului. Se strânseseră stol și-și spuneau părerile să le audă toată lumea de acolo și să se ia o hotărâre care va fi găsită mai potrivită cu împrejurările.

— Nu se poate să ne lase boer Gogu...

— Dacă stai și te gândești mai bine, boerul dela Troian e mai puțin căinos

la inimă decât ceilalți pe moșiile cărora suntem învoitori.

— E mai cumsecade decât State Pantazi.

— Mai cinstit decât Milarez-Colarez.

— Se poartă cu noi mai omeneste decât colonelul Pienaru dela Secara

— Ce mai calea-valea. Boer ca boerul Gogu mai rar...

— Gogu Cristofor e gras. Deaceea îi și spunem în glumă burticosul.

— Omul gras e om bun.

— Ne-am mai cârâit noi cu el, când ne-a încărcat socotelile, dar de certat nu ne-am certat niciodată de-adevăratelea...

— Apăi, de cârâit și cu nevasta te cârâi, dar până la urmă te împaci și tot cu ea în casă rămâi...

— Nici nu l-am furat.

— Ne-am făcut că nu băgăm în seamă când a trimis după noi logofeții și ne-a chemat cu sila să-i facem muncă peste învoială.

— Că de, o mână spală pe alta și amândouă obrazul...

— Când a avut nevoie de noi, am vrut, n'am vrut, ne-am dus și i-am muncit...

— Să nu-i rămâie grâul nesecerat și netreerat pe câmp...

— Și porumbul necules...

— Și cocenii netăieți, neadunați și nefăcuți căpițe la curte.

— Și miriștile neogorâte...

— Și lanurile de porumb neprășite și necuibărite...

— Am fost ai lui la muncă...

— Acum, când ne aflăm la mare strămtoare, să fie și dumnealui omul nostru, boerul nostru...

— Că nu-i cerem marea cu sarea...

— Și numai câteva banițe de porumb de cap de familie...

— Ca să nu pierim de foame...

— Om încheia cu dumnealui contracte...

— Și le-om ține...

— Cum le ținem totdeauna...

— Și nu ne-om uita la dobândă...

— Nu... Nu ne-om uita la dobândă...

Învățătoarea Berta Câmpeanu sunase clopoțelul de recreație, dar niciun copil nu se repezise afară să se joace. În curtea școlii erau nămeți înalți, aproape cât ulucile. Numai la intrarea în școală era pârtie. În clasă era frig. În soba de tînchea fumegau două-trei lemne ude, care nu prindeau flacăra. Dar afară era și mai frig.

Văzând rumânii adunați în șosea, și agitându-se, învățătoarea își pusese o broboadă de lână pe umeri, ieșise din clasă și se amestecase printre rumâni. Din spre cârciuma lui Mareș se apropia și popa Tomiță Bulbuc, cu un cojoc lung până la călcâie peste anterior și cu o căciulă mare flocoasă în capul mic, cu fața sbâr-cită ca o pungă.

— Înțelegem că vremurile sunt grele...

— Și bucatele scumpe...

— Nu vrem să-l păgubim cu nimica pe boer Gogu...

— Numai să ne ajute să scăpăm dela pieire...

— N'o să strigăm la el.

— Nici n'o să-i punem mâna în gât.

— Păi taică, tăiculiță, — se amestecase numaidecât părintele Tomiță Bulbuc, — atâta v'ar mai trebui, să-i puneți boerului mâna în gât! Rămâneți nu numai fără mâini, taică tăiculiță... Rămâneți și fără capete...

— Dar de unde răsăriși, părințele?

— De unde să răsar, taică tăiculiță? Luai o drojdioară la Mareș, că pe gerul ăsta fără o drojdioară îngheață și măruntaiele în om, nu numai omul...

— Noi, părinte Bulbuc, tocmai spuneam că n'o să-i punem boerului mâna în gât, ci o să-l rugăm cu frumosul...

— Cu frumosul să-l rugați, Gruio, cu frumosul, taică tăiculiță... Să-i placă boerului... Că, dacă-i place boerului... îi place și lui Dumnezeu sfântul...

— Are și el inimă de om în piept, nu un pietroi.

— E tată de copii. N'o să ne lase să ne moară copiii de foame...

— O să-i aducem aminte că există un Dumnezeu în cer.

— Și o să-l facem să aibă milă de noi...

— Să mergem cu femeile. Să dea și ele cu gura.

— Și cu copiii. O să i se moaie inima mai ușor.

— Gerul s'a micșorat...

— Totuși până la Troian e departe și zăpada e mare...

— O să facem noi părtie.

— Mai bine mergem pe linia ferată.

— Dacă mergem pe linia ferată, n'avem nevoie să mai croim părtie. A croit-o trenul.

— Dar lupii? La lupi v'ați gândit?

— Dacă o să fim mai mulți și-o să mergem ziua, și-o să ne întoarcem tot ziua, n'o să ne atace lupii.

— Ziua, oricât ar fi de flămânzi, lupii au mai puțină îndrăzneală. Și la o ceată mare de oameni nu se dau.

— Acuma, om păți ceva, n'om păți, de mers trebuie să mergem. Boerul stă la conac trei-patru zile, dac'o sta și-atăta, apoi se urcă în tren și pleacă de unde-a venit...

— Eu zic, taică tăiculiță, că drumul e lung și greu, acum la vreme de iarnă. Dar de dus la boer trebuie să vă duceți, dacă v'a intrat în cap să vă duceți. V'o da boer Gogu ceva, nu v'o da, asta e o socoteală în care eu nu pot să mă amestec, că nici moșia Belitorilor nu e a mea, nici conacul, nici hambarăle și nici magaziiile... Dar eu zic ca înainte de plecare să treceți, taică tăiculiță pe la biserică, să vă spovedesc, că nu se știe, taică tăiculiță ce vi se poate întâmpla. Sar lupii pe voi... Vă prinde viscolul în câmp. Când pleci la drum lung, poți să te aștepti la orișice... Că omul, taică tăiculiță, o viață are... și cu a morții... două. Și eu, Tomiță Bulbuc, sunt preotul vostru și dacă moare vreunul dintre voi nespo-vedit și fără să ia grijanie, păcatul e al meu, taică tăiculiță, și în fața lui Dumnezeu eu răspund... Așa că, veniți după mine când la biserică. Până diseară vă grijesc și vă spovedesc pe toți... Și mâine dimineață puteți, taică tăiculiță, să luați drumul Troianului, și care v'oți întoarce teferi, v'oți întoarce, care nu...

Învățătoarea mărunță, cu ochi albaștri, începuse să tremure sub broboadă. Înghețase toată. Ii înghețaseră mai ales picioarele strânse în ghetuțe cu nasturi și cu carâmbi înalți până aproape de genunchi. Bătea des din picioare să se încălzească, de parcă ar fi jucat bătuta. Obrazul micuț și rotund, pe care anii începuseră să-l ofilească, s'a strâns tot și în priviri i s'a iscat mânia.

— Nu ți-e rușine, părinte Bulbuc, să-ți bați joc de oameni? Preot bătrân, față bisericească... Mai mare rușinea...

— Dar ce le spusei, taică tăiculiță? Ce le spusei? Legea îmi dă dreptul să-i chem la spovedanie și la grijanie... Că eu răspund în fața bisericii și a lui Dumnezeu...

— Oamenii pier de foame și sfinția ta îi chemi să se grijească și să se spovedească... Răspunzi în fața lui Dumnezeu pentru sufletele lor... Dar pentru viața lor nu răspunzi în fața nimănui, părinte Bulbuce?

— Nu, taică tăiculiță, eu sunt preot și nu răspund decât de sufletul eno-

riașilor mei... În fața bisericii și în fața lui Dumnezeu răspund... De viața lor nu răspund eu... Că'n viață, fiecare doarme cum își așterne... Eu nu mă pot amesteca în viața oamenilor, taică tăiculiță... Așa scrie la legea...

— Ii dai și sfinția ta zor cu legea... Parc'ai fi avocatul Bărcă dela Cârlița...

— Ehe! Doamnă Berta, doamnă Berta, dacă mă făcea pe mine taica avocat și nu preot, ce bine aș fi trăit, taică tăiculiță... Adunam până acum avere, nu glumă, că sunt aproape bătrân și-am în urma mea o viață de om... Dar taica, Dumnezeu să-l ierte, m'a dus la popie, ca să nu 'ncapă biserica pe mâini streine...

— Lasă, părinte Bulbuce, că nici așa nu te paște sărăcia...

— Dece să mă pască, Gruio, taică? Nu vă paște pe voi destul? Dar era mai bine dacă eram mai bogat. Era mai bine, taică tăiculiță... Că legea îți dă dreptul să aduni câtă avere poți... Și legea te păzește să nu-ți atingă nimeni averea... Legea...

— Cunosc și eu legea, sfinția ta. O mai cunosc și oameni ăștia... Legea e făcută de cei mari ca să fie loviți cu ea cei mici. Știi bine, părinte Bulbuce. Mai bine decât ai vorbi cu oamenii despre spovedanie, despre grijanie și despre lege, ai pleca mâine chiar sfinția ta, cu primarul, împreună cu oamenii la conac la Troian. Pe săteni, ori îi primește boerul la conac, ori nu-i primește. Pe sfinția ta și pe primar vă primește numaidecât. Că primarul ajută logofetii să scoată oamenii la muncă atunci când vrea boerul. Și, să fim drepți, părinte Bulbuce, dai și sfinția ta o mână de ajutor primarului...

— De dat ajutor primarului și boerului nu zic că nu dau, taică tăiculiță, că aș tăinu un adevăr și m'ar pedepsi Dumnezeu dacă aș minți. Dar la conac nu mă duc cu ăștia, taică tăiculiță, nici dac'aș ști că-mi pun capul în prepeleac! Vrei să-mi aprind paie'n cap cu boerul? Il știi, doamnă Berta, cum se mânie când își vâără cineva nasul în ciorba lui... Dar, doamnă învățătoare, dece nu te duci dumneata cu ei la boer Gogu... După câte știu, îi plac mueruștile... Poate că ai avea trecere, doamnă Berta.

— Ptiu, rușine să-ți fie, boaită, că altceva nu pot să-ți spun! Rușine să-ți fie...

— E păcat, taică tăiculiță, să-mi spui așa, că sunt preot... Dar... așa-mi trebuie! Nu puteam să stau la Mareș, la căldurică? Aș fi cerut să-mi puie gramofonul să-mi cânte. Așa-mi trebuie... Când te amesteci în țărățe, te mănâncă porcii...

— Du-te cu Dumnezeu, părinte Bulbuce, nu ne mai supăra... Suntem și așa destul de amărăți...

— Iaca, Gruio, mă duc. Mă duc, taică tăiculiță. De unde am venit eu? Dela Mareș? Mă duc la Toma Ocî să mă încălzesc cu o praștină...

Popa Tomiță Bulbuc a plecat spre cărciuma lui Toma Ocî, târându-și după el cojocul larg și lung, de sub care se vedeau poalele anterului măturând zăpada.

— Eu, — a spus învățătoarea, — aș vrea să merg cu voi la Troian, dar știți că nu pot. Abia m'am sculat după boală. Nu știu dacă m'ar ține picioarele până la marginea satului...

— Nici nu ne gândim, doamnă Berta. Ne-om duce singuri.

— Vă sfătuiesc să nu vă duceți singuri. Luați-l cu voi pe primar.

— L-am rugat să ne însoțească până la Băneasa, la Oprea Cățui Strâmbul, la curte. Era timp frumos și Băneasa e la o palmă de loc, și tot n'a vrut.

— Căutați și-l convingeți, Gruio...

— Ne răcim gura degeaba, doamnă Berta.

— Eu zic să vă gândiți bine ce vorbiți cu boerul, cum vorbiți, ce faceți...

— Ne-om gândi și le-om socoti toate cum e mai bine.

La ferestrele școlii, copiii stăteau grămădiți și se uitau la stolul de oameni care se agitau în șosea.

Când au văzut-o pe învățătoare că vine spre clasă, capetele mici și tunse au pierit dela ferestrele care au rămas dintr'odată goale și vinete.

Rumânii continuau să frământa zăpada cu picioarele ca să se mai încălzească. Cerul era senin și albastru, cum numai cerul de iarnă poate fi, un albastru pe care îl subția și-l arginta ușor albul neprihănit al câmpurilor.

— Cu primar, fără primar, să plecăm mâine dimineață.

— Dacă plecăm mâine dimineață, ajungem spre prânz...

— Vorbim ce vorbim cu boerul...

— Și până spre seară ne și întorcem...

— Ce-o să însemne pentru el dacă ne dă puțin din multul pe care îl are?

— O să-i întorcem întreit...

— Ba chiar împătrit.

Rumânii, pe care amestecul popii nu-i clintise în hotărîrea lor, se însuflețeau și-și făceau curaj unii altora. Se aflau acolo nenea Gruia Popozină și vărumeu Dumitru Pălică, cu Ion Ududui și Ovedenie, Tiță Uie și moș David Floroiu și toți cei șapte feciori ai lui. Se afla și tata, și frate-meu Ion. Dar cine nu se afla? Toți sărăcânii se aflau... Mai mult de trei sferturi din sat.

De când s'a lăsat întunericul și până spre ziuă, oamenii au stat ca pe ghimpi. De genele niciunuia nu s'a prins somnul și noaptea lungă li s'a părut tuturor și mai lungă.

A doua zi, dimineața, rumânii s'au înșirat pe linia ferată, în dreptul casei noastre. Erau vreo treizeci de bărbați. Veniseră și vreo cinci-șase femei. Ne adunaserăm și noi, copiii, o droaie. Ai casei ne înfofoliseră cu ce bulendre mai groase găsiseră prin odaie, să nu ne pătrundă și să nu ne rebegească gerul.

— O să vă puteți ține de noi, măi copilandri?

— O să putem, nene Gruio.

— Parcă văd că nici n'ajungem în deal, la canton, și-o să și începeți să scânciți ca să vă luăm ciuș.

— N'o să scâncim, nene.

— N'o să cerem să ne luați ciuș.

— O să vă înghețe nasurile...

— Atâta pagubă. Nasurile ne-au și înghețat...

— Nasul, de-aia e nas, ca să înghețe. Altfel n'ai avea ce să ștergi cu mâneca zăbunului.

— Ne-am adunat toți?

— Ne-am adunat cei care vrem să mergem, Gruio.

— Atunci s'o pornim, fraților...

— S'o pornim...

Istoviți de puteri cum eram, am plecat încet, înșiruiți, pe linia ferată în sus, spre Troian. Rumânii purtau în mâini, cum au ei obiceiul, ciomege mari. Vreo trei-patru luaseră furci și topoare.

— Dar de ce ați luat furci și topoare, fraților? Că doar nu mergem la răzmiriță...

— Nu e vorba de răzmiriță, dar poate întâlnim lupi și se dau la noi. Nu strică s'avem o furcă și-un topor-două!

Ajunși la marginea satului, am văzut că nu e chip să mergem pe alt drum. Intreaga întindere, cât o cuprindeau privirile, era o nesfârșită mare de zăpadă, pe care, și dacă am fi cutezat, nu am fi izbutit s'o luăm în piept și s'o biruim. Singurul mijloc de a ajunge la Troian era s'o apucăm pe calea ferată. Am pătruns în tăetura adâncă de pământ, săpată în coasta dealului, și-am mers printre șinele care sclipeau în soare ca două betelii de argint.

Printre șine se subțiasse zăpada, care din loc în loc era pătată de unsoarea neagră a locomotivelor și a vagoanelor. La dreapta și la stânga se ridicau pereți înalți, puțin plecați, acoperiți cu zăpadă care stă gata să se surpe peste noi, dacă am zgândări-o.

— Dacă ne prinde un tren în tăetură ne face bucăți pe toți. N'avem cum ne feri. Zăpada coboară până la marginea liniei.

— Trenul de 7 a trecut. Abia la 9 mai trece altul și până atunci ieșim la câmp.

— Dar dacă vine, cum se întâmplă uneori, o locomotivă singură, trimisă să se vadă dacă nu s'a năruit pe undeva zăpada și-a astupat linia ?

— Poate nu vine...

— Să grăbim totuși pașii.

Am grăbit pașii, deși pentru asta trebuia să facem eforturi cu care de multe luni nu mai eram obișnuiți.

Dacă n'ar fi fost frig, ne-ar fi trecut toate sudorile, de s'ar fi făcut cămășile pe noi learcă. Sudoarea ne trecea, dar se usca numaidecât pe piele și cămașa aspră, de pânză de cânepă n'avea când să se ude.

— Mai puteți, copii ?

— Mai putem, nene.

— Acuși ajungem în deal.

Când am ajuns la câmp, și am ieșit dintre pereții înalți ai tăeturii, am auzit în urmă duduul puternic al trenului, cu care eram atât de obișnuiți că nici nu-l mai luam în seamă. Ne-am întors privirile înapoi și am văzut pe deasupra tăieturii cum șerpuia prin văzduh și se apropia de noi cu repeziciune, ca un balaur lung și negru, fumul locomotivei.

— Săriți alături de linie.

— Feriți-vă !

— Cât mai departe de șine !

— Vine trenul din urmă !

În fața primejdiei, am găsit în noi puterile pe care nu ni le mai cunoșteam și am sărit repede alături de șine, în șanțul care mărginea traseul căii ferate. Ne-am pomenit îngropați până la brâu în zăpada moale și rece. O locomotivă, cu două vagoane pline cu soldați, a trecut pe lângă noi. Soldații ne priveau cu mirare, că la ora aceea și pe timp de iarnă ne aflam în număr așa de mare pe câmp, departe de sat, iar mecanicul urla cât îl ținea gura și ne amenința cu pumnul. Nu ne spunea deloc vorbe frumoase.

— Are dreptate să ne înjure. Dacă se întâmplă o nenorocire, o pățea și el Anchetă, judecată, poate și pedeapsă...

— Ar fi trebuit să fluier. Totdeauna trenul când intră sau iese din tăetură flueră...

— Nu i-a trecut prin gând că pe un timp ca ăsta pot fi oameni pe linie..

— Trebuia s'o facă din obișnuință...

— Dar în tren de ce se aflau soldați ?

— S'o fi întâmplat ceva pe la marginea de miază-noapte a județului. Acolo e totdeauna foamete și tulburare. Și de câte ori e tulburare, stăpânirea trimite soldați să potolească satele.

— Fapt e că dacă întârziam c'o jumătate de minut pe tăetură, urcam acum pe scări de nori drept la rai, către poarta sfântului Petru. Nu ne mai îndreptam către conacul lui Gogu Cristofor !

— Poate că era mai bine.

— Ba nu era deloc mai bine. După ce-om muri, tot morți o să fim...

În depărtare se vedea gara, cu zidurile roșii în albul zăpezilor, magaziile acoperite cu olane și pâlcurile de salcâmi negri de pe lângă clădiri.

Dincolo de gară, ceva mai la dreapta, se ridica, înconjurat de salcâmi, conacul cu casă boerească la mijloc, și pe margini cu șirul de pătule și hambare, care și anul acesta erau pline cu bucate.

Undeva mai în fund, pe drumul Rușilor de Vede, se zărea, acoperită de un abur ce tremura, pădurea dela Adâncata, în care mai demult pândeau și jefuiau la drumul mare hoții.

Soarele lumina nesfârșirile albe și tremurătoare, zăpada parcă era stropită cu pietricele sparte, ale căror fețe scânteiau de-ți luau ochii, jucând ca apele încrețite în valuri mărunte.

Pe alocuri, deasupra zăpezii, se iscase zburliț vârful negru și uscat al unui măceș care nu înflorise în primăvară și care nu purta, ca în alte toamne și în alte ierni, mărgelile tari și roșii dealungul ramurilor.

Gerul ne pișca obrazul și ne mușca sfârcurile urechilor.

Dacă am fi avut mai mult sânge în noi, urechile ni s'ar fi înroșit.

Aveam însă puțin sânge în noi. Urechile noastre nu era roșii, ci vinete.

— Dacă ar sări un iepure dela rădăcina unui măceș, cum e zăpada moale, n'ar putea să fugă prea repede. L-am doborât svârlind ciomagul după el.

— De iepuri îți arde ?

— Imi arde și de iepuri...

— Anul ăsta nu sunt iepuri pe câmp. N'au fost ierburi în care să se prăsească. Și câți or fi rămas, i-au mâncat demult lupii care colindă câmpurile și dau târcoale satelor, înebuniți de foame.

— E ciudat că n'am întâlnit încă niciun lup, deși până mai alaltăieri încercam să intre în sat, ziua nămiaza mare.

— Poate că pândesc și-acuma satele. Dar în pustietatea asta ce să caute ?

— Nu ne-au adulmecat încă urmele... O să ni le-adulmece, n'aveți nicio grije...

— Dece vorbești de lupi ? Nu știi că atunci când vorbești de lup, lupul e la ușă ?

— Tocmai de-aia. Nu ne apropiem de conacul boerului ?...

Cu cât ne apropiam de conacul lui Gogu Cristofor, cu atât încrederea în izbândă a oamenilor care cu o zi înainte se încălziseră la sunetele propriilor lor cuvinte, scădea. Incepea să-și facă loc în sufletul fiecăruia îndoiala, îngrijorarea, teama...

— Nene, nu mai pot să merg. Ia-mă ciuș...

— Îți spuneam eu...

— Credeam c'am să pot să merg până la conac.

— Credeai.

M'a luat ciuș nenea Dumitru Pălică. Pe ceilalți îi luaseră mai demult ciuș părinții lor ori rumâni mai tineri din ceată.

— Ești ușor, băiete.

Eram ușor. Dar nici nenea Dumitru Pălică n'ar fi atârnat prea greu la cântar; îi simțeam oasele prin zăbunul subțire.

— Credeți c'o să ne lase logofetii să intrăm în conac să-l supărăm pe boer ?

— Dacă nu ne-or lăsa, o să facem gălăgie, boerul o să ne audă, o să iasă în ușă ori o să se arate la o fereastră, o să ne vadă și o să ne cheme înăuntru. O să intrăm cu căciulile în mână.

— N'o să plecăm până nu se învoiește să ne dea ceva porumb...

— Acasă nu ne întorcem cu mâinile goale.

— Mai bine mă lungesc pe șini să mă taie trenul. Acasă mă așteaptă copiii să le aduc ceva, să-și astâmpere măcar pe-o zi foamea.

— Dacă n'o vrea să ne dea mai mult, adică trei-patru banițe de cap de familie, să-l rugăm să ne lase să ne umplem măcar căciulile cu porumb...

Unii rumâni vorbeau și căutau să-și facă singuri curaj, să le crească murgul nădejdi în inimă. Alții mergeau tăcuți printre șinele reci și negre ale drumului de fier, cu chipurile pământii lăsate în jos, având parcă o singură grijă: să calce din traversă în traversă, să nu-și ude opincile care demult erau ude.

În fruntea cetei mergea Gruia Popozină cu Tiță Uie și cu Pascu Ologu și toți trei căutau să întindă pasul, ca să ajungem mai curând la curțile boerești, să vorbim cu boer Gogu Cristofor și să avem timp, până la chindie, să ne întoarcem pe la casele noastre. Aveam cu toți sleirea trupurilor scrisă pe față, îngrijorarea, dar și nădejdea.

— Poate că ar fi fost bine, Gruio, să-l mai fi căutat odată pe primar și să fi vorbit iarăși cu el... Cine știe, poate că l-am fi înduplecat să vie cu noi...

— Tot nu-l cunoști pe Dobre Grivu, Tiță? De-atâtea ori l-am rugat și ne-a luat mereu peste picior... Cum o să-și pună el obrazul în joc la boer pentru noi? Nici lui Dobre Grivu, nici notarului, nici doctorului Ganciu, nici prefectului nu le pasă de noi... Iși văd fiecare de trebușoarele lor, de lefșoarele lor... Bogătanii ne jupoaie... Perceptorul ne bate toba la ușă și ne ia pentru plata dărilor vedrele și căldările de mămăligă... Astăvară, perceptorul Gâdea a colindat cu jandarmul și cu vătășei cătunul... A ajuns în deal, la Viorica, la Pârveu Ciuciumiș. Nu și nu, să-i plătească dările. Ciuciumiș, ca noi toți, de unde să-i plătească? Grâu n'a făcut, porumb n'a făcut, vitele i-au murit astă toamnă... Copiii, goi și bolnavi pe lângă sobă. I-a luat vadra, căldarea de mămăligă, găvanele și străchinile, i-a luat și lingurile de lemn. N'a spus nimic Pârveu Ciuciumiș... Uneori îți vine să spui câte ceva. Alteori nu-ți vine decât să taci. Când a coborât perceptorul și cu ceilalți, cu căruța plină de cioabe în vale, s'a pomenit cu Ciuciumiș venind în goană după ei...

— Domnule perceptor... Domnule perceptor...

— Ce e Ciuciumiș?

— Dupăce ați plecat și mi-ați golit casa, am băgat de seamă că ați uitat să-mi luați și lingura asta... Era aruncată într'o oală spartă... Am găsit-o și v'am adus-o... Că eu... dacă nu mai am nimic... ce să fac cu lingura asta?

— Arunc-o în căruță, Ciuciumiș... Când o să ai bani, vii la percepție, plătești dările și-ți iei lucrurile înapoi... Îți iei și lingura... Până atunci, n'am ce să-ți fac că... așa e legea... Dacă nu plătești, trebuie să te urmăresc...

— Dar Gogu Cristofor cât o fi plătit la percepție?

— Ce să mai vorbim de Gogu Cristofor? Se poate băga perceptorul la el? Nu se poate băga nici administratorul financiar dela Turnu, că numaidecât sboară afară din slujbă... Boerii plătesc cât vor... O nimica toată... Parcă nu știe toată țara?... Uită-te la noi în sat! Perceptorul bea la cârciumă cu bogătanii de gât. Bea... Și le scade dările... Noi, numai noi plătim dările... Noi, sărăcanii... Numai noi cunoaștem puterea și greutatea legii...

— Doamne! Doamne! Ce ne așteaptă la conac?

— Nu știm niciunul, Pascule... Dar o s'o aflăm până la prânz că, uite, curțile boerești sunt aproape.

Am auzit din timp vuind în urma noastră personalul de 9 dimineața. Ne-am ferit, aruncându-ne iarăși în zăpada șanțului... Lungul șir de vagoane a trecut pe lângă noi. Călătorii ne priveau pe ferestrele închise. Într'un ochi de geam am văzut un băiat cam de vârsta mea, cu obrazul alb și bucălat. Mușca dintr'un corn.

— Nene Pălică, m'am odihnit destul. Ți-o fi și dumitale greu. Vreau să merg pe jos.

— Dacă vrei...

Am început să mă târăsc pe lângă ceilalți, clătînându-mă ca un om beat. Simțeam că mi s'a useat gura și că mi se împăienjenesc ochii. Dacă nu mănânc

un timp, nu pântecul te doare de foame, ci gura, mai ales cerul gurii. Am luat zăpadă, am cocoloșit-o în mâini până s'a întărit. Am început să mușc și să înghit.

— E bună zăpada ?

— E bună nene Pălică, e grozav de bună...

Mâncam zăpadă, sorbeam aerul rece și tare al câmpurilor acoperite cu zăpezi albe. Ochii mi se limpezeau și prindeam în ei și pe obraz lumina soarelui, și-mi venea să fluer și să cânt. Eram fericit. Trăiam. Câte nu văzusem și trăisem ? Câte nu pătimisem ? Mi se părea că sunt nu copil, ci om în toată firea, îmbătrânit înainte de vreme. Venise vara cu arșița ei sălbatecă, cu seceta ei neîndurătoare, care nimicise orice urmă de verdeată și secase apele, alungase păsările călătoare spre alte ținuturi și omorise, în căsuțele lor de sub pământ, popândăii cenușii și șoarecii de câmp cu blană galbenă, și cârțițele fără ochi, înfășurate, ca niște călugărițe, în strai de păr negru și lucios. Venise și trecuse. Se pogorase peste noi toamna, cu potopul ei de ape, și plecase, făcând loc pe întinderile nesfârșite ale pământului iernii aspre. Și eu trăiam. Noi toți trăiam. Moartea nu ne bătuse încă în ușă. Nici măcar boala. Numai foamea ne bătuse în ușă, îi deschisese, intrase în casa noastră și apoi, pe nesimțite, hoțeste, se strecurase în trupurile noastre, mai dinainte firave, și începuse să ni le macine. Dar foamea intrase în toate casele săracilor. Dece n'ar fi intrat și la noi ?

— Oare nu s'ar putea să nu mai fie sărăcie pe lume ?

Dumitru Pălică prinsese gândul rostit tare al lui Gruia Popozină și se repezise să-l întrebe :

— Dar cum, Gruio, cum ?

— Să se schimbe lucrurile. Să fie altfel. Nu știu cum. Dar să fie altfel. Ceeace știu eu, ceeace știm cu toții este că așa cum e acum nu e bine. Nu e bine pentru noi, săracii. Muncim la boeri până cădem pe brânci și n'avem, nu acum că e secetă, dar nici pe timp de belșug, cu ce să ne potolim foamea.

— Copiii ne cresc, când nu mor de fălcarită din scutece, chirciți de foame... Ne-am chircit și noi. Ni s'au chircit și ni s'au veștejit femeile... Ni s'a întristat și ni s'a strâns sufletul în noi...

— Când se svârcolește în tine sufletul cuprins de neliniște, de grijă și de suferință, cutele ți se adâncesc pe obraz, trupul ți se subțiază de-l bate vântul și spinarea ți se îndoeste. Mergi cu capul în jos, de parcă cineva te-ar lovi mereu cu pumnul în ceafă. Ți-e rușine și de ceilalți oameni, ți-e rușine și ție de tine însuși, de câte înduri și le taci, mistuindu-le în tine.

— Sărăcia și umilința la care e supus omul, nene Gruio, îl fac să sufere mai mult decât orice.

— Da, Pascule. Uite ! te lovește unul cu pumnul ori cu ciomagul. Doare ce doare și trece. După un timp nu se mai văd urmele loviturilor. Dar le păstrează sufletul. Din suflet nu se șterg niciodată...

Mergeam șovăind, dar mergeam înainte. Ne apropiam de conac. Indoelile piereau o clipă din inimile noastre și făceau loc nădejtilor calde. Apoi nădejtile se prăbușeau acoperite de îndoeli și de crescută grijă. Dar mergeam. Mergeam. Și ne apropiam de conac. Și soarele își risipea lumina lui pe necuprinsuri. Iar zăpezile scânteiau și licăreau în lumină ca niște ape de argint viu, încrețite de mici vălurele. Și noi ne apropiam de conac. Cu fiecare pas ne apropiam de conac...

Femeile, încălțate în opinci și înfășurate în fuste, cu cimberetele cafenii trase peste obraz, călcau tăcute în urma noastră.

Privită de alți ochi, și ceva mai de departe, jalnica noastră ceată semăna poate cu o ciurdă de vite mânate de o putere nevăzută spre locul unde le așteaptă tăierea.

— Și dece trebuie, nene Gruio, ca pe lumea asta unii să muncească și să piară de foame și alții s'o ducă numai într'un huzur ?

— De trebuit, nu trebuie, Pălică. Dar fiecare are ce-a moștenit și ce mai poate aduna dela alții mai slabi cu japca. Vorba notarului și-a lui popa Bulbuc... Așa e legea...

— Eu am moștenit dela taica ciomagul ăsta pe care și el îl moștenise dela tăică-său... Și sufletul care se sbate în mine și nu vrea să iasă mai curând!

— Păstrează-ți și ciomagul, Tiță Uie, păstrează-ți și sufletul... Cu ciomagul te poți apăra de câini și de răi... Și sufletul e mai bine să se sbată în noi decât să-și ia sborul... Că dacă apucă să sboare din trup, nu se mai întoarce niciodată.

În înaltul cerului se legăna pe aripile întinse un uliu, apropiindu-se în cercuri largi de pământ. Îl urmăream cu privirile. Deodată și-a strâns aripile și s'a repezit ca o săgeată în jos. A atins o clipă zăpada, lângă vârful unei tufe de mărăcini, pe urmă și-a desfăcut aripile și s'a înălțat deasupra zăpezilor, ca fulgerul.

— A luat ceva în ghiare...

— Poate o vrabie...

A ajuns în slăvile albastre, a fâlfâit și s'a depărtat.

— Fiecare vietate ca să trăiască trebuie să mănânce altă vietate. Tot așa și omul.

— Dar uliul nu mănâncă alt uliu. Lupul nu mănâncă alt lup. Omul însă mănâncă om. Pe noi ne mănâncă boerii.

— Au cu ei puterea, nene Gruio. Au cu ei legea și jandarmii. Au armata. Noi suntem cu mâinile goale.

— Legea o au că și-au făcut-o singuri. Jandarmii, dintre noi țăranii îi alege stăpânirea, cum tot dintre noi se duc unii și intră logofeți pe la moșii. Iar armata... Numai ofițerii sunt boeri ori fii de târgoveți. Soldați suntem noi, sâracii. Că bogații dau bacșisuri și-și scutesc băieții și ginerii de armată.

Sub pașii noștri, care deveneau tot mai șovăitori, sfărâmam zăpada. Urmele celor care mergeau printre șine, pășind din traversă în traversă, nu se cunoșteau. Se cunoșteau urmele celorlalți, care mergeau alături de linie, pe unde nu mai călcase ră alți oameni de când căzuse zăpada.

Rămăsese în zăpada albă și moale, mii și mii de urme adânci în urma noastră. Aveau să dureze până se va topi rândul acesta de zăpadă sau până când va da altă ninsoare.

— Vă aduceți aminte ce ne povesteau astă vară bogătanii care au fost la București, la expoziție?

— Păi cum să nu ne aducem aminte! Așa ceva nu se uită ușor...

— Ba eu zic că nu se uită deloc...

— Fiarele erau închise în cuști și li se aruncau hălci de carne proaspătă...

— Și șerpilor, viței întregi în cutiile lor de sticlă...

— Și lebedelor li se aruncau în lac franzele...

— Și neamțul se plimba cu nemțoaica lui la braț...

— Și mergeau pe lângă neamț ministrii și generalii...

— Mergea și popa cel mare, mitropolitul...

— Cu baston de aur și cu cruce de aur la gât...

— Și muzicile cântau...

— Și bogătanii petreceau...

— Și la noi nu se gândea nimeni...

— Ne ardea seceta și ne chinuia, ca și acum, foamea...

— Și ne mureau vitișoarele...

— Noi trăim mai rău că fiarele codrului...

— Nu suntem închiși în cuști...

— Vorba avocatului Mitiță Bărcă dela Cărligați: Avem legi bune... Sun-

tem liberi...

- Ne putem plimba pe ulițele satului și pe câmp...
- Putem să ne ducem la gărlă să ne scaldăm, dacă gărla nu e secată de secetă...
- Ba putem să ne și înecăm, dacă ne vine pofta s'o facem. Nimeni nu ne oprește...
- Avem voie să culegem florile din salcâmii noștri și să le mâncăm .
- Și'n corcoduși avem voie să ne suim și să mâncăm corcodușe, chiar dacă sunt acre și strepezesc dinții...
- Avem voie și să ne întindem noaptea în arie sau pe câmp, cu fața în sus și să numărăm stelele, dacă știm să numărăm cu miile...
- Nu ne oprește nimeni să ronțaim coajă de copac, uscată pe sobă...
- Nici să ne îndopăm cât vrem cu pământ ars...
- Putem să bem oricâtă apă dela cișmea...
- Avem voie să căutăm de lucru și să ne mirăm că nu găsim... Dar mirarea nu trebuie s'o rostim cu glasul tare...
- Nimeni nu ne-ar opri dac'am vrea să cântăm cântece de lume...
- Ce mai încolo și 'ncoace... Avem voie să crăpăm de foame...
- Am și început să crăpăm...
- Avem voie să ne lăsăm bătuți de jandarmi...
- Și de boeri...
- Și de logofeții boerești...
- Ne este îngăduit să ne lăsăm jupuți de perceptori...
- Uite! Mâncăm zăpadă... Și nu ne oprește nimeni!...
- Și nimeni nu ne oprește să ne lăsăm stâlciți în bătaie la armată...

Mergeam spre conac... Ne apropiam cu fiecare pas de conacul boerului! Gogu Cristofor... Uite! Colea e gara. Și dincolo de gară, soarele luminează ferestrele caselor boerești și dă sclipire acoperișurilor roșii de olane, de pe care slugile au curățat zăpada cum a încetat ninsoarea.

Gruia Popozină calcă în frunte, cu Tiță Uie, cu Pascu Ologu, cu văru-meu Dumitru Pălică... Toți ceilalți, mai în urmă, la un pas-doi... Printre ei, noi, copiii... Și în urma noastră, femeile care își țin fustele ridicate nițeluș, să nu le împiedice mersul prin zăpada moale în care ni se afundă tuturor picioarele.

Și așa, mergând, unul își spune o frântură de gând, altul alta. Nici nu-ți dai bine seama al cui e glasul, pentru că acum, din pricina sleirii care ne-a cuprins pe toți, glasurile stinse ale oamenilor au început să semene unele cu altele, după cum și glasurile noastre, ale copiilor, au început să se asemene. Se lasă tăcerea un timp. Și atunci nu se aud decât pașii noștri care lipăie prin zăpadă. Pe urmă oamenii încep iarăși să vorbească, vânturându-și gândurile.

Când drumul e lung, dacă nu ești singur și ai cu cine vorbi, ți se pare că timpul trece mai repede. Dacă n'ai om lângă tine, vorbești cu boii care trag după ei carul, vorbești cu calul și, dacă n'ai cal, vorbești cu câinele care s'a luat după tine... Rău e când n'ai suflare de vietate lângă tine... Atunci vorbești totuși cu tine însuși. Vorbești în gând...

Pe neașteptate au început să sbârnâie sârmele telegrafului, întâi ca un zumzet ușor de albine, apoi ca niște fluere subțiri, în care parcă ar fi suflat cineva cu plămâni mari, de oțel.

Vântul care se stărnise, sufla. Se întetea gerul. Ne ciupea mai tare urechile, ne biciuia mai puternic obrazul.

Ne-am tras mâinile în sus, în mâneci, să le ferim de îngheț. Dor grozav degetele înghețate. Devin tari ca osul și simți cum te ustură măduva lor.

Ne-am uitat mai bine peste câmpuri și am văzut că la marginea zării s'a ridicat o pânză de păclă fumurie.

— Se iscă nori.

— Să nu ne prindă viscolul pe drum, la întoarcere.

— Atât ne-ar mai trebui...

Bătuți de vânt care se stărnise din senin și creștea, și trecea prin stratele noastre vechi și subțiri, și ne îngheța și sufletul din noi, ne-am apropiat de gară.

— Mi se pare că avem noroc. Uite-l pe boer Gogu, pe peron.

— Stă de vorbă cu șeful gării.

— Sunt și doi logofeți pe lângă boer.

— Cu atât mai bine.

— N'o să ne mai împiedicăm de ușa conacului.

— O să putem vorbi cu boer Gogu...

— Și dacă apucăm să vorbim, treaba e ca și făcută...

— O să mai zică el căr, o să mai zicem noi măr... N'o să ne lase...

La vederea boerului gras și burticos, rumânilor sleiți de osteneală și de nemâncare le-au mai venit puterile și voia bună. Au întins pasul Gruia Popozină și cu ceilalți din fruntea cetei. L-am întins și noi. L-au întins și femeile, care de când ne apropiasem de gară, rămăseseră mai în urmă. Faptul de a-l fi întâlnit în gară, unde nici nu ne gândeam, ni se părea a fi un semn bun. Nu mai aștepti la poartă, nu te mai târguești cu slugile care-ți pot închide gura cu : „Boerul nu e acasă. Nici n'a venit. Cine v'a spus c'a venit la moșie, v'a mințit...”

Am ajuns la marginea peronului pardosit cu pietre mari, vinete și ne-am scuturat de zăpadă pe picioare, ca să nu ne spună cine știe ce vorbe urâte șeful gării, domnul Dichirliu, pe care îl știe o lume cât e de sărit și de spurcat la gură când vorbește cu macagii ori cu sărăcanii. Ne-am scuturat pe picioare și pentru că peronul era curățat și măturat ca o casă. Zăpada adunată de pe el era făcută grămezi-grămezi ceva mai departe.

Boer Gogu, de care ne apropiasem, purta pe cap o căciulă mare de blană până peste urechi, haina cu guler îi ajungea până la genunchii pe care-i acopereau cismele galbene, lucioase, cu carâmbii rășfrânți. Pe umăr, boer Gogu purta o pușcă de vânătoare, cu două țevi. Alături îi stăteau doi zdrăhoni, logofeții trufași de îmbrăcămintea lor groasă și turnată pe trup și de puștile de vânătoare pe care și ei le purtau ca și boer Gogu, pe umăr. Se mai afla acolo, țopăind și învârtindu-se ca un titirez, în jurul boerului, Dichirliu, șeful gării Troian, măruntel, oacheș și mustăcios, înfășurat într'un palton sărăcut.

Boer Gogu s'a întors cu fața rotundă și puhavă către noi, când ne-a simțit că suntem la numai câțiva pași de el.

— Astuia, chiar dacă n'ar fi purtat căciulă, nu i s'ar fi învinețit urechile. Are destul sânge în trup. Poate mai mult decât noi toți la un loc.

— Taci, măi, că poate te-aude.

— Iaca, tac, ca să nu vă supăr, dar sudalma îmi stă pe limbă.

— Păstrează-l acolo.

Rumâni s'au strâns stol, cu copiii și femeile printre ei, și s'au ținut, cum se și cuvenea, mai departe. Boerul e boer. Numai dacă te pofteste te poți apropia de el. Inșă și atunci trebuie să știi să păstrezi distanța. Ne-am scos căciulile și i-am urât într'un glas :

— Bine ați venit, boer Gogule.

— Bine v'am găsit, oameni buni.

Boer Gogu aștepta să începem noi. Noi așteptam să începă el.

Vântul care se întetise șuera în firele telegrafului : țiu ! țiu ! țiu ! Parc'ar fi trecut pe lângă noi gloanțe. Nu șuerau gloanțe. Prin fața magaziilor, care erau despărțite de peron prin patru șiruri de linii de fier, patrolau doi soldați înarmați, îmbrăcați în mântăluțe subțiri, cu marginile capelelor lăsate peste urechi. Le bătea și lor vântul trupurile, ca și nouă. Ii învinețise și pe ei vântul, ca și pe noi.

A binevoit să deschidă gura boer Gogu :

— Sunteți dela Omida, nu? Ori dela Stăncuț? Ba nu, parc'ați fi dela Cărligați...

— Suntem dela Omida, domnule Gogule, ne cunoști dumneata pe fiecare... Eu sunt Gruia Popozină, ăsta e Tiță Uie, ălălalt Tudor, cel de lângă el Pascu Ologu... Ce să vă mai spui... Ne cunoști pe toți bine de tot, boer Gogule...

— Da, da, că bine ziceți... Acum îmi aduc aminte. Vă cunosc, cum să nu vă cunosc! Ei, bată-vă Dumnezeu să vă bată, vă uitasem de când n'am mai călcat pe la moșie, de când nu v'am mai văzut fața...

— Păi Dumnezeu ne-a bătut destul, boer Gogule...

— Ne-a bătut până ne-a făcut zob, așa cum ne vedeți, cucoane!

— Ei, atunci să vă bată norocul...

— Așa se mai potrivește... Că după noroc am și plecat de pe la casele noastre...

— Și încotro ați plecat voi, oameni buni, după noroc, cu nevestele și cu copiii, pe o vreme ca asta? Ce mare necaz v'a scos din casă? Că eu ieșii să mă plimb puțin prin jurul conacului, cu logofeții, să văd dacă nu cumva îmi cade un iepure în cătarea armei și înghețai... Dar voi? Nu v'a fost milă de copii să-i scoateți de lângă sobă? Nu se pleacă, oameni buni, la drum, pe vreme de iarnă, cu copiii și cu femeile... Și... după câte văd, sunteți cam sărăcuț îmbrăcați... Ei, trebuia să vă fie milă măcar de copii...

— Milă ne-a fost, boerule, că tocmai de-aia i-am și luat cu noi. De mila lor am plecat de-acasă. Mai mult de mila lor...

— Și... vă mai întrebai și nu-mi răspunerăți... Incotro?

— La dumneavoastră veneam, boer Gogule...

— Și suntem bucuroși că tocmai v'am întâlnit, cucoane Gogule...

— Ne temeam că n'o să ne primiți la curte, boerule...

— N'am fi vrut să vă supărăm, domnule Cristofor...

— Nu vrem câtuși de puțin să vă supărăm, cuconașule...

— Să mă supărați?

Boer Gogu a răs cu hohote. Ii dărdăia pântecul mare și-i dărdăiau și umerii de răs. Au răs și logofeții. A răs și Dichirliu, negriciosul. Când face boerul haz de o glumă a lui, trebuie să faci și tu, dacă vrei să-i fii pe plac. Noi n'am răs. Nu puteam să râdem. Nu mai știam să râdem. Dupăce s'a săturat de hohotit și s'a potolit încetul cu încetul, boer Gogu a continuat:

— Eu? Să mă supăr? Nici nu-mi trece prin gând să mă supăr! Nu mă cunoașteți bine, deși muncim și mâncăm pâine împreună de-o viață... Eu! Să mă supăr? Haida de! Nu sunt eu omul care să mă supăr cu una cu două. Nu mă cunoașteți. Deși de atâția ani ne avem ca frații. Ba chiar mai bine. Nu v'am tras în judecăți... Nu v'am...

— Nici un rău nu ne-ați pricinuit, boer Gogule...

— Iar de cunoscut, vă cunoaștem, boerule...

— Nu sunteți dumneavoastră boerul nostru?

— Mai sunt și-al altora.

— Mai sunteți și-al altora, boer Gogule, așa e, așa e, mai sunteți și-al altora... Că șapte sate, dacă nu și mai multe, își trag hrana după pământurile dumneavoastră...

— Șapte sate, Popozină, șapte sate, bașca slugile boerești și logofeții.

— Da, cucoane Gogule, bașca slugile și logofeții...

— Și... slugi n'aveți puține...

— Obrazul subțire cu cheltuială se ține...

— Cu cheltuială, boer Gogule, cu cheltuială...

Gușa boerului se umfla de mulțumire, ca gușa curcanului când se'nfoiază.

Tot ca gușa curcanului era roșie și gușa lui boer Gogu, numai că nu era stropită cu bobife albastre.

— Și... cam ce v'aduce la mine ?

— Știți dumneavoastră, boer Gogule, cu seceta...

— Ne-a prăpădit foamea, cuconașule...

— Ne pier copilașii, boer Gogule...

— Așa ? Va să zică ați plecat cu cerșitul ? Mă cam gândeam eu că altceva nici nu poate să fie la mijloc...

— N'am plecat cu cerșitul, boer Gogule... Să ne ferească Dumnezeu... Au plecat unii pe la orașe, dar noi, nu... Să ne ferească Dumnezeu...

— Dumnezeu te ferește, te ferește, pân' te nimerește...

— Venisem pentru învoieli, boer Gogule...

Sprâncenele lui Gogu Cristofor se încruntară. obrazul i se întunecă și gușulița începu să-i tremure, de parcă i-ar fi venit niște vorbe din fundul gâtului și, oprite în osânza gușii, s'au apucat să înoate și să se zbată. Bătea cu talpa piciorului în lespezile peronului, sprijinindu-se pe tocul cismeii și spunea într'una :

— Da ! Da ! Da ! Pentru învoieli ! Da ! Da ! Pentru învoieli...

Șeful de gară își freca mâinile, le ascundea în buzunare, pe urmă iarăși le scotea și le freca una de alta, să și le desghețe. Logofeții nu spuneau un cuvânt. Așteptau să vadă ce-o să facă și ce-o să rostească boerul.

— V'ați ostenit degeaba, oameni buni. Avem contracte de învoieli încheiate mai demult, pe trei ani. Unul a trecut. Mai sunt doi. Așa că nu mai are niciun rost să încheiem altele.

— Boerule...

— Boer Gogule...

— Cuconașule...

— Dar, fiindcă ați luat atâta drum în picioare, eu zic să mergem să stăm de vorbă, mai pe larg, la curte, să aud cam ce poftiți dela mine, că aici ne bat toate vânturile și dacă mai stăm mult, degerăm de frig și degeră odată cu noi și amicul Dichirliu.

— Nu, boer Gogule... Se poate ? Eu cu dumneavoastră... Eu pentru dumneavoastră... Ca și nevastă-mea... Oricând... Orice... La ordin... Numai să vă vedem mulțumiți... Aveți atâtea griji... Atâtea necazuri...

— Știi ! Știi ! La revedere, Dichirliule. Transmite omagiile mele doamnei Dichirliu și... îmi pare rău că m'a ocolit norocul cu iepurii ! Parc'a fost un făcut ! N'am avut măcar în ce să trag două cartușe ! Mi-a rămas pușca încărcată...

— Poate că mai încercați mâine, conașule. Și... dacă îngăduiți, v'aș însoji și eu. Am atârnată în perete o vechitură de pușcă.

— Da ? Ești vânător, Dichirliule ? Nu știam...

— Pușca o am de pe când eram împiecat de mișcare pe Bărăgan. Mai vânam o dropie, mai un iepuraș... Bărăganul era plin de sălbăticiuni și toamna veneau boerii la vânat. Mă luau cu dumnealor. De când am avansat și-am venit aici...

— Bine, Dichirliule, bine, dacă ies mâine la vânat, te iau cu mine...

— Mulțumim anticipat, conașule !

A plecat boerul cu logofeții, care se țineau după el, cu un pas mai în urmă. Am plecat și noi după ei.

Boerul uitase să-i spună ceva șefului de gară. S'a oprit, s'a întors și i-a strigate peste capetele noastre :

— Dichirliule...

Șeful de gară a sărit ca ars și-a început să alerge după noi.

— Da, conașule.

— Am uitat să te întreb. E mulțumită cucoana Caterina ?

... Mulțumită, conașule, cum nu se poate mai mulțumită...

— Ți-a povestit noutățile din București?

— Mi le-a povestit, conașule, cum să nu mi le povestească... Dar mi-a spus că n'ați terminat conversația.

— Tocmai! Tocmai asta uitasem să-ți spun. Roag-o să vină spre seară la curte să continuăm.

— Nu e nevoie s'o rog, conașule, că ea atâta așteaptă! Am s'o aduc chiar eu, ca și eri, până la poartă...

— S'o aduci, Dichirliule...

— Am s'o aduc, conașule...

— Zilele astea am să vă poftesc pe amândoi la masă... Ai avut noroc de nevastă, Dichirliule... Nici nu m'aș fi așteptat să găsec așa ceva prin pustietățile astea... Ce să-ți spun, e grozav de deșteaptă, cucoana Caterina...

— Păi tocmai de-aia, cucoane Gogule, vrem să fim mutați la Omidă... Acolo gara e mare, satul aproape, mai un avocat, mai un doctor, mai un cerealist... Ai cu cine schimba o vorbă... Aici, cum spuserăți, pustietate, cucoane Gogule, te usuci de-a'n picioarele...

— Pe la șase seara, dac'o aduci la curte pe cucoana Caterina, e ceasul cel mai potrivit. Am să vorbesc cu dumneaei și despre mutare.

— O aduc până la poartă, cuconașule, diseară pe la șase...

Vântul, la câmp deschis, se repezea asupra noastră să ne doboare. Norii veneți acopereau soarele. Vedeam marginea mării umbre pe care o aruncau norii, cum alerga spre apus și stingea strălucirea zăpezilor. Odată cu lumina care se depărta și se stingea, parcă ni se furase ceva neobișnuit de drag. În lumină înduri mai ușor necazul. Ți se pare că lumina îți scaldă nu numai obrazul, dar și inima, care bate ascunsă undeva în piept. Intunericul face ca gândurile negre pe care le ai să devină și mai negre, și mai apăsătoare. A mințit cine a spus că noaptea aduce liniștea și uitarea. Liniștea o aduce numai lumina moale și dulce a dimineții.

Acolo în câmp, la pieirea soarelui pe care l-au acoperit și l-au ascuns curând norii, inimile noastre strânse și triste ni s'au strâns și ni s'au întristat și mai mult. Până unde mai vedeam cu ochii, zăpezile deveniseră reci, muriseră.

Când am ajuns plini iarăși de îndoeli și de grijă la curtea boerească, un logofăt din cei doi care-l însoțeau pe boer Gogu, s'a repezit și a deschis ușa largă a curții boerești, după ce i-a căutat și i-a găsit zăvorul.

Boer Gogu a intrat în curtea care mi s'a părut tot atât de mare cât o jumătate de sat și s'a depărtat de noi cu pași mari și îndesați. Ne-am grăbit și noi să pătrundem în cuprinsul curții, temându-ne ca nu cumva cuconul voinic și burticos să se răzgândească și să poruncească logofeților să ne închidă poarta în nas și să ne lase pe dinafară.

Atunci, ieșind de după hambare și de sub pătule, de după căpițele de tână și de pe lângă grajdurile cailor și ale vacilor, s'au repezit asupra noastră să ne sfâșie, o landră de dulăi mari, cât lupii, și grași ca stăpânul lor, cuconul Gogu Cristofor. La hărmălaia lor, boerul nici n'a întors capul. S'au grăbit însă să sară în apărarea noastră, a zdrențăroșilor, niște slugi care trebăluiau prin curte. Cu harapnice și cu beldii lungi au alungat dulăii furioși care, lătrând să ne înspăimânte, ne încolțeau din toate părțile.

Slugile au izbutit să ne despresoare de acești vrăjmași colțoși, la care nu ne gândisem, și huduindu-i și ocărându-i, ca pe niște rumâni săraci, pocnind și plesnind harapnicele pe deasupra lor, i-au alungat până dincolo de acareturi. Dulăii, dacă au văzut că suntem primiți la curte de boer și de logofeți și că slugile, în loc să-i asmută asupra noastră, strigându-le: „șo pă ei“, ne apără de colții lor cu harapnicele și cu beldiile pe care le cunoșteau, s'au cumințit, așa că nu i-am mai zărit și nici nu le-am mai auzit lătrăturile fioroase. Ne-am strâns unii de alții

mai aproape, noi, copiii și femeile intrând în mijloc, și lăsându-i pe cei cu ciomege mari pe margini, ca acum când slugile se risipiseră, să ne putem apăra mai bine dacă vom fi iarăși atacați de turbata haită. Dulăii însă, plăcându-le și trândăveala, nu numai lătratul, nu s'au mai arătat.

Am ajuns, în sfârșit, în fața marelui boerești. De sus, din capul scăriilor de lângă prag, domnul Gogu Cristofor s'a întors spre noi și-a binevoit să ne zâmbească. Ba chiar s'a îndurat să ne și vorbească :

— V'ați speriat de câini, hai ?

— Nu prea ne-am speriat, boer Gogule, că de când ne știm suntem învățați să ne latre câinii. Ne latră, și uneori ne și mușcă, și câini mai mari, așa, ca dulăii dumneavoastră, și câini mai mîtitei... Dar să vă spunem drept, dulăii caăștia n'am mai pomenit.

— Sunt grozavi ! Și trebuie să vă mărturisesc că țin la ei ca la ochii din cap. Am plătit pentru fiecare bani grei. Sunt câini de sămânță bună, nu corciturii. La ei îmi e nădejdea. Sunt neadormiți. Ei îmi apără avutul mai abitir decât slugile, că sluga e om, se îmbată, mai adoarme, dar câinele aude și simte dușmanul și prin somn.

— Apoi să vă trăiască dulăii, boer Gogule.

— Să-mi trăiască, să-mi trăiască, Popozină, de ce nu, că am mare nevoie de ei. Și mă și costă parale întreținerea lor. Că nu mănâncă orice.

Boerul a dat să intre în casă. Un rumân din ceată a cutezat și l-a întrebat :

— Dar cu noi ce faci, boer Gogule ?

— Așa e ! Parcă vă poftisem la curte să discutăm despre învoieli...

— Despre învoieli, boer Gogule...

— Ei ! Invoieli noi nu mai fac... Dar, ia spuneți-mi, oameni buni, cum ați dus-o cu seceta ?

— Rău, boer Gogule, rău de tot, că s'a uscat pământul. Ca piatra s'a uscat pământul...

— A secat și gârla...

— Și nu s'a făcut fir firisor de iarbă...

— Și voi cu ce-ați trăit, oamenii lui Dumnezeu ?

— Cu mai nimic, boer Gogule...

— Uitați-vă la noi, arătăm ca niște umbre...

— Și la copiii noștri... Abia se mai țin pe picioare, boer Gogule...

— Și la nevestele noastre, boer Gogule, cad de-a'n picioarele de istovite ce sunt...

— Și n'a venit nimeni la voi în sat, oameni buni ? Nu v'a întrebat nimeni ce vă doare, nu v'a întrebat nimeni ce vă lipsește ?

— Nimeni, boer Gogule, să v'ajute Dumnezeu, nimeni...

— Nici prefectul n'a venit să stea de vorbă cu voi ?

— Nici prefectul, boer Gogule, și nici măcar zapciul...

— Și ne-au murit vitele, boer Gogule, că n'avem picușor de nutreț să le dăm...

— Și unora dintre noi au început să le moară copiii de foame, boer Gogule... Și copiii care au murit, au fost îngropați, înfășurați în rogojini rupte, că n'au avut rumânii bani să le cumpere scânduri pentru sicrie...

— Așa îngropăm acum morții noștri, boer Gogule, înfășurați în rogojini vechi...

— Și unii am ajuns să mâncăm coajă de copac...

— Și pământ ars...

— Și miez de coceni...

Boer Gogu Cristofor asculta vaetele rumânilor, se uita la ei, se uita la noi, copiii, care căutam să ne adăpostim de vânt pe lângă părinți, se uita la cele câteva

femei care tăceau, așezate pe la mijlocul cetei, cu mâinile galbene și negre duse la gură.

Și buzele groase ale lui boer Gogu se țuguiau de mirare ; și ochii lui înecați în grăsimia pleoapelor se întristau ; și obrazul lui rotund și puhav îi căzuse peste fălcile late. Iar ochii rumânilor se luminau, fiindcă-l vedeau pe boer Gogu înduioșat de amara noastră soartă și se întărea din ce în ce mai mult în ei credința că inima lui boer Gogu a fost câștigată și că lungul nostru drum dealungul câmpurilor năpădite de zăpezi n'a fost zadarnic.

— Da, boer Gogule, am ajuns să mâncăm pământ ars și să murim cu zile...

— Ah ! Drăculea, Drăculea ! O să-l trag de urechi când o să-l întâlnesc... Cum n'a avut el grije de județ ? Cum n'a avut el grije de oameni ? În ce hal, Doamne, în ce hal v'a lăsat să trăiți... Dar ce a făcut el e o adevărată ticăloșie. Ce spun, ticăloșie ? O adevărată crimă...

Ochii lui boer Gogu Cristofor se aprinseseră în balta de osânză albă în care înotau și vărsau flăcări de mânie.

Iar pe fețele rumânilor necăjiți, care nu mai luau în seamă vântul și frigul și nici zăpada care le degerase picioarele, răsărise deabinelea bucuria și nădejdea.

— Da, oameni buni, am să-i rup urechile lui Drăculea și dacă ajung ministru, acum, la schimbarea guvernului, nu numai că am să-l dau afară, dar am să-l trimit și în judecată... Legea îl obligă să aibă grije de viețile oamenilor... Așa e datorita lui... Legea îl pedepsește...

Rumânii dintr'odată au tresărit. Au simțit dintr'odată cum vântul iute le taie trupurile slabe și uscate în bucăți. Dintr'odată au simțit cum îi ustură picioarele înghețate, degerate. Nu e de-a bună, dacă boerul vorbește de lege și de pedeapsa care i se cuvine și pe care o s'o primească Drăculea, ginerele boerului olog dela Băneasa, Milarez-Colarez, el însuși boer. Ei și-au adus aminte de vechiul cântec al corbului :

Pe culmița dealului
Țipă puilul corbului...

Și și-au mai adus aminte și de vechea zicală : corb la corb nu-și scoate ochii. Boer pe boer nu se bagă la pușcărie. Pușcăriile n'au cunoscut decât desculți și desbrăcați... Dece-și bate joc boer Gogu de sărăcia lor și de mintea lor, socotindu-i proști ? Boer Gogu Cristofor glumește, cum a mai glumit și adineauri, dar inima lui e câștigată. Deși a spus, nu, o să facă până la urmă noi contracte de învoială în socoteala anilor care vor veni... Nu se poate să-i lase să piară de foame...

— Să v'ajute Dumnezeu s'ajungeți ministru, boer Gogule...

— O s'ajung, oameni buni, o s'ajung... O să-mi vic în curând sorocul, poate chiar în iarna asta, s'ajung și ministru...

Iată că iar s'a înfuriat boer Gogu. Se răstește la logofeții voinici de lângă el, care au lăsat capetele în pământ, și-i ceartă cu glas aspru aci, în fața învoitorilor prăpădiți din Omida :

— Dar voi ce-ați păzit, mă, logofeților ? Dece nu mi-ați scris la București că mor oamenii de foame ? Ori, dacă nu mi-ați scris, dece nu s'a repezit unul din voi până la mine, să-mi spună adevărul curat ? Pâinea mi-o mâncați, dar slujba... Slujba nu prea v'o faceți...

— Ca să nu vă supărăm, cuconașule...

— Să nu mă supărați... Să sufere oamenii de pe moșia mea atâta și eu să nu știu... Să moară vitele de foame și eu să nu știu... Să înceapă și copiii a muri de foame și eu să nu știu... Și vouă o să vă rup urechile, logofeților ! Boerul trebuie să știe tot... Tot ce se întâmplă...

Până acum, Gruia Popozină aruncase două-trei vorbe mai la început, apoi

fi lăsase pe ceilalți rumâni să-și spună lui boer Gogu păsurile... A ieșit mai în față, și cu căciula în mână, l-a întrebat pe moșier :

— Boer Gogule, ne-a omorât și pe noi și pe copiii gerul și vântul. V'am ruga să vorbim despre învoeli... Despre nevoile noastre... Vă muncim oricât, cu vitele, care mai avem vite, cu mâinile, care n'avem vite, și la anul, și în anii care vor veni, numai ajutați-ne să scăpăm de foamete, să ajungem cu zile până la primăvară, când vor ieși verdețurile, că ne-om hrăni apoi cu verdețuri fierte... Nu mai avem niciun pumn de mălai pe fundul sacului... Vă rugăm, boer Gogule, nu ne lăsați...

— Ah ! Fir'ar afurisit de vânt să fie, Gruio ! S'a întehit gerul. Mi-au înghețat picioarele. Așteptați-mă, oameni buni, aici în curte, un picușor, până îmi schimb haina și cismele. Ies îndată și-om sta de vorbă și despre învoeli...

— Te-om aștepta, boer Gogule...

Rumânilor le-a mai venit inima la loc. Săracul boer ! Se plimbasese puțin prin preajma conacului și îi și înghețaseră cismele, ba chiar era în primejdie să-i degere degetele dela picioare.

— O să-și schimbe repede încălțăminte, o să iasă la noi, o să vorbim...

— Chiar dacă ne-o prinde noaptea pe aici, nu face nimic. Numai să ducem la bun capăt înțelegerea.

— Ne-o trece și osteneala, și frigul, și foamea...

Credeam, în nepriceperea și nemăsurata mea prostie, că boer Gogu, cum o să ne vadă, o să ne poftescă undeva într'o odaie mare, să ne mai încălzim oasele la adăpost de vântul care scutura crengile uscate și negre ale salcânilor din curtea boerească și poate chiar lângă o sobă în care să pâlpâie focul. Ba mersesem cu presupunerile și mai departe. N'o mărturisisem nimănui dar gândisem toți că, odată ajunși la curte și dând ochii cu boerul, acesta, înduișat de jalnica noastră înfățișare, citind neodihna și foamea scrise pe chipurile noastre, va porunci slugilor să ne omenească îndată cu câte-o strachină de zeamă caldă și cu câte un bol de mămăligă. Zeama de varză se încălzește cât ai clipi din ochi și mămăliga se fierbe și se mestecă lesne, cât ai bate din palme... O ! Nechibzuință omenească ! Dece mi-ai întunecat o clipă mintea și mi-ai aprins atunci, în curtea boerească dela Troian, cu atâta nepăsare închipuirile ?

A trecut mai bine de un ceas și boer Gogu nu s'a arătat.

Trupurile ni se schimbaseră aproape la toți în sloiuri de gheață înfășurate în zdrențe.

— S'o fi apucat să se bărbierească, boer Gogu...

— Era ras proaspăt... L-am văzut bine. Îi și ciupise briciul sub buză...

— Ori să facă cine știe ce socoteală cu domnul Roșculeț, contabilul...

— Ce socoteli ? Socotelile poate să le facă și după ce plecăm noi. Că Roșculeț, zi și noapte tot la curte stă și altă treabă n'are decât să scrie în condici și să socotească !

Logofeții se duseseră la cancelarie. Fumau și ne priveau de departe prin cele două rânduri de geamuri ale ferestrei.

Ne frământam pe loc, bătând zăpada cu picioarele și acum, când desnădejdea pătrunsese iarăși în noi, nici măcar nu ni se mai părea că ne încălzim...

— E vremea prânzului... S'o fi așezat la masă, boerul...

— Nu se poate, că doar n'o fi câine, el să șearză la masă și pe noi să ne lase afară, în frig.

— Câine, necâine...

Ne-am apropiat de zidul casei boerești și ne-am rezemat cu spatele de el. Așa cum stam acum, vântul ne izbea numai dint'r'o parte. Nu se mai înfășura în jurul nostru ca un vrej. Eram, cum s'ar zice, mai la adăpost.

Ne-am făcut stol și ne-am lipit trupurile unii de alții, ne-am îmbulzit cum

se îmbulzesc oile pe vreme de zăpușeală. Numai că noi nu de zăpușeală, ci de frig ne îmbulzeam.

— Nu sta pe vine, băiete, c'o să-ți înghețe așa de tare picioarele, încât n'ai să te mai poți ridica de jos.

— Mi-au și înghețat, tată.

Cât mersesem dela Omidia la Troian și dela gară la curtea boerească, mai tremurasem, ne mai clănțăniseră dinții, dar ne mai și încălzise mersul. Nemișcarea și vântul care se întetea cu fiecare clipă și întunecarea care se lăsase peste întinderile albe și nemărginite, dar mai ales această așteptare ce începuse să fie fără nici o nădejde, lângă zidul și la ușa boerului, ne schimba în stane de ghiață. Carnea noastră îngheța deopotrivă și din afară și dinăuntru, din acel miez de viață care e inima omului.

— Asta trebuie să fie... Boerul s'a apucat să ia o gustare...

— Ce gustare? S'a așezat deabinelea la masă, că e tocmai vremea prânzului. N'ați băgat de seamă? A trecut personalul de ora 1...

— Dacă i s'a întins masa, putem să-l așteptăm mult și bine. Să fim mulțumiți dacă iese să vorbească cu noi peste două-trei ceasuri.

A trecut pe lângă noi, cine știe cu ce treburi, o slugă de casă, o femeie tânără și bucălată, cu nasul cârn și cu ochii mari, albaștri, înfășurată într'o broboadă groasă de lână și încălțată cu ghețe negre cu nasturi.

— Nu te supăra, jupâneasă, că te întrebăm: ce face boer Gogu?

— Ce face conaș?

— Da, conașul...

— Mâncă, ce să facă... Mâncă de se sparge...

— Și când se apucă să mănecă, cum spui dumneata, se vede treaba că nu ești de prin părțile noastre, stă mult la masă?

— Mult di tăt, că mâncă, nu glumește.

Femeia a chicotit scurt și a plecat.

— Când mâncă, nu glumește...

— Numai cu noi glumește...

— Ne lasă să așteptăm lângă ziduri...

— Dacă e boer...

— Mănâncă mult...

— Bașca vinișorul și cafeluța...

— Are burtă mare.

— Tăceți, măi, din gură! Dacă ne-aude pe fereastră? Abia am izbutit și l-am împăcat. Ii sare iar țandăra și pierdem tot ce-am câștigat.

— Nu ne-aude. Vorba noastră o copleșește vuetul vântului. Și-apoi... n'am câștigat încă nimic, numai o făgăduială.

— O făgăduială e mult...

Vântul prinsese a vui.

Se lovea de casă și de hambare, de pătule și grajduri, de salcâmi negri ai conacului și de trupurile noastre șubrede și vuia vântul!

Haiducește vuia!

S'au dus vremurile de haiducie!

Câmpurile erau pe atunci acoperite de păduri bătrâne.

Și grâul și orzul, meiul și secara, numai în luminișuri se semănau.

Dacă boerul îți pune genunchiul pe grumaz și te apăsa prea tare, te scutu-
rai odată voinicește, luai calea codrului și cântai:

— Ce ti-e corbule de țipi?

Au ti-e foame, au ti-e sete,

Au ti-e dor de codru verde?

— Mi-e și foame, mi-e și sete,
Mi-e și dor de codru verde;
Aș bea sânge de boer,
Și-aș sbura până la cer
Să pic de-acolo, să pier...

Și codrul darnic te hrănea, și când îl prindeai pe boer la strâmtoare, îi înfigeai jungherul în piept.

— Iartă-mă, — gemea el cu ochii bolboșați, ieșiți din cap, — o să mă port bine cu rumânii mei...

— Să te ierte Dumnezeu, că eu nu pot să te iert, boerule...

Și sângele boerului îl sorbea pământul...

Și trupul lui îl hărtăneau jivinele codrului...

Și ochii lui îi ciugulea cu cioc negru, corbul negru...

Ii luai pungile dela brâu și galbenii îi împărțeau săracilor prin satele de bordece :

— Luați, fraților, că voi i-ați muncit...

Iar capul boerului, fără ochi, îl înțepai în țepușa prepeleacului, la margine de drum, să putrezească în soare și'n ploaie.

E mult de-atunci.

Ehei! E tare mult de-atunci...

Sunt patruzeci de ani de când domnește în țară Vodă Carol, și legea lui cea mare, pe care a jurat în fața boerilor mari...

Vreme de suspin și de plâns...

Vreme de supunere și de tăcere...

Vreme de îngenunchere și moarte...

O să mai cântăm într'o zi cântecul corbului?

Vântul iernii izbește în trupurile noastre șubrede, făcute ghem pe lângă zidul casei boerului, la ușa casei boerului...

Vuește vântul...

Noi stăm și așteptăm și tremurăm și simțim cum ne cuprinde ca o apă înghețul înspăimântător al morții.

Și în casa caldă, cu picioarele în papuci calzi, boer Gogu, mână nu glumește, — cum spunea ardeleanca lui, — și râdea de noi, de așteptarea noastră, de răbdarea noastră, de zdrențele noastre, de foamea noastră...

E vreme de supunere și de tăcere.

Dar vântul crește...

Vuește.

Haiducește vuește...

Haiducește flueră...

Și eu îmi aduc aminte.

Imi aduc aminte, din spusele lui moșu-meu Burdulea, și ale unchiului meu Alisandru Nasta, și ale mătușii Uțupăr, și ale altora pe genunchii cărora am sorbit povești și povestiri, despre ce a fost odinioară.

Și mă uit, prin pânza anilor înainte, la zilele care vor veni cândva.

Și nu știu de ce, dar parcă văd soarele strălucind.

După ploaie se arată totdeauna soarele...

Și în mine înviază cei care au suferit și au murit demult.

Și-i simt fremătând în mine.

Și-mi cer să mă ridic și să făptui.

Imi cer să mă ridic de lângă zid, să-mi salt fruntea, să prind glas și să izbesc cu pumnii în această ușă care rămâne închisă înaintea noastră, în aceste ziduri prin care nu răzbate glasul nostru...

Dar eu sunt numai un pui de om...

Numai un pui de om...

Și noi toți rămânem ghemuiți pe lângă zid, sleiți de puteri.

Și vântul vuisse haiducește.

Și ne izbește cu barda lui tăioasă...

Stăm ghemuiți și dărdăim...

Și simțim cum ne cuprinde și ne înăbușe apa rece a morții.

Stăm ghemuiți și neputincioși, biete zdrențe omenești, galbene pământii, scheletice, cu buzele albe și pleznite de ger, cu mâinile cioturi fără vlagă.

Și vântul șueră...

Trăesc? Sau am înghețat și am căzut într'un somn asemănător cu moartea și, înainte de a mi se stinge pentru totdeauna gândurile, mai visez odată, ultima dată?

Murmur cu buzele plesnite și uscate:

— Tată, am înghețat de tot.

Tata îmi ia mâinile să mi le încălzească...

Dar eu nu simt mâinile tatei.

Aud lângă mine:

— După ce mănâncă și-și soarbe cafeluța, boer Gogu o să-i tragă și un pui de somn.

— Dacă doarme și după masă, noaptea ce mai face?

— Doarme și noaptea. Doarme până se satură de somn, că de-aia e boer, să se îndestuleze cu de toate...

— Se satură de mâncare...

— Se satură de somn...

— Se satură de căldură...

— Ce-i lipsește?

— Inima...

— Nu poate fi voba de inimă la boer...

— Numai de mâini.

— Adună cu ele și risipește.

— Adună dela noi...

— Și risipește pentru poftele lui...

— Câte pofte poate să aibă un om?

— Multe. Atât de multe că nici nu se pot număra.

— Și omul le poate împlini pe toate?

— Boerul poate. Noi, pe ale noastre, câte le avem, le mai punem în cui...

O femeie înaltă și slabă, Ivanca lui Mănoiu, sta rezemată de perete, mai deoparte. Nu rostise nici pe drum, nici de când sosisem la curtea boerească, un singur cuvânt. Numai din ochi clipise. Tăcută, s'a clătinat o clipă, apoi s'a prăbușit ca un copac pe care-l rezezi din rădăcină. A rămas lungită lângă zid.

Ne-am ridicat, ne-am apropiat și ne-am aplecat asupra ei. Căzuse pe o parte. În cădere i se ridicase fusta. I se vedeau până mai sus de genunchi picioarele galbene și subțiri. I le-a acoperit cineva.

— O fi leșinat.

— Poate să fi și murit. E rece.

— Toți suntem reci ca sloiul.

— Am înghețat proptind zidul casei boerului.

Au ridicat-o rumâni pe brațe și-au dus-o spre cancelaria unde se aflau logofeții.

Văzându-ne, logofeții au deschis ușa și au ieșit în prag.

— Ce s'a întâmplat?

— A leșinat Ivanca lui Mănoiu!...

— Ori poate o fi și murit, domnilor logofeți...

— Sta rezemată lângă noi, de zid. Poate că i-o fi venit rău. S'a împleticit și a căzut.

— Se mai întâmplă uneori și de-astea. Ce să-i faci? Așa e viața, — a rostit un logofăt cu nepăsare...

— Ingăduiți-ne, domnilor logofeți, s'o ducem la dumneavoastră înăuntru, la căldură, poate și-o veni în fire...

— La căldură nu-și vine în fire... O să-i fie mai rău. Frecați-o cu zăpadă pe obraz...

— Păi de dimineață și până acum tot cu zăpadă a frecat-o vântul... Și nu numai pe obraz...

— Hai, hai, nu mai faceți fasoane, că vă stă urât...

— Ce fasoane, domnule logofăt?

— Așa, fasoane... ca să câștigați mila boerului.

— Câine!

— Gura, că rămâi fără măsele, al lui Ududui... Gura!

— Taci, Ioane, nu-i mai întărâta, că și fără asta sunt destul de porniți logofeții împotriva noastră.

— Dece să fie porniți? Că doar n'am venit la ei. La boer Gogu am venit. Și lor, slugilor, n'o să le cerem nimic.

— Apăi tocmai de-aia sunt întărâtați împotriva noastră. Sluga boerească vrea să i te căciulești întâi ei și pe urmă boerului.

— Noi nu suntem slugi, Gruia Popozină. Nu da cu clonțul în noi, că acușica ți-l tăiem nițeluș! Noi suntem logofeți. În lipsa stăpânului de acasă, noi suntem stăpâni. O știi prea bine, Gruia Popozină. O știți cu toții prea bine.

— Adevăr a spus cine-a a spus că până la Dumnezeu te mănâncă sfinții.

— Sfinții mameilor voastre de câini...

Logofeții au pus mâinile pe arme.

— Taci, Ududui, taci! Trebuie...

— Trebuie, nene Gruia, trebuie... Până când să tăcem?

— Trebuie, Ududui. Intr'adevăr trebuie... Ne așteaptă copiii și femeile acasă.

Pe leșinată o țineau rumânii pe brațe. Mâinile moi ale femeii îi atârnav lungi și galbene pe lângă trup.

— Ridicați-i mâinile și așezați-i-le pe piept. A murit...

— Poate e numai leșinată...

— I-au căzut pleoapele peste ochi.

— Poate că avea ochii închiși înainte de a se prăbuși. Când ești oboseț tare, închizi ochii și ți se pare că oboseala începe să te mai ierte. Poate că totuși n'a murit.

Logofeții ne pândeau, gata să sară pe noi.

Vederea chipului galben și uscat al femeii moarte o fi trezit stropul de omenie ce se află ascuns și în sufletul celui mai ticălos. A rostit unul din ei, un mocârțan cu mustață mare și păr lung, pe care știam că-l cheamă Iacov Asandei, cu glas molău:

— Duceți-o, mă, la slugi! Ce dracu o mai țineți aici pe brațe? N'o putem întinde pe jos, în cancelarie!

Au purtat-o rumânii pe Ivanca lui Mănoiu la casa slugilor, care se afla tocmai în partea cealaltă a curții boerești și-au dus-o într'o odaie. Noi am rămas afară. Au intrat după femeia lui Mănoiu trei muieri din ceata noastră. Una mai bătrână a ieșit curând, încercând să-și ștergă cu dosul palmei ochii în care lacrimile nu puteau să izvorască.

— S'a potolit... N'o să-i mai fie foame. Nici frig...

— A murit fără lumânare.

— O să-i lumineze Dumnezeu drumul spre cer, cu marile lui lumini...

— Mai bine i-l lumina aici pe pământ...

— Mai bine ne lumina Dumnezeu viața tuturor, aici, pe pământ. Să-și păstreze cerul pentru sfinții lui...

Ne-am scos căciulile rupte de pe cap și am îngenunchiat în zăpadă, începând să ne închinăm :

— Iartă-i, Doamne, păcatele ei...

— Iartă-ne, Doamne, păcatele noastre...

— Odihnește-i, Doamne, sufletul...

— Odihnește-i, Doamne, țărâna...

Rumânii și femeile îngenunchiate, și noi, care ne aflam printre ei, ne-am plecat frunțile galbene și reci și am atins cu ele pământul înghețat.

Pe urmă oamenii s'au ridicat dintr'odată dârzi, de parcă atingerea pământului cu fruntea i-ar fi umplut pe toți de puterea de care erau lipsiți și, ca și cum le-ar fi poruncit cineva, s'au strâns unii într'alții, de păreau un singur trup, un singur suflet, și-o singură pereche de ochi și s'au îndreptat cu pași neșovăitori spre casa boerului.

Parcă nu-i mai era nimănui nici frig, nici foame, nici teamă. Sângele puțin și subțire a început să clocotească fierbinte în trupurile oamenilor subreziți de boli și de foame. Poate că ura îndelungă înăbușită în rumâni le înzecea puterile, alun-gând vremea slăbiciune și șovăială.

Dacă oamenii slabi, galbeni și zdrențuiți ar fi vrut să strige, glasurile lor s'ar fi auzit poate până la marginile pământului și până la cer. N'a strigat nici-unul. Tăcuți, posomorîți și încruntați, oamenii și-au luat moarta, și cu ea pe brațe, cu pași mari, dar fără grabă, au străbătut curtea boerescă și au urcat treptele de piatră ale casei boerului. Cei din frunte au bătut cu pumni de fier în ușa grea, de stejar, ferecată cu plăci de oțel.

— Deschide, boer Gogule !

— Vino și ne întreabă cu ce necazuri am venit la curte !

— A murit o femeie sub fereastra dumneavoastră.

— Deschide, nu te face că n'auzi !

Nu ridică niciun rumân ciomagul, furca sau toporul.

Numai glasul îl ridicaseră.

Numai glasul.

Și pumnii care păreau viguroși și cu care cei din față băteau puternic în ușa care suna înfundat, dar care nu se sguduia din țâțanile ei.

Nu s'a mai văzut picior de slugă prin curte.

Landra dulăilor voinici și firoși, de care și uitasem, văzându-ne singuri și gălăgioși, și ridicați împotriva stăpânului lor, ori poate mai curând asmuțiți de slugile boerești, trimise într'adins să facă treaba asta, se repeziseră la noi din câteva salturi, ne înconjuraseră din trei părți și ne atacau cu furie. Ochiul le sticleau ca ai lupilor și din gurile mari și roșii le curgeau bale albe. Oamenii au rămas tăcuți, neînfricoșați, însă cei cu ciomege mai lungi, cei cu furci și cu securi s'au tras la marginea cetei, să facă paza.

La vederea beldiilor ridicate, a furcilor și a topoarelor gata să izbească, landra turbată și-a întetit atacul. Dulăii se repezeau, se izbeau de vârfurile ciomegilor și se trăgeau îndărăt, pentru ca apoi să se arunce iarăși asupra noastră, sărind și lătrând și încercând să ne apuce cu dinții de grumaz.

Petrea Zgămâie, care-i pândea neclintit, când a văzut că-i vine la îndemână, a repezit furca de fier în pântecul unui dulău vânăt, târcat. În aceeași clipă, Trească cel mare a izbit cu toporul în fruntea altuia și i-a despiciat în două capul.

Uluiți și speriați, ceilalți dulăi uriași s'au depărtat de noi deandaratele, mângînd zăpada cu balele lor, lătrînd și chelălăind de parcă toți ar fi fost bătuți. Apoi au fugit și s'au pitit pe sub pătulele pline până sus cu știuleți mari și galbeni de porumb și pe lângă hambarele cu grâu. Continuau să ne latre de acolo și să chelălăie, dar de apropiat nu se mai apropiau de noi.

Dulăul cu capul despicat murise. Stropea zăpada albă cu sângele lui cald, din care, în aerul înghețat, se ridicau aburi. Celălalt, străpuns cu furca, scâncea încet, ca un copil bătut cu nuiua, și încerca să se tăvălească prin zăpada pe care o păta cu sânge.

Loviturile fuseseră date în dulăii boerești cu setea cu care am fi dat în înșăși făptura groasă și burduhănoasă a lui boer Gogu.

La toți ni se aprinseseră ochii.

— Deschide, boerule, n'auzi? Deschide!

— Ieși să stăm de vorbă, burticosule! Ieși să stăm nițeluș de vorbă!

Pumnii de fier cădeau grei peste ușa, dar ușa groasă nu se clintea din loc. Suna numai scurt și înfundat, ca un butoi plin.

— Deschide, boerule, nu face pe surdul!

— Deschide, n'auzi?

— Deschide, boerule!...

Glasurile rumânilor se ridicau din ce în ce mai puternice și mai pline de mânie

Din ce în ce cădeau mai grei pumnii pe ușa.

Nu se ridicase încă niciun ciomag.

Nu se ridicase încă nicio furcă.

Niciun topor nu se ridicase.

La toate ferestrele casei boerești fuseseră trase demult și închise pe dinăuntru obloanele grele, din scândură groasă de stejar.

— Deschide, boerule!

— A murit o femeie...

— Deschide, boerule!

— Deschide!

— Deschide!

— Deschide, câine!

— Deschide, dulău turbat!

— Deschide, cioclovină!

— Deschide, trântore!

— Ne-ai mâncat viața, tâlharule!

— Deschide, puturosule!

— Deschide!

— Deschide!

În vremea aceasta, cerul își desfăcuse băerile și arunca peste lume fulgi mari și proaspeți de zăpadă, pe care vântul furios îi răsucea în mii și mii de vârtejuri între pământul alb și cerul vînat, pornit spre întunecare.

Abia mai vedeam, ca printre flăcările despicate și răsucite ale unui uriaș foc alb, ulucile înalte care despărțeau curtea boerească de câmpul care se întindea la nesfârșit spre zări.

Atunci am auzit împușcături.

— Deschide, câine!

Pumnii s'au oprit.

S'au oprit și strigătele.

— Trag slugile boerești în noi...

În vijelia care băntuia, stărnită parcă de toate furiile iadului, nu ne puteam da seama dincotro veneau împușcăturile.

Rumânii au coborât scările și s'au tras mai la adăpost lângă zid.

Ne-au luat părinții de mână și ne-au pus mai la fereală. Dacă veneau cum-va de sus, din casă, gloanțele nu ne puteau ajunge.

— Să ne luăm moarta.

Pe moartă, care fusese culcată pe zăpadă, a luat-o unul mai voinic la spinare.

— Țineți copiii de mână, să nu se sperie!

— Nu ne speriem, tăicuță!

— Nu vă speriați, dar de tremurat tremurați...

— Dărdăim de frig.

N'avea nimeni timp să ia seama că mințim.

— Să ne tragem încet și mai risipiți spre ieșire.

Impușcăturile continuau să se audă repezi, când dintr-o parte, când din alta a curții. Acum știam că trag slugile ascunse, ca și dulăii, pe după acareturi.

Atacul acesta fusese pus la cale, în timp ce rumânii băteau cu pumnii în ușa casei boereștii și-l rugau pe boer Gogu Cristofor să deschidă și să coboare pentru a le asculta necazurile și a le îndeplini, măcar în parte, cererile nefericite. Nu cădea niciun om.

— Trag cu cartușe oarbe, să ne sperie, nene Gruia.

— Nu se știe, Zgămăie...

— Poate că nu ne nimeresc. Le-or fi tremurând mâinile slugilor...

— Când ești slugă boerească și stai la adăpost și tragi în oameni fără apărare, nu-ți tremură mâna.

— Au!...

Ne-am oprit ca și cum fiecare dintre noi ar fi fost lovit de glonț.

Rămăsese ceva mai în urmă nenea Spiridon Bădoi. Când ne-am întors capetele, l-am văzut căzut cu fața în jos, cu mâinile întinse înlături pe zăpadă, ca două aripi negre, lungi și subțiri. A zvacnit odată din picioare, pe urmă...

Dar nu numai pe Spiridon Bădoi l-am văzut.

În ușa, în sfârșit deschisă, apăruse boer Gogu Cristofor.

Purta pe cap un fes roșu, turcesc, cu moțul negru atârând pe-o ureche, și era îmbrăcat într'un halat lung până la călcăie. Peste halat se încinsese cu un șnur, ai cărui ciucuri se prelungeau pe șoldul stâng. În mână ținea un pistol cu țeava în jos. Fața îi era bucălată, umflată și roșie, și gura cu buze groase, rânjită sub mustață.

În capul scării, jos, logofeții cu care umblase dimineața după iepuri.

Amândoi logofeții țineau armele întinse spre noi.

— Dați-mi câteva ciomege!

I-au întins rumânii ciomegele lui Gruia Popozină. Omul le-a încrucișat și a făcut din ele un fel de țargă. L-a așezat pe Spiridon Bădoi cu fața în sus pe această țargă, i-a închis ochii, i-a potrivit și i-a îndesat căciula pe cap și i-a așezat mâinile în cruce pe piept.

— Vă rog, fraților rumâni, faceți și pentru Ivanca una la fel... Și acum, veniți încoa trei inși.

Rumânii au pornit cu morții întinși pe țargile improvizate spre poarta conacului.

Boerul ne-a strigat:

— Mi-ați omorât dulăii, hoțomanilor! O să mi-i plătiți cu pielea. Cu pielea voastră o să-mi plătiți dulăii, păcătoșilor!

Am mai auzit câteva împușcături răzlețe. Nu s'a ferit nimeni. N'am fugit și nici măcar nu ne-am întors capetele, să vedem ce se mai întâmplă în urma noastră.

Oamenii știau că acum, după ce boerul și-a potolit mânia, slugile își des-

carcă armele în vânt, ca să ne înspăimânte și să ne grăbească plecarea dela curte. Dacă au văzut că nu ne speriem, că nu o luăm la goană și că nici nu ne gândim la împotrivire ori răzbunare, au renunțat la trista și zadarnica lor îndeletnicire.

Rumânii nu se speriau, pentrucă în ceasul acela le era poate tot una dacă trăiau ori dacă mureau.

Merseseră cinstiți și cu oarecare încredere la curtea boerului, pe moșia căruia munceau până se speteau, să-i propună noi contracte de învoială, și mai în folosul lui decât cele vechi, și, în schimb, să capete câteva bașițe de porumb, pentru a putea să ajungă primăvara.

Boerul, întâlnit din întâmplare în gară, jucându-se în chip ticălos cu oamenii, ca pisica cu șoarecele, le dăduse nădejdi. Apoi se încuiase în casă și ne lăsase să așteptăm în ger și în viscol. Dupăce femeea lui Mănoiu căzuse moartă de slăbiciune și foame, boer Gogu își făcuse râs de rumâni, punând slugile să asmută dulăii asupra-le și să tragă cu armele.

Revolta, aprinsă o clipă în inimi, se stinsese.

Rămăseseră aprinse numai ura și mânia, și pe deasupra lor se așternuse un strat gros și amar de scârbă și desnădejde.

Gruia Popozină, Tiță Uie, Dumitrache Piele și Ion Ududui purtau targa pe care se clătina, la fiecare călcătură, trupul tânăr și găurit de glonț al lui nenea Spiridon Bădoi.

Tata și cu alți trei o purtau pe targă pe Ivanca Mănoiu.

— Cum de ți-a venit în gând să faci târgile astea? Fără ele ne-ar fi fost greu, să ducem morții pe brațe sau la spinare.

— Am învățat la armată. Eram odată la niște manevre pe Olt. Un soldat a răspuns cam cu îndrăzneală unui maior care îl înjura de mamă. Maiorul s'a înfuriat ca adineaori Gogu Cristofor, și-a bătut soldatul până l-a omorît. Ne aflam pe câmp. Soldații mai vechi, care văzuseră mai multe, au făcut targă din puștile lor. Am ținut minte...

— Și maiorului ce i s'a întâmplat, nene Gruio?

— Nu i s'a întâmplat nimic. Parcă lui Gogu Cristofor o să i se întâmple ceva? În țara asta, legile, cum știm din totdeauna, cum am învățat din totdeauna pe pielea noastră, au două fețe: una cumplită pentru săraci, alta blajină, zâmbitoare și iertătoare pentru bogați. Bogatul, chiar dacă făptuie omor de om, nu cunoaște pușcăria. Săracul însă intră la zdup chiar dacă din greșală calcă gâscanul primarului pe coadă... La manevre mor întotdeauna soldați. L-au trecut și pe cel cu pricina printre soldații pieriți din pricina manevrelor. Cine se gândește la viața unui soldat? Cine se gândește acum la viața milioaneilor de săraci ai satelor, care se sting de foame?...

— Ar trebui totuși să se gândească măcar unul...

— Ar trebui... Dar poate acela nu s'a născut încă... Ori poate că n'am ajuns noi să-l cunoaștem...

Viscolul alb ne învăluia și ne orbea.

Și câmpurile nesfârșite, frământate ca și văzduhul vânat, vuiiau, vuiiau...

Și noi mergeam înainte spre sat, mai tăcând, mai vorbind, dar mereu dibuind linia ferată cu picioarele, ca să nu călcăm în șanțurile adânci și să nu ne afundăm în zăpadă.

Curând am ajuns la gara Troian, pe peronul căreia îl întâlnisem cu câteva ore mai înainte pe boer Gogu Cristofor, nu l-am mai fi întâlnit!

Speriat de împușcăturile dese pe care le auzise în curtea boerească și crezând că rumânii l-au atacat pe boer și pe logofeții lui, pentru a sparge și a jefui hambarele și pătulele pline, șeful gării — Stroe Dichirliu, băiatul unui prăpădit de negustoraș de piei de cloșcă de pe la Rușii de Vede — socotind în mintea lui puțină

că la întoarcere oamenii vor ataca și gara, chemase pe peron pe cei doi soldați care păzeau magaziiile de cereale și-i ținea lângă el.

Când ne-a văzut că ne apropiem liniștiți, că purtăm cu noi doi morți, Stroe Dichirliu, grijuliu, a sărit cu gura pe noi :

— S'a întâmplat ceva la curte, nene Gruio ?

— A murit o femeie de foame și de frig, pe când așteptam să iasă boerul din casă și să vorbească cu noi.

— De foame ? Nu se poate. Nu se poate, nene Gruio. În țara românească, o știe lumea întregă, n'a murit nimeni, niciodată de foame. Nu se poate, nene Gruio, nu se poate. O fi fost bolnavă mai demult ! Cine știe ce boală ascunsă o fi avut ?

— O fi fost și bolnavă... Că niciunul nu mai suntem sănătoși la trup...

— Și pe flăcăiandrul ăsta cine l-a'mpușcat ?

— Boerul.

— Boerul ? Cuconașul Gogu, zici ?

— Dar cine altul ?

— Nu se poate, nene Gruio, nu se poate. Cuconașul e un om așa de cumsecade... Bun și glumeț și darnic... Mi-a spus-o și cucoana Caterina, nevastă-mea... Nu se poate, nene Gruio, nu se poate... Zău că nu se poate !

— Nu știu cum e boerul cu cucoana dumitale, dar uite că s'a putut să împuște un om fără vină.

— Și pentru ce a făcut asta, cuconu Gogu ?

— Du-te și-l întreabă, domnule șef... dacă ai poftă să știi. Ori trimite-ți cucoana... C'o poftea azi dimineață boerul la el mai pe înserat...

Stroe Dichirliu care la început, când ne apropiasem de gară, avea teamă pe față și se gudura ca un cățeluș pe lângă rumâni și din „nene“ nu-l mai scotea pe Gruia Popozină, văzând oamenii potoliți, după ce fuseseră alungați dela curtea boerească cu focuri de arme, ba încă purtând pe târgi doi morți, nu numai că-și venise în fire, dar căpătase și curaj. S'a întors la soldați și le-a poruncit :

— Soldați, arestați-i ! Arestați-i pe toți ! Fără alegere ! E caz de răzvrătire împotriva legii, împotriva stăpânirii. L-or fi omorât chiar pe cuconul Gogu.

— Noi suntem trimiși aici ca să păzim magaziiile, șefule de gară de câmp, nu să arestăm oamenii care trec liniștiți prin gară. Treburi de astea fac numai jandarmii. Noi nu suntem jandarmi.

— Și apoi, dumneata nu ne poți ordona nouă. Nu ești gradat. Ești un simplu civil.

— Am să vă raportez...

— Raportează !

Soldații s'au depărtat de șeful gării, au trecut rândurile de linii și s'au pierdut în viscol, spre magazii, la gheretele lor de scânduri.

Erau doi soldați tineri, cu obrazul galben și scofâlcit. Prin bocancii lor spărți li se vedeau, goale, vârfurile degetelor groase. Mantalele verzi în care tremurau, erau rupte și mototolite, căci dormeau îngropați în ele de cine știe când ; capelele, purtate de atâtea rânduri de soldați care au trecut pe la același regiment erau și ele găurite în fund.

Am pornit cu morții înainte mai departe, pe calea ferată pe unde venisem, spre satul în care ne așteptau ai noștri cum așteaptă mortul colacul...

Viscolul alb, deslănțuit în toată puterea lui sălbatecă, ne înfășura, strângându-ne în chingi și ne biciuia din toate părțile, de parcă n'ar fi avut pe câmpul nesfârșit de cine să se împiedice.

Se mai putea împiedica de stâlpii de telegraf și de sârmele care jeleau.

Peste noi și peste albele nesfârșiri cădea, nu numai zăpada răscolită și ehinuită de viscol, ci și, întunecată, înserarea acestei zile de iarnă.

— Numai de nu ne-ar mai ataca și lupii...

— Lupii? După câte ni s'au întâmplat la curtea boierească, asta n'ar mai însemna nimic. Că lupii au numai colți, și colții lor nu sunt mai ascuțiți decât colții dulăilor cu care avurăm de furcă și din care doborîrăm numai doi. Primejdia nu e la lupi, ci la oameni. Boerul ne-a atacat înarmat cu pistolele și slugile lui cu puști, iar jandarmii care ne vor aștepta, dacă nu cumva ne și așteaptă la marginea satului, nu sunt nici ei cu mâinile goale... Ehei, ce bine ar fi dacă pe lumea asta n'am avea a ne teme decât de fiarele codrilor și ale câmpurilor...

Obrazul lui Gruia Popozină era ca de piatră. Nicio cută nu se clintea pe el.

Pe fețele descoperite ale morților, zăpada, pe care cu dușmănie o arunca viscolul, nu se mai topea.

Un bărbat ori o femeie, din cei care mergeau pe lângă targă, o îndepărta din când în când cu mâna. Viscolul se grăbea însă și acoperea iarăși fețele morților cu zăpadă, de parcă ar fi vrut să nu le mai vadă nici el și să nu le mai vedem nici noi, cât sunt de uscate, de trase și de galbene.

După chiu și vai, mai poticnindu-ne, mai împiedicându-ne, mai căzând de-a-binelea și ridicându-ne, am trecut însfârșit de cantonul singuratec, în care nu se aprinsese nicio lumină și ajunsese destul de aproape de tăietura în care urma să pătrundem pentru a străbate, prin iadul alb al viscolului, până în sat. Atunci o voce străină de femeie din cârdul nostru a strigat:

— Lupii!

— Unde sunt, Mărico?

— Indărătul nostru.

Am întors capetele. La treizeci-patruzeci de pași în urmă se țineau după noi trei lupi mari gălbui.

Ne-am uitat o clipă la ei și ne-am continuat drumul, ca și cum nu i-am fi văzut.

Pentru a fi feriți totuși de orice primejdie, au trecut în coada cetei noastre bărbații care purtau furci și topoare.

Din când în când mai întorceam capul. Lupii se opreau, adulmecau văzduhul cu nările, pe urmă iarăși își potriveau pașii după ai noștri, deși vedeau bine că în seara aceea aveau să rămână hămesiiți.

Când s'a lăsat întunericul adânc peste întinderi, ochii lupilor s'au aprins ca niște stele.

— Da, da, fraților rumâni. Nu de lupii ăștia trebuie să ne temem, ci de dulăii stăpânirii, care ne așteaptă la capătul satului.

— De jandarmi?

— Da, de jandarmi...

— S'a grăbit, fără îndoiață, să le dea de veste prin telegraf, Stroeie Dichirliu. Nu putea el să scape un prilej ca ăsta pentru a mai linge încăodată tălpile boerului...

— O să vedem...

— Ce-o fi, să fie... Altceva ce putem face?

— Tot ce s'a întâmplat a fost din pricina dulăilor.

— Nu tocmai din pricina dulăilor obișnuiți, fraților, ci din pricina dulăilor care umblă în două picioare în straie îmblănite...

Incordarea prin care trecusem se micșorase în oameni cu încetul, până pierise. Pe rumâni îi cuprinsese iarăși istoveala. Iarăși mergeam greu. Abia-abia ne mai mișcam picioarele pe care nu le mai simțeam, de parcă nici n'ar mai fi fost ale noastre.

— Cum de mai avem putere să le răbdăm pe toate, fraților?

— Omul poartă în el puteri nebănuite, care ies la iveală când îl ajunge nenorocirea.

Viscolul, răscolind câmpurile și spulberând văzduhul, acoperise linia ferată cu nămeți uriași de zăpadă proaspătă.

Dibuiam drumul cu picioarele.

Și întunericul acoperă câmpurile albe și nesfârșite, acoperă ceata noastră vie, acoperă și morții pe care rumânii îi poartă pe târgi și pe ale căror chipuri nu se mai topește zăpada căzută.

Când să intrăm în tăetură ne-au ieșit înainte, ca niște matahale negre, ca niște uricioase făpturi ale întunericului, trei jandarmi călări.

— Veniți dela Troian, nu ?

— Dela Troian venim...

— N'o mai apucați prin tăetură, c'a astupat-o viscolul cu zăpadă. Nici trenul n'o să poată străbate. Luați-o peste câmp.

Alteva nu ne-au mai spus. Nu ne-au întreat ei pe noi nimic. Nici noi nu le-am pus lor vreo întrebare.

Am luat-o peste câmp, înconjurați de jandarmi, și în curând am început să coborâm coasta lină și dulceagă a dealului. Uneori nămeții ne veneau până la piept. Mă ținea de mână nenea Dumitrache Piele, vecinul nostru.

Ne-am uitat pentru ultima dată îndărăt.

N'am mai văzut ochii lupilor sclipind ca stelele.

Am ascultat însă vuietul sălbatec al vântului, care parcă știa că peste puțin o să ajungem în sat, la adăpost, și-o să-i scăpăm din ghiare, și se repezea tot mai vijelios asupra noastră, să ne doboare...

Și-am ascultat tropotul moale al cailor, care se împiedicau în zăpadă, și zângănitul săbiilor pe care jandarmii le purtau la brâu, și târșirea pașilor noștri obosiți și împleticiți prin puful moale și ud și neprihănit, pe care-l dăruise pământului slăvile pogorâte jos de tot ale cerului vânăț și mânios.

Am intrat în sat în plină noapte. Ici-colo licărea un ochi de fereastră.

Dar satul, cu toate aceste lumini mărunte, părea mort și pustiu sub domnia crâncenă a viscolului.

Pe morți i-au întins rumânii pe dușumeaua murdară a săliței primăriei.

Pe noi ne-au înghesuit jandarmii în odaia cea mare, unde lucrează notarul și unde, dedesubtul pendulei care măsoară timpul, se află prins în perete telefonul.

— Dați ciomegele încoace. Și furcile. Și topoarele. Și cuțitele, dacă aveți cuțite.

— N'avem cuțite.

Au dat oamenii jandarmilor ciomegele lor, două toporașe, două furci...

— Arme de foc aveți asupra voastră ?

— N'avem.

I-au bârcăit jandarmii prin sân și pe la brâu pe rumâni, le-au bârcăit și pe femei.

— Intr'adevăr, n'aveți arme de foc.

Ne-am ciucit pe scânduri și ne-am îndesat unul într'altul, ca să avem toți loc.

Pendula bătea.

Lumina cu lumină puțină și galbenă lampa atârnată, ca la cârciumă, de tavan.

Soba era caldă și ne ajuta să ne desmorțim.

Vătășelul Dârâială ne-a adus un ulcior cu apă.

— Poate c'o să-i fie sete la noapte vreunuia dintre voi...

Nu ne era nici foame, nici sete. Sfârâmați de oboseală cum eram, voiam să adormim, să dormim și să ne trezim cât mai târziu cu puțință.

— Păziți-i, jandarmi, să nu fugă vreunul. Ii cercetează mâine domnul plutonier major...

— Am înțeles, să trăiți, domnule șef...

Juvene, șeful postului de pandarmi dela noi din Omida, a răspuns la salutul caporalilor ducând un deget la chipiul său albastru cu două moțuri. Apoi a plecat.

Jandarmii s'au așezat pe niște scaune strâmbe, cu picioarele descheiate, care scârțâiau la fiecare mișcare, în dreptul ușii și s'au sprijinit în puști să ne păzească.

Unul s'a sculat, s'a urcat pe masă și a mărit flacăra lămpii. Dar lumina ei a rămas tot puțină, tot galben-mohorită.

Soba de tinichea era caldă.

Pendula își continua tic-tacul ei.

Afară, viscolul vuia, chinuind copacii negri.

Nu-mi aduc aminte când am adormit...

Dar cred c'am adormit destul de curând, cu vuietul viscolului în urechi..

Continuare în numărul viitor

CINCI FRAȚI

Sondorul saltă un copil pe mână,
Și mângâindu-l, și-a oprit cuvântul.
E oare-aceeași mână grea, stăpână,
De care-ascultă sonda și pământul ?

Pe masa înfățată, albăstrie,
Nevasta pune flori într'un pahar
Ca un omagiu-adus fotografiei
In care, zâmbitori, cinci frați apar..

Mai tânăr pe carton sondorul pare
O cută mai puțin pe fruntea lată
Și poate... da... mai mult oțel azi are
Privirea luminoasă de-altădată.

Pe trei de lângă el îi știu prea bine
Intreaga patrie îi prețuiește
Sunt maiștri renumiți, fruntași... Dar cine
E-al cincilea ? Mezinul parcă este.

In viață oare-i mai încet la umblet ?
Nu știu. In urma fraților să fie
Cu-această față care și în zâmbet
Păstrează-atâta aspră energie ?

Mi-a povestit sondorul când priveam
La chipurile aspre :
— „In patru'sapte
Eram cinci frați sondori și-adânc știam
Că-a noastră-i patria și rodul faptei.

Mergeam în zori la muncă cinci flăcăi
Pe vechiul drum de păcură'mbibat.
Când ne-a întrebat mezinul :
— „Mai știți voi,
Intâia sondă unde am forat ?

Acum e părăsită, dar eu știu
 Că are'n ea putere să ne dea.
 Și alte sonde cu adâncul viu
 Eu știu că stau acum când lupta-i grea“.

Dar inginerul nu sta să-i asculte ;
 Pierdute-au fost pe-aici multe dosare...
 Sondele-acestea nu-i sunt cunoscute.
 Ce-i pasă lui de-aceste sonde, oare ?

Lipseau din schelă fișe, informații.
 Dar scumpele, bătrânele comori
 Unde-au trudit pe vremuri pentru alții
 Sunt bine'nscrise'n inimi de sondori.

Ei au știut ce greu, ce mare-i prețul
 Și-al unui singur strop de bogăție,
 Când a creiat Partidul, îndrăznețul
 Proiect din care sonde vechi, învie :

Luptau cinci frați sondori pentru seninul
 Și mândrul viitor care creștea.
 ...Dar într'o noapte-a fost găsit mezinul
 Cu fruntea despăcată'n țărna grea.

Cu dureroasă grijă l-au purtat
 Jurând să frângă nu doar ucigașii
 Ci să-l răzbune'n luptă ne'ndurat
 Spre visul lui grăbind tus-patru, pașii.

Și'n locul unde a căzut sondorul
 Azi, sonda'nchină'n cinstea lui petrol.
 Cu cald respect în față-i muncitorul
 Rămâne-o clipă'n loc, cu capul gol.

...Altfel privesc fotografia-acum.
 Patru frunțași ; mezinul lângă ei
 Și-l simt puternic pe același drum
 Clădind cu noi al patriei temeii.

Și nu doar frații săi purtându-l viu
 Lovesc dușmanii'n munca lor fierbinte
 Ci'ntreaga Patrie, ca unui fiu
 Luptând îi poartă visul înainte.

CURÂND SEPTEMBRE...

Curând Septembrie va porni să-și cearnă
În lungul străzii frunzele roșcate —
Curând cu toamna iarăș s'or întoarce
Studentii noștri'n Cluj la facultate.

Ei vor aduce freamătul de-afară,
Din cartiere 'nsuflețite'n muncă,
Ori adierea ierbilor din luncă
În ceasul ăsta la sfârșit de vară —

Veniți, prieteni, băncile v'așteaptă,
Cum niciodată n'ați visat să fie —
Foiâu în ele'n vremea blestemată
Cei ce-aveau fabrici, moară sau moșie.

Voi treji să stați în fiecare clipă,
Mai sunt dușmani în preajmă, alungați-i,
Căci voi aveți ce n'au putut să aibă
Părinții voștri, zeci de generații.

O, prieteni din cuprinsul țării mele,
Studenti ce mâini veți împânzi orașul!
Când patria întreagă vă primește
Și nu v'așteaptă foamea ori șomajul,

mi se 'ntristează gândul pe nevrute
de veștile aduse de ziare:
În India orașele vândute,
Studenti ce scriu pe străzi sub felinare,

Studenti hamali în porturi mari, yankee;
Studenti ce dorm sub poduri, sub perete —
Studenti portari, văcsuitori de ghetе;
Studenti trimiși să moară în Coreea

Și peste tot unde pământul poartă
Capitalismul putred ca pe-o plagă,
Studentilor li-i primăvara moartă
Și niciodată toamna nu li-i dragă.

Dar nu-i e dat pământului să fie
Pe veci acolo, văduvit de soare, —
Azi eu aud cum crește, tot mai vie,
A lumii tinerețe luptătoare.

UN CÂNT PENTRU GERMANIA DE MĂINE

Spre slava celor douăzeci și unu de ani ai lui Filip Müller, erou al tineretului german, ucis în orașul Essen, în timpul unei manifestații pentru pace și unitatea Germaniei.

In ropot cade ploaia peste-oraș
Puternic glasul vânturilor sună,
Și crește peste Essen în furtună
Răsunetu-unui cântec uriaș.

Vin tinereții. Și printre ei îl vezi
Pe Filip Müller. Inima lui vie,
Ruinelor, ce limpede le știe
Adâncul și cumplitul înțeles !

..Oraș german. Străzi triste cu moloz.
De-aici porniră flăcări uriașe
Ce-au ars câmpii și crânguri și orașe
Și-au ars în lumea'ntreagă-atâtea străzi.

Oraș german. Uzine fabricând
Năpraznic armament și proiectile,
Să'ntunece în sânge fața zilei,
Să'nșiruie mormânt lângă mormânt.

Intr'un colhoz, sub un copac umbros,
O școlăriță învăța odată.
Aceleași bombe ce-au ucis pe fată,
Din rădăcini copacul'nalt l-au scos.

Iar bombele izbind acel copac,
Din Essen, chiar de-aici au fost trimise,
Să sfarme'n calea lor și rod și vise
Să sfarme'n calea lor tot ce mi-e drag.

Dar oamenii pământului măreț,
Al fericirii neîntunecate
Neîndurați, cu prețu-atâtor vieți,
Crunt, hitlerismul l-au lovit de moarte.

Ei și pentru Germania, luptând,
Deschis'au drum spre vremea viitoare ;
Sub steaua'naltă, călăuzitoare,
Ca inima lui Danco luminând.

O mie nouă sute patru'sidoi
În Stalingrad, uzina de tractoare
O atacară înspăimântătoare
Fasciste tancuri — nesfârșit șuvoi.

Germania de azi. Tractorul greu
Ce până în adâncuri sapă brazda
Trimise'n dar — și chiar de-uzina-aceasta
Ce'n Stalingrad lucrează azi din nou.

În răsăritul țării, schele noi
Stau chezășie : pacea e stăpână.
Germania - apuseană însă-o mână
Yancheii firoși, spre-un nou război.

Deaceea'n ăst oraș posomorît
Zac cărămizi și-acum svârlite'n stradă,
Deși — cu aripi albe de zăpadă —
Atâtea ierni la rând au coborît.

Pe-aicea, drumul vechi întunecat,
Nici până astăzi nu s'a terminat.

Prin Essen trec mașini cu militari :
Sunt foști S.S. Și-arată fața iar.

Și-s lângă ei soldați americani :
Noii S.S. ai ultimilor ani.

Azi, tineri îi privesc. Pricep prea bine
Dece-a rămas orașul în ruine,

Dece în Essen ei zăresc și-acum
Acele cărămizi svârlite'n drum,

Dece uzine în război cruțate
De trusturi, milostive peste poate,

Mai fabrică și azi, fără'ncetare
Aceleași proiectile-ucigătoare.

Vin tinerii. Și printre ei îl vezi
Pe Filip Müller. Inima lui vie,
Ruinelor, ce limpede le știe
Adâncul și cumplitul înțeles !

O singură Germanie ar vrea
Și Filip, cu ceilalți pășind'nainte.
La Festival — ce clar și-aduce-aminte ! —
Tot numai o Germanie era.

II

La Berlin ajunse
Doar cu greutate ;
Greu putu străbate
Crânguri nepătrunse,

Mlaștini nesfârșite,
Mărăcini hățişuri :
Drum prin ascunzișuri,
Printre străji cumplite.

Filip Müller vede
Festivalul iarăși :
Mii de buni tovarăși,
Lumea îi trimite.

Marea sărbătoare...
„Pace vrem, prieteni !“
Sprintenele fete'n
Danț sburând ușoare,

Atingând podeaua
Cum mângâie ape
Cu-aripile albe
Pescăruși ca neaua.

Se'mprietenișe
Cu'n flăcău din Dresda,
Și flăcău-acesta
Multe-i povestise.

Sunt Germani — și iată :
Li-s aceeași anii.
Dar două Germanii
Două căi le-arată.

Vis de viață nouă.
Doi germani prieteni...
Cine poate crede
Că-s Germanii două ?

III

Dela Festival întors acasă,
De pe prag, un plic te-a 'ntâmpinat :
„Müller... comunist... concediat“
Iți șopti, mâhnit, soția : „Lasă“ ...

Ceasuri lungi. Pe drumuri... Fără treabă...
Ceasuri lungi din zori până'n amurg.
Clipele atât de grele curg !
Nimeni nu te cheamă, nu te'ntreabă.

Treci pe străzi. Te-oprești pe la vitrine.
Le privești o vreme și-apoi pleci.
Cu privirea lacomă petreci
Precupeți cu coșurile pline.

Ceasuri lungi. Șomajul. Infioară
Ca un ger tăios acest cuvânt!
Te-așteaptă-acasă-un pui flămând,
Ce, scâncind, mâncare o să-ți ceară.

Coadă la oficiul de plasare.
Fumul des... Mirosul greu, stătut.
Și răspunsul din privire, mut,
La șovăitoarea întrebare.

Forfotesc pe-stradă svonuri — iute.
Acheson... Tratatul General...
Ți-amintești din nou de festival...
În aceste zile mohorite.

A trecut duhnind a băutură
Un soldat yancheu — și te-a izbit :
„Dă-te la o parte!“ Indârjit
Ai strivit în dinți o'njurătură.

Intre buze pâlpâie țigarea.
Hotărîrea grea o simți arzând :
Vom lupta, cum n'am luptat nicicând,
Și-o'nflori cândva și primăvara !

IV

Trecu de-atuncea lună după lună.
Un cântec sue'n Essen tot mai sus.
Și'n cântecul acesta ce-l auzi
Acelaș dor de primăvară sună.

„Vor ucigașii, flăcări noi s'aprindă
Cu mâinile poporului german.
Dar vom goni călăii-americiani ;
Nu vor putea poporul, iar să-l mintă !

....Și se-auzi un țăcănit de arme...
Și-au tras călăii. Fără milă-au tras .
Durerea'n piepturi tinere a ars.
Cântările din inimi să le sfarme.

Și-a fost deodată frig. Și 'nalt cântarea
Ca niciodată-atunci s'a auzit.
De moarte Filip Müller fu lovit...
Ușoară, i se curmă răsufierea...

Peste privire — aripi de mătase...
 Și totuși, parcă vede cum se-aprind
 Pe schele'n noapte, mici lumini de-argint,
 Cum se ridică fabrici noi și case :

Germania care curând va crește
 Unită, pașnică... și vede iar
 Clădiri înalte sub o stea de jar :
 Prietenul din Dresda reclădește.

Zărește Filip cum un tren străbate
 Pământul țării drag și însorit,
 Mecanicul, din goană i-a zâmbit :
 E fiul lui... și-i trenu-acum departe.

Și către zare depărtat se stinge.
 E fiul lui ce azi e încă mic...
 Și nu mai vede-apoi nimic, nimic...
 O rază... Și'ntunerecul o'nvinge...

El a căzut. Dar nu sunt ramuri frânte
 Visele lui. Vor înfrunzi prin ani
 Visările lui dragi de băetan,
 Care de-abea'ncepuseră să cânte.

Ploua domol. Și însera. Dar stele
 Nu străluceau aprinse'n înălțimi.
 Și se stîngea lumina zilei, lin,
 Albastră ca privirile lui grele.

V

Filip a căzut. Soția lui
 Il așteaptă încă, il așteaptă.
 Cântecul ei trist spre noi se'ndreaptă :
 „Nu e dragul meu pe lume, nu-i...”

Cântă. Pruncu-și leagănă molcom.
 S'a făcut răcoare în odaie.
 Soarele își stinge 'ncet văpaia,
 Aurind spre zare câțiva pomi.

Iată, pe un scaun a rămas
 Haina lui, ca'n ziua când plecase.
 Se-odihnesc pe dânsa mângâioase
 Ultimele raze'n scurt răgaz.

Mama, pruncul drag și l-a culcat.
Și cu haina-apoi îl învelește...

La căldura hainei — pruncul crește —
La căldura tatălui plecat....

VI

Oraș german. Străzi triste cu moloz.
De-aici porniră flăcări ucigașe...
Dar vom lupta — și n'or mai arde străzi,
Aceste flăcări—n'or mai arde-orașe.

De spui „fascism“ din nou în față vezi
Orașele'n furtunile arzânde.
Nu schije însă, printre ramuri verzi,
Ci păsări vor porni din nou să cânte.

Tu ai căzut, necruțător lovit
Iar vestea'n sbor s'a 'mprăștiat ca vântul,
Și ,primii tipografii au slăvit
În greva lor—visarea ta, și cântul...

Nu din ziare oamenii-au aflat
Indurerata veste,
Din inimă în inimă-a sburat.
Și inima atât de clar vorbește !

Cât timp în lume inimi vor mai fi,
Cât timp în piepturi inimi vor mai bate,
Pe găzi să-i tot lovim n'om conteni
Noi, ale păcii ne'nfricate-armate.

...E o brigadă-aici în București.
N'ai cunoscut-o Filip, niciodată.
Dar tineri cu puteri de urieși
Cresc viitoru'n luptă'nversunată.

Ei te cunosc. Și azi brigada lor
Numele tău cu dragoste îl poartă.
Și'n numele tău tineri muncitori
Neîndurat pe dușman știu să-l ardă !

Stau inimile lumii chezășii
Și lupta noastră tot mai ne'nfricată
C'o singură Germanie va fi,
Cum o dorim noi toți, cum ai visat-o.

Cândva, în Essen se vor fabrica
Nu arme, ci tractoare cu șenile,
Ce-adânc pământul țării-l vor brăzda,
Să lumineze fața bună-a zilei.

Și tinerii mecanici ce-or goni
Cu noile tractoare înainte,
La tine, Filip Müller s'or gândi
Și'n gândul lor ți-or mulțumi fierbinte.

INTOARCEREA DIN COREEA

Celulă strâmtă, rece, scorojită,
Cu nici un ochi de geam deschis spre soare...
Ahmet, doar pe sub ușa zăvorită
Zărește-un snop de raze trecătoare.

Mai ieri i-au coborît de pe vapor .
Domni jobenați cu zel i-au tămâiat.
Pe chei discursuri le-au ținut de zor,
Fanfare din alămuri au sunat.

— „Eroi“ sunteți, creșcuți în „biruință“...
Reporterii făcăneau kodaksuri noi,
Și-un ofițer le spuse printre dinți :
— „Fiți veseli, că de nu e vai de voi !“

Dar ochii din orbite de și-ar scoate
Să-i svârle'n cel mai negru fund de mare,
Ahmet tot n'ar putea să uite toate
Incendiile ce-a văzut în zare.

El a văzut americani purtând
Și capete de oameni la centură,
Copiii mici ca așchiile-arzând
În câte-o groapă asvârliți cu ură.

El a văzut din lagăre ieșind
Lungi șiruri, camioanele grăbite,
Ducând flăcăi — mai ieri trăind, zâmbind —
Toți morți, ciumați, cu fețe putrezite.

Dar el a mai văzut, dârji, neclintii,
Pe coreeni, ce arma'n mâini o țin,
Și, niciodată'n lupte biruiți,
Mereu mai mulți la marea luptă vin.

Iar răsbunarea, ca un vânt, plutește
Mereu peste pământul coreean.
Acolo orice casă te privește
Cu ochii crânceni, vii, de partizan.

— „Pe ei dreptatea'n luptă îi petrece...“
... Ahmet, acasă, toate povesti.
„Nu, nimeni în Coreea să nu plece !
„Dușmanii noștrii's domnii de aici.

Sunt cei ce țara la mezat vândură
Cu temenele-adânci către yankei,
Sunt cei ce pâinea zi de zi ne-o fură
Și ne trimit la moarte pentru ei !“

... In Istambul, la Brussa sau Ankara
Ca și Ahmet spun adevărul mulți,
Și sute de flăcăi prin toată țara
Decât să plece, bat cărări în munți.

Cu ei duc arme „made'n U.S.A.“
Dar știi spre cine focul lor să poarte.
In telegraf prind știri a fulgera,
Pe domni i-apucă tremur greu, de moarte.

Dacă l-au prins pe-Ahmet azi ieniceri
Și ziduri grele-au pus să-l străjuiască,
Are poporul umeri și puteri,
Și ziduri și boieri să prăvălească.

V. VELICICO

COMUNIȘTII DE PE VOLGA-DON *)

INTRĂNDUL VOLGAI

— 1 —

Stelele licăreau deasupra stepei. Noaptea de vară învăluia întunecată, pământul. În depărtare ochii unei vulpi, atinși de o rază, se aprinseră ca două lumini în stepă și arseră câțva timp, însemnând parcă cu flacăra lor verzuie granița boltei cerești.

Stepa dintre Volga și Don e largă. Cei doi drumeți care o străbăteau — un bătrân înalt și vânjos cu un băețel de 7 sau 8 ani — obosiseră; vitejește, băețelul își făcea curaj ștergându-și cu mâna sudoarea care-i curgea dealungul obrazilor. Bătrânul pășea măsurat, fără să se oprească. Purta o haină ușoară, dintr'o pânză subțire; își ținea în mână pălăria moale de vară. Totuși, și pe el îl istovea stepa.

Era cald. Stepa nu se răcorea decât cu încetul de căldura zilei. Zăpușeala stăruia încă. Norii pluteau în întuneric, acopereau stelele. Se întunecă și mai mult. Inșă de undeva, de departe, veni o adiere de proșteime și răcoare. Intreaga stepă tresări simțind schimbarea: popândăii începură să țistuie ascuțit, pârzul țipă ca o pasăre, iar prin aer trecu un miros de izmă adus de vânt din cine știe ce râpă. În spatele drumeților, spre Sud, scăpără în noapte o lumină subțire. Stropi de ploaie mari și rari începură să cadă, asemenea boabelor de porumbar coapte și întunecate, lovite de o răbufnire a vântului.

— Ce bine e, bunicule! spuse băețelul.

— Bine! confirmă bunicul.

Băețelul izbucni în răs și alergă înainte, țopăind.

— Asta înseamnă că ne apropiem de canal! exclamă el.

Pășind tot atât de măsurat, bătrânul răspunse:

— Când vom ajunge pe creasta Cozarului o să-l vedem deabinelea.

Din depresiunea pe care-o străbăteau călătorii, drumul începea să urce simțitor. Abia dacă stropise puțin, ploaia nu se mai pornea. Totuși stepa se răcorise; călătorii suiră înălțimea din mers, fără să se mai odihnească. Băețelul se agățase din nou de bastonul tovarășului său de drum, iar acesta, scuturându-și părul cărunt, ca o coamă de leu, observă:

— Pe creasta Cozarului vom aștepta o mașină care să meargă în aceeași direcție cu noi. Drumul cel mare trece pe acolo.

*) Din *Znamia* Nr. 3, 1952

Urcau mereu. Intr'un târziu bătrânul spuse :

— Iată și creasta Cozarului.

Băețelul ar fi înțeles oricum unde ajunseseră. Se repezi spre vârful movilei dincolo de care începea întinderea stepei, strălucind ca în izbucnirea unui incendiu. Băețelul cu părul ciufulit rămase pironit locului lângă o piatră care sclipea pe marginea drumului larg, bătătorit.

— Canalul Volga-Don, bunicule ! strigă băețelul, arătând lumina.

— Chiar el.

Bătrânul se așează pe piatră. Lucirea depărtată îi lumina fața, mâinile, întreaga făptură puternică și dărză. De sub sprâncenele stufoase îi scânteiau ochii îndrăzneți și încăpățânați.

— Oî, bunicuțule !... șopti băețelul. Ce plin de lumină e Canalul Volga-Don ! Bătrânul nu-l auzi.

Stătură așa vreme îndelungată. În fața lor, se desfășura, minunat de frumoasă, stepa. Noaptea era așternută deasupra ei, cerul, deschis larg, fără nici un nor. Sub torentul des al luminilor, pământul strălucea ca și cum peste el s'ar fi scurs o lavă de foc. Această lavă sclipea, scânteia, tremura, și părea că țâșnește, clipește, asemeni unei ape neobișnuite, revărsată din soare însuși.

— Ei, Egor, ce-i ? întrebă bătrânul. Frumos ?

— Minunat, bunicule, răspuse încetinel Egor.

Bunicul și nepotul nu observară camionul care se apropia de movila Cozarului. Era un camion plin cu pepeni. Șoferul, un om mai în vârstă, opri motorul și veni spre ei. Făcură cunoștință cât se poate de simplu. Șoferul ducea pepenii la secția de aprovizionare a raionului de construcții Crasnoarmeischiei ; în acea noapte el mai avea de făcut încă câteva curse. Bătrânul și băețelul mergeau spre construcția Canalului. Șoferul nu găsea nimic curios în întâlnirea cu asemenea drumeți : mulți oameni, din toate părțile, mergeau la construcție ; nu odată, și ziua și noaptea, șoferul îi lua cu mașina lui. În zilele de sărbătoare, spre construcție se îndrepta un torent de oameni atât de mare încât toate autobuzele de pe șoseaua Canalului Volga-Don erau pline până la refuz de călători.

— Suntem de-aici, din stepă, lămuri bătrânul. Pe la noi nu circulă autobuze. Totuși băiatul trebuie să vadă Canalul Volga-Don : în toamnă se duce la școală, trebuie să-și facă o idee.

— Prin urmare, la toamnă băețelul începe viața de muncă, preciză șoferul. Iar Canalul Volga-Don o să-i fie ca un fel de blagoslovenie ?!

— Se poate înțelege și așa, acceptă bătrânul.

— Bine chibzuit, moșule.

— El, e Egor Platonov, spuse bătrânul arătându-l pe băețel. Noi, Platonovii, putem spune că am preluat Canalul Volga-Don din mâna strămoșilor noștri.

— Ascultă, nene, trebuie să ajungem la intrândul Volgăi, se amestecă în vorbă Egor.

— Înțeleg... E doar sectorul principal ! Și eu plec într'acolo. — Șoferul mângâie băețelul pe creștet și i se adresează bătrânului : — Fiii dumitale sunt la Canalul Volga-Don ?

— Șase, răspuse bătrânul. Dar nu-i vorba de-asta. Băețelul trebuia să vadă. La primăvară vasele vor începe să circule pe Canal, și construcția nu va mai putea fi văzută niciodată.

Șoferul își cercetă mașina și porni motorul.

Creasta Cozarului rămase pustie.

Noapte... Pe o întindere de o sută unu kilometri, dela Volga până la Don, arde în stepă lava focurilor electrice ; apoi, la intrândul Volgăi, se contopește cu

luminile Stalingradului. Inundat în lumini, marele Stalingrad parcă clocotește.

Pe malul înalt și stâncos al Volgăi, acolo unde Canalul Volga-Don s'a unit cu fluviul și e plin cu apă, se găsește un loc liniștit, singuratec. I s'a dat numele „Platforma lui Stalin“. Deasupra acestei coaste abrupte va fi așezat cel mai mare monument al lui I. V. Stalin. Sgomotul construcției abea ajunge până aici, dar din locul acesta se zărește întreg intrândul Volgăi în Canal. Apele Volgăi și Canalul, se unesc chiar la poalele coastei stâncoase.

De sus se văd vârfurile negre și de nepătruns ale copacilor, abia deosebindu-se în noapte, care se contopesc lângă apă ca și când deasupra malului aceluia ar fi adormit un nor. Acolo este intrândul. Dar apa a despicat în drumul său masa muntelui și a pășit deacurmezișul pietrei, împingând cu umerii săi într'o parte și în alta pământul.

Albia Canalului se cascadează puternic, adâncă ca un defileu. De pe fundul ei, se zărește mișcându-se pe țărnul stâng al Canalului, un licurici cu cinci lumini. Acest licurici este o mașină uriașă — un excavator cu mai multe cupe. Lăsând brațul în jos, el nivelează panta gigantică; mașina are propria sa cale ferată.

De pe pantă se deosebește clar prima ecluză. Vana de piatră e atât de plină de lumini încât ți se pare că acestea se revarsă peste marginile ei. Vana ecluzei se înfundă adânc în pământ. Lângă ea o mulțime de mașini vin și pleacă, se mișcă înăuntrul ei. Brațele macaralelor se întind deasupra ecluzei, mutându-se dintr'un loc în altul, aplicând metalul pe pereții de beton-armat și pe construcțiile principale dela intrarea în ecluză. Oțelul a înălțat ecluza, a îmbrăcat-o în zale de fier, ca pe un luptător, înainte de bătălie: ea trebuie să reziste presiunii apei și să supună propriei sale forțe, forța acestei presiuni.

Între ecluză și intrândul Volgăi în Canal, a fost înălțat un baraj care a apărut construcția ecluzei de ape primăverii; acum nu mai e nevoie de el, excavatoarele îl smulg lacome, lăsându-se tot mai jos, parcă deschizând o ușă dinspre Volga către ecluză.

De cealaltă parte a ecluzei, drumul e liber. Canalul e gata, pietruit. Albia largă se îndreaptă spre Don.

Toate acestea forfotesc de mișcare, pretutindeni sunt oameni cu mașinile lor, cu preocupările lor, contopite în opera comună. Intrândul Volgăi în Canal, amintește o arenă uriașă în care marile uzine de bază pentru armături de beton și lucrări mecanice, care se înalță deasupra traseului Canalului luminând ca niște ruguri, ocupă numai un loc neînsemnat. Dacă tragi cu urechea la zgomotul neînțecat de pe această arenă, unde se creiază o nouă natură și o nouă geografie, ai impresia că acolo se învârtăște un cuțit gigantic, tăind și strunjind pământul, dându-i forme nemaivăzute în care oamenii împletesc noile panglici ale râurilor și fixează noi limite pădurilor... Pe coasta înaltă și abruptă a Volgăi, acolo unde se întinde platforma Stalin, unde-i atâta liniște și singurătate, arde un foc mic. La lumina flăcărilor, inginerul, un om tânăr, notează ceva într'un caiet. Departe de foc strălucesc și se leagănă în vânt corturile ușoare din material transparent, lângă ele sunt turnurile de foraj. Se aude sgomotul monoton și liniștit al sondelor electrice care străpung adâncimile pământului. Fete în salopete, așează în lădițe săculețe cu probe de roci extrase din adânc. Cineva cântă încet, pătimaș.

Se simte cum Volga respiră prin apele ei, prin verdeța de pe maluri, prin toată întinderea ei fără de capăt. E ca și cum ar isvorî din luminile pe care le revarsă Stalingradul, și ar duce cu sine stropi din această cascadă de foc: pe râu circulă vase luminate; înaintează încet, licărind în noapte, șlepurile; alunecă văjâind și purtând înaintea lor raze strălucitoare, cuterele rapide. Cerul se ridică deasupra Volgăi plin de nori albaștri, calzi.

Bunicul și nepotul Platonov stau lângă foc. Platonov bătrânul șade cuprinzându-și genunchii, cu coama sa înzăpezită aplecată pe spate; Egor doarne,

ghemuit lângă bunic și ascunzându-și căpșorul undeva într'o parte. Egor a obosit de toate câte le-a văzut, de drumul cu mașina și de mulțimea de sunete, de clocotul de nedescris pe care l-a străbătut condus de bunicul său. Băiețelul mormăie ceva prin somn.

Platonov vede cum șlepul automotor se ridică în susul apei, se alipește pe mal și, întorcându-se spre intrândul Volgăi, pierе în depărtările Canalului. Într'acolo se îndreaptă și caravana lungă a plutelor care vin din susul apei. Caravana pare fără îsfârșit, coada ei se pierde în întuneric; cuterul o conduce dealungul malului. Apropiindu-se de intrândul Volgăi cărmaciul răsuțește brusc, puternic, cuterul spre intrând, caravana cotește și se lasă trasă, asemenea unei omizi unduitoare, tot mai adânc în golf, unde se aud, deosebindu-se de toate celelalte sunete, zgomotul lanțurilor șantierului naval.

O fată aduse lângă foc un săculeț cu pământ.

— Carota din ultimul orizont, spuse ea inginerului.

Acesta puse la o parte caietul, și luând săculețul în mână, începu să examineze curios pământul, lăsându-l să i se strecoare printre degete; scoase din buzunarul dela piept o lupă și rămase nemișcat deasupra săculețului. Platonov îl urmărea cu atenție. Într'un târziu, apucă săculețul și, cercetând carota, observă:

— Carota e bună, tovarășe inginer!

— Da, e bună! aprobă inginerul și, întorcându-se spre fată continuă:

— Prima carotă din orizontul inferior este un eveniment important. Te rog să aduni mâine grupul de partid.

Fata își notă ceva în agendă, în timp ce Platonov o privea cu interes.

— Organizator de partid? întrebă el.

— Da, răspunse zâmbind fata.

— Bravo! o laudă Platonov. Văd că și adunarea voastră de mâine va fi interesantă: puneți în discuție problemele luptei de fiecare zi.

Acest om cărunț și puternic, concluzia lui asupra carotei, atitudinea de încredere în sine și felul gospodăresc în care vorbea, treziră interesul inginerului. El întrebă:

— Luați parte la lucrările construcției?

— Iau, răspunse Platonov. În anul 18, am mers cu un grup de prospectare dela Don până la Volga. Acest traseu, noi l-am stabilit.

— Așa! exclamă inginerul.

— Da, continuă cu simplitate Platonov. Încă de pe atunci exista Volga-Donul. Acolo unde este ecluza, arată el, am organizat primul sector de construcții. Pe vremea aceea însă nu era organizație de partid. N'au fost decât doi comuniști la Volga-Don, comisarul echipei de prospectare și eu, ajutorul lui. Dar și pe noi mai că ne-au trimis albi pe lumea cealaltă... Totuși, trasarea am făcut-o corect.

— Foarte corect! confirmă inginerul.

— Ea a pornit dela Lenin și Stalin, observă Platonov și ochii lui se aprinseră veseli și calzi. Iar dacă linia pornește dela Lenin și Stalin, mai justă decât ea, alta nu poate fi.

Deodată fata spuse, atingând mâna noduroasă a lui Platonov:

— Bunicule, eu vă cunosc!

— De unde? o întrebă neîncrezător Platonov.

— Dumneavoastră sunteți din colhozul „Volga-Don“, iar eu din „Voroșilov“; sunt fiica lui Semion Petrovici Zavalșin. Ați ținut anul trecut la noi în colhoz, un referat despre Canal. Și eu, fiind în vacanță dela școala tehnică, am avut prilejul să-l ascult.

— Fiica lui Semion? se miră Platonov. Niciodată nu te-ași fi recunoscut! Tehnician?

Roșindu-se toată, fata dădu din cap afirmativ.

— Eu am notat întreg referatul dumneavoastră, l-am citit la școala tehnică.

— Bravo, bravo! o lăudă Platonov, admirând-o.

Între timp, în jurul focului se strânseseră sondorii. Un băețandru înalt și plin de pistrui se învârtea pe lângă bătrânul Platonov, cu un scaun pliant, și nu se hotăra deloc să i-l ofere.

— 3 —

Platonov istorisea bine, cu patimă, și se putea observa lesne că era peste măsură de îndrăgostit de cele ce spunea. Prospectorii cunoșteau multe despre Canalul Volga-Don, dar ceace le povestea oaspetele lor neașteptat era atât de viu și i se părea fiecăruia atât de aproape, ca și când acesta ar fi vorbit despre propria lor viață.

Măreț este drumul pe apă dela Volga spre Don! Cupa luminoasă de neimțtat a Țimlei, plină parcă de apă vie; stepele nemărginite care se vor îmbrăca în haine noi, țesute din frunze și flori de mâna omului sovietic; toate acestea deșteaptă prin ele înșile în inimile oamenilor un răsunset de fericire. Oaspetele, un om simplu, vorbea însă despre Canalul Volga-Don într'un chip deosebit, de parcă le-ar fi arătat prospectorilor imensitatea lumii și le-ar fi deschis drumuri prin ea.

— Dela Țarițin s'au întors delegații muncitorilor care fuseseră la Lenin — povestea Platonov, și, în curând, ne-am dus în stepă să căutăm drumul Canalului. La început am mers bine, până atunci, mai mult de zece ani, fusesem cioban și cunoșteam stepa în lung și în lat... Ne-am dus pe traseul țarului Petru. Am coborât, căutam un loc mai bun. Înaintam dela Calaci în direcția chiar a locului pe care ne aflăm acum. Un traseu cum nu se poate mai potrivit! Dar în spatele nostru se încinsese totul... Răscoală... Cadeții și atamanii își fac de cap, se îndreaptă spre Volga, spre Țarițin. Abia trecem de Crivomuzghinscaia — de mijlocul traseului adică — când Crivomuzghinscaia cade, iar o parte dintr'ai noștri sunt luați prizonieri. Și înainte avusesem ciocniri cu bandele, dar acum am fost nevoiți să pornim noi lupta, pentru a ne scăpa tovarășii. S'a format un front. Și ne-am dus! I-am salvat dar eu am căzut în mâinile atamanilor. La apusul soarelui stau, așteptând să fiu împușcat, și mă gândesc: „Ei, Platonov, ești un comunist convins. Oare vei pieri fără să vezi Canalul? Încă bunicul ți-a vorbit de el; în visurile copilăriei ți s'a năzărit acest Canal. Oare să nu-ți fie sortit să-l vezi adeva?” Și chiar în clipa aceea atamanul comandă: „Foc!”

Platonov tăcu. Prospectorii ședeau în jurul focului, fără să se miște. Părea că totul se liniștise. Nu se auzea decât hurea măsurat al mașinilor de forat și zgomotul pe care-l făceau fetele, turnând pământ în săculețe. Deasupra Volgăi se ridicase luna; norii o învăluiau, dar ea le străbătea albastrul adânc, plutind spre luminșiurile curate ale cerului.

Platonov fuma din pipa sa scurtă. El continuă istorisirea, simplu și fără înflorituri.

Se trezise în pământ într'o groapă în care fusese înmormântat după execuție. Deasupra lui țărâna era, povestea el, uscată și nu prea rece. Această împrejurare îl ajutase să înțeleagă repede că e îngropat destul de puțin adânc și de prost.

Povestind, Platonov începu să rătădă:

— Ei bine, cred că a doua oară nu mă mai prindeți!

Ieși din mormânt și se uită în jur: nu era nimeni. Coborîse noaptea... Abia spre toamnă, Platonov, ciuruit de gloanțe, se însănătoși și ajunse la grupul de prospectare, care se stabilise la Sarepta. Pe toată linia frontului de Sud-Est se dădeau lupte. I. V. Stalin era la Țarițin. Comisarul grupului de prospectare îi arătă lui Platonov raportul asupra traseului Canalului. Părea că pe raport sclipeau cuvintele lui I. V. Stalin:

„Vom săpa Canalul, după ce-i vom îneca pe cadeți în Volga și Don.“

Cele povestite de Platonov și cele ce se întâmplau în jur ce contopeau atât de desăvârșit, încât era greu să despartă evenimentele, fie chiar și în timp.

— Am impresia, spuse băelândrul înalt cu pistrui, că toate acestea le-am văzut eu însumi, că mă aflam în locurile acelea...

— Deci, tovarășul Stalin a fost aici? întrebă un sondor mai în vârstă, punând mâna pe pământ.

— Da, răspunse Platonov. El a examinat lucrările de pe primul sector, a stat pe această coastă...

Sondorul mișcă din umeri, răsuflă cu zgomot. Inginerul se întoarce spre intrândul Volgăi, iar după el se întorseră toți ceilalți. Și acest intrând în calea pe apă Volga-Don, coborî parcă din proiecte și planuri, și se înfățișă oamenilor a ceea ce, așa cum va fi. Scelpeau granitul șlefuit și marmora scării care va sui dela Volga spre aleile verzi și florile vii; deasupra intrândului se înălța arcul de triumf, și liniile lui dăltuite se arătau oamenilor, Volgăi întinerite, veșnice, se arătau lumii întregi, ca o scriere a vieții noi. Iar sus, deasupra coastei înalte și abrupte, acolo unde acum ardea un foc mic, se ridica monumentul mareț al omului care stătuse odinioară aici, și în mijlocul tumultului și al bubuirilor apărării eroice, se gândise la Canal, la noua cale pe apă, la noua înfățișare a țării. Trăsăturile scumpe ale omului, pe veci întipărite în bronzul nobil, vor duce generațiilor viitoare, și spiritul epocii lui, și chipul oamenilor sovietici, și lumea lor.

Străluceau luminile Stalingradului, luminile niciodată stinse. Scânteierile lor, iradiind prin spațiu, ajungeau vii și calde la platforma Stalin. Iar oamenii care ședeau în jurul focului, înflăcărați de povestirile acestui cărunt și vechi comunist, vedeau a ceea ce strălucirea Stalingradului se va răsfrânge asupra mărețului monument creat de un artist inspirat, și va lumina fiecare din trăsăturile lui.

— Doamne, spuse bătrânul sondor, te lași prins de muncă și îți se pare că nu faci nimic deosebit. Sfredelești pământul, îți păzești mașina, ai grijă de plan... și totuși, când te gândești: ce lucruri mărețe facem noi! Doar suntem cu toții comuniști! Zău, comuniști am devenit demult, numai că nu ne-am înscris cu toții!

Platonov râse:

— Pentru unii, chestiunea principală nu-i să fie înscriși. Iată de pildă, el, Egor, — arată spre nepotul său. — El o să aibă de construit nu un singur Volga-Don. Și o să construiască. El va fi partinic chiar dela pornirea lui în viață.

— Mai povestești-ne, bunicule, despre dumneavoastră! îl rugă Zavalișina, fata care era organizator de partid. Nu vă vom uita niciodată!

— Ei, da! ce mare lucru-i ăsta? răspunse Platonov evaziv. Străbunul nostru, Mareii Platonov, a lucrat la Canalul lui Petru! Canalul lui Petru era cu totul altceva: un vis gol, un fum, o nălucire...

Platonov dădu din mână a nimicnicie. Totuși, acceptă să povestească și despre Mareii.

Iată Volga, marea arteră care pornește chiar din inima țării... Dar apele ei se varsă în Marea Caspică, mare închisă, întemnițată, care nu are ieșire. Bazinul Mării Caspice formează cea mai întinsă regiune din lume, așa numită fără scurgere, adică lipsită de legătură cu sistemul oceanic mondial.

Iată Donul... El este legat de Marea Neagră care are ieșire spre sistemul oceanic mondial. Dar undele Donului sunt complet izolate de Volga.

Cumpăna dintre apele Volgăi și ale Donului se desfășoară în locul cel mai îngust pe o distanță de 101 kilometri, iar înălțimea ei este de 88 de metri în raport cu nivelul Volgăi, și de 44 de metri în raport cu acela al Donului. Această stavilă

a înălțuit căile fluviale interne ale Rusiei și a îngreunat legăturile țării cu celelalte popoare. Savanții numeau deficiența de amenajare a Volgăi și Donului „o greșală a naturii“.

Platonov expunea toate acestea la fel de simplu și de firesc, cum vorbise despre execuția sa.

— Dealungul Volgăi, spunea el, e lume multă, iar pe cursul inferior al Donului e grâu din abundență. Cum să le adunăm laolaltă? Transportul pe uscat, dela Don spre Volga, scumpește mărfurile. Imi închipui că deaceea le-a venit în minte să sape un canal. Numai poporul trudit nu s'a gândit la profituri, ci la muncă; vroia ca munca lui să nu se irosească, să aducă cât mai multe foloase, iar pentru aceasta avea nevoie de drumuri. Așa cred.

— Așa și este, confirmă inginerul.

Deși tânăr, era un om citit și imediat simțise că oaspetele său știe despre Canal multe, pe care nu oriunde le poți auzi.

— Cum să nu le știu? se minună Platonov când inginerul făcu o observație asupra orizontului larg al cunoștințelor sale. Atunci când comisarul grupului nostru de prospectare a fost în vagon la tovarășul Stalin, tovarășul Stalin i-a cerut cu strășnicie ca toți să citească cât mai mult, să studieze problema în adâncime. Am plecat la Rostov după cărți, dela Moscova ne-au trimis materialele mai rare din Academia Rusă. Am studiat proiectul țarului, iar acolo, între Volga și Don, am pipăit pe toate fețele vechiului traseu. Ce mai istorie a fost și asta!

În anul 1694, Petru I îl trimise pe prințul Curakin să cerceteze locurile dintre Volga și cursul superior al râului Ilovli — un afluent al Donului. După aceste cercetări, inginerii ruși alcătuiră proiectul unui canal de legătură, iar în anul 1697 începură să sape canalul între cursurile superioare ale râurilor Ilovli și Camâșinca — un afluent al Volgăi. Aici fu adus, împreună cu iobagi și soldați, Marei, iobagul prințului Curakin.

Recură primii doi ani ai construcției. Treizeci de mii de oameni trăiau în vizuini, în stăpănituri sălbatece. În fiecare zi, odată cu zorile, ei ieșeau de sub pământ ca niște vedenii, și începeau să sape. Mulțimile înaintau pe malurile râurilor Ilovli și Camâșinca, se înfundau în pământurile sărate acolo unde se săpa terenul pentru ecluză, stăteau în apă până la brâu. Inginerul militar care conducea lucrările, englezul Brennel era un om ignorant și neîndurător. El omora oamenii, snopindu-i în bătai, și îi chinuia, înfometându-i. Din zece muncitori, mureau opt. Dar din adâncurile Rusiei oamenii veneau mereu; nu se aflau drumuri care să ducă pe locurile construcției, totuși, mereu alte și alte gloate de iobagi găseau fără greș calea, luându-se după crucile mormintelor care însemnau stăpănitura într'o dără neîntreruptă dela Volga până la cursul superior al râului Ilovli. Cruci asemănătoare uneau cursul superior al râului Ilovli de cel al râului Camâșinca.

Dar forțele proaspete care veneau din adâncurile Rusiei nu ajungeau. Numărul muncitorilor dela Canal se împușina neîncetat: din treizeci de mii rămăseseră cincisprezece, iar apoi zece, și apoi opt.

La sfârșitul verii anului 1697, Brennel așeză la gura râului Camâșinca prima ecluză. Tradiția familiei Platonov spune că la această ecluză ar fi lucrat și Marei, că el ar fi văzut cum apa luă ecluza construită fără pricepere de Brennel și o aruncă cu zgomot în Volga. Temându-se să nu fie tras la răspundere pentru catastrofa, Brennel fugi de pe șantier și din Rusia, luând cu sine sacii de aur pe care-i adunase din specularea pâinii celor ce săpau canalul.

Sosi un alt englez, John Perry. El lăsă în paragină traseul lui Brennel și porni altul nou, mai jos, la o verstă de cel vechi. Traseul părăsit era contaminat de boli îngrozitoare și semănat cu cadavre în putrefacție. Acolo nu se mai putea lucra. Și iarăși începură săpăturile. Mai trecură trei ani. Noul traseu șerpuia alături de cel vechi. Albia canalului se adâncea mereu. Apărură primele ecluze. Și,

pe malurile canalului, crucile erau tot mai dese. Moartea îi secera pe oameni, dar Mării era încă în viață. El a stat la construcție până în ultima zi a lucrărilor.

În 1701, Perry ajuns în acești trei ani un om extrem de bogat, plecă de pe canal. La canal rămase prietenul său, Luke, și el englez. Și iar trecu câțeva vreme. Construcția, care înghițise mai mulți oameni decât un război, fu întreruptă pentru totdeauna.

Ieșise la iveală ignoranța, lipsa de cunoștințe a „specialiștilor“ englezi, angajați să conducă lucrările. Reprezentantul Academiei Ruse, adjunctul G. Inohodțev, cercetă construcția timp de trei ani. Raportă și el academicianului Rumovschi, despre josnicia strigătoare la cer a inginerilor englezi. „Eu nu afirm, scria G. Inohodțev, că acest canal e cu neputință de realizat... Brennel și după el, Perry, au grăbit executarea lucrărilor și au adus astfel mari pagube. Ba cel din urmă este atât de modest, încât nu spune niciun cuvânt despre diferența de nivel dintre Ilovli și Volga. De aici putem trage concluzia că Perry a început construirea canalului fără să facă nici măcar măsurătorile geometrice ale râurilor Volga și Ilovli, pentru a stabili diferența de nivel dintre ele.“

Toate acestea — lăcomia, ignoranța, josnicia „specialiștilor“ englezi — le-au plătit oamenii ruși cu prețul vieții lor. Ei au murit la canal; dar visul popoului a trăit mai departe.

Tradiția familiei Platonov, transmisă din generație în generație, povestește că atunci când construcția canalului încetă cu totul, Mării fugi la Don, la atamanul Bulavin. Iar câțiva ani mai târziu, în 1708, Mării aduse cazacii la canal. Cazacii cuceriră fortăreața dela intrândul Volgăi și o stăpâniră vreme îndelungată, ținând canalul în mâinile lor. Dar din Astrahan pornise asupra lor o oaste împărătească... De atunci, nimeni din neamul Platonovilor nu mai știu de soarta lui Mării.

— Da, aidoma unei năluciri s'a prăbușit canalul lui Petru, spunea Platonov. Năzuințele popoului nu sunt pe măsura țarilor, oricare ar fi ei. Dece? Pentru că în drumul țarilor se ridică stavila orânduiri vechi, întreaga lume veche. Ori aici, lucrurile stau așa: sau poporul își pierde puterea și năzuințele lui, și atunci piere, sau poporul triumfă și atunci se duce dracului toată lumea veche. Într'adevăr, poporul rus n'a slăbit; el și-a purtat năzuința sa dealungul celor patru secole de suferință: s'au alcătuit în acest timp peste treizeci de proiecte, asta nu-i glumă, dar lucrările n'au înaintat în patru secole nici măcar un pas! Însă forța popoului rus, s'a dovedit a fi uriașă. Vechea lume n'a rezistat presiunii ei și s'a prăbușit. Iată că năzuințele popoului s'au deșteptat, au căpătat aripi... a venit orânduirea socialistă, orânduirea care înfăptuește lucruri mari, nemaivăzute, de basm, pentru că este o orânduire a popoului, la cărma ei stă partidul comunist. Iar Canalul Volga-Don e acum viu, areva!

Platonov zâmbi și se uită la cei din jur: nu povestise oare degeaba?

Oamenii, unii gravi, alții tulburați, se uitau la el cu încredere, așteptând. Băețandrul cu pistrui își repezise trupul înainte și se vedea cum i se mișcă pieptul puternic din pricina răsuflării adânci; bătrânul sondor ședea nemișcat, fără să-și deslipească mâna de pământ; fata — organizator de partid, nota într'o agendă, iar inginerul, temându-se ca ei să nu-i scape ceva, i se uita peste umăr.

— Cred, continuă liniștit Platonov, că Mării a vrut să reia cu cazacii lui construcția, și s'o termine; canalul să ajungă astfel în mâinile popoului și acesta să plutească pe apele sale. Deja Don până la Volga, Stepan Razin a trebuit să-și târască vasele sale pe uscat, cu odgoanele. Emilian Pugaciov a înaintat și el spre Urali în acelaș chip. Ei aveau nevoie de o cale pe apă. Găsești oare în cărțile vechi ceva despre lucrul acesta? Numai inima îl bănuie, mintea însă vrea să știe, nu se împacă ea cu asemenea înegurare a trecutului...

— 5 —

Era spre dimineață. În curând trebuiau să se aprindă zorile și să vină o nouă zi. Construcția însă nu știa să deosebească ziua de noapte. Ea trăia neîncetat, răsăritul nu însemna pentru ea decât continuarea firească a măreței opere care se clădea.

Povestirea se sfârșise, dar sondorii rămâneau lângă foc. Niciunul din ei nu voia să plece, și Platonov văzu că povestirea sa zguduise puternic inimile acestor oameni; văzu și se bucură. El avea o mare încredere în viață și nu putea să admită gândul că inima omului muncitor nu răspunde la evocarea trecutului poporului său, trecut în care se desfășurase soarta tragică a lui Marei, constructorul drumului pe apă dela Volga spre Don.

Emoția oamenilor era firească și ușor de înțeles. După ziua istorică de 14 Mai 1918, când V. I. Lenin a pus problema Canalului Volga-Don în ședința Consiliului Comisarilor Poporului, marea problemă a poporului a devenit o parte integrantă din viața sovietică. La 22 Septembrie 1918, I. V. Stalin a scris despre Canalul Volga-Don cuvintele profetice: „Canalul, îl vom săpa...“ De atunci, în lumea noastră sovietică, ideia Canalului Volga-Don, a fost socotită o cauză vie, reală. Pentru desăvârșirea ei, guvernul sovietic, partidul, însuși I. V. Stalin, au lucrat neîncetat și au făcut apel la cele mai de frunte forțe ale științei din Țara Socialismului.

Dela instaurare puterii sovietice, nici-o singură zi nu a stat pe loc, problema Canalului Volga-Don. Aceasta nu mai era vechea problemă „târîtă cu odgoanele“, din vremea lui Petru I! Orânduirea sovietică a schimbat-o calitativ, i-a dat alte proporții, a transformat-o în chiar esența ei. Fiecare an de viață sovietică îi dădea trăsături noi, noi ramificări, iar ea s'a format și a crescut neîncetat, prefăcându-se într-o problemă a comunismului, multilaterală, atot-cuprinzătoare, grandioasă. Canalul Volga-Don a devenit un complex de transport, energetic, industrial, agricol, urbanistic; el schimbă fața pământului, deoarece înseamnă îmbunătățirea vechilor căi pe apă și realizarea altora noi, transformarea geografiei, crearea unei noi naturi.

Canalul Volga-Don nu a apărut cât ai bate din palme. După canalul cu numele lui I. V. Stalin, care unește Marea Baltică cu Marea Albă, și după canalul Moscova, drumul fluvial Volga-Don intră în viața țării ca o încununare a unei etape întregi de muncă gigantică la crearea noii geografii a patriei noastre: acest canal va comunica cu cinci mări, Caspică, de Azov, Neagră, Baltica, și Albă — deacum înainte le va lega pe toate între ele.

Construcția Canalului Volga-Don, a fost începută înainte de Marele Război pentru Apărarea Patriei, dar războiul a întrerupt lucrările. După victorie, țara socialistă a desfășurat pe o scară grandioasă construcția canalului.

Canalul Volga-Don, este tinerețea pământului sovietic. Inoît prin electricitate și apă, trezit feeric la viață, el va da roade nemaivăzute încă de omenire.

★

La răsăritul soarelui Platonovii plecară. Viața pe platforma Stalin se scurgea înainte, dar sondorii se despărțiră cu regret de oaspetele lor.

— Măcar pentru o zi mai rămâneți la noi, îl rugă Zavalișina pe Platonov în numele tuturor. Ați participa la ședința noastră de partid...

— Nu pot să întârzii, se justifică Platonov. Trebuie să-mi văd feciorii și să-i arăt lui Egor pe „Marele pășitor“... Din locurile pe unde se plimbă uriașul ne va veni apa. Dacă ați ști decând o visăm! Chiar din prima zi, colhozul nostru s'a numit „Volga-Don“.

Bunicul și nepotul porniră la drum.

OAMENI LA TABLOUL DE COMANDA

— I —

Când sosi Hotărîrea guvernului referitoare la reducerea termenului de construire a Canalului Volga-Don, în şedinţa activului de partid al Canalului se spusese următoarele cuvinte :

— Patria ne dă tot ce avem nevoie ; un singur lucru nu ne poate da ea : timp.

A doua zi, aceste cuvinte răsunară pe întinsul întregii construcţii. Ele fură rostite pretutindeni, pretutindeni oamenii începură să trăiască prin ele. Şi se văzu că acţionează asupra oamenilor atât de puternic, cum numai cuvântul partidului poate acţiona.

Problema care se punea era limpede : va reuşi oare voinţa colectivă a miilor de constructori să supună vremea ? Meritul comuniştilor de pe Canalul Volga-Don este tocmai acela de a-i fi învăţat pe constructori arta supunerii vremii. Comuniştii au educat în constructori pricepera de a cârmui timpul ca pe o forţă însufleţită. Aceasta nu mai era o simplă problemă de tehnică, ci acea trăsătură vie care deosebeşte o construcţie a comunismului de orice altă construcţie.

Nu degeaba a spus cineva despre Canalul Volga-Don şi despre oamenii lui :

— De pe această construcţie oamenii trebuie să se întoarcă tot atât de căliţi, ca şi navigatorii din zărilor pe care ei le-au atins primii.

Atunci când omul merge din sector în sector pe fundul uscat al Canalului Volga-Don, el îşi aminteşte fără voe de atelierele unei nesfârşite uzini : atât de multe maşini şi mecanisme sunt aici, atât de felurite şi de noi sunt ele. În această uzină oamenii construiesc o nouă cale pe apă.

Aproape de malul Volgăi, acolo unde canalul s'a unit cu fluviul şi e plin cu apă, a lucrat o instalaţie de drage hidraulice flotante ; debleul gigantic al intrândului Volgăi, este opera ei. Pe uscat, alte maşini prelungesc frontul de lucru al dragelor hidraulice. În locurile acestea începe celebra „Scară a Volgăi“ — un şir de ecluze care sune ca nişte trepte cumpăna apelor. Platformele acestor construcţii înzestrate cu tot felul de mecanisme, seamănă cu uzinele navale de prim rang. Pe malul Volgăi, ecluzele sunt dese. Aproape că stau una lângă alta.

Şi abia după ecluza a treia se deschide liber drumul de apă al Canalului, care merge până departe spre Don. Pe această porţiune, Canalul a şi fost pavat, el e aproape gata. Totuşi, şi aici continuă să lucreze maşinile. Ele se caţără pe coamele înalte ale haldelor, împrăştiind şi nivelând aceste îngrămădiri de pământ.

Dar iată, Canalul descrie o curbă lină, se iveşte o nouă privelişte. Unele maşini scot rămăşiţele de pământ de pe fundul albiei, autocamioanele forfotesc într'un neîncetat dute-vino. Alte mecanisme muşcă pământul şi-l târăsc departe de drumul Canalului ; al treilea fel de maşini bătătoresc digul, plimbându-se greoaie şi lovindu-l cu pumnii lor de oţel. Ceva mai departe, maşinile nivelează taluzul Canalului, tăindu-i profilul întocmai după indicaţiile proiectelor.

Apoi vine o nouă ecluză. Şi iarăş traseul Canalului, atras spre stepă ca înspre adâncurile unui vârtej.

Până la Don, locurile se înfăţişează mereu aceleaşi : maşini, maşini, maşini... Într'o neconţinută mişcare fiecare din acestea înaintează în alt chip : unele se smucesc greoaie pe şenile, altele alunecă dealungul căilor ferate sau păşesc clătinându-se, grave. Dar toate au aceeaşi putere neobişnuită în tehnica construcţiilor, şi laolaltă, înlocuiesc munca manuală a câtorva milioane de oameni.

Priveliştea construcţiei este neobişnuită. Chiar din primele zile ale construirii Canalului Volga-Don, atunci când nu se iviseră decât semnele palide a ceea ce

avea să fie, se văzu clar caracterul nemaîntâlnit al acestei construcții: așezări omenеști bine amenajate, cu teatre și străzi asfaltate, apărură pe traseul abia indicat al Canalului, se ridicară numeroase uzine și întreprinderi, se construiră căi ferate de acces, șosele și linii de înaltă tensiune. Mărețul plan stalinist se desvăluia constructorilor, trăptat, asemenea unei lumi necunoscute.

Neîncetat pulsa din adâncurile țării izvorul dătător de viață, revărsându-se aici, tumultuos și nesecat. Fiecare constructor al canalului simțea acest lucru. Construcția canalului primea zi de zi câte două mii de vagoane cu diferite încărcături — materiale și utilaje. Pe numeroasele șantiere se montau neîncetat noi mașini de construcție. Combinatul-Școală al Canalului dădea mii și mii de muncitori cu calificări noi, care se așezau în fața tablourilor de comandă ale celor mai complicate mecanisme. În ceasurile acelea, un inginer eminent a spus :

— Cu construcția Canalului Volga-Don începe o pagină nouă în istoria tehnicii mondiale. Până la el, nimic din tot ceea ce a fost nu a depășit tinerețea tehnicii.

Ideia de a reduce termenul de construire a Canalului Volga-Don a crescut din avântul furtunos al forței materiale a țării noastre. Dar, în acelaș timp, ea a fost rodul înălțării morale a omului sovietic. Ea a triumfat, ca un exemplu luminos al legilor vieții sovietice, ca un rezultat al concepției comuniste despre viață și natură. Oamenii canalului Volga-Don, muncitorii lui „de rând“, nu mai seamănă cu cei care au clădit, înainte de intrarea în istorie a marilor construcții ale comunismului. Ei sunt oameni culți, învățați, cu o mult mai ascuțită percepere a lumii. Munca de astăzi a constructorului e pătrunsă de fantezia creațiilor tehnice. Constructorul de pe șantierele comunismului e omul care stăpânește tehnica ; locul său de muncă e tabloul de comandă al mașinii. Acest fel de a munci nu are precedent în istorie.

Iată unul din pichetele Canalului. Printre alte mecanisme lucrează aici excavatorul cu multe cupe „EM-301“. În cabina luminoasă, lângă tabloul de comandă, un tânăr șade pe un scaun confortabil. Construcția sincronizată a excavatorului, format din câteva mașini, reprezintă un adevărat complex tehnic, dar dirijarea acestuia este simplă și ușoară : din când în când mașinistul Iacob Durnev întoarce puțin pârghiile în miniatură de pe tabloul de comandă, și docil, complicatul mecanism execută mișcările ce i se cer. Iată, mecanismul umblă pe calea lui ferată. Brațul de cupe în lanț neîntrerupt, coboară exact la adâncimea pe care trebuie s'o aibe, după desen, panta canalului. Cupele aleargă una după alta, apucă pământul, îl ridică, și apoi îl trec pe aripa transportorului ; iar transportorul gonește cu el departe, cât mai departe de Canal. În urma mecanismului rămâne o pantă netedă și frumoasă.

Motoarele ascuse în mașină, nevăzute, dar supuse lui Iacob, sunt cele care fac munca atât de simplă. Iacob apasă pe un buton și brațul coboară, apasă pe alt buton și întreaga mașină merge îndărăt. Iar cupele își fac munca lor. Pământul se îngrămădește undeva, departe de canal. Tabloul de comandă n'are decât șase bufoane și manete. Ele ajung însă pentru a sili mașina să facă toate mișcările necesare. Aceasta e foarte ascultătoare, huruie liniștit, cântă încetșor, de abia o auzi. E atât de „grijulie“, încât strânge după sine cablul electric, înfășurându-l pe un tambur, iar când înaintează, desfășoară cablul cu zgârcenie, atât cât trebuie.

Colhoznicul Iacob a învățat la școala de șapte ani și a urmat niște cursuri pe Canalul Volga-Don.

— Celui care iubește electricitatea și mecanica, spune el, această mașină îi e cum nu se poate mai pe plac.

Măinile lui Iacob stau liniștite pe tabloul de comandă ; dar fața lui tinerească, cu ochi curioși și pătrunzători, s'a însuflețit.

Mașina lui nu pare mare ca volum. Ea este ajurată, elegantă ; poate chiar fi socotită o creație fragilă. Dar câtă putere în ea ! „EM-301“ înlocuiește până la

1000 de săpători. Dar săpătorii nu sunt în stare să îndeplinească o muncă atât de precisă ca aceea pe care o îndeplinește Iacob Durnev cu mașina lui ascultătoare. Respectând cu exactitate proiectul, Iacob trece întocmai pe pământ liniile de pe scheme. Astfel el execută o operație complexă, de specializare inginerească.

În fața lui „EM-301“ lucrează excavatorul lui P. T. Drokin, transportând cu cupele pământul, în autocamioanele basculante. Alături, pe marginea Canalului, o mașină grea pentru afânat, scormonește cu putere malul; în urma ei înaintează un buldozer; tot aici, mușcând cu lăcomie țărâna, se târâie cu zgomot screperii imenși. Aerul e plin de duduitul motoarelor și de huruitul șenilelor. Stepa arde, e zăduf, dar la ferestrele mașinilor se văd fețe liniștite; pe ele nici-o urmă de încordare. Fără să se oprească o singură clipă, P. T. Drokin lucrează un ceas, două, trei...

— Un muncitor de prim rang, spune cu respect despre Drokin, șeful de echipă. Se cunoaște că cei de-aici au școala noastră!

Ei s'au urcat pe „mașinile deștepte“, ca muncitori calificați; unii vin de prin orașe, alții dela țară, dar acum e greu, ba uneori deadreptul cu neputință, să deosebești orășanul de locuitorul cătunului colhoznic. Aici, pe această construcție a comunismului, muncitorii sovietici trec printr'o școală nouă a vieții, din toate punctele de vedere superioară.

— 2 —

Brigada muncitorilor auxiliari a fost trimisă pe înserat. Oamenii trebuiau să se prezinte pentru repartizare șefului lucrătorilor de pe ecluza nr. 2, Ivan Ilici Șmacov, abia a doua zi dimineață. Chiar în acea seară însă, inginerul-șef al ecluzei telefonă direcției raionului de construcții, și începu să strige indignat în receptor: el avea nevoie de betoniști, muncitorii auxiliari îi erau necesari abia în al doilea sau în al treilea rând, cu trimiterea lor ar fi putut să se grăbească mai puțin.

Ivan Ilici nu se amestecă în vorba inginerului-șef, nou venit la construcție; socotea însă că acesta face gălăgie de pomană, din necunoașterea acelor probleme ale construcției pe care îi le însușești numai cu timpul.

— Dar dumneata de ce faci? i se adresa inginerul-șef. Doar chestiunea aceasta te privește și pe dumneata!

Om liniștit, și care nu se deosebea prin nimic de ceilalți, stând mai totdeauna oarecum în umbră, Ivan Ilici nu găsi răspunsul cuvenit inginerului; după un răstimp de tăcere spuse:

— Mulțumesc pentru oameni.

Numai din politețe ascultă el mai departe cuvintele inginerului. Era preocupat de altceva: ce fel de oameni îi veniseră, de unde?... La ora 8 seara, de îndată ce se termină schimbul, Șmacov se îndreptă spre locuința în care se instalase noua brigadă. Muncitorilor li se repartizase o căsuță luată în primire dela constructori abia cu o zi în urmă. Când șeful lucrătorilor apărură acolo, oamenii, proaspăt îmbăiați, dormeau obosiți de căldura din timpul zilei. Șmacov nu vru să-i trezească. Tocmai se pregătea să plece când auzi de pe verandă foșnetul unor hârtii, fășăit de pași înceți, și niște zgomote cristaline, pesemne făcute cu un pahar și-o linguriță. Șmacov deschise ușa. Pe verandă se afla unul din locatarii căsuței. Tot acolo fusese așezat patul său de care nu se atinsese. Era un tadjic. Privindu-l neprietenos pe Șmacov, îi întoarse spatele în tăcere și începu să-și amestece ceaiul cu furie. Pierdura era atât de tare încât Șmacov se minună cum de poate s'o bea cineva. Dar tadjicul se apropie de ceainicul de pe reșou și-și mai puse încă două lingurițe de frunze în pahar.

— Mulțumesc! spuse tăios tadjicul, nu se știe pentru ce. Mulțumesc! Am venit din Tadjichistan... Cu privirile fulgerânde, își continuă monologul întretăiat:

— În colhozul „Tadjikistan Surh“ am fost întotdeauna pe locul întâi. Rețeaua mea de irigare e cea mai bună din raion. Mulțumesc!

Ivan Ilici nu pricepea nimic.

— Uitați-vă!

Tadjicul îl luă de mână și-l duse lângă masa pe care se găsea un ziar desfăcut, destul de șters și de vechi. Ivan Ilici examinează ziarul fără grabă. Acesta era din vremea construirii Canalului Fergana și reprezenta portretul mare, destul de asemănător, al tadjicului. Comparându-l cu originalul, Ivan Ilici observă:

— Foarte bine făcut.

Sub fotografie era scris: „Matoîșo al nostru“.

— O inscripție plăcută, încheie Ivan Ilici.

— Da! spuse Matoîșo.

El se duse în hol, trânti ușițele dulapului și în curând se întoarse, purtând în mână o diplomă aurită, strălucitoare. Ivan Ilici o examinează și pe aceasta. Apoi îl laudă din nou pe posesorul ei.

— E puțin?! exclamă Matoîșo. Iată, poftim!

Desfăcu pumnul în care sclipi ordinul Drapelului Roșu al Muncii. Ivan Ilici se ridică în picioare și se uită cu considerație la tadjic.

— Mulțumesc! repetă autoritar acesta. Eu nu sunt decât un muncitor auxiliar. Un an m'am sbătut ca să plec la Canalul Volga-Don. Un an! Înțelegeți?

În ușa verandei se ivi un om înalt, lat în spate și cu mâini mari, trandafirii încă din pricina băii.

— Matei, spuse omul către Matoîșo, ajungă-ți... Așteaptă. Așteaptă!

După accent se vedea că era din regiunea Volgăi. Chipul său blând rusesc exprima grijă și simpatie.

— Unchiule Vasia, strigă Matoîșo, mă simt ofensat!

— Așa e el, repezit, aprecie unchiul Vasia către Ivan Ilici. S'a încins încă de dimineață și până acum n'a izbutit să se răcească. Bea ceaiul ca apa. — Și tu, mă rog, de ce sbieri la om? îl atacă sever unchiul Vasia pe Matoîșo. Dece țipi la el?

— Comunist? cercetă mândros tadjicul întorcându-se spre Șmacov. Așa?! Mulțumesc! Cui să vorbesc dacă nu unui comunist?!

Părea că și unchiul Vasia începe să se înfierbânte. Pe gât i se umflase o vână groasă și gura i se înăsprise.

— Ei și ce, spuse el apăsător, comunistul e cuierul tău?! Vrei să agăți de el tot ce arunci de pe tine?!

— Eu vreau la beton, la electricitate, la metal, replică tadjicul cu aceeași înflăcărare. Mâinile mele o răvnesc, mâinile mele! Eu iubesc mașinile, mâinile mele doresc o mașină...

— O istorie obișnuită, mormăi pe sub mustață Șmacov.

Unchiul Vasia tăcea, dezolat. Mânia i se potolise tot atât de repede cum i se deșeptase. Pândind momentul în care Matoîșo pune la loc ziarul, diploma și ordinul, unchiul Vasia îi spuse lui Șmacov că Matoîșo a fost propus brigadier, dar a refuzat, că el are o logodnică pe care o iubește la nebunie, că a fost grav rănit pe front și e totuși sănătos tun.

Matoîșo stătea lângă rampa verandei și se uita cu melancolie la stradă, la torentul neîntrerupt al mașinilor încărcate cu piatră, fier, pământ, ferme metalice. Toate acestea treceau prin fața ochilor lui, fără să-l mai turbure, fără să-l mai miște. Ivan Ilici încercă să intre iarăși în vorbă, dar Matoîșo nu-l asculta.

— Betonul cere o muncă complicată, spunea Șmacov. Aici nu ajung cursurile! Dar afirm cu tărie: brigada va ajunge și la beton.

În ochii lui Matoîșo, ceva se aprinse, fulgeră și se stinse. Tadjicul nu rosti niciun cuvânt. Abia în timp ce Ivan Ilici se pregătea de plecare — se făcuse târ-

ziu, în orașel ardeau luminile iar deasupra lor cerul era roșu purpuriu ca un incendiu — Matoișo spuse :

— Fără îndoială... voi lucra și eu...

Dar ochii lui nu mai aveau niciun luciul, el stătea pierdut, golit de gânduri. Unchiul Vasia se duse să-l conducă pe Șmacov și să vadă ecluza pe care urma să lucreze brigada. Vrând să-l liniștească pe șeful lucrătorilor, unchiul Vasia îi spuse că totul se va aranja, că Matoișo este un om cu suflet și înțelegător. Dar unchiul Vasia se străduia în zadar : Ivan Ilici era departe de a fi supărat, el se gândea la ceva, mintea lui frământa ceva. Într'adevăr, avea o singură supărare : nu reușise să-l vadă pe brigadier ; acesta nu se trezise în timpul vizitei sale ; plecând, Ivan Ilici îi auzise sfârșitul sonor.

— Peste trei luni brigada voastră trebuie să treacă la beton, spuse Șmacov în timp ce-și lua rămas bun dela unchiul Vasia. Comunică acest lucru brigadierului, și, mai ales, lui Matoișo.

...Vremea se scurgea repede dar plină de încercări grele. „Brigada de pământ“ — așa își numise Matoișo brigada — era folosită la lucrările auxiliare, care nu aveau nici loc de muncă precis, nici sarcini dinainte stabilite. De fapt, ea ecluza totul se făcea cu ajutorul mașinilor. De aceea oamenii din brigadă erau nevoiți fie să pregătească încărcătura pentru macarale, fie să curețe pământul, fie să strângă gunoiul, fie să ducă scânduri dulgherilor. Desigur ei făcuseră treptat cunoștință și cu alte lucrări, le observară, ba uneori îi ajutau pe sudorii electrici, sau chiar pe betonisti, fără a mai vorbi de dulgheri. Totuși, aceasta se întâmpla mai rar.

Ivan Ilici urmărea brigada neîncetat. Acest om se dovedi socotit și metodic ca un pedagog. El apărură la „brigada de pământ“ și spuse :

— Deocamdată, toți îi ajutam pe dulgheri...

Brigada se îndreptă spre cofragii, de unde se auzea zgomotul topoarelor și scârșnetul fierăstraielelor. Apoi Ivan Ilici trimise brigada la lucrările de armare, după aceea printre betonisti. În brigadă erau oameni de toate soiurile, dar unchiul Vasia începu să observe că ei se strâng laolaltă, se apropie unii de ceilalți.

— Bagă de seamă, Matei ! îl făcu el atent pe Matoișo. Ivan Ilici e un om meticulos !

Dar pe Matoișo îl mâncau palmele : vroia cu orice preț să ajungă betonist. El năzuia spre beton cu toată ființa sa, s'ar fi lipit de el. Unchiul Vasia remarcă, filosofic :

— Nerăbdarea ta, Matei, se datorește numai faptului că vii dintr'o regiune de munte. Dintotdeauna muntenii sunt oameni repeziți.

Drumul „brigăzii de pământ“ spre beton se arătă a nu fi chiar atât de simplu. Brigada făcuse primul pas : deprinsese lucrările în piatră. Pietruirea îi învăță cât de important este ca zidurile să nu aibe goluri. Apoi oamenii trecură la armare. Pe galeriile ecluzelor brigada instala ferme imense. De astădată lui Matoișo îi folosiră deprinderile sale de muntean : e destul de greu să înalțezi la mare înălțime, prin labirintul metalic. Dar, din alte considerente, nu se putea ca brigada să treacă peste lucrările de armare : betonul se așează pe armătură și de aceea armarea trebuie cunoscută.

Oamenii suiau neconținut, din treaptă în treaptă. Lucrau minunat, și veni ziua când Ivan Ilici desfăcu întâia oară în fața lor, desenele construcției. Matoișo și-a întipărit în minte pentru toată viața acele clipe. Liniile desenului îi vorbiră într'o limbă neobișnuită. Ele îi povestiră atât de limpede despre ecluză, încât lui Matoișo i se păru că trece prin camerele ei, pătrunde în interiorul betonului, străbate până în adâncul fundațiilor masive. Ecluza se dovedi însă a fi o construcție dintre cele mai complicate, lucru pe care Matoișo nu-l bănuise niciodată. Și făcând o astfel de descoperire, el se intimidă.

— Nu-i nimic deosebit : doar astea toate sunt opera mâinilor omului, observă Ivan Ilici.

Brigada nu mai urca acum pe galerie înainte de a examina o oră sau două desenele. Și, invariabil, Ivan Ilici participa la acest ceremonial.

— Ehei, Ivan Ilici ! Așa cap zic și eu ! gândea unchiul Vasia. Pe semne că a fost învățător.

Brigada se mai numea încă „de pământ“. Matoișo blestema cuvintele care-i scăpaseră la mânie, într'un chip atât de nefericit. Dar ce să-i faci ? Chiar și fata lui îi scrisese o scrisoare pe al cărei plic erau menționate aceste două cuvinte.

— Da, da... îl lămuri unchiul Vasia. Ai vrut-o ?! Acum frământă-te, simte și tu !

Impreună cu fermele de oțel pe care le instala, brigada se ridica și ea încet, spre culme.

În urma ei veneau betoniștii. Oamenii în salopete de doc trainic, cu cisme de cauciuc și cu mănuși imense de cauciuc, aruncau din când în când o privire „brigăzii de pământ“, socotind-o rivală primejdioasă în întreceri. Cam pe vremea aceea vorbi pentru prima dată unchiul Vasia betoniștilor, dela suflet la suflet. Și el află cu uimire că acești oameni care mânuiau vibratoarele electrice străbătuseră aproape acelaș drum ca brigada sa, și că pe ei îi scosese la lumină acelaș Ivan Ilici.

— Ei, ăsta om ! se minună unchiul Vasia. Desigur că a fost directorul unei școli cu zece clase.

Valoarea lui Șmacov crescuse și în ochii lui Matoișo.

— Vedeți, Ivan Ilici, se scuză Matoișo, știam eu că e mare Canalul Volga-Don, dar nu mi-l închipuisem chiar atât de complicat.

— Nu-i nimic deosebit aici, răspunse Ivan Ilici. Totul este opera mâinilor omenești.

Și iată că într'o dimineață, Șmacov aduse brigadierului o adresă către Combinatul Școală al Canalului.

— Pentru repartizările la cursurile de betoniști.

...Mai târziu Ivan Ilici vorbi despre „brigada de pământ“ la o adunare de partid :

— Minunat a mers brigada ! Nici nu e de mirare. Oamenii au suflet sovietic, în aceasta stă puterea lor.

— 3 —

Dimineață... Soarele nu s'a încins încă și în aer mai plutește răcoarea nopții binefăcătoare de Sud. La ecluza a doua se lucrează ca de obicei, construcția pare un stup de șgomote. În spre amonte, a început încă de cu noapte turnarea betonului la lucrările de mare răspundere ale unui uriaș masiv. Armătura, asemănătoare unei dantelării de oțel, înfățișează ochiului labirinte, puțuri, console. Brigada betoniștilor care lucrează pe această dantelărie își termină tocmai prima normă, dar va da desigur mult mai mult, știe doar să îndeplinească și patru norme jumătate pe zi. Este fosta „brigadă de pământ“.

Din masiv, din împletiturile de oțel ale armăturii, se împrăștie în jur un duduț monoton, gros ; curentul electric este conectat. Matoișo, un tânăr cu fața lată, cu o tiubetică tadjică pe vârful capului, lucrează pe partea cea mai grea a masivului, treptele înguste cu armătură deasă. În mâinile lui, vibratorul răsună ca un bas. Mașina electrică ușoară, dar puternică, care produce un număr infinit de vibrații pe secundă, intră lin în masa betonului și se afundă nestânjenită în ea. Într'o clipită betonul începe să fiarbă cu clocote reci în jurul vibratorului. „Se topește“, se tasează. Așa și trebuie ! Topindu-se, întreaga masă a betonului răsună ;

ea se va transforma într'un solid monolitic foarte puternic, peste care se vor rotsogoli multe ape și multe veacuri.

— Unchiule Vasia! strigă Matoișo spre celula vecină ascunsă de schelăria elevatorului. Aveți nevoie de ajutor?

— Te-e-ermin! se aude glasul tărăgănat, cu accentul specific celor din regiunea Volgăi.

Din celulă iese la lumină unchiul Vasia, îmbrobodit cu un fular imens. Salopeta lui groasă, blândul lui chip rusesc, zâmbitor, sunt aproape în întregime acoperite de stropi de beton.

— O să cucerim și acest masiv! spune unchiul Vasia. Dar se lasă greu, tare greu se lasă!

Triumful planului stalinist, este triumful voinței omului sovietic.

Pe o mare construcție inovatoare se cere oamenilor o încordare neobișnuită, este necesar ca munca întregului colectiv să fie deosebit de armonioasă și de precisă. Pentru aceasta trebuiesc însă valorificate toate rezervele, trebuie făcut apel la hotărâre și stăruință.

Canalul Volga-Don este, dela început până la sfârșit, o construcție inovatoare. În legătură cu aceasta, inginerul Micunovici a spus următoarele:

— Aici se desfășoară o bătălie tehnică de o complexitate nemaiîntâlnită. Se crează pe scară imensă o experiență nouă. Foarte des rezolvăm sarcini neașteptate, și pentru fiecare pas înainte avem nevoie de o pregătire inginerească. Dacă ne retragem o singură dată, trebuie să ne retragem și a doua, și a treia oară. De aceea trebuie să mergem numai înainte. Dar aceasta duce nemijlocit spre nou. Fără hotărârea de a găsi, de a descoperi noul, nici nu trebuie să ne apucăm de lucru.

E de ajuns să stai la Canal o lună-două, pentru a deosebi în viața giganticei construcții una din minunatele ei trăsături: forța voinței colective. Această voință stăpânește întreaga construcție. Dar totodată cu greu ne-am putea închipui condiții mai bune pentru dezvoltarea individualității creatoare a constructorilor, decât acelea care există pe marea construcție a comunismului. Aici trăiește și acționează un colectiv, căruia fiecare om și orice inițiativă creatoare îi sunt deosebit de scumpe. E lesne de înțeles ce înseamnă în munca acestui colectiv câștigarea chiar și a unui singur minut suplimentar, la o mașină ca aceea de pildă a lui Iacob Durnev, care înlocuiește împreună cu unicul ei cărmaci până la o mie de săpători.

Forța unui asemenea colectiv este într'adevăr de nemăsurat, dar ea trebuie trezită și educată. În viața și în munca oamenilor se nasc neconținut trăsături noi. Multă vreme ele nu se pot observa din afară, pentru că ele nu se manifestă vizibil, se ascund în adâncul caracterelor. Și aici se pune în fața comuniștilor sarcina de a vedea aceste trăsături și de a ajuta la dezvoltarea lor.

...Dacă vizitezi la el acasă, pe un constructor al Canalului Volga-Don, seara, sau în zilele când oamenii sunt liberi, descoperi și îți explici multe lucruri care îți s'au părut până atunci insesizabile. Adeseori, „simpli muncitori“, tineri sau bătrâni, stau aplecați deasupra cărților de tehnică, notițelor, proiectelor. Unii dintre ei urmează cursuri serale, ori învață în școlile fără frecvență. Dar mulți fac apel la scheme și cărți doar pentru a îmbogăți munca pe care ei o îndeplinesc pe construcție, fără a urmări să devină ingineri sau tehnicieni. Ei vor, pur și simplu, ca munca lor să fie cât mai folositoare, mai modernă și mai înaintată. Ei au și caiete de prelegeri, și schemele desemnate cu grijă, ale mașinilor pe care lucrează, și note din convorbirile cu inginerii.

E noapte adâncă. Toți dorm în locuința familiei Lukin. Numai Nicolai Lukin, mașinistul de pe unul din micile excavatoare pășitoare, nu doarme. Au trecut multe nopți izgonite de zorii pe care Nicolai Lukin i-a întâmpinat plecat deasupra filelor scrise. Necesitatea de a se apuca de această îndeletnicire i-a apărut lui Lukin în

mod firesc, inspirată de munca lui. Cuvintele se aștern pe hârtie pline de importanță, convingătoare :

„Lucrul cel mai de preț și cel mai scump pentru mine îl constituie faptul că particip la Marea Construcție a Comunismului. Ea a fost plănuită de geniul omnirii, tovarășul I. V. Stalin, și eu sunt fericit că munca mea ajută la îndeplinirea proiectului stalinist.

„Terminăm construcția. Ea va fi o adevărată binecuvântare pentru milioanele de oameni sovietici. — Pentru țările burgheze o asemenea construcție este ceva nerealizabil. Iar la noi, Canalul e viața însăși; noi suntem stăpânii și noi construim sub conducerea partidului comunist. Noi nu cunoaștem piedici.

„Mi-am spus : nu-ți precupeți puterile și stăruința ! Orice s'ar întâmpla, trebuie să-ți însușești tehnica noastră minunată, să obții dela ea tot ce-ți poate da ! Să folosești timpul de muncă până la cel din urmă minut. Brațul să aibe unghiul de rotație cel mai mic cu putință. Să nu târâi cupa degeaba ! Să nu pășești fără folos ! Mașina să execute numai munci utile ! Dar eu singur nu pot ajunge la asemenea rezultate. Tehnica a devenit alta. Unitatea întregului echipaj al mașinii, iată unde trebuie căutată chezașia victoriei.“

Șeful de echipă F. N. Zamulin, un om mai în vârstă, întârzie și el mult timp la biroul său. Lucrând la soluri și ape subterane, el are prilejul să afle multe. Istoria ecluzelor este istoria luptei gândirii tehnice împotriva torentelor subterane, ascunse, împotriva schimbărilor neconținute din sol... În fața ochilor șefului de echipă iau chip a ceea ce groaznicele catastrofe dela centralele hidrotehnice și barajele din Statele Unite ale Americii. Nu, la noi nu se pot petrece asemenea fapte ! Prin traicile lucrări hidrotehnice ale marilor construcții ale comunismului, apele vor curge liniștite dealungul veacurilor.

Zamulin cercetează proiectele, le citește liniile... Timpul trece. Se apropie miezul nopții. Ca de obicei la ceasul acesta, secretarul organizației de partid vine la șeful de echipă. El vrea să știe cum se descurcă Zamulin cu proiectele, îl ajută.

Iar a doua zi, în biroul organizației raionale de partid, se reia din nou în discuție una și aceeași problemă care-i frământa neconținut, „Despre activitatea cu cadrele“ : despre noile trăsături ale oamenilor, despre noile cerințe ale vieții.

MARELE PĂȘITOR

— 1 —

Pe Canalul Volga-Don, primăvara anului 1951 a fost timpurie și grea. Apa a inundat Canalul și aproape toate ecluzele. Excavatoarele s'au înfundat în pământul mlăștinos.

În regiunea de stepă, în satele de pe Volga și Don, la Stalingrad, oamenii erau îngrijorați de greutățile ivite în calea constructorilor : vor reuși ei oare să le facă față ? În acele zile se răspândi la Stalingrad șovrul că marea excavator pășitor din raionul de construcție Vodorzdelnâi a suferit, asemenea unei corăbii pe mare, o catastrofă.

— Ce nenorocire ! declară descumpănită o femeie bătrână, în timp ce se suia în vagonul tramvaiului la una din stații. Se spune că „Uriășul“ nostru s'ar fi înămolit în raionul Vodorzdelnâi. Oare s'o fi scrântit-o cei de-acolo ?!

În vagon se făcu gălăgie, vestea îi tulbură pe călători. Un bărbat cu mâini mari îi bătătorite spuse tare :

— Acolo sunt oameni de partid ; vor trece ei și peste asta !

— Te cred și eu ! intră în vorbă femeia bătrână. Doar n'o să lase să se întâmple o nenorocire ! Dacă sunt membri de partid, nu pot îngădui așa ceva.

Ca să risipească neliniștea, un inginer de pe Canalul Volga-Don care călă-

torea întâmplător în acel vagon, se grăbi să povestească despre starea de lucruri de pe construcția Canalului.

Excavatorul pășitor cu o cupă de 14 metri cubi, „Uriașul“ sau „Marele pășitor“, așa cum fusese numit pe construcție pentru a putea fi deosebit mai ușor de celelalte excavatoare, trecuse într'adevăr prin zile grele. Părea că gigantul de oțel căzuse prizonier al pământului și încetase să se mai supună oamenilor. Situația era ciudată. Toate cele patruzeci și opt de motoare ale excavatorului funcționau, în spațioasa sală a mașinilor se auzea obișnuitul șgomot monoton, urechea nu prindea sunete „străine“; tabloul de comandă, aparatele și pârghiile de conducere lucrau tot atât de bine ca de obicei, dar brațul nu voia cu niciun chip să se rotească; stătea nemișcat iar în locul lui se învârtea așa numita „bază“ — temelia excavatorului; atunci când maistrul împinse pârghia care comanda cupa, aceasta rămase neclintită; în schimb întreaga construcție a mașinii de oțel, în greutate de 72.000 de puduri* începu să se miște spre cupă, spre debleul larg căscat al Canalului.

Era un moment critic.

Organizatorul de partid al echipajului, inginerul S. A. Plehanov, convocă o ședință deschisă a grupului de partid de pe excavator. Împreună cu maistrii nemembri de partid, comuniștii începură să caute soluția. Cum „Marele pășitor“ scoase primele cupe de pământ în August 1950 ei aveau câștigată experiența lunilor de vară, de toamnă și de iarnă. Dar primăvara nu o experimentaseră încă.

Gigantul stătea la marginea prăpastiei, pe care părea că o săpase pentru el însuși. Iși pierduse aderența la sol și „baza“ lui luneca pe pământul mocirlos, asemeni unui ski canadian rotund.

— Trebuie să întărim pământul, propuse Plehanov.

Era un lucru evident. Dar cum să-l întărim?

Impotmolindu-se în noroi până la brâu, excavatoriștii aduseră și vâriră sub mașină traverse și pari; însă gigantul se lăsa tot mai jos în glodul moale. Oare va putea el păși, acum când era atât de adânc înfundat în pământ? Începură să întărească solul la „picioarele“ mașinii, așezând dedesubtul lor bârne și pietre. Gigantul se liniști; nu se afundă mai mult.

Șeful excavatorului hotărî:

— Trebuie să pășim... Cât mai repede, departe de Canal!

Maistrul Mihail Mitroșin sui la tabloul de comandă la mașinii. În curând se arătă la ferestruica de sub brațul excavatorului și toți văzură cum se așează în fotoliu, apropiindu-și microfonul de gură. Brigada lui era de serviciu în hala mașinilor. Și iată că în megafon se auzi glasul lui Mihail, care dădea comanda de pășire...

Înainte de a lucra pe „Marele pășitor“, Mitroșin a cunoscut multe excavatoare și multe mari construcții. El a avut de-aface și cu funcționarea sincronică a mecanismelor de cale ferată. Memoria și cunoștințele sale în domeniul mecanicii sunt uimitoare. Zgârcit la vorbă, puțin prietenos, el e mai degrabă dispus să arate, decât să vorbească. Dar de data aceasta el nu putea nici măcar să arate...

Totuși, prin nu știu ce fel de simț interior, în cele din urmă el ghici ce era de făcut.

Data fiind situația în care se găsea „Marele pășitor“, nimeni nu se aștepta la un succes rapid. Gigantul stătea nemișcat. Toate cele patruzeci și opt de motoare ale lui duduiau. În sala mașinilor se auzea scârțâitul sonor al comutatoarelor automate: Mihail încerca fiecare motor și toate stațiunile sălii mașinilor. Deodată el se aplecă deasupra tabloului de comandă, și parcă înțepeni așa. Imediat se auzi caracteristicul sunet monoton, asemănător vibrației unei coarde de pian. Incepea oare pășirea?! Mihail silea toate stațiunile să lucreze.

*) Un pud = 16 Kg

Excavatorul își scoase cu încetul picioarele din glod, fără să-și miște „baza”. Apoi coborî picioarele și se așază pe ele, ridicând „baza”.

Și... pași!

În ferestruică se zări o clipă fața încordată a lui Mihail Mitroșin. El spuse ceva, dar nu-l asculta nimeni. Gigantul se smulsesse din încleștarea pământului și, zdrobind parii uriași din drumul său, pășea pe terenul stabil pregătit dinainte.

...Acest caz a fost numit în presa sovietică „pasul lui Mitroșin”. Maestrul biruise ultima piedică: greutățile neprevăzute ale primăverii. Acum, în fața „Marelui pășitor” se deschidea un drum larg, pe care totul era cercetat și cunoscut dinainte.

August 1950 — August 1951. Anul întâi! Gigantul de oțel l-a străbătut.

În acest an s'a scurs timpul dela cei dintâi „pași”, de familiarizare cu mișcările excavatorului, până la deplina stăpânire a mașinii. În acest an, pe jumătate de învățătură, pe jumătate de muncă, echipajul „Uriașului”, alcătuit numai din șaptesprezece oameni, a scos un milion și jumătate de metri cubi de pământ și l-a așezat în movile dealungul Canalului. Asemenea cifre nu pot fi înțelese cu închipuirea. Fapte de un soi atât de neobișnuit trebuiesc văzute cu ochii.

Dealungul multor kilometri poți zări desfășurându-se prin stepă un lanț deluros care-ți înalță culmile spre cer. La picioarele lui se întinde o lungă prăpastie. Îți vine greu să crezi că dealurile nesfârșite, prăpastia adâncă sunt o creație a mâinilor omenești. Și totuși, așa-i! Pe aici a trecut „Marele pășitor”, a trecut parcă printr'o mare solidificată, o corabie legendară care a lăsat în urma ei o gigantică dâră.

Dacă admitem că șaptesprezece săpători ar fi muncit cu brațele aici, scoțând patru metri cubi de pământ de om în fiecare zi, ei ar fi săpat un asemenea canal într'o sută cincizeci de ani: dar nici lucrând un secol și jumătate ei n'ar fi putut îndeplini în întregime munca „Marelui pășitor”. Pentru a căra pământul la o depărtare de o sută douăzeci de metri și a-l așeza în înălțimi de patruzeci, ei ar fi avut nevoie de încă trei sute de ani.

Cu alte cuvinte, șaptesprezece oameni sovietici, înarmați cu tehnica pe care le-a dat-o Patria Sovietică, îndeplinesc munca a șapte mii de săpători.

— Lucrăm cu capul, nu cu mușchii,— spunea mecanicul „Marelui pășitor” Nicolai Corabliov, tatălui său venit de departe să-l vadă. — Doar vezi și tu, întorcem munții aceștia ca pe niște pietricele!

Tatăl și fiul stăteau destul de departe de „Marele pășitor”. Corabliov tatăl, privea mașina cu ochii larg deschiși, plini de uimire. Gigantul lucra. El lua un „pumn” de pământ de pe fundul adânc al prăpastiei pe care o săpa, îl scotea la suprafață, îl ridica înalt spre cer, apoi îl căra departe, răsturnându-l pe vârful unui deal. „Pumnul” de pământ era atât de mare, încât, vărsându-se din cupă se prefăcea într'o movilă. Brațul gigantului mergea circular, fără oprire. Pe drumul său, aerul șuera ca și când pe acolo ar fi zburat, nevăzută, o pasăre cu aripi uriașe. Corabliov tatăl simți învăluindu-l vântul care însoțea brațul gigantului în mișcarea lui. Mai târziu văzu și cum pășește gigantul, încet și sever, ca și când ar fi pipăit pământul și nu ar fi avut încredere în el. În fața acestei nemaîntâlnite privescări, Corabliov tatăl își scoase șapca.

Era un om dela țară, din locuri îndepărtate, își iubea flăcăul și fusese îngrijorat de soarta lui. Scrisorile pe care i le trimetea acesta povesteau lucruri de neînchipuit. Bătrânul știa că pe Canalul Volga-Don lucrează mașini minune, dar nu putea crede că fiul său sau oricare alt om, e în stare să scoată atâta pământ cât se arăta în scrisori. Fiind un om cu principii el hotărî să plece la Canal, pentru a vedea cu ochii lui munca flăcăului.

— Da, a venit o vreme!... — spuse pe gânduri, privind „Marele pășitor”. După o tăcere întrebă: — Dar cum e aici la voi? Aveți și o organizație de partid pe această minune?

— Desigur! răspunse fiul. Avem un grup de partid.

— Activează? — îl iscodi tatăl. Fără comuniști nu se poate face un asemenea lucru! — și imediat întrebă cu subînțeles: — Dar tu ce gânduri ai cu partidul?

— Cu partidul?! — Pe Corabliov fiul îl descumpăni această întrebare neașteptată. — Partidul e un lucru foarte serios..

Corabliov tatăl izbucni:

— Mie mi te lauzi, dar de un lucru serios te temi!

Corabliov fiul nu se supără. Iși aminti cum muncise împreună cu comuniștii și ceilalți nemembri de partid, când pământul desfundat de primăvară înămolise „Marele pășitor“; cum înotau oamenii până la brâu în noroi, cât de dureros i se strângea inima atunci când gigantul de oțel luneca spre râpă, și cu câtă bucurie bătuse ea după ce trecuse primejdia. El își aminti și acele minunate cuvinte din scrisoarea constructorilor Canalului Volga-Don către I. V. Stalin: „Noi credeam că realizând unirea Volgăi cu Donul, visul de veacuri al poporului rus, ne găsim în prima linie a luptei pentru cauza păcii.“

Fiul îi spuse cu tărie tatălui său:

— Nu, eu nu fug de greutate!

— Ascultă, Nicolai, îi ceru tatăl. Trebuie să-i ajuți pe comuniști, să-ți dai toată silința.

Corabliov fiul simțea și înțelegea că tatăl său spune un mare adevăr.

— 2 —

Pe „Marele pășitor“ grupul de partid se formă la 25 Octombrie 1950. Trecu destul de puțin timp; făgașul despicat de comuniști în viața echipajului se și putea observa: colectivul se închegase; nu se mai repetară întreruperile care se produceau la schimbarea frontului de lucru al excavatorului. Producția creștea mereu și tot mai înalte deveneau movilele de pământ scoase din albia Canalului.

Rămânând singur cu șeful „Marelui pășitor“ — comunistul A.P. Uscov, organizatorul de partid îi spuse cu convingere:

— Important e ca eforturile individuale să se contopească în efortul comun al echipajului. Iată sarcina! Doar e firesc ca fiecare să-și aibe țelul său de atins. „Foarte bine, să-i zicem — acționează, ai sprijinul nostru deplin. Dar cele pe care tu le realizezi trebuie imediat să treacă în mâna întregului colectiv.“

A. P. Uscov înțelegea câtă dreptate era în vorbele organizatorului de partid, acest inginer în vârstă care începea să încărunească.

„Pasul lui Mitroșin“ trezise atenția tuturor. Inșiși constructorii preveniseră că pășitul mașinii este un lucru extrem de complicat. Chiar din primele zile ale exploatarei practica întări această părere. Nu fiecare maestru reușea să silească excavatorul să umble. În primăvară, când mașina se smulse din pământ cu ajutorul propriilor sale picioare, excavatoriștii începură să creadă că într'adevăr, gigantul are picioare de nădejde, iar cheia succesului se ascunde în priceperea de a le dirija.

Mitroșin arătă tuturor cum trebuie făcut pasul. În această împrejurare se văzu clar că el lucrase mult și răbdător la pășitul excavatorului, căutând cecece căutaseră și constructorii gigantului: pasul larg care dădea o economie uriașă de timp. Treptat, centimetru cu centimetru, Mihail Mitroșin lungea pasul „Uriașului“, iar experiența fiecărui centimetru câștigat era trecută și celorlalți maiștri. În acele zile, maestrul Filip Clepinin, comunist și om înflăcărat, ieși primul în ce privește cantitatea de pământ excavată pe schimb. El îi spuse lui Mitroșin:

— Pasul și cupa... Sunt de nedespărțit!

Clepinin era zgârcit la vorbă, dar în general se făcea foarte bine înțeles; Mitroșin, mai mult decât oricine, pricepu și ținu minte cuvintele lui.

Anticipând, trebuie spus că mai târziu cuvintele lui Filip Clepinin căpătară valoarea unei mari descoperiri...

Era un Decembrie aspru, fără zăpadă. Pământul înghețase până la o adâncime de doi metri. Răsuflarea stepei era rece ca aceea a unui câmp de gheață. Vântul ducea cu sine un nisip fin și ascuțit, cablurile de oțel de pe brațul „Marelui pășitor” zăngăneau. Dar gigantul nu se temea de geruri. Cupa lui smulgea stratul de pământ înghețat și răscolea cu o forță cumplită adâncurile împietrite. Nu se schimbaseră nici mersul brațului său, nici pasul.

În sala mașinilor, unde motoarele și mecanismele se ridică pe două etaje, se auzea un zgomot uniform. Mașinile se învârtteau fiecare în felul ei: ba încet, ba repede, ba într-o goană înebunitoare. Angrenajele și roțile lor își făceau munca: unele nu cunoșteau odihnă, altele începeau să meargă și se opreau, iar altele, după ce o porneau greoaie, își schimbau într-o clipită mișcarea și se învârtteau în direcția opusă. Numeroasele întreprinderi se închideau și se deschideau automat, umplând sala cu țâcăniturile și trosnetele lor.

Nicolai Corabliov se întoarse spre electricianul Losev, remarcând entuziasmat:

— Asta mai zic și eu muncă! Imediat îl simți pe Clepinin la tabloul de comandă!

După mersul motoarelor și al mecanismelor, muncitorii din sala mașinilor recunoșteau cu ușurință pe cel care se afla în fața tabloului, sus, la etajul al doilea, dincolo de ușa de fier. Atunci când lucra acolo Filip Clepinin, lor nu le rămânea decât să se plimbe între șirurile de motoare și să le asculte șgomotul uniform. Priviți de pe platforma etajului al doilea, ei păreau în această sală uriașă, mici, parcă rătăciți printre mașini. Uneori se auzea în megafon glasul lui Clepinin.

— Atenție în sală!

Imediat i se răspundea:

— Înțeles, atenție în sală!

Filip Clepinin îl chema la el pe Corabliov sau pe Losev și ei zburau spre cel care-i chemase, urcând într-o clipă scara dreaptă de fier ce ducea la etajul al doilea. Așa era întotdeauna.

În acea zi, Filip Clepinin ședea ca de obicei în fața manivelor tabloului de comandă. Toate funcționau precis și măsurat. Cupa dințată apuca lacomă pământul, îl fărâmița; brațul își străbătea cu exactitate parcursul. Dar Filip Clepinin era plin de încordare. Fără să-și ia privirea dela cupă el căuta neconștient ceva; într'un târziu păru că dibuise acel ceva, dar că nu e în stare să-l apuce.

El îl chemă pe electrician din sala mașinilor și îi dădu ordin să controleze motoarele cu mare băgare de seamă. Acesta se minună, dar nu-și arătă nedumerirea.

— Filip al nostru e cam nervos, îi spuse electricianul lui Nicolai Corabliov, devenind el însuși atent.

Mersul motoarelor arăta că în cabină nu se întâmplase nimic nou.

— 3 —

Electricianul se înșelase: Filip Clepinin nu era nervos, dimpotrivă, încordarea îi trecuse. Ședea liniștit pe scaun, mișcând cu gesturi obișnuite pârghiile tabloului de comandă.

Brațul înalt îi trecea prin față, asemănător unui pendul uriaș. El îl privi, dintr'odată gânditor. Iată că brațul înaintează descriind pe cer o linie precisă, se oprește atunci când cupa se umple cu pământ, și se mișcă pe drumul înapoi ducând greaua încărcătură. Mișcările sale sunt line, precise și ușoare, ca și cum el n'ar fi un uriaș de oțel de șazececi și cinci de metri, ci o pânză de păianjen atârând ușoară pe cerul de toamnă. Totuși, brațul e neliniștit, încăpățânat, el își are propria lui viață; s'ar părea că drumul său deasupra prăpăstiei Canalului s'a încheiat, însă înainte

de a se opri el se mai mișcă încet câtva timp. Iși străbate atât de liniștit unghiul de rotație! Dar forța lui de inerție e uriașă, el poate culca la pământ ca și cum ar cosi iarbă, o pădurice de stejar, sau dărâma o casă de piatră, dacă una din acestea i s'ar pune în cale.

Să fie oare inerția de neînfrânt? Să dăinuiască oare veșnic în viață stăpânirea ei?

Clepinin căzu pe gânduri: brațul se mișca înaintea ochilor săi, puternic și sever; ducea cu sine coarda nevăzută dar sonoră a vântului, sfâșiind aerul și silindu-l să ia direcția pe care i-o dădea el. Părea că brațul vrea să scape din raza de privire a ochilor omului, care-l urmăreau. „Ce prostie!“ Clepinin începu să râdă. Brațul era în mâinile lui, trebuia să i se supună și i se supunea fără împotrivire. Doar el, Clepinin, era acela care-i conducea mersul. Până și inerția brațului, ar fi trebuit să fie în puterea lui...

„Pasul și cupa!“, își aminti brusc Clepinin.

I se păru că cineva îi strigase aceste cuvinte drept în ureche. Tresări; de-a lungul trupului îi alergă un fior. Iar apoi înlăuntrul lui se răsuci parcă un arc strângându-se până la limită. Trase aerul cu zgomot și în timp ce-l expira, acesta îi arse buzele.

Hotărîrea veni odată cu siguranța.

Spre frontul de lucru el porni brațul ca de obicei. Inșă imediat ce acesta începu să plutească cu motoarele oprite, Clepinin coborî cupa și o sili să apuce pământ. Sus, deasupra Canalului brațul își continua încă mersul său fără motor.

În acea clipă intră în cabină inginerul Vladislav Cliuiev, și el maistru. Ochii lui surprinseră mișcarea neobișnuită a brațului, dar acesta și dispăruse: se mișca acum pe drumul înapoi, purtând cupa cu pământ.

— Ce vrei? întrebă Cliuiev.

— Vreau să silesc cupa să ia pământul, răspunse Filip Clepinin, în timp ce se stinge inerția brațului.

Inginerul începu să observe. Într'adevăr, în munca maistrului apăruse ceva nou. Acesta scurtase cu îndrăzneală durata ciclului brațului. Luând pământ, el câștigase de pe acum trei, apoi patru secunde în contul inerției brațului.

Pe Vladislav Cliuiev îl cuprinse înfrigurarea. El spuse cu emoție:

— Filip, încearcă să mai storci o secundă!

Și Filip Clepinin stoarse a cincea secundă, singura care-i lipsea pentru a umple cupa fără pauză în mersul brațului. Scopul fusese atins, lucrul nou realizat: fără niciun fel de oprire în rotirea sa, brațul se ridica lin spre cer, pe drumul în dărăt, ducând cupa plină cu pământ.

Fiecare mișcare a excavatorului se transmitea în sala mașinilor. Mașinile marcau pauzele obligatorii pe care le făcea brațul atunci când apuca pământ cu cupa. Dar, dintr'odată, aceste mașini nu mai semnalară nici o pauză! Corabliov se uită alarmat la Losev. Acesta strigă ceva și se repezi pe scări în sus. El smulse ușa de fier a cabinei și se opri brusc pe prag; văzuse un lucru la care nu se aștepta deloc: fețele lui Clepinin și Cliuiev strălucneau. Ei își strângeau mâinile, scuturându-și-le cu entuziasm.

Descoperirea lui Filip Clepinin mări productivitatea „Marelui pășitor“ cu douăzeci la sută: în curând această inovație deveni un bun al tuturor maștrilor echipajului.

Așa intră în viață „ciclul lui Clepinin“. Apoi s'a obținut cele — așa numite — „zece secunde ale lui Peltin“. Maistrul Isac Peltin lucră trei luni la accelerarea cu zece secunde a mersului brațului în mișcarea lui de rotație, și birui: brațul i se supuse, începând să facă rotația într'un timp cu zece secunde mai scurt decât cel prevăzut în proiect.

Astfel comuniștii din echipajul excavatorului realizară ceea ce urmăriseră:

contopirea eforturilor fiecărui muncitor în efortul comun al întregului colectiv. Echipajul devenise o unitate de muncă îndrăzneată, inovatoare. Și nu mai erau trei, cum se cerea, ci nouă, oamenii care își însușiseră desăvârșit munca la pârgii; nu mai erau trei, cum se cerea, ci șase, oamenii care puteau conduce pasul excavatorului. Echipajul atinse un randament nemaiîntâlnit, dădu pământ cu douăzeci la sută peste plan. Colectivul suia cu încredere spre noi culmi.

...În vară, Filip Clepinin fu detașat la nodul hidraulic Țimlînscaia, pentru ca să lucreze acolo și să formeze cadre noi. Înainte de plecare, el trecu pe la Mihail Mitroșin. Își luară rămas bun.

— Pasul și cupa... oftă Filip.

— E, ce-i? zămbi Mihail. Prețutindenii e minunat Canalul Volga-Don. Iată — arată el spre cartea lui Cernășevschi deschisă pe masă — citesc și știu: noi vom creia întotdeauna ceea ce e frumos.

Cuvintele lui Cernășevschi despre frumos răsunau în inima lui Mihail. Acesta arăta mișcat, înălțat, așa cum arareori îl văzuse Clepinin.

— A găsi frumosul, înseamnă a-l creia, continuă Mihail. Într'adevăr, frumosul este creat de om.

Gândindu-se la cele ce îl așteptau pe Țimla, Filip se uită prin fereastră la „Marele pășitor“ care lucra în depărtare. Era noapte. Gigantul executa rotațiile sale necontenite; brațul lui părea că suie pe cerul de noapte, asemenea unei raze de reflector. Filip spuse:

— Iar dacă nu creiezi nimic, nu poți vedea nici frumosul creat de ceilalți oameni. El se va găsi în fața ta; dar cum vei izbuti să-l înțelegi, să-ți dai seama că este într'adevăr frumos!?

Se despărțiră. Trecu un timp destul de scurt și se află că Mihail mărise randamentul excavatorului său la șapte mii de metri cubi de pământ pe schimb, o productivitate hotărît nemaiîntâlnită.

În acest fel, colectivul „Marelui pășitor“ demonstrează că gigantul de oțel deservit propriu zis de trei oameni pe schimb, nu mai înlocuiește nici trei, nici șapte mii de săpători, ci zece mii. Nu e exclus ca această cifră să atingă cincisprezece, ba poate chiar șaptesprezece mii.

— 4 —

Razele soarelui nu ajunseseră încă în stepă, dar li se simțea de pe acum apropierea: în partea de răsărit a cerului începeau să se ivească zorii; apoi, apărură deasupra orizontului un nimb arzător, o bufnită țipă cu mânie, ghicind că prima rază de soare nu va mai întârzia mult; și ea zbură departe de această rază. Pe o movilă, un vultur își desfăcu aripile, întinzându-le din ce în ce mai mult; aripile lui fremătau, înfrângeau parcă țaria unor arcuri ce le stăteau împotriva, strângându-le. În cele din urmă începură să bată puternic. Vulturul scoase un țipăt, chemând lumina. Soarele îi răspunse; pentru a uimi întunericul înălță o rază asemănătoare unui strălucitor paloș. Ce clipă minunată! Raza își luă sborul, lovi pământul, răsună în inima nefrîcată, fierbinte a pasărei. Și, odată cu ivirea uriașei săbii aurite, vulturul se ridică plutind în văzduhuri.

Argintul rouăi acoperi stepa. Inviorat, pământul începu să răspândească miros de pelin, îmbătându-se cu el și îmbătându-i pe oameni.

— Ei, voi săpători! strigă cineva de sub brațul „Marelui pășitor“. Ajungă-vă!... Mai lăsați-ne și nouă puțin!

Sosise schimbul de zi.

Brigada lui Plehanov se întoarse acasă. De îndată ce găsi clipa potrivită, Nicolai Corabliov, făcându-și curaj, vorbi organizatorului de partid despre un lucru nespus de însemnat și de tainic:

— Iată, Semion Alexandrovici, începu Corabliov, tata a fost pe la mine... Nu pot să spun nimic rău de el. Am vorbit cu el mult și serios. Tatăl meu e un om destoinic...

Organizatorul de partid zâmbi :

— Pe scurt, vrei să intri în partid?

— Da, da! se bucură Corabliov de sinceritatea organizatorului. Vă rog recomandați-mă! Vreau să-mi dăruiesc toate puterile, înțelegeți?

Organizatorul de partid tăcea, dar nu izbutea să-și ascundă emoția... Cuprinși de un simțământ bun, luminos, cei din schimbul lui Plehanov se strănseră cu toții laolaltă. În depărtare se vedea ciudata lor mașină. Ea amintea întocmai o corabie cu catarge și funii: „Marele“ păsea; brațul său cu tiranți puternici era îndreptat în sus și nemișcat; în acele clipe, asemănarea cu o corabie a „Marelui pășitor“ era uimitoare. Corpul cenușiu deschis, sobru, cu platformele și scărilele lui — un adevărat turn al muncii —, ridica semeț brațul gigantic, puțin înclinat înainte și, sigur de sine pe drumul său uriaș, străbătea stepa.

CEI CARE MERG ÎN FRUNTE

— 1 —

Ecluza nr. 13 este socotită punctul cel mai important al Canalului navigabil Volga-Don. De aici, începând cu această ecluză, apa va porni să se ridice cu ajutorul stațiilor de pompare și va ajunge până la patruzeci de metri deasupra nivelului Donului atingând nivelul șesului neted al cumpănei apelor — așa zisul Erghene — pe care-l străbate Canalul. Apoi, îndată după ieșirea sa din șesul cumpănei apelor, Donul va începe să coboare spre Volga trecând din ecluză în ecluză; pe această distanță fluviul va pierde optzeci de metri din înălțimea sa. Astfel apele Donului vor umple Canalul, vor ajunge în Volga, se vor contopi cu ea, deschizând drum vapoarelor, motonavelor, electronavelor, șlepurilor. Indiferent dacă vasele parcurg urcușul lor întortochiat din Don în spre Volga sau dimpotrivă, merg dela Volga spre Don, importanța ecluzei nr. 13, rămâne aceeași: ea este cea dintâi care primește apele Donului.

Toate acestea le mai auzise Terentie Cuzmici Hlebodarov. Însă abia la fața locului află el lucrurile cu precizie, dela secretarul organizației de partid a ecluzei nr. 13. Hlebodarov venise pe construcția Canalului trimis de partid. Vechi comunist, în domeniul hidrotehnicii cu o îndelungată experiență de constructor, el îl înțelegea bine pe secretar, iar secretarul, Grigorii Avtonomovici Carhanin, inginer și el, tot atât de vechi comunist, simți că tovarășul nou venit este un om serios și priceput.

— Avem o organizație de partid puternică, vorbea Carhanin, oameni înflăcărați care știu să antreneze masele. Iar situația pe construcție e următoarea: mult avânt, constructorii sunt pasionați de planul stalinist; munca de partid e elocotitoare; comuniștii fierb nu alta, în mijlocul colectivului.

La spusele lui Carhanin, Hlebodarov se învioră.

— Așa e bine! observă el și fața lui serioasă și concentrată, cu trăsături puternice dar blânde, se luminează.

Cu aceasta se încheie conversația lor. Hlebodarov se îndreptă spre ecluză.

Sub ochii lui se desfășura o construcție de o mărime uriașă, care, începută pe fundul foarte adânc al gropii de fundație, atinsese acum nivelul Canalului. Aceasta era ecluza. Hlebodarov examină construcția atent, fără grabă. Înspre ecluză vor înainta vapoare. Mergând dinspre Don spre Volga, vapoarele vor pătrunde aici, și apa le va ridica până la înălțimea treptei următoare a Canalului;

dacă vasele vor veni dinspre Volga, apa din ecluză le 'va coborî până la nivelul Donului, înlesnindu-le astfel continuarea drumului.

Partea dinspre Volga a Canalului are nouă asemenea urcușuri și coborîșuri, iar cea dinspre Don patru. La fiecare ecluză, lângă amândouă ieșirile ei, chiar în Canal, se construiesc mari cheiuri. În ele vor staționa vapoarele așteptându-și trecerea prin ecluză, pentru reparații sau alte necesități.

Și ecluza nr. 13 va avea asemenea cheiuri. Pe galeriile ei, pe schelăriile docurilor și cheurilor, pretutindeni, forfotesc oameni îndeplinindu-și sarcinile lor, pretutindeni clocotește munca egală și ritmică. Cupa prelungă a ecluzei, înlănuțită în oțelurile pădurii de nestrăbătut a armăturii, devine tot mai încăpătoare. Macaralele se mișcă în interiorul cupei, împletindu-și brațele în înaltul cerului, purtând și fixând pe pereții galeriei mereu alte armături și mereu alte plăci din beton-armat. Intr'acolo, dealungul estacadelor, se întind conductele care pornesc dela pompele de beton și trimit betonul direct în masivele construcției. Motoarele huruie monoton, pompând apa nevăzută; înfundând adânc în pământ pilonii de beton-armat, bat sonor sunete; gem în jurul ecluzei buldozere și tractoare. Se simte răsuflarea liniștită și profundă a construcției.

Un nou venit se poate pierde lesne în această lume a mecanismelor. Dar Hlebodarov intră aici ca în propria lui casă, degajat și firesc. Îl interesau în primul rând oamenii. El se uita iscoditor la fețele lor, îi observa, le remarca particularitățile... La miezul nopții, secretarul organizației de partid veni să-i facă o vizită noului șef de șantier al ecluzei. Terentie Cuzmici părea că se simte bine, cunoștea pe mulți muncitori după nume, dădea ordine liniștit, sigur de sine; fără să se foiască încoace și încolo, reușea să fie peste tot.

Brigada dulgherilor veni mult după miezul nopții. Ea trebuia să așeze estacada sub conducta de beton care fusese mutată la un masiv nou.

— Terentie Cuzmici, nu fiți îngrijorat! strigă unul din șefii de echipă. Imediat mă duc să-i pun la lucru pe dulgheri.

Cu un gest, Hlebodarov îl opri pe șeful de echipă:

— Nu, dulgherii să rămână pe loc. Brigada o voi alcătui eu.

Se ivise tocmai unul din acele momente în care comunistul și partea vie a colectivului de constructori — de astădată brigada dulgherilor — puteau să se întâlnească, angrenați în opera comună, dar puteau și să treacă unii pe lângă ceilalți fără să se bage în seamă; unul din acele momente cărora Hlebodarov le acorda întotdeauna o mare importanță. El știa prea puține despre brigada dulgherilor. Atâta doar că era o brigadă nouă, alcătuită din maștri experimentați, veniți din colhozurile Ucrainei.

Hlebodarov îi întâlnește pe dulgheri la una din trape și, făcând cunoștință cu ei, le spuse:

— Trebuie să aveți în vedere că aici porniți la muncă ceva mai devreme decât fusese prevăzut; într'adevăr, nu e decât o depășire mică, dar e important ca schimbul de zi să aibă betonul la timp pentru ca să poată respecta noul ritm.

Conduse brigada spre locul de muncă. Acolo, arătă dulgherilor ceea ce părea să nu aibe nicio legătură cu ei: direcția conductei de beton sub care trebuia așezată estacada.

— Vedeți? urmă Hlebodarov. Sudorii aproape că au și terminat armătura noului masiv. În direcția aceea trebuie condus betonul. Nu le stricați ritmul de muncă! Peste un ceas voi trece pe aici.

Dulgherii îi răspunseră zgomotos:

— Am înțeles!... Se va face!

... Carhanin plecă mulțumit de pe ecluză. Tocmai de un comunist ca Hlebodarov era nevoie în punctul acesta, de un om care iubește oamenii, care știe să-i

ajute, știe să-și găsească locul în colectiv și să ocupe acest loc cu chibzuință și încredere.

— 2 —

Aplecat deasupra planurilor de muncă ale organizației de partid, Carhanin se gândea cât de direct și fără greș poate intra un comunist în viața colectivului, o poate influența. El își amintea limpede munca lui Evghenii Frolov. Acesta era un om tânăr; totuși semăna oarecum cu Hlebodarov, poate datorită aceleiași siguranțe în acțiune.

Evghenii Frolov venise pe Canalul Volga-Don dintr-o stațiune de mașini și tractoare unde lucrase ca mecanic. După ce termină cursurile Combinatului-Școală al Canalului, Evghenii deveni mecanic la deversorul ecluzei nr. 13.

Pe-atunci era primăvară. Frontul de lucrări al ecluzei era încă la un nivel mult mai coborât decât acel al Donului. În adâncuri, apa țâșnea din toate părțile. Dar pentru construcție, acolo ar fi trebuit să fie uscat ca într-o cameră. O mulțime de motoare și de așa numite filtre aciculare, îngropate în străfundurile solului, trebuiau să absoarbă și să ridice la suprafață apele subterane, împiedicându-le să ajungă pe platforma de construcție. Mecanismele lor complicate cereau muncitorilor cunoștințe deosebite. Dar la aceste mașini lucrau în calitate de motorști fete și băieți care nu aveau niciun fel de experiență.

Frolov simțea că sectorul lui poate frâna munca întregii ecluze. Atunci când în ședințele de partid se vorbea despre apă, Evghenii avea impresia că cele douăzeci de pompe și o mie cinci sute de filtre aciculare instalate în groapa de fundație, capătă viață și devin părțile din el însuși, Evghenii Frolov. Într'un rând el spuse:

— Voi stoarce pământului această apă chiar dacă infiltrațiile ar porni direct din America!

Ajuns acasă, scoase din sertare notițele în care păstra cu grijă schemele motoarelor și pompelor desenate de el încă pe vremea când urma cursurile Combinatului-Școală. Apoi se duse la motoristii săi. De atunci găsea în fiecare zi timp să se ocupe de tinerii muncitori. Invariabil, la sfârșitul tuturor convorbirilor cu ei, spunea: „și acum vă voi vorbi despre puterea pe care o are Comsomolul pe marea noastră construcție comunistă“. După aceea le povestea despre tineretul fruntaș al construcției, despre creșterea și succesele lui.

Șeful construcției ecluziei, inginerul M. V. Diveev, veni odată în cabina lui Frolov care era chiar pe malul gropii de fundație și, privind atent fețele tinere aplecate deasupra schemelor, observă cu prietenie:

— Bine... Foarte bine!

Apoi Frolov începu să-și ducă tot mai des oamenii în groapa de fundație; fie că era noapte, fie că era zi, aceștia cărau după ei filtrele prin întreaga groapă, străpungeau cu ele pământul, le mutau dintr'un loc într'altul. Oamenii se obișnuiseră atât de mult cu tinerii motorști, încât li se părea curios când aceștia nu se iveau pe undeva, cățărându-se cu țevile lor și „stingerindu-i“ din lucru.

Groapa de fundație nu mai semăna cu „o căldare cu apă“. Numirea ce i se dăduse până atunci, nu i se mai potrivea. Vremea trecea, pământul uscat devenise un fenomen obișnuit; în sfârșit, în groapa de fundație apărură praful și excavații începură să înjure: „dece nu se udă pământul?!“ Veni ziua când pe fundul gropii se turnă primul strat de beton. Construcția începea să se înalțe, era un moment sărbătorec. Se vorbea despre Frolov, despre lărgimea frontului deschis lucrărilor de betonare. Succesul era într'adevăr mare, dar muncitorii dela deversor nu avură nicio clipă de răgaz. Apa este o sălbăticiune care trebuie ținută neconținut în cușcă. Ca și înainte se adunau tinerii în cabina lui Frolov, ca și înainte

„Evghenii desfăcea în fața lor desenele și schemele sale. Acum, aceste desene și scheme arătau rețeaua subterană complexă de instalații care apăra groapa fundațiilor. Tinerii conduceau rețeaua cu siguranță și pricepere; ea își ducea la bun sfârșit munca sa nevăzută ochilor.

La deversor mai erau multe alte lucruri care nu se puteau observa din afară: se afla acolo un colectiv comsomolist, apărea un ziar de perete, tinerii învățau bine la școala serală. Și iată că secretarul organizației de partid dela ecluza nr. 13, deschise într-o zi ușa modestei sale „cancelarii“, căută planul de muncă printre puținele-i hârtii și, în dreptul punctului care se referea la lucrările deversorului, scrisese simplu: „Îndeplinit“...

Din clipa în care constructorii ecluzei porniră „să suie cu betonul“, lucrările de betonare începură să impună întregii construcții ritmul lor. Ele se lărgeau din ce în ce, se proiecta aplicarea minunatei inovații a tehnicii sovietice — puter-nicele pompe de beton, mecanisme care transportă betonul prin conducte. Mecanicul și grupul de mașiniști cărora li se încredințase instalarea și funcționarea pompelor de beton, nu aveau dela cine învăța meșteșugul: nu exista încă o experiență de muncă la aceste mașini de construcție foarte recentă.

— Cu cine să ne sfătuim? întrebă mecanicul pe secretarul organizației de partid în timpul montării pompelor de beton. Nu vom reuși fără ajutor!

— Pentruca să te ajut sunt aici, răspunse Carhanin.

Ca și în cazul lucrărilor dela deversor, perseverența și stăruința constructorilor condiționară succesul introducerii pompelor de beton. Pompele de beton începură să lucreze. Construcția întreagă pornise năvalnic spre victorie.

Uzina automată de beton, clădită chiar lângă ecluză și condusă de un singur om, livrează întotdeauna betonul la timp; masa vâscoasă ajunge în bunchelele instalației de pompat; prin conductele lungi, mașinile complicate trimit betonul precis, ritmic și neîntrerupt direct în masivele ecluzei. Impulsurile pompelor de beton sunt tot atât de regulate, de egale, ca și acelea ale inimii unui om sănătos care pompează neconținut sângele prin artere. Ele revarsă viață, ca într'un organism viu, în toate ungherele construcției. Betonul inundă greaua pânză de pânjen din oțel, care învelește și coase laolaltă masivele; se instalează plăcile de beton-armat, cofretul; betonul va ajunge și aici, de pe acum scânteiază prin locurile acestea uneltele sudurilor; alături zăngănește fierul: se instalează noile șiruri ale armăturii. Mereu se toarnă alte și alte masive. Ecluza crește văzând cu ochii.

— 3 —

Hlebodarov se cațără pe pereții masivului, cercetează dacă n'au rămas goluri pe undeva. Stropit de sus până jos cu beton, el pipăie, ascultă, lovește cu ranga înfundând-o adânc în masa vâscoasă. În sfârșit iese deasupra masivului. Totul e în ordine. Controlul l-a mulțumit pe Hlebodarov.

— Verificați mai des, spune el șefului de echipă. Să știți că sancționez cu asprime orice greșală.

Șeful de echipă răspunde:

— Se va executa!

Faptul că Terentie Cuzmici e mulțumit nu-i scapă șefului de echipă; el clipește vesel din ochi. Hlebodarov e bun, dar sever: el laudă mai mult prin tăcere; în schimb întotdeauna apreciază just, fără greș.

...Înainte de Marele Război pentru Apărarea Patriei, Terentie Cuzmici a lucrat în domeniul construcțiilor hidrotehnice, iar în timpul războiului a făcut cazemate și cuiburi de mitralieră din beton-armat. Detaliile prefabricate ale acestor

tor construcții — calote, cilindri și pereți — erau transportate în linia întâia a frontului, iar acolo soldații geniști le montau, îngropându-le în pământ. În stepa de lângă Stalingrad, în apropiere de uzina de tractoare pe care nu de mult o vizitase Hlebodarov, el dăduse peste cuiburile de mitralieră la care lucrase. Tre-cuseră zece ani dela luptele pentru Stalingrad, dar Hlebodarov nu uitase ceasurile acelea, nu putea să nu recunoască cuiburile. Le pipăise, le încercase trăinicia zidurilor roase de fier și de foc. Rezistaseră! Erau bine făcute...

De îndată ce rămânea singur în cămin și, în timp ce se odihnea, începea să cugete, Hlebodarov vedea în fața ochilor aceste cuiburi de mitralieră.

— Din Volga direct în sistemul oceanic mondial: ce mai drum! îi spuse cu emoție lui Hlebodarov, vecinul său de pat. Parcă nu-mi vine să cred. Eu cunosc doar această stepă! Erau vremuri în care nu mai speram s'o revăd vreodată.

Vecinul era pilot de vas, viitor șef al uneia dintre ecluzele Canalului Volga-Don.

— Da, iată, luptele dela Stalingrad continuă sub altă formă..., spuse pilotul de vas, plimbându-se prin cameră. Am stat culcat în această stepă în preajma uzinei de tractoare. Făceam parte dintr'o brigadă de marinari. Ne adăposteam cu mitraliera dedesubtul unei calote de beton-armat. Era o calotă bună, dar ecluza, oare cum va fi?! Cuiburile de soiu! ăsta sunt ceva mai complicate!

— Ați găsit deci calota bine făcută? îl întrebă Hlebodarov.

— Mai încape vorbă! exclamă pilotul de vas. A rezistat chiar și tirului direct!

Hlebodarov zâmbi abia observat, dădu din umeri și spuse:

— Ecluza va fi și ea excelentă.

Ar fi vrut să mai adauge ceva, dar renunță.

Ședea lângă masă, cu mâinile pe genunchi, tăcut, puțin adus din umeri, și se gândea la ale sale. Iși aminti că într'un punct, în partea dreaptă a ecluzei, pământul de pe o haldă se mișcase și acum probabil că luneca în jos; dacă mâine nu va fi scos, va îngreuna astuparea peretelui exterior al galeriei... La intrarea inferioară a ecluzei trebuia să controleze cofretul într'un loc unde i se păruse că nu-i destul de curat... Grijiile se îngrămădeau una peste alta, neliniștindu-l. Hlebodarov orânduia fiecare din ele la locul și timpul potrivit. Totuși, îi mai stăruiau încă în minte cuiburile de mitralieră din steпа Stalingradului. Zâmbi în sine.

În această vreme secretarul organizației de partid stătea și lucra la alcătuirea unui nou plan de muncă al comuniștilor, deoarece vechiul plan fusese îndeplinit. Prin fața ochilor săi se perinda întreaga activitate a comuniștilor. Și aici, în afară de succese existau încă în munca organizației de partid lipsuri serioase, se trecuse cu vederea peste unele greșeli. Organizatorul de partid oftă, își răsuci mustățile întunecate și stufoase, iar fruntea i se încruntă.

...Noapte. Hlebodarov lucrează și el în schimbul acesta. Sub cascada de lumină a becurilor electrice și a proiectoarelor, construirea ecluzei își urmează netulburată drumul. Dar Hlebodarov e emoționat, atent. În această noapte vor fi îndeplinite prevederile planului lunar de turnare a betonului și alte lucrări. Până la sfârșitul lunii mai rămân încă două zile: pentru depășiri.

Toate brigăzile se străduiesc să câștige timp. Printre alte lucrări schimbul trebuie să predea comisiei de recepționare „puțurile“ (aceasta este numirea scobiturilor verticale în zidurile ecluzelor). În puțuri vor fi puse flotoarele în formă de role, de care vor fi legate vapoarele, la amândouă capetele lor, în timpul trecerii prin ecluză.

Într'unul din puțuri se instalează plăcile de căptușire. Cu precizia unui pușcaș-lunetist, muncitorul dela macara le coboară deasupra deschiderii înguste a puțului; acolo aerul e plin de zgomotul sudurii electrice, se revarsă cascade

de scânteii; în puț e strâmt și foarte cald. Zidarul Erofei Grigorievici Muntean, un om bătrân și uscățiv strigă dinăuntru:

— Ei, Terentie Cuzmici, suntem pe sfârșite!

— Foarte bine!

Hlebodarov dă dispoziție brigadierului lucrătorilor dela armătură, să se urce până la sudorii săi și să le spună că le-a mai rămas o oră.

— Urmărește lucrările personal. — Din glasul lui Hlebodarov străbate o notă de autoritate severă.

Când se sfârșește schimbul, zorile s'au ivit de mult. Carhanin și Hlebodarov se duc spre casă. Amândoi sunt oboseți, câtva timp pășesc în tăcere.

— Și cu asta ne-am îndeplinit planul lunar, spune Hlebodarov. Ar trebui să convocăm o adunare de partid. Nu ne-am mai strâns laolaltă de multă vreme.

— Ne-am lăsat prinși de vârtej, recunoaște Carhanin.

În drum spre casă, ei continuă să discute despre problemele zilnice de partid, probleme fără sfârșit, care aduc neconținut după ele noi și noi griji.

DRUMUL SPRE ȚEL

— 1 —

La începutul lunii Iunie 1950, părăsind șantierul unde fusese montată, draga hidraulică nr. 307 după ce pluti o vreme pe apele Donului, se apropie nu departe de Calaci, pe malul stâng al fluviului. Oprindu-se din drum, draga hidraulică flotantă se orienta după semnele hidrologice care indicau punctul de plecare al Canalului navigabil Volga-Don. O săptămână trecu în pregătiri. Iar la 14 Iunie, draga intră în frontul de lucru.

Acest eveniment se desfășură în felul următor: Draga, — o construcție albastră, amintind prin forma ei un vapor și prelungindu-se cu un burghiu lung care se învârtește neconținut — se lipi de mal și începu să se înșurubeze în el. Pe drumul dragei, rămânea un canal lat de șaizeci de metri, regulat, cu maluri înalte și prăpăstioase, adânc și plin cu apă. Părea că apucând Donul de un capăt mașina electrică îl trăgea după sine în stepă, înspre Volga.

Iată ce înseamnă: „Draga a intrat în frontul de lucru“.

Comsomolitul Serghei Bondar, electro-tehnicianul dragei, se gândea neîncetat la cele ce se întâmplaseră sub ochii săi. Impresia pe care i-o făcuse prima „Jovitură“ a dragei, se întipărise în el pentru toată viața: își amintea cum lângă mal apa începuse să fiarbă în clocote reci, cum apoi malul se cutremurase, se mișcase, largul perete de pământ începuse să lunece și deodată se prăbușise cu zgomot.

Feodor Ceauchin, un băiat tânăr și înflăcărat care lucra în sala mașinilor, strigă, dând din mână spre stepă:

— Ei, tu, ăla de-acolo! Dă cale liberă Donului spre Volga!

Echipajul dragei era alcătuit mai ales din tineri și toți se simțeau tulburați de parcă ar fi dat o bătălie. Serghei Bondar trăia acele clipe zguduitoare în felul său, gândindu-se la omul care-i era cel mai apropiat, pe care-l iubea fierbinte, la mama sa. În acele clipe el compară tinerețea ei îndepărtată cu propria lui tinerețe.

Mama sa se născuse în taiga Ussuriei, într-o familie de nanaieni care trăiau după legile sălbatice ale Nordului. Supunându-se acestor legi, bunicul lui Serghei, un om întunecat și sălbatec, își împușcă soția și lăsându-și copila și cortul, pribegi cine știe unde. Copila părăsită în cort deveni mai târziu mama lui

Serghei. Tineretea ei trecu în suferințe la fel de mari ca și cele ale copilăriei. Ea duse o viață de hoinar, iar atunci când îl avu pe Serghei, își dori pentru el un singur lucru: fiul ei să nu fie nevoit să trăiască după legile Nordului. Viața sovietică, parcă ascultând-o, îi împlini năzuința.

Serghei Bondar înțelegea că față de ceeace-i dăduse Patria nu poate să nu ia atitudine, să nu se simtă îndatorat asemeni oricărui tânăr sovietic. Gândindu-se la viața maică-si și la propria-i viață, el era gata la orice act de eroism care să arate întreaga adâncime a sentimentului său și recunoștința sa deplină față de Patrie. Deși nutrea asemenea visuri, Serghei nu trăia cu capul în nori. Minte sa practică, am putea spune chiar rece, de nordic, moștenită dela mama sa, îi inspiră un plan realizabil, chiar dacă anevoios. Ii veni ideea de a transforma draga albastră făcătoare de minuni în cea mai bună dragă de pe Canalul Volga-Don, în așa fel încât curajul inimilor tinere să se contopească cu dragostea de muncă, cu talentul și inteligența, și să se desfășoare larg posibilitățile colectivului ai cărui primi pași fuseseră atât de frumoși.

Când luă ființă organizația de consomol a echipajului, Serghei fu ales secretar. El porni cu înflăcărare la muncă.

— Sarcina este îndrăzneată, spuse organizatorul de partid al sectorului de hidromecanizare, V. A. Clenin, după ce-l ascultă pe Bondar. Dar în viață e important să mergi cu dârzenie spre țel. Noi o să vă ajutăm.

Avea el oare încredere în planul lui Serghei?

Încă mai demult începuseră să lucreze la nodul hidraulic Țimlinscaia drage hidraulice puternice; presa sovietică le salutase cu entuziasm. Oamenii de acolo — Clenin o știa bine — erau ca și cei de pe draga nr. 307, culți, cu o pregătire specială. Totuși nici unii, nici ceilalți, nu aveau experiență: pentru prima oară mâinile omului realizaseră asemenea mecanisme. Condițiile erau aceleași, nimeni nu avea avantagii.

Cugetând în felul acesta, organizatorul de partid ajunse la concluzia că problema cine va deveni fruntaș, va fi hotărâtă mai ales de puterea și calitatea influenței partidului asupra oamenilor.

El se gândi la organizația de partid a sectorului de hidromecanizare, la sine însuși. Desigur, el va face totul ca să-i ajute. Dar nimeni nu era în stare să rezolve această sarcină mai bine decât chiar consomoliștii echipajului. Această sarcină trebuia să devină cauza întregului colectiv al dragei.

Serghei Bondar ascultă părerea lui Clenin.

— Așa m'am gândit și eu, răspuse el.

— Te-ai gândit și tu? reveni Clenin.

— Da, de foarte multe ori.

— Atunci, am încredere!

Feodor Ceauchin aștepta cu nerăbdare întoarcerea lui Serghei dela organizatorul de partid. Când Serghei apăru pe bordul dragei, Feodor isbucni cu o vălvătaie: zâmbetul zgârcit a lui Serghei îl lămurise pe deplin.

— Păi nici nu se putea altfel! se bucură el. Doar vezi că noi înaintăm, înaintăm bine!

Și cuprinse într'un gest larg Canalul, apa tulbure, spumegândă din jurul dragei, mașinile care duceau monoton în sală.

În sala mașinilor se adunase întregul schimb. De pe puntea superioară veni și maestrul dragor. El întrebă cu seriozitate:

— Primiți și bătrâni?

— Primum! Primum! strigară consomoliștii.

Serghei Bondar îi spuse:

— Vă vom ruga să ne dați o mână de ajutor.

— Dar de ce să mă rugați? se supără maestrul dragor. Doar vă zbateți

pentru o cauză nobilă! Fiecare trebuie să înțeleagă singur asta. Iată, de pildă eu: mă măgulește că într-o asemenea operă nu voi rămâne în coadă.

Plecă sus, în cabina sa, la tabloul de comandă.

— Bine l-am mai agățat pe bătrân! se înveseli Ceauchin.

Ziua aceea fu bogată în emoții, dar ele se dovediră plăcute și deloc obositoare. Serghei Bondar și Feodor Ceauchin părăsiră bordul dragei abia după venirea celui de al treilea schimb.

— 2 —

Trecu un an. Înspre părțile Donului nu se mai vedeau nici draga albastră, nici, dealungul digurilor, estacadele care o însoțeau. Pe Canal se plimba vântul și încrețea apele. Încă din primăvară veniseră aici să-și depună icrele tot felul de pești, iar Canalul intrase în marea gospodărie a naturii, asemenea oricărui alt fluviu.

Ochii înguști și ageri ai lui Serghei prindeau pe fața stepei schimbări pe care tovarășii săi nu le observau. El văzuse această întindere de stepă pe vremea când Canalul nu se ivise încă. Și o vedea acum, când artera de apă trecea peste ea. Il cuprinse un fel de tulburare. În haina pământului apăruseră flori noi. Un fum verzui, gingaș, fâlfâia deasupra stepei. Nu se împrăstia. Cu cât se apropia mai mult de Canal, cu atât era mai străveziu. Părea o scânteie albăstruie zburătoare. Privind malurile Canalului, îi dădea seama că apa se ridicase spre fața stepei, ajunsese până la rădăcinile ierburilor și le scălda. Iar aceste ierburi nu mai sunau în bătaia vântului; acum ele foșneau molcom. Serghei luă în mână tulpinile lor și simți că deveniseră mai gingașe. Mișcându-și și umflându-și nările subțiri, Serghei prindea mirezme noi pe care cu un an în urmă stepa nu le cunoștea. Nu erau nici mirezmele izmei, nici ale pelinului, nici ale stupiniței, erau mirezmele noi ale țărânei care se întorcea la tinerete, și ale podoabei ei reînoite.

Cu ochii închiși, Serghei șezu timp îndelungat pe malul Canalului; simțea cum curg apele și trimit feței sale, mâinilor, unei raze de soare, răsuflarea lor proaspătă și liniștită. El își închipuia, vedea cu ochii ascuțiți ai minții, apele canalului care se împrăstiau sub pământ în fășii largi, și urcau apoi spre fața stepei.

Adeseori stând pe platformă și dirijând funcționarea frezei, natura subterană se desvăluse ochilor săi uimiți, pe neașteptate, plină de viață. Malul abrupt al frontului de lucru se surpa cu zgomot, năruind o bucată din stepă. Se vedeau bărloagele viețuitoarelor stepei. Unele erau părăsite: pesemne că apele Canalului le ajunseseră încă înainte; din altele, locuitorii surprinși de prăbușire se mutau acum abia. Cumplita catastrofă îi zăpăcise; ei se învârteau mânioși, înnebuniți, printre blocurile de pământ prăbușite. Căutau împreună salvarea un șarpe și un popândău care-și plăti scump lăcomia: magazia popândăului se năruise pe jumătate, se zăreau grăunțele de grâu adunate de pe ogoarele din apropiere: popândăul se învârti între magazine și șarpe, până când o nouă surprare îl răpuse... Deastădată, în malul de lut se căsca un bârlog adânc, de lup. De-alungul despicăturii malului cobora un șant, ca o tăietură oblică de cuțit, care se lărgea apoi într-o scobitură mare; pe pereții bârlogului se deslușeau limpezi urmele ghiarelor cu care lupul scurmase pământul, îl smulsese. Bârlogul era gol. Numai din loc în loc albeau rămășițe de oase, iar de o ieșitură ascuțită atârnavu smocuri de păr roșcat. Lupul fugise; unde scurma el acum? Va fi nevoit să uite pentru totdeauna aceste stepe...

Serghei urmărea cu o mânie fălișă pieirea dușmanilor pământului. Priveștea chipului său infuriat îl înveseli nespus pe Ceauchin. Acesta rosti:

— Ei, așa-i, Serioja! Ar cam trebui să scormonim întreaga gospodărie a naturii...

La capătul dinspre Don al traseului, lucrau câteva drage hidraulice. Ele înaintau pe urmele dragei nr. 307, nivelând malurile și fundul canalului sfredelit de draga albastră.

Veni timpul când draga nr. 307 ajunse la vecinul ei — un excavator pășitor din apropiere — și-și alătură frontul de lucru, frontului de lucru al acestuia. În acel moment excavatorul umbla pe celălalt mal al traseului. Întâlnirea era importantă, ba chiar solemnă. Mașinistul excavatorului ridică brațul de oțel al mașinii și balansându-l în aer își salută confratele plutitor. Draga înălță drapelul.

Pe neașteptate, în locurile acestea priveliștea construcției se schimba. Aici se terminau dâmburile netede pe care draga plutitoare le lăsa în urmă-i dealungul Canalului. Începeau șirurile haldelor înalte, de pământ. Ele se îndreptau spre depărtări ca un lanț nesfârșit de vulcani stinși. Nu erau chiar pe țărmurile Canalului ci la o distanță oarecare de ele, ca și când cineva le-ar fi luat și le-ar fi mutat de pe locul unde te așteptai să le vezi. Printre ele se întindea Canalul, asemenea unui defileu adânc.

Acestea toate le făcuse „pășitorul“.

Mașinistul excavatorului coborî pe pământ; i se dădu o barcă și el veni pe bordul dragei. Era un om mai în vârstă, avea părul albit pe la tâmpile. Era cu totul altfel decât și-l închipuiseră cei de pe dragă; de mai bine de o lună excavatorul intrase în raza de vedere a echipajului: mașina își pendula neîncetat brațul de parca i-ar fi chemat cu stăruință spre ea.

— De mult vă observ, spuse excavatoristul. V'am așteptat tot timpul!

Maistrul dragor Corătin izbucni în râs:

— Dar noi suntem navigatori! Nu venim decât pe apă!

— De când voiam să vă cunosc! urmă excavatoristul, — Să văd și eu: ce fel de oameni iluștri sunt pe draga nr. 307?

— Lasă! — dădu din mână Corătin. — Oameni iluștri?!

— Oameni iluștri, stăruie excavatoristul. Cum deschid radioul aud că se vorbește de voi; il mai deschid odată, tot de draga 307 se vorbește.

— Nu mai asculta, îl sfătui Corătin.

— Ei, nici așa nu merge, obiectă oaspetele. Doar îmi place opera voastră! El privi mașina, oamenii, puse întrebări. Dădea mereu din cap. Cel mai mult stăruie asupra cercetării jurnalului de bord. Acolo erau trecute cifre într'adevăr amănunțite. Proiectul prevedea că draga are o capacitate de trei sute de metri cubi pe oră. Totuși draga, deși lucra în pământuri tari ca piatra, nedefrișate, își îndeplinea de două ori norma. Ivan Corătin dădea chiar mai mult de două norme pe schimb.

— Ei, de-acum începeți să vă țineți de mine? întrebă excavatoristul. Pe urma mea o să vă meargă bine; tot echipajul nostru s'a străduit, cu gândul la voi: ei, doar ai de-aface cu oameni minunați, trebuie să le pregătești un drum cumsecade.

Mișcați, comsomoliștii îi mulțumiră musafirului. Deocamdată însă calea lor era alta: draga trebuia să se întoarcă spre Don și, înaintând pe un al doilea front de lucru, să taie Canalului întreaga sa lățime. Abia pe urmă era vorba să intre în spărtura făcută de „pășitor“.

Mașinistul își luă rămas bun. Apoi excavatorul începu din nou să-și penduleze brațul prin aer, purtând cupă după cupă de pământ, lărgind spărtura și ridicând dealuri noi.

— Ați auzit? — se întoarse Corătin cu ochi scâpărători către toți. — Ne-a mers vestea!

Se auzi o tuse sgomotoasă: lângă parapetul punții inferioare pe care se adunase întregul schimb, stătea Clenin. El se uită în tăcere la Corătin. După câteva clipe îi ceru șefului dragei să-i spună ce însemnări se făcuseră în ultima oră pe jurnalul de bord. Însemnările se dovediră potrivite.

— E timpul să facem virajul, spuse Clenin. Pe frontul de luptă ne așteaptă gloria!

Organizatorul de partid venise la această mică sărbătoare a întâlnirii dragei cu excavatorul, oarecum surescitat și emoționat. El își închipuia cum în acel moment mișcarea cuprinde întreaga întindere de o sută unu kilometri a traseului Canalului, cum strigă în gura mare microfoanele radioului despre brigăzile, sectoarele și echipajele fruntașe; el cântărea cu atenție cât de mult înaintase spre țel draga nr. 307. Iată, acești tineri ciufuliți, zâmbitori și plini de curaj, pe care construcția îi fermecase, vor să fie în frunte, sunt însetați de acte de vitejie. Asta-i drept. Dar dacă ei se vor lăsa ademeniți de glorie, și în cele din urmă vor da greș?

Organizatorul de partid își spuse: „Ajunge!”. Cu aceasta, sărbătoarea lui se încheie. V. A. Clenin făcu un semn din mână către secretarul organizației de comsomol, iscodindu-l:

— Ei? Ce e? Ne apucăm de treabă?

— 3 —

Draga nr. 307 se întoarse spre Don, și, înaintând pe noul ei front de lucru, începu să lărgască Canalul. Acum multe se făceau mai bine decât înainte. Schimbarea aceasta se putea observa până și în aspectele exterioare: draga se mișca mai repede și mai sigur; dâmburile nămolose pe care ea le lăsa dealungul Canalului deveniseră mai regulate și mai netede. Dar nimeni nu se culcă pe lauri. Intr-o zi, Serghei Bondar veni la Clenin și, povestindu-i ca de obicei cele ce se întâmplau pe draga nr. 307, observă:

— Vladimir Andreevici, contractul nostru socialist s'a cam învechit.

— Foarte rău... — Clenin tăcu un timp apoi adăugă: — Dar poate că aveți de gând să călăriți mai departe pe vechea glorie!?

Serghei se întunecă.

— Dumneavoastră știți, afirmă el liniștit, că pe Corâtin nu l-am mângâiat niciodată pe creștet. Și totuși el nu ne-a făcut de răs!

— Asta-i bine, aprobă Clenin.

— Iată: am încheiat un nou contract, continuă Serghei întinzându-i o foaie mică de hârtie.

Clenin începu să citească.

Draga nr. 307, era în întrecere cu echipajul unei drage de forță egală care lucra pe Țimla. Devenise fruntașă la începutul primăverii, când fusese nevoită să sfredească în pământ încă înghețat. Solul din fața dragei trebuia minat cu amonol. Era o muncă complicată și plină de răspundere, dar echipajul îi făcuse față. De atunci, colectivul luase avânt și-și accelera mereu ritmul de muncă.

Citind contractul socialist, organizatorul de partid se gândea tocmai la acest lucru. Deodată el se ridică în picioare și se uită cercetător la secretarul organizației de comsomol.

— L-ați discutat? Întrebă el arătând contractul.

Serghei dădu din cap.

— Întreg echipajul?

— Întreg!

— Și ce ați hotărât?

— Il vom respecta!

— Dar asta-i o adevărată revoluție! strigă organizatorul de partid.

Fața-i strălucea. Serghei Bondar nu-l văzuse încă niciodată așa.

Lucrurile stăteau în felul următor: Echipajul dragei 307 era alcătuit din treizeci și cinci de oameni. În contractul socialist se menționa obligația colectivului de

a micșora până la douăzeci și cinci numărul membrilor echipajului, prin cumulul de profesii. În acest fel, productivitatea muncii făcea un mare salt înainte.

Un singur lucru nu-i spusese Serghei organizatorului de partid : membrii echipajului se și porniseră pe muncă pentru a-și însuși cea de a doua calificare ; viața însăși îi gonia din urmă : sosiseră noi drage hidraulice, era nevoie de oameni. Se puneau mare preț pe fiecare muncitor cu experiență în domeniul excavărilor hidraulice. Mai târziu, după ce Clenin asistă la schimbările în care, muncind și în profesia lor de bază, comsomoliștii se specializau încă într'o profesie, Serghei Bondar îi explică : hotărâseră ca întâi să verifice dacă treaba va merge, și apoi să raporteze organizației de partid.

Comsomoliștii își îndeplinesc noua sarcină cu o repeziciune neașteptată. Nici nu era de mirare. Toate condițiile de muncă de pe dragă favorizau creșterea oamenilor. Acolo nu puteai obosi, eforturile fizice dăduseră înapoi în fața muncii intelectuale: mașinile electrice executau toate lucrările grele, trebuia doar să știi să le mânuiiești. Un om se plimba prin sala vastă și curată a mașinilor, sau ședea în fața tabloului de comandă. Armonia uimitoare dintre mecanisme și motoare, trăinicia și simplitatea lor, făceau draga atât de ascultătoare, încât nu era nevoie nici măcar de o încordare deosebită a nervilor. Omul rămânea liniștit și vioi tot timpul schimbului. În asemenea condiții, calificarea într'o a doua profesie, înrudită, nu prezenta nici o greutate, era de ajuns s'o dorești.

Important fusese altceva: acele rezerve ascunse în excepționalele condiții de muncă, rezerve care înlesneau astăzi ridicarea productivității muncii, trebuiseră descoperite. Cine le observase întâi ? Cine reușise să le scoată la iveală ? Nimeni nu putu răspunde acestor întrebări. Totul se petrecuse pe nesimțite : ideea încolțită în colectiv, s'a copt tot acolo.

Draga e în frontul de lucru. Ea stă cu arma sa de luptă proptită în pieptul malului. Freza lungă și puternică e undeva sub apă, coborâtă în adâncuri. Ea se rotește, sfredelește, se înșurubează, înaintând tot mai mult în temelia ascunsă de apă a malului. Apa clocotește. Malul se surpă. Draga absoarbe pământul muiat de ape, „pulpa“ cum este numit, și-l transportă prin conducte spre malul înalt. Dealungul malului, ridicate pe o estacadă, se întind conductele. „Pulpa“ înaintează pe conducte cu șuier și pocnete ; revărsându-se pe mal ea clădește un dâmb. Acest sector al malului, cu estacade, conducte și dâmburi este numit „harta aluviunilor“.

Condusă de maestrul dragor, draga scormonește neîncetat pământul. Maistrul dragor stă la tabloul de comandă, așezat într'o cabină spațioasă de sticlă ; de acolo vede întregul front de lucru al dragei hidraulice. Pe tabloul de comandă se aprind și se sting lămpile semnalelor. În fața cabinei se află pieptul frontului de lucru, zidul malului. La temelia acestuia apa spumegă. Draga silește pământul să se retragă supus dinainte-i.

Pe malul celălalt al Canalului, pe terasa căii ferate înaintează unul după altul excavatoarele cu mai multe cupe. Coborându-și și ridicându-și brațele, ele despică profilul definitiv al taluzului dealungul întregului mal. În urma lor vin pietrarii: aceștia acoperă taluzul cu un strat de nisip în culoarea aurului roșu: apoi aștern pietriș mărunț, după el un strat de pietriș ceva mai mare, și abia pe pietrișul mare, pietrarii așează piatra neciopită, potrivit-o cu grijă, deși anevoie. Taluzul Canalului este traicnic, monumental și frumos. Zgomotul și duduul mașinilor se aude zi și noapte, neconținut.

Sună telefonul. Maistrul dragor vorbește cu cineva. Se duce apoi la harta aluviunilor. Serghei Bondar îi ia locul. El stă plin de siguranță la tabloul de comandă. Cuminte, draga i se supune.

În timpul înaintării spre Don, pe draga hidraulică s'a format o brigadă de comsomoliști. O mare fâșie de pânză roșie vestește această schimbare. E o schimbare

bare însemnată, ea a adus după sine eliberarea a zece specialiști necesari altor drage. Draga nr. 307 este deservită acum de numai douăzeci și cinci muncitori. Serghei Bondar privește în registrul de bord și spune cu mândrie:

— Astea da rezultate!

După cumulus de profesii, productivitatea dragei hidraulice nu numai că nu a scăzut, ci dimpotrivă a crescut cu mult.

În depărtare se zăresc apele Donului. Dar Canalul s'a lărgit într'atât, încât ți-e greu să spui, cine e mai lat, Canalul sau fluviul? Donul este în multe locuri mai îngust decât Canalul și, pe întreg parcursul său, mai puțin adânc.

— 4 —

Serghei Bondar se ducea și acum des pe la organizatorul de partid al sectorului. V. A. Clenin conducea pe același traseu o mică dragă; el cunoaștea situația de pe draga nr. 307 tot atât de bine ca și pe cea de pe propria-i dragă; totuși, când secretarul organizației de comsomol nu veni multă vreme pe la organizatorul de partid, iar acesta nu putu să-și părăsească draga ca să facă o vizită comsomoliștilor, V. A. Clenin se neliniști. Îi cuprinse chiar dorul. Îi plăcea Serghei Bondar, acest tânăr care știa să gândească și să persevereze.

„Nu, e încă prea devreme. Înainte de a mă duce la organizatorul de partid, trebuie să chibzuiesc bine totul...” cugeta în timpul acela Serghei Bondar. Era tocmai în ziua sa liberă. Serghei plecă departe dealungul Canalului. Răsuflarea stepei dogorea înăbușitor. Peste fața stepei bătea vântul, fără s'o răcorească, fierbinte, purtând miros de ierburi arse.

În timpul bătăliei dela Stalingrad pretutindeni pe locurile acestea se dăduseră lupte. De aceea locurile îi erau dragi lui Serghei Bondar. Aici îi era parcă mai ușor să chibzuiască. Aici, putea chiar să stea de vorbă cu întâmplări trecute dar rămase pentru totdeauna în viața țării. Nu se cicatrizaseră încă urmele războiului, tranșeele și șanțurile; Canalul trecea peste ele ca un hotar. Gândindu-se la aceasta, Serghei vedea cu ochii minții un alt Canal, Principalul Canal Turcmen. Gândul lui se învrtea tot mai des în jurul acestui Canal, tot mai des își închipuia el deșertul Cara-Cum. Iată unde o să fie muncă! Serghei știa că uzinele sovietice construiesc încă de pe acum pentru Principalul Canal Turcmen drage flotante cu o capacitate de 1000 de metri cubi pe oră. Acolo, printre nisipurile fierbinți și aspre, va fi nevoie și de experiență, și de perseverență.

Nu e rău să ajungi pe o asemenea construcție înarmat cu experiența realizării Canalului navigabil Volga-Don! Serghei se înfioră și-și simți inima deobicei liniștită, bătând. Asemenea zăpezilor Nordului natal îl chemau nisipurile deșertului Cara-Cum. „Trebuie să chibzuiesc totul bine!” își spunea secretarul organizației de comsomol.

A doua zi seara, târziu, pe când tinerii ședeau în cabina echipajului ascultându-l pe Serghei Bondar, auziră răsunând pași. Cineva venise pe puntea dragei și începuse să urce scara de fier. În ușa cabinei echipajului apăru organizatorul de partid V. A. Clenin.

— Dece n'ai mai fost de atâta timp pe la mine? îl întrebă organizatorul de partid pe secretarul organizației de comsomol.

Serghei Bondar răspunse cu gravitate:

— Am tot frământat o problemă.

— O problemă?! se învioră organizatorul de partid. Ei, hai atunci, dă-i drumul!

Aici Serghei Bondar povesti că colectivul de comsomoliști hotărîse să-și câștige înalta cinste de a fi trimis imediat după terminarea Canalului Volga-Don, la construcția Principalului Canal Turcmen.

— Da, asta este într'adevăr o problemă! aprobă organizatorul de partid după puțină gândire. Dar ca s'o rezolvați, aveți nevoie de o și mai înaltă organizare a muncii.

— Nu ne lăsăm noi! dădu să-l liniștească Feodor Ceauchin. Construcția Canalului Volga Don e pe sfârșite. Cine poate lucra într'un asemenea moment cu mânecele nesuflecate?!

Era greu să-l contrazici pe Feodor. Intr'adevăr construcția Canalului Volga-Don înainta avântat spre victoria deplină. Pretutindeni constructorii „își suflecaseră mânecele“.

Ascultând glasurile tinere, însuflețite ale tovarășilor săi, râsul lor ștângăresc, Serghei Bondar se întreba cum ar trebui început drumul spre Cara-Cum al colectivului. I se păru că cel mai potrivit ar fi să se pornească la treabă prin ridicarea productivității celor trei schimburi ale echipajului, la productivitatea cea mai înaltă pe care o atinsese vreodată Ivan Corătin în munca sa. După un timp această productivitate va trebui să fie întrecută.

Serghei vedea aeeva cum draga gigantică se mișcă prin pustiul arid, trăgând după ea dâra Canalului. In aceeași vreme i se păru că zărește undeva, departe, departe, în taiga înzăpezită, chipul mamei sale, care-i zâmbea.

ZORILE VICTORIEI

— 1 —

In stea Donului zorile vin fără sfială, îndrăznețe. Ele izbucnesc peste întinderile întunecate cu minunata lor putere atotînvingătoare. Despre aceasta, bătrânul cazac povesti cam așa :

— Lumina năvălește dintr'odată. In cupa Răsăritului, soarele e încă, să zicem, de patru stânjeni, abia sredelește pe-acolo, dar întunericul se și fărâmițează. Lumina îl sparge, crântăne țândării. Nici n'ai izbutit bine să-ți duci calul la Don, te uiți, calul bea din zorii zorilor, apa arde sub botul lui.

Intr'adevăr, soarele n'a început încă să suie din cupa nevăzută a răsăritului; totuși stea i-a și simțit apropierea, a tresărit. Deasupra zării țâșnește prima lucire, zborul ei înseamnă cerul cu o urmă ca de săgeată sclipitoare; altundeva se revarsă pe cer o șuviță roșie de raze, și din țâșnirea luminilor purpurii sbucnește o lebădă de foc; după ea, se înalță luminând cerul, un snop întreg de flăcări îndepărtate. Acestea sunt „zorii zorilor“. Ele prevestesc răsăritul vesel al soarelui.

In acelaș fel se poate vorbi despre construcția Canalului Volga-Don, în ajunul ultimei sale ierni. Zorile victoriei s'au și aprins; ele plutesc deasupra mării construcției a comunismului, prevestind răsăritul ei grabnic, strălucitor.

Dela pornirea întrecerilor în cinstea Revoluției din Octombrie, întregul șantier al Canalului pe lungimea lui de o sută unu kilometri, cu construcțiile hidrotehnice, porturile și șantierele navale, cu numeroasele uzine mecanice, de armături și beton, cu parcurile de tractoare și excavatoare, de automobile și locomotive, cu laboratoarele și institutele de cercetări, tot acest organism uriaș, activ, trăiește într'un ritm nou. S'au ivit nume necunoscute până atunci de frunțași ai construcției, au apărut cifre uimitoare. Pretutindeni dealungul Canalului, constructorii strâng bogății de acest soi.

Construcția, ca un fruct, capătă culorile maturității, începe să se îmbrace în metal. Tulburătoare clipă! Metalul se așează pe puternicile masive de beton-armat, înrămându-le, alipindu-se de ele, încununare a construcției hidrotehnice. Constructorii trec cu multă emoție la etapa plină de răspundere a finisării. Cum se va desfășura ea? In unele părți cupele ecluzelor își mai ridică încă pereții, creșterea lor

nu a încetat, dar în alte sectoare a și început montajul. Macaralele coboară grijuliu în cuiburile lor de beton, grele construcții de oțel. Montorii se poartă cu acești coloși de metal, aidoma vrăjitorilor din basme. În mâinile lor, fierul se însuflețește. Ecluzele își schimbă tot mai mult înfățișarea, ele încetează de a fi niște simple cupe goale, devin mecanisme din cele mai complicate.

Constructorii se entuziasmează :

— Ce frumusețe !

La montarea ecluzelor lucrează cunoscuți montori ai Dnieprostroiiului. Aici îl poți găsi și pe Ivan Zaporojenco, și pe Nicolai Polevod, și pe Pavel Nedaihleba. Cea mai fierbinte dorință a lor a fost să ajungă pe această construcție. În clipa sosirii lui pe Canal, Pavel Nedaihleba a spus constructorilor :

— Prieteni, trăiesc o mare bucurie !

Prin sgomotul des și monoton al construcțiilor de pe ecluze, în mijlocul forfotei necurmte de muncitori și mecanisme, în ultimul timp mai lipsită încă de astâmpăr ca de obicei, se mișcă pe estacade și pe masivele de beton, oameni necunoscuți construcției Canalului pe care, deocamdată, nimeni nu-i ia în seamă. Ei examinează, măsoară, cântăresc ceva anume. Toți vorbesc despre un singur lucru : turnurile de comandă. Acești oameni sunt montorii electricieni. Cu montajul electric se suie și ultima treaptă a etapei finale ; iar despre turnurile de comandă a început doar de curând să se vorbească. Acestea se vor ridica în punctele principale ale ecluzelor, înlăuntrul lor vor fi concentrate toate firele conducerii automate, acolo vor fi creerii electrice ai ecluzelor, tablourile de comandă.

Între timp, au apărut pe construcție stăpânii Canalului fluviului Volga-Don, muncitori din transporturile fluviale și șefi ai ecluzelor. Aceștia, ca niște adevărați stăpâni, și-au suflecat mânecele și au început să-i ajute pe constructori. Astfel încât Canalul trece din mâinile creatorilor lui în mâinile aceluia care vor munci pe această cale de apă, în clipa cea mai plină de răspundere : aceea a nașterii lui.

Undeva pe Canal, un montor spuse în aceste zile, unor muncitori din transporturile fluviale :

— Din moment ce au apărut pe aici montorii, e limpede că construcția hidro-tehnică va intra repede în funcțiune. E timpul să vă pregătiți de muncă !

Un muncitor mai în vârstă din transporturile fluviale, își scoase chipiul de uniformă, strânse cu putere mâinile câtorva constructori și montori și, mulțumind, spuse :

— Noi simțim și înțelegem ce așteptați dela noi. Aveți încredere.

Băgă mâna în buzunarul dinăuntru al hainei, scoase de acolo o hârtie și o despături cu grijă.

— E un document important, continuă el. Planul traficului de mărfuri și călători pe Canalul navigabil Volga-Don. După cum vedeți, nu spunem vorbe goale.

Constructorii priveau cu admirație și uimire hârtia cea simplă... Cât de repede intră în obișnuit lucrurile cele mai neobișnuite ! Aceasta este însăși viața sovietică.

Muncitorul din transportul fluvial, încheie, subliniind cu o notă de mândrie :

— Canalul Volga-Don, frate, este o cale de tranzit nemaivăzută !

Convorbirea a avut loc pe ecluza nr. 3 a raionului de construcție Crasnoarmeischi, în apropiere de Volga.

Ecluza nr. 3 este frunțașă între toate cele treisprezece ecluze ale Canalului. Dar dintr'un cântec nu poți scoate cuvintele : colectivul ecluzei nr. 3 n'a ajuns frunțaș pe calea obișnuită și asta trebuie spus. Aici s'a petrecut un anume caz foarte instructiv : conducătorii și-au pierdut o clipă încrederea. De vină nu era decât faptul că se lăsaseră intimidăți de uriașa sarcină ce le stătea în față.

Era pe la începutul lunii August. Pe ecluză avea loc obișnuita ședință deschisă de partid. Șeful construcției ecluzei, un tânăr comunist, făcu raportul asupra rezultatelor nemulțumitoare ale muncii din luna Iunie, și asupra sarcinilor lunii August, al cărei plan era aproape de două ori mai mare. Deși vorbea cu îndrăzneală, raportul părea că nu spune totul. Adunarea deveni atentă. Abia când raportorul dădu citire proiectului de rezoluție, lucrurile se limpeziră: proiectul propunea renunțarea la vechile termene de luptă adoptate de colectiv prin contractul de întrecere socialistă, propunea părăsirea acelor poziții pentru care se dusesse bătălia. Oamenii se tulburară.

— Stați! luă cuvântul comunistul Petrovski.

El vorbi cu asprime, aminti legea de fier a luptelor dela Stalingrad: „Niciun pas înapoi!”. Pe câmpurile acelor lupte se construia astăzi Canalul continuând parcă pentru pace, marea bătălie. Crestând liniștea încordată, cuvintele oratorului răsunară ca oțelul:

— Ca și în bătălia dela Stalingrad, în construirea Canalului, în lupta pentru pace, niciun pas înapoi!

A fost o seară de neuitat. Ea împrăștie îndoelile, întări în momentul acela greu rândurile organizației de partid, îi îmbărbătă pe constructori. În seara aceea, se întâmplă ceea ce trebuia să se întâmple. Se luară angajamente care le depășeau cu mult pe cele vechi: și anume terminarea tuturor lucrărilor principale de construcție a ecluzei, în ajunul sărbătoririi Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Într-o clipă, această veste ajunse în toate ecluzele, dela cea dintâi, cea de pe Volga, până la ultima, a 13-a, de pe Don.

Ca și colectivul ecluzei nr. 3, colectivele ecluzelor nr. 4, 8, 10, 11 și 13 se legaseră față de tovarășul Stalin să termine principalele lucrări de construcție până la 1 Decembrie. Ele luptau pentru îndeplinirea acestui termen. Dar colectivul ecluzei nr. 3 se desprinsese acum din grupul lor, gonind înainte spre termenul nou, mai strălucit. Constructorii celorlalte ecluze, răspunseră curajoși chemării ecluzei nr. 3. Răspunseră și promisera să îndeplinească înainte de termen făgăduiala făcută tovarășului Stalin.

Vremea era frumoasă, potrivită desfășurării lucrărilor. Pe construcție sosiră mecanisme suplimentare, calea ferată începu să umple șantierele cu materiale de construcție.

Colectivele se îndreaptă spre scopul măreț. Sunt aproape de el.

— 3 —

Canalul investmântat în piatră taie cu hotărîre stepea. Cât cuprinzi cu ochiul se afundă în ea, străpungând zarea, ca o săgeată de piatră. Calea pe apă are o înfățișare severă, monumentală. Aici, între lacul de acumulare Bereslavca și ecluza Nr. 11, se află cea mai lungă panglică neîntreruptă de apă de pe Canalul fluvial Volga-Don.

Liniște. Oameni puțini. Albia Canalului, curată, controlată până la centimetru, este pavată cu îngrijire. Pe această porțiune nu mai întâlnești nici constructori, nici mașinile lor, nici numeroasele urme în pământ. Toate s'au dus, lăsând o singură urmă: linia Canalului. Roua diminețelor, soarele și vânturile hoinare ale stepei, au șters aproape cu totul vechile căi de comunicație ale construcției; firele nenumăratelor drumuri care înlănțuiau traseul Canalului dispar, acum, după ce și-au făcut datoria. Ele pier, de parcă le-ar linge stepea, le-ar înghiți.

Dar Canalul a apărut pentru vecie. El este gata pe întreg acest sector important. Ce operă minunată! Te uiți la ea ca la un tablou nemaivăzut și nu poți să-ți deslipești privirile. Canalul pare turnat din bronz. Liniile lui geometrice sunt precise și simple. Creație măreată, plină de vraja depărtărilor, Canalul te atrage, e cu neputință să rezști farmecului său; de îndată ce l-ai zărit, ești nevoit să i te supui.

Ce splendoare se va desfășura în fața ochilor noștri când vasele vor începe să plutească dealungul albiei nesfârșite, pline de scânteierile apei!

Ivan Biriucov, șeful raionului de construcții Bereslavca, spune :

— S'a muncit cu suflet.

El a fost aici la începutul acestor lucrări, va fi aici și la încheierea lor. E un om înalt, mlădios, în floarea vârstei; în ochii săi atenți, pătrunzători, strălucește o neclintită voință.

Raionul pe care îl conduce cuprinde două noduri hidraulice, două baraje, stația de pompare Varvarovca, una din cele trei de pe Canal, ecluza nr. 10 și alte construcții hidrotehnice complicate. Raionul e mare, fronturile de lucru variate. Și aici se simte aceeași atmosferă de ritm rapid, armonios, un anumit echilibru liniștit, puternic.

Unele construcții sunt isprăvite, altele pe sfârșite. Asemeni unui palat cu trei turnuri mărețe, prelungindu-se în amândouă părțile cu aripi trainice, se înalță cea mai complicată construcție, unică în lume, a tipului de stație de pompare. Construcția nu se ridică în părți separate, ci se încheagă toată dintr'una. Greul a rămas în urmă. Anatori Bălinchin, care a început construirea acestei stații și astăzi o conduce, îi raportează lui Biriucov :

— Ivan Chirilovici, mergem spre victorie cu toate pânzele întinse!

Pe construcția stației domnește curățenia. Se simte că nu ieri-alaltăieri a fost introdusă aici cultura muncii, ea a devenit o obișnuință, s'a înstăpânit pretutindeni.

În camera plină cu planșe de pe ecluză, Ivan Biriucov ascultă rapoartele scurte, operative, ale inginerilor. El cercetează desen după desen, verifică cele făcute pe baza proiectului. Totul e exact.

— Vasăzică, spune Ivan Biriucov, predăm întregul nod hidraulic dela Bereslavca.

Se ridică în picioare și se uită semnificativ la Piotr Lipatov, șeful ecluzei, un om uscățiv, veșnic preocupat. Acesta îi răspunde :

— Îndeplinim cuvântul dat tovarășului Stalin.

Dacă vrem să găsim trăsăturile esențiale ale colectivului de pe construcția comunismului — înalță cultură și principialitate tehnică, curățenie morală și partinătate, unitate bolșevică și sete de ritmuri rapide — poate că trebuie să le căutăm tocmai într'un colectiv ca cel dela Bereslavca.

Raionul Bereslavca este din toate punctele de vedere cel mai înaintat de pe construcția Canalului. El a inițiat întrecerea pentru construirea înainte de termen a căii pe apă Volga-Don. Nu odată, ca să-și ajute vecinii — raioanele Vodorzdelnâi și Marinovschi — el a luat asupra-și lucrări importante. Stelele roșii — însemne ale victoriilor — ard deasupra Bereslavcâi.

— 4 —

Despre construirea unei mari uzine sau a unui mare canal de irigație se spune : „A fost terminat primul sector“. „S'a dat în exploatare cutare porțiune“. Despre un canal navigabil nu se vorbește niciodată în acest fel. Canalul nu are sectoare, el nu poate fi dat în exploatare pe porțiuni. El intră în acțiune ca un organism viu, în acelaș timp pe întreg parcursul său. Nodurile hidraulice ale Canalului cu lacurile lor de acumulare, barajele, stațiile de pompare, deversoarele și porțile ecluzelor, cele treisprezece ecluze, distanța de o sută unu kilometri de cale pe apă, niciuna din aceste puterice unități, nu poate fi concepută în sine, existând prin ea însăși. Toate acestea pot trăi și acționa numai într'un întreg neștirbit.

De aceea construcția Canalului Volga-Don, s'a desfășurat încă dela început cu această țintă în față. Părțile care înainte păreau construite izolat, pentru ele

înșile, se alătură acum, se alipesc, se contopesc în linia unică de care nu se vor mai despărți niciodată.

În unele locuri se ciocnesc două sau mai multe din lungile fronturi de lucru ale excavatoriștilor care scot de pe fundul Canalului ultimele cupe de pământ ; dintr'odată, în timp ce îmbracă încă Canalul în piatră, își ies față în față lucrătorii dela pavaje ; altundeva, se întâlnesc barajele cu stațiile de pompare ; în multe părți Canalul înaintază, condus spre ecluze. Se face ca un fel de asamblare a întregii căi pe apă într'un tot unitar viu, creație a numărului uriaș de sectoare, servicii și lucrări, împrăștiate pe o întindere imensă.

Iată barajul care duce la primul nod hidraulic dinspre partea Donului, nodul Carpovschi. El va fi prins între două lacuri de acumulare : în povârnișul lui stâng vor lovi valurile mării Țimlinscaia, iar în cel drept valurile lacului Carpovschi. Acest baraj este o construcție monumentală în lungime de peste patru kilometri. Calea ferată se urcă pe el simplu, ca un trecător oarecare ; iar trenul de construcție înaintază dealungul ei, numărând cu roțile capetele de îmbinare a șinelor.

Întreg corpul barajului a fost dat pe mâna numeroșilor pietrari. Ei îl pavează, îl îmbracă în piatră — haină veșnică. Această muncă o conduce tehnicianul Alexei Reșetniac, un tânăr care a vrut să ajungă cu orice preț pe Canalul Volga-Don și a făcut imposibilul pentru a-și atinge scopul. E un un om vioi, furtunatic și, în acelaș timp, calculat : socotește totul dinainte, cântărește, prevede... Sarcina : pavarea înainte de termen a povârnișurilor barajului.

— Veți izbuti ?

Alexei Reșetniac, găsește nimerit să ia o poziție :

— Vom depăși.

Pe baraj cântă o fanfară. Alămurile răsună victorios : brigada lucrează într'un schimb al păcii și și-a îndeplinit planul zilnic cu mai mult de trei sute la sută. Ei îi sunt dedicate sunetele triumfale. Printre prietenii cei mai buni ai brigăzii se numără specialiștii în pavaje din orașul Calinin, F. I. Gusev și I. I. Smirnov, eminenți maiștri cioplitori în piatră, ai Uniunii Sovietice. Ei au venit pe Canal, în mână cu diplomele lor de onoare ; aveau la ei mulțumirile pe care li le adusesse comandamentul suprem în luptele din timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Le-au luat așa, ca să fie. Poți să știi ? Te pomenești că nu sunt primiți la construcție !! Ascultând sunetele orchestrei, Smirnov îi spune lui Gusev :

— Ții minte, Feodor cum am cucerit Reichstagul ? La fel mă simțeam.

M'ași fi urcat până la cer !

Gusev cugetă, desfăcându-și salopeta de doc :

— Victoria, Ivane, este un lucru serios.

Și piatra lui Feodor Gusev se așează bine lângă piatra lui Ivan Smirnov. Schimbul păcii continuă.

La un kilometru de locul acesta, o mulțime de autocamioane basculante, bulldozere și alte mașini, umplu, acoperă și bătătoresc groapa care se cascadează între capătul barajului și peretele stațiunii de pompare. Stațiunea de pompare, se alipește barajului. Vârfulurile celor trei turnuri ale ei sunt investmântate în oțel, camerele gigantice îndreptate spre marea Țimlinscaia, deschise. Unindu-se cu barajul, această construcție se ridică parcă, așteptând, în întâmpinarea apelor cari vor veni.

De aici până la ecluza nr. 13 e puțin drum. Acolo, alături, betonul se scurge încă prin conducte. Câtva timp peretele de oțel cu nervuri va mai atârna deasupra cupei ecluzei. Apoi, lăsându-se în jos, va pieri în lăuntru ecluzei : se face montarea. Din cupă se deschide în spre Don o privesc neobișnuită : pe Canal plutește, îndreptându-se direct spre ecluză, un vapor albastru. Iată-l, é gata să intre pe porțile ei !... Desigur că timpul întâmplărilor de soiul acesta n'a venit încă. Vasul albastru nu este decât draga hidraulică nr. 307, a comsomoliștilor. Ea își încheie drumul

glorios. Plecând dinspre Don, draga hidraulică flotantă a scurmat și a sfredelit Canalul pe întreg traseul său ; acum, întoarsă înapoi, ea îl leagă de ecluza nr. 13, exact în locul de unde l-a pornit. Dragă celebră, puternică !

În punctul acesta, Canalul e plin de viață. Dealungul lui trec șleperi încărcate, cutere rapide spintecă apa...

Parcă din însăși inima Patriei pornește un sânge fierbinte, clocotitor, care plusează în fiecare ungher al construcției.

Doi oameni stăteau pe malul Donului la intrarea în Canal : Platonov, vechiul constructor al Canalului Volga-Don, și nepotul său, Egor. Era toamnă târzie, prag de iarnă, dar Donul își păstrase chipul vărtec, liniștit și frumos.

— Donul nu va mai arăta niciodată așa, spuse Platonov. Uită-te bine, Egor, îl vezi așa pentru ultima oară : la primăvară va veni marea.

— Va veni ! confirmă Egor.

Platonov arată spre fluviu :

— Privește, nepoțele, cum curge unda acolo, lângă malul acela, sub pantă ; o vezi cum se îndreaptă spre țarm ? Privește-o : ea va fi supusă, îmblânzită, iar în-lănțuirea ei s va face liniștit, ca și când ea n'ar avea nici o putere ; și totuși câtă forță sălbatecă în unda aceasta ! Sau, privește într'acolo ! — întinse Platonov mâna spre alt loc. — Uite cum se sparg valurile ! Bagă de seamă : vor și nu vor să plece ; parcă s'ar juca cu malul. Privește, băiete, s'au întors și s'au dus... Cum freamătă trupul fluviului !

Donul plutea larg și liniștit. Egor nu era în stare să zărească nimic din cele despre care-i vorbea bunicul. Dar el simțea că bunicul le vede cu adevărat, le vede limpede, întocmai, și din această pricină privirile lui se înmoaie, strălucesc visătoare.

— Iată, prietene Don, continuă Platonov, de-acum ești vestit ! Din fluviu, să ajungi mare... Asta, frate, nu-i glumă !

Seara se apropia. Trunchiurile despuiate ale copacilor ațipiseră. Simțeau parcă aerul îngreunându-se. Pâlpâind, prima șuviță de aur a asfințitului ciocni costișa zgrunțuroasă a țarmului drept. Se opri câtva timp acolo sus, apoi începu să se rostogolească, revărsându-se în jos, spre ape : însfârșit le atinse. Donul se aprinse, dar pe fața apelor nu aur alerga, ci foc, apele arse începură să se clatine pe toată întinderea fluviului, cât vedeai cu ochii. Un plescăit liniștit înaintă spre țarm, pieri ; unul singur. Freamătul apei muri, înghițit de vâlvătaia apusului care încenușase împrejurimile. Mirosurile stepei, sălbatece, ațățătoare, năvăliră spre fluviu. Donul scânțea încă. Ardea de un foc viu, lăuntric... Iar apele veneau, veneau mereu, ducând cu ele zgura acestei arderi, pentru ca în mersul lor necurmat să prefacă tot ce arsese într'un izvor de flacără nouă.

ANDREI LIVADARU

UZINELE NOASTRE

În Piața Muncii sosesc pe rând tramvaie din patru direcții. Cu prelungi arcuri elegante ocolesc avuzul din mijloc și-și urmează calea spre diferite margini ale orașului. Pe vremuri însă, marginea era chiar în locul acesta. Linia tramvaiului strânge orașul ca'ntr'o cingătoare, trăgând un soi de hotar între cartierele mai avute, de care edilitatea burgheză binevoia să se ocupe, și cartierele de dincolo de linie, care n'o interesau, cartierele sărace, periferice, muncitorești.

Acum, din Piață se desface un bulevard drept ca tras cu sfoara. Lasă'n urmă orașul, trece printre case vechi, modeste, și printre altele zâmbitoare clădite de curând, mai merge cât mai merge peste câmp și se oprește deodată în fața unor porți mari, falnice ca un arc de triumf. Zidul roșu, de cărămidă, se înalță să le cuprindă mai bine c'a'ntr'o montură de inel și, deasupra lor stând ca pe un soi de prag aerian, se văd niște litere albe, masive, uriașe. Parcă's scrise deadreptul pe cer:

UZINELE 23 AUGUST

Dimineață la 7, după amiază la 3 și noaptea la 11, când se înlocuiesc schimbările, muncitorii și muncitoarele intră și ies pe porți valuri-valuri. Se umple strada de viață, răsună chemări și râsete, vorbele se rostogolesc spornic ca pietrișu'n ape. Gem de omenire vagoanele tramvaiului, ducându-i acasă pe cei ce și-au isprăvit ziua de muncă. Unul după altul sosesc tramvaiele, se descarcă de roiul celor ce intră'n schimb și cât te-ai șterge la ochi iarăși sînt pline, luînd-o la calea'ntoarsă spre oraș. În urma lor, furnicar de lume pe drumul dela porți spre interiorul uzinei.

Drumul acesta se desface larg, pavat ca'n palmă și duce spre un pavilion de cărămidă, unde se află administrația. Pe lături se'nșiruire ploi cu boiul subțire și sprinten, cu frunze veșnic neliniștite de parc'ar fi nări care freamătă. Ziua, umbrele ploilor se culcă sub pașii muncitorilor ce trec spre secții, ca și cum, în felul lor, le-ai ieși întru întâmpinare oamenilor. Noaptea, ploii chiar par că se urnesc cu adevărat, vrînd să le iasă înainte celor din schimbul al treilea.

În preajmă stau vagoane încremenite pe șine. Sînt gata, așteaptă să vie locomotiva ca să le scoată pe poartă afară, să le împingă pretutindeni, hăt departe, în toate colțurile țării, pe unde se'ntinde rețeaua de căi ferate. Vagoane de marfă noi-nouțe, lucind de curățenie, vagoane de automotor, parcă mirate că nu gonesc înghițind kilometri...

În fața pavilionului administrației se răsfață straturi lungi de flori, prinse ca'n copci în pavajul dreptunghiular, de piatră. De partea cealaltă, peste linia transbordului, se înalță corpul uzinei propriu zise. E o clădire de zid, enormă, de o arhitectură sobră. Din loc în loc, peretele continuu, roșcat, e întrerupt de porțile de metal

cenușii, prin care pătrunzi în ateliere. Indreptându-se laolaltă spre secțiile lor, dincoțoro vine neîntreput ca un vânt, simțit doar de ureche, vuietul mașinilor și al lucrului, muncitorii trec pe sub o altă poartă, lăuntrică și nepăzită de portari. Aici se sfârșește drumul cel larg, cu plopi. E un arc mare și pe fruntea lui scrie ce este cu drumul acesta pavat și neted dela intrare:

ALEEA FRUNTAȘILOR ȘI STAHANOVISTILOR

Mai încolo, pe un panou dinspre clădirea uzinei, se află o sumedenie de fotografii prinse'n rame. Sint chipurile celor cu care se mîndrește uzina, stahanoviștii cei mai vestiți, Matei Nicolae, Duțu Constantin, Cazimirschi Eugen, Mutulescu Iulian... Și mulți alții. Unii sunt înfățișați în toiul lucrului, în salopete, la mașină, la cuptoare, în atelierul de montaj; portretele altora privesc vesele, arătând ca după lucru, acasă ori la vreun festival: îmbrăcăminte curată, pieptănătură îngrijită, pe câte-un rever sclipesc o decorație, două.

Aleea stahanoviștilor duce din lăuntru la poarta numărul unu, cea care dă în bulevard. Mai este o poartă, „numărul doi“. Și pe-aici vin și ies mulți muncitori, care locuiesc pe străzile cestelalte din jurul uzinei. Cartierul nu se sfârșește acolo unde încetează bulevardul, ci se răsfireă încă mai departe, înconjurând uzina, mușcând mereu din câmpul învecinat. Nu prea departe de aici se zărește cealaltă uzină „Republica“. Fostul patron, Malaxa, venea zilnic în automobil, intra cu mașina pe poarta numărul unu și se ducea întins la pavilionul administrației. Drumul cu plopi era numai pentru dânsul, muncitorii n'aveau voie să circule pe-acolo. Plin la trup, nu prea înalt și rotindu-și într'una ochii peste tot ce întâlnea — lucrurile *lui*, averea lui — Malaxa, după ce cobora din automobil, pornea în grabă să-și inspecteze amândouă fabricile. Ii săreau înaintea, ploconindu-se, directorii tocmiți să supravegheze cum se produce marfa patronului în ateliere. Unul dintre directori, Ispravnicu, cel dela fabrica de tuburi, era groaza muncitorilor. Nu făcea un drum dela o secție la cealaltă fără să impartă măcar câteva palme sau câțiva pumni pentru orice lucrușor care nu-i plăcea. Bătea ca un apucat, ca un polițist. Amenda, concedia la întâmplare, cu ușurința cu care ar fi scuipat ori s'ar fi șters la nas. Malaxa, nu. Malaxa nu bătea, nici nu striga. Se plimba tăcut prin ateliere, urmat de directorii lui, fără să se uite la muncitori. Numai la mașini și la piesele confecționate îi erau privirile. Doar că strâmba din cap uneori către ingineri și directori, apoi trecea mai departe. Era totdeauna liniștit, parcă se afla singur. Semnele lui din cap însă, aflau imediat cea mai desăvârșită înțelegere și supunere din partea directorilor, inginerilor, maiștrilor. Indată după vizita lui zilnică, zburau pe poartă fără judecată oamenii care nu-i plăcuseră, curgeau amenzile și pedepsele de tot felul. Dar el însuși, Malaxa, nu-și ieșea din fire niciodată. Calm sosea în automobilul lui pe poarta numărul unu, calm trecea din atelier în atelier cu mâinile la spate, fără să ia în seamă privirile celor ce munceau pentru dânsul, calm făcea semne mușești în timp ce directorii își notau zoriți în carnețele sumedenie de sancțiuni — și tot calm se întorcea la mașina lui, urca, străbătea drumul cel larg, pavat numai pentru dânsul, apoi, ieșind din uzină, se pierdea cu mașină cu tot într'un nour de praf, gonind spre București, în lungul Căii Vergului.

Căci, după ce-ai isprăvit de mers pe aleea stahanoviștilor, după ce-ai trecut dai de o inscripție mare, cu litere albe pe fond roșu, prinsă deadreptul pe zidul uzinei. Spune acolo cum au cucerit muncitorii, tehnicienii, inginerii și funcționarii dela „23 August“ Steagul Roșu de producție al C.G.M. Uzina e fruntașă pe țară. Stăpânii ei, toți cei ce muncesc în țara noastră, își strigă mândria și bucuria de a fi ei înșiși. „Odată câștigat — scrie pe panou — „steagul trebuie păstrat și mai departe“. Și urmează indicația generală a felului în care se poate păstra steagul:

„Cât mai mulți muncitori în rândul frunțașilor.
Cât mai mulți frunțași în rândul stahanoviștilor
Cât mai mulți stahanoviști în rândul tehnicienilor“

Prin secții trece din când în când un om, călcând rar, fără să se grăbească și totuși fără să-și întârzie pașii. Pare că n'ar avea vreun scop anume, dar se uită concentrat peste tot, cercetează lung fețele și mișcărilor muncitorilor ca și cum ar căuta ceva fără să întrebe. E singur. Poartă un halat albastru lung. Are mersul apăsător, îți face impresia că nu l-ai putea urni din loc, nici întoarce din drum, oricât te-ai strădui. De altfel și trupul îi e voinic, vânjos. În părul des îi albește ici, colo, bruma vremii. Uneori schimbă o vorbă, două cu un muncitor sau cu un maistru și trece mai departe, dela Construcții metalice la Vagoane sau la Turnătorie. Când nu-i place ceva, i se răspândește pe față o mâhnire, ștăersă numaidecât de o împietrire severă a trăsăturilor. Nu zice atunci nimic, stă pe loc și chibzuește, privind drept înaintea lui. Privirea i se oțelește. Se cunoaște bine că leagă'n minte fel de fel de gânduri în care se cuprind mult mai multe decât ceea ce vede. În clipele acestea mai ales, seamănă cu un maistru vârstnic, experimentat, care nu acordă prea mare însemnătate folosirii dojenilor ci se trudește mereu să găsească și să curme practic rădăcina răului: vreun amănunt în producție, o raționalizare de adus, o temă de inovație nepropusă încă de cabinetul tehnic.

Muncitorii îl cunosc toți, îi dau binețe din cap când îl zăresc prin preajma lor. E noul director general al uzinei, N. Dumitrașcu. A fost numit de curând. Nimeni nu tresare la apropierea lui, nici nu se fâstăcește. E un tovarăș din uzină, tovarășul cu cea mai mare răspundere. Atât numai că are ochiul mai ager decât ceilalți șefi și cere socoteală mai apăsător decât ei, în numele Ministerului, cum ar veni: în numele poporului. Când pleacă, mașina lui trece pe drumul cel neted cu plopi, — Aleea Stahanoviștilor — croindu-și loc cu băgare de seamă prin mulțimea de muncitori și muncitoare care-l salută prietenos.

Intr'o dimineață din toamna lui 1940, un băietan de vreo 16 ani se înfățișă la poarta uzinelor Malaxa, pierdut în îmbulzeală. Căuta de lucru, dar n'avea curaj să spună ce dorește. Vedea că sunt rezeziți fără milă atâția alți lucrători vârstnici, calificați, și totuși șomeri. Se uita după ei cum se îndepărtează alungați dela poartă. Le tremurau buzele albite, le rătăceau desnădăjduite privirile ca și cum se întrebau ce le mai rămâne de făcut. Lui Aurel Bivolănu, băietanul abia picat din Băilești, unde absolvise școala industrială, i se strângea inima ca'n clește. Cum o să-l primească tocmai pe dânsul, dacă ceilalți, cei mai mulți dintre ei, erau respinși?

Angajările în uzină se făceau numai luna și joia. De trei săptămâni se afla Bivolănu în oraș și încă nu izbutise să găsească undeva de lucru. Incercase mai întâi la alte fabrici, mai mici. Nimic, nu-l primeau. De-acasă, din Băilești, plecase cu o sută de lei. Dormea pe unde apuca; mânca economicos, doar pâine, roșii și brânză; dar suta-i sută: oricât ai cheltui-o cu țărăita, tot se isprăvește. Alți bani? De unde?

Are dealtfel suta aceasta o poveste a ei. Tatăl lui Aurel Bivolănu murise în 1938, după ce trudise din greu la o moară ca magazioner, cantaragiu. Mama băietanului rămăsese cu cinci copii pe brațe. Pământ, doar cât să se întindă câinele. După ce terminase cursul primar, Aurel intrase la școala industrială, cu nădejde să învețe strungăria. Dar ce a învățat în patru ani, constata el singur, că era mai nimic. Se aflau în școală două strunguri vechi și hârbuie. Maistrul Stănescu îi stingea în bătaie pe elevi; îi punea să-și aleagă singuri joarda cu care voia să-i plesnească și să îi adus vreunul vre-o joardă mai subțire, c'apoi dă doamne bine! În bătaie maistrul repede o nua care-i plăcea lui și-l bătea pe elev de două ori: odată pentru

vina, adevărată sau închipuită, pe care i-o găsisse și încă odată pentru că nu adusese joardă bună. În vacanțe, Aurel muncea la moara lui Donovici, unde până nu de mult se istovise și tatăl-său. Donovici acesta era membru în consiliul școlar. Il ținea dator pe Aurel Bivolan să-i muncească în timpul vacanței. Cu plata îl amâna într'una de pe un an pe altul. Niciodată nu-i dăduse vreun ban, oricât îl ruga mama „practicanțului”.

Când a văzut băietanul că nici în cel de al patrulea an nu vrea morarul să-i plătească, dar la muncă îl pune mereu, s'a hotărît să fugă. Spera că, absolvent fiind, se va putea angaja undeva în vreun oraș mare. Il pune dracu' pe Donovici, chiar în ziua când se pregătea Bivolan de drum lung (pe jos, firește, că bilet n'avea să-i facă nimeni cadou), să-l trimită să cumpere ulei pentru moară. I-a pus în mână o sută de lei și bidonul. Bivolan a înșfăcat bidonul și suta de lei, a plecat acasă, și-a luat rămas bun dela mamă-sa, dela frați și surori, și dus a fost. „De cap să-i rămâie lui Donovici, cum și-a bătut el joc de munca mea, atâția ani. Las'că dacă ajung în oraș...”

În oraș, după scurtă vreme, a ajuns să aibă ameteți din cauza foamei. În dimineața aceea, când se afla în fața porților lui Malaxa, era hotărît să răzbească fie ce-o fi. E drept că parcă tot curajul îi pierdea când vedea cum sunt alungați lucrătorii, și vârstnici și tineri, unul după altul. Se gândea cu spaimă că el nici măcar meseria n'o știa ca lumea... Deodată — ca atunci când sari în apă, — s'a înfipt în fața unuia dintre cei ce angajau la lucru: — „Sînt strungar, am absolvit școala industrială”.

Funcționarul lui Malaxa a cântărit ceva în minte. L-a cântărit apoi din ochi și pe băetan. L-o fi socotit dezghețat, o fi chibzuit că un absolvent al școlii industriale e un chilipir — cine știe? I-a cercetat actele și l-a angajat de probă. Pe loc l-a trimis la „tuburi” (actuala „Republică”), la filetaj. Era maistru acolo unul, Kaiser. Ursuz, răutăcios. Cum a dat de Bivolan, l-a întrebat de cunoaște *teuri*e. Adică strungurile, moderne pe-atunci, care erau întrebuițate la filetaj. De unde avea să le cunoască băetanul? Nu văzuse niciodată strunguri, în afara fierului vechi dela școală. L-a alungat Kaiser numaidecât: „Heraus! Eu cu *tumneata* n'am ce face”.

Aurel și-a vârit capul între umeri, a înghițit în sec, și-a dat dosul după niște mașini. Dar în loc să plece din atelier a pândit să nu-l observe maistrul și s'a întors, trăgând cu coada ochiului în toate părțile. Oamenii lucrau, nimeni nu-l lua în seamă. Sforăiau strungurile, scrijelind oțelul piesă după piesă. Mufe. La o mașină, în fund, robotea un muncitor cu înfățișare blajină, atrăgătoare. Aurel Bivolan s'a oprit, s'a rezemat de perete și a început să se uite la omul acesta. Îi urmărea cum lucrează. Avea mereu impresia că-l cunoaște demult și că nu-și amintește de unde, cu toate că ar fi putut spune cu siguranță că nu l-a mai văzut niciodată nicăeri. Dar ochii aceia blânzi ai muncitorului, felul blajin în care vorbea cu alții, purtarea lui, toate îi plăceau nespun băietanului. După o bucată de vreme, Ionescu l-a zărit. L-a întrebat de ce stă așa. Bivolan i-a răspuns fără sfială. Căpătase pe neașteptate cea mai mare încredere în omul acesta cu față deschisă, cu vorbă așezată. I-a povestit totul. S'au împrietenit. Afând cum s'a răstit maistrul Kaiser la Bivolan, Ionescu a zis domol:

— Așa-i el, căinos. Maiștrii, în general... Dar pe unii, câte-odată, tot îi mai îndupleci. Hai să vorbim cu Lang. Să mă lași să încep eu.

Maistrul Lang s'a zbârlit numai cât l-a zărit pe băietan :

— E mic. Parcă-i un broscoi, nu vezi? Ce să fac cu broscoiul ăsta ?

Totuși, s'a îmbunat în cele din urmă, când i-a fâgăduit Ionescu, liniștit, că o să-l învețe el meseria pe noul venit. Maistrul l-a dus pe Bivolan la un strung care se mănua apăsând pe mai multe butoane, i-a dat instrucțiuni vorbind repezit, pripit, și a plecat, vestindu-l că revine peste o oră să vadă : e'n stare „absolventul” să lucreze cu un strung ca acesta, modern, sau nu? Strungul era complicat, Bivolan

încurca într'una butoanele și manivelele, treaba nu sporea deloc. Ionescu a așteptat, la mașina lui, până s'a depărtat maistrul, apoi a venit la Bivolănu, care transpira încercând fără capăt butoanele și nenimerindu-le.

— Uite — a zis încetitor Ionescu — asta-i manivela de pornire... apeși aici... asta-i pentru viteză... apeși aici. Ia niște cretă, fă-ți semne pe butoane.

Butoanele erau la fel. Nu le deosebeai unul de celălalt. Insemnate însă cu cretă, parcă-l striga fiecare la rând pe Bivolănu. Ionescu râdea mulțumit, îl bătea ușor pe umăr pe elevul lui :

— Așa, vezi ? Dar șterge semnele, fă-le mici de tot să nu se observe. Altfel, e'n stare păcătosul' de Lang, să zbiere că l-ai înșelat... Da, așa-s ăștia, mărginiți răutăcioși, nu te potrivești la dânșii.

Abia după două săptămâni a binevoit maistrul Lang să-l înștiințeze pe Bivolănu, că e angajat definitiv, după ce-a fost pus la probă. În ce condiții, cu ce lea ? Nici nu-i trece prin cap băetanului să întrebe, ori maistrului să spună. În acord : după cât o lucra *de-acum înainte*. Mufele pe care le făcuse în cele două săptămâni nu intrau la socoteală. Acelea... erau proba. Noroc de Ionescu, care-și rupea din merindea lui, câtă avea, s'o împartă cu tânărul. Numai datorită omului acestuia a putut ține piept foamei Aurel Bivolănu, de când a intrat la filetaj și până a văzut în palmă primul pitac.

Treptat, treptat, însă, băetanul a băgat de seamă că într'adevăr, așa cum i se păruse și lui din primul moment, Ionescu era altfel de om decât ceilalți. Altfel de muncitor. Nu era tăcut de felul lui, însă vorbea cu multă băgare de seamă când se aflau de față încă doi-trei. Știa tot soiul de lucruri noi din lume și, când pomenea despre noutăți de acestea, își scădea glasul ca și cum ar fi mărturisit o taină. Nu-i plăcea să tembelească seara prin cârciumi. Citea. Când au început să se grozăvească legionarii cu cămașa lor verde și cu pistoalele în brâu, Ionescu mormăia dând din cap într'un fel al lui, deosebit : „Armele-s bune, dar nu în mâna copiilor. — Și mai printre dinți : — ori a tilharilor !“

Erau legionari în cele două uzine. Ii prăsiseră Malaxa și oamenii lui. Dar oamenii îi urau. În timpul războiului, au apărut manifeste comuniste, pitite noaptea sub piese ori prin dulapuri. Muncitorii și le treceau pe ascuns din mână în mână, le sorbeau pe nerăsuflăte. Plesneau de ciudă polițiștii și jandarmii că nu-i pot dibui pe cei care împăștiau manifestele. Unii dintre muncitorii de altfel, cam știau cine se ținea de trebușoara aceasta : Ionescu Ilie, Damian, Vintilă... Totuși n'a suflat nimeni un cuvânt.

Intr'un rând, a pus la cale Ionescu întemeierea unei case de economii a strungarilor. Oamenii s'au grămădit să se înscrie. Era bună casa. Puneai în fiecare lună câte puțin, și când aveai nevoie ți se dădea cu împrumut o sumă mai mare. Ionescu era neobosit. Trecea dela om la om, demonstra oricui, cu toată puterea lui de convingere, necesitatea înființării casei de economii. Unii șovăiau întrucâtva, dar cei mai mulți primeau din capul locului, cu dragă inimă. S'a înscris și Bivolănu, iar treaba a mers cât a mers, fără sminteală. Muncitorii cotizau cu regularitate și rareori cereau împrumuturi : numai când nu mai aveau cum o scoate altfel la capăt. Casa de economii devenea tot mai trainică. Bineînțeles că era secretă ; patronul și autoritățile n'ar fi îngăduit-o pentru nimic în lume.

A mers așa până la o vreme. S'a găsit un nemernic printre cei ce știau de existența casei, un trădător. A pârît. Numai decît l-au și arestat pe Ionescu și pe încă vreo doi ; i-au băgat la închisoare. Zburau vești din gură în gură printre muncitorii : „Il învinuiesc că lucra pentru ajutorarea deținuților comuniști“. Casa de economii a fost desființată și, a doua zi, jandarmii au arestat secția întreagă. N'a mai rămas un om prin ateliere.

Aşa a făcut Bivolan cunoştinţă cu Siguranţa. L-au întrebat scrâşnind poliştii ca şi pe ceilalţi arestaţi :

— Ai dat bani pentru bolşevici ?

Băietanul a săltat din umeri, pironindu-şi ochii în ochii holbaţi ai comisarului.

— N'am voie să fac ce vreau cu banii mei ? Economiseam.

— Nu, n'ai voie ! — a răcnit comisarul. Bivolan a săltat din nou din umeri, prefăcându-se că nu-i pasă.

L-au ţinut o noapte, pe urmă i-au dat drumul ca şi celorlalţi. Li s'a deschis proces. Au rămas mai departe inchişi Ionescu şi cei care ştiau mai de-aproape taina. Pe urmă s'a aflat că au fost trimişi pe front.

„Mai trăieşte oare Ionescu ?“ — se întreabă astăzi uneori *studentul* Aurel Bivolan, aducându-şi aminte cu tristeţe de acele vremuri crâncene când muncitorul gemea apăsător sub cizmă, când n'aveai libertatea nici măcar să-ţi uşurezi durerea, să-i ajuţi pe ai tăi. Ascultând, pe băncile facultăţii muncitoreşti din oraşul Stalin, lecţiile profesorilor, nu poate băietanul de odinioară să nu-şi amintească şi astăzi mereu de cel dintâi ocrotitor al său, Ionescu, şi să nu-i fie dor de dânsul.

Pornise a părţi din încheieturi frontul hitleriştilor, iar soarele nădejzii noastre celei mari — sosirea Armatei Sovietice — încă nu se ivise. Era prin 1943, în Iunie.

La Deva, în curtea unei căzărmi, alergau încoace şi încolo soldaţii dintr'o unitate, care nu fusese încă trimisă pe front. Sergenţii de zi zburau la ordine, ori-decâte ori le porunceau trâmbiţa cu glasul ei ascuţit, prelung. Tanţoşi, ofiţerii — pomădaţi, pudraţi — se plimbau cu mâinile în buzunări, cercând să pară mereu nepăsători. Dar, dacă-i furai cu coada ochiului, puteai citi îngrijorare şi teamă pe feţele lor. Una spuneau ziarele şi radioul ; lumea, alta. Frontul se rostogolea neîncetat spre apus.

Un ostaş abia ieşit din spital mergea şchiopătând spre atelierul mecanic al unităţii. Ca pe ace călca. Prin spărturile bocancilor i se vedeau degetele, crispatе de durere la fiecare pas. Reumatism. Zăcuse'n infirmerie şi'n spital luni întregi, fără nici un folos. Ca la armată : i se dădeau aspirine. Se'mbolnăvisе la câţiva ani după ce-şi începuse serviciul militar. Nu fusese pe front, stătuse tot timpul în cazarmă, dar îl nenorociseră bocancii : rupţi, de chiftea apa prin ei. De câte ori nu ceruse State Ionescu să i se dea încălţări ca lumea, să nu mai umble aproape desculţi ! Nici nu voiau să-l ia în seamă majurii

— Inchide pliscul, leat ! Eşti meseriaş, stai în *atiler* şi baţi cu ciocanul, ce umbli cu pretenţii ? Las'că nu mori. Bocanci buni, auzi ce-i dă'n gând !

Adevărat că State Ionescu, fiind meseriaş, lucra în atelier. Cinci ani, din 1938 în 1943, a robit în felul acesta. Înainte de armată, lucrase la Pirotehnie ca strungar. Tot acolo îşi măcinase odinioară viaţa şi tatăl lui. După ce-a intrat State Ionescu la oaste nu i-au mai dat drumul, l-au ţinut să muncească mai departe pe gratis în atelierele militare. Război. Repara piese de automobil şi ce mai hotăra colonelul. Noapţile, făcea de gardă, sentinelă ; ziua muncea la strung ; când era nevoie îl puneau şi sergent de zi, iar pedepsele — carceră, închisoare, serviciu peste rând — curgeau. A dus-o aşa până într'o zi, când s'a pomenit că i s'a umflat picioarele, butuc. Simţea cum îl fulgeră junghiuire din tălpi până'n moalele capului, dar trebuia să trepăde mai departe prin băltoace şi ploi, de colo, colo, după cum porunceau goarna cu glasul ei ascuţit. În răstimpuri, îl lăsau cât îl lăsau să zacă, prin spital ; după aceea, se'nfuriau medicii că nu vrea să se mai vindece odată bolnavul acesta care „n'are, domnule, nimic altceva decât că i s'au umflat niţel picioarele“ şi-i făceau vânt la unitate. Iarăşi bocancii, iarăşi goarna ! „Acum — gândea

cu amărăciune ostașul — chiar dacă mi s'ar da încălțăminte bună, tot nici o scofală. Mi-a mâncat picioarele slujba la vodă”.

Simițea cum se sfârșește cu zile. Iși amintea din ce în ce mai des de tatăl lui și rămânea pe gânduri, clipind nedumerit, ros de bănueli neînțelese. Adică și lui o să i se întâmple la fel? Aceeaș măcinare de viață, fără rost, întunecată, neștiută? Tatăl lui State Ionescu fusese muncitor vrednic și priceput. Il îndrăgiseră mulți din tovarășii lui dela Pirotehnie, că avea inimă deschisă și-și iubea meșteșugul. S'a însurat, a făcut trei copii. State era cel mai mic, a venit pe lume la câteva zile după ce începuse războiul din '916. Tată-su se și afla pe front, State nu l-a cunoscut niciodată, îl știe doar din povestirile maică-sei. Avea doi ani în '918, când s'a întors tată-său dela război, fără răni dar bolnav, prăpădit: în scurtă vreme s'a și stins, ros de suferințe și de amarurile îndurate în tranșe.

Cartea de citire a elevului Ionescu State, pe când urma el la o școală primară din București, se deschidea într'una la fila pe care se afla o poză mare. Infățișa statuia unui infanterist cu arma'n mâini. Soldatul privea înainte, vesel, fără grijă. În spatele lui se afla o femeie pe jumătate goală, cu aripi mari desfăcute asupra lui ca și cum îl ocrotea. Femeia privea și ea înainte, cam supărată. Dedesubtul pozei scria cu litere mărunte că în felul acesta au „dezrobit” soldații români Ardealul. „În felul acesta?” se'ntraba cu nedumerire State. Dela maică-sa aflase dimpotrivă despre niște marșuri nesfârșit de lungi pe drumuri desfundate, despre păduchi și exantematic, despre umilințe și dureri fără capăt. Învățătorul într'un rând vorbise despre „eroul necunoscut” lăsând a se înțelege că numai acest erou merita admirație. Ceilalți morți nu prea aveau însemnătate, odată ce li se știa numele. State, în mîntea lui de copil, socoti că tată-său într'adevăr n'o fi avut nimic aface cu eroul necunoscut, mai ales că murise acasă, nu pe front. Dar îi părea foarte rău de asta. Il iubea nespuse de mult pe răposatul taică-su, așa cum și-l închipuia din povestirile mamei. Dorea să fi fost și tată-său erou, iar învățătorul, iată, parcă zicea că nu. Mai târziu — intrase ucenic la o tinichigerie — se'ntraba amarit: „Atunci de ce l-au mai luat pe tata la război? De ce s'a dus?” Și i se'nfățișa într'una războiul ca o noapte neagră care soarbe oamenii.

Printre cei ce-l cunoscuseră altădată pe tată-său, la Pirotehnie, era un bătrân, nea Sandu Petrescu. Făcuse ucenicia nea Sandu împreună cu tatăl lui State, se ridicaseră flăcăi amândoi odată. Istoria el multe, despre timpurile mai vechi și despre cele de îndată după război, când State era încă prichindel. Ii plăcea să-l vadă pe băietan încremenind, numai ochi și urechi. Luase bătrânul parte la greva din '920, povestea despre luptele de-atunci. State se'ntrabă într'un rând, încrețind fruntea: „De-ar fi trăit tata până la grevă, ce-ar fi făcut oare?” Să tot fi avut în vremea aceea 14—15 ani. Mereu auzea pomenindu-se de tată-său și asta-i stârnea un simțământ neclar de durere și mândrie, amestecate. Acasă, mama și cele două surori, mai mari ca vârstă: fetele tot își mai aminteau câte ceva de prin '918. La fabrică, muncitorii vârstnici își aminteau deasemeni. Iar el, feciorul, nu putea alt decăt să asculte și să-și închipuie cum va fi arătat tatăl lui odinioară. Nea Sandu Petrescu istorisea despre cuceririle socialiste de altădată, despre întrunirile din sala Eforia sau Locomotiva. Și State, cu ochii larg deschiși, parcă-l vedea pe tată-său în îmbulzelile acelea de muncitori, căutând împreună cu ei dreptatea, luând cuvântul, chemând la luptă. Deodată însă i se așternea ca o ceață dinainte: războiul, marșuri nesfârșite pe drumuri desfundate, sânge risipit în neștire. „De ce l-au luat pe tata la război?”

Atâta sărăcie se'ncuibase în casă la ei, că nu mai prididea lucrând, doar-doar va aduce mamei și surorilor un ban mai rotund. Dar se zbătea zadarnic. De lucrat lucra frumos, cu îndemănare și atenție; unii ziceau că a moștenit îndemănarea la strung dela răposatul. Asta-i strângea și mai tare inima lui State, îl înfiora de

dorință cumplită să ceară socoteală cuiva de moartea celui pe care nu apucase a-l cunoaște. Cui să ceară ?

Iarna 1933—1934 a trecut ca o vântoasă peste măhnirea lui veche, învălmășindu-i amintirile și închipuirile, de nu le mai putea deosebi. Abia ieșise lucrător, nici nu-i înfierase bine mustața. Se frământau și cei dela Pirotehnice, cuprinși de vîntul revoluționar care bătea dinspre Grivița. Dar vântoasa după o vreme, a slăbit, a căzut. Lui State i se părea că-i un pom tânăr care se zbuțumă să-și scoată rădăcinile din pământ și nu izbutește. Mama, acasă, pe zi ce trecea se gârbovea tot mai tare, se făcea tot mai mărunță, fața și mâinile i se zbârceau ; surorile munceau din zori până'n noapte, una la o fabrică de textile, cealaltă într'un atelier de lenjerie — dar nu câștigau mai nimic. Dacă n'ar fi fost State cu salariul lui — mult, puțin, cât era — poate că...

Așa a fost într'una până ce l-au luat la armată. Au rămas de izbeliște mama și surorile ; el — s'a îmbolnăvit, abia se târăște dintr'un colț în celălalt, cu picioarele umflate și hăcuite de junghiuri. Iar noaptea cea neagră a războiului dăinuie mereu, cruntă.

Lângă Deva, la doi pași, se află băile Mica din Brad. Ii spune lui State un soldat de prin partea locului, văzându-l cum se chinue fără folos în spital și cum îl trimite supărați ofițerii-medici îndărăt la cazarmă :

— Este o subunitate de-a noastră la Mica. Să ai tu noroc și să nimerеști acolo... Nu-ți mai trebuie nici un fel de leac. Faci băi sărate. Gata. Nici n'ai nevoie măcar să-i spui majurului ori altcuiva. O lună, două te'năbăezi în apa dela Mica și-apoi... Câți nu s'au vindecat ! Veneau ologi ca tine și plecau țupăind.

O fi fost așa sau nu, dar lui State i-a încolțit gândul în minte. Tocmai îl azvârliseră iarăși în cazarmă și mergea spre atelier sprijinindu-se de pereți. Când a sosit peste vreo două zile o inspecție, a ieșit la raport mai mult târîndu-se. Făcea inspecție un colonel cu stea, vestit de rău. Lui State însă nu-i mai păsa de nimic, era încredințat, că cererea lui va fi primită. Doar era limpede pentru oricine că trebuia să se însănătoșească. N'a spus un cuvânt, numai cât s'a descălțat repede în fața colonelului și i-a arătat picioarele. Comandantul acesta, cât era el de vajnic și de neîndurat, tot s'a încrâncenat văzând halul în care se afla ostașul din pricina reumatismului. Dar n'a răspuns pe loc. A tăcut. A plecat. Peste o săptămână, l-au chemat pe State la comandament, i s'a spus să dea în primire echipamentul și a fost lăsat la vatră. Nu mai era „apt". Vindece-se cum o ști, treaba lui !

Un timp a zăcut State acasă la maică-sa, în București, fără să se mai poată urni din pat. I se arătau într'una în vis, când cazarma, goarna, ofițerii — când chipul lui tată-său, mort în '918. Câteodată i se năzărea că el e răposatul și parcă se scufunda deodată într'o noapte neagră.

Totuși a trebuit să se ducă la lucru îndată ce l-a mai slăbit durerea. Mama, surorile... Era singura lor nădejde. Nu l-au mai primit la Pirotehnice, dar la Malaxa au fost bucușoși de dănsul. Lucra bine. După vreun an i se cam dusesse vestea că-i strungar priceput. Și parcă se și mai înzdrăvenise puțin, datorită îngrijirii de-acasă. Atunci a fost bombardat Bucureștii de avioane americane și engleze. Au măcelărit aviatorii americani, ca astăzi bunăoară în Coreea, mulțimea strânsă la Cotroceni. Malaxa fabrica muniții. Și-a evacuat numaidecât o parte din uzină în munți, la Tohani. Pe drum, State s'a îmbolnăvit din nou ; ca niște șerpi de jărătic îi umblau prin picioare. Avea crize dese ; se cutremura carnea pe dănsul de durere.

La Tohani nu mai erau locuințe. A fost pus să stea împreună cu alți trei muncitori într'o cameră mică și murdară ca un coteț.

Doi din acești patru oameni însă, erau tare inimoși. Nici măcar n'au suduit uitându-se'n jur și văzând în ce încăpere scârnavă fuseseră înghesuiți ca'ntr'o bătaie de joc. Și-au sumes mânecele și s'au apucat să curățe locuința, s'o facă vrednică de a adăposti oameni. I-au tras după ei și pe ceilalți. L-au îngrijit pe State

care aproape nu se mai putea mișca din pat. Cum veneau dela lucru, se apucau de gospodărie. Pe urmă, serile, începeau sfatul. Discutau fel de fel de probleme politice, care-i împăienjneau mintea lui State. Ii întrebă el odată, privindu-i lung :

— Voi sînteți comuniști, bre ?

Ei n'au răspuns. Doar într'un târziu a glăsuțit unul, sfredelindu-l din ochi pe State :

— Sîntem muncitori. Ca tine. Ție inima nu-ți spune nimic ?

Ba-i spunea ea, săraca inima, câte nu-i spunea ! Numai că pe atunci încă nu putea desluși nimic limpede. Se încurca gândind. Iși amintea de nea Sandu Petrescu, de tată-său, de toate câte fuseseră... cazarma, reumatismul, nevoile de-acasă... Și peste toate, războiul, ca un blestem. Se aduna în el însuș, tăcea.

Până'n August se mai întremă. Putea merge bine din nou, călca mult mai hotărît. De când cunoscuse vreo câțiva comuniști, băga de seamă că nu-l mai muncesc atît îndoielile. Chipul lui tată-său, ca un portret de pe care suflă ușurel praful, se lumina treptat, își pierdea înfățișarea tristă, desnădăjduită. In mintea lui State, războiul nu mai stăruia ca o noapte neagră care soarbe oamenii fără urmă ; se iscase în zare o geară roșie și tot creștea învălوراتă, alungând întunecimea. Spunea unul dintre cei pe care-i cunoscuse State de curând :

— Sovieticii urăsc războiul, deaceia-l snopesc în bătaie pe Hitler. Pricepi ? Cine se teme de război, înseamnă că nu-l urăște îndeajuns. Capitalistul nu poate trăi fără război, cum nu poate trăi ploșnița fără să sugă sânge. Se usucă, pier.

State-și amintea de ploșnițele îmbuibate care împărțiseră cu dănsul patul, în cazarmă. Se mutase cu dormitul, din cauza lor, în atelier. Ploșnițele s'au năpustit și acolo, noaptea, asupra lui. A uns patul cu gaz, stătea până târziu cu lampa aprinsă. Degeaba. Scândurile erau vechi ; alt pat n'avea din ce-și alcătui. Și'n crăpăturile pereților se opoșeau ploșnițele, pitite, la pândă. Atunci s'a apucat să le vâneze metodic. Noapte de noapte, cu răbdare, cu înverșunare, stingând lampa și, după o vreme, aprinzând-o din nou pe neașteptate, să le surprindă. Il chinuia într'una reumatismul, îl usturau pleoapele de nesomn ca și cum i-ar fi luat foc, dar nu se lăsa. Dacă-și pusese'n gând să isprăvească odată cu gângăniile acelea scârboase, apoi trebuia să izbutească. In cele din urmă le-a biruit.

„Noaptea cea neagră a războiului“ — își spuse singur odată — „îi cuprinde pe oameni în somn. Dorm muncitorii ; războiul le sugă sângele. Tata bunăoară...“

I se'nviora mintea din ce în ce mai tare ca o livadă spălată de ploi, după arșiță. Dacă tatăl lui ar fi știut să lupte împotriva războiului... să poarte război împotriva războiului capitaliștilor... Tot discutând cu cei doi care stăteau în cameră cu dănsul, State înțelesese, încă înainte de 23 August, că sunt două feluri de războaie, așa cum sunt două feluri de viață, două feluri de a munci, două feluri de a iubi și a urî. Pe cine iubești și pe cine urăști ? Pentru cine și pentru ce trăiești ? Împotriva cui duci război ?

Nemții veneau mereu de aberbealeacul de pe front ca de pe un deal mare. In ziua de 23 August s'a înălțat bucuria oamenilor ca un singur strigăt de pretutindeni, în țară : Pace ! Pace ! Lui State Ionescu însă, altfel i se arătau lucrurile chiar atunci, la 23 August. Se tot gândise, sfătuisese mereu cu ceilalți despre război.

Acum, dacă vedea hotarul care desparte două lumi — lumea noastră, nouă ; lumea lor, care asfințește — nu se mai putea împiedica în nici o altă graniță. Iar războiul antifascist i se arăta tot mai mult ca o noapte din care zorii rup fâșii, fâșii, croind drum soarelui. Geana cea roșie se înălța mereu, desvăluind în fața ochilor bogăția pământului.

In ceasul când s'a vestit la radio armistițiul, State s'a bucurat din inimă de bucuria tuturor celorlalți dar, în sine, a grăit cu tată-său pe care-l vedea ca aveau lângă dănsul : „De-acum plecăm la altă bătălie, mai dărză, tată. Victoria nu-i o femeie cu aripi. Victoria e viața. Viața noastră. Astăzi începe viața noastră“.

Reapăru „Scânteia“, legală. Septembrie. State sucea ziarul pe-o parte și pe cealaltă, încruntându-se ușor și urmărind articolele, unul după celălalt, de parcă asculta un glas din depărtări. Ii adusesse gazeta unul din cei doi tovarăși ai lui de cameră. Tot despre război scria și „Scânteia“ ca și celelalte gazete, tot știri de pe front, tot comunicate. Dar altfel sunau veștile spuse de comuniști, altfel le tâlcuiău ei: cu hotărâre, cu neclintită încredere în viitor. Niște fotografii arătau intrarea armatelor sovietice eliberatoare în București. Năvălea mulțimea înaintea tancurilor, oamenii aruncau flori, aplaudau. Un ostaș sovietic ținea în brațe doi copii — o fetiță cu rochița scurtă cât o batistă și-un băiețaș care-l apucase răsând de gât. Chipul ostașului sovietic abia se mai deosebea, după mustața groasă, bălană, între trupușoarele celor doi copii. Fără voie, State clipi des din ochi, că parcă i se tot încețoșa dinainte. „De două ori erou al Uniunii Sovietice...“ scria dedesubt. Se răsuci deodată simțind o mână pe umăr. Se apropiase fără zgomot de strungul lui unul dintre comuniștii din atelier.

— Frumos, da? îl întrebă pe State aplecându-se asupra ziarului. Și oftă: — Hei, că n'am fost și noi la București! Ce zici? Am fi stat coala, în massă... poate discutam ceva cu rușii... Ce, poate? Sigur. Mai românește, mai rusește, cu mâinile, din ochi... ne'nțelegeam noi. La ei, toți is comuniști, chiar dacă nu-s membri de partid.

— Ne'nțelegeam, fără'ndoială — întări State, pe gânduri, fără să-și poată lua ochii dela poza celui care era de două ori erou și strângea la piept doi copii români. Indată însă își întoarse fața, atent și concentrat, spre tovarășul care-i vorbea. Omul îi povestea că ziarul partidului întâmpină destule piedici în ce privește difuzarea. Il caută muncitorii la chioșcuri și se'ntâmplă să nu-l găsească. Pachetele de gazete rămân câteodată nedesfăcute, să zacă zile'ntregi ascunse prin unghere, fiindcă burghezi plătesc oricât vânzătorilor, numai să nu se'mprăstie cuvântul partidului. La țară, prin sate, ce să mai vorbim? Incă se tem țaranii să nu între'n bucluc cu autoritățile dacă s'or îmbulzi s'asculte slovă comunistă. Jandarmi, legionari, oameni de-ai hitleriștilor la fiecă pas.

— E greu, frate. Ne pun bețe'n roate. Noi, puțini.

De felul lui, State e tăcut, serios. Zâmbește, când ceilalți râd, se'ncruntă ușor chibzuind ceva în mintea lui, când ceilalți se privesc încurcați. Are o privire ascuțită care trece prin oameni, parcă le măsoară sub cuvinte adâncimea gândului. Când îi place de cineva, face un pas înainte, se apropie de dânsul și'ncepe să-i vorbească mai repede, căutându-i într'una în ochi. Așa-i el. Simte nevoia să cugete bine asupra lucrurilor și asupra oamenilor.

Păturind tacticos „Scânteia“ răspuse după o vreme:

— Vasăzică se tem burghezi de ziarul partidului comunist. Asta-i bine. Cine se teme, știe el de ce se teme... Apoi, tovarășe, spune-mi în ce echipă să intru. Nu-i nevoie să mă iei pe departe, am înțeles unde vrei să ajungi. Primesc, îmi place. Păcat că n'ai venit din capul locului la mine, că de ieri am auzit că se formează echipe. Dacă nu veneai nici azi, veneam eu la dumneata.

Comunistul i-a strâns mâna tare de parcă-i încredința o taină. State i-a răspuns la fel, încleștându-i mâna. Și-a început munca numaidecât. A devenit curând unul dintre cei mai activi răspânditori de ziare. S'a dus și la țară. Nu se mulțimea să împartă gazeta, ținea mai ales să grăiască așezat cu sătenii, să-i lămurească pe'ndele după puțința lui.

Acum ducem războiul nostru, bade, pricepi? — spunea, neslăbindu-l din ochi pe câte-un țaran care-l asculta mohorât. — Ce-a fost până acum, noapte a fost. Pentru ce mureau ai noștri pe front? Ce bine a ieșit pentru noi în '918? — Iși trecea mâna peste frunte să alunge o amintire apăsătoare și urma vorba domol, apropiindu-se un pas de țaran: — Se sfârșește noaptea de-acum înainte, vine soa-

rele. Uite, rușii... Știi ce țară au rușii ? La ei muncitorul și țăranul... stăpâni. Și la noi trebuie să fie stăpâni muncitorul și țăranul.

Când s'a început campania voluntară de repararea uneltelor agricole, State era în frunte. Mergea din sat în sat, cu echipa și repara osii, pluguri, sape, tot ce le făcea trebuință sătenilor. Cum urca odată un piept de munte spre un cătun sărac, cu locuitorii aproape sălbăticiți de nevoi și necazuri, pe neașteptate i-a venit în minte că poate tot pe-aici călcase și tată-său cândva, în vara lui '916, aplecat, cumpănindu-și arma'n mâini, tresărind la sudalma ofițerilor și gradaților. I s'au umezit ochii. „De ce n'a fost așa, tată, să trăiești până astăzi ? Ți-aș fi povestit cum dezrobim noi de astă dată cu adevărat Ardealul... tot poporul... Pe noi înșine ne dezrobim. Ai fi înțeles, și tu, ca mine, azi, care-i rostul vieții noastre. Ai fi înțeles că războiul pentru noi e unul singur : războiul cel drept. Victoria ? Acuș vom cuceri victoria. La Berlin și după aceea mai departe, viitorul, orânduirea cea nouă“.

Încă nu fusese confirmat, deși dăduse adevărate la partidul comunist. L-au confirmat odată cu mai mulți alții din uzină, când s'a întors la București. Atunci s'a apucat să învețe de sârg, cu lăcomie : din broșuri, din „Scânteia“, la ședințe. Dar și'n atelier, la strung. Ii dăscălise într'un rând Smeureanu (care-i acum secretar al Comitetului de partid la „Republica“) :

— Un comunist, tovarășe Ionescu, luptă să fie'n frunte totdeauna, în ceceare face. Ești strungar, nu ? Ei ! Cum te-ascultă oamenii cu băgare de seamă când iei cuvântul la vreo adunare, tot așa să te-asculte și'n atelier, în problemele de producție. Vorba și fapta să-ți fie una. Un comunist adevărat e un conducător de masse, altfel nu se poate. Cum să te urmeze massele, dacă nu ești în fruntea lor în toate ?

Lui State nu i-a mai pierit din minte vorba asta. Fusese ales membru în biroul organizației de bază, pe urmă secretar. În 1948 a citit cuvântarea lui Stalin la consfătuirea stahanoviștilor și parcă i s'au deschis noi părții de lumină în cap. S'a apucat s'o studieze. Il interesa indeosebi acel loc unde arată tovarășul Stalin că „*mișcarea stahanovistă este, în esența ei, adânc revoluționară*“. Și nu putea să nu lege rândurile acestea de altele, tot din „Cuvântare : „*Viața a devenit mai bună, tovarăși — zice acolo tovarășul Stalin. — Viața a devenit mai veselă. Iar când viața este mai veselă, munca se face mai cu spor*“.

State se uită în jurul lui, în secție. E viața mai veselă ? Este ! — își răspunde cu încredințare. Lipsuri, da, mai erau destule, dăinuie încă și acum. Dar scad. Crește nivelul de trai. Oamenii își hotărăsc singuri traiul, sânt stăpâni pe ei înșiși, pe munca lor. E drept, te mai izbești ici, colo, de câte-un învechit, un șef cu apucături de altădată. Trebuie să știi cum să lucrezi cu de-alde ăștia. Șeful de sector de pildă, un inginer mai în vârstă...

Dă de veste State, prin 1949, că vrea să aplice metoda Volosova, de lucru simultan la mai multe mașini. Inginerul a și sărit cu gură mare:

— Distrugi mașinile, n'am mașini pentru ambiția dumitale. Astămpără-te, c'apoi...

Dar el nu s'a astămpărat deloc. Și-a antrenat și schimbul, pe Șerbănescu, la aplicarea metodei. Au asigurat mașinile prin declanșatoare automate și s'au așternut să lucreze la două strunguri. Șeful sectorului era vânat de mânie, se plângea pe toate drumurile de muncitorii ăștia pe care-i răsfață comitetul de partid, le face toate voile, îi lasă să submineze autoritatea specialiștilor. Mulți dintre maiștri, ba chiar și câțiva muncitori, ziceau că State și Șerbănescu sînt nebuni. Altor nu le venea deloc la socoteală când se zvonea că vor urma reduceri de timp. Și chiar au urmat. Cum să nu urmeze ?

Venise un strung nou, sovietic, în uzină, dar încă nimeni nu-i dădea vreo întrebuintă. Un „Krasnii proletarii“. Inginerul susținea că trebuie un instructaj special ca să se lucreze cu această mașină, și că, deocamdată nu-i altceva de făcut

decât să aștepte oamenii până va sosi instructajul. Numai că lui State, după ce a studiat strungul, nu i s'a părut deloc necesar să mai aștepte. Pricepuse cum trebuie să vorbești cu mașina. A cerut-o. S'a adresat comitetului de partid, demonstrând că-i o ticăloșie să se tăvălească bunătate de strung nou-nouț, prin atelier, fără rost. Dacă a intervenit comitetul de partid, i s'a dat numaidecât în primire „Proletarul”. Tocmai era o criză grozavă de freze-modul în uzină. Fără să-i pese de zborșeala și de acrima șefului de sector, State i-a cerut să-i predeie pe loc comenzile de freze ca să le încerce la „Krasnii proletarii”. N'a avut încotro șeful; i-a predat.

La câțva timp după asta, s'a îmbulzit jumătate de uzină în spatele lui State Ionescu. Lucra el la strungul sovietic și scotea piesă după piesă, ca la o demonstrație. Se minunau toți, îl felicitau, strigau de bucurie. L-a felicitat și inginerul, zicea că se bucură grozav. Smeureanu — încă nu era secretar al comitetului pe-atunci — numai cât a scuturat din cap, după obiceiul lui, auzind că șeful are acum altă atitudine față de mașina sovietică. A rostit cu glas scăzut:

— Cred și eu. Nu-i mai dă mâna. Las'că o să mai afile el curînd și alte noutăți dela noi.

State și-a văzut liniștit de lucru. Dela Smeureanu învățase că nu-i bine să te lași amețit de succese, după cum a spus tovarășul Stalin și totodată că nu trebuie să te oprești la jumătatea drumului. Nici nu-i stătea în fire de altfel. Lucra la două mașini: cea veche, a lui dela început și „Proletarul”. Și-a provocat schimbul la întrecere pentru a treia și apoi pentru a patra mașină. Așa au și rămas mult timp: la patru mașini. Pe urmă au trecut să se îndeletnicească în special cu lucrări de înaltă precizie: detalonări, calibre și altele asemenea. În timp ce mînuia mai departe strungul sovietic, State a făcut și o mulțime de transformări la strungurile vechi. Unul cam scârțâia. I-a adaptat rulmenți la părțile de frecare și la copierele de conicități. I-a adus o sumă de îmbunătățiri. L-a înzdrăvenit. Strungul acesta mai înainte intra regulat la reparații generale, fiindcă veșnic uza șpinglul-mamă. Acum, se duce la revizia mare odată pe an, ca orice mașină cumsecade. Se cunoaște mâna lui State Ionescu, stahanovistul.

Se cunoaște însă mâna lui State și'n alt chip, nu numai la mașini. Prin '950 s'a ivit, în atelierul de sculărie, un tânăr care se angajase proaspăt, fără să știe bine ce dorește. Il chema Ilie Pena, avea vreo 18 ani. Se înscriesese la școala de tăbăcărie, cursul profesional, și ca să-și câștige existența, intrase și la „Republica”. Iși făcuse socoteala în felul următor: să lucreze opt ore în uzină ca necalificat, curățînd mașinile, cărînd piesele, iar, după schimb, să-și vadă de învățatură. Lui State însă îi plac lucrurile bine rostuite. L-a luat deoparte pe Ilie:

— Strungaru-i strungar, și tăbăcaru-i tăbăcar. Dece nu te faci strungar?

— Păi, dacă nu știu să lucrez...

— Hai că te'nvăț eu.

Lui Pena i-au strălucit ochii. Nu-i mică cinstea să lucrezi la mașinile lui State Ionescu. S'a încruntat numai când l-a auzit adăugînd:

— Și te înscrii chiar acum la școala de calificare. Meseria se învață și practic și teoretic, nu așa.

Adică să se lase de tăbăcărie? Se răsturnau toate planurile lui Ilie Pena. El doar voia să lucreze aici, ca să poată învăța dincolo. State s'a apropiat puțin de dînsul, privindu-l în albul ochilor:

— Pentru ce? Munca trebuie să ți-o organizezi în așa fel, încât să nu faci nimic de prisos.

Tânărul s'a uitat în pămînt, încrunțându-se mai tare. Totuși, l-a ascultat pe State și s'a pus să lucreze și să învețe în uzină. După o jumătate de an, a dat examen, a răspuns bine și a devenit strungar clasa a cincea. L-a strunit profesorul lui, State, până ce l-a văzut că trece să lucreze singur la o mașină.

Mai greu a fost cu Andrei Niculae, alt necalificat pe care l-a luat State să-l învețe după ce isprăvise cu Pena. Andrei Niculae nu știa carte; prin urmare a fost trimis, mai înainte de orice, la școala de alfabetizare a uzinei. Învăța, dar era nebu-natic, făcea șotii, câteodată întârzia sau era neatent. State l-a luat cu binișorul, l-a luat și mai aspru. Tot nu mergea. Atunci l-a făcut răspunzător pe Tudorancea Ion, șeful tratamentului termic. Aflase printre o întâmplare că băiatul îi era nepot lui Tudorancea. Zice Tudorancea supărat, de față fiind și Andrei Niculae:

— Păi, îl trimit înapoi, la coada vacii, măi frate.

— Bun — răspunde State Ionescu fără grabă. — Il trimitem. Da'să-mi aduci alt nepot în loc, că aud că ai mai mulți. Vr'un frate de-al lui ăsta, dacă are.

Și chiar au început să se învoiască pe cine să aducă în loc. Andrei Niculae tăcea, se uita cu ochi mari la cei doi. Când a înțeles că nu-i glumă și că unchiu-său luase de bună vorba strungarului, numai cât a oftat și s'a rezemat de perete. Tudorancea nu l-a băgat în seamă, dar State s'a întors dintr'odată spre flăcău :

— Ori te-ai răzgândit, Andrei? Vrei să rămâi? — și era serios, serios de tot, făcuse un pas înainte, aplecându-se ușor asupra lui Andrei, iar cu ochii îl cerceta pătrunzător ca pe o piesă abia strunjită să vadă: n'a ieșit cu vreun defect?

— Nea State... — a îngânat răzbit Andrei Niculae.

— Bun, atunci rămâi. Lasă-l, tovarășe Tudorancea, că de-acum a înțeles.

Mai multă vorbă n'a fost. S'a îndreptat Andrei. De rușine. Și-a dat examenul; a ieșit strungar..

Când i-a spus Smeureanu lui State, acum câteva luni, să se îngrijească de un strungar bun care să-l poată înlocui la strunguri de-o fi nevoie, stahanovistul a'ntrebat uitându-se lung la secretar (că-l aleseseră comuniștii pe Smeureanu secretar al comitetului de partid, din Septembrie '951) :

— De ce?

— Poate o să trebuiască — făcuse Smeureanu mutându-și privirea asupra unei mașini din vecinătate la care lucra voios Costel Comșa. Comșa e membru în biroului organizației U.T.M. pe uzină și delegat sindical al secției. E tânăr, dar are calificare de clasa VII. Pe-atunci, în primăvară, încă nu fusese declarat stahanovist. Totuși se așteptau toți, din zi în zi, să audă că a devenit stahanovist, pentrucă așa cum lucrează Comșa...

State Ionescu rosti încetișor, urmărind privirea secretarului:

— Bun ar fi fost și Aurel Bivolan. Chiar mă gândisem eu la dânsul mai demult, când încă nu plecaseră din uzină.

— Eh! Bivolan — zise Smeureanu, scuturând din cap. — Bivolan acum e student în anul doi. Acuș îl vezi inginer. Bun, bun băiat... Da-i vorba aici, la strungurile astea, pe cine...

— Pe Comșa — rosti cu hotărîre State. — I-am arătat și lui în ce fel să-și îmbunătățească tehnica, așa cum îi arătam altădată și lui Bivolan. Pe Comșa îl iau, sigur. Dar să știu și eu, tovarășe: de ce?

— Raionul — răspunse scurt secretarul. — Au socotit ei acolo că așa-i bine. E vorba să pleci cu o delegație în U.R.S.S. pentru zece zile, de întâi Mai. Știi asta? Pe urmă... eh! mai vedem noi. Sînt multe.

State n'a mai întrebat. Parcă bănuia ceva, dar nu voia să-și fărâmițeze timpul cu gânduri nelămurite. A început să se ocupe mai mult de Comșa. Il chema la strungurile lui, la „Proletar“. Comșa pune span în gura cuțitului dela mașina lui, lăsa ucenicul să mai lucreze puțin singur și se ducea la State. Învăța dela vestitul stahanovist. Ii urmărea și-i imita mișcărilor cu atenție, zâmbind mulțumit de fiecare dată când izbutea să facă la fel ori și mai bine. State îl fura cu coada ochiu-lui, zicea încetișor :

— Așa, așa! Acuș mă'ntreci.

La sfârșitul lunii April, chiar a plecat State în U.R.S.S. Comșa a continuat să-și arunce ochii asupra mașinilor stahanovistului în timp ce se ocupa și de ale lui; s'a întors State, a mai trecut o vreme și pe urmă utemistul s'a pomenit deodată chemat de-acasă la uzină pe neașteptate. Era tocmai ultima zi a concediului de odihnă, parcă-i venea și lui să se abată pe la uzină, să vadă ce mai este acolo. Nu s'a mirat că-i chemat. Iși cam închipuia. S'a dus. Acum cunoștea destul de bine mașinile lui State, așa încât și-a făcut socoteala că n'o să-i fie prea greu să le mânuiască. Stahanovistul State Ionescu pleca din uzină la raionul P.M.R. ca activist.

Se'nțelege, dela'nceput n'a mers totul chiar pe roate. Se simțea lipsa lui State Ionescu, deși Comșa lucra cu multă râvnă. Dar în același timp se cunoștea că tânărul progresează repede și că, în scurt timp, vor funcționa ca și mai înainte, „Proletarul” și celelalte strunguri de precizie. Numai că nu-i vorba doar despre funcționarea mașinilor; vorba e mai ales, ce face omul, dacă-i simți bătaia inimii, viața, în viața uzinei. Curând de tot s'a văzut că, și în privința aceasta, îl înlocuște bine stahanovistul Comșa pe cel plecat.

Era vineri, ajunul sărbătorii zilei de 23 August. Încă rămăsese prin secții, pe mașini, peste tot, verdeața cu care fusese împodobită uzina cu o zi mai înainte — Joi — când se lucraseră în cinstea zilei eliberării. La uzina vecină, „23 August”, schimbul de onoare avusese loc Marți, 19.

Comșa se simțea cam obosit. Dăduse zor mare joi și vineri ca să-și îndeplinească angajamentele luate în cinstea proiectului de Constituție și a lui 23 August. Câte nu-i spune lui sărbătoarea aceasta! Iși închipuia mereu, parcă fără voie, demonstrația de a doua zi în Piața Stalin. Se și vedea în unul dintre rândurile din frunte, în mijlocul celorlați stahanoviști dela „Republica” și trecând prin fața tribunei, unde avea să se afle tovarășul Gheorghiu-Dej. Parcă simțea de pe acum unduirea largă a drapelului roșii pe deasupra capetelor demonstranților, parcă-l și zărea pe tovarășul Gheorghiu-Dej fluturând voios cu mâna spre ei... Atunci, în clipa aceea, i-a pus în față maestrul piesa dela laminorul mic, șnecul dela cuptorul rotativ. Se schimbaseră modulul din greșeală, se uzase coroana.

— Ce facem, tovarășe Comșa? — întrebă maestrul îngrijorat. — Dacă nu-i găsim leac, stă laminorul săptămâna cealaltă. În loc să ducem mai departe întreținerea după 23 August, ia uite...

Ia Comșa piesa în mână, o sucește, o răsuucește. Nu era glumă deloc. Se greșise modulul, asta sărea în ochi. Vor da socoteală neapărat cei ce poartă vina. Bine, dar până atunci ce se'ntâmplă cu cuptorul rotativ? Și-a aruncat Comșa ochii la ceasornicul din perete (mai era puțin până să se termine schimbul) și a spus, așezând hotărât piesa alături:

— Il fac.

— Bine, omule, dar când? — strigă maestrul cu necaz. — De făcut știu că-l poți face, dacă-ți dai osteneală. Dar timp, timp de unde? Nu-l termini nici diseară, nu-ți închipui doar că...

— Nu-l termin — răspunse liniștit Comșa, pregătindu-se de lucru la șnecl.

— Păi, mâine e sărbătoare; poimâine, duminică... Și luni, laminorul o să stea. Mai bine, hai să ne sfătuim cu inginerul, să...

Aplecat asupra cuțitului, Comșa îi cercetă atent tăișul, stătu o clipă pe gânduri, chibzuind ceva, apoi rosti, uitându-se țintă la maestrul:

— Dacă-ți spun că-l fac, îl fac. Luni, laminorul o să meargă.

A rămas în uzină 28 de ore, vineri și sâmbătă; nu s'a mai dus acasă. Voia să rămână duminică, tot timpul necesar, pentru probarea piesei la laminor. Uneori, lucrând sâmbătă dimineață, în ziua de 23 August, parcă vedea din nou tribuna din piața Stalin, parcă-l vedea pe tovarășul Gheorghiu-Dej fluturând cu mâna, vesel, spre muncitorii dela „Republica” în timp ce treceau ei în rânduri dese, cu urale și strigăte de bucurie, prin fața Comitetului Central și a guvernului. Undeva, printre fruntași

și stahanoviști ar fi trebuit să fie și locul lui, al lui Comșa. Dar el e aici, în atelier, lucrează, de ieri lucrează neîntrerupt, nici n'a băgat de seamă când a trecut noaptea. Măinile îi aleargă tot atât de sprintene ca și gândul. „Luni, laminorul mic o să funcționeze. Datorită mie o să funcționeze. Asta-i.”

Dar tot îl încerca un soi de părere de rău că nu-i și el în piața Stalin. Nimeni nu-i ceruse să rămână, singur stăruise să fie lăsat să lucreze, și totuși... Așa-i omul, de! Era tare mândru de ceea ce făcea, dar dacă totodată ar fi fost posibil măcar câteva minute să se afle acolo, în mijlocul mulțimii...

Aparatul de radio, deschis, vestea neîncetat ce se întâmplă la demonstrație. Răsunau muzici, marșuri, se dezlănțuiau ropote de aplauze, izbucneau strigăte, chemări scandate: — „Gheor-ghiu-Dej — Gheor-ghiu-Dej!”

Comșa își șterse cu dosul mâinii fruntea nădușită. Socoti că mai avea încă vreo patru, cinci ore de muncă la șnecul ăsta. Până atunci: se termină cu totul defilarea, piața o să rămână goală. După amiază și diseară, firește, festivaluri în aer liber, retragerea cu torțe. Dar el o să fie prea obosit, o să doarmă. Și chiar dacă, să zicem, n'ar fi așa de trudit, tot degeaba, s'a sfârșit demonstrația. Nu-i nimic, vine acuș șapte Noembrie, mai sunt sărbători. Dar luni, laminorul o să meargă...

Intr'una se revărsau din cutia aparatului de radio valuri de cântece și chemări scandate, acoperind glasul crainicului. Comșa era singur în atelier. Strungul torcea ușurel, ca un moțan mare, de metal. Strunjită, piesa lucea argintiu. Luni, laminorul... Și deodată, Comșa începu să murmure tărișor, potrivitându-și glasul cu glasul celorlalți:

— Gheor-ghiu-Dej — Gheor-ghiu-Dej...

Și lucra mai departe, zâmbind voios ca și cum chiar s'ar fi aflat față'n față cu secretarul general al Partidului, acolo, în piața Stalin.

Tot atât de departe este și astăzi dela „bariera Vergului” până la uzinele pe care și le-a clădit bogătașul Malaxa acum un sfert de veac. Dar altădată, pentru ca să ajungi la uzine, trebuia să părăsești Bucureștii și, 'cale de peste cinci kilometri, să inoți, toamna și primăvara prin noroaie și bălți adânci, iar vara, prin praful gros de-o palmă. În vremea când chiuia viscolul pe întinsul câmpiei, apoi ți-era chiar groază și lehamete, delaolaltă, s'o mai pornești pe șoseaua Vergului, dacă aveai cumva treabă pe-acolo. Se năpustea vântul zănatic, să te dărâme, nu alta; deslănțuit dintr'o zare în cealaltă, zburătuia în toate părțile zăpada, învăluind casele ca'ntr'un fum alb, troienind gardurile de nu se mai vedeau, împiedicându-ți pașii ca și cum te priponea cu funii de aer, nevăzute. Copiii nu se'ncumetau să plece la școală pe asemenea vifornită ori când ploua mai tare. Tramvai, autobuz pe calea Vergului? Nici pomeneală.

Pe la jumătatea drumului, în preajma locului care se cheamă și azi, — ca o amintire din vechime — „Balta Albă”, spânzura o firmă gălbuie, ținută de o sârmă întinsă dintr'o margine în cealaltă a șoselei: „Comuna Principele Nicolae”. Aici se terminau Bucureștii. Oamenii care locuiau pe meleagurile acestea erau și sînt numeroși, familii multe de muncitori, case pline de copii. În afară de cele două uzine înălțate de Malaxa din truda lucrătorilor pe care-i jefuia, se mai aflau în cartier încă vreo câteva fabrici mari. Dar cine stătea să țină seamă la toate acestea? Oamenii de pe Calea Vergului se duceau zilnic la locurile lor de muncă înfruntând băltoacele sau praful și, când îi mănau treburile, se porneau tot pe jos până la bariera Vergului să ia deacolo tramvaiul spre inima Capitalei.

De câțiva ani, s'a isprăvit și cu bariera și cu calea Vergului. Bulevardul cel nou, blocurile muncitorești, clădirile abea ridicate dau locului alt aspect, împing orașul mai departe. Pe trotuare, față'n față, copaci încă tineri, plantați de curând, stră-

juesc neclintii alcătuirea care se'nfiripă în jurul lor. Sfărăie mașinile pe bulevard, se'ntâmpină tramvaiele unul pe celălalt.

Copacii încă firavi, plantați de curând, străjuesc bulevardul ca o gardă tânără. Casele înseși parcă și-au schimbat înfățișarea: arată mai vesele, mai primitoare. Unele-s noi de tot: de curând au terminat cei de prin partea locului să și le ridice pe terenurile altădată virane.

La Balta-Albă (de unde a dispărut abia în 1949 firmulița aceea galbenă, urită) întâlnești acum o clădire modernă din cărămidă aparentă: e mare cât un bloc din centrul orașului. Școala profesională metalurgică. Invață acolo sumedenie de tineret, „școlăriții” cum le spun muncitorii dela „23 August” și „Republica”. Pe vremuri, ucenicii se aciuiu pe lângă un patron; îi legănuu copiii, îl slugăreau, zbatându-se să învețe meșteșugul pe furate, care cum putea. Lacrimile și bătaia erau pe atunci partea legiuită a ucenicului, păreau tot atât de firești la copiii aceștia ca și foamea, ca și năravurile de tot soiul. Nici unii lucrători bătrâni nu-i scuteau pe ucenici de bătaie. Era întuneric în multe capete, burghezia hrănea înadins întunericul acesta, să nu se întoarne cei flămânzi și oropiți asupra ei.

În unghiul pe care-l face șoseaua Mihai Bravul cu bulevardul Muncii, se află și acum o gropană cât toate zilele. Incape un vapor în ea și mai rămâne loc. În fundul gropanei, sunt dâlme de pământ, șanțuri. Mai spre margină, s'a iscat din ploi un fel de iaz cu apă murdară, stătută, și destul de adâncă. Se scaldă vara copiii aici. Pe urmă se duc acasă, îi ceartă mamele și-i pun să se spele la cișmea. Pe malurile iazului și pe dâlme, pasc uneori oile iarbă săracă. Aici se țineau cândva Moșii.

Tăbălcaia lume de pe lume în gropană, în primăvara fiecărui an să se dea în călușei, să „tragă la mireasă”, să mănânce kilometri de mititei și să soarbă butoaie de vin acru. Muzici asurzitoare, ca la bălci. Fum iute dela grătare și pungași la fiecare pas. „Păzea portofelul!” „Pune mâna pe el!” „Ține-l!” Strigăte, răsete de bețivi, chicotelii prelungi de femei stârnite. Asta erau Moșii. Se vindeau ulcele zmăltuite și linguri de lemn pictate. Până noaptea târziu, auzeai de departe larma Moșilor răzbind ca dintr'un fund de pământ, iar, în scufundătura aceea, oamenii foiau într'una neadormiți ca viermii.

Stă și azi în fundul gropanei, mărturisind cu jale despre acele timpuri nu prea vechi, o baracă albastră, ștearsă de ploi pe care încă se mai poate citi: „Distracții... Atracțiuni noi...” Mai încolo, a încremenit în văzduh un scrânciob din care pică în răstimpuri scânduri putrede. Incoace, spre bulevard, sus, lângă trotuar, zace un vagon de circ, cu roatele ruginite. Tot așteaptă locuitorii, din zi în zi, să fie luat vagonul, să fie desfăcute baraca și scrânciobul și duse unde s'au dus și celelalte. Se știe că groapa unde au fost odinioară Moșii va fi astupată, se va face un teren de sport pe locul acesta, să-i ție pereche celuiilalt dela Balta-Albă, lângă școala profesională. Dar trebuie excavatoare, cu lopata nu prididești.

Fiindcă sunt înscrise în plan și astuparea gropanei și amenajarea terenului sportiv, oamenii nu se neliniștesc. Știu că se apropie grabnic vremea. Acuș-acuș... Până atunci însă, în câteva rânduri a ieșit tineretul cu mic cu mare, cu sape și hârlețe, la muncă voluntară. Se adunau roi fetele și băieții pe mal, sus, cântînd și netezind pământul, răsturnând țărâna la vale și croind începutul terenului, să aibă lărgime și loc bun în apropierea caselor, căci în partea aceasta, spre Vatra Luminoasă, dacă mai mergi puțin, dai peste cele două blocuri muncitorești.

Sunt acolo, pe strada maior Coravu, două clădiri lungi, cu câte trei rânduri fiecare. Parcă-s niște faguri, așa se'nșiruie în cuprinsul lor apartamentele, unul după celălalt. Storuri la ferestre, ici-colo câte un ghiveci de flori. La mijloc, între etaje, se află o inscripție pe zid, cu litere mari: „**Proletari din toate țările, uniți-vă!**” Prin geamurile deschise zbucesc adeseori glasul sau cântecul vreunui aparat de

radio. Gospodinele se Țes grăbite încolo și înapoi, pe uși, din casă în curte și înapoi. Copii, mulți copii. Țipă fericiți, aleargă, se cheamă ascuțit unii pe ceilalți. Curțile nu-i încap. Aleargă lipăind mărunțel pe stradă, bulucindu-se și gonind către parcul din vecinătate care se întinde hăt departe, spre uzine, până acolo unde se vor înălța mereu de-acum înainte blocuri muncitorești, așa cum prevede planul.

Stahanovistul Ion Bălan, șef de echipă la turnătoria lui „23 August“ s'a mutat în bloc toamna trecută. Până atunci însă tare greu o mai dusesse cu locuința. Indată după război, abia întors din munții Tatra unde luptase cu divizia lui împotriva fasciștilor, a urmat să stea „cu patul“ pe la rude și cunoscuți, ca și odinioară. Așa apucase demult; nu era singurul muncitor care în loc de-o cameră, lua cu chirie un pat. Însă după ce s'a însurat, pe la începutul lui '951, nu i-a mai fost deloc la îndemână. Se schimbaseră mult de tot lucrurile între timp, acum nu mai era vorbă că n'ar avea bani să închirieze o cameră. Chenzina, chenzină. Cum spune singur: „Azi, știi pentruce muncești. Iei după merit“. Da; dar locuința nu-i ușor de găsit. Mai bine de o jumătate de an s'a mutat de colo-colo cu soția, stingherit, stingherind.

La uzină, muncea mereu cu inimă. Încă din 1949 își transformase echipa de turnători în brigadă utemistă. Avea numai tineri în echipă și se apucase să aplice metoda Cotlear de calificare pe locul de producție. Din 14 câți erau la început, băietanii școliți de Bălan au crescut astăzi în număr pînă la 47. Iar 21 dintre ei sunt stahanoviști ca și șeful lor. Aceștia alcătuiesc brigada utemistă stahanovistă de turnători iar ceilalți o brigadă utemistă pe care Ion Bălan și-a luat angajamentul s'o facă deasemeni stahanovistă în cel mai scurt timp. El conduce amândouă brigăzile. A trecut la aplicarea metodei de calificare Crenian, cu ajutorul inginerului Crudu Gabriel, care-i și el utemist. În privința aceasta, a succeselor în muncă, nu se plîngea Bălan. Numai cu locuința...

În turnătorie, din 48 înapoi, se aduseseră înlesniri și ușurări mari lucrului: o hală nouă de crăițuire, ca să se descongese atelierul; pe urmă mecanizarea unora dintre transporturi. După aceea s'au deschis guri mari în tavan pentru absorbirea gazelor, așa că în hală acum nu te mai înecă praful și căldura de altădată. Altfel muncesc oamenii: cu spor, cu avânt. Țin la turnătorie ca la casa lor. Dar când își amintea Bălan de necazul lui cu camera, odată se negura. Cât nu se zbatuse, stăruind pe le oficiile de închiriere! Degeaba. Pe-atunci era mare desmăț la oficii, scria și'n „Scânțea“. Ar fi trebuit să se țină zilnic de funcționarii aceia, birocrați dacă nu și mai rău. Are el timp pentru asta? Urmează școala stahanovistă, primește diferite sarcini pe linie de sindicat, conduce tot felul de lucrări de turnătorie, complicate. Când să-și mai găsească și vreme de harță cu diferiți încurcă-lume? Răbda, ce să facă? Răbda cum putea și nevasta.

Într-o zi se pomenește chemat la fostul director adjunct. Era de față și Adolf Drucker, șeful sectorului Turnătorie. Il felicită ei amândoi, în scutură mâna zdravăn, bucuroși, și-i predau niște chei. Ion Bălan credea că trimiseseră după dănsul pentru vreo problemă din turnătorie. Se uita când la chei, când la șefi fără să înțeleagă bine. Când însfârșit s'a dumerit că acele chei erau cheile dela apartamentul care i se dăduse în blocul muncitoresc, a zâmbit. A zâmbit larg, privind drept în ochii șefului de sector și strângând în palmă cheile care se încălziseră. Nu știe dacă a mulțumit sau nu, probabil că a mulțumit; dar își aduce limpede aminte cum i-a scăpat o șoaptă, aproape fără voce:

— Ce-are să se mai bucure nevastă-mea! Eu, desigur... Dar ea...

Casă bună, sănătoasă, cu lumină multă. În curând va fi gata și racordul conductei de gaz metan. Fiecare apartament are partea lui de pod și de pivniță, închise. Baie, spălătorie... Ion Bălan adeseori oftează, ușurat, când se gândește la apartamentul lui din bloc. De câte griji și neplăceri nu l-a scutit locuința aceasta! Parcă nici nu-i viine a crede, câteodată, că el stă aici, cu soția, în casa aceasta mo-

dernă, înzestrată cu tot confortul. Și-i place să-și aducă aminte că tot aici locuiesc și alții, cum e cunoscutul strungar stahanovist Matei Nicolae, dela „23 August” ori State Ionescu dela „Republica”. Stahanoviști, frunțași în producție, tehnicieni, ingineri — aceștia sunt locatarii blocurilor muncitorești de pe bulevardul Muncii.

Era cumplit de cald, așa cum se și cuvine să fie în toiul verii. Pe la patru după masă, Matei Nicolae coborî din tramvai și-o luă peste câmp, pe lângă gropană, spre bloc. Ar fi putut ocoli puțin ca să se abată pe drumeagul din dreapta, prin parcul abia înfiripat în fața blocurilor, și care ține până hăt departe, spre Balta-Albă. Întârzii câteva minute, dar mergi pe la umbră. Matei însă se grăbea, voia să ajungă mai repede acasă. I-o fi urît nevestei de azi dimineață de când îl tot așteaptă singură. Dacă ar avea copii să le poarte de grijă sau ar fi în câmpul muncii, nu i-ar veni ei așa de greu. Se nimerise să fie liber în după amiaza asta. N'a mai fost chemat la radio ori la C.G.M., ori la vreo conferință, ori cine mai știe unde. Lui, la dreptul vorbind, i se pare că se isprăvește ziua cam fără rost când nu are de îndeplinit și vreo sarcină obștească în afara orelor din schimb. Dar, soția, care-l așteaptă tot timpul, se bucură.

Câțiva dintre vecini stăteau la taifas afară, pe treptele late dela intrarea în bloc. Copiii se jucau în drum. Femeile, cu treburi mărunte, țesau de colo, colo pe săli. Matei Nicolae, intrând în casă, zări un plic pe marginea mesei. Soția îi spuse prefăcându-se indiferentă:

— L-a adus tovarășul acela cu care-ai vorbit ieri, gazetarul. Zicea că să răspunzi în scris, n'avea timp să te aștepte.

El dădu din cap. În timp ce cu o mână își descheia cămașa, cu cealaltă ținea în dreptul ochilor hârtia pe care o scosese din plic. Înclină din nou din cap. Știa despre ce este vorba: să dea ajutor la scrierea unui articol.

— Bun — zise și, punând hârtia pe masă, își scoase cămașa.

Făcuse un duș rece în uzină, înainte să se îmbrace curat la sfârșitul schimbului, dar pe drum iarăși se încălzise. Parcă-i venea să intre în camera de baie să mai facă unul. Se mulțumi totuși numai să bea o cană de apă și, dezbrăcat până la brâu, se așeză la masă să răspundă pe loc întrebărilor gazetarului.

E un om nu prea înalt Matei Nicolae, subțirel și sprinten. Are 30 de ani, dar pare de 25-26. Gol pe jumătate cum era, pielea îi lucea arămie cum e coaja pâinii abia scoasă din cuptor. Din timp în timp își potrivea cu mâna părul des, blond-închis, care-i cădea peste urechi, atunci când se apleca scriind. Nevastă-sa, stând pe marginea divanului, tăcea. Cârpea un ciorap.

Gazetarul voia să știe cum și-a petrecut Matei Nicolae cele două săptămâni din concediul de odihnă pe marginea lacului Balaton, în Ungaria, înainte să plece la Vasile Roaită, unde și-a sfârșit concediul. Pe urmă, cerea niște amănunte despre felul cum întrebuințează stahanovistul metoda de tăiere rapidă a metalelor și cum a format el o echipă pentru extinderea acestei metode. La sfârșit, veneau și câteva întrebări privitoare la viața lui Matei, în general, amintirile din trecut, planurile de viitor...

Se'nținse cât era de lung, căscă și mormăi uitându-se cu coada ochiului la nevastă-sa:

— Asta vrea să-i scriu o carte întregă.

Ea nu răspunse imediat. Cosea mai departe. Zise abia într'un târziu:

— Acum te-apuci să-i răspunzi? Pân'la noapte o să tot scrii, parcă văd.

— Păi! — făcu el și se și apucă să însemne ceva pe hârtie. Soția se sculă repede, îi pregăti pe masă tot ce-i trebuia pentru lucru — călimara, tocul, — și ieși din cameră fără cuvânt. Matei o auzi trebăluind dincolo. Incepu să scrie,

oprindu-se din când în când cu ochii în tavan să-și aducă aminte mai precis vreun amănunt. Deodată gândi: „S'o fi supărat? Mde! M'a așteptat toată ziua. Ce să-i fac?“ Și după o vreme, uitând să mai moaie tocul în călimară: „Nu-i e ei că n'am timp nici azi pentru dânsa, i-e ciudă că tot nu m'am hotărît să refuz propunerea celor dela C.G.M. Ei, n'o refuz, nu pot s'o refuz. Dacă mi-or cere să ies din producție și să devin activist, mă duc. Asta-i!“

Alături, nu se mai auzi o clipă nici un zgomot. Apoi o ușă se deschise și se închise, trântită. Tăcere. Ieșise soția lui Matei Nicolae. „S'a dus prin vecini, pe semne — își spuse el, lucrând. — Sau poate după cumpărături... Mereu zice că măcar acum să ducem o viață mai bună. Are dreptate... Viața mai bună? Uite, avem o viață mai bună, astăzi. Salariu frumos, casă cu tot confortul, considerație... I-a plăcut cum se uitau toți la dânsa, la Vasile Roaită. Inșă suferințele... Câte suferințe au fost până să dobândim noi viața asta mai bună? Ea se face că a uitat. Dar nu-i așa! Vrei să trăiești ca oamenii, nu în batjocură cum a fost altădată? Luptă. Nu te mîngîia că-ți merge ție mulțumitor, zbate-te și pentru ceilalți. Ea zice: „Dacă te ia activist, o să te trimită prin țară, o să lipsești cu săptămânile...“ Și ce? O să lipesc. E nevoie și gata. Pentru o viață mai bună...“

De când se știe el, de mic, gândul acesta l-a urmărit tot timpul. De ce să nu trăiască bine oamenii, dacă muncesc? Il îndemna fratele lui tată-său, când venea în sat la Lehliu, pe vremuri, — era tâmplar la Malaxa bătrânul și se certa cu tatăl lui Matei Nicolae, care voia să-și bage feciorul ucenic la un croitor, acum că-l văzuse gata cu cele 7 clase primare:

— Strungar, mă Nicolae — se prefăcea că vorbește cu băiatul, nu cu fratele său — strungar, aia-i meserie, nu croitor cum zice tac-tu. Croitor? Pff! Mare scofală! Ce mai meserie să faci pantaloni! Ori tâmplar... Dai cu rindeaua: scânduri, scânduri, faci din ele sicriu. Pe când strungarul... Mă, strungarul face din oțel ce pofteste, uite-așa-l fasonază, îl cioplește ca pe pâine. Și bani, he-he!... viață bună... Dacă muncești, ai cinste.

Așa socotea el că trebuie să fie în lume. Râdeau toți de spusa bătrânului, nu-l luau nici glumele în nume de rău. Dar lui Nicu îi intrase una și bună în minte, n'o mai putea scoate. Muncești cinstit, ai viață bună.

A venit după unchiu-său, la București, să'nvețe meserie. A stat vreo trei luni într'un atelier particular, că-l sfătuiseră bătrânul să nu intre crud în fabrică. Era supus, cuminte, se străduia să'nvețe. De unde! Patronul îl puneă să care fier vechi, să măture prin curte, să cumpere la piață. Șapte ucenici, câți se aflau, toți dormeau într'un pat, deacurmezișă. Salariu, nici gând: fuseseră angajați „pe mîncare“. Și toți erau străvezii de foame, că patronul îi hrănea cu te miri ce și mai nimic.

După ce s'a bătut o vreme cu gândurile, Nicu s'a hotărît să intre la fabrica lui Voina, — azi „Vasile Roaită“. Cam 70% din muncitorii de aici erau ucenici; grosul trebiu ucenicii îl făceau, costa mai ieftin. Rău; dar ce era să facă? Voia să'nvețe meseria. Ca să poată încropi un ban, să mai trimită și-acasă, Matei Nicolae a găsit un mijloc prin care să „scutească mîncarea“, să nu mai cheltuiască adică pe mîncare. Dimineață, la amiază și seara, cum scăpa de la lucru, fugea la un birt din apropiere. Servea clienții. Alerga harnic cu farfuriile în mână dela o masă la alta. Stăpânul birtului era încântat. N'avea nevoie să-l plătească, îi dădea să mîncepe pe-un colț de tejghea.

Așa au mers lucrurile până'n '940, când a ieșit lucrător și s'a putut angaja la Malaxa.

Viață mai bună! De mult începuse el a zâmbi cu amărăciune amintindu-și vorbele acestea.

Zicea că poate de-acum înainte, fiind lucrător, altă făină se va măcina în moara lui. Se gândea: „La Malaxa sînt strunguri bune, cu motor, nu cu transmisie

ca la Voina. Hale mari, curate, nu te mai îneci de praf și murdărie. Se lucrează cu muncitori în toată firea; mucoșii, ucenicii, sînt doar așa, să nvețe și ei. Am să muncesc. Am să răzbesc“.

A intrat la Mecanica ușoară. Lucra cu sîrg, dar tot nimic nu s'alegea din truda lui. Nu se putea sălta nici de-un deget. Și viața mergea înainte ca o apă tulbură.

Viața lui ! Viața lui Matei Nicolae !

Viața lui a început abia după 23 August. Mai întîi a fost „iepureala“ scărna-viilor care-l slujiseră pe Malaxa. Vreo săptămână după 23 au tot fost ridicați în ghionturi de muncitori și zvârliți pe poartă în drum. Care cum mai îndrăznea să se arate prin curtea uzinei se și pomenea huiduit și aruncat dincolo de zid. Nu se mai încumetau să vină a doua oară. Așa a pățit-o bunăoară, maistrul Odagiu sau Tudor sau Dinicoiu. Legionari, zhiri, codoși de-ai lui Malaxa. Cu un inginer, unul Balint, lucrurile s'au petrecut într'un fel deosebit. Deși își făcuse de cap, asuprind oamenii, purtându-se ca un zbir, totuși nu fusese încă alungat. Nu era prea în văzul muncitorilor, se învătea mai mult prin birouri. Vreo câțva timp după 23, a continuat să vină nestingherit la serviciu. Ce și-o fi închipuit ? Că a fost așa, o durdură, când au fugit nemții, dar că se'ntorc apele iarăș în matca veche ? Găsește el odată într'o secție, la strungurile-revolver, doi lucrători care stăteau de vorbă. Poate că a și prins ceva din vorba lor și nu i-o fi plăcut. Tot nu-i zburaseră fumurile pesemne. Se'nfurie, strigă și, cînd l-a repezit unul din cei doi, numai ce, șart-part, îl palmuiește. Atîta i-a trebuit. „Dacă-i vorba pe bătaie — a strigat nu știi cine — apoi să-ți arătăm noi, inginerule, cum se bate. Colea, muncitorește !“ I-au arătat. A fost o demonstrație pe cinste. Poate n'o fi învățat perfect Balint cum se dă bătaie, că a fost grabă mare, dar că de-acum înainte o pățește rău cu muncitorii în care lovește, asta hotărît că i-a intrat bine în cap. N'a mai dat pe la uzină.

Lui Matei Nicolae lucrurile prinseră a i se arăta altfel decât mai înainte. Parcă se trezea dintr'un vis urât. Iși amintea de spusele lui unchiu-său, tâmplarul. Socotea: „Poate că tot a avut dreptate bătrînul“.

Prin 1949, în toamnă, „Scînteia“ a publicat un articol despre metoda de tăiere rapidă Băcov-Bortchevici. Articolul acesta i-a dat zdravăn de furcă lui Matei. Nu-l înțelesese deplin, ar mai fi dorit amănunte tehnice. Pe-atunci găseai la bibliotecă mult mai puține broșuri de specialitate decât astăzi. S'a gândit ziua întreagă la metoda lui Băcov. Mai lua gazeta să recitească articolul, cât mergea șpanul, o punea deoparte și iar chibzuia. Ii venise lui în minte că ar trebui să încerce neapărat. Nu scria în gazetă cât anume trebuie micșorat unghiul și asta-l încurca. În cele din urmă s'a hotărît. A făcut unghiul de 5 grade și i-a dat drumul. S'a ars siguranța, mașina presă în cuțit. El nici nu-și dădea seama că a lăsat unghiul prea mare, că ar fi trebuit să-l micșoreze la 2 grade. I se părea o îndrăzneală chiar și cel de 5. N'a mai continuat cu încercarea, dar nu-și găsea astîmpăr. Era deplin încredințat că metoda se poate aplica și la noi. „Dacă scrie'n Scînteia...“ Peste vreo oră, s'a dus cu cuțitul la polizor și a micșorat unghiul mai tare, l-a făcut de patru grade. Tot n'a izbutit, dar siguranța nu s'a mai ars dela început, au trecut șase ture până s'a ars. „Să mai micșorez încă unghiul ?“ se'ntrebă Matei cu teamă. Parcă nu-i venea. Totuși...

În timp ce se ducea din nou la polizor, se'ntâlnește cu inginerul Victor Radelchi. Zice inginerul, vesel :

— Ai citit gazeta, Matei ? Ei, merge ?

— Nu merge, tovarășe — face Matei Nicolae, amărît. — Parcă mi-i și frică să mai încerc. Cât să-l micșorez ?

— Unghiul ? Fă-l la trei. Curaj.

Nu cunoștea încă nici Radețchi cum stă treaba cu metoda lui Bâcov, dar citise multă literatură tehnică sovietică, știe rusește. Așa s'a învățat el dela sovietici: „Curaj!”

Micșorează Matei din nou, dă drumul mașinii. A mers cam o jumătate de oră, însă nu scotea șpanul după regulă: erau ele așchii mici, cum spunea „Scântea”, dar și șpan-sârmă. Mai mic unghiul oare? Dar cât, frate, cât?

A plecat acasă, după schimb și s'a apucat să recitească articolul — pentru a câta oară? — rând cu rând. Il învățase pe derost, nu alta. Și-a făcut tot soiul de schițe, a calculat. Gazda (că nu se însurase încă) l-a luat cu gură mare, la un moment dat, că dece nu se așează să mănânce, e noapte neagră.

A doua zi, la uzină, inginerul Radețchi, zor-nevoie să și facă demonstrația. Se auzea că și Aurel Bivolănu, la „Republica”, se trudea să aplice tăierea rapidă la mufe.

— Ia-o înainte — îl îndemna Radețchi pe Matei. — Să fii primul. Dacă a mers la trei o jumătate de oră, sigur că o să ai succes deplin la 2 jumătate.

— Stai, tovarășe inginer, că nu-i bine așa. Nu mi-e de mine atât, c'o să mă fac de râs. Dar sunt și inconștienți printre noi. Cum să bat toba, cum să fac demonstrație, fără să mă asigur întâi? O fi primul Bivolănu, să fie sănătos.

A micșorat unghiul încă odată, s'a așezat tacticos la strung și i-a dat drumul. Mărise puterea de tracțiune a motorului, își potrivise la îndemână tot ce-i trebuia. După primele ture, șpanul amestecat cu scântei începe să sară la patruzeci de metri depărtare. Tăia cuțitul în oțel cu o viteză de se minunau ceilalți: 360 metri pe minut. Nici nu-i trecea prin minte lui Matei că mai târziu, după îmbunătățiri, va ajunge la 1400 metri șpan pe minut!

Se bulucise toată secția în spatele lui. Priveau, nu-și mai puteau lua ochii. Iși pusese apărători în față să nu-i lovească șpanul și înconjuraseră mașina, strigând, întrebând, chemându-se. Au și pornit megafoanele să răspândească vestea. Aurel Bivolănu și Matei Nicolae — anunțau megafoanele — sunt cei dintâi muncitori români care au aplicat metoda Bâcov-Bortchievici, obținând succese remarcabile. Vine inginerul Radețchi, râzând:

— Ei, acum facem demonstrația, tovarășe Matei?

— Facem!

Dar Radețchi de colo:

— Stai, că nu merge așa. Ai avut dreptate când spuneai că mai întâi să chibzuim temeinic. La demonstrație vom chema cei mai buni muncitori, maiștri, tehnicieni cu experiență. Trebuie să ne pregătim serios.

A lucrat și inginerul vreo două ore alături de Matei, la strung. S'au sfătuit. Au pus totul la cale, din vreme. Așa că, atunci când au trecut la demonstrație, au mers la sigur. Ingerul Radețchi a explicat mai întâi celor din jur în ce constă metoda și a reproduș pe o tablă, lângă strung, schițele dintr'o revistă sovietică. Apoi Matei a dat drumul cuțitului. Se aștepta la exclamații și chiuțuri ca și data trecută. În loc de asta însă, tăcere, priviri încruntate. Și doar tăierea mersese încă și mai bine, și mai repede, că, după sfatul inginerului, micșorase unghiul la două grade, tocmai așa cum spun Bâcov-Bortchievici. De ce atunci fețele acestea posace?

Rostește dela o vreme cineva:

— Bun, da'tot nu-i nici un folos, că n'are să reziste plăcuța de vidia; vasăzică mereu o să trebuiască să ascuți cuțitul, nu ieși la nici un capăt.

Ceilalți au și început să pună alte întrebări, care de care mai piezișe. La drept vorbind, se simțea, nu atât că-s nelămuriți, cât mai ales că nu se bucură. Noutatea asta, metoda lui Bâcov, îi stingherea, îi scotea din obișnuințele lor. Cine-a mai pomenit să strunjești în felul acesta, cu viteza avionului? Nu le convenea și gata.

Dar aceștia cel puțin vorbeau, întrebau, se străduiau să-și închipuie tot felul

de piedici reale sau nu. Alții însă tăceau încăpățânați, mai ales muncitorii bătrâni. Le suflase vreun bandit la ureche că de-acum aleluia! tuturor o să li se taie timpii. Nicolae Stuparu, de pildă, nici nu voia să audă de metoda asta.. Clătina din cap și zicea mereu, printre dinți :

— Nu-i bine, nu.

Azi e stahanovist Stuparu. După ce i-a trecut paraponul pe Matei și mai ales pe metoda de tăiere rapidă și după ce s'a convins că tăierea timpilor se face cu cea mai mare băgare de seamă, calculat, așa încât muncitorul să nu fie păgubit în nici un fel, iar colectivul să câștige — s'a apropiat de Matei Nicolae, a început să-i urmărească munca. Stuparu era și pe-atunci meseriaș bun, a progresat. După o bucată de vreme, când a făcut Matei o nouă demonstrație cu toți strungarii din secția lui și chiar din alte secții, cine a luat cuvântul între primii ca să arate marele folos al metodei sovietice de tăiere? Stuparu. Ba a mai scos din buzunar o foaie de hârtie, pregătită de-acasă, să le arate celor de față tipurile de cuțite pe care le folosește el, în urma experienței lui Matei. Acum se răzoia Stuparu, le cerea socoteală unora dintre muncitori că de ce pleacă urechea la zvonurile dușmanului.

Așa-i totdeauna. Cum apare un lucru nou, oamenii mai molatici se simt stânjeniți, sunt gata să creadă orice prăpăstii și nici măcar nu-și dau seamă că dușmanul de clasă rânjește și-și face unealtă din ei. Dar viața mai bună fără *nou* nu se poate. Trebuie să lupți pentru ca noul să izbândească; învățătura aceasta nu-i mai zboară din cap lui Matei. Când a fost trimis la I. M. S. Roman să facă și acolo o demonstrație, s'a străduit cât a putut nu numai să extindă metoda dar, în deosebi, această învățătură să le-o înfățișeze practic muncitorilor...

Stătu câteva clipe cu tocul în aer, aplecat asupra coalei de hârtie, înainte să se aștearnă la scris. Voia să povestească în ce fel s'a petrecut demonstrația dela I. M. S. Roman. După aceea renunță. Au scris și gazetele atunci destul. Ajunge!

În minte însă îi stăruia mereu gândul acela al lui despre o viață mai bună. Năzuința lui de totdeauna. „Viața?” — murmură. Viața și-o face astăzi fiecare cum vrea. Fiecare e stăpân pe soarta lui. Dar trebuie să lupți pentru asta, să lupți organizat, să nu te depărtezi o clipă de linia partidului.

„Ce planuri de viitor am?” — rosti cu glas tare deodată, citind mai departe scrisoarea gazetarului și rămase iarăși câtva timp pe gânduri. Se'ntreba dacă să scrie sau nu că dorește să devină candidat de partid.

Cu puțin înainte intrase'n cameră nevastă-sa, pășind în vârful degetelor, să nu-l deranjeze. Când se'ntorsese? Matei Nicolae se'ndreptă de șale, fără să se ridice de pe scaun, își alungă șuvițele care-i căzuseră pe tâmpile și spuse deodată răsucindu-se cu tot trupul spre soție :

— Tu să-mi dovedești că ești adevărată tovarășă de viață, nu... Dacă o fi să trec la C. G. M., trec și pace bună. Înseamnă că e nevoie. Când ți se cere să pui umărul undeva poți să stai cu mâinile'n sân? Nu poți. Pricepi?

Duduie focul în cuptoarele laminorului. Când se rostogolesc, împinse de vătraie, dintr'un cuptor în celălalt, țaglele — înroșite până aproape la alb — sticlesc ca niște dinți. Fiecare laminorist muncește o oră iar ora următoare stă în repaus. Muncă grea. Temperatura, în cuptoare, enormă. Oamenii lucrează despuiați până la mijloc, sudoarea le lucește pe spinări și fețe de parcă-s lăcuiți. Mânunchiurile de mușchi le joacă sub piele de câte ori răscolesc cu vătraiul greu în foc și chiar când se mișcă mergând de colo, colo, la rosturile lor. Vorbesc rar, cu socoteală. Parcă-s niște țărani muncind cu spor în zăduful verii, pe lan. Din când în când îi mai auzi aruncându-și câte-o glumă, hâtri, fără să râdă: întocmai ca

sifoane cât ne trebuie. Și lapte. Dar cât sifon bei? Bei în neștire. Căldura!... Te'mbolnăvești. Ți-atinge și stomacul? Ți-l atinge.

Smeureanu se interesă ce dimensiuni e necesar să aibă blindajul pereților exteriori, însemnă ceva în carnețel apoi trecu la vătraie. Niște cârlige enorme de fier. De fiecare dată, vătraiul trebuie aruncat într'un bazin cu apă, că se'ncinge de nu-l mai poți ține în mâini. Și-i greu, nu glumă! Propunerea aprobată de Minister prevede că, pe viitor, vătraiele să stea agățate de un lanț, în dreptul cuptorului, așa încât omul, scormonind în foc, să nu trebuiască să suporte greutatea fierului, ci numai să-l împingă. Pentru ca să se răcească mereu, vătraiele suspendate vor sta vârite într'o țeavă din care să iasă : într'o parte cârligul care merge în cuptor ; în cealaltă, mânerul : prin țeavă va circula neconținut apă rece trasă din bazin.

Inovația aceasta din urmă le place mai puțin laminoriștilor decât prima. Azbest, da, asta-i bun. Inșă vătraiul agățat de tavan? Cum vine asta? Se tem că va fi incomod, îi va stânjeni. Nu-s învățați ei cu asemenea „automat“. Smeureanu zâmbește și-i încredințează că se vor deprinde repede și cu noutatea aceasta. Ei nu zic nu, dar se privesc între dânșii într'un fel anumit. Ce știe secretarul? El e lăcătuș de meserie, nu laminorist. Iși închipuie că nu-i mare filozofie cum ții vătraiul. Dar tocmai aici e totul, cum ții vătraiul. Apoi, dacă-l anini în pod... Cu toate că observă privirile acestea, secretarul nu stăruie să lămurească oamenii. Se vor convinge ei înșiși, după ce vor fi încercat inovația. Unii dintre cei dela laminor sunt „pogonari“, țărani din împrejurimi, oameni care continuă încă să-și cultive cum pot peticul de pământ, ducându-și munca în uzină. Au păreri lor vechi, deprinderile lor pe care adesea nu și le părăsesc ușor. Unii lipsesc pe neașteptate sau întârzie ; îi leagă pământul acela, îi face să nu mai știe nici ei ce sunt : muncitori sau țărani? Din când în când se aude înșă despre câte unul, că s'a săturat să-i robească pogonului fără folos și s'a hotărât să muncească numai în uzină. Nu-s mulți de-aceștia, deocamdată, dar numărul lor sporește pe nesimțite. „Pogonari! — gândi Smeureanu în timp ce-i asculta pe cei strânși în jurul lui. — Iși croiește loc pe încetul conștiința socialistă și în inima lor. În uzină-i cuprinde avântul întrecerilor; acasă, la ei... și acolo-s întreceri, și acolo crește viața cea nouă. Ca mâine se vor simți — aici, acolo, oriunde — muncitori până'n vârful unghiilor. Muncitori pe ogoarele și'n uzinele patriei; Muncitori... luptători... Ca mâine și uzina... O să crească mereu, o să devină de nerecunoscut“.

Nu voia să-și mai amintească pentru moment greutățile cu care luptase din greu de astă toamnă, când fusese ales secretar, până mai lunile trecute. Ajunsesse într'un rând că aproape nici nu mai înțelegea ce se întâmpla. Linia partidului era una, aceea dată de Comitetul Central în frunte cu tovarășul Gheorghiu-Dej. Iar Ministerul de Finanțe puneia piedici la fiecare pas. „De ce s'a blocat iarăși fondul de rulment, tovarășe director? Abia-l deblocasem...“ — „Dracu să ieie, Finanțele. Cică...“.

Veneau tot felul de comisiuni, anchetau, recunoșteau în silă că sarcinile uzinei au sporit, că fondul e insuficient față de noile instalații : ștosbancul, strungurile verticale, diferite mașini-unelte. Dar nici că voiau să discute suplimentarea cerută insistent. Ziceau că banii sânt necesari pentru schimbul de mărfuri între oraș și sat. Așa înțelegeau bandiții dela Finanțe schimbul; muncitorul zvârcolească-se ca viermele'n sare, iar chiaburii să se îmbogățească, să se înmulțească fără grijă. În Ianuarie s'au planificat niște beneficii pentru „Republica“, încât ar fi trebuit să fie de două ori mai mare și mai utilată decât este, ca să le realizeze. Smeureanu se întreba dacă nu cumva lovește cineva dinăuntru în industrie, nu putea să nu vadă, sub ochii lui se petreceau doar toate. Strângea din fălci, se'nverșuna să analizeze situația generală, să înțeleagă. Dar tot nu înțelegea mare lucru, oricât se frământa. Așa a fost până după 15 Martie. Atunci, scrisoarea închisă către toți membrii de

partid. Ce dezbateri s'au mai încins în ședință! Cum s'au dat pe față o mulțime de lucruri ascunse până mai înainte!

Pe urmă, din Iunie, au prins, treptat, treptat, să se îndrepte lucrurile la „Republica”. Nu se mai întrebau oamenii: „Ce ne facem, dacă nu îndeplinim planul?” — ci: „Cum facem să-l îndeplinim înainte de termen?” S'au realizat practic o sumă de propuneri vechi ale muncitorilor pentru îmbunătățirea producției. Atunci au început a se ivi pe tablitele din secții sumedenie de angajamente, a'nceput să fiarbă munca și mai tare. Acum era limpede înfârșit, acum țelul era din nou clar: schimbul între oraș și sat, firește, să sporească, dar baza schimbului acestuia e industria, și gospodăria agricolă colectivă sau de stat, nu gospodăria chiaburească.

Smeureanu, după asta, a izbutit să rezolve și problema aceea a ghiventării prăjinilor. De mult își dăduse el seama că problema aceasta a A. S. I. T.-ului este numai în aparență una de ordin tehnic și că, în realitate, e o chestiune politică mai înainte de orice. Un schimb de experiență cu petroliștii dela Târgul Ocna. Mereu fusese nevoit să-l amâne, din pricina greutăților în care se zbătea uzina. În prima jumătate a lui Iunie, într'o Duminică, — gata! Au plecat țevarii, în frunte cu secretarul lor de partid, s'au întâlnit cu cei dela Târgul Ocna, care le criticaseră în câteva rânduri producția, adică utilajul petrolifer pe care-l primeau. Ședința a ținut o zi întreagă Deoparte muncitori, tehnicieni și ingineri dela „Republica”; de alta, muncitorii, tehnicienii și inginerii trimiși de Comitetul Geologic. S'au criticat unii pe alții fără cruțare. Petroliștii au arătat cu amănuntul ce defecte au prăjinile executate de uzină; țevarii au arătat cum trebuie îngrijit utilajul pe care-l fabrică ei și și-au luat angajamentul să-l îmbunătățească. Ai fi zis că-s gata să se ia de păr, pe când discutau, așa de aprinși se repezeau unii în ceilalți. Smeureanu stătea la masa prezidiului, își nota câte ceva în carnețel și zâmbea mulțumit. Știa el: după ședință, petroliștii și țevarii aveau să devină și mai buni prieteni decât înainte, tocmai fiindcă-și analizaseră adânc unii altora lipsurile. Asta și urmărise el.

Stătea la masă și zâmbea din timp în timp, când vreunul dintre vorbitori ridica glasul ori se oprea deodată împiedecându-se de vreo întrebare neașteptată a cuiva. Ai fi gândit că ceilalți uitaseră de secretar în focul discuției, deși lui i se datora în special această aprigă înfruntare de păreri. La sfârșit, când s'a ridicat în picioare să tragă concluziile, și-au întors cu toții capetele spre dânsul ca și cum atunci abia și-l aminteau iarăși. De pe față lui Smeureanu pierise zâmbetul tainic de mai înainte. Se rezema cu pumnii de masă, uitându-se concentrat în sală. Ii citeai în ochii larg deschiși, ca'ntr'o visare, gândul pe care-l strângea tot mai deaproape, tot mai deaproape, gata să-l ivească odată cu prima vorbă — puternic și totuși stăpânit, — în-tocmai după cum zvâcnește și țiteiul la lumină, împins de gazele care fierb în adâncuri, dar ținut în strună de oțelul prin care trece. N'a vorbit mult. Nu era nevoie. A arătat, în cuvinte răspicate, că angajamentele luate de cei prezenți trebuie să ducă neapărat și în acelaș timp la un rezultat dublu: să asigure îndeplinirea planului pe 1952 în 11 luni și să asigure îmbunătățirea calității produselor. N'a putut să nu vorbească despre greutățile și piedicile întâlnite până acum. Ascultătorii, când a rostit Smeureanu câteva cuvinte mai apăsat pomenind despre grupul deviatorilor de dreapta, s'au strâns umăr lângă umăr, privindu-l încruntați. Ai fi zis că-s mâniași pe dânsul, așa-și jucau fălcile. Dar nu pe secretar erau ei mâniași, nu la dânsul se uitau crunt, ci la aceia pe care-i făcea el să fie văzuți cu mîntea.

Terminând, Smeureanu a anunțat cu simplitate că-și ia angajamentul în numele Comitetului de partid al uzinei „Republica” să se obțină concret primele rezultate ale îmbunătățirii muncii până la 23 August, în cinstea sărbătorii eliberării țării noastre de către glorioasa Armată Sovietică și în cinstea desbaterii Proiectului de Constituție. Atunci a început a zâmbi mulțumit, laolaltă cu ceilalți, sub năvala și ropotul aplauzelor care răsuna ca un singur strigăt entuziasmat al tuturor.

De astfel primele rezultate ale îmbunătățirii muncii încep să se și desemneze.

La laminorul mare, la cel mic, la secția tras la rece, la ajustaj, la scule și calibre, la filetaj, la expediție, peste tot s'au umplut cu scris alb de cretă tăblițele de deasupra locului de muncă al fiecăruia: „In cinstea alegerii tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej ca președinte al Consiliului de Miniștri, tovarășul... mărește norma sa de lucru cu atâta la sută...” Sau :...„îndeplinește planul lunar cu 3... 5... 8... zile mai devreme...” In scurt timp scrisul de pe tăblițe pierea, era șters și apărea un nou angajament, mai însemnat. Ștefan Ștefănescu, Bița Vlad, Petre Drăgoi, Epure Aurel, Toth Anastasia, Comșa Costel... și câți alții ! Stahanoviști, fruntași în producție sau muncitori obișnuiți, fiecare a ținut să aducă partea lui de contribuție, să pună umărul, să împingă înainte planul. Așa i-a prins, in clocot, întâmpinarea zilei de 23 August și desbaterea Proiectului de Constituție.

Din Calea Victoriei faci numai câțiva pași pe o stradă laterală. Acolo e Căminul în care stă Aurel Bivolan în aceste două luni de vară. A fost altădată hotel de lux clădirea aceasta înaltă, sfredelită de coridoare și la parter și la etaj. Camerele — la rând ca soldații în front — sânt mari, spațioase, luminoase. Ce bogătași, ce moșieri sosiți din provincie își vor fi tolănit lenea și trupurile buhave pe canapelele și divanele care probabil te'ntâmpinau odinioară, aici, în mai fiecă ungher ! Ce cucoane sulemenite se vor fi țâvlăit în franțuzește prin camerele acestea, ocărând valetul sau schimonosindu-se grațios în fața însoțitorilor lor, legitimi și nelegitimi !

Acum fostul hotel răsună de glasuri ritoase, pe românește, sau, când vin musafiri din țări străine, de glasuri în toate limbile pământului. E casă de oaspeți. Sânt tot pasageri care s'au oprit un timp la București, dar pasagerii aceștia vin cu rost, stau cu rost, pleacă cu rost. Nu locuiesc vremelnice în clădirea aceasta înaltă din centrul Capitalei, doar fiindcă așa le-a venit lor chef, ci fiindcă au fost trimiși cu o treabă.

Intr'o cameră largă se află mai multe paturi, unul lângă altul, ca la cămin. Vreo șase tineri ; toți, studenți ai facultății muncitorești din orașul Stalin. Au terminat cu bine anul II și acum, în vacanță, urmează niște cursuri speciale la București. Nu-s înscriși la cursurile acestea decât o parte dintre studenți : cei mai buni. Au fost aleși anume. Restul, își petrec vacanța pe la casele lor. Numai aceștia câțiva dela Casa de Oaspeți...

Aurel Bivolan e printre ei. Un prieten într'o zi bătu la ușă. Intră. Il căută din ochi pe Bivolan care sări ca ars de pe pat :

— Tu ești ? Ei, bată-te... Sânt ani de când nu ne-am văzut. Ce faci ? Aproape să nu te recunosc dacă nu-ți spuneai numele. Vasăzică tu ești ?

Își strânsură mâinile, voinicește. Bivolan așeză la loc cartea pe raft, își luă haina pe braț și ieși cu prietenul din cameră. Nu izbutise să stea de vorbă în tihnă cu dânsul, față de ceilalți. Se amestecau, întrebau tot ce le trăsneau prin cap, își făceau prietenul lor din prietenul lui Bivolan. Ei, nici așa !

Porniră agale pe bulevard, pătrunseră în Cișmigiu. Se așezară pe o bancă. Intre timp, Bivolan aflase tot ce-l interesa despre vechiul lui prieten. Acum era rândul lui Bivolan să istorisească.

— Măi, de când nu ne-am văzut noi ?... Din 48, da. Eee... Păi să vezi... Așa, zici c'ai citit în „Scânteia Tineretului“ despre mine ? Apoi, da. Eh, gazetarii scriu multe. Mai exagerează și ei câteodată... Nu, stai să-ți spun. A fost ceva, e drept, dar ei... îi știi cum sânt. Când te critică, parcă au șmirghel. Cind te laudă... Ascultă ici : Uite, începuseră prin 49 întrecerile să ia avânt tot mai mare. Primul plan de stat, nu ? Intr'una apăreau lozinci noi. Nu știu cum, parcă mă furnica ceva la inimă când le citeam. Pe urmă ș'un strop de ambiție, mă ! Ță face atâta, ăla-și ia cutare angajament. Eu... cum să stau așa, de lemn ? Ei, ce să-ți mai spun ? Am îndeplinit planul pe 949 înainte de 23 August. Asta a fost... Acuma, dac'o luasem așa din loc,

a început să mă urmărească U.T.M.-ul cu atenție. Aveam ca schimb pe unul, Balic. La filetaj. M'am apucat să-l învăț, mă țineam de capul lui. Utemeul, mă'ndemna și mă ajuta să calific mai mulți. Mă și cam îngâmfasem, îți dai seama? Acum adică, îi calificam eu pe alții. Ce știam eu pe-atunci, credeam că nu-i nimeni ca mine. Noroc de facultate că m'a mai sgâlțit, m-a făcut să-mi treacă amețala. A fost greu, la început, crede-mă, nu mergea ca la filetaj. Când am înțeles în cele din urmă cum vine treaba cu învățătura... Ei, dar să mă'ntorc la ce-ți povesteam. Vasăzică, așa: îi calificam pe alții. Le aranjam unora ștrelerul, îi dăscăleam pe alții cum să-l mânuiască; mă rog, ce știam și eu. Că tu acum mă cunoști de pe vremea când abia ieșisem amândoi lucrători... Incepuseră State Ionescu și Șerbănescu să lucreze la două mașini. Zic: aplic și eu metoda Volosovei, ce-o fi o fi. Mai citeșc puțin, mă pun la punct... Cer mașinile. Se cam strămbă șeful sectorului. Eu, gaie după dânsul. Ceva, ceva tot miroseam: n'avea cum să spună nu, fără să dea de bănuț. Bun! Aranjează mașinile cam tot așa cum le aranjaseră și ceilalți doi, State și Șerbănescu. Ei, mai în vârstă; eu, mînzoc... Să te strici de răs, mă, nu altceva... Mă cucoșeam, parcă nu era nimeni ca mine. Trag eu la două mașini, trag și merge, mă! Merge! Da' inima'n mine știi cum era? Cit un purice. Dac'o sclintesc ziceam, apoi... Crezi că n'am sclintit-o? Ba am sclintit-o rău și încă de vreo două ori. Cum vedeam greșala, mă și apucam să văd unde dracu am adus-o prost. Stăteam până târziu în atelier, ciocăneam mașinile, le curățam să n'aibă fir de murdărie. Atunci am învățat eu strungul în toate măruntaiele lui. Acasă, noaptea, citeam. Mi-era somn uneori de picam, dar nu mă puteam lăsa. M'am prins în horă — ziceam — gata, nu mai am încotro. Somn, nesomn, dă-i înainte. „Descoperisem“ (așa mi se părea mie atunci!) un secret grozav: broșurile sovietice. Cauți, cauți, nu se poate să nu găsești ceea ce te doare pe tine în special. Inchipuie-ți ce mai descoperire: constatam că sovieticii cunosc toate amănuntele strungăriei. Mă usturau ochii, trebuia câteodată să citeșc de două, trei ori o pagină până să pricep despre ce-i vorba. Atunci mă înverșunam mai al dracului. Știi, cînd vedeam cum au început să se miște și ceilalți din jurul meu, cum se interesează organizația U.T.M. și chiar Comitetul de partid... îmi înflorea inima. Mai învățam câte unele de pe la State și Șerbănescu. Pe urmă, dacă mi-a dat organizația de partid un premiu... ia atîta cărți, un braț întreg... dau între ele peste Rosiischi. Ori că scrie el mai deslușit decât alții, ori că mă mai trezisem eu de cînd tot studiam — nu știu. L-am sorbit ca pe lapte, dimineața. Fain! M'am apucat să-mi organizez serios timpul. Îți închipui: a și crescut numărul de mufe într'un schimb de se cru-ceau ceilalți din ateliere. Câțiva mi-au scos coadă: că stau în atelier ore întregi după schimb, deaceia dau producție mare. Ziceau că-i șmecheresc, că de ce stau după schimb dacă-s în întrecere... Pe-atunci, știi, nu era ca azi. Până să prindă de veste organizația, unii veneau cu legi speciale pentru întrecere, scornite de ei. Îi trăgea de picior înapoi concurența.

Parcă eu eram mai breaz? Să-ți spun drept, mă și cam rușinam uneori să stau prea mult timp în secție, după schimb. Să nu tot zică unii că... Dar cînd m'au luat la rost că-mi ascut ștrelele pe furis — adică după schimb — la Mecanică, atunci chiar m'am necăjit. Zic: „Și ce dacă-mi ascut? Ascultați-vă și voi.“ Ei, ofensați: „Noi, nu. Noi luptăm cu ce avem. Cinstit.“ Auzi? Asta era *cinste* la noi pe-atunci. Să știi că poți să faci mai mult și totuși să nu faci. Dar după amiază cînd mă duc cu ștrelerul la Mecanică, peste cine crezi că dau?... Tocmai! Ei erau. S'au uitat la mine furioși; eu tot așa la dânsii, numai nu le spuneam: „Nu vi-e rușine!“ Ș'am început deodată să rădem toți. După aceea ne-am pus să ne ascuțim împreună cuțitele de filetat.

Mult mai greu mi-a venit cînd a fost să trec la tăierea rapidă. Nu știam cum s'o pornesc. Bine, citisem, studiasem în legea mea cît studiasem, dar atît nu-i deajuns. Trebuie practică. Mă frământam într'una, nu mă lămuream de unde s'o apuc. „Scânțea“ pe de altă parte mereu pomenea de metoda Băcov-Bortchevici. Ei

cum să'ncep? Cum? Secretarul Organizației de bază îmi aduce într'o zi o carte. Bună carte, groasă. Numai despre tăierea rapidă scria. Tocmai ce-mi trebuia mie. M'am bucurat grozav când mi-a spus secretarul ce cuprinde cartea asta. Dar când o iau în mână... rusește! Nu fusese tradusă încă, s'a tradus mai târziu. Vasăzică am pus-o de mămăligă. Căutăm noi o traducătoare în uzină; era una, Liudmila. Bine, dar n'aveam timp s'o aștept pân'o talmăci tot volumul. Și pe urmă, gândește-te, tehnică, specialitate, ce cunoaște ea termenii noștri. Las'că și eu mare lucru mai cunoșteam din specialitate! O pun să-mi traducă un singur capitol — despre freze — și m'apuc să studiez schițele, unghiurile mai ales. Vedeam că pricepe de multe ori, chiar și fără să-mi traducă Liudmila, toate cuvintele de pe desen. La sfârșitul unui schimb, seara (că lucram numai în două schimburi), îmi pregătesc strungul și dă-i! Zece bucăți au ieșit la iuțeală. Nici nu-mi venea a crede. Parcă lucrase altul, nu eu. „Cu sistemul ăsta zic — fac ș'o sută, de-mi pun mintea, că-i ușor. Bun, bun de tot.“ Numai că... nu ieșise raionarea ca lumea. Mufa dacă nu-i raionată cum scrie la carte... știi, nu? Știi ce se'ntâmplă. M'am amărât. Nu deabine-lea, fiindcă ceva, ceva tot înaintasem. Dar raionatul ăsta... Naiba mă pune să-i cer sfat a doua zi inginerului. Mă zăpăcisem de necaz, nici nu mai știam pe ce lume sînt. Tocmai la inginerul ăsta să mă duc? Da, cel care l-a împiedicat pe Georgescu să-și pună inovația în practică. Și ce-mi răspundea? „Dragă (avea un glas mios, ca de obicei, că ți se făcea greață), — am încercat și eu chestia asta pe vremea nemților. Să știi că nu merge. Nemții erau specialiști... Iscușiți, îți dai seama... Și totuși n'au izbutit. Nu se poate aplica la noi tăierea rapidă. Strici degeaba materialului“.

O parte dintre muncitori s'au și luat după vorba inginerului: „Ne strică materialul Bivolan. Caută cai morți să le ia potcoavele. Apoi pruncii ăștia, utemiștii... Avangardism, avangardism!“ Incă nu aplicase nimeni în țara noastră metoda lui Bâcov. Când i-am auzit pe vreo doi că-s „avangardist“ chiar m'am și speriat puțin. Tu răzi? Râd și eu azi, dar atunci... Ce vrei? Câtă teorie știam eu? Mai nimic. Nici nu m'am mai uitat că acei care strigau, erau tocmai oamenii cu care mergea mai greu munca de lămurire... Până a ajuns asta la urechea responsabilului cu agitația din comitetul de partid și le-a explicat el ce-i „avangardism“. A fost cam aspră explicația, e drept. Cred că li se și cuvenea.

Și-așa, în cinstea zilei de 21 Decembrie i-am dat drumul demonstra... Păi, se'nțelege, am reușit. M'a ajutat U.T.M.-ul. Doar nu era să ne potrivim la mieunatul inginerului. Matei Nicolae și el izbutise la „23 August“ în același timp cu mine. A fost o demonstrație, clasa una. A venit și ministrul. Mă cam fâstăcisem când m'a felicitat, dar m'am ținut bine.

Aia cu „avangardismul“ tot nu s'au lăsat. S'au și apucat să mă înțepe de a doua zi:

— Aș, asta la urma urmei nici nu-i știință. Noroc. Ai tras un număr, s'a nimerit să-ți iasă.

Tare ni se părea nouă (mă sfătuiam într'una cu biroul organizației) că deslușim în gluma lor un soi de mieunat mios, cum mai auzisem cândva. Nu m'am lăsat nici eu. Zic:

— Știință, neștiință, uite că merge. Numai cu metoda Bâcov lucram amândoi. Creștea grămada de mufe, uite-atât. Trece schimbul meu la altă mașină. Eu îl iau în locul lui pe unul care nu de mult se calificase. Avea mare tragere de inimă să lucreze bine, își îngrijea strungul cu dragoste. Stofă de muncitor destoinic, numai că trebuia ajutat. L-am cerut maistrului. Ceilalți ziceau că's într'o ureche. Nu m'am potrivit la dânsii, îți închipui; Știam eu ce fac. „Frone — zic (așa-l chema) — ascultă aici, bagă la cap ce te'nvăț și dacă nu-i tai tu pe toți, să-mi spui cuțu“. Strungarii din atelier nu se prea încumetau să treacă dintr'odată la tăierea rapidă, n'aveau curaj. Adevărat că și trecuse puțin timp dela demonstrația lui Matei Nicolae

și a mea. Iar tăierea rapidă îți cere să judeci mereu cu capul limpede, să fii atent, concentrat.

Frone era ascultător, puneă temei pe vorbele mele. L-am școlit. Am lucrat delaoaltă cu el, i-am arătat cum vine chestia cu unghiurile. Până atunci făceam 200 de bucăți pe zi. Pe urmă, am depășit. Ajunge Frone să câștige singur 25—28 de mii pe lună; vasăzică 1200—1400, lei buni de astăzi. Ceilalți au căzut pe gânduri. Chiar atât? Și cine? Frone! Un necalificat, mai ieri. Câțiva din atelier încercaseră și ei metoda, dar n'aveau răbdare, se descurajau repede. Dacă nu citești neîncetat, dacă nu-ți îngrijești mașina ca pe lumina ochilor, e greu să mergi pe drumul lui Bâcov. Chiar și eu mă mai poticneam uneori. Dar cu Frone al meu mă înțelegeam bine; erau unele săptămîni când zburam, nu alta.

A mers așa cât a mers. Unii ne pizmuiau, pe Frone și pe mine; alții se țineau tot mai mult de noi, ne întrebau, ne urmăreau lucrul. Mie-mi părea tare bine. Visam uneori că acuș, acuș se aplică metoda în tot atelierul. Intr'o dimineață, când vin la lucru, dau peste o înștiințare din partea inginerului-șef, lipită de tăblița de deasupra strungului meu: „Prețul de fiecare piesă confecționată se reduce dela 12 lei la 2 lei“. Iscălitură, ștampilă, tot ce trebuie. Am rămas cu gura căscată...

Măi, ascultă ici. Eu știu ce'nseamnă reducerea timpilor. Și-atunci știam. Eram utemist. Dar nu în felul acesta se reduce. Când mă uitam la bietul Frone...

Ce rezultate s'au obținut în felul acesta? Râdeau unii pe înfundate, mă arătau cu degetul. Că râdeau de mine, treacă-meargă. Dar râdeau de metodă, îți dai seama? Celor care nu aplicau tăierea rapidă li se plătea mai departe 12 lei de mufă. Celor cu tăierea rapidă, 2 lei. S'a supărat pe mine Frone, gata-gata să sară la bătaie. Zicea că l-am șmecherit, mi-am bătut joc de dânsul. Iar o parte dintre muncitori se și apucase a șopti prin colțuri: „Nadă, pricepi? Fraierii ca Bivolani, asta sînt: nadă de agățat proștii!“ Simțeam că-mi pocnesc tâmplele.

Mă duc la comitetul de întreprindere, mă duc la organizația noastră, mă plâng. Ce știam eu pe-atunci? Credeam că lucrurile se fac așa, cât ai bate'n palme. Partidul însă veghia. Mai erau încă o sumă de probleme complicate legate de a mea. Cu fir invizibil legate, mă!

Dacă mi s'a spus: „Fii înțelegător, așteaptă“ — am așteptat. Când treceam pe lângă unii, îi vedeam cum își dau coate. Bufneau de răs în urma mea. Și nimeni care să-mi deie un sfat; nu știu ce-au gândit în împrejurarea aceasta tovarășii din comitetul de partid, dar mie-mi venea să sgării pereții. Firește, ușor mi-ar fi fost să întorc borștanga; mă puteam apuca să lucrez și eu din nou cu metoda veche, fără vidia. Frone se și lăsase păgubaș, din primul moment. Eh, Frone! Eu nu eram Frone. E drept, că, la partid, nu mi-au spus nici laie, nici bălaie, în privința aceasta! M'au încercat. Zice un tovarăș din birou: „Bivolane, ai de gând să aplici mai departe tăierea rapidă sau preferi să lucrezi după calapodul de altădată? Ai dreptul, firește, numai că...“ Zic: „Tovarășe, metoda lui Bâcov e mândria mea, visul meu. De ce să n'o aplic mai departe? Oamenii au început să-și dea seama ce'nseamnă metoda asta...“ Celălalt, tovarășul din comitet, mă bate pe umăr: „Așa, tovarășe Bivolani. Bine. Curaj!“ Mi-a mai venit inima la loc.

Ș'am plecat. Pricepusem eu că nu se opresc lucrurile la atâta. Dealtfel, cu banii, în orice caz, tot acolo ieșeam. Sau 12 lei bucata dar fac doar câteva piese într'un schimb; sau fac 200 dar cu 2 lei.

N'am vrut. Nu mă lăsa inima. Metoda Bâcov-Bortchievici îmi adusese cinste, mă făcusem cunoscut. Cum s'o necinstesc eu acum? Pentru niște bani? Și-apoi... măi! scoteam la 200 mufe într'un schimb. Știi ce'nseamnă mufa pentru petrolist. Încheietura coloanei, piesa cea mai gingașă și mai de preț la coloană. Veșnic le crapă buza petroliștilor după mufe. Țeava fără mufă nu face doi bani. Nu zic, cu 200 de mufe ale mele, fără astea 200 de mufe pe zi, problema pentru petrol nu se schimbă prea mult. Dar... Măi! fiecare are o inimă în piept, îi bate inima asta mai tare când

se gândește că și el... Partidul ne-a crescut, partidul ne-a deschis ochii. Cum să calci peste asta ? Și tu ești doar muncitor. Mă'nțelegi. În locul meu, tu ai fi renunțat la tăierea rapidă ? Așa e că nu ? Sigur, mă ! Ești om. Conștiința ta de muncitor.. de... ei, ce mai la deal, la vale ? Ni-i dragă patria noastră ; și mie și ție și oricui dintre ai noștri. Asta-i ! Ori construim socialismul, ori... Pentru un inginer necinstit — ziceam — n'o să-mi bag singur cuțitul în inimă. Poate (adăugam așa, ca să mă mângâi), poate-o fi greșit și inginerul, cine știe ? Să vedem.

Dar nu zici c'a fost chiar așa ? Chiar așa a fost. Când a venit o comisie mare dela C.G.M... că a venit și-a anchetat... I-au scos pe vinovat ca din oală. Șeful serviciului Muncă și Salarii, el era. Dela dânsul pornea firul. Se șupurise, al dracului, până la un post de răspundere și de-acolo trăgea sforile fără să fie văzut. Nu știu ce fel de om e inginerul-șef, până acum n'am prea avut aface cu dânsul. Poate-i un om cinstit ; poate nu. Nu știu. Dar ceceace-i sigur e că, în povestea pe care ți-o spusei, și pe dânsul l-a jucat individul acela, șeful dela Muncă și Salarii. Mare pehlivan !

S'au pus toate la iuțeală pe roate, s'a introdus regulă. Timpii, firește că s'au tăiat, doar nu erau să rămână lucrările ca la început când nici eu, nici nimeni nu știam să aplicăm metoda sovietică. Numai că s'au tăiat cu socoteală, s'a cronometrat, s'a făcut media vitezei maxime cu viteza minimă, s'a stabilit o normă nouă, justă. Păi, cum, dar !

Costache ? Care Costache ? Țla dela Muncă și Salarii ? Pe-atunci încă nu venise la Muncă și Salarii — n'ar mai fi venit ! Era un altul, tot un ticălos. Costache pe vremea aceea era șeful controlului calitativ. Să nu-ți închipui că stătea liniștit. Acum aud că l-au svârilit de nu s'a văzut. A plecat din uzină... Mie, curând după ce fusese în anchetă comisia dela C.G.M., mi-a făcut el o bucată s'o țin minte. Vrei să știi ce mi-a făcut ? Uite, mi-a refuzat o movilă de 100 mufe. Rebut. Toate o sută ! Mi-a venit amețeală a doua zi, când am auzit. Toate, o sută ? Înțeleg, câteva acolo, două, trei... zece... Dar... Iau, cercetez la microscop. De unde ? Bune mai toate.

Iarăși a venit o comisie. Control dela C.G.M. și dela Minister pe chestia „rebutului” meu. Sezisase comitetul de partid mai sus. Cercetări. Vreo trei sau patru piese erau într'adevăr rebut. Trei sau patru, nu o sută. Costache nici n'a clipit. Dosare, acte, hârtii, dracu să le ia. Acum, îți închipui : comisia dela C.G.M. și dela Minister. Nu-s ăia oameni să-i îmbeși cu apă rece. Și cu toate acestea, atunci Costache a căzut în picioare ca pisica. A dat vina pe un altul, l-a năpăstuit. Cu siguranță că lucrul a bătut la ochi. Pentru moment, a scăpat Costache, nu zic. Dar tot i-a venit răsplata. Nu dorm cadrele.

Se zbenguiau pe aleea din Cișmigiu câțiva copii. Niște omuleți până la genunchi, încăierăți în jurul unei mingi mari cât un pepene și ușoară ca un fulg. Sărea mingea de colo, colo, parcă era vie iar omuleții se trudeau s'o prindă. Ea le tot scăpa din mâini, dar la un moment dat au înghesuit-o, au tăbărit asupra ei. Strigăte argintii, chiote fericite. Mamele de pe bănci ridicară alarmate capetele o clipă, apoi, liniștindu-se, își văzură de croșetat mai departe. Umbra copacilor, jucând pete de soare pe rochiile lor, le învăluia ca o dantelă bogată.

Prietenul lui Bivolzan zise încetșor, îngândurat :

— Copiii se joacă. Pe urmă, când cresc mari, se duce joaca. — Și deodată, schimbă tonul : — Ei, dar tu acum vasăzică mai ai doi ani de studii și gata, ești inginer. Cum merge învățătura ? Iți place ? Ai spor ?

Bivolzan râse. Se răsturnă pe spătarul băncii, răstignit, întinzându-și brațele. Stătu așa câteva clipe, cu fața în soare, de parcă-și oferea obrazul unei ploii fierbinți. Ținea ochii pe jumătate închiși și-i tremurau ușor genele negre, lungi. Rosti după o vreme, întorcându-se spre prieten :

— Sigur că-mi place.. Dar la toamnă... Știi că la toamnă n'o să mai pot urma la facultate ?

— De ce ? — întreabă prietenul, îngrijorat.

Bivolan râse iarăși. Ii puse mâna pe genunchi.

— Am vrut să spun că n'o să mai pot frecventa. De urmat tot o să urmăm noi cursurile. Prin corespondență. S'au și luat toate măsurile în privința asta.

— Dar de ce, măi omule, de ce ?

— Intru în producție înapoi — zise Aurel Bivolan, cu o înfățișare serioasă, preocupată. — De asta am renunțat la vacanță. Facem un curs special, câțiva dintre noi, pentru ca să ne putem îndeplini cu succes sarcinile noi, reintrând în producție. Și o să terminăm și facultatea odată cu ceilalți, n'avea grijă.

Prietenul îl privi cu dragoste nefermărită :

— Da, da, pricep, cadrele noi...

— Trebuie ! — rosti Bivolan, domol. — Avem încă multe de făcut. Și repede !

E forfotă pe *Aleea Stahanoviștilor*, ca totdeauna când se termină un schimb și începe celălalt. Ora 3, după amiază. S'au întâlnit întâmplător la poartă cei doi secretari ai Comitetelor de Partid dela amândouă uzinele : Smeureanu, venind dela „Republica” și Vizante, care tocmai sosește dela Raionul de Partid. Stau de vorbă, chibzuiesc ceva împreună. Din când în când, și-aruncă privirile ba spre o uzină, ba spre cealaltă. Li s'au alăturat câțiva muncitori care s'au desprins din mulțime și iau parte din ce în ce mai însufleții la discuție. Care-i pricina ? La vreo două dintre punctele de agitație pentru Proiectul de Constituție, în uzine, s'au ridicat zilele acestea o serie de probleme de producție foarte importante : mecanizarea unor transporturi, extinderea metodei Vasu pe secții întregi, îmbunătățirea protecției muncii... Multe...

Grupul a crescut mereu, secretarii au și arătat până acum de câteva ori că n'are rost să se discute așa, în picioare și că trebuie organizat un meeting. Dar înainte să se spargă sfatul, se ivește, lunecând pe alei, mașina direcției. Dumitrașcu, zâmbind mirat, îi cere șoferului să oprească.

— Ce este ? — întreabă. — Ce s'a întâmplat ?

— Păi... ne frământăm... — răspunde careva din mulțime.

— Dece ? Pe ce chestie ?

Și un altul :

— Pe toate chestiile, tovarășe director. Uzina noastră, nu ? Adică, mai exact, uzinele noastre... Că și „Republica“...

Dumitrașcu se uită la amândoi secretarii într'un fel care spune mai mult decât ceea ce pronunță :

— Da, da, uzinele noastre. Aveți dreptate, tovarăși. Ziceați că să facem mâine un meeting ? Bun ! In sala mare... Las'că discutăm noi mâine, temeinic. Acu' să mergem acasă. Noroc !

— Noroc, tovarășe.

B. RIURICOV

DESPRE UNELE PROBLEME ALE REALISMULUI SOCIALIST

Istorică lucrare a tovarășului Stalin cu privire la problemele lingvisticii constituie un aport strălucit la tezaurul marxism-leninismului, ea a ridicat pe o treaptă nouă întreaga noastră muncă teoretică. Rezolvând în mod genial o serie de probleme dintre cele mai complicate, această lucrare ne-a ajutat să privim mai larg și mai adânc fenomenele vieții sociale, fenomenele literaturii și artei.

Desvoltând teoria marxist-leninistă, nimicind fără cruțare concepțiile anti-marxiste, antiștiințifice, tovarășul Stalin cercetează și desvăluie — printre alte probleme — dialectica raportului dintre bază și suprastructură.

Tezele geniale ale lui I. V. Stalin sunt îndreptate atât împotriva concepției idealiste cât și împotriva concepției vulgar-mecaniciste, ele ne înarmează pentru a putea înțelege în mod profund marxist cele mai complicate probleme ale dezvoltării societății.

Până în prezent se mai întâlnesc încă rămășițe ale falsei concepții menșevice despre suprastructură ca despre ceva care exprimă în mod pasiv nevoile bazei și nu joacă nici un rol activ în viața societății.

Tovarășul Stalin subliniază rolul activ al suprastructurilor ideologice. El arată că suprastructura, fiind creată de bază, are o influență activă uriașă asupra bazei. Aceste teze ale tovarășului Stalin ne înarmează și ne ajută să demascăm falsele concepții reacționare.

Vorbind la Academia Regală de Artă, leaderul laburist, pe atunci încă prim-ministru britanic, Clement Atlee, s'a lansat în perorații despre locul oamenilor de artă în societate. Atlee a declarat că oricare ar fi divergențele dintre partidele politice din Britania, ele nu se resfrâng asupra atitudinii acestor partide față de artă. După Atlee, fiecare este deplin liber de a avea orice păreri despre artă.

Atlee afirmă în mod fățarnic principiul neamestecului statului în viața artistică. „Nu aș vrea să mai adaug la ministerele existente un minister al artelor frumoase. Mi-e groază să mă gândesc la posibilitatea unei discuții aprinse în consiliul de miniștri despre problema atitudinii față de școlile rivale în pictură“.

Autorul acestor cuvinte, leaderul laburismului falit, nu mai este prim-ministru, dar ideea exprimată de el este plină de învățăminte. Noi nu știm dacă pe timpul când domnul Atlee era prim-ministru, în guvern s'a discutat despre atitudinea diferitelor școli de pictură și literatură. Dar știm din surse sigure că polițiștii și funcționarii guvernului, fără nici un fel de discuții, au pus și pun piedici în calea apariției operelor literare și artistice consacrate luptei pentru pace, demascării politicii coloniale a imperialismului englez, demascării presiunii americane asupra în-

tregii vieții a Angliei. Mecanismul de stat al Angliei aflat în slujba monopolurilor capitaliste, uriașul mecanism al partidelor laburist și conservator, atacă arta liberă progresistă, căutând prin orice mijloace — dela represaliile polițienești și până la complotul tăcerii — să împiedice dezvoltarea ei. Sub protecția guvernelor care „nu se amestecă” — în Anglia, în America și în alte țări capitaliste se propagă concepții canibalice în artă, inspirate din ura față de oameni. Artă devine un mijloc de propagare a gangsterismului, a teoriilor rasiste, a „aristocratismului” și a tot felul de concepții obscurantiste.

Campania împotriva realismului, împotriva artei apropiate de viața și de lupta societății — acesta este principiul conducător al artei decadente. Cuvintele d-lui Atlee despre neamestecul statului în problemele artei înseamnă o fățarnică mascare a faptului că clasele dominante sprijină tot ce este putred și reacționar în artă, susțin isteria războinică și caută să se împotrivescă luptei forțelor progresiste din artă pentru purificarea și salvarea ei de descompunere și putrefacție.

Asumându-și rolul de apărător al orânduirii capitaliste putrede și condamnate la pieire, arta burgheză intră inevitabil în conflict cu adevărul, cu realitatea istorică. Ea își pierde calitatea artistică și încetează de a mai fi artă. Acestei arte în putrefacție și descompunere i se opune arta plină de viață și de putere a noii orânduirii sociale, arta cu largi perspective de dezvoltare, care s'a afirmat în viață prin revoluția socialistă și a dovedit lumii întregi trăinicia și invincibilitatea ei.

Noi nu căutăm să separăm arta de societate. Dimpotrivă, influența și sprijinul întregii societăți sovietice dau artei socialiste o vigoare fără precedent. Acum înțelegem deosebit de limpede ce previziune genială este articolul lui Lenin „Organizația de partid și literatura de partid”, în care el arăta că izvoarele unei adevărate înfloriri artistice sunt legătura cu poporul, cu partidul, un înalt conținut de idei socialist. Partidul, statul, societatea sovietică sprijină fățiș tot ce este înaintat, progresist, toate inovațiile în artă. Participarea artei la lupta maselor de milioane de oameni o îmbogățește cu conținutul măreț al vieții, îi dă o vigoare nouă, face din ea o adevărată artă a poporului. Dezvoltarea artei a încetat de a mai fi un proces haotic, inconștient, dependent de concurența anarhică a editorilor și altor afaceriști. Artă noastră este o armă puternică în lupta pentru comunism, un mijloc puternic de a da o educație comunistă celor ce muncesc.

Realismul socialist constituie principala metodă de creație a literaturii și criticii sovietice. În această formulă stalinistă este exprimată cu maximum de precizie *esența inovatoare* a artei poporului sovietic, legătura indisolubilă a artei noastre cu *tradițiile realiste* înaintate din arta secolelor trecute.

Artă realismului socialist este un exemplu care inspiră pe toți reprezentanții artei progresiste din țările capitaliste, oameni care leagă activitatea lor creatoare de lupta popoarelor pentru democrație și pace. Realismul socialist arată calea pe care arta lumii vechi poate fi salvată de descompunere, degradare, degenerare. La cel de al XII-lea Congres al Partidului Comunist Francez, în luna Aprilie 1950, Maurice Thorez spunea :

„Noi am cerut scriitorilor, filosofilor, pictorilor și artiștilor noștri să lupte pe pozițiile ideologice și politice ale clasei muncitoare.

„Artei în descompunere a esteților burghezi, a adepților artei pentru artă, a pesimismului fără ieșire și a obscurantismului reacționar al „filosofilor” existențialismului, formalismului, pictorilor pentru care artă începe acolo unde tabloul nu mai are nici un conținut, îi opunem o artă care se va inspira din realismul socialist și va fi înțeleasă de clasa muncitoare, o artă care va ajuta clasa muncitoare în lupta ei de eliberare.”

Numai pe calea adevărului, punându-se în slujba poporului prin participarea artiștilor la lupta pentru pace, pentru drepturile democratice, pentru libertate, artă poate ieși din impasul în care a adus-o capitalismul.

Teoria noastră estetică este chemată să joace un rol uriaș nu numai în dezvoltarea artei sovietice, ci și în lupta pentru destinele artei universale. Faptul că Rusia, care a fost centrul mișcării revoluționare mondiale, patria leninismului, a devenit și patria realismului socialist, este pentru noi o mândrie națională. Faptul că arta și literatura sovietică servesc drept model și exemplu pentru arta și lumea literară progresistă, constituie pentru noi o mare mândrie națională. Iată de ce trebuie să fim deosebit de intransigenți față de toate denaturările ideologice, față de toate concepțiile false care duc la slăbirea rolului militant activ al artei.

Unii bucheri și dogmatici dintre activiștii frontului filosofic au fost derutați de publicarea operei tovarășului Stalin „Marxismul și problemele lingvisticii” și au declarat că arta este un fenomen care nu face parte din suprastructură. Influența dăunătoare a acestei afirmații constă tocmai în faptul că, indiferent dacă autorii au vrut sau nu aceasta, ea este îndreptată împotriva rolului activ, transformator al artei.

Însăși noțiunea de suprastructură a luat naștere în lupta împotriva teoriilor idealiste și vulgar-materialiste care explică fenomenele vieții spirituale. Marii întemeietori ai marxismului, Marx și Engels, au arătat că condițiile vieții materiale a societății determină întregul proces al vieții sociale, inclusiv viața spirituală, și deci și arta. Afirmând principiul că baza economică este factorul *prim*, iar suprastructura factorul *secund*, produs de baza economică, clasicii marxismului au făcut să se prăbușească teoriile idealiste despre „independența” și „autonomia” creației artistice. Teza despre bază și suprastructură ne ajută să înțelegem că ideile nu iau naștere în mod arbitrar, nu sunt rezultatul unei imaginații bogate, ci că ele reflectă nevoile vieții materiale a societății. Totodată, Marx și Engels au luat poziție împotriva concepțiilor primitive, vulgarizatoare, conform cărora cele mai complicate idei sociale sau artistice iau naștere direct din economie.

Unii dintre filosofii noștri s’au dovedit a fi în divergență cu dialectica marxistă. Ei au reușit să interpreteze în mod bucherist, talmudic, opera tovarășului Stalin îndreptată în întregime împotriva talmudiștilor și bucherilor. Ei au declarat că din moment ce arta progresistă nu este o suprastructură a bazei capitaliste, înseamnă că nu are în general un caracter de suprastructură.

De această confuzie sunt legate și propunerile profund greșite de a se renunța la aplicarea noțiunii de partinitate față de literatura sovietică. Noi considerăm că principiul leninist al partinității literaturii are o importanță *fundamentală* pentru întreaga artă sovietică.

O expresie vie a acestei confuzii „filosofice” este articolul lui P. Trofimov: „Cu privire la raporturile artei cu baza și suprastructura”.

Afirmând că Marx, chipurile, „nu vorbește despre artă ca despre o parte a suprastructurii”, P. Trofimov dovedește necunoașterea lucrărilor clasice ale lui Marx și Engels. P. Trofimov consideră ca făcând parte din suprastructură numai operele care servesc direct și fățiș orânduirea exploatoare feudalo-capitalistă. În ceea ce privește marea artă realistă din trecut, aceasta, după cum afirmă P. Trofimov — „este o artă care se deosebește considerabil de suprastructură, nu coincide în întregime cu aceasta”. După părerea lui P. Trofimov, din suprastructură „face parte nu întreaga artă, ci numai concepțiile estetice ale claselor dominante”. „Marea artă a trecutului nu poate fi considerată în întregime ca făcând parte din sfera suprastructurii”.

Tendența de a scoate arta din cadrele suprastructurii ideologice este bazată pe interpretarea bucheristă, scolastică a noțiunilor de bază și suprastructură, a legăturilor și raporturilor dintre ele. P. Trofimov uită că atât baza cât și suprastructura se dezvoltă după legile dialectice care nu recunosc stagnarea și invariabilitatea. Baza economică a societății exploatoare conține contradicții; în sânul orânduiri bazate pe clase antagonice are loc o luptă înverșunată între burghezie și prole-

tariat. Lenin a arătat în mod strălucit cum însăși dezvoltarea economică a societății capitaliste duce la necesitatea stabilirii altor baze ale orânduirii sociale.

Nici problema suprastructurii nu trebuie înțeleasă în mod simplist. Baza unei societăți, orânduirea economică a societății într'un anumit stadiu al dezvoltării ei, generează o suprastructură... „pentru ca să fie slujită de suprastructură, pentru ca ea să fie ajutată activ să capete formă și să se consolideze, pentru ca suprastructura să lupte activ ca baza veche, care și-a trăit traiul, și vechea sa suprastructură să fie lichidate“. 1)

Complexitatea vieții materiale a societății, contradicțiile ei se reflectă în faptul că orice societate are, în afară de suprastructura bazei dominante, și *elemente ale vechii suprastructuri*, precum și *premișele suprastructurii viitoare*. Această legătură vie asigură continuitatea vieții ideologice, a literaturii și artei; mulțumită ei, tot ce este progresist, înaintat, tot ce s'a creat în cadrul orânduirii vechi nu pierе, ci continuă să trăiască într'o funcție nouă în cadrul noii orânduirii sociale.

Literatura și arta reflectă interesele claselor sociale; ele nu pot fi considerate ca fenomene în afara suprastructurii, nu pot fi excluse din lupta socială. În anul 1929, arătând cât de neadmisibilă este aplicarea simplistă, primitivă, la literatură a termenilor ce se referă la lupta dinlăuntrul partidului, I. V. Stalin scria: „*Mai just ar fi în literatură să operăm cu noțiuni de clasă sau chiar cu noțiunile „sovietic“, „antisovietic“, „revoluționar“, „antirevoluționar“. etc.* 2).

A afirma altceva înseamnă, înainte de toate, a nu vedea rolul literaturii și al artei în lupta pentru consolidarea sau distrugerea unei anumite baze economice. O tratare falsă, bucheristă, a suprastructurii l-a dus pe P. Trofimov la teza despre legile de dezvoltare a artei în afară de clase, de timp și de istorie. Reinviind teoria criticată încă de Plehanov, teorie care explică originea artei în mod unilateral, prin legi biologice, P. Trofimov scrie:

„O muzică proastă, lipsită de armonie, tulbură activitatea psiho-fiziologică corectă a omului. Aceste principii au o legătură directă cu toate genurile artei, nu numai cu muzica. Orice artă are legile sale de construire a operei, legi de creare a imaginii artistice, care nu pot fi încălcate neîntemeiat... Aceste legi sunt legate indisolubil de psiho-fiziologia văzului și auzului unui om normal și nu pot fi considerate ca făcând parte din suprastructură. Orice pictor, compozitor, sculptor, arhitect, scriitor trebuie să țină seama de ele... Suprastructura este produsul unei epoci. Ea trăiește atâta timp cât trăiește și baza care i-a dat naștere. Altceva sunt legile obiective cu ajutorul cărora se crează operele de artă. ...Legile picturii, de care s'au folosit de exemplu Velasquez, Delacroix, Suricov, Repin și alți mari maeștri ai trecutului, sunt folosite și de picturii sovietici...“

După legile generale ale picturii se crează opere care nu servesc interesele unei singure clase, ci interesele diferitelor clase. Acelaș lucru se poate spune și despre toate celelalte genuri ale artei“.

Astfel, P. Trofimov a ajuns să admită legi de creare a imaginilor, legi de creare a operelor de artă în afara timpului și istoriei. El a uitat că arta este în primul rând un fenomen social, a exagerat importanța legilor biologice pentru creație. Și, cu toate că P. Trofimov menționează diferența dintre aceste legi și felul în care sunt folosite — după părerea mea, concepția lui este fără îndoială greșită. Rupând forma de conținut, el propune noțiunea de „lege obiectivă“ a creației, lege „veșnică“, indiferentă față de clase și epoci.

Ar fi simplism dăunător să vorbim de iambul sovietic sau troheul proletar, dar este neîndoielnic, de exemplu, că conturarea caracterului personajilor în literatura sovietică se bazează pe alte principii decât în literatura premergătoare lite-

1) I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, Ed. P.M.R., pag. 7.

2) I. V. Stalin, *Opere*, vol. XI, Ed. P.M.R., pag. 360.

raturii proletare, că literaturii sovietice îi este proprie o altă metodă, principial deosebită, de construire a imaginii artistice, de creare a tipului. A căuta legi imuabile, valabile pentru toate timpurile și toate popoarele, înseamnă a te ocupa de o scolastică cel puțin sterilă și a uita teza marxistă a unității dialectice dintre general și particular. Pentru știință, lucrul cel mai important în fenomenele sociale este acel specific ce caracterizează fenomenul respectiv în forma concretă a dezvoltării sale. Legea este reală numai atunci când reflectă laturile esențiale, necesare, ale fenomenului. Interpretarea legii obiective ca o abstracție dela esența realității poate să ducă numai la abstracțiuni lipsite de conținut. Numai o justă înțelegere a legăturii dintre artă, dezvoltarea societății și lupta socială, dă artei forța vitală, îi consolidează prezentul și îi asigură viața în viitor, iar sarcina activiștilor de pe frontul filosofic și literar este de a cerceta adânc și multilateral problema artei, a rolului ei și a locului ei în dezvoltarea societății, soluționând printr-o discuție creatoare problemele care astăzi nu sunt încă suficient de clare.

Partinitatea bolșevică constituie principiul măreț care stă la baza dezvoltării literaturii noastre.

Conținutul înalt de idei, partinitatea artei sovietice sunt legate indisolubil de veridicitatea și de viabilitatea ei. În ultimul timp s'au publicat unele documente ale lui Lenin și Stalin, care îmbogățesc cunoștințele noastre despre părerile corifeilor comunismului științific asupra artei. Ca un fir roșu trece prin toate aceste documente principiul redării veridice, autentice a vieții, ca o trăsătură distinctivă a artei înaintate.

O foarte mare importanță prezintă pentru scriitorii noștri scrisorile către M. Gorchi, publicate în volumele XXXIV și XXXV ale operelor V. I. Lenin, apărute de curând. Lenin avea o mare influență asupra lui Gorchi, i-a fost învățătorul și înțeleptul său prieten mai în vârstă. Vladimir Ilici îl considera pe Gorchi drept prieten și tovarăș de luptă pe calea revoluției, iar când Gorchi greșea, Lenin știa să-i arate scriitorului greșala din părerile lui. În toate scrisorile sale, Lenin leagă insistent problemele teoretice cele mai generale ale socialismului, de activitatea concretă a organizațiilor revoluționare.

Criticând oscilațiile idealiste ale lui Gorchi, Lenin sublinia că însași viața desminte șovăielile scriitorului.

„Zău, a avut dreptate filosoful Hegel: viața merge înainte prin contradicții, și contradicțiile vii sunt adeseori mai bogate, mai variate, mai pline de conținut decât i se pare omului la început“³⁾

Lenin atrăgea atenția scriitorului asupra fenomenelor concrete ale luptei revoluționare. El îi arăta cum se formează noile cadre ale mișcării socialiste, îi arăta lui Gorchi cum... *„se formează noul tip de muncitor social-democrat...“*, și-l învăța să privească crizele și lupta din sânul partidului ca o manifestare a creșterii mișcării revoluționare.

Extrem de interesante sunt scrisorile lui Lenin către Gorchi din anul 1919. Gorchi suferea mult din cauza greutăților pe care le întâmpina instaurarea tinerei Puteri Sovietice. El resimțea dureros unele neînțelegeri și privea multe fenomene prin prisma vechii intelectualități. Lenin îi scria lui Gorchi, explicându-i aceste greșeli:

„Te-ai situat pe o poziție de pe care nu poți să observi direct ceea ce este nou în viața muncitorilor și a țăranilor, cu alte cuvinte a 9/10 din populația Rusiei; o poziție de pe care ești nevoit să observi frânturile vieții fostei capitale din care tot ce a fost mai bun dintre muncitori a plecat pe fronturi și la sate, și unde a rămas un număr disproporționat de mare de intelectuali care nu au de lucru și nu-și găsesc locul și care te „asediază“ în mod special... Aici nu poți observa și studii

3) Lenin despre literatură, Ed. P.M.R., 1949, pag. 119.

în calitate de artist nimic din ceea ce este nou în armată, la sate, în fabrici".⁴⁾ Lenin sublinia că e necesar ca... „artistul să vadă cum se construiește în chip nou viața, acolo unde... chiar prin simpla observație este ușor a distinge descompunerea vechiului de mlădițele noului”.⁵⁾

În aceste cuvinte aș vrea să subliniez o trăsătură care s'ar putea numi încrederea în realitate, — convingerea că dezvoltarea progresivă a vieții coincide cu idealul socialist.

În unele scrisori s'ar părea că Lenin nu duce o discuție teoretică, ci atrage atenția scriitorului asupra fenomenelor vieții, convins fiind că însăși realitatea, studiul vieții poporului este cea mai bună confirmare a justetei politicii partidului. Dai tocmai acest principiu al atitudinii față de tot ce este nou, conține un principiu teoretic de o foarte mare importanță. Legile de dezvoltare a marilor procese istorice nu constituie o schemă logică alcătuită în liniștea cabinetelor de lucru, ci sunt adevărate legi ale mișcării masselor, ale vieții lor, ale luptei lor, și tocmai la aceste legi ale procesului istoric real, la aceste manifestări ale vieții se referea Lenin, arătând lui Gorchî erorile lui.

La fel i-a învățat și-i învață pe scriitorii I. V. Stalin. Punându-i în gardă împotriva unei interpretări scolastice a realismului socialist, el a spus pe scurt: scrieți adevărul. El spunea: „Scriitorul trebuie să învețe dela viață. Dacă el va ogîndi adevărul vieții într'o formă artistică superioară, va ajunge inevitabil la marxism”. Într'o convorbire el a arătat: „Nu poți născoci imagini și evenimente stînd în biroul tău. Trebuie să le iei din viață. Studiați viața. Invățați dela viață!”⁶⁾

Adevărul artistic este progresist prin însăși baza sa, prin esența sa. Studiarea vieții, studiarea și înțelegerea fenomenelor concrete, contribuie la formarea acelei concepții înalte superioare asupra fenomenelor realității, care este caracteristica artei realismului socialist.

Amintindu-și într'o scrisoare sfaturile pe care i le dădea Lenin, Gorchî scria:

„De exemplu, din «divergențele noastre» reiese foarte clar înțelepciunea politică a lui Vladimir Lenin, perspicacitatea lui absolut uimitoare. Semnificația acestor «divergențe» este, după părerea mea, foarte adîncă și poate servi drept temă unor meditații filosofoice, fiindcă în ce privește cunoașterea realității în sensul vulgar, «empiric», eu eram desigur mai «experimental» decât el, dar el, «teoreticianul» s'a dovedit a cunoaște realitatea rusă mult mai bine și mai adînc, cu toate că se plîngea deseori că o cunoaște «pușin».

Mi se pare că aici «divergențele» constau nu numai în puterea rațiunii de a cunoaște și în justetea indestructibilă a teoriei, ci, pe lângă aceasta, și în altceva. Acest „altceva” poate să fie înălțimea punctului de observație, care poate fi atinsă numai cînd știi să privești prezentul cu ochii viitorului, pricepere care se întâlnește rar. Și mi se pare că tocmai această înălțime, această pricepere trebuie să servească drept bază a celui „realism socialist” despre care începe să se vorbească la noi ca despre ceva nou și indispensabil literaturii noastre”.

Literatura sovietică este chemată să joace un rol uriaș în transformarea societății. Ea își propune să oglindească laturile determinante, fundamentale ale realității, pătrunzînd adînc în esența proceselor dezvoltării istorice.

Realismul socialist cere dela artist zugrăvirea veridică, istoricește concretă a realității în dezvoltarea ei revoluționară. Veridicitatea și caracterul istoric concret al prezentării artistice a realității trebuie să corespundă sarcinii transformării ideologice și educării celor ce muncesc, în spiritul socialismului.

De aici reiese clar cât de periculoasă este confuzia admisă de unii scriitori,

4) V. I. Lenin, Opere, vol. XXXV, pag. 349 (ed. rusă).

5) Idem, pag. 350.

6) „Contribuții științifice” ale Acad. de Științe Sociale, Nr. 11, pag. 64 (ed. rusă).

care opun „empiricul“ — unei cunoașteri logice, teoretice a realității. *Cunoașterea este unitară* și realismul socialist cere o concepție despre viață în care înțelegerea clară și precisă a esenței fenomenelor să se bazeze pe studiul vieții în toată adâncimea și bogăția ei, în transformarea ei neîntreruptă. Amploarea epică a zugrăvirii proceselor istorice, adâncimea înțelegerii lor, sunt legate indisolubil de atenția care trebuie acordată fiecărui fenomen concret, fiecărei trăsături a omului.

Pentru unii critici, ideile artiștilor sunt niște teze abstracte speculative, ilustrate în opere, iar nu idei vii, care iau naștere din dezvoltarea și interacțiunea imaginilor. Ei nu fac nici o deosebire între ideia logică și cea artistică.

Când tovarășul Stalin a definit realismul socialist ca metoda de creație a literaturii și criticii sovietice, prin aceste cuvinte ale conducătorului s'a făcut o generalizare genială a întregii experiențe a literaturii universale și a literaturii sovietice. Marxismul creator cere tocmai ca generalizările să fie deduse din experiența vie și nu să se decreteze formule cu caracter speculativ, nu să se impună formule abstracte „din afară“.

Principiile realismului socialist nu iau naștere în liniștea cabinetelor de lucru, ci în lumea vie a *ideilor* din literatură și a *imaginilor* pe care acestea le crează. Estetica realismului socialist nu este o culegere de legi moarte, ci este o *teorie a artei, militantă*, plină de putere creatoare, activă, organizatoare, o generalizare a experienței și o călăuză în luptă. Doar scriitorul este un inginer al sufletelor omenesti! Iată de ce elaborarea esteticii realismului socialist înseamnă înainte de toate generalizarea experienței dezvoltării literaturii universale și a celei sovietice în legătură cu experiența vieții poporului, a luptei sociale, arătând *marea superioritate* a culturii socialiste și dând la iveală caracterul inovator al întregii noastre arte. Aceasta înseamnă deasemenea să vezi pe *dușmanii* esteticii noastre socialiste, să demaști sensul luptei lor împotriva realismului socialist, să-i combați și să-i demaști, să aperi cultura sovietică de influențe străine.

Numai în strânsă legătură cu întreaga dezvoltare a literaturii sovietice, în luptă cu dușmanii ei, poate progresa elaborarea problemelor de creație.

Intr-o vreme s'a discutat în presă dacă estetica noastră este o estetică normativă sau este incorect s'o numim așa. Dar însăși opunerea esteticii genetice, descriptive — esteticii normative s'a născut pe baza științei burgheze. Estetica sovietică care are toate posibilitățile de a analiza foarte adânc, de a pătrunde în tainele cele mai ascunse ale artei, nu se limitează la aceasta — ea este o estetică activă, chemată să influențeze dezvoltarea artei, să ajute la progresul literaturii, să sprijine tendințele ei progresiste. Noțiunea normării în estetică ne este străină fiindcă decurge din opunerea a două ramuri indivizibile și indisolubile ale științei și promovează principiul reglementării scolastice și meschine a dezvoltării artistice. Or, sarcina noastră constă în dezvoltarea multilaterală a științei estetice.

Este neîndoiește că știința literară sovietică a realizat succese. Despre unele probleme, care nu de mult mai provocau discuții, astăzi se poate vorbi ca despre niște probleme clarificate. Astfel a fost înlăturat punctul de vedere greșit după care realismul socialist ar fi o îmbinare a două principii de aceeași valoare — romantismul și realismul. Criticii care susțineau acest punct de vedere nu țineau seama de factorul fundamental, că realismul socialist reprezintă *un tip de artă principal nou*. Astăzi, este clar pentru toți că realismul socialist este o metodă de creație unitară și încheată, și nu putem menționa decât puține recidive ale acestui punct de vedere care a fost pe bună dreptate criticat. (De exemplu, articolul „A. M. Gorchi“ de N. Belchina în studiile cu privire la istoria literaturii ruse, editura MSU. Vezi deasemenea manualul „Literatura sovietică rusă“ de L. Timofeev, Ed. 1951). Trebuie să precizăm că încercările partizanilor acestui punct de vedere greșit de a crea confuzie în această problemă și de a-l prezenta pe M. Gorchi drept un partizan al lor, trebuie să fie respinse cu hotărâre. Gorchi a vorbit uneori de o „con-

topire" a romantismului cu realismul, a susținut unele principii greșite, dar dacă luăm esența părerilor lui și nu unele cuvinte izolate luate la întâmplare, este clar că Alexei Maximovici a fost cel mai strălucit reprezentant al puternicei arte realiste. B. Bialic și alți partizani ai „teoriei” contopirii romantismului cu realismul afirmau că realismul nu este în stare să redea dezvoltarea, mișcarea, nu poate să privească în viitor și că zugrăvirea dezvoltării, a mișcării către viitor este „specialitatea” romantismului. M. Gorchi afirma că rolul realismului socialist „nu constă numai în a zugrăvi în mod critic trecutul în prezent, ci mai ales în a contribui la consolidarea celor obținute pe cale revoluționară în prezent și în a ilustra înaltele țeluri ale viitorului socialist”, și că romantismul este chemat să servească acestui scop.

Nu cred că mai este cazul să se continue nici polemica dusă în jurul formulei celebre a lui Cernășevschi „frumosul este viața”. Unii tovarăși, după cum se știe, au căutat s'o conteste, dar această discuție a fost bazată pe o neînțelegere. Această formulă are un sens general filosofic, metodologic; creind-o, Cernășevschi s'a străduit să determine ce este cel mai important în raportul dintre artă și realitate. Formula lui Cernășevschi era îndreptată împotriva esteticii idealiste, împotriva lui Hegel și Schelling cu teza lor despre prioritatea frumosului și independența lui față de viața reală. Cu genială îndrăzneală, Cernășevschi a opus idealismului teza că arta izvorăște din viață, teza frumosului obiectiv. Această idee minunată care a avut o importanță colosală în formarea concepțiilor unor serii întregi de generații de oameni de artă și litere, ne-a învățat să vedem frumosul în raporturile reale ale oamenilor reali și să respingem cu dispreț confuzele visări „ideale”, suprapământesti, transcendente. Dar Cernășevschi nu s'a gândit că definiția lui filosofică va înlocui elaborarea concretă a idealurilor estetice pe care nici el nu și le-a putut închipui în afara istoriei. El a înțeles că fiecare epocă umple noțiunea de frumos cu un conținut al său propriu care nu se mai repetă și a concretizat el însuși noțiunea de frumos pentru epoca lui. Spunând „frumosul este viața”, el nu concepea viața ca ceva în stare de stagnare și imobilitate. În noțiunea lui despre frumos intra și mișcarea, și lupta. El scria că frumosul este viața așa cum *trebuie să fie* după părerile unui om înaintat. El vorbea despre frumusețea muncii, despre frumusețea activității spirituale, intelectuale, despre frumusețea raporturilor curate și nobile dintre oameni. El a văzut frumosul în luptă și, încă de tânăr, exprimând atitudinea sa față de revoluție, spunea că pe el nu-l vor opri acele excese care repugnau atât de mult liberalilor bine crescuți — nici măcelul și nici țărani cu bățele. În chemarea sa de neuit — „Chemați Rusia la topor” — avem deasemenea o reprezentare a frumosului — a frumuseții eroismului unei lupte de eliberare, a frumuseții luptei dusă de poporul de jos, a luptei țăranilor împotriva asupritorilor poporului.

Conținutul concret al noțiunii de frumos nu poate fi redat printr-o singură formulă, el reiese din ansamblul concepțiilor estetice și al practicii artistice. Noi apreciem avântul gândirii curajoase a democraților revoluționari care, în condițiile avântului revoluționar au formulat concepții estetice progresiste. Dar acesta nu a fost decât o primă manifestare a gândirii materialiste. Estetica marxist-leninistă a elaborat un sistem bine încheiat de noțiuni estetice. Sarcina esteticii sovietice este de a defini în mod concret noțiunea de frumos pentru epoca noastră.

Idealurile estetice ale oamenilor sovietici sunt determinate de idealurile lor sociale. Ele sunt legate de activitatea acestor oameni în vederea transformării societății, sunt legate de realizarea țelurilor mărețe ale comunismului. Înșăși realitatea socialistă include în sine factorul conștient, avânt, visare și realizarea acestei visări. Estetica sovietică, arta sovietică sunt chemate să arate frumusețea luptei pentru comunism, frumusețea omului care participă la această luptă, frumusețea eroismului poporului care, sub conducerea înțeleaptă a partidului a construit o lume nouă — lumea socialismului — și care se îndreaptă hotărât spre comunism.

Critica adusă în presa de partid poeziei lui V. Sosiura „Iubește Ucraina”.

are o importanță uriașă pentru estetica noastră. În această poezie Ucraina este prezentată în afară de timp, neatinsă de mișcarea puternică a epocii noastre titanice, este poetizată o Ucraină rămasă neschimbată. Nevăzând Ucraina nouă, socialistă, frumusețile ei nemaiîntâlnite, poetul nu respectă adevărul vieții, marele adevăr al epocii transformărilor socialiste. Poezia lui V. Sosiura se adresează trecutului, la fel cum se adresează trecutului Ucrainei burghezo-moșierești năzuințele naționaliști-lor burgezi.

În creațiile unor scriitori dintr'o serie de republici frățești au fost deasemenea unele greșeli cu conținut naționalist. Astfel, de exemplu, opinia publică din Kazahstan, Turcmenia, Azerbaijan au condamnat propaganda reacționară a unor epopei cu subiecte din trecut, străine poporului, au fost condamnate operele în care, în ciuda adevărului, realitatea republicilor frățești era arătată ca fiind ruptă de întreaga țară sovietică, de viața marelui popor rus.

Poezia lui V. Sosiura și unele opere asemănătoare din literatura altor popoare frățești ne reamintesc că creația scriitorilor mai suferă încă influența unor idei sociale și estetice străine și că deci trebuie să ridicăm cu atât mai sus steagul ideologiei bolșevice în creație, conducându-ne după ceea ce constituie baza vitală a orânduirii sovietice — *politica ei*.

Idealurile estetice ale societății noastre, enunțate de Lenin și Stalin își găsesc expresia și dezvoltarea în hotărârile partidului cu privire la problemele de literatură și artă. În aceste documente sunt formulate cu cea mai mare claritate și putere cerințele pe care le are partidul și poporul față de artă, și anume veridicitatea, conținutul înalt de idei, partinitatea, intransigența față de orice influență străină. Fără de aceasta arta nu-și va putea îndeplini înalta ei misiune educativă și organizatorică, nu poate participa la educarea tinerei generații în spiritul devotamentului față de Patrie, în spiritul pregătirii pentru a înfrunta orice greutate.

Anul acesta se împlinesc douăzeci de ani dela publicarea înțeleptei „Hotărâri a P.C. (b) al U.R.S.S. din 23 Aprilie 1932, cu privire la restructurarea organizațiilor literare și artistice“. Această Hotărâre a însemnat începutul unei etape noi în dezvoltarea literaturii sovietice, ridicarea ei la o treaptă mai înaltă.

În al treilea deceniu al secolului nostru, în condițiile unei lupte ascuțite de clasă înlăuntrul țării, partidul a dat sprijinul său organizațiilor proletare literare și artistice. În acești ani au existat diferite grupări de scriitori. În activitatea unora dintre ele se observau influențe de clasă străine. Desfășurarea victorioasă a construirii socialismului, marile realizări în creație ale literaturii sovietice au modificat raportul de forțe pe frontul literaturii.

S'au ridicat cadre de scriitori sovietici talentați și care servesc cu credință partidului cu arma cuvântului. Marea masă a scriitorilor fără de partid au trecut de partea socialismului, de partea poporului și a statului. Dacă înainte existența diferitelor organizații literare proletare era îndreptățită ca utilă, în noile condiții ele nu făceau decât să frâneze avântul puternic al creației artistice. Existența unor organizații care divizau pe scriitori, care-i îndemneau la luptă între grupuri, îi îndepărtau de viață, de munca și lupta oamenilor sovietici, era dăunătoare pentru dezvoltarea viitoare a literaturii. Ingustimea și unilateralitatea aprecierilor făcute de conducătorii RAPP-ului, împărțirea demagogică a scriitorilor în „ai noștri“ și „străini“ au păgubit mult cauza educației scriitorilor.

Partidul i-a educat perseverent pe scriitori în spiritul devotamentului față de popor și de stat. Tocmai din această perioadă datează scrisoarea istorică a lui I. V. Stalin către A. M. Gorchi. Tovarășul Stalin i-a arătat lui Gorchi greșala lui, care consta în teama de autocritica complexă și curajoasă. „Nu putem să ne lipsim

de autocritică" 7) — scria tovarășul Stalin. El arăta că autocritica ne este necesară ca aerul, ca apa, deoarece îmbunătățește întreaga noastră muncă. Tovarășul Stalin cerea dezvoltarea unei întreceri creatoare, desrădăcinarea metodelor administrative, înlăturarea piedicilor birocratice ivite uneori în calea dezvoltării scriitorilor tineri.

Răul pe care-l făcea activitatea conducătorilor RAPP-ului consta nu numai în împărțirea scriitorilor în „ai noștri” și „străini” și nu numai într'un politicianism murdar de culise, care se substituise literaturii cu conținut politic și care ducea la descompunerea cadrelor de scriitori (fapt împotriva căruia protestau cu mânie scriitorii cinstiți, adânc partinici, ca D. Furmanov), acest rău se manifesta deasemenea și prin propaganda unor concepții de o ignoranță crasă, a unor concepții nihiliste despre literatură, despre moștenirea literară, prin cultivarea unor păreri sectare, înguste de grup, asupra literaturii.

Comitetul Central al Partidului a dat o lovitură hotărâtoare tuturor acestor denaturări, lichidând RAPP-ul. Toți literații aflați pe platforma Puterii Sovietice au fost reuniți în cadrul unei singure Uniuni a scriitorilor sovietici.

Tocmai în acești ani, punând în fața scriitorilor marea sarcină de a participa la construirea socialismului, tovarășul Stalin a definit rolul scriitorilor ca ingineri ai sufletelor omenеști. El a spus că metoda de creație a literaturii sovietice este realismul socialist.

Hotărârile Partidului, indicațiile înțelepte ale tovarășului Stalin au preîntâmpinat pericolul transformării organizațiilor literare în niște cercuri închise, rupte de „problemele politice actuale și de unele grupuri importante de scriitori și artiști care participau la construirea socialismului”.

Privind înapoi la calea pe care am parcurs-o în acești 20 ani, vedem cum partidul înaripa pe scriitori, îi inspira pentru o creație amplă, liberă și cu un înalt conținut ideologic, demnă de epoca măreață a construirii societății, la baza dezvoltării căreia stă legea fericirii omenirii. Noi vedem cât de departe a pășit literatura sovietică, câte greutatea a înfruntat, câte opere mărețe a creat. Dar totodată nu putem să nu vedem că mai există încă rămășițele unor păreri străine, și mai ales ale RAPP-ului în literatură, că mai există unele recidive de sectarism, de diviziune în grupări, de vulgarizare în spiritul RAPP-ului. Și astăzi mai avem sarcina de a lupta împotriva tuturor denaturărilor care împiedică dezvoltarea literaturii.

În ultimul timp ne-am ciocnit de două tipuri de denaturare a realismului socialist: cu o rupere idealistă, în spiritul esteticii burgheze, a artei de viață, de activitatea reală și lupta poporului pe de o parte, și cu o interpretare primitivă, vulgară, străină de dialectică, a legăturii dintre artă și viață — pe de altă parte.

Dacă denaturările de primul tip sunt redată clar în articolul „Puterea exemplului pozitiv” de A. Gurvici, pe de altă parte denaturările de tipul al doilea sunt exprimate în articolul noului adept al RAPP-ului, A. Belic „Cu privire la unele greșeli în istoria literaturii”. Și unul și altul se află pe poziții dușmănoase principiilor realismului socialist.

A. Gurvici proclamă ca obiect atotcuprinzător al expresiei estetice a conștiinței de sine lumea sufletească a omului. Acest principiu aparține într'adevăr esteticii, dar este un principiu idealist, care închide arta în cadrul unei lumi spirituale subiective, rupte de orice legături cu activitatea socială, cu munca, cu toată practica omenеască. Acest principiu aparține unei estetici de salon, meschină, subiectiv-psihologistă, ruptă de realitate. Este principul unei estetici antirealiste și antidemocrate. Încă Cernășevschi, luptând împotriva „teoreticienilor” artei pure, dovedea că domeniul adevăratei arte este alcătuit din tot ce este interesant în viața omului.

Gurvici își dezvoltă cu o originală consecvență punctul său de vedere, vorbind

7) I. V. Stalin, *Opere*, vol. XII, Ed. P.M.R., pag. 185.

despre omul sovietic într'un mod care lichidează conținutul nou, socialist, al vieții spirituale a acestui om. Noi aflăm că scopul muncii socialiste este „cucerirea libertății lăuntrice a omului“, că Marele Război pentru Apărarea Patriei „a cerut o înnoire a energiei creatoare“. Specificul oamenilor societății noastre minunate se pierde în ceața frazeologiei idealiste. În torentul de fraze pompoase, dar deșarte, se pierde rolul organizatoric al Statului Sovietic, al Partidului. Gurvici denaturează realitatea, schițând o imagine în care toate proporțiile sunt denaturate și în care o prezentare meschină ascunde lupta și munca omului.

În procesul construirii comunismului se formează chipul omului nou. A arăta acest chip, subliniind cele mai bune trăsături și calități ale omului sovietic, înseamnă a contribui la înarmarea ideologică a poporului, a-i arăta calea spre progres.

Arătând omul sovietic rupt de viața practică, măsurându-l cu scara mărunță a analizei psihologice abstracte, Gurvici sărăcește chipul omului sovietic, cu toate că vorbește mult despre bogăția, frumusețea lui, etc. Indiferent față de principalul conținut al vieții oamenilor, el lipsește aceste chipuri de pivotul lor, de miezul gândirii creatoare, de voința bolșevică, de pasiunea inovatoare și de acel înalt patriotism prin care se afirmă cei mai realizați eroi ai literaturii sovietice.

„Antipodul“ lui Gurvici, A. Belic, s'ar părea că cere cu totul altceva. El cere cu toată asprimea să se măsoare imaginile literare după metoda „dialectică“ inventată de el. El lovește în stânga și în dreapta acuzându-i pe literați de o ideologie și partinitate insuficiente. El cere crearea unor purtători de idealuri, a unor eroi care nu există în viață, înlocuind sarcina de a crea imaginile reale ale vieții prin sarcina inventării unei alegorii în pilde. El declară că realismul socialist este „o metodă partinică de creație artistică“ și folosește principiul bolșevic al partinității literare pentru a opune pe scriitorii comuniști — scriitorilor fără partid. Este un lucru dăunător.

Și totuși, Gurvici și Belic nu sunt antipoduri, ci din multe puncte de vedere sunt frați gemeni. Amândurora le este străină ideologia bolșevică. Numai că la unul din ei găsim un sistem de fraze estetico-idealiste, pe când la celălalt întâlnim un buchet de lozinci revoluționare care ascund o sărăcăcioasă reprezentare subiectivă a vieții. Amândoi sunt rupți de adevărul realității, de adevărul viu al raporturilor sociale, nici unul nici celălalt nu înțeleg bogăția reală a practicei sociale a oamenilor noștri. Amândoi duc la ciocniri între scriitorii sovietici, caută să-i desbina în mod artificial.

Gurvici și Belic se aseamănă și prin atitudinea nihilistă față de moștenirea clasicilor. Belic îi acuză pe clasicii literaturii ruse de o redare contemplativă a realității, de lipsa unui interes real față de transformarea vieții, desconsiderând moștenirea marilor scriitori realiști. În fond, el înțelege deosebirea calitativă a realismului socialist ca o rupere cu tradițiile clasice. Gurvici a afirmat că literatura rusă este lipsită de valoare și voință, a calomniat-o declarând că ea nu are eroi pozitivi, a denaturat creația minunată a democraților revoluționari.

„Pravda“ a condamnat cu asprime articolul vulgarizator în spirit „RAPP-ovist“ al lui Belic. Ea a apreciat articolul lui A. Gurvici la justa lui valoare, considerându-l ca o manifestare antipatriotică. Nu putem să nu remarcăm că în problema metodei artistice, păreri situate aparent la extreme ca acelea ale lui Gurvici și Belic coincid de fapt, fiindcă amândouă sunt străine de marxismul creator, nedialectice, dovedesc necunoașterea și neînțelegerea vieții, o reprezentare unilaterală și săracă despre sarcinile artei. Opinia publică sovietică este împotriva oricărei denaturări în critica literară, și pentru consolidarea literaturii realismului socialist, pentru ridicarea nivelului ei ideologic, a veridicității și măestriei sale, pentru înțărirea rolului ei în educarea comunistă a oamenilor muncii.

2

Vorbind despre superioritatea capitalismului față de orânduirea feudală, Marx și Engels spuneau:... „în care din secolele precedente s'ar fi putut presupune că în sânul muncii sociale sunt ascunse astfel de forțe de producție?“⁸⁾

Cele mai mari realizări ale trecutului în dezvoltarea forțelor de producție par neînsemnate astăzi față de realizările socialismului, realizări creatoare fără precedent în istorie. Marile șantiere ale comunismului, care înseamnă o nouă fază în dezvoltarea țării, dovedesc că poporul sovietic este capabil de a rezolva și rezolvă chiar probleme *comuniste* din punctul de vedere al volumului, al complexității, al amploarei, din punct de vedere al însemnătății lor pentru viața societății. Nici un stat capitalist nu a putut niciodată nu numai să rezolve, dar nici măcar să-și pună astfel de probleme. Se schimbă înfățișarea țării și noi știm că patria noastră atât de frumoasă astăzi, va fi mâine mai frumoasă, mai luminoasă, mai puternică și că viața omului devine tot mai fericită.

În țara unde întreaga viață de astăzi este luminată de zorile minunate ale viitorului, literatura trebuie să fie un izvor viu al acestei lumini.

Trebuie să ne amintim mai des cuvintele înțelepte ale lui Maxim Gorchi care chema pe scriitori să privească viața de pe înălțimea „celei de-a treia realități“ — de pe înălțimea viitorului, să înțeleagă toate fenomenele concrete în perspectiva dezvoltării societății noastre.

Și unde, dacă nu în relațiile dintre oameni, ies la iveală mai viu și mai clar, toate realizările mărețe ale construcției comunismului, noile funcții ale realității noastre socialiste.

Când citești ultimele opere ale lui Gorchi ești uimit fără să vrei de consecvența și perseverența cu care marele scriitor pune problema eroului artei sovietice. El considera că aceasta este problema cea mai importantă, problema-cheie a esteticii realismului socialist. Și într'adevăr, aici sunt reunite toate problemele esteticii. Problemele raportului dintre artă și realitate, a rolului ideilor înaintate, a importanței zugrăvirii veridice, a umanismului, a importanței muncii, problema dezvoltării caracterelor și multe altele se rezolvă în funcție de felul cum este dezvoltată „problema problemelor“ în artă, al cărei obiectiv principal îl constituie oamenii și raporturile dintre ei.

Poporul este creatorul istoriei, el este cea forță puternică și activă care face istoria. Niciodată încă nu a fost atât de important pentru artă chipul *reprezentantului poporului* ca în epoca noastră, când poporul construște în mod conștient și perseverent lumea luminoasă a comunismului. Gorchi spunea că îndrumătorul, activistul, constructorul lumii noi trebuie să devină eroul principal al artei noi. El sublinia că chiar pentru oamenii care mai sunt sub influența trecutului blestemat, faptul de a se simți „stăpâni ai unor forțe nemăsurate și ai comorilor întregului pământ... înseamnă să se ridice deasupra tuturor eroilor aparținând *tuturor popoarelor și tuturor secolelor*“. În articolul său minunat „Despre omul nou“, Gorchi arată cum bogăția și multilateralitatea talentelor și aptitudinilor oamenilor fac ca viața societății să devină mai bogată și multilaterală. „Cu cât mai variate sunt talentele și aptitudinile oamenilor, cu atât mai luminos arde viața, cu atât este mai bogată în creație, cu atât mai rapid este mersul ei către mărețul scop al organizării întregii lumi a celor ce muncesc pe baze noi, pe baze comuniste“.

În articolul „Despre piese“, Gorchi arăta că „cel mai dramatic erou modern este omul care înțelege lumea... omul unei omeniri noi, măreț, îndrăzneț, puternic...“

„Tinerii noștri dramaturgi se află într'o situație privilegiată, ei au în fața lor un erou cum nu a existat niciodată până acum și care este tot atât de simplu

8) K. Marx și F. Engels, *Opere*, vol. V, pag. 488, (ed. rusă).

și limpede pe cât este de mare, și este mare fiindcă este intransigent și revoluționar în măsură mult mai mare decât orice Don Quichotte sau Faust din trecut". Gorchi nu numai că proclama necesitatea de a prezenta noul erou, el sugera literaților noștri *calea* creării imaginii acestui erou.

V. I. Nemirovici-Dancenco îi scria lui Gorchi în legătură cu punerea în scenă a piesei „Dușmanii”, definind particularitățile ei de creație:

„Piesa dumneavoastră oferă un material și cere un stil deosebit — dacă se poate spune așa — un stil de înalt realism. Realismul unei simplități vii, al unui mare adevăr, al unor trăsături caracteristice proeminente, al unei limbi minunate, al unor idei înalte, pline de patos”.

O importanță colosală prezintă pentru noi ideile lui Gorchi despre imaginea tipică a eroului. Alexei Maximovici sublinia sarcina de a crea imagini generalizatoare ale unor caractere adânci și vii.

Sarcina măreață la rezolvarea căreia chema Alexei Maximovici pe scriitorii, este de a-l reda pe omul nou în lumina viitorului, de a participa activ la crearea acestui viitor.

Avem o serie întreagă de chipuri care întruchipează trăsăturile omului nou. Poporul recunoaște drept adevărați eroi, eroii lui Gorchi, pe Ceapaev și Clâcicov, pe Pavel Corceaghin, pe Oleg Coșevoi, Voropaiev, Alexei Meresiev, Batmanov, Serghei Tutarinov, Rudniev, — aceasta arată cât de mare este influența educativă a acestor tipuri. Aceste chipuri *nu sunt schițe*, portrete, despre care se spune da, seamănă, este exact ca în viață — ci o *revelație* care ne face să exclamăm: Iată ce oameni se întâlnesc la noi! Literatura sovietică a ajuns la o maturitate și o adâncime a ogîndirii vieții încât poate să întruchipeze în artă caractere mari, sentimente puternice, mari forțe spirituale. Vrem să credem că literatura sovietică va obține multe succese noi, în realizarea unor astfel de caractere de proporții mari.

Nu este vorba de crearea unor chipuri născocite, ireproșabile, „ideale”, așa cum o dorea Belic. Este vorba de întruchiparea în imagini a ceea ce există în viață, în realitate. Tovarășul Stalin a arătat că:

„...teoreticianul unei anumite clase nu poate să creeze un ideal ale cărui elemente nu există în viață... el poate numai să observe elementele viitorului și pe această bază să creeze pe cale teoretică idealul la care o anumită clasă ajunge pe cale practică. Deosebirea constă în faptul că teoreticianul o ia înainte clasei și observă înainte de ea germenul viitorului”⁹⁾

Literatura burgheză, la un anumit stadiu de dezvoltare, este incapabilă de a rezolva problema creerii unor caractere puternice, în stare să lupte pentru un ideal, bogate din punct de vedere spiritual. Personalitatea se pierde, se fărâmițează, caracterul pierde din importanță. Realitatea burgheză — dacă te situezi pe poziția ei și nu lupți împotriva ei — nu conține nici un ideal progresist, fără de care nu pot exista chipuri noi, caractere mărețe. Deaceia literatura burgheză este lipsită de eroi, personajele ei sunt pasive, meschine, lipsite de un ideal.

În condițiile trecerii de la socialism la comunism și a marelui avânt al întregului popor legat de această trecere, crește și mai mult importanța eroului, care devine *exemplu* pentru masele largi.

Scriitorii sovietici, bazându-se pe experiența vieții și urmând tradițiile înaintate ale literaturii clasice ruse, au știut să creeze chipuri minunate care au devenit întruchiparea măreției și frumuseții ideii comunismului, care inspiră milioane de oameni nu numai în Țara Sovietică, dar și dincolo de graniță. În special în țările de democrație populară.

În ce constă frumusețea acelor chipuri? Părerea mea este că ceea ce este comun tuturor eroilor atât de diferiți și care nu seamănă între ei, este faptul că scrii-

9) I. V. Stalin, *Opere*, vol. 1, Ed. P.M.R., pag. 120.

torii care i-au creat au știut să scoată în relief ceea ce este mai important, mai hotărâtor în formarea caracterului, au arătat mobilul cel mai adânc al activității eroilor. Pentru a înțelege aceste particularități care formează caracterele, trebuie să ne reamintim care sunt cerințele Partidului față de eroii poporului.

Partidul cere activiștilor politici ai țării noastre să-i semene lui Lenin, să fie tot atât de clari și preciși ca el, neînfricați în luptă, lipsiți de tot ceea ce seamănă a panică, necruțatori față de dușmanii poporului, să rezolve cu chibzuință și înțelepciune problemele complexe ale politicii care cer o orientare multilaterală, să fie tot atât de sinceri și să aibă tot atâta dragoste pentru popor cum a avut Lenin.

Tovarășul Stalin, vorbind alegărilor despre calitățile înalte ale activiștilor politici de tip leninist, care nu se coboară la nivelul politicienilor de rând, sublinia în primul rând că ei trebuie „să fie oameni politici clarvăzători și preciși cum a fost Lenin...“ Oamenilor politici de acest tip, tovarășul Stalin le opunea pe oamenii... „despre care nu se poate spune cum sunt: buni sau răi, curajoși sau fricoși, dacă sunt până la capăt pentru popor sau alături de dușmanii poporului... Pe oamenii care amintesc mai degrabă de politicienii mic-burghezi decât de oamenii politici, pe oamenii de acest soi nedefinit, neprecizat, marele scriitor rus Gogol i-a descris într'un fel indeajuns de reușit: „Oameni pe care nu-i poți defini nici așa, nici așa; nu poți înțelege ce fel sunt: nici Bogdan la oraș, nici Selifan la sat.“

Despre astfel de oameni și politicieni nedefiniți se spune în popor într'un chip nu mai puțin reușit: „Oameni așa și așa, nici câine nici ogar“, „nici sfinților lumânare, nici diavolilor furcă“. ¹⁰⁾

Această idee a tovarășului Stalin este extrem de importantă pentru estetica realismului socialist, atunci când se pune problema eroului în literatură. Ea se referă la orice erou, fiindcă la noi muncitorul, colhoznicul, soldatul este un *activist politic*, la fel cu inginerul, activistul de partid sau de stat.

Claritatea conturului eroului nu este o noțiune psihologică îngustă. Ea nu poate fi interpretată numai ca precizarea trăsăturilor psihologice individuale, ca opunerea acestor trăsături altor trăsături. Claritatea conturului eroului înseamnă în primul rând claritatea și precizia poziției lui în viața socială, claritate în concepții, continuitate și perseverență în lupta pentru aceste concepții. O astfel de claritate constituie baza pentru desvăluirea întregii bogății a vieții spirituale a omului.

Caracterul trebuie să fie redat în toată bogăția și plenitudinea sa, care, în condițiile socialismului se află într'o dezvoltare permanentă. Trebuie numai să reamintim că a fi multilateral nu înseamnă a fi împrăștiat. Bogăția tuturor laturilor caracterului, atunci când există un principiu conducător bine determinat, constituie calitatea principală a omului socialismului.

Literatura socialismului se opune literaturii decadente care propovăduiește dedublarea sufletului și care interpretează complexitatea drept coexistența unor principii care se exclud. Adevărata complexitate a caracterului nu constă într'o confuzie psihologică, în jocul unor pasiuni mărunte. Scriitorilor decadenți le plăcea să descrie cum tot ce este rău, meschin, poate să existe alături de ceea ce este bun. Pierzând criteriile pentru aprecierea calităților morale ale caracterului, literatura decadentă justifică prin discuții despre „complexitatea caracterului“ — atitudinea tolerantă, împăciuitoare față de egoism, lașitate, slăbiciune. Sufletul omenesc era redat ca o beznă a puterilor întunericului asupra cărora nu au nici o putere rațiunea și voința; puterile care existau în această beznă erau poetizate și estetizate — și toate acestea sub pretextul unor discuții despre complexitatea caracterului, multilateralitatea firii, etc. etc.

10) I. V. Stalin, *Despre Lenin*, Ed. P.M.R., 1948, pag. 53—54.

În articolul „Despre caramazovism“, Gorchi scria despre sufletul bolnăvicios al personajului lui Dostoievski:

„Acesta este fără îndoială un suflet rus, confuz, inform și pestriț, fricos și îndrăzneț în acelaș timp, dar înainte de toate de o răutate bolnăvicioasă... Este un suflet extrem de denaturat, și nu există nimic de admirat la el“.

Lenin îl susține pe Gorchi în critica lui împotriva caramazovismului. Totodată îl corectează pe Gorchi, hotărît, dar cu mult tact. El explică că tipurile lui Dostoievski nu pot fi considerate ca trăsături ale psihicului național. Fragilitatea și lipsa jalnică de stabilitate, el le numește trăsături ale sufletului *mic-burghez*. El scrie: „*Ai binevoit să spui... foarte just despre suflet — numai că n'ai fi trebuit să-i spui „rusesc“ ci filistin, fiindcă cel evreesc, italianesc, englezesc sunt tot un drac. Peste tot, filistinismul scârbos... ocupat a se închina în fața cadavrelor, este deosebit de mârșav*“¹¹⁾

Iar în alt loc Vladimir Ilici, polemizând cu „Iskra“ menșevică arăta că: „*Iskra*“ nouă greșește profund crezând că șovăiala este o însușire oarbă și nu una, politic-economică a democrației burgheze“...¹²⁾

Fermitate de caracter nu înseamnă deloc *dominarea* tuturor trăsăturilor de caracter de către una singură. Literatura sovietică trebuie să învingă teoriile burgheze idealiste care tratează greșit problema tipizării, problema generalizării în imaginea artistică. Conform uneia din aceste teorii, tipul se creează prin selecționarea fenomenelor asemănătoare și prin înlăturarea maximă a celor diferite. Astfel, trăsăturile care individualizează sunt considerate a fi o *piedică* în tipizare, iar tipizarea este interpretată ca o abstracție fără trăsături individuale concrete. Estetica idealistă ruptă de realitate transformă abstracțiunea, speculația, într'o normă estetică.

Excluderea intenționată a trăsăturilor nepotrivite pentru crearea unei scheme speculative se întâlnește și astăzi în practica scriitorilor și în activitatea criticii noastre. Dar această „metodă“ omoară caracterul, îl lipsește de forță. Neatenția față de individualitate, față de originalitatea caracterului, față de cele însușiri personale și unice care sunt caracteristice chipului dat, este caracteristică unor opere de proză apărute în ultimul timp. În afara trăsăturii principale determinate, caracterul nu există; dar caracterul nu există nici atunci când principiul determinant se transformă într'o idee abstractă, pierde orice trăsături vii, este lipsit de însușiri concrete.

Scriitorii noștri pășesc pe calea vieții, iar nu pe calea schemelor speculative; redând imaginea eroului, ei arată nu ceea ce este neînsemnat și întâmplător, ci tot ce este *mai înaintat* în chipul lui, în purtarea lui. Cu atât mai importantă este sarcina de a învinge tot ce împiedică literatura realismului socialist să creeze tipuri noi, care să întruchipeze frumusețea realității noastre.

Critica antipatriotică, cosmopolită, atacând bazele artei sovietice, și-a îndreptat săgețile tocmai contra tipurilor principale ale literaturii noastre. Atacurile lui I. Iuzovschi împotriva eroilor lui Gorchi, ale lui A. Borșceagovschi împotriva eroilor dramaturgiei sovietice, atacurile lui A. Gurvici care înjosec chipurile oamenilor sovietici, toate acestea au ceva comun între ele. Exponenții atitudinii antipatriotice s'au ridicat împotriva chipului omului sovietic purtător al unei înalte ideologii, au căutat să înjosească acest chip și în esență îndemnau scriitorii să pășească pe calea artei burgheze, cu neîncrederea ei în om, cu neînțelegerea posibilităților pe care le are acesta.

Articolul recent al lui A. Gurvici consacrat tocmai problemei eroului pozitiv, reînvie aceste concepții dușmănoase realismului socialist.

Literatura rusă întruchipa năzuințele poporului în chipurile celor ce demascau

11) Lenin despre literatură, Ed. P.M.R. 1949, pag. 143. Opere vol. XXXV, pag. 90.

12) V. I. Lenin, Opere, vol. VIII, pag. 60 (ed. rusă).

orânduiea exploatatoare, ale celor ce căutau adevărul, ale oamenilor cinstiți și luminoși. Mulți din acești eroi nu aveau încă un program limpede de activitate socială, erau numai în căutarea lui; erau mai curând în căutarea adevărului, decât luptători pentru adevăr. Și cu toate acestea ei trezeau idei înaintate, năzuinți progresiste. A subaprecia importanța lor înseamnă a gândi neistoric. Dar au existat în literatură și tipuri de oameni care activau intens, știind care este scopul lor. Gurvici nu vede nicio imagine pozitivă în literatura din trecut.

Lui Gurvici nu-i sunt dragi tradițiile glorioase ale literaturii ruse. Tot astfel nu-i sunt dragi nici tradițiile minunate ale literaturii sovietice. Criticul consideră că este posibil să nu se țină seama de creația întemeietorului literaturii realismului socialist, M. Gorchi. Gurvici are o atitudine nihilistă față de realizările literaturii sovietice, față de caracterul ei *inovator* care se manifestă în primul rând prin faptul că ea a creat chipuri valoroase de oameni al căror patos îl constituie lupta pentru comunism.

Noi nu ne propunem să analizăm amănunțit articolul antipatriotic al lui Gurvici: în acest articol analiza marxistă a tipurilor sociale este înlocuită prin analiza psihologică abstractă-individualistă. Formarea colectivului este zugrăvită în afara influenței hotărâtoare a partidului bolșevic. Gurvici denaturează chipul activiștilor partidului bolșevic, prezentând pe conducătorii partidului numai ca pe niște auxiliari ai conducătorilor din economie, lipsiți de fapt de independență și inițiativă. O astfel de critică te împinge pe o cale greșită, calea degradării chipului omului sovietic.

Gurvici *minimalizează* factorul ideologic în caracterele oamenilor sovietici. Or, tocmai acesta este principiul care determină caracterul, constituie patosul și pivotul lui.

Belinschi spunea că realismul redă realitatea în *posibilitățile* ei. Realismul literaturii sovietice redă pe om ținând seama de posibilitățile lui. Dar aceasta este o posibilitate nouă, socialistă, comunistă. Noi tindem către imagini artistice care să întruchipeze năzuințele dezvoltării noastre, posibilitățile nemărginite ale creșterii și îmbogățirii spirituale a omului sovietic.

Gorchi îi scria lui Piatnițchi: „Măine am să încep altă piesă. Am s'o scriu bine, îți-o jur. Va fi poetică, va conține pasiune, va avea un erou cu un ideal..." În altă scrisoare, îi face cunoscută intenția lui de a scrie un ciclu de drame. „Una — viața intelectualității. O grămadă de oameni fără idealuri și deodată, printre ei, unul singur, cu un ideal! Răutate, șgomot, urlate, trăzente". Gorchi opunea pe eroul său cu ideal mediului intelectual burghez cu tendințele sale reacționare, învechite.

În literatura noastră eroul care are un ideal întruchipează *întreaga societate sovietică*. El conduce pe acei care au o noțiune mai puțin precisă despre idealul social, pe acei pentru care idealul nu a devenit încă un principiu activ mobilizator.

Prin aceasta se manifestă noul caracter estetic al realității noastre. Creiând un tip, scriitorul întruchipează în el trăsăturile esențiale ale realității obiective. El nu numai că ajută la cunoașterea acestor trăsături, dar face din ele obiectul unor emoții estetice. Opera de artă nu este numai un mijloc de cunoaștere, ea provoacă totodată și sentimentul frumosului, dezvoltă, întărește și îmbogățește acest sentiment.

Bineînțeles, idealul estetic este exprimat prin întreg sistemul de imagini, prin întreg tabloul vieții; dar pentru întruchiparea lui au o importanță deosebită chipurile eroilor care poartă pe umeri principala greutate în construcția operei, ale eroilor care se află în centrul evenimentelor în desfășurare.

Discuția despre felul cum este prezentat eroul este tocmai discuția cu privire la principiile esteticii, la bazele realismului socialist.

Frumusețea eroului este frumusețea noii orânduiri sociale, frumusețea omului nostru, a lumii lui spirituale, căreia scriitorul îi dă o reprezentare. Realismul socialist cere ca tot ce este nou să fie redat în toată vigoarea sa, ca eroul să aibă o

sarcină pe măsura lui. Nu trebuie să ne fie teamă ca să-i punem în față o sarcină mare, „mai presus de puterile lui.“ În practica omului sovietic, astfel de sarcini sunt rezolvate în permanență. În această activitate grea, în învingerea acestor piedici, în lupta împotriva exponenților unor concepții străine și învechite, se făurește omul nou, stăpân și creator al vieții noi.

Lenin scria lui Gorchi, arătând care este criteriul de bază pentru aprecierea omului: „*Neînțelegând faptele, nu poți înțelege nici oamenii decât numai... din afară*“¹³⁾ Când mulți ani mai târziu Gorchi a spus: „Realismul socialist afirmă existența ca acțiune,“ — era clar că la baza aceste definiții, marele scriitor pusese tocmai ideea leninistă.

Un mare interes în cercetarea problemei caracterului omului sovietic îl prezintă romanul „Fericirea“ de P. Pavlenko. În acest roman este întruchipat spiritul artei sovietice, care prezintă omul în făurirea unei opere mari și grele. Nu faptul că eroul se întoarce la viață este important, ci faptul că el devine un îndreptar în viață pentru mulți oameni sovietici, un organizator al acestei vieți, un luptător pentru ca această viață să devină mai largă, mai bogată, mai frumoasă. Devenind creatorul fericirii multor oameni, el își găsește propria sa fericire.

Despre acest roman s'a scris mult până acum. Aș vrea să fac o singură observație.

Care este punctul culminant al acestui roman? Unde se arată mai complet caracterul lui Voropaev, esența activității lui? Unii critici înclinau mai mult spre scena în care Voropaev conduce pe colhoznici la atac în muncă, alții spre ciocnirea acută dintre el și conducătorul prost, birocratul Corâtov. Voropaev atacă pe leneși, critică pe cei care-și pierd entuziasmul, înfierăază pe oportuniștii care se îngrijesc numai de bunăstarea lor. Dar *cel mai mare curaj* îl dovedește atunci când vine în contact cu nenorocirea unui copil. El este invitat la pomul de iarnă, la un sanatoriu de copii și, pe neașteptate dă de niște copii invalizi, fără mâini, fără picioare sau orbi. *Aceasta este cea mai grea încercare prin care trece el.* Copiii sunt obsedați de ideea că nu vor putea fi niște oameni valoroși. Voropaev nu atenuiază nimic, nu caută să le abată atenția dela realitatea invalidității lor. El atacă curajos și deschis ideea care îi obsedează pe copii.

„Păi, cum se poate, copii? Nu sunteți în toate mințile? Nu cumva vi-e rușine de rănille voastre? Credeți voi că n'au fost destui oameni cu minți strălucite și harnici la lucru, care aveau cusururi trupești? Un mare matematician a fost orb din naștere. O americană a fost și oarbă și surdomută totodată. Luați-l pe Nicolai Ostrovski! nu este oare întocmai ca Naidenov? Atunci ce ar urma? Să mă ascund și eu de oameni, da? Așa mă sfătuiți voi? Nu, eu n'am să mă ascund. Nu mi-a tăiat nimeni piciorul pentru c'aș fi săvârșit vreo tâlhărie, și nici pentru cine știe ce altă nelegiuire, ci l-am pierdut în luptă, — asta este decorația mea de onoare, copii. Faptul că eu am numai un picior, Buncicov niciunul, iar Naidenov nu mai are nici brațe măcar, nu poate fi o rușine. Copii, noi suntem luptători, nu pușlamale“.

Voropaev nu-i consolează pe copii ci trezește în ei încrederea în forțele lor: el face apel la înaltele lor calități spirituale, care se pot desvălui și la cel fără mâini, și la cel fără picioare. El pornește dela ideea valorii omului în înțelesul ei cel mai curat, cel mai înalt. P. Pavlenko, punându-l pe eroul său în situația de a se ciocni de cele mai mari greutăți, arată cum în viață oamenii au *posibilitatea de a le învinge*.

A. Gurvici afirmă că chipul lui Voropaev este entuziasm pur, în care se pierde personalitatea. Totuși vedem la Voropaev un plan inteligent și precis pentru unirea

13) V. I. Lenin, *Opere*, vol. XXXIV, pag. 355, (ed. rusă).

oamenilor, plan bazat pe încrederea sa în oameni, pe aprecierea înaltă a posibilităților lor. Gurvici nu vede în energia lui Voropaev o forță care se regenerează mereu pe sine însăși. Dar această forță se manifestă tocmai prin faptul că eroul conduce pe oameni mereu tot mai departe, *rezolvă cu consecvență probleme din ce în ce mai grele*. După ce i-a însuflețit pe oameni în muncă, după ce a înfrânat neîncrederea lor, lipsa lor de dorință de a munci, el formează maestri, oameni de mare amploare, așa cum este el însuși. El le împarte cu dărnicie bogăția spirituală de care dispune, fiindcă această bogăție aparține partidului, societății sovietice. Convorbirea semnificativă pe care o are cu Stalin, subliniază importanța activității lui.

Este profund greșit de a opune chipul lui Voropaev altor chipuri din literatura sovietică și mai ales chipului lui Batmanov din „Departee de Moscova“ de V. Ajaev.

Trăsăturile bogăției spirituale ale poporului sunt redade în zeci de chipuri, din cele mai variate ale literaturii sovietice. Batmanov este un om care învinge greutățile cu hărbăție și perseverență. El transformă sectorul care i-a fost încredințat, într-o școală de gândire socialistă, de atitudine socialistă față de muncă.

Poezia acestui chip este poezia unei conduite precise și bine determinate, poezia unei activități luminate de o inteligență puternică și de o voință perseverentă.

Intr'adevăr, prin ce începe Batmanov? Prin a opune deschis pozițiile sale pozițiilor unor oameni înapoiați, care nu-și dau seama de cerințele statului și care nu știu cum să realizeze aceste cerințe. El începe cu o analiză bolșevică a situației, dă la o parte tot ce-i stă în cale, selecționează și organizează oamenii într'un fel nou. După ce a stabilit care sunt greutățile principale, el trasează calea pe care trebuie s'o urmeze pentru a le înfrânge. El îmbină avântul patriotic, socialist, cu seriozitatea bolșevică. Fiecare din problemele pe care le rezolvă este o problemă practică, dar totodată și o problemă teoretică, principială. În acest roman se rezolvă problema raportului dintre vechi și nou, dintre știință și practică, problema folosirii posibilităților ce se găsesc în realitatea noastră sovietică.

Arătând caracterul eroului, literatura sovietică arată că el se află într'adevăr în *fruntea evenimentelor*: el nu este un martor, ci o forță activă a dezvoltării evenimentelor. În romanul lui Ajaev „Departee de Moscova“, eroii vorbesc în clipele grele despre Batmanov, au încredere că îi va salva, le va ajuta. Ce reprezintă această încredere în Batmanov? Este încrederea în faptul că el poate avea o *influență activă* asupra mersului evenimentelor, că *direcția* în care acționează această influență este justă. Aceasta este o dovadă nu numai de respect față de erou, ci și dovada unei atitudini calde, omenești, a unei încrederi morale, a încrederii în atitudinea lui dreaptă față de om.

Puterea chipului lui Serghei Tutarinov din romanul „Cavalerul Stelei de aur“ de S. Babaevschi constă deasemenea în faptul că a stabilit care sunt problemele hotărâtoare, a văzut care sunt greutățile principale și a pornit curajos la luptă împotriva lor, bazându-se pe masa muncitorilor constituiți.

În această *acțiune* curajoasă, inteligentă și activă, în vederea realizării scopului, constă deasemenea vigoarea chipului lui Vasili Bortnicov („Secerișul“), al lui Rudniev („Oameni cu conștiința curată“), al lui Poliakov („Oameni la volan“) și al altor personaje din romanele și nuvelele noastre, eroi ai luptelor și ai muncii libere.

Dobroliubov scrie despre acea simpatie activă „care se manifestă totdeauna în societate față de oamenii necesari într'o anumită epocă și care nu trăiesc inutil pe această lume...“

Tocmai astfel de oameni necesari într'o anumită epocă, oameni care luptă

pentru idealurile lor și îndeamnă și pe ceilalți prin exemplul lor, înfățișează literatura realismului socialist.

I. V. Stalin ne învață să înțelegem că la baza idealului se află interese sociale reale, necesitățile dezvoltării materiale a societății. El arată legătura dintre năzuințele și sentimentele oamenilor și condițiile istorice concrete :

„În ceea ce privește „sălbatecele“ simțuri și concepții ale oamenilor, acestea nu sunt chiar atât de veșnice cum cred unii: a fost o epocă, epoca comunismului primitiv, când omul nu admitea proprietatea privată; pe urmă a venit o epocă, epoca producției individualiste, când proprietatea privată a pus stăpânire pe simțimintele și rațiunea oamenilor; se apropie o nouă epocă, epoca producției socialiste, și nu va fi de mirare dacă simțimintele și rațiunea oamenilor vor fi pătrunse de năzuințe socialiste. Oare existența nu determină „simțimintele“ și concepțiile oamenilor ?“¹⁴⁾

Aceste cuvinte, într'adevăr profetice, scrise cu aproape 50 de ani în urmă arată în mod strălucit bazele creșterii și restructurării lumii spirituale a oamenilor în epoca socialismului. Ele arată cât de străină este realismului socialist ruperea lumii spirituale de lumea activității sociale și de producție a omului, cât de greșită este retragerea într'o lume abstractă, cale pe care criticii estetizanți caută să atragă chiar și acum literatura sovietică.

Eroii literaturii sovietice oglindesc trăsăturile unei *realității istorice de tip superior*, trăsăturile vieții țării în perioada de trecere dela socialism la comunism. Aici este important să arătăm că dacă ceea ce este atrăgător la eroii noștri este înalta ideologie, forța și măreția lor, acestea nu sunt numai calitățile lor spirituale personale. Acești eroi întruchipează experiența unor decenii de activitate creatoare, organizatorică, de construcție economică. Eroii noștri sunt purtătorii experienței istorice a statului socialist.

Și dacă în perioada înfrângerii narodnicilor, Partidul ne învață că... „nu eroii creiază poporul, ci poporul creiază pe eroi și împinge istoria înainte“ — cu câtă putere răsună azi aceste cuvinte în țara noastră, al cărei popor a devenit forța conducătoare a întregii omeniri !

Iată de ce este deosebit de important să nu fie înjosit chipul eroului, ci să fie păstrat cu grijă, redându-se amănunțele vieții obișnuite, ceea ce este mai bun și mai important în chipul lui. Se mai întâmplă uneori ca scriitorii noștri să se abată dela ceea ce constituie principalul, aducând pe primul plan trăsături laterale, punând accentul pe lucruri secundare; ei caută mai ales să reprezinte pe erou în halat, crezând că astfel vor reda o imagine mai vie. Prin aceasta *logica* dezvoltării personajului este degradată, caracterul este mai șters și cele mai bune trăsături ale lui se confundă în altele, mărunte și întâmplătoare.

Realismul cere ca oamenii să acționeze conform legii naturii lor, din propria lor inițiativă, prin esența lor însăși. Dar uneori acest lucru nu reușește, chiar și în opere dintre cele mai reușite ale literaturii noastre.

În romanul „Secerișul“ de G. Nicolaeva care este un roman bun, unul din personajele slabe este Andrei Strelțov, secretar al Comitetului raional de Partid.

Printre celelalte chipuri vii și valoroase, acesta pare sec și confuz. Pe când calitățile celorlalți eroi sunt arătate de scriitoare în mod convingător și natural, fără nicio „sforțare“, în caracterizarea chipului lui Strelțov ea nu poate evita un oarecare efort. Ea atrage atenția asupra punctualității accentuate a lui Strelțov, spune că el este „necruțător față de sine“, că este „o cremene“, că se caracterizează printr'o „neînduplecare ce ajunge uneori până la cruzime“, că are un profil energetic, că este un om pasionat, talentat, dornic de viață, că are o natură de luptător, etc. etc. Dar este suficient să aruncăm o privire asupra lui Strelțov ca să vedem

14) I. V. Stalin, *Opere*, vol. 1, Ed. P.M.R., pag. 343—344.

că acest erou trăiește oarecum demonstrativ. Încă Belinschi spunea că realismul este fidelitatea caracterului față de el însuși. Vasili, Avdotia, Stepan, Alioșa, Frosea și alți eroi ai romanului își rămân credincioși, pe când Andrei Strelțov nu este un caracter care își rămâne credincios. Aceasta, pentru că în rezolvarea unor probleme fundamentale, Andrei se află de fapt singur. El singur ia hotărârea de a ridica nivelul general al raionului. Și singur hotărăște să ridice în fața comitetului regional problema restructurării economice a raionului. Alături de el nu vedem niciun tovarăș de acțiune sau de luptă. El și-a asumat o sumedenie de grijii gospodărești — împarte utilajul electric, se ocupă cu schimbul semințelor, cu reparația tractoarelor. În calitate sa de activist de partid, de organizator și conducător al masselor, de om de încredere al comuniștilor din întregul raion, el se manifestă puțin. Nu este de mirare că uneori vedem un om obosit care se surmenează în muncă, în locul unui conducător valoros și activ al comuniștilor.

Probabil pentru „a da viață“ eroului și pentru a trezi simpatia față de el, scriitoarea descrie detaliat cum Strelțov nu reușește să fie împreună cu soția sa. La început, Andrei o trimite pe Valentina într'un colhoz înapoiat. Apoi obține ca Valentina să se mute la el, în centrul raional. Însă Valentina trece la S.M.T.-ul dintr'un sat vecin. Raporturile lor pline de încredere de odinioară sunt întunecate de jigniri. Noaptea, Valentina își găsește soțul la bucătărie, încercând să aprindă primusul și refuzând demonstrativ ajutorul ei.

Pentru a arăta latura omenească a eroului prezentat cam sec, G. Nicolaeva a hotărât să-i fie milă de el. Ea nu s'a gândit cât de fals sună scena dela bucătărie în momentul culminant al raporturilor dintre Andrei și Valentina. Andrei Strelțov caută să o rețină pe Valentina alături de el fiindcă ea îi este o tovarășă apropiată sufletește, a cărei viață spirituală se împletește cu a lui. Dar scriitoarea, fără să vrea, acordă o importanță exagerată faptului că el este neîndemânat și îi vine greu să se lipsească de o soție care știe să manipuleze primusul mai bine decât el!

Încă Engels considera că este un merit al scriitorului ca personagiile... „să caute mobilul acțiunii lor nu în dorinți individuale mărunte, ci în curentul istoric care-i duce înainte“. 15)

Meschinăria mobilelor care fac pe eroi să acționeze nu poate să nu se reflecteze asupra chipului acestor eroi. Scriitorul care se străduiește ca eroul să crească și să apară în toată importanța sa, nu va degrada chipul acestuia.

Unul din principiile de bază pentru care a luptat Gorki constă în legătura indisolubilă dintre *ideile și acțiunile eroului*. Logica dezvoltării caracterelor nu trebuie să fie ceva impus și exterior, ea trebuie să reiasă din toată succesiunea acțiunilor și a vieții personajilor. Cititorul va iubi pe eroii care au posibilitatea să-și arate în acțiune puterea, energia creatoare, ideologia lor. Dacă chipuri ca Voropaiev, Batmanov, Poliacov și alții sunt reușite, aceasta se datorează faptului că eroul rezolvă cu succes probleme grele, foarte grele, manifestându-și astfel bogăția individualității sale. Și invers, acolo unde eroul nu are ocazia să se manifeste, nu are posibilitatea să-și deslășoare activitatea — forțele lui lăuntrice rămân ascunse. Chipul rămâne șters, pasiv.

Dar cititorul așteaptă ca eroul lui drag nu numai să domine evenimentele, ci să determine aceste evenimente și să influențeze mersul lor.

În critica noastră s'a vorbit mult despre Alexandr Listopad din romanul „Crujiliha“ de V. Panova. S'a vorbit mult despre cauzele pentru care cititorul se desparte nesatisfăcut de acest erou. Mi se pare că cauza nu rezidă numai în aceea că îl vedem sub un singur aspect, că, ocupat cu uzina, nu acordă nici o atenție vieții familiale. De fapt și aspectul pe care ni-l prezintă, este redat într'un fel care nu trezește respect și încredere față de erou.

15) K. Marx și F. Engels despre artă, 1937, pag. 176 (ed. rusă).

Un om despre care se vorbește mult ca despre un comandant și organizator, de fapt nu este arătat în operă ca un comandant și organizator. Să urmărim linia de comportare a lui Listopad. El ia parte la ședința unde comuniștii din oraș discută problema participării lor la înfrângerea dușmanului. Ideile lui Listopad se învârtesc mai ales în jurul președintelui comitetului, Uzdecichin, care critică aspru și de multe ori just pe director. Listopad nu se gândește atât la lucrurile esențiale cât la sine, la situația sa, la autoritatea lui. Urcându-se la tribună, el se apără contra atacurilor, contra criticii, dar noi nu vedem în generalul Listopad un om stăpânit de ideea unei acțiuni mărețe și care să îndemne și pe ceilalți la rezolvarea unor probleme noi, grele și complexe. Listopad nu-și pune o problemă importantă, el nu are *perspectivă*, nu are poziția precisă bine determinată. Poziția lui Listopad în decursul întregului roman este o poziție pasivă de *apărare*, ceea ce subliniază și scrierile izolate de activitate. Directorul ia dela muncitorii-grădinari pamântul rezervat pentru cartofi și îl dă gospodăriei auxiliare. Altă dată la semnalul dat de organizatorul comsomolului Canevski, se ocupă de problema vieții tineretului, de reparația orașelului tineretului — toate acestea sunt scrieri întâmplătoare. Listopad nu-și câștigă stima prin forța, profunzimea și claritatea ideilor, prin analiza clară a situației. El nu știe precis din toate punctele de vedere care din unitățile lui sunt mai puternice și care mai înapoiate. El nu caută să definească sarcinile uzinei în momentul hotărârilor al trecerii la producția de pace, ce va deveni uzina și colectivul ei de câteva mii de oameni după victoria asupra dușmanului.

Batmanov acționează totdeauna în *direcția principală*. Despre Listopad nu se poate spune aceasta. Și dacă V. Panova spune despre inginerul Nonna Sergeevna ... „războiul... a învățat-o pe Nonna să judece mai larg, pe o scară mai mare...” — și aici îl credem pe autor, în schimb nu putem să credem că acțiunea lui Alexandr Listopad se desfășoară pe o scară mare. Nonna caută, vrea să-și aducă aportul ei în problema dezvoltării uzinii. Directorul Listopad așteaptă indicațiile Moscovei. El nu are planurile sale proprii, o inițiativă de comandant, ideile sale proprii în privința perspectivelor.

Listopad nu a devenit un erou pozitiv, în primul rând fiindcă chipul lui nu are contururi clare în ceea ce este mai important și hotărâtor, îi lipsesc calitățile de conducător al unei acțiuni mari. Scriitoarea nu a reușit să realizeze în acest chip ceea ce au realizat oamenii noștri în viață: contopirea dintre ideal și activitatea practică, contopire care dă eroului amploare, semnificație.

În ultimul timp au apărut opere care conțin observații interesante, amănunte vii, dar cărora le lipsește principalul — *bogăția și forța caracterului*, plasat în centrul acțiunii. Astfel de opere pot fi considerate „Consilierul de justiție” de L. Karelîn „Compania a doua” de L. Filotov, „În cursă lungă” de L. Zaițev și G. Sculski. Din seria acestor povestiri și romane vom analiza nuvela „Kama” de G. Gulia.

Autorul reproduce din nou acea atmosferă lirică și atrăgătoare din minunata nuvelă „O primăvară la Saken”. El continuă linia de dezvoltare a unor personaje, dar îi reprezintă în situații noi, legând activitatea lor de rezolvarea sarcinilor istorice de transformare a naturii. Nuvela conține multe pagini poetice, ea este într’adevăr lirică. Dar aceste calități ale ei ne fac să resimțim și mai ascuțit acea lipsă serioasă pe care o constituie lipsa de expresivitate, caracterul șters al eroului central al operei.

Comsomolista Kama s’a înapoiat la Saken după ce a studiat trei ani la Tbilisi. Ea este o inovatoare în colhoz, o luptătoare pentru noile metode agrotehnice. Ne putem aștepta că în ciocnirea ei cu obiceiurile vechi, cu metodele învechite de muncă să iasă la iveală un caracter puternic și multilateral. Dar autorul nu dă eroinei sale posibilitatea de a-și manifesta forțele spirituale. De fapt, povestea este redusă la o neînțelegere. Tânărul pe care ea îl iubește este chinat de gelozie, în-

frânge această gelozie. Alături de el se chinuște și fata. Incercarea pe care o face Kessou de a opune planului bine studiat de Kama pentru creșterea lămâilor, planul său propriu de transformare a climei, pare naivă și artificială. Nuvela aduce conflictul social pe o linie secundară, auxiliară. Nici acest conflict nu a reușit să devină o forță activă în desvoltarea operei. Nu mai vorbim de faptul că se repetă conflictul devenit șablon dintre inovatori și președintele de colhoz cu idei conservatoare.

Care este lipsa nuvelei lui Gulia? Insuși principiul după care e construit chipul. După părerea noastră lipsa nuvelei constă în faptul că scriitorul nu a dat posibilitate eroinei de a se desfășura, de a dovedi în rezolvarea conflictului puterea inteligenței sale, a voinței și a cunoștințelor sale. Scriitorul nu a înzestrat eroina cu un contur precis care să redea imaginea, iar piedicile care apar în fața ei au un caracter artificial, convențional. Desvăluirea curajoasă a conflictului, a importanței ciocnirii este stânjenită și de tonul oarecum domol al povestirii. Eroul pozitiv s'a dovedit a fi mărunț, șters, pasiv, lipsit de o logică proprie și de forța interioară.

Dar să revenim la „Secerișul“ de Galina Nicolaeva. În acest roman există un personaj, despre care nu se dau atâtea explicații câte s'au dat despre Strelțov. Comsomolul Alioșa este o fire poetică și luminoasă. Credem că acest chip are o serioasă semnificație principală pentru opera scriitoarei Nicolaeva. El ne sugerează o comparație între chipul lui Alioșa și chipul lui Oleg Coșevoi. Amândoi s'au născut în perioada când se făceau proiectele uzinei de tractoare din Stalingrad și ale Magnitogorskului, când se construia stațiunea hidroelectrică de pe Nipru, se ridicau primele construcții ale cincinalelor staliniste. Acești tineri au destine diferite, condiții diferite de activitate, își manifestă în mod diferit însușirile minunate ale sufletelor lor. Dar cu toată această diferență îi unește o minunată puritate morală. Ei întrușchipează calitățile cele mai bune ale tinerilor a căror desvoltare morală s'a petrecut în condițiile socialismului, ei au intrat în clasa I-a a școlii într'un moment când societatea socialistă devenise o realitate. Ei sunt liberi de influența corupătoare a lumii vechi, pentru ei raporturile luminoase și curate dintre oameni sunt nu numai firești, dar și singurele cu putință. Ei s'au obișnuit cu ideea că la noi nu există și nu poate exista altă orânduire decât cea socialistă, că munca pentru binele obștesc este firească pentru fiecare om sovietic.

Alioșa este perseverent. Despre el se spune: pare să fie simplu, maleabil, dar nu poate fi încovoiat. El contribuie la rezolvarea într'un mod cu totul nou a unei sarcini complexe: sarcina unirii în muncă a oamenilor din colhoz. Este o fire simplă, adâncă, integră, o fire rusă. Ii este proprie acea precizie și stabilitate de caracter fără de care nu se poate forma un chip, acea multilateralitate și subtilitate sufletească, care se desvoltă pe baza acestei precizuni.

Au existat în critică încercări de a ironiza tendința justă și naturală a oamenilor sovietici de a considera ca eroi ai literaturii noastre oameni valoroși, sănătoși din punct de vedere spiritual. Alioșa este un chip caracterizat tocmai prin această sănătate spirituală. Este un erou pozitiv, o imagine ireproșabilă, fără nici o pată, și care este în același timp plină de viață și de adevăr.

Astfel de oameni te fac să te gândești la noile raporturi dintre colectiv și om.

Contradicțiile dintre individual și social nu mai există în conștiința lor. În chipuri ca Oleg Coșevoi, Alioșa, se arată clar cum ziua de astăzi se transformă în cea de mâine, și în ziua de astăzi se întrușchipează realitatea celei de mâine. Da, Alioșa este un tânăr frumos, ireproșabil, și scriitorul are tot dreptul ca redând adevărul vieții să aibă în pleiada eroilor lui și astfel de chipuri ireproșabile. Ele întrușchipează trăsăturile cele mai bune ale omului de astăzi. Nu sunt tipuri ca Mașnilov, nu este imaginație, nu născociri artificiale, — este adevărul realității noastre.

Și când vedem că tineretul are încredere în Alioșa, că Piotr Bortnicov se străduiește „să urmeze linia lui Alioșa“ și caută să fie conștient, stăpânit și drept, noi înțelegem cât de adânc au pătruns în viață noile raporturi socialiste care se transformă în raporturi comuniste.

Vorbind despre tipul ireproșabil, ne dăm foarte bine seamă că există pericolul poleirii, că acolo unde G. Nicolaeva a realizat un succes, mulți pot suferi o înfrângere. Cred că aici trebuie să servească drept criteriu adevărul vieții, veridicitatea și că alte personaje trebuie criticate nu pentru „ireproșabilitate“ ci pentru artificialitatea lor, pentru depărtarea de adevărul simplu și strălucitor al vieții.

Aș vrea să reamintesc minunatele cuvinte ale lui A. Macarenco, care protesta împotriva articolului criticului F. Levin, care ataca de pe poziții greșite romanul „Steaguri pe turnuri“: „Nu accept reproșul pe care mi-l faceți Dvs. pentru faptul că în romanul meu sunt multe chipuri frumoase. Așa văd eu copiii — acesta este dreptul meu. Dece nu-i reproșați lui Lew Tolstoi, că are atât de multe personaje frumoase în „Război și pace“? El își iubea clasa sa — eu iubesc societatea mea. Foarte mulți oameni mi se par frumoși“.

Un erou bine conturat constituie baza creerii unui caracter puternic, înzestrat cu o frumusețe luminoasă, cu amploare, cu un caracter integru și clar, care să întruchieze cele mai bune ale oamenilor noștri sovietici. Un astfel de erou nu poate fi închipuit ca un erou izolat, ca un cavaler înzestrat cu o forță singulară. Atât viața poporului cât și literatura arată că trăsăturile de eroism, bărbăție, înaltă ideologie nu sunt caracteristice unor oameni aleși izolați, unor eroi, ci multelor milioane de oameni sovietici. M. Bubennov îi numește pe eroii săi din „Mesteacănul alb“ „măreți oameni de rând“, „oameni veșnici“. Ostașul de rând Andrei Lopuhov, sergentul Matvei Iurghin la M. Bubennov, muncitorul de rând Andrei Prihodco la B. Gorbatov, brigadierul de cohoz Alioșa la G. Nicolaeva — toți aceștia nu sunt oameni aleși, ci oameni de rând, *dar eroi*: La noi eroul nu este despărțit printr'un zid de omul de rând — fiecare poate să facă un act de eroism. Literatura sovietică a arătat lumii acest fenomen și anume *eroismul de masă* în luptă și muncă.

Eroul, chiar și ideal, dar abstract, lipsit de veridicitatea și adevărul vieții, care nu are rădăcini adânci în viața poporului, nu poate fi un erou al literaturii realismului socialist. Și dece să căutăm eroi ideali născociți, când viața ne arată zilnic eroi adevărați, purtători ai idealului, legați de viață și care întruchiează în viață înaltul ideal comunist!

În literatura sovietică, la temelia semnificației și forței caracterului se află... „forța masei, forța izvoarelor nesecate a tot ce este plin de abnegație, de idei, cinstil, care tinde înainte, care se trezește pentru construirea lumii noi, forța rezervei gigantice de energie și talente, a așa numitului „popor de jos“, a muncitorilor și țăranilor“, ¹⁶⁾ — acea forță puternică a victoriei despre care scria Lenin și care ne ajută să înțelegem mai clar caracterul popular, *democratic*, al literaturii noastre.

Puterea și spiritul activ al eroilor noștri se manifestă în munca pașnică și în apărarea patriei pe câmpul de luptă. Scriitorii sovietici țin bine minte cuvintele tovarășului Stalin rostite încă în anul 1930: „Pe piața cărții se află o mulțime de lucrări literare care descriu „ororile“ războiului și care însuflă aversiune față de orice fel de război (nu numai față de războiul imperialist, dar și față de oricare altul.) Sunt povestiri burghezo-paciștice care nu au mare valoare. Nouă ne trebuie povestiri care să conducă pe cititor dela ororile războiului imperialist la necesitatea de a înlătura guvernele imperialiste care organizează asemenea războaie“. ¹⁷⁾

16) V. I. Lenin, *Opere*, vol. XXVI, pag. 364 (ed. rusă).

17) I. V. Stalin, *Opere*, vol. XII, Ed. P.M.R., pag. 188.

Oamenii sovietici duc o *luptă activă* pentru pace și împotriva ațățătorilor la război. Această luptă cere voință, energie, hotărîrea de a învinge orice greutăți, credința în victoria cauzei noastre, devotament nemărginit față de patrie.

Educând pe oamenii sovietici, literatura noastră participă la marea cauză a consolidării puternicului, invincibilului stat sovietic. Trebuie să mai spun câteva cuvinte și despre felul de prezentare al eroilor. A. Tarasencov în articolul său despre V. Panova a formulat astfel problema celor două metode literare:

„Vera Panova face parte dintre reprezentanții acelei metode literare care este lipsită de ascuțimi hiperbolice și de trăsături ale unei publicistici deschise. Ea nu este un discipol al lui Shakespeare și Gogol, ci mai curând al lui Cehov, înzestrată cu atenția lui ascuțită, îndreptată către personalitățile de rând, cu analiza lui amănunțită a vieții și lumii omului „mijlociu“. Pornind dela experiența de creație a lui Cehov, Panovei îi este cu totul străin tot ce-i displace atât de mult lui Cehov — fraze pompoase și de efect, pedalare și cravașare“.

Nu cred că e just a vedea în metoda lui Shakespeare și Gogol numai „ascuțire hiperbolică“ și trăsături de „publicistică deschisă“. Și dacă criticăm frazele pompoase și de efect, pedalarea și cravașarea, atunci ar trebui să spunem că nu este vorba nici de Shakespeare și nici de Gogol. Shakespeare, Gogol sunt artiști care redau adevărul puternic al caracterelor omenești, creatori ai unor tipuri monumentale cu o colosală putere de generalizare, care trăiesc și vor trăi timp de veacuri, și experiența lor în crearea caracterelor are o importanță excepțională pentru scriitorii sovietici.

Cred că este cazul să spunem lucrurile acestea deosebit de clar în faza actuală a dezvoltării literaturii sovietice. În ceea ce privește pe Cehov trebuie să reamintim că măestriei lui nu îi este străin hiperbolismul, și „Omul din cutie“ are același drept la atenția noastră ca și „Doamna cu cățelul“.

Este posibil că A. Tarasencov nu a exprimat exact ideea sa, dar se creiază impresia că dacă admiți metoda lui Cehov trebuie să renegi metoda lui Gogol și Shakespeare. De fapt esența problemei constă în faptul că în arta realismului socialist nu există nicio bază pentru a opune amploarea caracterelor, puterea lor de generalizare — atenției față de personalitatea de rând, analizei vieții și a lumii spirituale a omului „mijlociu“. Personagiile lui Gorchi, Maiacovschi, A. Tolstoi, M. Șolohov, A. Fadeev, P. Pavlenco și ale multor alora dintre cei mai buni scriitori ai noștri dovedesc că generalizările largi, chipurile mărețe cresc tocmai pe baza unei cunoașteri adânci, concrete și multilaterale a vieții, pe baza studierii oamenilor în activitatea lor zilnică, dar plină de poezie. Aceste chipuri sunt vii, sunt create natural, se dezvoltă conform legilor naturii lor și tocmai de aceea sunt purtătoare ale unei puteri colosale care mobilizează, inspiră și transformă literatura, *rolul ei activ* în viața poporului, acel rol care stă la baza progresului nostru.

3

Omul socialismului își manifestă forțele și posibilitățile sale în muncă, în activitatea socială și politică. În muncă se manifestă caracterul lui activ, perseverent, inovator, plin de voință. Gorchi vorbea despre muncă, ca despre tema cea mai importantă a artei sovietice.

Propunând scriitorilor tema unei cărți despre al doilea cincinal, el sublinia că tema principală a acestei cărți o constituie „munca socialistă, ca organizatoare a omului nou“.

Aiexei Maximovici ne învăța să vedem cum contribuie legăturile de muncă la cimentarea colectivului, la înlăturarea individualismului din conștiința omului.

„ACEASTĂ NOUĂ LEGĂTURĂ SOCIALĂ, LEGĂTURĂ MUNCII, ESTE CLARĂ ȘI VIZIBILĂ TUTUROR OAMENILOR DIN ȚARA NOASTRĂ, EA CREAȚA O NOUĂ CONCEPȚIE DESPRE LUME, ESTE BAZA UNEI ATITU-DINI NOI FAȚĂ DE MUNCĂ, FAȚĂ DE SOCIETATE, FAȚĂ DE OAMENII DIN JUR“.

Putem cita o serie de opere din literatura sovietică — cum sunt de exemplu romanele lui F. Gladcov, F. Panferov, M. Șolohov, I. Crâmov, V. Iliencov, V. Cataev și ale altora — care desvăluiesc *importanța de stat* a muncii, pentru viața întregii țări. O dovadă a maturității și a veridicității literaturii noastre este faptul că tema muncii se pune și se rezolvă astăzi altfel decât, să spunem, în anii 20. Altfel nici nu putea fi. Modificându-se toată viața noastră, este natural să se fi modificat și caracterul muncii.

În minunata năvelă „Soarele în stepă“ de P. Pavlenco, agronomul colhozului spune: „Ce fel de agricultură este aceasta? Aceasta e o industrie; și ce fel de țărani pot fi aici?“

La noi agricultura ajunge din urmă industria din punct de vedere al înzestrării cu mijloace tehnice, al nivelului cultural al muncii. Industria se bazează pe ajutorul permanent al științei, știința devine o părghie puternică a ridicării calității muncii, a productivității ei. Se dezvoltă impetuos procesul minunat de nimicire a diferențelor esențiale dintre munca fizică și cea intelectuală.

Țara Socialismului pășește pe calea unui progres tehnic fără precedent. Pe orice șantier, la orice uzină, în colhozuri și SMT funcționează mașini precise și ingenioase care ușurează munca omului.

Un mare merit al literaturii sovietice, un indiciu al maturității ei spirituale și o manifestare a influențelor nobilelor tradiții ale literaturii ruse, este faptul că noi aproape nu am cunoscut entuziasmul pentru „industrialism“, pentru un „tehnicism“ abstract, că nu am cunoscut preamărirea frumuseții și puterii mașinii în general.

Pentru scriitorul nostru industrializarea este un proces inspirat, determinat de interesele omului sovietic. Progresul tehnic are o influență puternică și binefăcătoare asupra culturii și a întregii vieți spirituale a muncitorului.

Scriitorul sovietic înarmat cu metoda realismului socialist vede munca — precum și întreaga noastră viață — în dezvoltarea ei, nu vede numai ziua de ieri și de astăzi, ci și ziua de mâine a muncii.

Scriitorul nu este atras numai de frumusețea creerii unor valori noi. În zăgrăvirea procesului de muncă este tot atât de importantă frumusețea unei munci inteligente cu o mare productivitate desfășurate la un înalt nivel cultural. Sub ochii noștri crește nemărginit *conținutul intelectual* al proceselor de muncă.

Munca nu este o simplă cheltuire a energiei fizice, o îndeplinire mecanică a sarcinei de producție, ci o activitate nobilă de creație, de o mare importanță pentru stat, plină de conținut poetic, îndreptată către un scop. Și aici dezvoltarea are loc prin lupta contrariilor, prin ciocnirea vechiului și noului.

Literatura sovietică arată clasa muncitoare ca un mediu care încurajează orice inovație. Acea nouă clasă muncitoare despre care vorbea tovarășul Stalin își manifestă conștiința sa de stat, înțelegerea problemelor luptei pentru comunism — înainte de toate prin munca creatoare. Stalin ne învață să urmărim cu atenție cum ia naștere întrecerea, să observăm mobilul lăuntric al procesului de creștere a inițiativei în muncă.

A arăta cum rezolvă oamenii sovietici o problemă tehnică, nu înseamnă a arăta toate laturile de specialitate ale acestei probleme.

În piesa „Drumul celor dintâi“ de Salânschi, Ilia Butorin spune: „— Dar îți dai tu seama cât pierdem noi cu forajul pneumatic, cu perforatoarele? 95,7% din energia electrică se pierde inutil în drum spre vârful carotierei, spre coroana

ei. Iar noi în agregatul nostru furnizăm coroanei carotierei aproape 100% din electricitate. Noi creăm o mașină cu totul nouă. Bazată pe principii noi!”

Lipsurile monologurilor de acest fel nu constau numai în faptul că ele conțin prea multă tehnică, ci în faptul că sunt puține elemente umane, nu există dezvoltarea ideii, nu există pasiune, patos. Noi avem opere valoroase ca „Donbass” de B. Gorbatov, „Oțel și sgură” de V. Popov, „Pământul Cuznețcului” de A. Voloșin, în care procesele muncii sunt descrise într’un stil inspirat, pătruns de idei și sentimente noi.

Când eroul romanului lui B. Gorbatov, Victor Abrosimov, pătrunde în tainele profesiunii sale și ciocanul de abataj devine pentru el nu un simplu instrument care hrănește pe miner, ci aproape o ființă vie, însuflețită, el descoperă în meseria lui de miner, grea și abrutizantă la prima vedere, atâtea lucruri noi, necunoscute, complicate, chiar enigmatice, încât e captivat. Și dacă înainte, în mina întunecoasă era cuprins de gânduri triste, în schimb acum, lumina lămpii lui de miner îi amintește de lumina stelelor.

A înfățișa pe muncitor în calitatea lui de stăpân al procesului de producție, a-l arăta pe stahanovistul care ameliorează acest proces — înseamnă a înfățișa frumusețea *ideii creatoare, curajoase*, înseamnă o artă dialectică complexă a ideilor și sentimentelor omului.

Nu vorbim întâmplător despre idei și sentimente. Orice luptă pentru ceva nou este legată de o încordare a *ideilor* și de o mare îmbogățire a impresiei. Lupta pentru tot ce este nou în muncă cere o încordare a tuturor puterilor spirituale ale omului, ajută să iasă la iveală și să se desfășoare toate calitățile bogate ale inteligenței, ale temperamentului, ale simțului frumosului, încât te simți umilit când citești unele opere descriind rece niște mașini reci, care ascund pe om.

Ciocnirea dintre metodele tehnice devine un fapt literar numai atunci când exprimă o ciocnire dintre concepțiile asupra vieții, dintre caractere, când dă posibilitatea de a desvălui ceea ce este nou în om, de a vedea bogăția lui sufletească, perseverența sa.

Când guvernul premiază pe muncitorii-inovatori, pe colhoznici, pe ingineri, el distinge *meritele lor deosebite, realizările lor deosebite*. Pe când în literatura noastră deseori nu se observă această *importanță deosebită a muncii de zi cu zi*.

Ți-e necaz să citești opere în care muncitorul înaintat este arătat palid, estompat, caracterul lui este șters și sărac, iar munca lui este prezentată într’un fel comun, fără patos.

În romanul „Ceasul decisiv” de Olga Ziv se vorbește despre tânărul muncitor Mehov, care-l roagă pe vestitul oțelar Volodin să-l învețe meseria sa. Volodin răspunde:

— „Am să-ți arăt totul, dar sunt un învățător prost, nu sunt vorbăreț...”

Lucrul cu Volodin decurge într’adevăr în tăcere.

— „Iată, uită-te” — spunea Volodin, dar mai departe limba nu-l ajuta.

Mehov îl întreba pe Volodin: „Dar cum știi când ai terminat?”

— Iată, uită-te — începe iarăși acesta și arată cu degetul spre ochiul cup-torului sau toarnă o probă de oțel topit pe podeaua rece.

„Oțelul se răcea formând o dantelă neregulată.

— „Vezi?”

— „Nu văd nimic! se supără Mehov. — Ce trebuie să văd?”

„Odată nu a mai avut răbdare.

— „Stepan Afinoghenovici, tot așa vorbești și cu nevasta? Tot prin semne, ca un surdomut?”

Astfel se descrie această învățătură. Acesta este nivelul „intelectual” la care se transmite experiența stahanovistă, astfel un muncitor înaintat este redat asemenea lui Achim al lui Tolstoi. Puțin mai departe, autorul scrie liniștit:

„Cu toate că învățătorul era atât de tăcut, aceste lecții i-au dat destul de mult lui Mehov...“ Apoi Mehov devine un oțelar vestit, reușește și el să facă șarje rapide, despre el se scrie în ziare, este fotografiat în diferite poziții. Astfel este redată calea muncitorului sovietic către culmile măestriei! Și dealtfel tot atât de superficial, lipsit de convingere artistică este arătată și dezvoltarea oțelului Volodin care dela „muțenia“ lui ajunge să țină prelegeri foarte interesante.

În minunata sa poezie „Muncitorilor din Cursc“, Maiacovschi scria despre muncitori :

Cel venit
In proiecte
El —

Să pătrundă în pământ
Punând puncte
Este eroul zilei de astăzi!

și exclama, polemizând cu acei care nu vroiau sau nu știau să arate sufletul viu al omului muncii: „Și el visează, și el iubește“. De fapt, în romanul „industrial“ s'a păstrat poate mai mult decât în celelalte, felul naturalist de a povesti — acesta este și stilul cărții de care am vorbit mai sus, de O. Ziv, și al nuvelei „Furca de tors din bronz“ de E. Caterli și altele. Redarea *omului simplu* ca un om fără complicații, ca un om primitiv, vine în contradicție cu estetica realismului socialist.

Realismul socialist cere ca omul muncii să fie redat în toată măreția lui, ca patriot, inovator, ca om de stat!

În muncă se exprimă deosebit de net *caracterul colectivist* al activității creatoare a omului nostru. Uneori autorii descriu un colectiv de fabrică în așa fel, ca și cum înainte de eroii lor nimeni nu s'ar fi gândit nici la întrecere și nici la introducerea unor forme noi de muncă. În acești zeci de ani s'a acumulat un întreg tezaur de forme ale întrecerii socialiste în muncă. Scriitorul a văzut fenomene noi pentru el, le admiră. Dar muncitorii cresc timp de mai mulți ani într'un mediu de inovații unde munca se îmbină cu știința, într'un mediu unde fiecare zi este o treaptă de învățătură, în școala atitudinii socialiste față de producție. Și tot astfel cum Batmanov are școala activității de stat, de partid, tot astfel muncitorul nostru are *școala muncii socialiste*. Numeroși scriitori scriu despre ziua de astăzi fără să cunoască trecutul ei și deci neputând să aibă o vedere exactă asupra viitorului.

Lipsa cărții lui P. Șebunin „Stahanoviștii“, a lui A. Pantielev „Prima săptămână“ și a altora o constituie faptul că ele nu conțin *un mediu inovator*. Autorii prezintă pe muncitor, brigada, fără să arate plenitudinea și multilateralitatea legăturii lor cu colectivul fabricii și al atelierului. Astfel este redată în chip artificial acea unitate organică, care s'a realizat în viață.

Într'o serie de cărți consacrate muncii, activitatea de producție a muncitorilor este ruptă de *viața* lor, ca și cum un stahanovist nu ar avea casă, familie, copii, interese personale, ca și cum viața lui zilnică nu ar fi legată de muncă!

Munca liberă, creatoare, nu consumă forțele omului, ci ie îmbogățește, contribuie la creșterea lor multilaterală

Munca organizată, de un înalt nivel cultural, munca legată de știință își pune pecetea pe toată activitatea omului. Munca a devenit arma cea mai puternică în rezolvarea sarcinilor puse de partid în vederea educației comuniste, ea contribuie la educarea omului sovietic în spiritul de muncă în colectiv, întărește conștiința, devotamentul față de cauza comună. Noi vedem cum se contopesc în muncă interesul *personal* cu cel *obștesc*. Și acest rol nobil al muncii care ajută pe om să se ridice tot mai sus, să meargă mereu înainte, este izvorul unei mari frumuseți, pe care literatura sovietică a redat-o până acum încă în mod cu totul insuficient.

Când vorbim despre chipul eroului pozitiv, este natural să ne referim în primul rând la chipurile de bolșevici, organizatori ai luptei pentru comunism, conducători ai maselor populare. Importanța acestor chipuri constă în aceea că ele înfrunchează artistic principala *lege de dezvoltare a epocii noastre* — rolul de frunte al partidului comunist în întreaga luptă a poporului.

Nu este greu să vedem marele avânt al construirii noii societăți în țara noastră. Este mai greu de înțeles acea organizare măreață, acea unitate de voință, de năzuințe ideologice și de acțiuni practice care au devenit puterea principală și chezașia hotărâtoare a succesului.

Literatura realismului socialist, credincioasă adevărului vieții este chemată să arate prin eroi vii activitatea bolșevicilor, să înfățișeze partidul ca fiind inteligența, cinstea și conștiința epocii noastre. În lucrarea sa „Marxismul și problemele lingvisticii,” tovarășul Stalin a subliniat importanța *suprastructurilor politice* în viața societății. Statul sovietic sub conducerea partidului bolșevic este o suprastructură care îndrumază întreaga dezvoltare a societății noastre spre binele poporului, planifică și organizează această dezvoltare. Aceasta arată marea superioritate a societății socialiste față de societatea capitalistă, cu fluctuațiile sale arbitrare ale stihiei acaparării, cu asuprirea popoarelor, în numele intereselor egoiste ale exploataților.

Prin critica primei ediții a romanului „Tânăra gardă” de A. Fadeev, partidul a arătat scriitorilor că nu poți crea o imagine veridică a vieții societății noastre fără să arăți importanța rolului conducător al partidului. Se știe că aceasta era una din ideile principale și în articolul lui M. Bubennov, consacrat criticii lipsurilor romanului lui V. Cataev „Pentru puterea sovietică”.

Am întâmpinat cu bucurie noua ediție revăzută și complectată a romanului „Tânăra gardă”. Critica presei de partid a ajutat scriitorului să arate rolul organizației de partid conform adevărului vieții. Cartea lui A. Fadeev a devenit mai adâncă, mai amplă, raporturile între eroi au căpătat acea claritate, acea desăvârșire care le lipsea, claritatea obiectivului ideologic, organizarea luptei patrioților sovietici a apărut în toată claritatea ei.

Dar toate acestea nu trebuie să ne facă să uităm că prin critica romanului „Tânăra gardă” partidul a pus în fața literaților o *problemă artistică uriașă* care nu poate fi rezolvată decât prin eforturile comune ale tuturor scriitorilor sovietici.

Numai înfățișând partidul ca cea mai mare forță organizatorică, a cărei influență este atotcuprinzătoare, a cărei conducere și îndrumare constituie condiția succesului în toate domeniile, numai creând la un înalt nivel artistic chipuri luminoase de *oameni de partid*, vom respecta adevărul istoric, adevărul realității socialiste.

Rezolvarea acestei probleme cere o cunoaștere adâncă a vieții, o atitudine creatoare; șablonul și schematismul în rezolvarea acestor teme contrazic în mod radical bogăția și multilateralitatea raporturilor reale dintre partid și mase, raporturi existente în viață.

De aceea când într-o serie de opere secretarul organizației de partid devine un post care trebuie neapărat complectat, iar nu un om original, un purtător viu al unor idei mari, un om cu multă experiență în conducerea maselor — nu putem să nu vedem aci o încălcare a adevărului vieții.

În opere ca „Furca de tors din bronz” de E. Caterli, „Ceasul decisiv” de O. Ziv și într-o oarecare măsură „Înălțimea” de E. Vorobiov, în numeroase piese, funcțiunea de activist de partid există, dar nu există omul, nu există caracterul. Există opere în care activistul de partid este eroul principal, ca de pildă în „Secretarul biroului de partid” de N. Asanov. Dar el rămâne neconturat și activitatea

lui creatoare este reprezentată foarte vag. Noi nu avem încă un chip de activist de partid care să întruchipeze *conținutul și metodele* activității lui cu aceeași putere cu care sunt întruchipate conținutul și metodele de muncă ale inginerului, activistului pe tărâm economic, în chipul lui Batmanov de pildă.

Alți autori privesc pe activistul de partid cu mult respect, dar dela distanță. O lipsă foarte serioasă a unei serii de opere este faptul că tocmai oamenii care duc viața înainte, grăbesc dezvoltarea ei, în fond nu cresc ei înșiși, rămân pe loc, nu evoluează. Totuși nu există în viață un domeniu în care încordarea vieții, impetuozitatea dezvoltării ei să se simtă atât de ascuțit ca în activitatea organizațiilor de partid. Aici, în clocotul muncii pasionate, educative și organizatorice oamenii cresc, se dezvoltă, se îmbogățesc cu experiența activității de stat, mai repede ca oriunde.

În multe opere activistul de partid devine reprezentantul unei instanțe de control care condamnă sau aprobă; el însuși se îndepărtează de activitatea vie, organizatorică și rolul lui principal este de a aproba sau de a nu aproba faptele celorlalți. Sub acest aspect se prezintă într-o măsură oarecare și Macarov din „Crujiliha“ de V. Panova; Ozerov din romanul „Ceasul decisiv“ de O. Ziv mai mult asistă la acțiunile celorlalți decât acționează el însuși. Atunci când eroul activează, el face deseori ce nu trebuie și cum nu trebuie să facă. Locul real al activistului de partid în *viață*, raporturile concrete dintre el și oamenii sovietici sunt redată inexact și unilateral.

Activistul de partid răspunde pentru toate: pentru economie, cultură, școală, pentru munca organizațiilor de partid. Există activiști de partid care iau toate acestea direct asupra lor: ei obțin chereșteaua necesară pentru reparația școlii, tot ei distribuie piesele de rezervă pentru tractoare, dau ordine în locul directorului de bancă și a șefului secțiunii comerciale. Ei se transformă în administratori și economiști, pe când de fapt sarcina principală a activistului de partid este de a fi conducătorul masselor, de a *lucra cu oamenii*, de a-i organiza și educa, de a îndruma pe comuniști și de a influența prin aceștia toate domeniile vieții noastre. La noi este poetizat deseori activistul de partid care ia asupra sa funcțiuni *administrative* ce nu sunt de resortul lui, care face totul în locul tuturor, la care sună neîncetat telefonul, chiar atunci când este bolnav în pat, căruia i se adresează oricine cu orice problemă. Astfel, de exemplu, I. Capusto, autorul unei cărți pline de proșpețime, cu toate că nu prea adâncă „Un raion mijlociu“ —, nu înțelege suficient *creșterea spiritului nostru de organizare*, care nu numai admite, ci chiar cere ca fiecare activist administrativ sau economic să-și conducă singur sectorul încredințat, să răspundă pentru el, iar activistul de partid să aducă în toate domeniile atitudinea vie, pasionată, partinică și un mare simț al răspunderii față de popor. Creșterea cadrelor de partid constă cu deosebire tocmai în aceea ca fiecare activist să învețe să lucreze practic, perseverent, organizat, să îmbine ideologia înaltă și avântul cu seriozitatea bolșevică. Și tocmai această linie a creșterii, scriitorul nu poate să nu o reprezinte.

Critica s'a pronunțat, de exemplu, astfel: să admitem că în roman chipul secretarului de raion este sec, nereușit, dar acolo sunt comuniști de rând și în spatele lor se află deasemenea partidul. Într'adevăr, nu este just să reducem marea temă a partidului la problemă reprezentării unui activist de partid. Dar este important să subliniem că nu ne va satisface o întruchipare reușită a chipurilor unor comuniști izolați, trebuie ca partidul să apară ca o organizație, ca o *unitate de voință și de năzuințe*.

Tema partidului, problema felului în care trebuie creat un adevărat tip de bolșevic, organizator al masselor, ne aduce din nou la o problemă care nu poate să nu se pună scriitorului: problema caracterului raporturilor dintre oameni, a esenței noi a legăturilor sociale în societatea socialistă.

„Societatea sovietică — spunea pe bună dreptate A. S. Macarenco — din

punct de vedere al caracterului raporturilor dintre oameni, nu este numai superioară, ci și mai complexă și mai subtilă decât societatea veche... Mult mai importante decât înainte au devenit categoriile legăturilor, unității, solidarității, simpatiei, coordonării, a înțelegerii, a dependenței lăuntrice și multe altele, care, spre deosebire de imagini pot fi numite categorii de «imagini intermediare».

Folosindu-se de o comparație în domeniul creației muzicale, Macarenco spune că problemele melodiei și chiar ale armoniei nu ne pot satisface. „Trebuie să ne intereseze în mod deosebit problemele de orchestrare, de consonanță a diferitelor timbre, colorit, culori complexe ale colectivului.”

În problema legăturii, a coordonării personajilor, în problema noilor raporturi dintre caractere, A. S. Macarenco vedea o cerință fundamentală a esteticii socialiste.

Motivul unității și organizației, motivul unirii tuturor forțelor societății pe calea arătată de comuniști, acesta este într'adevăr leit-motivul literaturii sovietice.

În literatura noastră epică, eroică, literatura chipurilor mărețe și a caracterelor puternice, tema partidului care conduce și însuflețește pentru victorie întreaga societate, este și va rămâne una din temele cele mai importante, care atrage pe bună dreptate atenția scriitorilor.

Eroul literaturii sovietice este o fire activă, pasionată, hotărâtă. Acțiunea, lupta pentru un ideal constituie o nevoie lăuntrică pentru el. Una din tradițiile minunate ale literaturii noastre este că eroii sunt pătrunși de spirit combativ; ei nu se tem de dificultăți și piedici și luptă curajos împotriva lor. Desvoltarea chipului omului sovietic nu poate fi concepută fără luptă, fără ciocnire cu vechiul, fără conflict.

În unele din articolele apărute în ultimul timp, problema conflictului în literatura sovietică este tratată unilateral și limitat. Unii tovarăși cred că în condițiile victoriei depline a socialismului, ale afirmării unității morale și politice a societății sovietice, problema conflictului în literatură dispăre.

La noi nu sunt clase antagoniste, societatea sovietică a ajuns la o unitate pe care istoria omenirii nu a cunoscut-o încă. Dar oare aceasta înseamnă că la noi nu mai există motive de ciocniri puternice, conflicte ascuțite?

Da, la noi nu sunt clase antagonice, dar mai există încă elemente dușmănoase față de socialism și față de popor, elemente care fac parte din clasele zdrobite și împrăștiate și care găsesc sprijin și un mediu prielnic în încercuirea capitalistă. S'au găsit teoreticieni care și-au exprimat părerea că încercuirea capitalistă este o noțiune învechită. Fiindcă s'au lărgit granițele lumii progresiste, democratice, afirmau ei, putem să nu mai vorbim despre încercuirea capitalistă. Dar încercuirea capitalistă nu este o noțiune pur geografică. Mai există încă lumea capitalistă. Mai există încă o clică imperialistă plină de ură față de orânduirea socialistă.

Partidul nostru ne învață că : „Rămășițele concepțiilor burgheze rămân deci și vor rămâne încă în capetele oamenilor, deși capitalismul a fost lichidat în cadrul economiei. Trebuie să se țină totodată seamă de faptul că încercuirea capitalistă, împotriva căreia trebuie să ne păstrăm uscal praful de pușcă, se străduiește să învioreze și să susțină aceste rămășițe.”¹⁸⁾

Ar fi o nepăsare condamabilă de a nu vedea contradicțiile dintre lumea socialistă și lumea imperialistă, care urăște omenirea. Este inadmisibil să uităm că există forțe dușmănoase față de socialism, față de poporul nostru. Lupta democrației și a socialismului împotriva acestor forțe poate provoca ciocniri ascuțite, conflicte aspre. Aici nu există și nu pot exista nici un fel de idile. Conflictetele pro-

18) Cursul scurt de istorie a P.C. (b) al U.R.S.S., Ed. P.M.R., 1948, pag. 450.

vocate de lupta între două lumi pot fi rezolvate numai printr'o completă înfrângere a dușmanului care caută să se opună lumii noi, socialiste.

Mai există însă și un alt grup de conflicte — acestea sunt conflictele legate de legile de dezvoltare a societății sovietice. Acesta este conflictul dintre nou și vechi în cadrul raporturilor socialiste. În lumea socialistă progresul se realizează prin lupta noului cu vechiul, prin înlocuirea vechiului cu noul. În această luptă societatea apare ca un singur tot, care susține noul și-l ajută să învingă vechiul. Forma specială pentru a desvălui și rezolva contradicțiile în societatea noastră este *critica și autocritica* bazată pe unitatea adevărată a societății sovietice.

Marele rol al literaturii constă în aceea că ea este și o oglindă a societății noastre cu noile ei forme de rezolvare a contradicțiilor, și o armă puternică în lupta pentru rezolvarea acestor contradicții.

În socialism se modifică însăși *natura contradicțiilor*, care sunt motorul progresului social. Contradicția dintre nou și vechi în societate constă în faptul că există muncitori înaintați și muncitori care nu au ocupat încă poziții înaintate în lupta zilnică pentru socialism, dar care se situează sincer pe platforma orânduirii sovietice. Lupta dintre nou și vechi nu poate să împartă societatea noastră în două tabere opuse, ci se desfășoară pe baza unității morale și politice a societății sovietice. Aceasta este în prezent dispoziția forțelor vechiului și noului. Partidul, statul sovietic desvăluie, demască și rezolvă contradicțiile dintre nou și vechi, neîngân-duind ca vechiul să devină o frână în dezvoltarea societății.

Societatea noastră nu îngăduie oamenilor contaminaiți cu o mentalitate învechită să rămână pe poziții greșite, ci prin însuși mersul dezvoltării ei, îi atrage energic de partea noului. În aceste condiții, a desvălui contradicțiile dintre nou și vechi înseamnă a atrage în lupta activă pentru comunism forțe mereu noi. Și dacă lupta dintre nou și vechi a slăbit formațiile sociale anterioare socialismului, în societatea sovietică socialistă lupta dintre nou și vechi devine un izvor de consolidare a societății noastre.

Societatea sovietică merge mereu înainte, fără să cunoască crize sau perioade de stagnare. Dezvoltarea societății nu se face prin salturi, ci... „pe calea acumulării treptate și îndelungate a elementelor noi calități... pe calea dispariției treptate a elementelor calității vechi”.¹⁹⁾

Procesul de dezvoltare a tuturor laturilor vieții este o trăsătură minunată a progresului nostru socialist. Întreaga noastră societate este inovatoare și progresistă prin natura ei. De aici reiese clar ce izvor de frumusețe, ce tezaur de teme și chipuri este victoria a tot ce este nou, comunist, și înfrângerea a tot ce este vechi.

Este vorba de procese care cuprind milioane de oameni. Conflictele legate de aceste procese nu pot fi mărunte și lipsite de importanță. În rezolvarea lor pot fi ciocniri ascuțite și complexe între caractere, păreri și concepții despre viață. Faptul că aceste conflicte nu sunt antagoniste, nu înseamnă că sunt ușoare și superficiale, că pot fi rezolvate fără încordarea tuturor puterilor, aproape în mod automat. Nu, și aici lupta își are *logica* sa, *patosul* său. Pentru un scriitor care cunoaște viața, aici este material suficient pentru un studiu adânc, pentru generalizări largi.

O lipsă serioasă a multor opere constă în aceea că sunt lipsite de *logica conflictului*, de dialectica lui, că rezultatul la care ajunge colectivul în urma unei lupte îndelungate, după o serie de ciocniri ascuțite, după multe căutări, este stabil de fapt dela început, dar definitivarea lui se lungeste în mod artificial, în desfășurarea acțiunii. În acest caz lupta dintre nou și vechi încetează însă de a mai fi motorul dezvoltării. Atunci nu rămâne decât *aparența luptei*.

Exemplu este nuvela lui I. Filatov „Compania a doua” publicată în revista

19) I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, Ed. P.M.R. 1950, pag. 28.

„Znamia“. Eroul povestirii, un comunist, este trimis în calitate de organizator de partid într-o companie de proiectare unde se simte nevoia de a se întări influența partidului. La început, el se ciocnește de unele greutăți: nesociabilul comandant al unității nu poate să-i dea prea mult ajutor, fiind îndepărtat de subordonații lui, disciplina lasă de dorit. Dar este suficient ca organizatorul de partid să schieze odată cu comandantul, să stea de vorbă cu câțiva soldați — și deodată totul se schimbă foarte ușor.

În astfel de lucrări „contradicția“ este asemănătoare unui fruct prea copt, care deabia așteaptă ca cineva să-l scuture, ca să cadă la pământ. În viața reală aceste ciocniri nu se rezolvă nici pe departe atât de rapid.

În viața reală există și rămășițe ale trecutului, cum ar fi de exemplu o atitudine greșită față de critică, uitarea intereselor de stat, neînțelegerea importanței tehnicii noi, rămânerea în urmă față de problemele actuale, atitudini ale unui om considerat ieri un om înaintat. La noi se caută deseori o nouă schemă de conflict în loc de a reda conținutul lui viu, în loc de a găsi particularitățile sociale și psihologice ale fiecărui conflict, poezia unică a fiecărui episod al victoriei noului asupra vechiului.

Nu putem să nu vorbim despre acea teamă fățarnică de a arăta forțele negative, teamă care se manifestă uneori în literatura și în critica noastră. Criticii privesc cu teamă personagiile care în genere nu sunt negative, dar sunt purtătoare ale unor trăsături străine de societatea noastră. Ne lovim de neînțelegerea faptului că și fenomenele negative trebuiesc tipizate.

În realitatea noastră se găsesc oameni înapoiți, care uită interesele statului, există oameni falsi, neconștiințioși, care întruchipează tendințe străine de popor. Nu se poate să uităm că progresul cere demascarea și condamnarea acestor oameni.

Presă de partid numește aproape zilnic oameni criticați pentru atitudinea lor dușmănoasă față de stat, pentru birocratism, oameni încrezuți care vor să pară mai buni decât sunt. Principialitatea și curajul presei bolșevice trebuie să constituie un exemplu și pentru literați.

Când criticii estetizanți scriau articolele lor despre pasiune și luptă, substratul scrierilor lor îl constituia ideea că lupta legată de contradicțiile reale ale vieții noastre nu este într'adevăr ascuțită. Aceasta este cauza „galvanizării“, exagerării conflictelor născocite, ireale. Aceasta este și cauza incapacității de a înțelege adevăratele forțe care constituie mobilul dezvoltării eroilor în operele literaturii sovietice.

Problema conflictului nu poate fi simplificată. Conflictele vechi și noi, antagoniste și neantagoniste se pot împleti. Conflictul care începe printr-o ciocnire „în familie“ poate să se transforme sub influența puterilor lumii vechi într'un conflict antagonist. Dușmanul folosește în scopurile sale rămășițele trecutului, rămânerea în urmă, conservatorismul. Legile dialecticii ne învață că mișcarea are loc totdeauna prin dezvoltarea contradicțiilor; contradicții există și în societatea sovietică. Literatura sovietică arată *frumusețea noului*, care învinge în luptă toate rămășițele trecutului.

5

Arta sovietică, redând imagini din viață și chipuri de oameni, redând *adevărul vieții* se adresează atât sentimentelor cât și rațiunii omului, către tot ce este luminos și nobil în conștiința lui. În idealul omului sovietic, exprimat în artă, frumosul nu poate fi despărțit de ceea ce este adevărat, just, necesar poporului, noțiunile *estetice* sunt legate în mod natural și indisolubil cu cele *morale*.

„În creația într'adevăr populară, estetica — învățătura despre frumos — este întotdeauna legată de etică — învățătura despre bine“ — scria Gorchî.

Emoția estetică nu poate fi despărțită de influența ideilor înaintate, de sentimentul moral de care este pătrunsă opera. Cea mai înaltă frumusețe a omului este frumusețea raporturilor lui sociale, frumusețea atitudinii lui față de tovarășii săi care luptă pentru cauza comună, tovarășii săi în construirea comunismului. Estetica realismului socialist este legată indisolubil de *umanismul socialist*. Redând noile raporturi sociale, arătând cât de adânc au pătruns în viața și în raporturile dintre oameni principiile moralei noi, morala cea mai înaltă și mai omenească, operele literare devin un mijloc puternic de *formare, consolidare și dezvoltare* a acestei morale. Artă sovietică ne-a dat exemple de moralitate înaltă, nobilă, cu adevărat omenească.

Etica și estetica burgheză sunt bazate pe concepții individualiste. În artă sovietică ideea individualistă nu poate să devină izvorul unei inspirații artistice. Artă care în condițiile noastre ar exprima ideea conflictului dintre personalitate și societate, ar fi condamnată inevitabil la meschinărie și ar avea un caracter neartistic. Și, dimpotrivă, în unitatea dintre personalitate și societate, unitate bazată pe includerea personalității în marea luptă a societății sovietice, subordonarea ei față de marile scopuri comune, găsim izvorul unei frumusețe nemaiîntâlnite. Această unitate se manifestă prin muncă, prin activitatea socială, prin întreaga practică a oamenilor sovietici care transformă lumea.

Intr'un manifest ilegal, tovarășul Stalin scria că lupta face educația noastră... În afara luptei pentru idealurile comuniste nu există educație a oamenilor, nu există o morală progresistă care înalță pe om. Dar în afara acestei lupte nu există nici frumusețe: frumosul este un produs al luptei.

Artă sovietică a făcut mult pentru demascarea noțiunii vechi, individualiste, a frumosului, pentru afirmarea unor norme morale și estetice noi. Artă noastră a creat imagini puternice care demască reprezentările individualiste și arată cum aceste reprezentări duc la pierderea înfățișării omenești. Este suficient să ne amintim de chipurile lui Stahovici din „Tânăra gardă“, a lașului și egoistului Loznevoi din romanul „Mesteacănul alb“, devenit trădător, pentru a ne da seama mai exact de marea forță a literaturii noastre în demascarea forțelor lumii vechi. Tema învingerii concepțiilor vechi despre viață, a concepțiilor de proprietari și consumatori, a năzuințelor străme personale, este tema a numeroase opere de artă. În chipurile doctorului Suprugov la V. Panova, a șoferului Maximov la A. Râbacov, a inginerului Deriabin la E. Vorobiov, sunt demascate interesele egoiste, meschine. În „Malul însořit“ de V. Panova, „Din toată inima“ de E. Malțev, în piesa „Cale liberă“ de A. Surov, sunt arătate și criticate tendințele înguste, sectare, regionalismul care se ciocnesc cu interesele generale ale statului. Scriitorii arată frumusețea victoriei marilor principii, ale intereselor de stat. Nu există nicio îndoială că lupta împotriva concepțiilor vechi, individualiste, mic-burgheze va fi dusă și mai departe de scriitorii.

Înfățișând omul socialismului eliberat de concepțiile și ideile meschine, egoiste, și ieftine, concepții și idei care-l denaturează și îl înjosesc, artă noastră a spus un cuvânt nou în dezvoltarea artei mondiale.

Dar idealul nostru estetic este îndreptat nu numai împotriva concepției individualist-burgheze despre om.

În chipul omului sovietic nu-și au loc trăsăturile unei morale ascetice, de sacrificiu.

A opune moralei egoiste, individualiste — morala ascetică, înseamnă în mare măsură a face o opunere convențională. Nici una nici alta nu sunt caracteristice omului sovietic, cu conștiința lui organică consolidată în decursul zecilor de ani de putere sovietică, conștiința unității dintre personal și social. Ascetismul este un egoism întors pe dos; el este bazat pe aceeași interpretare hipertrofică intelectualistă a personalității, interpretare prin care personalitatea devine criteriul principal

în rezolvarea tuturor problemelor mondiale. Concepția formată în literatura burgheză despre problema sacrificiului este o concepție în întregime burgheză, individualistă. Aci personalitatea nu este privită în calitatea ei de participant la mișcarea generală, ci ruptă de lume și opusă acesteia. Sacrificiul nu se face *pentru o cauză* ci *pentru sine*, pentru a-și justifica conștiința, pentru „a suferi” în numele adevărului. Spiritul de sacrificiu era legat de egocentrismul individualist. Este natural că, pusă astfel, problema sacrificiului nu era considerată ca un moment al luptei, ci ca un mijloc de satisfacere a conștiinței datoriei împlinite, interpretată din punct de vedere individualist.

O astfel de atitudine față de persoana sa, față de lupta pentru cauza comună este bineînțeles străină omului sovietic. Acesta privește lucrurile simplu și natural, merge la luptă fără frică, cu o privire senină, și dacă este nevoit să se sacrifice, nu face aceasta pentru a înduioșa pe ceilalți, sau pentru a demonstra calitățile sale.

Trebuie să avem în vedere că încă în „Manifestul Comunist” socialismul utopic era numit *reaționar* pentru ascetismul și nivelarea lui grosolană. Comunismul își propune ca scop crearea unei societăți în care cele mai bune însușiri ale omului să fie dezvoltate cât mai complect. I. V. Stalin scria despre *amplerea vieții socialiste* ca scop al luptei noastre. Într’un articol de fond al ziarului „Brdzola”, I. V. Stalin scria cu 50 ani în urmă: „...numai *proletariatul revoluționar este chemat de istorie să elibereze omenirea și să dea lumii fericirea*”.²⁰⁾ Dogma morală care consideră ca un bine sărăcia omului, limitarea nevoilor lui, înăbușirea sentimentelor și năzuințelor lui, este străină și dușmănoasă ideologiei oamenilor sovietici. Numai socialismul dă posibilitatea unei dezvoltări complete și adevărate a personalității. Noi suntem pentru arta militantă și activă și împotriva artei idilice, nepăsătoare, adormitoare. Noi suntem împotriva idealului fals al unei „fericiri” meschine și nepăsătoare a oamenilor, care renunță la luptă. Dar tocmai din cauza aceasta noi suntem împotriva a tot ce stă în calea plenitudinii dragostei de viață, seninătății artei noastre optimiste care privește curajos și hotărît înainte. Tocmai concepția noastră despre lume este aceea care ne permite s’o vedem în culorile cele mai vii, pline de viață și mișcare.

Până nu de mult încă, tratând chipul unui revoluționar, unii scriitori considerau că este datoria lor să arate că interesele personale și cele obștești se contrazic.

Oamenii revoluției erau prezentați ca niște asceți care își înăbușe tendințele naturale, ale firii omenești.

La baza acestor reprezentări se află concepția ideologilor burghezi despre socialism, ca despre o orânduire socială care înăbușă personalitatea, o lipsește de viață, colorit și bogăție lăuntrică.

Una din manifestările cele mai instructive ale creșterii ideologice și artistice ale lui C. Fedin constă în faptul că, renunțând la concepțiile sale unilaterale și greșite de odinioară, el a știut să arate că revoluția dă luptătorilor săi nu un sentiment de mărginire spirituală, ci un sentiment de plenitudine, de multilateralitate a vieții. Nu putem să nu simțim aceasta și în „Primele bucurii” și în „O vară neobișnuită”. În aceste opere este redat chipul plin de viață și de farmec, armonios și hotărît, chipul bolșevicului. Chiril Izvecov stă cu câteva capete mai sus decât Curt din romanul „Orașe și ani”. Chiril, care își dă cu bucurie și însuflețire toate forțele cauzei Revoluției, este lipsit de orice urmă de ascetism. Faptul de a fi în slujba revoluției cere mult dela om, dar îi dă sufletului lui și mai multe. Fiecare erou se îmbogățește, crește în lupta înverșunată care constituie conținutul întregii sale vieți.

20) I. V. Stalin, *Opere*, vol. I., Ed. P.M.R., pag. 8.

Există scriitori care interpretează unilateral și deci inexact ideia că munca, cauza comună, constituie principalul în viața omului.

Într'o serie de opere minunate ale literaturii sovietice din anii trecuți am întâlnit personaje redade unilateral. Basov — cinstit, drept, îndrăgostit de meseria sa („Petrolierul Derbent“ de I. Crâmov) se caracterizează printr'o indiferență ciudată față de soarta sa. În „Oameni dintr'un ținut îndepărtat“ de A. Malășchin, comunistul Podoprigora consideră ca un merit „renunțarea la sine“, „o sărăcire eroică a vieții în numele victoriei“. Ne amintim de Șor („Și a fost ziua a doua“ de I. Ehrenburg) cu totala sa lipsă de viață personală — de Uvadiiev („Soti“ de L. Leonov), care știe ce sunt traversele și cărămizile, dar nu a înțeles ce este primăvara.

De curând am văzut piesa „Un flăcău din orașul nostru“ de C. Simonov, jucată de un colectiv de actori tineri. Un tânăr actor interpreta cu mult talent rolul lui Serghei Luconin, reda hotărârea lui, perseverența, atitudinea lui deschisă și curajoasă, umorul lui. Dar în ultimul act al spectacolului, artistul care-l juca pe Luconin la un moment dat încetează să mai corespundă imaginii pe care și-a făcut-o spectatorul despre el. Tanchiștii așteaptă ordinul pentru decorarea celor ce au participat la ultimele lupte. În ajunul unui atac hotărât, Luconin primește ordinul de atac și o ediție specială a gazetei de front. El transmite ordinul subordonaților. Guliașvili îi spune lui Luconin :

„ — Dragă, în acest număr e ordinul, sigur că este ordinul cu privire la eroi. Din brigada noastră ești tu. Sunt sigur. Uită-te.

„Serghei împătorește ziarul în două, apoi în patru, îl pune hotărât sub haina de piele, încheie nasturii.

„ — Am să-l citesc după luptă.

„ — Și pleci la luptă fără să știi: poate da, poate nu?“ — întreabă Guliașvili.

Serghei răspunde :

„ — Nu e nimic, voi fi mai îndârjit“.

Și Serghei explică astfel conduita sa :

„ — Tu te gândești la ultimul deal, iar eu la ultimul fascist.“

Toată această scenă este bazată pe o premiză falsă. Autorului i se pare că dorința de glorie înjosește pe erou. Scriitorul îl face pe erou să-și înnăbușe dorința de a citi paginile gazetei de front, crezând că astfel redă puritatea și superioritatea ideilor lui. Dorind să arate că Luconin a învins dorința de glorie, autorul piesei îi atribuie eroului indiferența față de faptul dacă Patria l-a decorat cu titlul de Erou al Uniunii Sovietice.

Dar aici este vorba despre o glorie acordată de către Patria Sovietică. Este vorba de *imbolduri* cu totul noi, care-l fac pe om să acționeze.

Pentru aceste tendințe despre care vorbim, este instructivă nuvela lui A. Bec „Profilul nou“, publicată în numărul 10 al revistei „Novâi Mir“ pe anul 1951. Eroul nuvelei, inginerul Șumeico, luptă pentru introducerea unei mărci noi, unui nou profil de oțel. În nuvelă este prezentată o perspectivă a construirii unei hidrocentrale, cu o desfășurare minunată a muncii și o cantitate colosală de tehnică. Această descriere tehnică este prezentată cu multă dragoste și interes, cu toate că, după câte spun specialiștii, nu este lipsită de greșeli. Ne pare rău că eroul principal ne este doar înfățișat pe acest fond, și nu participă activ la evenimente. Ne atrage atenția și faptul că scriitorul s'a ocupat prea puțin de viața spirituală a eroilor, de raporturile familiare ale lui Șumeico, de dragostea lui, de viața lui personală.

Aceasta este caracteristic pentru multe alte opere ale lui A. Bec. Când descrie pe muncitorul furnalist Curaco, când îi prezintă pe comandantul sovietic în lupta de pe șoseaua Volocolamscului sau descrie munca creatoare a inginerilor sovietici, el redă de obicei într'un mod inteligent și subtil, în cunoștință de cauză, activitatea profesională a eroilor săi. El redă cu talent dragostea lui Curaco pentru

noile metode de producție a oțelului, reprezintă exact cum se elaborează și se consolidează noile metode de luptă (romanul „Șoseaua Volocolamscului“). Dar caracterele lui sunt în mod destul de ciudat limitate de aceste interese profesionale. Eroii lui Bec nu manifestă largi preocupări de ordin ideologic; în jurul lor nu există o atmosferă sănătoasă. În atmosfera convențională, creată și diluată de scriitor — le vine probabil foarte greu să respire.

Este posibil că A. Bec, începându-și activitatea literară cu un sfert de secol în urmă, a vrut să opună concepția sa despre lume, concepției literaturii burgheze care hipertrofiază preocupările personale, cu meschinăria ei, cu neînțelegerea rolului pe care îl are munca pentru lumea spirituală, pentru întreaga dezvoltare a omului. Dar este nefiindoielnic că Bec a devenit unilateral și, de mai bine de două decenii, nu vrea sau nu poate să scape de aceasta. E trist.

Chipul eroului epocii noastre nu poate fi creat pe cale speculativă. Omul sovietic merită ca scriitorii să-l studieze atent, trăsătură cu trăsătură, însușire cu însușire, să-l reprezinte fără să-i sărăcească chipul, fără să estompeze coloritul viu al vieții.

Nenorocirea lui Bec constă, după cum se pare, în faptul că el nu construiește personajiiile sale conform cu adevărul vieții, conform cu trăsăturile adevărate ale omului din epoca socialismului, ci într'un fel speculativ. El duce o polemică cu literatura burgheză. Acolo unde literatura burgheză pune un plus, Bec pune în mod mecanic un minus și presupune că aceasta constituie noua calitate a literaturii.

Este foarte ușor să crezi chipuri luând trăsăturile unui om din lumea veche, și acolo unde scriitorii din trecut vedeau calități, să vezi neajunsuri. Dar oare acesta este adevărul vieții? Literatura din trecut nu cunoștea munca ca o temă de creație, deci, înseamnă aceasta oare că noi trebuie să reducem întreaga activitate a omului numai la muncă? Intr'adevăr, dacă vom examina „Oameni la volan“ de A. Râbăcov, „Stahanoviștii“ de P. Șebunin, „Stanița plutitoare“ de V. Zacrutchin, etc. etc., vom observa acea lipsă de siguranță, de precizie, cu care se descrie așa numita „viață personală“ a celor ce muncesc, viața familiară.

Literatura din trecut a poetizat în fel și chip ambiția — oare înseamnă aceasta că ambiția într'un sens nou, bun al cuvântului, este străină omului sovietic? Noi avem destule versuri și povestiri în care eroii sunt duși de sentimentul datoriei, nelegat de un stimulent atât de important în viața reală ca părerea tovarășilor, a colectivului, a societății, a oamenilor apropiați.

Schematismul și unilateralitatea în redarea eroilor duce la crearea unor tipuri șterse, sărace din punct de vedere spiritual, ceea ce împiedică o interpretare a vieții în toată plenitudinea ei. Invingerea esteticii ascetismului este una din caracteristicile principale ale realismului socialist.

Credem că rămășițele principale ale ascetismului sunt astăzi aceste reprezentări reduse, unilaterale, despre om. Noi suntem împotriva unor melodrame ieftine, împotriva unor istorioare sentimentale și familiare mic-bugheze, dar considerăm că toate laturile vieții omului sovietic au dreptul să fie reprezentate în artă. Bogăția spirituală, bogăția morală a omului sovietic se manifestă și în atitudinea lui față de tovarăși, de femeia iubită, de copii.

Nu putem decât să ne mirăm de atitudinea neîncredătoare pe care o au până astăzi unii tovarăși față de tema vieții personale, considerând că aceasta ar însemna o abatere de la teme sociale. Într'una din recenziile cărții lui E. Malțev, în loc de a i se arăta autorului lipsurile reale ale romanului, s'a spus:

„Cu ce nenorociri nu copleșește autorul pe Grunia: și plecarea lui Rodion, și venirea lui Soloveico, și furtuni groaznice cu ploi, și boala fiului ei adoptiv Pavlic. Dar cititorul sovietic nu poate fi atras de astfel de efecte. El poate fi impresionat numai de pagini pătrunse de adevărul vieții, cum este de pildă imaginea Gruniei care caută să salveze grăul de furtună. Astfel de scene care arată cum du-

reera personală trece pe al doilea plan în fața nenorocirilor obștești, redau mai complex caracterul Gruniei, confirmă victoria ei inevitabilă asupra lui Rodion“.

Pentru autorul acestor rânduri, A. Belic, plecarea lui Rodion, drama personală a eroinei, boala băiatului, toate acestea nu sunt decât „efecte“, incapabile să-l impresioneze pe om. Credem că în spatele acestui raționament se află teama fățarnică, ca nu cumva tema vieții personale, a vieții personajilor să ocupe locul principal în lucrare. Dar a judeca astfel înseamnă a nu înțelege că scriitorii sovietici privesc dintr'un punct de vedere nou așa numita temă personală! Elementul nou, socialist, este o plenitudine măreață a vieții, o bogăție a tuturor laturilor ei. Teoria, critica noastră literară trebuie să lupte și să apere această concepție atât de bogată și plină de vigoare despre viață. Dar ea nu reușește încă pe deplin să facă aceasta, uneori rămâne în urmă față de viață și de literatură. Este suficient să reamintim că la apariția piesei lui A. Surov „Zorile deasupra Moscovei“, critica și-a bazat comentariile pe conflictul de producție, adică pe acel conflict care nu este nici cel mai important, și nici cel mai viu în piesă, și de fapt nu a acordat atenție luptei împotriva concepțiilor limitate, ascetice despre viață, cu toate că dezvoltarea acestei teme constituie meritul principal al piesei. Gorchi refuza să vadă în suferință un izvor de frumusețe. „Suferința este o rușine a lumii, și trebuie s'o urfım ca s'o putem distruge“, exclama el. În suferință, în asuprirea ascetică a omului, în auto-biciuire, nu există și nu poate să existe nicio poezie, nicio frumusețe. În ea nu este nimic care să trezească emoții estetice, să înobileze pe om.

Gorchi remarcă în mod special că Lenin avea un sentiment deosebit de puternic, de neîmpăcată dușmănie față de nenorocirile oamenilor. Și Alexei Maximovici lupta cu pasiune împotriva preamăririi spiritului de sacrificiu, pe care unii scriitori îl considerau aproape ca fiind punctul culminant al spiritului revoluționar:

„Noi trebuie să-i înfățișăm pe acești oameni noi, al căror eroism nu constă în faptul că făcând eforturi uriașe, duc greutatea prea mari pentru puterile lor — pentru aceasta avem macarale — oameni al căror eroism nu constă în faptul că lucrează 14 ore fără întrerupere, căzând jos din cauza lipsei de somn — acum avem ziua de muncă de șapte ore — trebuie să arătăm oameni cu dragoste de viață, care își însușesc metodic și consecvent tehnica producției noi, care construiesc o viață bună, cu un sentiment adânc de răspundere în fața țării pentru munca lor“.

Și dacă și astăzi mai întâlnim descrierea unui om înaintat sovietic, veșnic surmenat, nebărbierit, care nu cunoaște viața personală, deseori acestea sunt rămașițe ale vechiului și de fapt o reprezentare reacționară, despre ascetismul societății socialiste.

Există o oarecare unilateralitate în caracteristica atitudinii omului sovietic față de datoria sa către societate. În procesul de îndeplinire a datoriei se subliniază tocmai momentul autosacrificării personalității, cu toate că, fără îndoială, nu se poate atinge un scop într'adevăr măreț fără să-ți încordezi forțele, fără să fii gata să te sacrifici.

Ar fi just dacă s'ar sublinia cu aceeași putere și satisfacția deosebit de puternică, fericirea pe care o simte omul care și-a făcut datoria în numele idealului său.

Pentru țara noastră este tipic că omul — constructor al comunismului — care a făurit multe lucruri importante, nu se simte victimă, ci dimpotrivă, crescând și perfecționându-se, împletindu-și creșterea personală cu o muncă rodnică în numele societății, el simte cum societatea îl face să devină pe zi ce trece mai valoros, mai bogat lăuntric. Dar este greșit a considera spiritul de sacrificiu drept criteriu determinant a tot ce este superior.

Omul sovietic în lupta sa pentru comunism este hotărît și perseverent până la capăt. Disprețul față de moarte este o calitate minunată a luptătorului, calitate care duce la victorie. Aceasta este una din manifestările unei ideologii înalte, ale urmării unui scop bine definit. Soldatul merge la luptă fiind gata de moarte. Dar

el merge la luptă *nu ca să moară, ci ca să învingă, să trăiască*. Frumusețea constă în lupta lui, în hotărîrea fermă de a merge pe calea eroismului până la capăt. Problema înfrângerii atât a individualismului cât și a ascetismului, a creerii unui chip integru și valoros de om sovietic, este din multe puncte de vedere problema puterii și a adâncimii efectului pe care îl are literatura.

A. A. Jdanov spunea :

*„Dacă un compozitor poate să facă să vibreze numai una sau câteva din coardele omenești, aceasta este puțin, fiindcă omul modern, mai ales omul nostru sovietic reprezintă un organism de percepere foarte complex.“*²¹⁾

Înfățișând omul sovietic unilateral și sărac, noi ne lipsim de puterea de a face să vibreze multe coarde ale sufletului omenesc.

6

Realismul socialist se opune artei decadente burgheze nu numai prin conținutul său ideologic, nu numai prin puritatea și claritatea morală, dar și *prin formă*. Decăderii formei în arta burgheză i se consacră deseori articole în reviste și ziare. Totuși caracterizarea acestei decăderi se reduce prea des la o expunere a unor exemple anecdotice din colecția monstruozițiilor formaliste. Informații comice despre eroii stupizi ai unor opere monstruoase sau despre monstruozițea liniilor unui tablou expus undeva pe Broadway au o oarecare importanță, dar nu trebuie să ne limităm la ele.

Decăderea formei se manifestă nu numai prin renunțarea la realism, claritate și plasticitate în realizare. În arta decadentă se găsesc destule opere care au o formă și un aspect exterior precis, cu toate că sunt reci și lipsite de viață. Este suficient să ne amintim de Briusov sau Zaițev din Rusia prerevoluționară. Artă decadentă poate să păstreze *aparența* realismului, aparența plasticității, și totuși va fi decadentă nu numai prin conținut ci și prin formă, fiindcă întruchipează renunțarea la *formele obiective ale artei*.

Acolo unde lipsește o imagine vastă și clară a lumii, unde nu există o reprezentare încheșată a realității, unde nu există o privire îndrăzneată îndreptată către viitor, acolo decăderea formei este inevitabilă, este inevitabilă *distrugerea* acelei integrități fără de care nu poate exista arta. Atunci apar imagini vagi, confuze, lipsite de conținut real. Chiar acele opere care au semnele exterioare ale realismului, la o examinare mai atentă se dovedesc a fi meschine, limitate, denaturează fenomenele esențiale ale realității. Caracterul omului este redat în așa fel, încât conținutul lui fundamental este neclar. În psihologia personajilor se subliniază trăsăturile de nehotărîre.

Descompunerea artei se manifestă înainte de toate prin faptul că aceasta nu are în centrul preocupărilor ei omul. Măreția artei sovietice se manifestă înainte de toate prin faptul că aceasta realizează succese mari în reprezentarea omului. Principiile reprezentării omului, caracteristice artei realismului socialist, permit să se obțină o adâncime colosală, claritate și dinamism în reprezentare.

Noi nu ne aflăm totdeauna la nivelul posibilităților realismului socialist. În arta sovietică nu există, nu poate exista înjosirea omului. Dar uneori scriitorul nu posedă măestria, pricepera de a arăta lumea spirituală a omului sovietic, de a reda toată complexitatea și bogăția raporturilor dintre oameni. În acest caz, apar personajii, a căror lume lăuntrică este ștearsă și lipsită de interes, iar acțiunile mărunte și puțin importante.

²¹⁾ Consfătuirea activiștilor muzicii sovietice la C. C. al P. C. (b), 1948, pag. 144 (ed. rusă).

Fără talent, fără măiestrie, nici un subiect actual și nici un material din viață nu pot să satisfacă cerințele mereu crescânde ale scriitorului sovietic.

Se întâmplă deseori că un scriitor care are un material vast și interesant cules din viață, nu are suficientă pricepere de a crea o imagine valoroasă a omului. Una din cauzele lipsurilor noastre în acest domeniu, o constituie faptul că studiem și folosim foarte puțin minunata experiență a literaturii clasice — a celei occidentale și mai ales a celei ruse. Literatura rusă veridică și apropiată de popor, se află într-o legătură mai *directă* și mai *apropiată* cu *omul* decât orice altă literatură din trecut. Marele umanism al literaturii ruse cerea să se acorde cea mai mare atenție omului, să se pătrundă viața lui spirituală; studiul omului nu era inspirat din curiozitatea rece a unor cercetări naturaliste, ci de credința în om, în capacitățile lui creatoare. Artă înaintată rusă, legată, fie și prin fire subtile de lupta de eliberare a poporului, nu se limita la lumea îngustă a stărilor spirituale, ci a creat imagini vaste ale vieții și o întreagă galerie de tipuri sociale care reflectau, deseori și imperfect, în forme istoricește limitate, principiile pozitive ale vieții populului. În perioada când centrul mișcării revoluționare mondiale s'a mutat în Rusia și Rusia a devenit patria leninismului, literatura rusă, în scrierile lui Gorchi, a dat chipuri nemuritoare de eroi populari, de revoluționari măreți, de oameni de partid.

De aici reiese clar importanța pe care o are pentru întreaga artă sovietică problema moștenirii clasice. *Caracterul inovator* al literaturii noastre nu numai că nu exclude, ci presupune folosirea completă și multilaterală a moștenirii trecutului. Lucrul acesta l-a reamintit I. V. Stalin care, în opera sa clasică despre problemele lingvisticii, a supus unei critici aspre atitudinea de ignoranță, nihilistă, față de moștenirea culturală.

Noi nu ne-am eliberat încă pe deplin de concepția primitivă, unilaterală a moștenirii. Uneori inovatorismul este interpretat nu ca o continuare a celor mai bune tradiții literare, ci ca o *rupere* de aceste tradiții.

Astfel, în lucrările despre Gorchi de B. Bursov, A. Volcov, B. Mihailovschi și E. Tager și alții, lucrări apărute de curând, se arată că Gorchi a introdus în literatură un puternic *element eroic*. Ei dovedesc că Gorchi a combătut concepțiile antieroice pe care i le impuneau Tolstoi, Cehov, Corolenco. La Tolstoi, Cehov, Corolenco găsim într'adevăr o atitudine potrivnică romantismului eroic al lui Gorchi. Dar acești scriitori au creat chipuri de o înaltă nobleță și puritate sufletească, dovedind că autorii respectivi sesizau elementul eroic în viața poporului și, într-o serie de opere, aceste chipuri erau purtătoarele lui. Atunci de ce să prezentăm unilateral pe marii scriitori din trecut? Oare nu este mai just să arătăm că, de exemplu Gorchi, dezvoltând principiul eroic al creației sale, a creat chipuri nemiintâlnite în istorie, care constituiau inovația din punct de vedere principial, dar în același timp se folosea și desvolta ceea ce era mai bun în opera lui Gogol, Tolstoi, Cehov și a altor clasici?

Același lucru trebuie spus și despre problema *noii calități artistice* a literaturii sovietice.

Noi vorbim deseori despre forma nouă, despre negarea vechilor canoane de creație, etc. Bineînțeles, pentru un conținut nou este necesară o formă nouă. În opera lui Gorchi, Maiacovschi, Fadeev, Pogodin, Corneiciuc și a multor alora se crează această formă nouă. Dar această formă nu se dezvoltă pe baza unei negări complete a formelor din trecut, ci pe baza folosirii a tot ce este progresist în experiența îndelungată a artei în decursul istoriei.

Caracterul inovator al artei realismului socialist nu înseamnă renunțarea la tradițiile progresiste, ci o *desvoltare* și o *îmbogățire* rodnică a acestora.

De aceea nu este justă acea atitudine unilaterală și negativă față de trecut, care se mai manifestă și până azi. Când A. Belic lupta pentru „noua formă“

literaturii sovietice, formă creată de el, în aceasta își găsea expresia ideea falsă și dăunătoare că faptul de a ne da seama de superioritatea istorică a concepției comuniste despre lume ne-ar obliga să renunțăm la tot ce s'a acumulat timp de secole.

Este greu să fim de acord cu unele teze din articolele „Despre estetica realismului socialist” de A. Upit, publicate în revista letonă „Carogs”. Andrei Upit este un minunat scriitor realist, care a creat imagini de neuit și veridice din viața poporului leton, un fecund critic și istoric literar. Dar aprecierea pe care o dă A. Upit romanului „O vară neobișnuită” de C. Fedin și mai ales concluziile de ordin principal pe care le trage din această apreciere, provoacă considerații care trebuie să fie exprimate în cadrul unei discuții tovarășești.

„Aparatul ideologic, psihologic și artistic al lui Fedin s'a dovedit incapabil de a înzestra ideile, psihicul, voința, sentimentele și dinamica nervoasă a fiecărui luptător în parte, cu perseverența pasionată, inspirată și înflăcărată a luptei proletarietului revoluționar. Oamenii din romanul lui Fedin nu au acea potență manifestă, crescândă, cristalizată care este necesară pentru crearea realismului socialist, care tinde ea însăși prin încordarea ei lăuntrică să se întruchipeze într-o formă individuală nuanțată, de exprimare a realismului socialist.”

Teza lui A. Upit este clară : metoda creatoare a lui Fedin este învechită și nu corespunde cerințelor realismului socialist.

„Această formă negativă este învechită, străină esenței realismului socialist, inadmisibilă în estetica realismului socialist, fiindcă nu mai corespunde cerințelor și psihicului cititorului sovietic”.

A. Upit trage următoarea concluzie :

„Una din primele sarcini ale esteticii realismului socialist este de a lichida prin luptă în stilul literar sovietic surogatele de compoziție rămase dela vechea estetică realistă, de a fundamenta teoretic și a formula genul nou de povestire”.

Este neîndoielnic că literatura sovietică creează un „nou gen de povestire” Legile de dezvoltare a realității noastre dau un *conținut nou* multor noțiuni literare din trecut. Noi interpretăm din multe puncte de vedere într'un fel nou problema dezvoltării caracterului, a subiectului, a compoziției. Critica și teoria literară trebuie să cerceteze mult mai serios și mai adânc aceste probleme. Fără îndoială că tendința de a rămâne la formele arhaice, de a repeta mecanic procedeele scriitorilor din trecut — toate acestea sunt străine adevăratei creații. Dar nu există nici un temei pentru a trage concluzii pripite despre faptul că forma narativă a clasicilor ruși este învechită și că trebuie să isprăvim cu „obiceiurile vechiului realism presovietic”.

A. A. Jdanov spune, adresându-se artiștilor muzicii sovietice că... „*inovația nu constituie un scop în sine: noul trebuie să fie mai bun decât vechiul, altfel nu are nici un sens*”²²)

El critica pe compozitorii care au hotărît să „întrecă” pe clasiци dispensându-se de a-i „ajunge din urmă” mai întâi. Ar însemna să ne autolăudăm cu naivitate dacă am socotit că am epuizat moștenirea clasicilor.

Trebuie să învățăm dela clasiци, în primul rând dela cei ruși, să luăm tot ce este mai bun dela ei, ceea ce poate să influențeze în mod creator creșterea literaturii sovietice. Este profund nejust să considerăm experiența literaturii clasice ca un principiu care frânează, care stingherește noul. Experiența artei realiste ruse și universale trebuie să fie studiată, pentru a îmbogăți arta sovietică și a contribui la rezolvarea sarcinii sale unice: crearea noului.

Dând la o parte tot ce este vechi, nu se poate crea nimic nou în artă. Prolet-

²²) Consfătuirea artiștilor muzicii sovietice la C.C. al P. C. (b), 1948, pag. 140 (ed. rusă).

cultiștii și RAPP-oviștii au căutat „să creeze noul“ în laboratoarele lor, rupte de viață. Nu au reușit însă, iar partidul a condamnat și practica lor stupidă și „teoriile“ lor vătămătoare.

Studierea literaturii clasice ne ajută să creăm o vastă imagine realistă a lumii, să redăm chipuri adânci, cuprinzătoare, pătrunse de logica vieții. O studiere încordată, creatoare a clasicilor, îndrumată de marile idei ale comunismului, însușirea moștenirii artistice a trecutului este una din cerințele fundamentale ale esteticii realismului socialist.

Și dacă trebuie să regretăm ceva, atunci trebuie să regretăm în primul rând faptul că nu stăpânim destul de bine această moștenire, nu știm să descoperim destul de bine comorile laboratoarelor de creație ale marilor maestri, că ne folosim prea puțin de comorile acestor laboratoare.

Pușchin, Gogol, Tolstoi, Cehov, — ce „pedagogi“ minunați au scriitorii sovietici și cât de mult ne pot da lecțiile lor!

În critica noastră nu s'a pus cu destulă seriozitate problema redării *lunii spirituale* a eroului. Să examinăm eroii literaturii clasice — cât de complexe sunt procesele intelectuale din conștiința lui Andrei Bolconschi, Pierre Bezuhov, Bazarov, Elena Stahova și a multor altor personaje din vechea literatură. Și prin ce adâncime și încordare se deosebește lumea spirituală a muncitorilor și intelectualilor lui Gorchii!

Literatura sovietică a dat numeroase exemple de pătrundere adâncă în lumea spirituală a omului nostru, dar critica nu generalizează destul de bine această experiență prețioasă.

În operele scriitorilor noștri chipurile personajilor sunt deseori superficiale și raporturile lor sunt caracterizate în mod superficial. Deseori scriitorul nu înțelege că particularitățile unui erou pot fi redade cel mai bine nu printr'o descriere lungă „din partea autorului“, ci printr'o ciocnire cu un alt personajiu.

La noi nu au fost prelucrate suficient minunatele idei ale lui Marx și Engels care apreciau literatura cu înalt conținut ideologic ce afirmă deschis tendința sa socială, dar care considerau că această tendință trebuie să reiasă din însăși dezvoltarea caracterelor operei și nu să fie introdusă din afară.

Lucrând la planul unui roman din epoca lui Nicolai I, Tolstoi a notat aceste idei despre chipul lui Perovschi: „Biografia lui va fi dură, grosolană însă numai în comparație cu unele caractere opuse, gingașe, subtile, ca de exemplu Jucovschi... dar mai ales — cu decembriștii — această figură proeminentă aruncă o umbră, (o nuanță) asupra lui Nicolai Pavlovici, era cea mai importantă figură, figură „a grands traits“, care exprimă îndeajuns acele timpuri...“ Tolstoi manifestă o extraordinară conștiințiozitate față de *corelațiile dintre caractere*. Perovschi, opus lui Jucovschi, umbrește chipul lui Nicolai și aceasta îi scoate în relief anumite trăsături, — iată o idee adâncă și înțeleaptă.

Noi observăm deseori cum un scriitor sovietic, schițând unele trăsături interesante de caracter, nu știe să le nuanțeze, să atragă atenția asupra lor, să le compare cu trăsăturile altor caractere. Dar în acest domeniu avem și succese. Cititorul romanului „Donbass“ observă că B. Gorbatov subliniază trăsăturile unor eroi, comparându-le prin contrast cu trăsăturile altora. Astfel multe calități ale lui Andrei ies la iveală în comparație cu trăsăturile de caracter ale lui Victor, iar trăsăturile lui Victor devin mai clare când alături de el se află Andrei. Dașa și Vera sunt firi opuse din multe puncte de vedere, și din această alăturare reies calitățile fiecăreia. Experimentatul miner Procopie Lesniac, reprezentantul vechii generații, purtător al spiritului de clasă, al înaltei răspunderi de stat îi este opus lui Ded care privește statul ca și cum ar fi un buzunar străin și stabilește în mină raporturi casnice, familiare.

Bineînțeles, opera de artă nu este o grădiniță de copii, iar scriitorul nu este îndrumătorul unor preșcolari, care încolonează copii — uneori „comparația prin contrast“ capătă și acest caracter. Desvăluirea a ceea ce este caracteristic omului cere o mare măiestrie. Caracterul se manifestă în acțiune; acționând, omul intră în anumite raporturi cu un mare număr de oameni și prin aceste legături active se arată și mai adânc multilateralitatea caracterului. Trebuie să știm să arătăm toată puterea, adâncimea ideilor și sentimentelor omului în acțiune. De sigur că aceste comparații între caractere pot fi inventate. Drept măsură scriitorul trebuie să ia adevărul vieții, fidelitatea față de realitate.

Un artist credincios adevărului vieții va ști să redea o viață adevărată și nu una convențională, așa cum fac uneori scriitorii noștri.

Omul este totdeauna un șuvoi de idei, sentimente, eforturi de voință, impulsuri emoționale și în același timp în acest șuvoi un adevărat artist va ști totdeauna să deosebească și să arate lucrul principal, hotărâtor.

Adâncna veridicitate, puterea de convingere, preciziunea expresiilor constituie o condiție a fidelității față de realitate.

În lucrarea sa „Ce este arta“, Tolstoi a caracterizat procedeele greșite prin care se crează o imitație a artei: *imprumutul* — folosirea unui șablon artistic; *imitarea* — fotografierea, copierea exactă a realității; *impresionarea* — efecte exterioare, captivante, subiectul confuz, interesul pe care îl prezintă informațiile comunicate printre altele.

Lupta pentru adevărul în artă cere îndepărtarea procedeelelor greșite: imitarea artei nu poate să ne dea nimic în afară de falsitate și o jignire a sentimentului estetic al omului.

Noi spunem deseori că realismul socialist presupune o varietate de genuri, o varietate de orientări în creație. Totuși noi nu am ajuns încă la dezvoltarea deplină a acestei varietăți. La noi mai există încă rămășițe ale împărțirii în grupuri, ale împărțirii scriitorilor în „apropiați“ și „depărtați“. Articolul lui V. Scerbina publicat în „Pravda“ despre studiul moștenirii lui Maiačovski, prin care critica aspru pe S. Tregub care, găsind la un grup de poeți „metode mai bune pentru formularea versului“ considera pe această bază mai puțin valoroși alți poeți talentați, — a subliniat că sectarismul îngust este dușmănos spiritului realismului socialist.

Realismul socialist presupune crearea unor opere de înaltă măiestrie, de o originalitate vie folosind metoda unică a realismului socialist. Realismul socialist presupune o diversitate de nuanțe creatoare, o dezvoltare multilaterală a individualității creatoare, el este bazat pe o reprezentare și o folosire complectă a posibilităților de creație ale slujitorilor artei și literaturii.

Criticii, redacțiile ziarelor nu luptă suficient pentru varietate în arta sovietică. Astfel, „nu a avut noroc“ genul povestirii; genul comediei, atât de necesar societății sovietice, nu a luat dezvoltarea necesară. Este rău și faptul că *problema genului* nu se pune în estetica sovietică. Avem nevoie de precizie, de o determinare anume a formei. Până astăzi unii cred că lipsa unei specii definite, „deosebirea față de speciile burgheze“ constituie o realizare, un succes. Uneori, criticii care caută să fundamenteze, să „justifice“ lipsurile artistice ale unui scriitor, recurg la astfel de concluzii. Astfel, sunt, de exemplu părerile criticului ucrainian A. Tripolschi cu privire la A. Corneiciuc.

„Artistul bolșevic a intervenit în mersul războiului ca un conducător de oști, pentru ca să ajute statului cu sfatul său dat la timp. Această calitate nouă în artă și nemaivăzută în istoria literaturii cere deci și procedee artistice noi, deosebite calități. Această piesă nu este bazată pe situații, pe caractere, pe acțiune încordată. Vecchile măsuri sunt prea înguste pentru ea. Marele conținut, plin de importanță de stat și forță deosebită de transformare a societății, ambele proprii piesei, nu încap

în patul lui Procust al vechilor măsuri dramatice. Aceasta nu este o cronică istorică, nu este o scenă din viața armatei operative, nu este o dramă povestită. „Frontul“ este o dramă bazată pe evenimente, este o condensare artistică a tendințelor fundamentale, — pozitive și negative — dintr'o perioadă de timp extrem de scurtă. Dramaturgul nu are timp să urmărească nuanțele de caracter ale personajilor, nu are timp să elaboreze în amănunte de filigran punerile în scenă, să desfășoare o intrigă iscusită, să descrie scrupulos toate amănunțele. Forța dramatică a piesei o constituie găsierea curajoasă a verigii principale în dezvoltarea vieții, veriga de care va trage poporul ca să tragă tot lanțul în direcția dorită“.

Servilismul acestor „comentarii“ este limpede, dar răul principal nu este acesta ci atitudinea nepăsătoare, nihilistă față de problemele situațiilor, caracterelor și altor „unități de măsură dramatice vechi“, mai pe scurt, față de problemele măstrii literare. Trebuie să spunem că „Frontul“ nu justifică aceste concluzii — această piesă are multe lipsuri, dar autorul a căutat să creeze caractere, să le lege printr'o acțiune unică; el nu-și propunea ca poporul să apuce lanțul acțiunii și să tragă piesa în „direcția dorită“, el năzuia să-și facă personal, în mod cinstit, treaba sa de scriitor. A. Tripolschi l-a „lăudat“ atât pe Corneiciuc, încât l-a scos dincolo de granițele literaturii.

Viața noastră sovietică este bogată, variată și puternică. În fiecare zi apar fenomene noi, probleme noi, eroi noi. Noi înțelegem „lăcomia“ scriitorului care vrea să „cuprindă“ toată această bogăție în paginile cărții sale. Dar tocmai fiindcă viața este bogată, sunt atât de necesare preciziunea și organizarea formei, o succesiune strictă a acțiunii, o selectare și o tipizare a trăsăturilor caracterelor.

Confuzia, lipsa de organizare a materialului, o acțiune abia schițată, o compoziție stearsă, caractere întâmplătoare și slab conturate nu pot fi recunoscute ca o calitate a operei. Deseori, sub discuțiile despre lupta împotriva „canoanelor artei burgheze“ se ascunde lipsa de experiență a scriitorului față de sine însuși, lipsa perseverenței și consecvenței în munca lui asupra formei. Având o atitudine negativă față de canoanele greșite ale artei burgheze, arta realismului socialist cere claritate, o structură bine încheată a operei, unitate, fineță și armonie.

Forma artei sovietice trebuie să exprime bogăția nemaiîntâlnită a conținutului ei, trebuie să corespundă frumuseței mereu crescânde a realității sovietice.

La aceasta trebuie să contribuie *limba literară!* În epoca construirii comunismului în țara noastră, dezvoltarea limbii trebuie să se bazeze pe folosirea tuturor bogățiilor ei, a tuturor comorilor limbii populare. Literatura realismului socialist trebuie să constituie un pas înainte în dezvoltarea artistică a omenirii și în domeniul cuvântului. Grijă pentru claritatea sensului, pentru preciziunea și expresivitatea limbii, pentru ca limba să fie și mai mult pe înțelesul tuturor, frumoasă și nuanțată, grijă față de bogăția fondului de cuvinte, trebuie să constituie o lege pentru scriitorii sovietici. Frumusețea vieții noastre, frumusețea fizionomiei omului sovietic nu pot fi exprimate prin cuvinte șterse, incolore. Folosirea complexă și largă a tezaurului limbii întregului popor deschide în fața scriitorilor noștri perspective uriașe pentru dezvoltarea și îmbogățirea literaturii.

Partidul a trasat artei marea sarcină a creerii *clasicismului sovietic*. Succesele artei realismului socialist sunt succesele societății noastre, succesele mari ale noii ideologii socialiste, care cuprinde sub influența sa mase de milioane de oameni pe tot globul pământesc. Putem să vorbim și astăzi despre o serie de opere ale literaturii sovietice ca despre opere clasice. Afară de operele lui Gorchii, Maiacovschi, afară de capodopere ca „Petru I“ de A. Tolstoi, „Torrentul de fier“ de A. Serafimovici, putem considera ca făcând parte din clasicismul sovietic „Pe Donul liniștit“ și „Pământ destelenit“ de M. Șolohov, „Infrângere“ de A. Fadeev și alte opere. Crearea clasicismului sovietic nu este o sarcină abstractă și îndepărtată într'un viitor ceșos. Este o sarcină pe care o îndeplinește arta sovietică astăzi, la intrarea

ei în comunism,acea orânduire socială în care, după cum ne învață I. V. Stalin, știința și arta se vor bucura de condițiuni destul de favorabile pentru a atinge o înflorire deplină.

Iată de ce trebuie să ne dăm bine seama ce anume ridică opera de artă la acea înălțime la care poate fi considerată ca o operă clasică. Clasicismul înseamnă în primul rând o artă cu un mare conținut al vieții, reprezentând procesele fundamentale ale dezvoltării istorice. Este arta în care adâncimea redării lumii spirituale a oamenilor și a activității lor practice se îmbină cu amploarea ideilor, cu amploarea acțiunilor, cu priceperea de a fixa nu ceea ce este mărunț și întâmplător, ci viața poporului în evoluția ei. Aceasta este arta formei clare și lipsite de opacitate, care întruchipează un conținut bogat. Astăzi lumea burgheză nu mai este capabilă de a da naștere unei arte superioare, de a inspira crearea unor opere epice. Artă socialistă este arta orânduirii care merge înainte, care învinge. În fața ei se deschid perspective de nebănuit.

Artă realismului socialist întruchipează superioritatea istorică a orânduirii socialiste față de orânduirea burgheză. Negând bazele artei decadente, deșarte, ea întinde mâna artei clasice a trecutului. Ea învață dela metodele trecutului, dar nu învață pentru a imita ci pentru ca, participând sub conducerea Partidului lui Lenin și Stalin în lupta pentru comunism, să creeze imagini clasice ale prezentului, imagini clasice ale epocii marelui lupte pentru fericirea omenirii.

Din „Novai Mir,” Nr. 4, 1952.

EUGEN CAMPUS

CEI CUTEZĂTORI ȘI NEINFRÂNȚI

Pe pământul patriei noastre — stropit până nu demult cu sângele muncitorilor ce cutezau să lupte pentru desființarea exploataării, stropit cu sângele țăranilor săraci ce se răsculau împotriva stăpânirii jecmănitore atunci când cuțitul le ajunsese la os — pe acest pământ, încep să se pârguiască astăzi roadele bogate ale unei vieți libere. Mândru de cuceririle revoluționare ale clasei muncitoare, poporul întreg a participat cu entuziasm la desbateră și definitivarea Proiectului noii Constituții, ale cărei paragrafe concise însuimează și concretizează legal recolta minunată a vieții libere pe care poporul și-a făurit-o. Viața aceasta a fost cucerită prin luptă. Prin luptă, o apărăm, o dezvoltăm neîncetat, construim socialismul înfrângând rezistența înverșunată a dușmanilor. Mergem cu pași hotărâți pe drumul deschis de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, pe drumul glorios al Uniunii Sovietice, Patria Socialismului, eliberatoarea noastră.

Pe uriașul teritoriu ce se întinde dela Prut și până la Oceanul Pacific, dela pământurile înșorite ale Crimeei și până la țămurile Oceanului Înghetăt de Nord, popoarele sovietice care au terminat victorioase bătălia pentru construirea socialismului și au înfrânt atacul cotropitorilor hitleriști, au pornit la făurirea comunismului. Vremurile de cruntă exploatare ale autocrației țariste sunt acum o amintire a unui trecut de mult și definitiv dispărut. Din memoria noastră amintirea aceluia trecut nu trebuie însă să dispară cu totul. Evocându-l astăzi, privindu-l „dela înălți-

mea realizărilor prezentului, dela înălțimea țărilor mărețe ale viitorului“ — cum spunea Maxim Gorchi, — oamenii vremurilor noastre învață să înțeleagă și să urască mai adânc tot ce reprezintă acel trecut de asuprire, învață să înțeleagă și să aprecieze mai deplin frumusețea prezentului, precum și forța de neînving și înaltele calități ale poporului, prin a cărui luptă fără preget a fost cucerită victoria prezentului.

Folosind metoda realismului socialist, Feodor Gladcov a izbutit să facă tocmai acest lucru: să înfățișeze trecutul din perspectiva realizărilor mărețe ale prezentului. Deaceea povestirea lui, deși zugrăvește în culori impresionante toată hidoșenia exploataării din trecut, nu e o carte deprimantă, tristă.

În prefața la „Poveste despre copilărie“, primul volum al trilogiei sale cu caracter autobiografic, Gladcov povestește o discuție pe care a avut-o, mai demult, cu întemeietorul realismului socialist. Gorchi insista ca Gladcov să-și valorifice neapărat amintirile din copilărie și-l sfătuia astfel:

„Mulți au scris despre poporul nostru dela țară. Scriitori cu diferite concepții mai ales, plâsmuiau țăranul după chipul și asemănarea lui dumnezeu, înșășișându-l ca pe un mucenic umil și supus, sau invers, făcând din el un sălbatic, o bestie.

Adevărul este că țăranul nostru e un om simplu, deștept, capabil, cu multă dragoste de muncă și suflet rebel. Iubitor de libertate, plin de viață, activ, conștient de

valoarea lui. Deci, scrie, scrie așa cum îl cunoști și cum îl simți, fiindcă sunt sigur că îl cunoști și că mai ales îl simți. Nu uita că mai însemnat decât toate e să arăți prin ce este el măreț și ce poartă din străbuni în sufletul său. Nu încerca să închizi ochii nici asupra părților lui negative și mai puțin plăcute, care au fost multe și inevitabile în trecut. Subliniază însă părțile pozitive, care-i confirmă inteligența și înfățișează-le sub o lumină vie. Sunt sigur că vei scrie o carte bună.

Gladcov avea însă îndoieli:

— „O carte bună, nu știu, dar o carte dureroasă, sunt sigur, Alexei Maximovici... am răspuns eu gândindu-mă la tot ce ar fi urmat să scriu.“

Temerile lui Gladcov s'au dovedit nejustificate. Nici „Poveste despre copilărie“, nici „Volnița“ — cele două părți apărute până acum din proiectata trilogie — nu sunt lucrări „dureroase“, deprimante. Dece? Pentrucă, dela un capăt până la altul, cărțile acestea sunt străbătute de o nețărmurită dragoste pentru om, de încredere în forțele și înaltele sale calități morale.

Mergând pe făgașul marelui său înaintaș Gorchi, care la rândul-i ridicase pe o nouă treaptă tradițiile umaniste caracteristice literaturii ruse, Feodor Gladcov a pus în centrul operei sale omul, a făcut din opera sa un imn de slavă închinat celor mai de preț valori umane.

Prin gura unuia dintre eroii săi din „Prima lovitură“, lucrare distinsă cu Premiul Stalin, în care este înfățișată lupta poporului francez împotriva ocupanților americani, scriitorul francez André Stil spunea: „libertatea este ceea ce cutezi să faci, ceea ce poți cuceri prin luptă împotriva regimului de asuprire“. Intr'adevăr, așa se petrec lucrurile într'un regim bazat pe exploatare. Cele mai elementare drepturi ale omului sunt negate, zădărnice.

Numai cei care îndrăznesc să se opună asupritorilor, numai acei care au curajul să înfrângă „legile“ croite pe măsura intereselor acestor asupritori, numai aceia își pot cuceri o fărâamă de libertate, numai aceia își păstrează demnitatea de oameni.

Tocmai acești oameni cutezători și neînfrânți stau în centrul lucrării lui Glad-

cov. Intreaga lui carte este o pledoarie pașionată pentru o atitudine de dărzenie, de neînduplecată înfruntare a greutăților și primejdțiilor, a samavolniciei puternicilor zilei. Ea constituie un răspuns drastic, o convingătoare desmințire a tezei dușmănoase, reacționare, conform căreia „specifical slav“, trăsătura caracteristică și cea mai de preț a omului rus o constituia „smerenia“, nonviolența, acceptarea resemnată a oricărei suferințe și umiliri.

Impotriva acestei afirmații calomnioase milita Maxim Gorchi prin operele sale, dar și prin articole teoretice...

Preluând tradiția aceasta gorchiană, F. Gladcov crează o bogată galerie de eroi minunați, care întrunesc cele mai înalte însușiri ale omului în genere, și ale poporului rus în deosebi: combativitatea, dărzenia și apărarea drepturilor și demnității omului, curajul neînfricat în lupta neînduplecată împotriva asupririi.

În „Poveste despre copilărie“ întâlnim oameni ca Volodimirăci, bătrânul croitor a cărui sosire în sat însemna o sărbătoare, căci deschidea țărănilor zări de lumină, îndemnându-i — prin faptele și vorbele sale inimoase — să nu renunțe la nădejdea unei vieți mai bune, să nu se resemneze, să nu se supună legilor și tradițiilor apăsătoare: „Noi înșine — spune el — ne-am împotmolit în legile și obiceiurile noastre. Ne-am șerecat sufletul cu cătușe. Iar cătușele sunt moartea sufletului. Țineți mințile, nu uitați ce vă spune moșul. Rupeți toate lanțurile; fugiți de întuneric și nu lăsați sufletul să moară.“

În noul volum al trilogiei, „Volnița“ — volum distins cu Premiul Stalin — oamenii de tipul lui Volodimirăci sunt numeroși și ocupă primul plan.

Și este normal să fie așa, căci „Volnița“ reprezintă o nouă etapă în dezvoltarea eroului povestirii, și totodată o nouă etapă în dezvoltarea premizelor puse în volumul anterior. Istorisind mai departe viața copilului Fedia, scriitorul arată nu numai cum acesta crește în ani, ci cum el ia contact cu o altă lume, mai largă și mai cuprinzătoare. Nu numai orizontul lui Fedia se lărgiște, ci orizontul întregii povestiri. Dela cercul îngust al satului patriarhal, în care se desfășura primul volum al trilogiei, tre-

cem acum la spațiul larg al țării întregi, facem cunoștință cu viața din orașul Astrahan și cu munca la pescăriile de pe țărmul Mării Caspice. Semnificativă pentru această bruscă și cuprinzătoare lărgire a orizontului este minunata scenă în care ne este înfățișată Volga. Drumul pe Volga al familiei lui Fedia are un sens adânc, care depășește întâmplarea concretă. Prin felul în care prezintă aceste scene, prin patosul care însuflește descrierea uriașului fluviu care străbate și unește întinsele plaiuri ale patriei, scriitorul sugerează cu putere ideea integrării în viața țării întregi.

Silită să părăsească satul natal ca atâtea alte familii fărănești în perioada aceasta de destrămare a vieții patriarhale ce a urmat reformei agrare, familia lui Fedia intră într-o altă lume. Exploatarea nu e aci mai puțin cruntă. Dimpotrivă... Dar orizontul e mai larg, nu mai există acea atmosferă înăbușitoare de chilie îngustă, nu mai există la tot pasul nenumăratele opreliști și bariere care închideau ca într'un țarc viața în satul patriarhal. Și, lucru esențial: lupta împotriva exploatării e mai puternică, numărul și forța luptătorilor pentru o viață mai bună este mai mare.

Trecerea aceasta într-o altă lume, cu aer mai proaspăt, mai liber pentru că e impregnat de ozonul altitudinii curajoase de luptă, este redată de autor prin fapte concrete, deosebit de grăitoare. Marile probleme sunt înfățișate de el în mod plastic, prin urmărirea felului cum acestea se reflectă în viața oamenilor, în transformarea caracterului lor. Semnificative din acest punct de vedere sunt nu numai schimbările care se petrec cu Fedia, dar și cu toate celelalte personaje care trec din primul în al doilea volum. Și schimbările acestea în caracterul personajilor sunt notate de autor cu multă măiestrie prin relevarea plină de finețe a modificării atitudinii lor, prin felul nou de a se comporta în împrejurări concrete. Tăcut, întunecat și brutal în timpul cât trăise în casa bunicului, tatăl devine acum, pe șlep, un alt om. E mai vorbăreț, mai deschis, se poartă cu totul altfel cu nevastă-sa, e mai drăgăstos și cu copilul:

„Intreaga lui purtare era atât de nouă și de neașteptată pentru mine, încât la în-

ceput mă ului întru totul și mă pomeneam privindu-l cu teamă și cu neîncredere, ca pe un necunoscut. Observându-mi uimirea, răsese stingherit:

— Ce te uiți, puiule, ca o cucuvaie? Doar acum nu mai suntem acasă, trăim cum ne taie capul, numai pentru noi.” Mama, care în trecut era apatică și tristă (despre ea știm mai mult cum se închide în sine, cum tăcea) — se schimbă așa de mult, încât chipul ei capătă o altă înfățișare: *„Chipul mamei luase o înfățișare cu totul feciorelnică și din ochii ei nu pieri multă vreme licărirea unei bucurii amestecată cu nedumerire.”*

La aceste schimbări, sufletul proaspăt al lui Fedia este deosebit de sensibil. Transmițându-le cititorului prin intermediul acestuia, scriitorul le face și mai sensibile, și mai emoționante. Plină de patos este frământarea tânărului Fedia în pragul acestei lumi noi:

„Toate acestea — și întinderea azurie a fluviului, și cerul, și depărtările, și vaporul — păreau imense, de recuprins, pline de aer și de încordată mișcare. Era o lume nouă despre care n'am cîșit în niciun basm și despre care n'am auzit-o vorbind nici pe bunica Natalia, nici pe Volodimirăci. În povestirile lor, tot ce era nouitate, bunăoară drumurile mari sau satele, nu se deosebeau cu nimic de satul nostru și nici de drumul mare pe care am pornit noi cu căruța când veneam la Saratov. Și oamenii de acolo erau la fel ca și oamenii noștri, ca și cei de la Cernacca. Dar aici, viața țâșnește într'o furtunoasă libertate, avântându-se năcalnic undeva, într'o necunoscută depărtare.”

Dar în această lume exploatarea, deși se prezintă sub alte aspecte, este încă mai cruntă decât în lumea satului. Fedia se va pătrunde tot mai adânc de acest adevăr, pe măsură ce va cunoaște mai îndea-proape noul mediu în care este silit să trăiască. Băiețandru lă contact întâi cu orașul Astrahan, unde tatăl său se angajează ca birjar la o rudă, Pavel Ivanăci. Acesta îl primește așa zicând „din milă“, dar îl exploatează fără nici o milă, profitând de faptul că, proaspăt sosit în oraș, omul e mai încrezător și se lasă mai ușor jecmănit. Mai târziu, Fedia cunoaște viața

înfricoșătoare dela cherhanaua din Jilaia. Cosa pe țărmul Mării Caspice: ajunge aci împreună cu mama sa, care a fost nevoită să accepte robia contractului neomenos impus de vătășița Vasilisa, lucrătoarelor cărorora le făcea „favoarea“ de a le angaja pe durata sezonului de pescuit.

Urmând drumul vieții lui Fedia, scriitorul urmărește de fapt înfățișarea unui tablou amplu și adânc veridic al Rusiei ultimelor decenii ale secolului 19. El izbuteste să scoată puternic în relief trăsăturile esențiale ale acestei epoci zbuciumate: pe de o parte cutremurătoarea mizerie și întunericul la care erau condamnate masele muncitoare în acel regim în care atotputernicia capitalului se contopea cu exploatarea feudală și cu despotismul țarismului; iar pe de altă parte, lupta tot mai îndârjită a poporului împotriva asuprii, luptă care ia forme din ce în ce mai organizate, căci conducerea ei o preia proletariatul, care, în această perioadă, începe să devină o forță din ce în ce mai puternică și mai conștientă de menirea ei istorică.

Asistăm în lucrarea lui Gladcov la un fenomen deosebit de caracteristic acestei epoci: mase din ce în ce mai numeroase de țărani evadează din țărcul satului patriarhal, pentrucă nu-și mai pot agonisi acolo cele necesare traiului și pentrucă încep să resimtă tot mai puternic apăsarea zidurilor de închisoare ale rânduelii patriarhale și feudale. Acești țărani îngroașă numărul proletarilor, îngroașă rândurile imensei armate de oameni care astăzi sunt gata să-și vândă pe preț derizoriu puterea de muncă, spre satisfacția exploatareitorilor, dar care mâine vor învăța să-și simtă puterea și vor participa activ la zguduirea din temelii a lumii îmbuibăților.

Legarea tuturor episoadelor acestui cuprinzător tablou al deceniilor dela sfârșitul secolului 19, de peripețiile familiei lui Fedia, îngăduie scriitorului să prezinte din plin acest proces istoric. Soarta familiei acestuia — și în special soarta lui Fedia și a mamei sale — este tipică pentru drumul pe care au mers milioane de oameni din Rusia în epoca aceasta. Prin ea — și prin atâtea alte, nesfârșit de bogate și variate aspecte, fapte sau destine omenești

ce se cristalizează firesc în jurul ei — Gladcov înfățișează însuși drumul poporului rus: suferința și lupta sa; clarificarea treptată a țărilor și metodelor de luptă ca rezultat al influenței mișcării muncitorești; creșterea avântului revoluționar, pregătirea și coacerea acestor condiții care au dus cu necesitate la Marea Revoluție Socialistă.

În „Volnița“, tabloul suferințelor îndurate de masele muncitoare este într-adevăr zguduitor.

Încă la Astrahan, Fedia descoperă câteva din aspectele și consecințele exploatareii capitaliste. Cunoaște perechea de „smeriți“ exploatareii: cuvioasele sale rubedenii, care jecmăneau cucernic pe tatăl său, așa cum jecmăniseră și pe alți muncitori ce se angajaseră în slujba lor. Hapsâni și sgârșiți, soții își împărțiseră atribuțiile: Pavel Ivanov jupuia zece piei de pe om, iar nevastă-sa Ofimia se prefăcea a nu ști nimic și nu contenea să invoce numele lui Dumnezeu. Fosta slugă, Evsei, pe care nu numai că nu-l plățiseră dar îl scosese și dator, se izbea ca de un zid de băta lui Pavel Ivanov și de vorbele mieroase ale Ofimiei: Neputându-se răfui altfel cu acești hrăpăreți, Evsei le amintea că „băta are două capete“ și striga din uliță, cu glas răzbunător:

— „Tălhari! Lipitori! Ea se roagă lui Dumnezeu, iar el face tovărășie cu dracii. Jereboc! Nu uita că tu l-ai îmbătat pe pescarul acela din artel și apoi l-ai jefuit... Știi bine că el s'a spânzurat din pricina ta! N'ai să scapi de moartea pe care o meriți, Jereboc!

Ofimia își făcea semnul larg al crucii și pleca în odaie.“

Dar tot aci, în acest centru al negoțului cu pește, unde patronii își desfac marfa și cumpără brațe de muncă, află Fedia primele lucruri cu privire la exploatarea muncitorilor dela cherhanale. Îngândurat și îngrijorat, tipograful Trișa povestește: „Acum, la oficiul de plasare și pe lângă birourile de pescării s'au adunat îngrozitor de mulți oameni. După câte-mi amintesc, niciodată n'a fost la Astrahan atâta lume. Fiecare vapor aruncă pe mal alte sute și sute de familii. Și numai țărani. Fug loși din satele lor. Pescarii și vătăși noștri își freacă mâinile de bucurie — oamenii se

tocnesc pe un preț de nimic, și nici chiar munca grea ca de ocnă nu-i sperie. Dar câtă lume nu rămâne fără lucru! Stau ca țiștii, în șatre și în sdrênțele lor, pe unde apucă: pe mal, pe ulițe și pe mândane. Bolnavi câți poștești. Mă tem să nu dea și holera în ei. Pe aici e musafir nelipsit."

Ceeace la Astrahan a aflat din isbucnirile altora, va cunoaște Fedia în mod direct atunci când, după o lungă călătorie cu șlepu, ajunge la cherhanaua dela Jilaia Cosa. Incă din prima zi, purtarea vătășiiței Vasilisa și a administratorului Curbatov îl fac să simtă că aceștia se socotesc stăpâni absoluți pe viața muncitorilor. Pentru a-și arăta atotputernicia și a-i umili pe lucrători, Vasilisa intră în baracă „*legănându-și la fiecare pas osânzele*“, privește dominator în juru-i, „*înalță capul cu părul rar*“ și răcnește:

— „*Sculați-vă! Dați-vă jos din paturi! Toată lumea'n picioare!*“

Asistând la această scenă, Fedia clocoțește de indignare; el înțelege că de aci înainte, sunt la cheremul acestei brute care consideră că i-a cumpărat cu trup și suflet pentru cele câteva ruble plătite ca arvună „*...uite-o cum își dă ifose de stăpână și cum clipește obraznic din ochii ei mici, cu funduși în osânză. Și adică de ce nu? Doar ne-a cumpărat pe toți dela oficiul de plasare al pescăriilor și suntem cu toții proprietatea ei vie, pe timp de nouă luni. Intr'adevăr, dăduse fiecăruia numai câte cinci ruble arvună, iar restul urma să-l plătească dela lună la lună, câte șase ruble și șaizeci și șase copeici.*“

Și baraca însăși, ce privește înfiorătoare, ce imagine grăitoare a mizeriei neînchipuite în care puteau fi ținuți niște oameni în Rusia țaristă, către sfârșitul veacului 19! O lungă hardughie de trestie și lut, cu geamuri puține și mici, veșnic prăfuite. Lăpitate de pereți, șirurile de paturi, așezate în două rânduri suprapuse. Spre peretele din fund, un cuptor uriaș. La mijloc, o masă: „*Noaptea, când oamenii se întorceau dela lucru, în baracă domnea o nemaipomenită forțotă și hărmălaie. Masa, cât era de lungă, nu avea destule locuri pentru toată lumea, din care pricină oamenii cinau pe paturi, iar când venea vre-*

mea culcării, aceleași paturi dispăreau sub o răvășeală de pături și de șube. Aerul era innăbușitor și îmbăcsit; duhnea a măruntăie de pește, a putregai și a fum.“

Hrana e mizerabilă. Totul se cumpără dela dugheana patronului: prejurile sunt mari, dar marfa e proastă, stricată. Oamenii se hrănesc la nesfârșit cu această inevitabilă ciorbă de vobla învechită (pește mărunt ce nu se putea vinde pe piață). Pâinea — tot dela brutăria patronului — e „*neagră, acră-amăruie, grea, urâtă și scârbos de lipicioasă.*“ Apa e de nebăut. Chiar fiartă în chip de ceai — pe plită clocotea întotdeauna un cazan cu astfel de ceai „*calmăc*“ — era greu de înghițit. „*Numai după mare chin și amar se obișnuiseră toți cu această băutură cu iz de mături și de ouă clocite.*“ Exprimându-și amarul, oamenii alcătuiseră un cântec semnificativ:

*La cherhana, la Jilaia
Amară-i pâinea, apa rea.*

Neomenoase erau îndeosebi condițiile de muncă. Înlanțuiți prin paragrafele întortochiate ale unui contract împovăraător pe care cei mai mulți nici nu-l putuseră citi, izolați pe aceste locuri pustii, prinși ca într'o capcană între nesfârșitele întinderi ale Mării Caspice și ale mării de nisipuri mișcătoare din jur, oamenii trusede din zori și până noaptea târziu, la lumina felinarelor, îndură gerul crâncen și ocările stăpânilor. Privind la tot ce se petrece în juru-i, suportând el însuși prigoana administratorului Curbatov — care-i batjocorește elanul tineresc de muncă și încearcă să-l exploateze, să nu-i plătească — Fedia ajunge la aceste dureroase concluzii:

„*Vasăzică aici nu există altă putere față de lucrătoare și de lucrători decât ghionturile date de cherhanagiu, decât mârșavele sudălmii și loviturile de cange împărțite de Curbatov, decât răcnetele și ocările vătășiiței. Iar oamenii le rabdă toate, de teamă să nu fie svârțiiți pe drumuri, lăsați pradă foamei, pribegi, fără căpătâi. Astrahanul e departe; aici se întinde numai marea, cu mișcătoarele și nesfârșitele nisipuri. Toți purced la lucru cu noaptea'n cap și fără să se îndrepte din șale nu se opresc până ce se'ntunecă; numai la ora prânzu-*

lui sar cu voioșie de pe bănci, fug veseli de pe plulă în ogradă și încep să se învârtescă și să joace. Acum îmi dădeam seama că se învârtesc și se joacă, îmbulzindu-se buluc, nu de dragul veseliei, ci pentrucă îi dor spinările și mâinile, iar mâinile le sunt grele ca plumbul, picioarele li s'au înțepenit; fiindcă au nevoie să răsuflă în voie, să se încălzească și să se mui desmorțescă."

Către toamnă, când vântul a început să ridice nori de nisip, munca a devenit un adevărat chin. Scriitorul izbutește să creeze imaginea zguduitoare a unei munci silnice sub avalanșa nisipurilor sburătoare care te înneacă și te orbesc, pătrund pretutindeni, necruțătoare:

„Dinspre mieznoapte începură să bată vânturi uscate, nisipurile fumegau a păclă veninoasă și galbenă. Colbul înțepător ardea obrazii cu vâpăi de foc, năpădea în ochii care lăcrămau și se injectau de sânge. Te ustura pielea de pe față și de pe mâini, crăpau și sângerau buzele. Praful acesta pătrundea până în baracă; aerul din lăuntru era îmbăcșil, fierbinle și otrăvitor. Noaptea, toți gemeau și se prăpădeau tușind. Nisipul acoperea cu un strat alburiu paturile și pernele; părul din cap se încălcea ca pâsla deasă. Zadarnic își înveleau oamenii cu atâta grijă pâinea în prosoape și în cărpe, zadarnic o ascundeau sub pături; pulberea de nisip străbătea adânc până în miezul de pâine. Terciul și ceaiul fierbeau deavalma cu nisipul, și în fundul străchinilor și al cănilor rămânea întotdeauna un lut ruginiu. Toți îndurau cu greu această pacoste și începură să arate ca după boală. Vedeam adeseori cum unele tăietoare de plută se clătinau sleite de puteri, se opreau din lucru și se uitau pline de groază înaintea lor cu ochii sângerii, apoi scoteau strigăle disperate și izbucneau în plâns. În restul timpului toate erau ca mute și pe fața lor se zugrăvea o durere împietrită."

Imaginea aceasta a tăietoarelor care se clatină sleite de puteri, privesc pline de groază drept înainte, în gol, cu ochii lor sângerii și apoi izbucnesc în strigăte disperate, este atât de puternică încât te urmărește ca un coșmar. Cine o va mai putea uita vreodată? Cine va putea ierta

vreodată pe sălbatecii exploataatori care priveau nepăsători aceste chinuri, preocupăți numai să-și sporească blestemata comoară de galbeni? Nu există om al muncii care, citind aceste pagini să nu simtă crescându-i năvalnic ura împotriva întregului regim în care a fost posibil ca oamenii să sufere în acest chip; să nu simtă întărindu-i-se hotărîrea de a lupta din toate puterile pentruca un atare regim să dispară definitiv pretutindeni, și să nu mai poată reinvia niciodată.

Nepăsători privesc exploataorii dela Jilaia Cosa și chinurile îndurate de muncitori în timpul iernii. Tabloul zugrăvit de Gladcov are o impresionantă gradație, care corespunde în mod credincios scopului urmărit de scriitor, ideii ce trebuia transmisă cititorului.

La început, tabloul e plin de mișcare și zgomot; efectele gerului sunt arătate prin tropotul care izbucnește, prin mișcările femeilor care saltă pe loc sau suflă în palme. Apoi, mișcarea și zgomotul dispar. Totul încremenește. Fraza autorului devine și ea laconică, dură. În nemișcarea aceasta, el notează sacadat cele câteva mișcări care dau și mai puternic impresia de încremenire: lacrimile mari prelingându-se pe obrazii lipsiți de expresie, cuțitele care alunecau din mâinile amorțite, prăbușirea de pe bancă a femeilor:

„Zilele erau reci ca ghiața, picioarele și mâinile amorțeau, femeile dărdăiau de frig. Uneori izbucnea un tropot, parcă toată lumea s'ar fi încins la joc. Alteori, când mâinile înțepeneau, făcându-se ca lemnul, tăietoarele își lepădau cuțitele și cângile, își suflau în palme și'n degete, ca să le încălzească măcar cât de cât. În fiecare zi, una după alta, femeile rămăneau ca încremenite și paralizate pe băncile lor, cu lacrimi mari prelingându-se pe obrazii lipsiți de expresie. Cuțitele și cângile le cădeau din mâini. Câteodată femeile se prăbușeau în nesimțire de pe bănci, ca lovite de moarte."

Și în timp ce tăietoarele se chinuie astfel sub ochii ei, vătășița — exponentă tipică a regimului de exploatare — nu are decât o singură preocupare: înseamnă în carnețel fiecare întrerupere a muncii, oricât de mică, pentru a sancționa pe „delicventele" care îndrăzneau să-și sufle o clipă în palmele

înghețate și pentru a percepe apoi amenzi în propriul ei folos.

„Lăcomia ei de bani n'avea margini și cerea mereu alte învârteli. Când lucrătoarele își întrerupeau munca, încălzindu-și cu răsuflarea mâinile înghețate, ea scotea repede din buzunarul șubei un carnețel și nota ceva cu un capăt de creion. Iar când vreo tăietoare se prăbușea de pe bancă și era purtată pe brațe până la baracă, vătășița sgârăia tot așa de zorit ceva cu creionușul. La început, lucrătoarele se uitau cu groază la acest creionaș, apoi în privirile lor se ivi o bățjocură mușcătoare; ba unele mai îndrăznețe, lăsau dinadins lucrul când trecea pe lângă dânsule și, ca să-i facă în ciudă, suflau mai al năibii în degele, să-reau de pe bancă, și tropăiau din picioare strigând:

— Scrie, scrie, doamnă vătășiță! Dar nu cu creionul, poștește de scrie cu cuțitul, cu sângele meu scrie...“

Trăind claie peste grămadă într'o baracă asemănătoare unei hrube, hrănindu-se cu pește stricat, pâine acră și ceai calmăc, muncind în condițiile arătate, era inevitabil ca oamenii să nu se îmbolnăvească.

E atâta vreme de când bolește Fecișe, fetița firavă ca un fir de păpădie, încât locuitorii barăcii au început să uite că a fost odată sănătoasă.

Acum, iarna rămân în baracă tot mai multe femei ale căror mâini au crăpat atât de tare, din cauza gerului și a apei sărate, încât s'au transformat într'o masă de carne vie, purulentă. Stăpânii le-au alungat dela lucru: nu din milă față de suferința lor, ci pentru ca să nu riște infectarea peștelui și deci pierderea posibilităților de a plasa marfa pe piață în bune condiții. „Grija“ față de om și-au manifestat-o suprimându-le plata pentru zilele cât li se interzice să vie la lucru; le-au lăsat deci efectiv să moară de foame.

Pe patul său dintr'un colț întunecos al barăcii, zace Gordei, sărătorul. Munca în condiții nesănătoase i-a betegit piciorul. Acum cangrena înaintază. Omul simte cum putrezește de viu. Disperat, lipsit de orice ajutor medical și cunoscând numai leacuri băbești, el încearcă imposibilul. Într'o scenă de mare forță dramatică prin sobrietatea ei, autorul povestește actul de

curaj nebunesc al sărătorului. Cu un glas ce înlătură posibilitatea oricărei împotriviri, el poruncește bătrânei bucătărese să-i aducă o tavă cu jăratec și apoi, cu propriile-i mâini, presară jăratecul pe piciorul cangrenat, apăsându-l cu degetele ca să pătrundă mai adânc în carnea putredă. Dar nici această cutezătoare încercare nu-l salvează. Chinurile lui rămân zadarnice. Nu multă vreme după aceea, Gordei moare.

Cititorul asistă îndurerat la moartea eroicului Gordei. Și ura lui împotriva vinovaților, împotriva regimului care prin nedreapta lui rânduială l-a condamnat la moarte pe acest bărbat viteaz și pe atâția alți oameni ai muncii, crește tot mai puternică. Scriitorul a știut să indice cu claritate cine sunt vinovații: nu numai vătășița și administratorul; nu numai directorul cherhanalei; dar — și aceștia în primul rând — marii capitaliști, neguslori de teapa lui Bleahin sau Postupaev, în fața cărora stau smirnă până și guvernatorii, căci statul țarist nu este decât o unealtă în mâinile claselor exploatoare.

Gladcov a făcut chiar mai mult: el a demascat ca părtași la vină și pe toți aceia care, într'un chip sau altul, au acceptat regimul de samavolnicie; pe acei care se gudură cu slugarnică șiretenie, pe lângă cei puternici, așa cum face mătușa Maniușă; pe acei care propovăduiesc smerenia și supunerea în fața stăpânilor aci pe pământ, pentru a câștiga o presupusă fericire în lumea de dincolo de mormânt ca „evlavioasa Ulita“; sau chiar pe acei care predică o libertate mistică și anarhică, obținută prin fuga egoistă din fața greutăților, nu prin acceptarea luptei și ducerea ei până la capăt prin efort colectiv și organizat. (E cazul lui Onisim, bătrân vorbăreț, aparent inofensiv și simpatic, dar față de care personagiile înaintate și însuși autorul iau atitudine răspicată și pe care apoi întreaga masă îl respinge recunoscând în el un „prooroc pentru prostii populul“).

Efectul de dezagregare morală pe care-l are în mod inevitabil orice cărdășie cu clasele exploatoare este înfățișat de Gladcov cu deosebită pregnanță prin personajul Matvei Egorăci. Pescarul acesta inimos și întreprinzător se îndrăgostește în-

tr'o bună zi de fiica unui negustor și o fură dela părinți. Dar de atunci trăiește sub dominația acestei femei meschine, care nu năzuește decât spre o viață lesnicioasă și nu încetează să-i ceară bărbatului să-i asigure o altfel de viață, ca recompensă pentru faptul că a binevoit să coboare până la el, un biet pescar. Egorăci ajunge cherhanagiu în slujba lui Postupaev și e silit să bruffuluiască pe muncitori pentru a servi interesele patronului. Interesant este modul organic în care împletește Gladcov problemele vieții de familie, problemele dragostei față de soție și față de copil, cu marile probleme sociale. În Matvei Egorăci mocnește o revoltă surdă împotriva situației în care a fost târât, și-și face drum tot mai puternic năzuința spre viața demnă dinainte de căsătorie. Din această cauză, relațiile complexe cu soția sa sunt caracterizate printr'o ostilitate crescândă, înfrănată de sentimentul — încă puternic — al unei pretinse datorii neplătite. Din aceeași cauză, relațiile cu băiatul său Gavriuşca, sunt opusul celor cu soția: asupra acestui băiat se concentrează toată dragostea lui Matvei Egorăci, toate năzuințele sale spre o altfel de viață. De aceea caută să-l ierească pe Gavriuşca de influența mamei și în genere a mediului din care aceasta face parte, caută să-l îndrume spre o viață demnă și curajoasă. La rândul-i, băiatul își iubește din toată inima părințele. Cu multă finețe subliniază aici Gladcov faptul că, fără să-și dea bine seama, Gavriuşca îndrăgește în tatăl său tocmai și numai acele trăsături care amintesc pe fostul pescar cutezător de pe vremuri, și nu pe actualul cherhanagiu în slujba negustorului Postupaev, nu pe omul care acceptă să stea la remorca unei soții care nu vrea să uite că e fiică de negustor.

Drama lui Matvei Egorăci este complexă și adânc omenească, emoționantă. Soarta lui este plină de semnificație. Dacă prima parte a acestei drame arată în mod convingător efectele de dezagregare ale căldășiei: cu clasele exploatoare, desnodământul dramei demonstrează că singura cale pentru a cuceri o viață demnă și fericită este să rupă definitiv orice legătură cu exploatații, demonstrează că elementele cinstite care s'au lăsat o clipă atrase în capcana

dușmanului, pot să regăsească drumul spre o viață fericită dacă descoperă în ele destulă forță pentru a pune capăt acestei rătăcirii și a se apropia din nou de popor.

În Matvei Egorăci dragostea de oameni, spiritul de dreptate nu se stinseseră cu totul. De aceea el are în cele din urmă puterea să se înloarcă spre popor. După ce ia partea muncitorilor în conflictul dintre ei și direcție, nu-și cere iertare, cum s'ar fi așteptat patronul, ci-l înfruntă. Infuriat, Postupaev se răstește, în felul lui, brutal și fără ocolișuri: „...mila și iubirea de oameni n'au ce căuta la întreprinderea mea — ele se potrivesc aici ca sulimanul pe bou. Mie conștiința nu-mi aduce niciun câștig. Lumea nu se ține cu iubirea de oameni și nici cu conștiința, ci cu znopeala. Și tu, cu conștiința ta, nu-mi ești om de credință ci vrăjmaș. Așa e! Și fâncul tău la fel: a venit la mine ca un judecător, un fânțar iubitor de dreptate“.

Matvei Egorăci nu renunță însă nici la dragostea de oameni, nici la conștiință. Deși patronul îl amenință că va face astfel ca să nu mai fie primit nicăeri la muncă, deși știe că Postupaev are puterea necesară pentru a-și pune în practică amenințarea, el ia asupra-și toate riscurile. În momentul în care se desparte definitiv de lumea exploataților, el se simte liber și fericit: „mi-am rostogolit o piatră de pe umeri“. Iar Gavriuşca „râdea și plângea“: „Tată! Am să te urmez până la capătul lumii. Nu-i nimeni mai bun ca tine. Imi ești drag, te iubesc așa de mult... Tată!“

Strigătul acesta, izbucnit din adâncul inimii, pe care scriitorul a știut să-l surprindă cu atâta înțelegere și atât de emoționant, este plin de semnificație. Abia în clipa aceasta și în acest om nou care va fi Matvei, își descoperă Gavriuşca, cu adevărat și deplin, tatăl.

★

Alți eroi din „Volnița“ găsesc acest drum al luptei alături de popor și împotriva exploataților, mai direct și mai curând, fără ocolurile primejdioase și dramaticele zbateri ale lui Matvei.

În lumea pe care o zugrăvește autorul

în „Volnița“, lume mai largă și oarecum mai liberă decât aceea a satului patriarhal descris în „Poveste despre copilărie“ — așa cum arătam mai înainte, este firesc ca numărul eroilor luptători, care cutează să înfrunte viața, să fie mai mare. Valcarea atitudinii lor cutezătoare se impune cu atât mai puternic, cu cât, așa cum deosemena am arătat, condițiile în care trăiesc și-și desfășoară ei activitatea sunt deosebit de grele.

Pentru a înțelege deplin eroismul acestor oameni, trebuie să-l raportăm la primejdiiile cărora se expun, la piedicile uriașe ce le stau în cale, la forța considerabilă a dușmanilor pe care ei au curajul să-i înfrunte.

Prezentând în culori puternice aspectul dureros al vieții în ultimele decenii ale secolului 19, arătând în toată profunzimea ei explicatarea cruntă din acele vremi, Gladcov a putut pune în deplină lumină condițiile îndârjitei lupte de clasă, a putut arăta în mod concret și convingător măreția acelor oameni care s'au ridicat, cutezători și neînfrânți împotriva regimului de asupraire.

Un răzvrătit este și țăranul Marchel silit de nevoi să fugă în lume. Iată-l vorbind cu obidă despre moșierii „blânzi“ și „milostivi“, care te amețesc cu vorba lor mieroasă pentruca să te jecmănească mai crunt. A avut și el de a face cu un astfel de boer care te copleșește cu mila lui înălțătoare: „Vai, mujicelul, sărmanul, nenorocitul, prostănacul de el!“ Intr'o bună zi, boerul s'a înfățișat în fața țărănilor și le-a sporovăit verzi și uscate, după cum îi era obiceiul: „Voi oameni buni, v'afi istovit de atâta muncă pe petecele voastre de pământ. Știu că sunt gospodării în care nu se află nicio coajă de pâine, și nici pa'e pentru cai. Iată moșia mea, arași-o de-a-valma, odată cu lărlalele voastre, și s'aveți, același drept ca și mine. Totul este obștesc, și eu sunt la fel cu voi“. A plâns milosul cât a plâns, ne-a arătat bunătatea lui și cerea milă pentru noi. Ne-a făgăduit fiecăruia numai munți de aur. Țăcănea în fața noastră cu mașina de numărat, împărțindu-ne la toți fericirea tocmai ca în vis.

Ei, și până la urmă mi-a făcut-o; s'a dus și pământul nostru și casa, și vitele. Eu, bogdaproste că am fugit. Nu-i vorbă, că au mai fost și alții care au făcut la fel... Acum însă e altceva. Norodul de acolo a pus mâna pe ciomege și-o să-i pustiască moșia.“

Amintindu-și cele petrecute, țăranul clo-cotește de furie și izbucnește plin de năduf: „*Incât tu să nu mă plângi! urlă el și se așeză din nou cu ochii plini de furie, continuând: Dacă asta ți-e puterea tagmei tale, lovește-mă până ce mă cotogonești! Cel puțin îmi rămâne și mie dreptul să încerc a te trage pe sfoară și să-ți smulg ceea ce este al meu. Dar tu, nu, îi tragi mereu: „Țărânelule, mujicelule, drăguțule!“*...

Indignarea țăranului, furia lui împotriva compătimirii fățarnice a exploatațorului, rezultă nu numai din vorbele sale, ci și din gesturile, din întreaga sa atitudine, pe care scriitorul o notează cu grijă minuțioasă. Marchel șade întâi jos, sare la un moment dat în picioare, apoi se așează din nou. Furia lui reținută se manifestă la început printr'un gest scurt și violent: „*Marchel își zvâcni mâna cu putere și se izbi cu pumnul peste genunchi*“. Și, pe măsură ce povestește, Marchel nu mai „vorbește“ ci „urlă“, iar ochii lui sunt plini de furie — notează autorul.

Pretutindeni în opera lui Gladcov ne izbește capacitatea aceasta a autorului de a-și caracteriza personagiile prin folosirea unor mijloace variate, redând cu grijă vorbirea, gesturile și atitudinile lor, notând cu atenție nuanțele diverse în care acelaș personaj se reflectă în conștiința și în declarațiile altor eroi, înfățișând în mod plastic personagiile, individualizându-le și făcându-ne să pătrundem intuitiv în gândurile și sentimentele acestora, fără a fi silit să recurgă pentru aceasta la nesfârșite și întortochiate analize psihologice.

O revoltată în felul ei este și bătrâna Stepanida, atât de puțin asemănătoare la prima vedere cu țăranul Marchel. Viața grea a schilodit-o, a transformat-o într'o hârcă ursuză, dar nu a frânt-o, nu a ucis definitiv în ea hotărârea de a-și apăra dreptul la existență.

„Bătrâna vorbea într'un grai neobișnuit, nu la fel cu celelalte femei. In glasul și

în vorbele ei dospea ura răzbunătoare și totuși în acest glas aspru și căznit răsună îngândurarea. Mă uimi prin pofta ei de vorbă. O întâlneam în fiecare zi, dar ea se păstra într'o izolare dușmănoasă, bodogă-nind todeauna ceva nelămurit. O vedeam adesea în tinda întunecoasă, ticsită cu legături de pește spintecat, dar nu-i zăream decât spinarea în cămașa murdară fără mâneci și cele două coșife cărunte legate cu câte un capăt de cârpă."

Treptat, băiețandrul Fedia — eroul principal al acestei povestiri scrise la persoana întâi — își dă seama că femeia aceea în care mulți nu vedeau decât o „babă hârcă“, o „vrăjitoare“ respingătoare și primejdioasă, era de fapt „o ființă îndârjită ce-și apăra dreptul la viață“, o ființă frumoasă sufletește, mândră și oțelită, așa cum o caracteriza de pildă Raisa, care declara: „Am o mare slăbiciune pentru ea. E o bătrână înțeleaptă. Cu toate că răspândește duhoare'n urma ei, sufletul îi este ca o grădină înmiresmată!“ (Trebuie spus însă că — așa cum a arătat și critica sovietică — personajul acesta nu e deplin realizat. Scriitorul insistă prea mult asupra laturilor respingătoare ale Stepanidei și nu motivează suficient de convingător aprecierea fără rezervă pe care o au față de ea eroi dintre cei mai înaintați).

Viața a învățat-o pe Stepanida să nu accepte cu resemnare suferințele. La rându-i, ea îi transmite această învățătură lui Fedia, în chipul ei, puțin brutal. Băiatul îi povestește cât de mult suferise mama lui în casa bunicului: „*Îi împărtășii cu toată sinceritatea: — Mama a lepădat un copilăș mort și de atunci a început să i se clatine mîntea. Acasă ea muncea pentru toți. Iar tata își vărsa tot necazul pe dânsa.*“ În loc să se înduioșeze, bătrâna îl ia la rost. Scriitorul notează gesturile caracteristice („*Stepanida clătină din cap, amenințându-mă cu degetul*“) și apoi învățătura dură, dar plină de miez, dată de Stepanida: „*— Să nu-ți faci fală din suferințele mamei. Nu-i bun acela care îndură bătaia, ci acela care știe s'o dea înapoi cu dobândă. De-aș fi acum tânără, le-aș arăta eu la toți!*“

La polul opus în ceea ce privește aspectul fizic, și totuși înrudită sufletește cu Stepa-

nida, este frumoasa Raisa. Deși oarecum vag conturată, cu trăsături prea generale, figura acestei Raisa este o imagine orbitor de luminoasă. Ea întrupează idealul frumuseții ce se păstrează neîntinată de urătenia vieții într'un regim bazat pe exploatare. Frumusețea ei fizică — reflex al frumuseții sufletului ei — reprezintă victoria valorilor umane asupra tendințelor de schilodire și desfigurare a omenescului în regimurile de aspirare, reprezintă chezașia că, prin dârzenie, poate fi cucerită o viață fericită în care să înflorească cele mai de preț valori umane. Dacă toți cei din jur o iubesc și o admiră, dacă simpla ei prezență constituie o desfătare și o îmbărbătare, este pentru că oamenii găsesc în Raisa, ceva din viața de frumusețe și fericire spre care toți năzuiesc, pe care nădăjduiesc că o vor găsi în viitor.

Cu atât mai semnificativ apare faptul că principiul după care se călăuzește Raisa este același principiu combativ, care respinge cu indignare acceptarea umilinței și luptă cu dârzenie pentru apărarea demnității omenești. „Nu mă las călcată în picioare“, spune Raisa.

Prietenul ei, luptătorul ilegalist și muncitorul tipograf Trișa, care știe să rămână senin în ciuda dificultăților întâmpinate, susține și pune în practică același comandament: „*Tușa Mania, după cum i se potrivește, predică blândețe, smerenie și supunere de câine. Așa o să și moară, ca o pisică desmierdată. Pe câtă vreme noi, avem menirea să luptăm.*“ Uite, copiii cresc; ei trebuie să trăiască altfel decât cum au trăit părinții lor. Acum nici pe uliță nu mai poți trece fără să nu te bați.“

Personagiile acestea, pe care băiețandrul Fedia le întâlnește în drumul spre Astrahan sau în timpul cât locuiește împreună cu familia la „milostiva“ sa rubedenie Pavel Ivanâci, apar mai mult episodice. Sunt însă alte personaje care dețin un rol important în desfășurarea povestirii și pe care autorul le înfățișează mai amplu — pescarii și muncitorii dela cherhanaua din Jilăia Cosa. Exploatarea ia aci forme deosebit de crunte, apăsarea stăpânilor mai mari sau mai mici este zdrobitoare. In aceste regiuni izolate — trăind și muncind

în comun — oamenii învață să lupte, învață să-și simtă puterea atunci când își unesc eforturile. La dobândirea treptată și lărgirea în masa muncitorilor a acestei învățături, contribuie acțiunea câtorva eroi cutezători și neînduplecați care conduc lupta împotriva patronului și a slugilor sale, o conduc în mod organizat, pe baza legăturilor pe care le au cu mișcarea revoluționară ce se desfășoară în adâncă ilegalitate în acei ani dela sfârșitul secolului XIX.

Numărul acestor oameni neînfricați nu este mare. Conducătorii sunt dulgherul Grișa și tăietoarea Prascovea. Lor li se alătură fugari ca armonistul Hariton și iubita lui Anfisa, care cutezaseră să înfrunte mânia atotputernicului negustor Bliabin, devenit în mod silnic soțul „legitim“ al frumoasei croitorese. Dar li se alătură în deosebi muncitori și muncitoare dela cherhana, pe care suferințele și nenorocirile nu i-au zdrobit, ci i-au îndârjit, i-au oțelit; Oxana și Galia care urâsc de moarte pe vătășița codoașă Vasilisa și abia se pot stăpâni să nu tabere asupra acestei zgripțoroaice care nu se mulțumește numai să exploateze până la sânge pe femei prin muncă, ci le zvârle și în brațele prostituției; neguroasa Natașa, împietrită în durerea ei, după ce a avut nenorocirea să fie siluită de niște netreb-nici, Natașa, de a cărei voință de cremene se izbește neputincioasă furia Vasilisei, ea care cea dintâi cutează să înfrunte pe cherhangiu și care tocmai în această luptă pentru apărarea drepturilor sale și ale tovarășilor de muncă, în această luptă pentru apărarea demnității omenești, redobândește dragostea de viață. La o nouă viață, mai bogată, mai liberă și mai cutezătoare, se trezesc și femei sfioase și potolite ca mama lui Fedia, Nastia, și prietena acesteia, Maruca, sau făcuta soție a fierarului Ignat.

Toți laolaltă alcătuiesc un grup de oameni strâns legați între ei, care împart suferințele și bucuriile, dar mai cu seamă sar unul în ajutorul altuia la vreme de nevoie, oricât de mare ar fi primejdia, și care luptă împreună. Asupra acestui grup — numericește restrâns, cum era și firesc

în condițiile respective — își concentrează scriitorul atenția. Îndeplinind întru totul cerința respectării stricte a adevărului, a zugrăvirii condițiilor istoricește concrete, el poate scoate astfel în relief esențialul, elementul nou care atunci se înfiripa și care abia mai târziu s'a dezvoltat deplin. O atare perspectivă, bazată pe cunoașterea legilor de dezvoltare a societății, îi îngăduie scriitorului să pătrundă lucrurile în adâncime, să interpreteze cu adevărat just, veridic, procesul istoric.

Ceeace se întâmplă în cadrul „volniței“ dela Jilala Cosa — și ceeace scriitorul scoate în evidență cu multă pricepere și dragoste — este deosebit de semnificativ. Deși puțin numeros, grupul acesta de oameni cutezători, îndrumați de mișcarea muncitorească și cu o conștiință de clasă tot mai clară, constituie focarul în jurul căruia gravitează întreaga cherhana, centrul de atracție al privirilor tuturor muncitorilor, nucleul în jurul căruia se încheagă din ce în ce mai puternică și mai unitară în voința ei de luptă, întreaga colectivitate.

Dacă scriitorul nu ar fi pus în prim plan tocmai acest grup de oameni, el nu ar fi putut arăta veridic, concret și convingător cum s'a desfășurat acest proces, care oglindește în mic, vastul proces istoric al dezvoltării revoluționare a societății ruse în ansamblul ei.

Deaceea zugrăvirea personalității unor oameni ca Grișa dulgherul sau Prascovea, capătă o deosebită importanță. Prin acești eroi îndeosebi — dar și prin alții — scriitorul explică, pe calea specifică artei, istoria poporului rus. El arată cum se reflectă epoca, procesul istoric, în viața oamenilor, în gândurile și sentimentele, în dezvoltarea caracterului lor. Procedând astfel, Gladcov îndeplinește cu măiestrie cerințele specifice oglinirii artistice. Căci principalul obiect al artei este omul, „omul ca un complex al relațiilor sociale“ (Marx). În aceeași direcție mergeau și indicațiile lui Gorchii, atunci când propunea să fie definită literatura ca „știința despre om“.

Preluând și dezvoltând tradiții prețioase ale literaturii clasice ruse, sintetizate și ri-

dicate la o nouă treaptă de către Gorchi în trilogia autobiografică „Copilăria mea”, „La stăpân”, „Universitățile mele” — Feodor Gladcov a izbutit să folosească bogatele posibilități oferite de genul povestirilor autobiografice, atunci când acesta este înțeles cum se cuvine. Ca și alți mari scriitori realiști care au dat strălucire genului povestirii autobiografice, Gladcov a urmărit și a izbutit să redea, prin soarta unor oameni concreți, soarta întregului popor. În opera lui, procesul complex al creșterii și formării personalității, este înfățișat în cadrul condițiilor istorice determinate, ceea ce duce la prezentarea în adâncime a epocii istorice respective și la explicarea, prin mijloacele specifice artei, a forțelor care au împins înainte societatea.

Marea vigoare artistică a eroilor creați de Gladcov rezultă în primul rând din faptul că, precis individualizați, ei sunt totodată profund tipici. Simțim că ei au răsărit cu necesitate din condițiile epocii și mediului respectiv. Simțim că ei sunt întruchiparea vie a unor trăsături esențiale ale aceluși mediu, în acea perioadă istorică.

Iată de pildă pe Prascovea. A muncit ca o roabă la cherhana. Acolo i-a murit și copilășul plâpând, ucis de vitregia traiului de mizerie pe care patronii îl rezervau muncitorilor ce-i îmbogățeau prin truda lor din zori și până noaptea târziu. Mormântul copilului o leagă acum de cherhana. Nimic nu o poate face să părăsească locurile acestea: e ca un legământ față de copilul mort, față de ea însăși. Muncește spornic — căci e o lucrătoare pricepută — dar cu ură neîmpăcată. Ura aceasta izbucnește din când în când împotriva vătășiței și împotriva bicsnicilor care acceptă fără crâcnire tirania exploatoarei. Ca de obicei, scriitorul o prezintă pe Prascovea, dela început, prin aspectul ei fizic caracteristic, notând cu precizie felul cum se oglindesc în atitudinea eroinei, în special în ochii ei, trăsăturile caracterului: „Femeile în vârstă ședeau obosite și pline de îngândurare, discutând ceva între ele cu voce înceată și nelămurită. Numai una, trupeșă, înaltă, cu fața ciupilă de vărsat, cu sprâncenele negre și late, aruncă priviri de slăpână în toate

părțile, căutând parcă pe cineva cu care să se ia la harță.”

Ura aceasta neîmpăcată, energia nestăvilită, răsvrătirea cutezătoare care se manifestau la început prin izbucniri violente și anarhice, sunt apoi concretizate, sub îndrumarea lui Grișa, într'o luptă conștientă și perseverentă, organizată. Neimblânzita Prascovea devine conducătoarea tăietoarelor, ea își pune energia și dârzenia în slujba îmbunătățirii vieții întregului colectiv, în slujba luptei organizate împotriva exploataților. În acest chip nou și rodnic își înțelege ea acum legământul, așa își răzbună ea acum copilul ucis: răzbunându-i pe toți exploatații, luptând pentru zdrobirea regimului căruia a căzut victimă și copilul ei. Cu dragoste și duioșie de mamă îndurerată se apropie ea de Fedia: „*Deodată mă strânse la piept și gemu cu durere și cu lacrimi în ochi* (observați și aci notarea atentă a manifestărilor exterioare ale stărilor sufletești. n.n.):

— *Dragul meu! Am avut și eu un copilăș ca tine, și tot așa cu părul creț. Aici, în baracă, i-a fost dat să moară. Acum doi ani s'a stins de tifos și m'a legat pe vecie de mormântul lui de-aici, din nisipuri. Așa că să nu mă crezi rea, drăguțule!... Pentru el și pentru amarul meu mă răzbun pe toți ticăloșii dela cherhanale. Li urăsc pe toți, lipitorile dracului... și n'am să-i las să huzurească'n pace.”* Pe acest drum firesc — atât de deosebit în amănuntele lui și totuși atât de asemănător în fond cu al Nilovnei din „Mama” lui Gorki — ajunge Prascovea, mama iubitoare și îndurerată, să devină o luptătoare revoluționară, conducându-și tovarășele în acțiunea de protest împotriva sistemului de amenzi aplicat de vătășiță.

Când Vasilisa încearcă să se răzbune pe tăietoare pentru că și-au luat cu forța înapoi cuțitele confiscate pe nedrept, Prascovea nu-și mai poate reține indignarea. Purtată de avântul de răsvrătire al tovarășelor, ea intervine cu hotărîre.

„*În clipa aceea — povestește Fedia — zării în spatele vătășiței făptura înaltă a Prascovei, cu Oxana și Galia lângă ea. Cu chipul vesel, dar palid, cu o hotărîre dis-*

perată în ochi, Prascovea își săltă cangea deasupra capului și strigă poruncitor:

— Prietene, lăsați lucrul! Dacă vătășița v'a jefuit porția întreașă pe o zi, la ce naiba să vă mai spetiți pe ziua de azi? Porția tot vi-ați împlinit-o, chiar dacă v'ați uitat cum l-a aruncat Cornei în mare pe lunganul ăla. Și la urma urmei, a avut și pentru ce. Uite, nu pe tăietoare, ci pe Corbatov ar trebui să-l ardă cu o amendă să-l învețe minte, să nu mai fie ticălos și să nu mai împiedice lumea dela treabă. O să lăsăm lucrul toate ca una și plecăm la baracă. Măine ieșim în ordine, iar dacă vătășița va avea din nou draci, o să ne plimbăm din nou. Și tot noi o să venim cu socoteala la ea. Să-l lăsăm pe director să judece el însuși cine dă peste cap programul..."

În această acțiune comună sunt antrenate și femeii mai sfoase, dar pline de suflet, ca Mariuca și Nastenca.

Scriitorul notează cu o mare putere de sugestie îndeosebi transformările ce se petrec cu Nastenca, mama lui Fedia. Trăind alături de Prascovea și de alte tovarășe cutezătoare, ea își leapădă cochilia de tăcere și teamă; și, ca o ființă nouă, proaspăt născută la o viață mai liberă, intervine activ în luptă. În locul femeii sensibile dar resemnate și tăcute, întâlnim acum o luptătoare pasionată, care sare ca o leoaică să-și apere puilul. Cu o hotărâre bruscă, ea se desprinde din mulțime:

„Mergea cu fața împietrită, cu capul dat pe spate, mergea cu holărîre, fără teamă și într'un chip ciudat, cu trupul șteapăn, fără să se legene, ca și cum ar fi călcat pe o nuțelușă. Și înaintînd așa ca o oarbă, o imbrânci pe vătășița cu umărul, o imbrânceală fără doar și poate neobișnuit de puternică, fiindcă pântecoasa Vasilisa sbură la o parte, abia izbulind să se fină pe picioare. Lângă mama se alăturase Mariuca, palidă, cu ochii scânteind dogoritor, iar Natașa, cu cușitul și cu cangea în mâini, venea și ea spre vătășiță, împingînd-o mai departe!" Iar când băiatul salvat din ghiarele Vasilisei, aleargă spre mamă-sa cu răsufierea tăiată și o privește surprins, emoționat, ea îi spune calm:

„— Ei, ce-ai găsit de speriat? Puteam

să nu sar și să nu te apăr când te-a apucat de păr vătășița? Și pot să mă uit cu nepăsare cum își amărăsc sufletul tăietoarele?..."

Impresionant este tabloul procesiunii femeilor răsvrătite. Cortegiul lor, alcătuit spontan, are ceva din forța unei avalanșe care, odată declanșată, nu va mai putea fi oprită de nimic. În zadar încearcă Vasilisa să înspăimânte pe răsvrătite, agitându-se în jurul lor și amenințându-le cu poliția:

„...Iar femeile păseau înainte, clinchetindu-și cușilele de cângi, în cadență de muzică. Prascovea mergea înaintea tuturor, înaltă, cu capul drept, sigură de dansa, iar mama călca alături de ea, cu pași repezi și cu un zâmbet de emoție încremenit pe buze. N'o mai văzusem până atunci niciodată atât de sguđuită: trecea fără îndoială prin clipe de descătușare și simșea pentru întâia oară că și ea este o putere, că a renăscut în această mulțime fierbinte și că o nouă lume de fericire s'a deschis înaintea ei. În același timp, i se zărea în ochi o îngrijorare nestăpănită, ca a unei oarbe care ar fi înaintat pe marginea unei prăpăstii, într'un convoi de alte oarbe, la fel cu dansa. Din când în când, se uita împrejur, se lipea de Prascovea, și atunci această stranie teamă îi pieria din ochi.

Oxana mergea la braț cu Prascovea și cu Galia, neturburată, cu obișnuita ei seninătate în ochi, ca și cum nu s'ar fi petrecut nimic, de parcă femeile ar fi plecat de pe plută la obișnuita oră a prânzului. Numai Natașa se mișca mai greoi, parcă în silă, tăcută și ursuză. Când însă își încrușișă privirea cu a mea, zâmbi îndată, și acest zâmbet îi lumină fața țătă, făcînd-o mai drăgălașă și mai bună. Mariuca în schimb era de-o veselie mereu nepotolită, mereu se uita îndărăt spre femei și rîdea".

Indrumată de Grișa, Prascovea ajunge să înțeleagă din ce în ce mai clar că singurul drum este acel al luptei consecvente și solidare. Indignată că nu toți se arată hotărîți să protesteze împotriva muncii suplimentare pe care vrea să le-o impună vătășița, „Prascova se sculă, se rezemă de masă, își roti ochii asupra paturilor, de jur împrejur. Păli și parcă se mai scofalci

la față. Cu glas încordat, spuse apoi, stăpânindu-și turburarea :

„Toate avem aceeași soartă! Dacă n'om ști să ne ținem strânse, dacă n'om sări una pentru alta, atunci au să ne înghită, au să ne dea gata pe toate, răzlețite, una câte una”.

Mai târziu, atunci când condițiile s'au copt pentru o acțiune de largă amploare, Prascovea contribuie la pregătirea și buna organizare a unei greve.

Iar după ce greva este declanșată și mulțimea se află în față direcției, ea vorbește neînfricată, cerând în numele tuturor „cu glas hotărât, zguduit de un tremur de îndârjire :

„— Domnule director, terminați odată să mai înșelați oamenii la socoteală! Banii noștri trudiți, câștigați cu sudoarea unei munci peste puteri, n'o să ni-i lăsăm smulși. Și apoi să nu facă vătășița rețineri la cei bolnavi! Doar tot din pricina dumneavoastră cad oamenii din picioare. Trebuie să fie îngrijiți, nu omorâți cu totul. Tot dumneavoastră îi băgați în mormânt pe oamenii de pe plută. Știți câte tăietoare zac acum în baracă? Pentru vătășiță e tot una; și-au făcut porția ori ba, ea ține să le mai smulgă o bucată de carne”.

La această manifestație de protest, ca și la alte acțiuni de luptă însemnate, participă și Grișa dulgherul. Deși intervine mai puțin direct în acțiune — teatrul principal de desfășurare al acesteia fiind locul de muncă al tăietoarelor — el este, în mai mare măsură chiar decât Prascovea, cel care îndrumă și organizează lupta. Și lucrul este explicabil: legăturile lui cu mișcarea muncitorească revoluționară sunt mai vechi și mai puternice, nivelul său ideologic mai ridicat. Pe Prascovea el o îndrumă pe calea luptei organizate, la el caută conducătoarea muncitoarelor tăietoare sprijin și sfat în momentele dificile.

Împreună cu Hariton, Grișa este principalul organizator al marii greve ce se declanșează la Jilaia Cosa și care se întinde apoi și la alte cherhanale din regiune.

Emoționant înfățișează Gladcov scena ce se petrece în casa lui Hariton. Prietenii adunați aici citesc un manifest al mișcării muncitorești în ilegalitate, după ce s'au

asigurat că nimeni nu-i poate surprinde. Băețandrul Fedia rămâne uimit de ecoul pe care cuvintele simple din acest manifest îl trezesc în sufletele ascultătorilor. Redând mirarea lui Fedia, autorul întărește și mai mult impresia puternică pe care o lasă asupra cititorului prezentarea directă a reacțiilor diferitelor personajei :

„Hariton împături hârtiuța la loc, o pocni cu degetul, o vâri în buzunarul dinăuntru al hainei și-și purtă la toți de jur împrejur ochii cu străfulgerul privirii săgetând printre gene :

— Ați auzit? E scris cu condeiul, dar te izbește la cap ca o măciucă!

Femeile tăceau, în ochii lor însă ardea o așteptare încordată. Chiar și Natașa se întoarse spre Hariton cu un zâmbet slab, de neîncredere. Mama se uită turburată când la Prascovea, când la Grișa, iar ochii ei larg deschiși s'au înegurat de-o neliniște”.

Grișa trage concluziile practice ale acestor stări emotive. El e omul de acțiune, care îndeamnă să se treacă neîntârziat la fapte, la o muncă organizată :

„— Nu mai încape vorbă, — rosti cu hotărâre Grișa. Totul e adevărat. Numai atât mai trebuie, să ne punem pe lucru. Eu și cu Haritoșa vom sta de vorbă cu muncitorii, iar voi, tovarășe, la rândul vostru, să luați tăietoarele pe seamă. Prascovea e conducătoare : așa îi e scris ei în viață”.

Rezultatele acestei munci de pregătire și organizare nu întârzie să se arate. Când patronul sosește la cherhana în marea sa inspecție anuală, oamenii, strâns uniți între ei, cutează pentru prima dată să-l înfrunte.

Păstrându-și umorul și voia bună caracteristice firii lui, Grișa privește de jur împrejur și-și îndeamnă tovarășii :

„— Băieți, să nu vă jucați de-a o'ăși ascunselea, țineți-vă în ordine! Nu stați cu capul plecat, uitați-vă cu ochi de balaur la patroni. Lingușirea n'are parte de cinste. Iar eu și cu Vasilici (Fedia — n, n) o să ne ținem capetele și mai sus, ca niște cămile”.

Tabloul întâmpinării patronului este într'adevăr impresionant. Oamenii stau așezați ca deobicei, pe două rânduri — de-o parte bărbații, de altă parte femeile. Dar

patronului și musafirului său, negustorul Bleahin, li se pregătește o neplăcută surpriză. În loc să-i facă stăpânilor o singură și mare plecaciune comună, până la pământ, așa cum se cuvenea, oamenii își văd de treabă, sau îl privesc neclintit. Pe cărarea aceasta, străjuită de priviri dușmănoase pășesc încă trufași, dar simțindu-și primejduită puterea — stăpânii.

Greva izbucnește ceva mai târziu, după plecarea patronului, în ziua când se fac plățile și oamenii constată că mulți dintre ei nu numai că nu au nimic de primit, dar sunt scoși chiar datori. Ca urmare a muncii de pregătire și organizare, de data asta acționează în comun atât tăietoarele cât și lucrătorii. Se solidarizează și dogarii, aduși de Grișa, care conduce întreaga acțiune: „*Am hotărît să părăsim și noi lucrul odată cu voi — spuse el. Țineți-vă tari și nu lăsați să vi se smulgă ceeace e al vostru. Directorul n'are încotro; ori închide întreprinderea, ori ne satisface după cum ni se cuvine; lupta noastră e dreaptă! Nu trebuie să ne lăsăm călcați în picioare*”.

Cum cererile lor juste nu sunt satisfăcute, muncitorii refuză să mai lucreze. În tumultul care se iscă, își face apariția poliția, chemată de director, și arestează pe „turburători”.

Faptul că singurul reținut definitiv în închisoare este Grișa, confirmă importanța muncii dusă de acesta, importanța de care și stăpânirea este conștientă. Numai de un om puternic, de un conducător înțelept și priceput, se puteau teme adversarii puternici ca stăpânii Rusiei țariste dela sfârșitul secolului XIX.

Și totuși, acest om puternic și înțelept este de o mare modestie, veșnic cu surâsul pe buze, gata să sară în ajutorul tovarășilor. Vigoarea optimismului său, nestăvilita lui dragoste de viață, câștigă sufletul tuturor celor din jur, li se transmite și lor, îi înviează ca un val de aer proaspăt și de lumină ce pătrunde în atmosfera înăbușitoare a unei închisori întunecate, închisoarea acelei împărății a întunericului care era Rusia țaristă. În această privință, există o anumită asemănare între el și Raisa.

Pasionat admirator al frumosului în viață și în artă, realizează el însuși fru-

mosul prin fiecare faptă, prin fiecare acțiune a sa. Mișcările lui sunt de o uluitoare îndemănare, munca lui se desfășoară cu o artă subtilă, gesturile îi sunt ușoare și armonioase. Scriitorul știe să arate în mod plastic cum fiecare gest al său poartă pecetea minunatei sale personalități.

Iată, de pildă, felul cum facem cunoștință cu acest personaj în momentul în care intervine pentru a-l ajuta pe Fedia. Băiatul nu ȳzbutea să scoată apă din Volga. Și deodată: „*Hop! Căldarea sbură în sus peste bord și se lasă jos, pe punte. În fața mea stătea un om înalt, cu o curelușă încinsă peste cămașa lungă, albastră, cu șapca ponosită, cu părut creț, cu fața albă și rumenă și cu o bărbuță bălană, deasă, care-i încadra obrații și bărbia ca într'o potcoavă. Mă scormonea cu privirea, având o aspră dojană zugrăvită pe chip, dar un răs viclean în ochii lui scânteietori*”.

— *Ehei, te-ai apucat de ȳreabă, și nu prea te dovedești breaz, cărnule! Hai să punem mână dela mână, să cărăm apă!...*

M'am opintit să ridic găleata, dar el îmi dădu mâna la o parte, apucă găleata și deodată o învârti pe dinainte, făcând roata cu ea, cu atâta ușurință și dibăcie, parcă ar fi fost goală.

Îl priveam și râdeam. Râse și dânsul, încântat de giumbușlucul lui. Avea dinți albi și mari, și ochii străvezi, cu licăriri poznașe. Mi-am dat numaidecât seama că e din cei care nu se mânia niciodată și că în sufletul său nu se pot ascunde nici gânduri răutăcioase și nici răzbunătoare supărări.

Repede, parcă jucându-se, duse găleata în cabină și o goli în cazan. Apoi alergă din nou pe punte, svârli găleata peste bord, și cu o ușoară smucitură, o săltă în sus. Și așa, cu aceleași sclipiri vesele în ochi, umplu cazanul până la gură și mai puse pe masă și o căldare plină cu apă. Mi se părea că până și căldarea care strălucea abia scoasă din apă, îi răspundea printr'un zâmbet”.

Este aci un minunat portret dinamic, în care toate elementele se împletesc cu măiestrie pentru a caracteriza o personalitate complexă și originală, de neuitat. La început, acțiunea e saltul miraculos al găleții. Apoi un portret pictural din trăsături pre-

cise, ca într'o schiță sumară. Dominanți sunt ochii, atât de expresivi, care desvăluie trăsăturile esențiale ale eroului: „*mă scormonea cu privirea, având o aspră dojană zugrăvită pe chip, dar cu un răs viclean* (? — șiret, șugubăț n. n) *în ochii lui scormonitori*". Este redată apoi vorbirea personajului, prietenească, șăgalnică, dar tovarășească, aproape dela egal la egal („*Hai să punem mână dela mână*"). Urmează apoi o caracterizare indirectă: scriitorul notează felul cum se reflectă chipul lui Grișa în ochii băiatului, aprecierile acestuia. Cu acest prilej, o precizare suplimentară, încă o trăsătură de penel în schițarea portretului fizic. Cu grija minuțioasă, artistul revine asupra ochilor, pentru a surprinde o nouă nuanță semnificativă: („*Avea dinți albi și mari, și ochii străvezii, cu licăriri poznașe*"). Și apoi într'un crescendo năvalnic, ca în finalul unei simfonii, toate elementele anterioare revin într'o formă nouă și se împletesc organic: acțiunea (saltul găleții), portretul fizic (iarăș ochii: „*sclipirile vesele*") și caracterizarea explicită, ca un acord final: „*Mi se părea că până și căldarea care strălucea abia scoasă din apă îi răspundea printr'un zâmbet*".

Portretul acesta constituie încă o dovadă a măestriei lui Gladcov. El știe să mănuiască meșteșugit uneltele sale în vederea clarificării ideii urmărite, știe să folosească îndeosebi nesfârșitele bogății ale limbii, acest element de bază al literaturii, arta cuvântului. Și este o frumoasă victorie a traducătorului faptul că a izbutit să redea în bună măsură măestria originalului.

În genere, se poate spune că și această traducere semnată de Cezar Petrescu reprezintă un succes în domeniul traducerilor din limba rusă, domeniu în care mai avem atâta de făcut. Totuși, sunt unele slăbiciuni pe care le-am fi dorit înlăturate dintr'o traducere de calitate celor cu care ne-a obișnuit Cezar Petrescu: expresii nu tocmai potrivite cu spiritul limbii române („*spirit de chershana*", folosirea termenilor „*ură*" sau „*surăs viclean*" cu referire la personajii pozitive în situații care nu cereau cătuși de puțin aruncarea unei lumini defavorabile asupra lor), recurgerea la expresii brutale, aproape de jargon, în

redarea vorbirii unor personaje simpatice, chiar în vorbirea lui Fedia (mă-ta, halește, mardit), traducerea fără valoare poetică a unor cântece populare („*La chershana fetițele — Iute se ofilesc — Aici vă-tășitele — Rău le chinuesc*") etc.

Portretul lui Grișa analizat mai sus — ca dealtfel atâtea alte aspecte și întreaga structură a ultimei opere a lui Gladcov — arată progresul continuu realizat de scriitor. O cât de sumară referire la valoroasa operă „*Cimentul*", ne arată drumul considerabil pe care Gladcov l-a parcurs de atunci, îndeosebi în ceea ce privește construirea imaginii artistice și folosirea limbii. Au dispărut acele imagini și formulări nesfârșite, de o artificială originalitate, ce se mai întâlneau pe alocuri în „*Cimentul*" și pe care scriitorul el însuși le-ar repudia astăzi: De pildă: „*Când ea întâlnește zâmbetul lui Gelb, sprâncenele părură că explodează*"... „*în ochii responsabilei tremurau ace*", „*fața lui a scos un țipăt și s'a spart în cioburi*", etc. Acum, expresivitatea limbii nu este obținută de Gladcov prin sacrificarea legilor limbii și prin renunțarea la caracterul firesc al imaginilor, ci dimpotrivă, tocmai prin adâncirea și multilaterală folosire a legilor limbii, prin construirea unor imagini realiste, care să comunice cât mai clar și mai puternic conținutul de idei.

★

Deși atât de deosebiți între ei prin individualitatea lor bine precizată; deși atât de diferiți în ceea ce privește nivelul lor ideologic, în ceea ce privește claritatea și consecvența cu care-și urmăresc țelul, toți acești eroi au anumite trăsături comune, care-i înrudesc sultește și care-i fac să se apropie unii de alții ca membrii ai unei aceleiași mari familii, atunci când se întâlnesc.

Toți sunt oameni curajoși, neînfricați, care iau viața pieptiș. Neînduplecați în fața greutăților, înțelegând că suferințele nu sunt „*dăruite de Domnul*" pentru a purifica pe oameni, ci că ele au cauze precise aci pe pământ și că aceste cauze trebuiesc înlăturate pentru ca omul să se poată desvolta liber și demn, acești eroi sunt niște răzvrățiți împotriva oricărei asupriți, împotriva

regimului bazat pe exploatare. Într'o formă sau alta — formă caracteristică firii și priceperii lor — ei proclamă același principiu: necesitatea luptei curajoase și necruțătoare împotriva dușmanului. Ca și Marchel, ca și Stepanida, ca și Raisa, Anfișa, Mara, Oxana sau Galia, ca și Prascovea sau Grișa, — tipograful Trifon spune:

„Trebue să luptăm. Să urim și să ne batem! Și să nu ne batem ca niște lupi încolțiți, ci uniți, strânși, ca pietrele unui zid“.

Lupta lor neîmfricată izvorăște din dorința de a apăra cu orice preț demnitatea umană, din adâncul lor dragoste de viață. Nimeni nu-i poate face să renunțe la bucurie, la fericire. Chiar răsul lor este o formă de a-și manifesta vitalitatea, de a lupta împotriva desnădejdiei. Când într'un moment de grea cumpănă, eroii săi găsesc puteri să facă haz de necaz, autorul comentează: *„Poate că această particularitate ciudată din firea omului rus era un aspect original al apărării de sine; poate că în aceste glume usturătoare și în acest răs pe socoteala lui se aduna în taină acea putere de viață și de voie bună care îl făcea de neînving.“*

Aceeași semnificație adâncă o are cântecul și dansul acestor oameni. Prin felul cum descrie scenele respective — poate cam prea multe și oarecum asemănătoare unele dintre ele — scriitorul scoate în relief această semnificație, așa cum au făcut toți clasicii ruși, începând cu părintele prozei realiste, N. V. Gogol. Când Hariton armonistul trece dela cântecul visător la unul înfocat, mulțimea de pe șlep se simte atrasă irezistibil, unită și electrizată.

Nu e o simplă distracție, ci un act plin de solemnitate, expresia energiei clocotitoare și a încrederii în forțele vieții. Înainte de a se avânta în joc, Grișa are „trăsăturile feții încordate“ și el poruncește „sever, lipsit de zâmbetul lui dintotdeauna“ să i se facă loc. Și urmează descrierea jocului propriu zis: *„Mulțimea se cutremură, se frământă, iar câteva dintre femei țipară ascuțit, ca și cum le-ar fi gădilat cineva. Grișa ridică cu mândrie capul, își puse mâinile'n șolduri, se învârti pe loc, apoi, luându-se după mama, bătu scurt și răspicat tactul cu călcăile și cu tălpile, în rit-*

mul armonicii. Nu mai era Grișa dogarul, om chibzuit și domol, cu zâmbetul lui senin, înțelept, și cu ochii pătrunzători, de culoarea valului de mare. Apărea acum în ochii mei ca un voinic clocotind de nestăvilită viață, căruia nu-i pasă de nimic. Se răsucea în figuri îndrăcite, se mlădia, sălta, se lăsa pe vine, rotindu-se'n călcăie ca o sfârlează, apoi, deodată, apucând-o pe mama'n brațe, o învârtea în jurul lui, iar dânsa, țipa speriată. Oamenii din mulțimea îngheșuită acolo se'nnecau în extaz, scoteau strigăte, țipau, râdeau sgomotos, prelung, și molipsiți de jocul voinicesc, dădeau cu neastâmpăr din picioare, pe loc, scuturând umerii parcă erau beți. Niciodată n'o văzusem pe mama atât de îndrăzneală și de semeață. Sfiala și tăcerea ei dispăruseră brusc, ca și cum ar fi dat deodată de libertate și ar fi amețit-o vârtejul lumii slobode“.

Cu cântecul și glumele lor, oamenii aceștia înfrumusețează până și munca trudnică, de sclavi, la care sunt constrânși. Lupta aceasta dramatică între caracterul silnic — și deci deformativ de trupuri și suflete — al muncii în regimul bazat pe exploatare pe deoparte, și năzuința muncitorilor de a-și păstra demnitatea omenească, de a rămâne oameni întregi, plini de viață și de energie pe de altă parte, este surprinsă de scriitor în tablouri emoționante: *„Făpturile gârbovite ale femeilor, ca și chipurile lor plictisite și absente, mi se păreau neînsuflăte, ca la păpușile mecanice. Iar cântecele tăietoarelor, care nu se clineau câte douăsprezece ore în șir dela această monotonă și scârboasă muncă, îmi păreau că seamănă cu țipetele de disperare, cu niște plânsete și implorări de ajutor. Totuși, aceste suspine și plânsete de jale le înșenau chipurile: ochii li se aprindeau de însuflăte și de cine știe ce gând răsărit pe neașteptate. Cântecele celor tinere aveau darul să molipsească și pe femeile mai în vârstă, care se luau la întrecere în cântece, alegând alte cuvinte, dar bine potrivite, uneori tăioase, iuți, răutăcioase și răzbu-nătoare, răcorindu-și așa durerea, mânia și blestemele, pentru truda lor cea lipsită de bucurii. Apoi se înnodea un schimb de glume, toată lumea se încingea la desbateri aprinse, unele își aduceau aminte de zilele din*

trecut și râdeau cu voie bună, iar altele, ca Prascovea bunăoară, strigau de se auzea pe toată pluta:

— Tovarășe! Fetelor! Nu vă amăriți! Nu vă lăsați pe tânjeală! Mai multă viață, la o parte cu necazul, veselți-vă, să crape vrăjmașii!... Goniți-vă durerea cu mânia, potoliți-vă amarul inimii cu veselia!”

Deși văzută prin prisma băiețandrului Fedia, munca tăietoarelor își desvăluie în acest tablou adevărata semnificație. Scriitorul notează impresiile lui Fedia: „*mi se păreau neinsuflăte ca la păpușile mecanice*”. Dar comparația aceasta, firească pentru un copil, scoate totodată în evidență o realitate profundă. Munca în regimul capitalist tinde într-adevăr să anihileze tot ce este omenesc în om, să-l transforme într-un automat servil, într-o „păpușă mecanică”. Fără a-l comenta, pentru că nu-i putea înțelege adânc semnificația, băiețandrul observă și notează un alt fenomen care-l izbește: „*aceaste suspine și plânsete de jale le înșeninau chipurile*”. El înregistrează deosemeni procesul de trecere dela cântecele de jale la altele mai vesele, la glume, etc. Cetitorul află astfel aspectul concret al fenomenului, aspect care tocmai pentru că este concret are o mare forță artistică de impresionare. Tot viu, în acțiune, și deci convingător, este dată cititorului și semnificația fenomenului ce s'a întipărit adânc în minte. În acest scop, scriitorul nu recurge la diverse analize psihologice. Și pentru că în această privință Fedia nu-i poate fi de folos — problema depășind nivelul de înțelegere al vârstei respective — Gladcov introduce ca o încununare a acestui pasaj dramatic, strigătul patetic al Prascovei: „*Goniți-vă durerea cu mânia, potoliți-vă amarul inimii cu veselia*”.

Ca reflex al frumuseții lor morale, există în acești oameni o firească năzuință spre frumos, spre frumosul în muncă și în artă, spre frumosul în natură. Deaceea ei își îndeplinesc munca cu gesturi ritmice și ușoare, impletite armonice: „*În atelierul încăpător, fără tavan, cu o rețea de grinzi sub acoperiș, printre mormanele de talaj răsucit în suluri, printre doage și butoaie gata isprăvite, meștereau de zor dogarii, cu șorțuri de pânză groasă: unii cocoțați pe*

mesele lor, făcând cu menghini groase, ciopleau doage și cercuri; alții, cu niște barde îndoite, despicau cercuri de nuele, ceilalți băteau cercuri; și pretutindeni un ciocănit înfrățit, în ritm de joc, plutea deasupra forfotei voioase a meșterilor. Intotdeauna mă întâmpina cântecul răsunător al glasurilor tinere și inimoase.”

Deaceea unii dintre ei tind să dea muncii lor un caracter creator. Minte inventivă, Iafimca Balberca — deși lipsită de învățătură — a construit în taină, din propria inițiativă, niște marionete minunate și un planor minuscul în formă de pescăruș. Aceasta într-o vreme când nici oamenii de știință nu-și pusese încă cu seriozitate problema zborului în înaltul văzduhului.

În orele libere, după îndeplinirea obligațiilor trudnice față de patroni, meșterii fierari Ignat și Taras lucrează la obiecte de artă, migălite cu dragoste și pasiune, întrecându-se unul pe altul în realizarea unor lucrări cât mai fine și mai măestrite. Dar în „*împărăția întunericii*” stăpâniți sunt încă puternici, ei se străduie să stingă orice licăr de lumină. Dialogul dintre Taras și director — dialog redat de Taras — este revelator. Taras încercase să explice că numai după ce îndeplinește toate comenziile, lucrează de bună voie, din material cumpărat pe banii lui, obiectul de artă: lampa în chip de corabie. În fraze scurte, sacadate, de zgârcit hrăpăreț și samavolnic dar apărat prin legi anume ticluite, directorul îl repede:

„Dar cărbunele, dar șocul, zice? Și apoi ce este aia, buna voie a ta? Buna voie a ta, zice, e tot un furt; căci și buna ta voie îi aparține tot stăpânului. Eu trebuie să dispun cu folos de ea. Nu-ți dau voie să-ți irosești prisosul de putere: nu ne trebuie un meșter, ci un fierar.”

Apoi, când fierarul declară că preferă să părăsească slujba, „*sărbă de moșneag viclean*” — cum îl numește Taras — „se joacă” cu el ca pisica cu șoarecele. Îl „*străpunge cu ochișorii*” săi „iar, cu glăsciorul parcă purta niște sulife.” Observați câtă finețe în redarea vorbirii lui Taras. Fără a se abate câtuși de puțin dela stilul firesc al povestirii acestuia, scriitorul izbuteste să sugereze nu numai atitudinea lui

Taras față de directorul exploatator, dar și psihologia unui atare director. Opoziția stilistică dintre diminutivul „ochișorii” și sensul dur al verbului „străpunge”, între diminutivul „glăsciorul” și amenințarea ascuțită a „sulifelor”, redă perfect falsa „bunătate” a acestui „evlavios afurisit”, a acestei „scârbe de moșneag viclean”. Mai cu seamă că portretul este complectat prin frazele următoare, în care, sub tonul placid, se ascunde un tremur de răutate sadică:

„Nu, fierarule, zice, nu poți să pleci. Mai incolo de poliție n'ai să faci niciun pas. Iar poliția te va trimite tot la mine. După lege! După contract!... Și am să-ți fac o reținere pentru că ai lipsit dela lucru, și o să te mai și amendez, pentru călcare de ordine. Așa e, drăguțule! Așa e, drăguțule! Așa e, sluga mea necredincioasă!” Apoi a plecat, cărând cu el lampa mea...“

Dragostea pentru frumosul din natură, din muncă și artă — sunt mari amatori nu numai de muzică și dans, dar și de literatură bună, și de teatru (să ne amintim dragostea pentru cărți a lui Carp Ilici sau reprezentarea pe scena din baracă, a povestii lui Stenca Razin, etc.) — dragostea pentru tot ce poate contribui la îmbunătățirea și înfrumusețarea vieții omului, izvorăște dintr'un profund respect pentru valorile umane, din dragostea nețărmurită pentru oameni.

Carp Ilici, pescarul cu trup de uriaș și voce de bas profund, care „tună răsunător în cabina” micuță a șlepelui, se apropie cu dragoste părintească de Fedia. Îi vorbește cu entuziasm despre viața vitejească a pescarilor, care înfruntă furtunile și se înfrățesc în lupta cu natura.

Când nedespărțitul său tovarăș, Cornei, îl întrebă surâzând: „Pe al câtelea băiat îl strici tu, Carp?”, el se preface a fi rușinat: „Carp Ilici surăse, își apucă barba cu degetele și-și acoperi fața cu ea până la ochi”.

Ce minunat portret în cuprinsul unei singure fraze! Trăsăturile fizice și morale se împletesc și se completează reciproc, vezi personagiul în fața ochilor tăi, îl vezi mișcându-se, îl înțelege și-ți devine drag. Căci pescarul acesta modest și cu simț al umorului, care surăde cu ochii lui calzi în timp ce-și ascunde restul feței în dosul

bărbii sale uriașe, este un om întreg, curajos și bun, un admirabil prieten și camarad. Ceeace prețuește el mai presus de orice la viață este: „credința omului în om”

Despre felul cum Carp pune în practică acest principiu, autorul ne convinge nu prin discursuri, ci înfățișându-i faptele; intervenția hotărâtă atunci când se pune problema solidarizării cu acțiunea de protest a tăietoarelor, plecarea lui în toiul iernii, pe nefârșitele câmpuri de gheață, în căutarea unui tovarăș dispărut, etc. Episodul cel mai emoționant este însă cel în care ni se povestesc lupta cu furtuna, moartea eroică a armonistului care susținuse cu spinarea lui catargul prăbușit peste tovarăși, și salvarea lui Cornei. Deaceea cuvintele lui Carp Ilici nu sună a vorbe goale, ci exprimă convingător o adânc trăită filosofie a vieții:

„Omul e dator să cugete la soarta lui. Câți tovarăși n'au pierit sub ochii mei, când marea spârgea vase și sfărâma sloiuri? Despre toate acestea s'ar putea scrie un roman întreg... Nu odată am văzut moartea cu ochii și m'am luptat cu cele mai năpraznice furtuni; dar toate mi-au prins bine, fiindcă mi-au ajutat să mă cunosc și pe mine, să cunosc și pe alții. Am plâns cu lacrimi de sânge, dar inima mi s'a făcut mai omenească. De lacrimat, lacrimiază și calul, însă nimeni în afară de om nu e în stare să-și dea viața pentru un tovarăș...”

Aceeași înaltă prețuire a omului o întâlnim la toți eroii amintiți. Numai că fiecare o expune altfel, într'un mod caracteristic pentru firea, pentru preocupările și îndeletnicirile lui. Pasionatul meșter făurar, Taras, de pildă, vede măreția omului în primul rând în capacitatea sa creatoare, în muncă. El îi vorbește astfel lui Fedia:

„— Omul se naște animal, dar se face om prin muncă. Are și maimuța mâini, și nu două, ci patru; dar dela ea n'ai nici un spor în afară de răs, când se maimuțărește. Creerii nu-i ajung pentru treabă; nu-i în stare să facă nici o prăpădită de sculă. D'aia n'are parte nici de grai... Pe când omul, cine l-a făcut și cine l-a înălțat? Asta bagă-ți-o în căpătâna ta cărlionțată: munca și priceperea! Bagă-ți bine în minte, pișigăiatule — munca și o minte isteță fac un om adevărat!”

Din această dragoste pentru om și înaltă prețuire a forțelor sale, decurge optimismul eroilor pozitivi din „Volnița“, convingerea că lupta poate fi dusă și merită să fie dusă până la capăt. Impresionante din acest punct de vedere sunt nu numai scenele în care ni se înfățișează acțiunile de luptă organizată a muncitorilor dela cherhanaua din Jilaia Cosa, despre care am vorbit, dar și un alt episod mai puțin cuprinzător, dar nu mai puțin dramatic și semnificativ.

Noaptea e întunecoasă.

„Cerulea părea de plumb, apăsător, de nepătruns cu ochiul, întunecat, foarte jos, lăsându-se parcă până la suprafața mării. Pe alocuri doar, prin spărturi, licăreau ca niște scânteie stelele și piereau îndată.“

Peisajul servește aci ca o uvertură simfonică. Ca și cerul „întunecat, apăsător“, întunecată și apăsătoare e viața într'un regim în care negustorul Bliahin e atotputernic. Dar pe alocuri, prin spărturile norilor, licăresc stelele; ce-i drept, numai o clipă. În bezna împărăției întunerecului, licăresc deasemeni pâlăiri de lumină. Ele sunt încă de scurtă durată și pier. Dar va veni vremea când vor cuprinde cerul întreg, căci norii nu sunt veșnici, și zorii nu pot întârzia să se arate. Și atunci va fi lumină.

O astfel de pâlăire — firavă ca licărul stelelor printre nori, dar vestitoare a unor zile mai bune — este și acțiunea curajoasă a echipajului și a oamenilor de pe șlepuț pe care se aflau cei doi fugari, Hariton și Amlișă. Deși în iahtul elegant și puternic ce se apropia ca o pasăre de pradă stă înusuși atotputernicul, temutul negustor Bliahin, ei îndrăznesc să-l înfrunte. Refuză să predea pe fugari și, când Bliahin dă poruncă să fie atacat șlepuț, primesc luptă. Aici, în mijlocul valurilor, oamenii se simt mai aproape unul de altul, își dau mai bine seama că soarta fiecăruia e legată de a tuturor, că numai salvând întregul șlepuț pot nădăjdui să se salveze și pe ei înșiși.

Acțiunile furibunde ale lui Bliahin: amenințările, trimiterea la atac a marinărilor din solda sa, și înșfârșit încercarea criminală de a incendia șlepuț zvârlind călți aprinși, — toate acestea îl caracterizează nu numai pe acest negustor Bliahin care „țipă cu glas spart, sbuciumându-se dela

un capăt la altul al bordului“, ci constituie totodată o imagine sugestivă a întregului sistem capitalist, ne evocă imaginea incendiatorilor de ieri și de azi, fasciștii germani și continuatorii acestora, imperialiștii americani.

Acțiunile criminale ale incendiatorilor nu-și ating, până la urmă, țelul. În loc de a înfricoșa pe oameni și a-i subjugă definitiv, îi conving și pe cei mai îndărătnici, și pe cei mai șovăelnici, că singurul drum ce rămâne deschis este lupta hotărâtă împotriva incendiatorilor. Așa se petrec lucrurile și pe șlep, această imagine concretă a societății omenești. La început mai erau unii care murmurau speriați: „Să ne ferim de pacoste, băieți! Nu vă băgați! Legea e de partea lui Bliahin“. La luptă participau la început numai cei mai înaintați dintre oamenii de pe bord. Aceștia dau ajutor echipajului, îl ajută să împiedice iahtul să acosteze șlepuț. Furia lui Bliahin rămâne neputincioasă:

„Autoritatea și puterea lui se izbără de puterile înfrățite ale acestor oameni simpli, pescari slobozi. Oamenii aceștia își râdeau de el, în vreme ce Carp și cu ajutoarele sale stăteau de o parte, siguri de ei“.

Când însă șomoioagele de călți aprinși încep să cadă pe șlep, amenințând să-l incendieze din clipă în clipă, nimeni nu mai rămâne deoparte. Indignarea și revolta mulțimii nu mai cunosc margini. Nu se mulțumesc numai să se apere, vor să treacă la atac, să termine cu acest ucigaș.

„— Dați în ei, băieți, loviți fără milă! — Incepem bătălia! Striviți-i pe vrăjmași! Ei cu focul, noi cu băta!“

Prin curajul lor, prin lupta lor solidară, oamenii de pe șlep au câștigat bătălia contra atotputernicului Bliahin. Falnicul, elegantul iaht, a fost silit să dea bir cu fugiții.

Dar, în condițiile concrete ale ultimelor decenii ale secolului 19, când proletariatul abia se organiza, nu puteau fi câștigate decât atari victorii, relativ mărunte și izolate. În luptele sale, poporul răsculat era adesea înfrânt. Marile bătălii victorioase aveau să se desfășoare abia mai târziu. Ele se profilau însă în zare. Înfrățindu-se cu puterea creșterea valului revoltei populare, înfrățindu-se veridic felul cum poporul reacționa la victoriile sale parțiale și la înfrân-

gerile sale temporare, Gladcov — deși în „Volnița“ nu înfățișează revoluția — izbuște să arate că toate drumurile duceau într'acolo.

Ideea aceasta, care rezultă din întreaga lucrare, încrederea aceasta nezdruincată în continuitatea luptei și în victoria finală care va aduce o viață mai bună și mai fericită, este afirmată răspicat de Prascovea. Ceeace n'a putut încă realiza generația uitimelor decenii ale secolului XIX, vor realiza copiii acestora, oameni de vârsta lui Fedia, preluând și ducând mai departe experiența înaintașilor.

„Când ai să crești mare — îi spunea ea lui Fedia —, ai să le răsorătești și mai vârtos decât ne răsorătim noi, numai dacă n'ai să-ți schimbi firea... și ține minte toată viața, ceeace ai văzut și pățimit aici. Omul muncitor o duce prost. Va trebui să se mai lupte mult, dar până la urmă tot după voia sa va fi: de nu vom fi noi aceia, apoi vor crește alții, ca tine, care vor fi și mai tari, și mai deștepți. O să vă alcătuiți altă viață, cu mai multă pricepere decât noi.

Am încredințat-o cu aprindere:

— N'am să le uit toate pentru nimica'n lume“.

Fedia s'a ținut de cuvânt. Generația lui a înfăptuit Revoluția Socialistă, a construit socialismul și acum pășește victorioasă spre comunism.

Scrisă astăzi, de pe înălțimea realizărilor prezentului, opera lui Gladcov, distinsă cu Premiul Stalin, are marele merit de a fi subliniat tocmai ceeace e mai de preț în lupta actuală: continuitatea tradiției revoluționare, frumusețea morală a oamenilor

cutezători și neînfrânți, forța mereu vie, de neînving a poporului. Toate acestea sunt chezașia victoriei în lupta vremurilor noastre, chezașia minunatei și necontenitei desvoltări ce așteaptă poporul rus și de aci înainte, a mărețelor și nemărginitelor perspective pe care viitorul le deschide în fața constructorilor comunismului.

Acum, în preajma sărbătoririi celei de a 35-a aniversări a Revoluției din Octombrie, lectura „Volniței“ ne amintește și ne ajută să înțelegem mai deplin cum a luptat poporul rus pentru libertate; cum, încă din ultimele decenii ale secolului 19, s'au pus bazele acelei lupte, condusă de clasa muncitoare, care va duce în cele din urmă la victoria Marei Revoluții Socialiste, revoluție care ne-a deschis și nouă, ca și întregii omeniri muncitoare, perspectiva unei alte lumi, mai fericite. Lectura „Volniței“ ne întărește astfel dragostea, admirația și recunoștința față de popoarele sovietice.

Cartea lui Gladcov ne învață prin puterea de convingere a unor imagini de o înaltă măestrie, să nu uităm că victoriile de azi au fost câștigate după grele suferințe, prin lupta îndârjită a unor oameni care au pus întreaga lor capacitate de muncă în slujba poporului și au înfruntat cu dârzenie forțele, pe atunci covârșitoare, ale exploataților.

Ea ne învață deasemenea că victoriile de mâine nu vor putea fi cucerite decât tot în chipul acesta: punându-ne întreaga putere de muncă în slujba poporului, în slujba construirii socialismului în patria noastră și luptând cu aceeași neînduplecată hotărâre împotriva dușmanului de clasă.

CĂRȚI APĂRUTE ÎN LUNA PRIETENIEI ROMÂNNO-SOVIETICE

La 7 Noembrie anul acesta, popoarele sovietice și oamenii muncii din toată lumea sărbătoresc cea de a 35-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Această sărbătoare are loc în condițiile în care pe a șasea parte a globului oamenii sovietici, conduși de Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, se apropie tot mai mult de comunism prin victorii mărețe în munca și lupta lor eroică. Uriașul canal Volga-Don, marele canal Turcmen, hidrocentralele care vor furniza cantități impresionante de energie electrică sunt realizări care marchează drumul victorios spre comunism al Țării care acum 35 de ani, începea înfăptuirea visului de aur al omenirii.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie va rămâne în istorie un eveniment de covârșitoare însemnătate. Ea a deschis calea revoluțiilor socialiste ale popoarelor, a marcat triumful ideilor lui Marx, Engels, Lenin și Stalin. Ruperea Rusiei țariste din lanțul imperialist în urma primului război mondial a însemnat o victorie nu numai a poporului rus, ci și a tuturor asupriților de pretutindeni care au înțeles că și ceasul eliberării lor nu poate fi departe, care au învățat dela poporul rus că numai prin luptă unită, organizată, sub conducerea clasei muncitoare și în frunte cu partidul comunist, poate fi înfrântă, răsturnată, nimicită orânduirea capitalistă și făurită o nouă orânduire, cea socialistă.

Marea Revoluție din Octombrie 1917, succesul construirii socialismului în U.R.S.S.

și victoria popoarelor sovietice asupra fascismului în cel de al doilea război mondial au dus la eliberarea și a altor popoare de sub jugul cotozirii hitleriste, a făcut posibilă ruperea și a altor țări din lanțul imperialist și trecerea lor în lagărul păcii și al socialismului. Marea Chină, democrațiile populare din sud-estul Europei, Republica Democrată Germană au sporit și au întărit forțele păcii; ele construiesc socialismul învățând și folosind exemplul primei țări care a construit socialismul, călăuzindu-se de geniala învățătură a lui Lenin și Stalin.

Victoriile acestea, al căror șir a fost deschis de Octombrie 1917, dă speranță și încredere tuturor popoarelor care suferă încă sub dominația imperialismului împilator și ațățător la noi războaie.

Cu nemărginită încredere și dragoste se îndreaptă privirile tuturor oamenilor muncii de pretutindeni către Țara Socialismului victorios, către Partidul Comunist al U.R.S.S. și către înțelepții săi conducători, — ca spre un far călăuzitor, ca spre un izvor dătător de viață. Luminile care ard la Moscova și în tot cuprinsul Uniunii Sovietice își trimit razele lor strălucitoare pe tot cuprinsul globului însuflețind, învățând, îndemnând pe oamenii muncii din toate țările. Cel de al XIX-lea congres al Partidului Comunist al U.R.S.S. a devenit astfel o sărbătoare nu numai a oamenilor sovietici, ci a tuturor celor ce luptă pentru libertate, pentru socialism, pentru pace.

Literatura sovietică este una din căile prin care lumina Țării Socialismului, care astăzi construiește comunismul, se răspândește în întreaga lume, una din căile prin care popoarele cunosc și învață dela oamenii sovietici, din experiența Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, una din căile prin care oamenii muncii de pretutindeni află cum prind viață, cum sunt aplicate și folosite de oamenii sovietici învățăturile Partidului Comunist și ale marelui Stalin, află cum s'a făurit omul nou, socialist, în lupta împotriva dușmanilor omenirii și pentru o viață fericită.

Literatura sovietică este una dintre căile prin care radiază în lume dealungul spațiului și înfrângând timpul — căldura, lumina, puterea și măreția epocii staliniste.

Sprîjin activ și oglindă a luptei oamenilor sovietici pentru construirea socialismului și comunismului, pentru menținerea păcii în întreaga lume și pentru demascarea incendiatorilor de război de tot felul, — literatura sovietică constituie o strălucită mărturie despre zidirea noii orânduiri și răspândește exemplele cele mai înaintate, cele mai pline de învățăminte, pentru fiecare împrejurare a vieții oamenilor. Tocmai deaceia cărțile sovietice sunt atât de iubite, atât de apreciate în toate țările libere precum și în cele oprimate încă.

Sărbătoarea celei de a 35-a aniversări a Marelui Revoluții este în acelaș timp o sărbătoare a literaturii sovietice, care a oglindit și oglindește drumul spre comunism și succesele dobândite de popoarele sovietice pe acest drum, deschis de Octombrie 1917.

În țara noastră, aniversarea a 35 de ani dela victoria proletariatului rus din Octombrie 1917 are loc în condițiile furtunosului mers înainte al construcției socialiste, pe care poporul nostru condus de partid o înalță pe zi ce trece mai puternică, mai frumoasă.

Drumul nostru spre socialism este chezășuit tocmai de experiența glorioasă a popoarelor sovietice, de experiența Partidului Comunist al lui Lenin și Stalin :

„Înainte, înseamnă pentru noi — pe drumul glorioasei experiențe a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, pe drumul lui Lenin și Stalin“ — a spus tovarășul Gheor-

ghe Gheorghiu-Dej în raportul asupra Proiectului de Constituție.

Astfel, aniversarea Marelui Revoluții este o sărbătoare a fiecărui om al muncii din țara noastră, ea îi vorbește fiecăruia despre ce a realizat și ce are încă în față, despre prietenii care-l ajută și-l călăuzesc, despre dușmanii care-i urăsc liniștea și înfăptuirile ; îi dă fiecăruia încredere în victoria sa definitivă asupra dușmanilor și în viitorul luminos către care merge țara noastră ajutată de Uniunea Sovietică. Fiecare om al muncii din Republica Populară Română își dă seama ce perspective se deschide și țării noastre prin cel de-al cincilea plan Cincinal al Uniunii Sovietice, își dă seama cu câtă dragoste și dezinteres ajută Marea Țară a Socialismului țările de democrație populară să se desvolte pașnic, multilateral.

„Actualul plan Cincinal (al 5-lea) — se spune în Proiectul directivelor Congresului al XIX al P.C. (b) al U.R.S.S. — demonstrează din nou în fața întregii lumi marea forță a socialismului, avantajile fundamentale ale sistemului economic socialist față de sistemul capitalist. Acest plan cincinal este un plan de construcție economică și culturală pașnică. El va contribui la construirea și lărgirea continuă a colaborării economice dintre Uniunea Sovietică și țările de democrație populară și la dezvoltarea relațiilor economice cu toate țările care doresc să desvolte comerțul pe bază de egalitate în drepturi și avantajii reciproce“.

Lupta poporului nostru pentru construirea socialismului este din ce în ce mai adânc, mai veridic oglindită de literatura noastră ; faptele cele mai importante ale oamenilor muncii, chipurile cele mai luminoase, mai pilduitoare de constructori ai socialismului din țara noastră, apar tot mai mult și mai veridic zugrăvite în cărțile scriitorilor noștri. În oglindirea din ce în ce mai plină de adevăr, de forță artistică, a oamenilor și faptelor, literatura noastră se călăuzește de experiența scriitorilor sovietici. Așa cum în fiecare sector de muncă marile sporuri de producție, inovațiile, cuceririle s'ar obține cu mult mai mare greutate, într'un timp mult mai îndelungat, dacă n'ar fi aplicate pe o scară tot mai largă înaintatele me-

tode sovietice — tot astfel drumul literaturii noastre ar fi mai greu, mai spinos, mai plin de stavili, dacă n'ar exista măreața experiență a literaturii sovietice, literatura creată pe baza metodei artistice celei mai înaintate — metoda realismului socialist — a literaturii lui Gorki, Maiacovski, Fadeev, Gladcov, Ostrovschi, Șolohov.

Literatura sovietică ajută astfel nu numai oamenilor muncii din toate ramurile de activitate, vorbindu-le despre felul cum rezolvă oamenii sovietici diferite probleme de viață obștească și personală — dar ajută totodată scriitorului să se apropie de realitate, să o înțeleagă, să o zugrăvească mai veridic — îi transmite experiența scriitorilor sovietici în rezolvarea problemelor practice ridicate de ogândirea luptei Partidului Comunist al U. R. S. S. în fruntea popoarelor sovietice pentru construirea socialismului și comunismului în Uniunea Sovietică, pentru pace trainică în lume.

Iată de ce orice carte sovietică este așteptată atât de oamenii muncii, cât și de scriitori, iată pentru ce orice carte sovietică apărută în românește constituie un prilej fericit de a învăța, de a cunoaște oameni noi, minunați, de a însuși o experiență înaintată.

În fiecare an, dela 1944 până acum, aniversarea Marii Revoluții Socialiste a fost și o sărbătoare a cărții — a apariției în românește a unui număr important de cărți sovietice. Cu prilejul aniversării lui Octombrie 1917, în luna prieteniei româno-sovietice, editurile au depus o activitate deosebită, dând la iveală un număr sporit de volume, pentru a sărbători și în acest fel mărețul eveniment. Librăriile noastre s'au îmbogățit în fiecare an cu noi și noi capodopere ale literaturii ruse și sovietice.

Anul acesta a 35-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste va fi de asemenea și un eveniment literar de mare importanță. Peste 50 de volume literare între care și reeditări din operele scriitorilor ruși și sovietici se vor adăuga celor traduse până acum, atât în limba română cât și în limbile minorităților naționale din țara noastră.

Ca și în ceilalți ani, contribuția cea mai importantă o va da editura „Arhus-Cartea Rusă“, care va tipări 35 cărți, din-

tre care 21 în românește. Deasemenea „Editura Tineretului“ va scoate de sub tipar 9 volume în românește — iar celelalte edituri vor spori și ele numărul de cărți ale literaturii ruse și sovietice traduse până acum în țara noastră.

Este deosebit de interesant și plin de învățăminte să aruncăm o scurtă privire asupra cărților literare, care vor îmbogăți, cu prilejul celei de a 35-a aniversări a Marii Revoluții — librăriile noastre.

Literatura sovietică acordă o mare atenție experienței literaturii clasice, moștenirii marilor scriitori ai poporului rus.

Acest lucru a stat și în atenția editurilor noastre și astfel apare o culegere a fabulelor lui Krilov, precum și poemul lui Lermontov, „Demonul“, această nemuritoare imagine a dorinței aprige a omului de a trăi alături de semenii săi, de a activa în folosul lor, dar pe care orânduirea socială nedreaptă îl face să se depărteze de societate și, ca un protest suprem, să se însingureze.

Deasemenea din tezaurul marelui moșteniri a literaturii și culturii ruse, apare și volumul „Opere alese“ de Belinski, totodată, este editată monografia lui B. Evgheniev asupra vieții și operei unuia dintre primii mari realiști ruși, A. N. Radișcev — dela a cărui moarte s'au împlinit anul acesta 150 ani — Radișcev este autorul atât de cunoscutei lucrări în țara noastră: „O călătorie dela Leningrad la Moscova“.

Preocuparea literaturii sovietice de a pune în lumină trecutul de cruntă exploatare în care a trăit poporul rus înainte de Octombrie 1917 precum și momentele de luptă eroică împotriva exploatării — se vedește în cărțile care apar cu prilejul celei de-a 35-a aniversări. Astfel, între lucrările cele mai importante ce această temă este romanul „Volnița“ de F. Gladcov.

Apărut în Uniunea Sovietică în anul 1950, romanul „Volnița“ a fost distins cu Premiul Stalin de gradul I — cea mai înaltă distincție pe care o poate obține o lucrare de artă.

Continuând „Poveste despre Copilărie“ — în care autorul zugrăvea frământările din ce în ce mai mari care agitau țărănimea sub regimul țarist și-o apropiuau tot mai

mult de lupta proletariatuului — romanul „Volnița“ subliniază în pagini deosebit de grăitoare, rolul conducător al proletariatuului în lupta poporului împotriva exploataării. Prin intermediul povestirii evenimentelor pe care le întâmpină micul Fedia, autorul desvăluie un întreg proces de creștere a capacității de luptă a elementelor semi-proletare, de făurire a conștiinței lor revoluționare sub îndrumarea directă a elementelor revoluționare ale clasei muncitoare.

Drumurile lui Fedia și ale mamei sale prin satele și orașele Rusiei, întâlnirea lor cu diferiți oameni, traiul lor în așezarea pescărească dela marea Caspică, dau prilej autorului să reconstituie un tablou zguduitor al vieții nespuse de grele duse de poporul rus sub țarism — viață în care încep să apară semnele uriașului val revoluționar care cuprindea țara și care avea să culmineze cu Octombrie 1917, deschizătorul zărilor socialismului și comunismului nu numai în Rusia ci și în lumea întreagă.

Despre lupta dusă de comuniști în neagră ilegalitate, pentru mobilizarea tuturor forțelor în vederea răsturnării orânduirii bazate pe exploatare, scrie A. Popov în romanul „La capătul nopții“. Bazat pe o bogată experiență de viață proprie, acest roman zugrăvește lupta revoluționarului comunist Pavel, membru al organizației bolșevice din Moscova, în neagra ilegalitate.

Demascând trădarea menșevicilor, oportuniștilor de tot felul, romanul pune în lumină consecvența, forța leniniștilor, care, cu toate persecuțiile deslănțuite împotriva lor de guvernul țarist, poartă cu mândrie și cu cinste steagul de luptă al clasei muncitoare. Imprejurările grele în care sunt siliți să trăiască comuniștii scot în relief calitățile lor deosebite, fermitatea lor bolșevică, credința lor neînfricată în clasa muncitoare, — care au dus la victoria leninismului.

Luminoase apar în acest roman chipurile tânărului Pavel și încercatului Sunduc, îndrumătorul său. Ei apar ca întruchipări ale figurilor de revoluționari leniniști-staliniști, ostași credincioși ai partidului care a condus poporul sovietic la victorie.

Oameni ca aceștia apar și în romanul „Cer și pământ“ de A. Saianov, cronică bogată

a apariției și dezvoltării aviației ruse. În cei trei eroi principali ai romanului, aviatorii Bâcov, Tentennicov și Pozdnețov avem imagini vii ale oamenilor sovietici care au luptat cu tărie împotriva asupritorilor țariști înainte de Octombrie, împotriva contrarevoluționarilor și intervențiștilor în anii războiului civil și care, educați și crescuți apoi de regimul sovietic, apără țara în Marele Război de Apărare, respingând și nimicind pe cotropitorii țariști.

Vitejia „șoimilor staliniști“ — cum pe drept cuvânt au fost supranumiți aviatorii sovietici — din romanul „Cer și pământ“, apare ca o continuare și dezvoltare firească, în noi condiții, a eroismului de care au dat dovadă ostașii ruși, marinarii în războiul ruso-japonez din 1904 — și despre care vorbește A. Stepanov în romanul său, „Port-Arthur“. Desvăluind șirul de evenimente care au urmat agresiunii mișefeste a Japoniei în 1904 împotriva escadrei rusești din Extremul Orient, romanul „Port-Arthur“ zugrăvește lupta plină de abnegație a unor patrioți ruși ca amiralul Macarov, generalii Kondratenco și Belii precum și a marinariilor simpli, care au luptat nu numai cu agresorii japonezi, ci și cu trădătorii țariști, cum e rezidentul Stessel.

Apare astfel cu claritate din romanul lui Stepanov, ca și din romanele „Volnița“, „La capătul nopții“, sau „Cer și pământ“ acel inepuizabil izvor de forță, acea imensă putere care a staț totdeauna stăvilă în calea tuturor dușmanilor Rusiei, care a apărât pământul rus împotriva oricărei cotropiri și care a fost biruitoare: această forță este poporul rus.

Despre un astfel de fiu al poporului, care cunoaște și viața plină de mizerie în regimul țarist, care luptă sub steagul bolșevicilor, și care după Octombrie ajunge un oțelar fruntaș într-o mare uzină sovietică — ne vorbește Slavučhi în volumul „Povestirile lui Ivan Corobov“. Imagine tipică a omului simplu din popor care, îndrumat de Partid își însușește o înaltă conștiință și o desăvârșită cunoaștere a problemelor tehnicii, Ivan Corobov ajunge să trăiască și marea încheștare când a trebuit să-și mute uzina sa din Donbass până în îndepărtatul Ural, pentru a n-o lăsa pradă cotropirii hitleriștilor. În toate aceste încercări se vă-

desc tărnia sa de fier, forța sa morală de neînfrânt, datorite educației pe care i-a dat-o Partidul, datorite încrederii și dragostei sale față de Patria Socialistă.

Legătura cu trecutul, oglindirea momentelor de luptă ale poporului, capătă astfel în literatura sovietică semnificația preluării și desvoltării unei moșteniri sfinte, a unei tradiții de luptă, plină de învățăminte și de înălțare morală. Eroi trecutul transmit mesagiul lor de patrioți inflăcrați, mesagiu care însuflețește și călăuzește către victorii din ce în ce mai mari pe construcții comunismului din Uniunea Sovietică, pe ziditorii socialismului în țările cu democrație populară, pe luptătorii pentru libertate și pe apărătorii păcii din lumea întreagă.

Epoca Marii Revoluții și a războiului Civil, precum și luptele împotriva trădătorilor menșevici, troțchiști și alți oportuniști, este deasemenea oglindită în cărțile ce apar cu prilejul celei de a 35-a aniversări. Chipul lui Lenin, făuritorul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, chipul lui I. V. Stalin, discipolul său credincios, precum și ale tovarășilor lor de luptă, apar în scenariul cinematografic „Lenin în Octombrie”. Momentele de neuitat din timpul insurecției armate, venirea lui Lenin din exilul la care fusese silit de către guvernul provizoriu, preluarea de către Lenin a conducerii Revoluției, geniala sa putere de pătrundere și stăpânire a situației, apar cu deosebită claritate în acest scenariu care contribuie în mod efectiv la îmbogățirea imaginii pe care oamenii muncii din țara noastră o au despre marele dascăl al proletariatului. În același timp apare în scenariul „Lenin în Octombrie” mărețul Partid Bolșevic, comuniștii simpli, — precum și imensa masă a revoluționarilor — muncitori, țărani, ostași ai Armatei Roșii.

Despre un asemenea om din marea masă a poporului rus, un om de o înălțime morală, de o putere de muncă și de sacrificiu așa cum numai comuniștii pot da dovadă — a scris N. Ostrovski în cartea sa: „Așa s'a călîț oțelul” — roman apărut până acum în cinci ediții în țara noastră. Anul acesta apare a doua lucrare a lui Ostrovski:

„Născuți în furtună”, epopee a acelorași vremi eroice, cântare a generației de Corceaghini pe care i-a făurit Marea Revoluție din Octombrie. Tot despre acești oameni vorbește și romanul „Tinerete” de A. Boicenco, care apare în a 2-a ediție. Oameni ca Andrei Ptaha din „Născuți în furtună” sau ca Boiciuc din „Tinerete” sunt pilde nepieritoare de eroism, de patriotism, de viață închinată unui ideal înalt.

Deosebit de actual pentru zilele noastre, când Partidul nostru muncitoresc a demascat și a zdrobit devierea de dreapta — este episodul plin de dramatism despre care vorbește scenariul cinematografic, „Marele Cetățean”. Evocând figura lui Șahov — „marele cetățean” — și lupta lui împotriva oportunistului Cartșov, care alunecă din ce în ce mai mult pe panta trădării de Patrie — scenariul subliniază forța ideilor leniniste-staliniste și chiamă la vigilență revoluționară împotriva tuturor deviatorilor dela linia partidului, împotriva oportuniștilor și capitulanților.

În focul acestor lupte s'a călîț și mai mult partidul lui Lenin și Stalin, s'a întărit legătura sa cu masele, s'a îmbogățit experiența sa revoluționară, izvor nesecat de învățăminte pentru toate partidele comuniste și muncitorești în lupta lor împotriva orânduirii bazate pe exploatare și pentru construirea noii orînduiri socialiste.

„*Experiența istorică a P.C. (b) al U.R.S.S. — a spus tov. Gh. Gheorghiu-Dej în Raportul asupra Proiectului de Constituție — a servit și servește ca îndreptar sigur tuturor partidelor comuniste și muncitorești, care o aplică în mod creator în lupta pentru eliberarea omenirii de sub jugul exploatării și asupririi, pentru pace. Partidele marxist-leniniste din țările de democrație populară aplică cu succes experiența P. C. (b) al U.R.S.S. în construirea noii economii și culturi socialiste, în construcția de stat și de partid.*”

O probă de fier a forței de nebiruit a Partidului Comunist al U.R.S.S., a Statului sovietic, a oamenilor sovietici a constituit-o Marele Război de Apărare a Patriei. Literatura sovietică a închinat pagini nemuritoare eroismului de care a dat dovadă în timpul Marelui Război poporul sovietic, uni-

tății sale indestructibile, credinței sale în conducerea partidului și în tovarășul Stalin. Neștearsă va rămâne amintirea unor eroi ca Oleg Coșevoi, Alexandr Matrosov, Zoia Cosmodemianscaia, — care s'au jertfit pentru apărarea și salvarea Patriei lor cotropite vremelnice; pilduitoare va rămâne uriașa efortare făcută de milioanele de oameni sovietici, pe fronturi și în interiorul țării sovietice, pentru a nimici pe agresori și a elibera pământul Patriei. Despre astfel de oameni au scris Al. Fadeev („Tânăra Gardă”), V. Popov („Oțel și sgură”). I. Ehrenburg („Furtuna”), V. Ajaev („Departee de Moscova”) și mulți alți scriitori sovietici. Dar niciodată nu se va scrie de ajuns despre eroii Marelui Război; totdeauna scriitorii vor găsi pilde nemuritoare care să constituie conținutul cărților lor.

Anul acesta din cărțile care au oglindit eroismul poporului sovietic în Marele Război de Apărare, apar în românește lucrări dintre cele mai importante ale literaturii sovietice. Astfel sunt: trilogia „Patria” de Ana Caravaeva („Lumini”, „Avânt” și „Casa părintească”), romanul în trei volume „Furtuna”, de Vilis Lațis (al cărui prim volum, a apărut la noi în 1950 sub titlul „Spre lumină”) și romanul „Strada mezinului” de Lev Cassil și A. Polianovschi. Deasemenea unele povestiri despre fapte eroice ale copiilor și tineretului sovietic în Marele Război apar în volumul „Încercătură prețioasă” de V. Belaeva.

Ciclul „Patria”, distins cu Premiul Stalin pe 1950, are în centrul acțiunii un colectiv de muncitori stahanoviști dintr'o uzină sovietică. Unitatea lor, dorința lor nebiruită de a realiza noi și mărețe fapte care să ducă la înlăturarea patriei asupra căreia s'a deslănțuit războiul criminal hitlerist, simbolizează însăși unitatea morală a poporului sovietic, efortul pe care l-a depus pentru obținerea cât mai repede a victoriei. În focul uriașei efortări, apare ca o forță organizatoare, mobilizatoare, conducătoare Partidul, către care se îndreaptă toate speranțele și toată încrederea și dela care pornesc toate firele importante ale acțiunii.

În regiunea din Ural, unde s'a evacuat uzina din zona frontului, colectivul de stahanoviști are de înfruntat numeroase greutăți și de rezolvat probleme grele; în pri-

mul rând nevoia de a reorganiza mersul uzinei și a trece dela producția de pace la cea de război. Acest proces anevoios, în care unii oameni mai dau dovadă de înțelegeri înguste a sarcinilor lor, este zugrăvit în toată complexitatea lui de autoare; dar în acest proces colectivul uzinei se călește, devine ca o stâncă monolită, în care acțiunea o singură voință: aceea de a da Patriei arme mai multe — în care toate forțele sunt îndreptate către acelaș scop: de a grăbi cu o zi, cu un ceas, cu o clipă, victoria.

Primele două volume ale trilogiei — „Lumini” și „Avânt” — au în centrul lor acest proces. Volumul al 3-lea zugrăvește efortul acelorași oameni care au străbătut biruitoarea marea încercare — de astădată întorși în vechiul lor oraș, reveniți la „casa părintească” și pornind cu însuflețire la reconstruirea uzinei lor, la acțiunea de refacere a patriei.

Drumul uzinei până în Ural și înapoi, frământările, greutatele, succesele — nenumărate fapte pilduitoare în care se relevă forța partidului în conducerea tuturor acțiunilor — desvăluie o întreagă galerie de oameni, pe care cititorul nu-i poate uita. Astfel sunt oțelarul Lanschih, fierarul Temeliev, inginerul Sboiev și mai ales organizatorul de partid al uzinei, comunistul Plastunov.

În avântul cu care colectivul stahanovist se întoarce la construcția pașnică, cititorul întrevede cu ușurință drumul de viitor al oamenilor sovietici către culmile comunismului.

Ciclul „Patria” devine astfel o minunată oglindă nu numai a momentelor pe care le zugrăvește, dar și o prefigurare a celor ce vor urma.

Este cecace realizează și romanul „Furtuna” de Vilis Lațis, — epopee a luptei poporului leton pentru răsturnarea capitalismului în Letonia și pentru intrarea în familia popoarelor sovietice. Este vorba în acest roman despre un popor pe care hileristii și imperialiștii au căutat să-l țină departe de Uniunea Sovietică, dar care, împotriva tuturor stăvililor ridicate în calea sa, a pășit până la urmă pe drumul său, alături de celelalte popoare sovietice. Într'o impresionantă frescă, autorul urmărește desti-

nele a nenumărate personaje — muncitori, intelectuali, țărani — felul în care războiul hitlerist în pune pe toți în fața problemei, de a răspunde „cu cine sunt” — „de partea cui sunt”. Cei mai mulți își dovedesc patriotismul. Ei luptă cu arma în mână împotriva cotropitorilor fasciști, pentru ca, respinși fiind, să ducă luptă de partizani sau să treacă în rândurile armatei sovietice, cu care se vor întoarce eliberatori.

Cu ascuțime demască autorul chipurile trădătorilor, agenți și unelte ai imperialismului și ale lui Hitler. Prin contrast cu aceeași apar figuri luminoase ca a muncitorului Oiar și mai cu seamă sunt zugrăviți cu măiestrie comuniștii de felul lui Sileniec.

Romanul lui Lev Cassil și A. Polianovski „Strada mezinului” vorbește despre pionierul Volodia, „mezinul” familiei Dubinin, erou al luptei de partizani din Kerci în timpul Marelui Război, Curajos, plin de însușiri pentru învățătură, sport — ca și pentru luptă — pionierul Volodia Dubinin trece firesc dela munca sa de școală, la luptă activă în subteranele din jurul orașului, unde se refugiase detașamentul din care și el făcea parte.

Emoționant sunt conturate figurile unor partizani ca: Ziabrin, Ivan Petrovici, precum și întreaga familie a lui Volodia, adevărată familie de comuniști. Înălțimea morală a vieții în această familie, mediul școlii, al taberelor de pionieri, al vieții orașului, disciplina severă a luptei. — în toate manifestându-se grija plină de dragoste a partidului pentru oameni — fac din Volodia Dubinin un erou care nu-și precupește viața, atunci când e vorba de țara sa, de oamenii sovietici.

Astfel, cărțile inspirate din faptele Marelui Război de Apărare, și care apar cu prilejul celei de a 35-a aniversări a Marii Revoluții, îmbogățesc nu numai literatura despre eroismul sovietic în război, dar prezintă un aport deosebit în literatură, având ca temă principală organizarea vieții și activității de fiecare zi a oamenilor sovietici, — pildă pentru oamenii din țara noastră.

Un număr mare de cărți ce apar anul acesta în Luna Prieteniei româno-sovietice sunt consacrate construirii comunismului în Uniunea Sovietică.

Oamenii care apar în aceste cărți au o perspectivă deosebit de largă, la ei se manifestă în cel mai înalt grad conștiința de gospodari ai Statului întreg: fiecare se simte deplin răspunzător de bunul mers al tuturor treburilor, de propășirea grabnică a țării sale, de soarta tuturor cetățenilor țării sale.

Încă volumul al 3-lea al trilogiei „Patria” de Ana Caravaeva vestea pe acești oameni. Ei apar cu putere în piesele „Zori deasupra Moscovei” de A. Surov și „Cântă ciocârliile” de Condrat Crapiva; despre ei, constructori ai Canalului Volga-Don, vorbește Mihail Șolohov în lucrarea sa „Cea dintâi dintre mărețele construcții ale comunismului”; la ei se referă reportajele volumului „Viața nouă în stepă”; zorii care se deschid în fața lor apar din romanul „Onoarea” de G. Bașirov.

Fie că ei sunt muncitori avansați, fie că sunt colhoznicii din Ucraina sau republica tătară sau sunt înfăptuitori ai marilor construcții ale comunismului — acești oameni ne arată o cale luminoasă: aceea a dispariției deosebirilor esențiale între munca manuală și cea intelectuală, a ștergerii diferenței fundamentale între sat și oraș, calea către orânduirea în care orice necesitate materială sau spirituală a omenirii va putea fi deplin realizată.

O cântare înflăcărată a acestei vremi, către care se îndreaptă azi Uniunea Sovietică, realizează A. Dolmatovski în volumul său intitulat „Cuvânt despre ziua de mâine”.

La această bogată activitate a traducerilor în cinstea celei de a 35-a aniversări trebuie adăugate și cărți ca romanele: „Răzvrătirea” de D. Furmanov, despre lupta împotriva gardiștilor albi, povestirea „Gvadi Bigva” de L. Ghiaceli, despre viața colhoznicilor dintr-o republică sovietică; ca volumele de istorisiri din călătorii: „Străbătând continente și oceane” de G. Gublișchi, și „Pământ sovietic” de N. Mihailov, sau ca puternicile pamflete și articole ale cunoscutul ziarist sovietic, D. Zaslavski, care vor apare într-o culegere.

Lista traducerilor se îmbogățește cu cărți care apar în limbile minorităților naționale: maghiară, germană, sârbă, ucrainiană — în care apar romanele „Așa s'a călit oțel-

ful“ de N. Ostrovschi, „Cavalerul stelei de aur“ de S. Babaevschi, precum și lucrări de M. Șolohov, etc.

Este deosebit de bogată activitatea de traducere în cinstea celei de-a 35-a aniversării a Marii Revoluții. În toată țara vor pătrunde noile lucrări ale scriitorilor sovietici, răspândind pilda vieții oamenilor sovietici, a eroismului lor, a muncii și luptei lor neobosite pentru viață fericită și pașnică în întreaga lume. Cititorii români vor cunoaște astfel mai adânc literatura sovietică și, cu ajutorul ei, vor putea afla încă mai multe lucruri despre luptele eroice ale comuniștilor în fruntea poporului, pentru făurirea minunatei vieți pe care o va aduce comunismul. Fiecare carte din cele apărute acum, devine astfel o armă de

luptă, de transformare și educare a oamenilor muncii în spiritul ideilor partidului lui Lenin și Stalin, devine o parte în plus a marelui și multilateralului ajutor pe care Uniunea Sovietică îl dă țării noastre, în vederea construirii unei vieți fericite și pașnice pentru poporul nostru muncitor.

Acest sprijin ne apare în toată semnificația și măreția lui dacă ne gândim că în toate țările de democrație populară, precum și în țările care încă n'au dobândit libertatea — cartea sovietică își duce mesajul ei de însuflețire, răspândește nemuritoarele pilde ale oamenilor sovietici, contribuind astfel la întărirea și lărgirea uriașului front al socialismului și păcii, la triumful în întreaga lume a învățăturii lui Marx—Engels—Lenin—Stalin.

LUCIAN BRADU

DRAMĂ ȘI PASIUNE

Nu de mult, stăteam de vorbă în atelierul de strungărie al fabricii „Steaua Roșie” din București cu mai mulți muncitori despre diferite probleme în legătură cu Proiectul de Constituție al Republicii noastre populare, când s'a apropiat de noi un strungar și arătându-ne niște piese a spus cu ton destul de pornit:

— Uitați-vă tovarăși, pentru a da piesa asta strunjită la 22 mm., turnătorii ne trimit materialul ăsta brut de 30 mm. grosime. E just asta? Când ar fi destul un material de 24, cel mult 25 mm. pentru a scoate această piesă... Asta înseamnă pierdere de timp, de muncă, pierdere de material, de energie electrică, uzaj mai mare la strung. De ce mai scriem fel de fel de lucruri frumoase colea pe perete, dacă nu ne ținem de ele?

Faptul poate să pară mărunț, dar omul vorbea cu pasiune. Cu pasiunea celui care știe că pledează pentru o cauză justă, pentru cauza lui și a celorlalți ca dănsul. Muncitorii au hotărât să aducă chestiunea în ședință și s'o rezolve cât mai repede.

În adevăr dacă vom arunca o privire în jurul nostru, în fabrici și uzine, în laboratoare și școli, în gospodăriile de stat și colective, — vom vedea că au crescut și cresc zi de zi Oamenii (cu majusculă, cum spune marele Gorki), oameni pasionați pentru adevăr, pentru care lozincile Partidului nostru: „Să depășim planul de Stat!” — „Să ridicăm neconținut productivitatea muncii!” — „Să realizăm cât mai multe economii!” ș.a. nu sunt niște sim-

ple inscripții pe perete, ci obiective pentru cari te angajezi în luptă, obiective a căror realizare va duce cu un ceas mai devreme la socialism.

Au crescut și cresc oameni care se angajează în conflicte puternice cu dușmanul de clasă și cu cei cari se află încă sub influența lui, sub o formă sau alta, în lupta pentru fericire, dar nu pentru o fericire îngustă, egoistă, la care ajungi dând cu coatele în dreapta și în stânga, ci pentru una la care ajungi prin bunăstarea colectivă a tuturor truditivilor.

Oglindește literatura noastră dramatică viața și frământările acestor oameni noi? Aruncând o privire de ansamblu asupra dramaturgiei noastre de după 23 August 1944, va trebui să recunoaștem că în adevăr tovarășii strungarului dela „Steaua Roșie” au ajuns în plină lumină a rampei, pe primul plan.

Unul din aceștia e fără îndoială Anton Vadu din piesa „Cumpăna” de Lucia Demetrius. Om conștiincios, vechi luptător pentru cauza clasei muncitoare, Anton Vadu e trimis de Ministerul Industriei, în preajma naționalizării, la o fabrică de textile unde va trebui să dea ajutor colectivului de muncitori înaintați de acolo la înfăptuirea mărețului act revoluționar. Aici îl întâlnește pe fiul său, secretarul fabricii, care, în urma proastei creșteri primite dela maică-sa, devenise o unealtă a patronului. Astfel, tatăl și fiul se pomenesc pe bariade adverse.

Anton Vadu e legat prin mii de fire de

clasa muncitoare, dar își iubește fiul căruia i-a dus mereu dorul în anii grei de prigoană de dinainte de eliberare. Câtă deosebire însă între dragostea lui Anton Vadu pentru fiul său Mircea, și cea a mamei, a fostei sale soții, pentru același fiu! Când ea îi reproșează că nu-și iubește fiul, pentrucă — văzând mai departe — vrea să-l smulgă de sub influența patronilor de pe urma cărora Mircea Vadu beneficiază de o situație materială relativ bună, — Anton îi răspunde:

„ANTON: — *Nu e destul să iubești orbește pe cineva. trebuie să știi să iubești.*

CATERINA: — *Eu n'am știut?*

ANTON: — *Nu! L'ai iubit ca o lupoaică. Să mănânce mull, să-i fie mai cald decât altora, să aibă dinți mai ascuțiți decât alți pui de lup. L'ai crescut ca pentru o lume de animale, nu de oameni.*

CATERINA: — *Dar ce altceva ar fi trebuit să vreau pentru el? Doar între animale trăiește.*

ANTON: — *Ei, asta e greșeala. N'ai înțeles că omul e ceva minunat, poate să fie și trebuie să fie...*

Anton e principal, dar departe de a deveni o schemă, el iubește mai cald, mai puternic, tocmai pentrucă e principal, pentrucă nu e dispus să facă nici un fel de compromis.

Până la urmă este nevoit să-l demaște pe fiul său, devenit complice la sabotajul înfăptuit de patroni. Anton face aceasta fără bravadă, dar ferm, cu simțul datoriei ce trebuie îndeplinită, autoarea reușind să-l mențină profund uman până la capăt.

Oameni pasionați, luptând pentru o producție mai mare în industriile noastre de bază, sunt și Nastai din „Minerii” și Pavel Arjoca din „Cetatea de foc”, amândouă piese de Mihail Davidoglu.

Articolul intitulat „Să lichidăm rămânearea în urmă a dramaturgiei” apărut în „Pravda” în Aprilie a.c., și care constituie un îndreptar prețios și în munca scriitorilor noștri, arată că: „*Dramaturgia trebuie să înfățișeze conflictele din viață, fără de care nu poate exista dramaturgie*” și că: „*nu se poate arăta caracterul omului în mod profund și multilateral fără o zugrăvire artistică a conflictelor din viață*”.

Ambele piese amintite ale lui Davidog-

glu, ca și piesa „Cumpăna” dealtfel, pun cu îndrăzneală conflicte puternice, de clasă, care dau posibilitatea eroilor să se definească în toată personalitatea lor.

Acești eroi înaintați nu luptă singuri, prin curajul și înflăcărea lor ei antrenează pe cei din jur. Acțiunea piesei „Minerii” se petrece în 1948. Nastai, în pofida tenădintei soției sale, care-l îmbie să părăsească Valea Jiului devenită — ca urmare a războiului mârșav dus de fasciști împotriva Uniunii Sovietice și datorită sabotajului ulterior al foștilor patroni, o „vale a plângerii”, — știe să rămână ferm pe baricada luptei partidului și să se ridice împotriva demoralizării care a cuprins pe unii mineri cu o mentalitate retrogradă.

Și noi știm că lupta lui Nastai și a orlacilor săi nu s'a terminat cu demascarea spionilor și a sabotajilor, nu s'a sfârșit odată cu căderea cortinei pe ultimul act, ci ea continuă și astăzi pentru a face din Valea Jiului o adevărată vale a fericii.

În cu totul alte condiții se desfășoară bătălia oțelariilor din „Cetatea de foc”. În anul 1950—51, sabotajul dușmanului de clasă, reprezentat prin inginerul Liviu Brebenar, maestrul furnalist Sabău, Alec Jemănar și banda lui, este mult mai perfid. Ei caută să zădărnicească toate străduințele furnaliștilor de a da cât mai multă fontă și de mai bună calitate, ei caută să submineze încrederea oțelariilor în posibilitatea producției oțelului superior necesar industriei noastre de mașini-unelte în plină dezvoltare, deteriorând rând pe rând cuptoarele, periclitând viețile oamenilor.

Ne amintim de un fapt întâmplat la fabrica de săpun din Tg. Mureș, în anul 1949. La această fabrică, care după război a fost reconstruită de muncitori, s'a declarat un incendiu provocat în urma unui sabotaj. Riscându-și viața, un muncitor înaintat, pe nume Minor, s'a urcat pe niște grinzi pentru a le tăia cu fierăstrăul, pentru ca focul să nu ajungă la cazanele de ulei — căci ar fi mistuit toată fabrica. Omul a căzut cu grinda arsă și a fost transportat, în nesimțire, la spital. Când și-a revenit, primul lucru ce a întrebata fost: „Ați stins focul? Ați salvat fabrica?”.

Eroismul acesta al oamenilor muncii,

modesți și curajoși, este adus pe scenă prin Pavel Arjoca din „Cetatea de foc”. Pavel nu pregetă o clipă să se arunce în foc pentru a salva viața tovarășilor de muncă și furnalul. Abnegația lui, precum și eroismul și curajul celui-lalt Arjoca, al tânărului Dominic, care urmărește pe bandiții titoiști în văgăuna lor din munți, — reușesc să-l readucă pe bătrânul meșter. Petre Arjoca, pe drumul cel bun. Caracterul acestor oameni se definește în acțiune. (Păcat însă că autorul, urmărind să redea eroismul în muncă al omului nou crescut de partid, a neglijat în oarecare măsură aprofundarea trăsăturilor individuale ale lui Pavel).

Un personaj cald, așezat, sub care însă mocnește un temperament tineresc, este Aaron Gherghei. Ii e dragă „cetatea de foc”, îi sunt dragi întrecerile care vor duce la o viață mai bună. Iată cum închină el paharul cu ocazia aniversării celor 35 de ani de căsnicie a prietenului său Petre Arjoca cu Silvia:

„AARON: — Să ne trăiești ani mulți, Silvie. Noroc, Piter. Beau pentru sănătatea ta și a casei tale, și ca să ne aduci de primul Mai drapelul roșu dela Hunedoara, să fluture și peste jurnalele noastre, că destul a fâlfâit peste zidurile lor. Avem și noi mândria noastră și (ciocnește) noroc bun!

ARJOCA: — (ia paharul dela gură) Să nu amesteci primul Mai cu petrecerea casei noastre. Dacă vrei să închini, închină pentru mine, pentru sănătatea mea și lasă întrecerea.

AARON: — Pentru tine și pentru întrecere: pentru toți tovarășii care s'au pornit în întrecere.

ARJOCA: — (varsă supărat conținutul paharului) In casa mea, să bei pentru mine.

AARON: — Ești nebun!

ARJOCA: — Sunt cum vreau și in casa mea beau pentru cine vreau, și pentru cine nu vreau, nu beau.

AARON: — (îi întinde paharul pe care-l oprise pentru Silvia) Noroc, Petre Arjocu! Închin pentru tine și pentru toți tovarășii din toată țara cari sunt in întrecere socialistă pentru primul Mai. (Arjoca varsă și paharul al doilea). Sunt în casa ta, Petre Arjoca, altfel te învățam eu minte cum să

te porți. Beau pentru toți oamenii cinstiți care nu stau în loc și pun umărul la carul unei vieți mai bune“.

Socialismul nu poate fi construit numai la oraș. Pentru a mări productivitatea în agricultură, pentru a nu mai aștepta daruri dela natură ci a le putea smulge, o condiție esențială este trecerea la marea gospodărie agricolă, la colectivizare. Pentru aceasta, însă, e nevoie pe lângă condițiile materiale, și de oameni cu o conștiință ridicată. Asemenea oameni sunt Neagu, Marin, Toma și alții din piesa „Ziua cea Mare” de Maria Banuș. Multe lovituri are de suportat țăranul comunist Neagu S. Neagu, dela părăsirea lui de către Ioana, nevasta lui, în urma acțiunii chiaburilor, până la cuțitul înfipt în spatele lui de aceleași mâini criminale. Dar acești oameni biruie pentrucă ei sunt educați și conduși de partid. Gospodăria colectivă se înființează și iată ce spune țăranul sărac Spiridon, moșneagul de 65 de ani, după semnarea actului de constituire al gospodăriei:

— „Să vă întipăriți bine în suflet ziua de azi. Să n'o uitați. Unii dintre noi nici nu ne dăm bine seama ce zi mare și minunată e. Pentru mulți, mulți ani, o să vă amintiți de ea. O să povestiți despre ziua asta, copiilor. Și copiii copiilor o să povestească despre ea, mai departe. Când o să vă gândiți la ce a fost înainte, n'o să vă vină să credeți. „Cum am putut trăi așa?” o să vă întrebați. „Ca într'un puț întunecat și rece, așa se trăgea viața noastră. Mereu, mereu în sus și în jos, cum se trage ciutura în fântână.” Și despre ziua de azi o să spuneți: „Ne-am trezit dintr'un somn lung și greu. Și după noi alții s'au trezit și ei“.

Și în adevăr, s'au trezit și alții. Mii și zeci de mii. „Ziua cea Mare” a sosit de-a-tunci în peste 1500 de comune ale patriei noastre.

Trebue să relevăm limbajul frumos în care e scrisă această lucrare dramatică. Dialogurile sunt expresive, vii și caracteristice pentru personajile respective. E redată astfel poezia vieții noi dela țară, nu a unei vieți idilice, ci poezia vieții de frământări și biruințe.

Pe aceiași oameni ai muncii, cu aceleași

năzuințe, — deși alte nume, alte caractere, alte temperamente, — îi vom întâlni mai târziu în gospodăria agricolă colectivă „Sleaua Roșie“ din piesa „Mireasa descultă“ de Sütő Andraș și Hajdu Zoltan. Aici, Szocs Dani și Bakcsi și Mureșan și Chioreanu, — oameni ai muncii români și maghiari — luptă pentru întărirea gospodăriei agricole colective, pe de o parte prin atragerea celor neîncadrați încă în colectivă, ca mijlocușul Covaci Mihai, pe de altă parte prin excluderea chiaburilor și uneltelor lor strecurate în colectivă, ca alde Szunyog.

Piesa „Vadul Nou“ de Lucia Demetrius ne aduce aspecte din viața oamenilor muncii dintr-o gospodărie agricolă de stat, arătându-ne legătura strânsă ce există între aceste unități socialiste avansate în agricultură și țărănimea muncitoare din sat, care este ajutată nu numai prin tractoare, grâu de sămânță și sfaturi agrotehnice, dar și îndrumată spre drumul pe care-l are de urmat spre un viitor fericit, adică spre gospodăria colectivă.

Pasiunea luptei pentru dreptatea socială nu exclude dragostea pasională pentru o ființă iubită, ci dimpotrivă, o implică. Iată de exemplu această scenă frumoasă de dragoste (din nefericire scenele de dragoste sunt încă destul de rare în literatura noastră dramatică), între Vincent și Natalia:

„VINCENT: — *De trei zile puține vorbe mi-ai grăit.*

NATALIA: — *Am avut mult de lucru.*

VINCENT: — *(urcă spre ea) Se supără omul; ce ți-i drag, tot drag rămâne.*

NATALIA: — *(încurcată) Ai gătat ce-ai avut de făcut la șanțurile de scurgere?*

VINCENT: — *Am gătat. Nu mă lua cu altă vorbă. Tu, Natalie, acu trei zile îmi turnai cu ploaia. Mi-or zice și la partid și s'o sfârși. Acu văd mai limpede decât mai alaltăieri. Am greșit, am greșit. Nu te face tu judecătorul meu mai avon decât alții.*

NATALIA: — *Nu mai avan, da' de măntrebi, nu pot zice fain Vincent, mai fă și a doua oară.*

VINCENT: — *Da' nu te'ntreb az. N'am de asta trebuință. Că una-i dreptatea și alta — dragostea,*

NATALIA: — *Dreptatea nu-i alta pentru ai de iubesc. Ori e, ori nu-i.*

VINCENT: — *Și tu întâi ești dreaptă și apăi iubita mea? Nu se cade ca tu să-mi dai ajutor?*

NATALIA: — *Să-ți dau ajutor să te vezi și să te ocărăști singur, nu ajutor să te vadă alții mai bun decât ești“.*

Dragostea Nataliei nu este deci o dragoste oarbă, un fel de „văzut și plăcut“ ca în vechile siropuri dramatice burgheze; nu una care nu vede greșelile celui iubit sau dacă le vede, apoi trece ușor peste ele ca, „să-l vadă alții mai bun“, ci o dragoste conștientă, dar cu atât mai profundă. Ea îl iubește pe Vincent pentru calitățile pe care le are, reale sau presupuse, — și atunci când reese că ele au fost numai presupuse, când ea află că Vincent este, nu un om avansat, curajos, ci un om măcinat de ambiții, vanitos și fricos totodată, ea își întoarce dragostea dela el. E adevărat că odată cu decepția ei, Natalia își dă seama de dragostea ei pentru Alexandru, ceea ce se întâmplă oarecum prea brusc și nu servește personagiul în ceea ce privește aprofundarea caracterului său. Se simte aici dorința autoarei de a rezolva problema suflutească a personajului Natalia, ce-i este atât de drag — atât ei cât și nouă dealtfel — dar noi am fi dorit mai bine să rămână nerezolvată deocamdată, sau rezolvarea, să fie cel mult, sugerată.

Lupta împotriva dușmanului de clasă se duce în toate sectoarele vieții noastre; dușmanul dinăuntru și din afară nu operează numai prin sabotaje pe care încearcă să le organizeze în industrie și agricultură, el caută să strecoare și în conștiința oamenilor muncii intelectuale, a savanților cercetători, otrava ideologiei burgheze, a cosmopolitismului, a ploconirii față de așa zisa cultură a Apusului, și implicit a neîncederii în forțele lor proprii, — toate acestea pentru a-i abate pe acești savanți dela munca în folosul poporului.

Andrei Bârlea din piesa „Iarbă rea“, de Aurel Baranga, e un savant cinstit, dar care e de părere că „sunt speculații ale gândirii, menite probabil să rămână permanent în domeniul abstracției“ și că „știința e știință, ea nu poate fi supusă necesității...“ Nu e de mirare că, cu asemenea

concepții, Bârlea cade ușor în plasa întinsă de imperialiști prin burgheza Ioana, strecurată în colectivul său de muncă.

Numai datorită fermității și vigilenței lui Marin, Irina, și Sofronie, și ajutorului partidului, acțiunea dușmanului e demascată, ceea ce-l ajută pe Andrei să vadă realitatea. Și anume că nu există știință pură și că numai acea știință își are justificarea, care servește păcii și patriei, care contribuie la progresul omenirii.

Pasiunea pentru adevărul desvăluit de partid îi face pe soldații cinstiți din piesa „Ultimul mesaj” de Laurențiu Fulga, să vadă unde le este locul și să întoarcă armele împotriva criminalilor antonesceni, luptând alături de glorioasa Armată Sovietică, împotriva fascismului, în timpul celui de al doilea război mondial.

Dragostea pasionată, neprecupețită pentru patria în care se construiește socialismul, îl face pe muncitorul metalurgist Slavco Trifunov, să denunțe Securității pe spioana titoistă Grozdanca Trifunov, fără să țină seama că este vorba de nepoată-sa. Dealtfel, așa cum ne arată piesa „Lupii” de Radu Boureanu, întreg poporul — dela Slavco și până la țărani anonimi din satul de graniță, — se ridică atunci când e vorba de apărarea patriei împotriva provocatorilor și diversioniștilor titoiști, care încearcă să opereze la noi, din ordinul imperialiștilor americani și englezi.

Răsare în mod firesc întrebarea: de unde apar aceste figuri minunate în paginile literaturii noastre dramatice, pe scenele teatrelor noastre? De unde acești Arjoca și Vadu, Natalia și Neagu, Szocs Dani și Slavco? Cum au crescut ei așa de mari și totuși așa de simpli? Cine i-a educat? Cine-i conduce?

La aceasta ne dă răspunsul piesa „Pentru fericirea poporului” de Nicolae Moraru și Aurel Baranga, piesă care ne prezintă forța și tăria morală a luptătorilor comuniști din ilegalitate, forță care-i exasperază pe dușmani.

Iată ce spune inspectorul de siguranță, călăul Gheorghian:

„Psihologia comuniștilor în special e teribil de interesantă. Observă: știu mai toți ce-i așteaptă. Probe pe cari te miri cum de le poate îndura un trup omenesc.

Uneori — îți mărlurisesc — am rămas dealtfel un sentimental, aproape că nu pot suporta. Și ies, fug. Lipsesc din birou câteva ceasuri. Umblu cu mașina, năuc. Cum vă spun: știu toți ce-i așteaptă. Și totuși parcă ar fi de fier”.

Nici o melodă nouă de interogare, nici o tortură fie cât de drastică, nu poate să intimideze pe luptătorul comunist, nu poate să-l facă să-și trădeze tovarășii, să trădeze mișcarea. Călăul Gheorghian, omul vândut cu trup și suflet stăpânilor lui burghezi, nu poate înțelege cine sunt și de unde vin acești oameni. Nici el, nici comisarul regal, nici președintele tribunalului nu înțeleg aceasta. Mihai Buznea dă răspunsul clar și răspicat la această întrebare, cu ocazia procesului intentat luptătorilor comuniști:

„MIHAI: — *Ne apărăm singuri. Ni s'au pus în sarcină vini scornite... iar ceea ce corespunde adevărului, nu e vină, ci mândrie. Suntem fii ai clasei muncitoare, ai acestui popor harnic, înzestrat, care veacuri dearândul a fost asuprit și batjocurit de boieri, iar apoi de fabricanți și boieri...*

PREȘEDINTELE: — *Referă-te numai la capetele de acuzare.*

MIHAI: — (mai tare) *Dar poporul acesta a păstrat neatins dorul de libertate. E glorioasă și vie tradiția răscoalei lui Horia, a lui Tudor, mișcarea revoluționară a lui Nicolae Bălcescu. Noi suntem fiii țăranilor căsăpiți în 1907, suntem urmașii lui Frimu și Ștefan Gheorghiu. Ne-a crescut Partidul Comunist din România, născut în luptă grea împotriva imperialismului anglo-american, înrobitor al țărilor noastre”.*

Da, forța acestor oameni rezidă în conștiința lor, în faptul că ei luptă „pentru fericirea poporului”. Aceasta îi dă putere lui Mihai Buznea, ca în plină prigoană fascistă să înfrunte călăii cu aceste cuvinte:

— „*Avem cuvântul. Și-l vom spune răspicat. Imperialiștii pregătesc un nou război. Dar dacă războiul împotriva Uniunii Sovietice va fi deslănțuit, suntem încredințați că victoria nu va fi a imperialiștilor! Ne puteți condamna. Dar nu-i temniță să închideți poporul, cum nu puteți întoarce roata istoriei. Lupta și cauza comuniștilor este dreaptă. Noi vom învinge! Cu noi*

este mareașă Uniune Sovietică și conducătorul oamenilor muncii din toate colțurile lumii — marele Stalin!"

Am văzut mai sus, că Mihai Buznea se referă la tradiția luptei poporului nostru pentru libertate, tradiție continuată — pe plan mai înalt — de către comuniști. Unele aspecte ale acestui trecut de luptă și-au găsit consacarea și în literatura noastră dramatică: astfel avem piesa „Bălcescu” de Camil Petrescu, care evocă figura luminoasă a acestui pasionat luptător pentru libertate, și „Ion-Vodă cel Cumplit” de Laurențiu Fulga, care ni-l prezintă pe Domnitorul Moldovei, cumplit față de nedreptățile marilor boieri, jecmănitori ai țărănimii.

Din această foarte succintă trecere în revistă a unora dintre cele mai importante opere dramatice — și nu sunt numai acestea — am văzut că ele atacă o varietate mare de teme actuale, aducând în fața noastră eroi pasionați pentru dreptate și adevăr, pentru țelul măreț spre care ne conduce Partidul; oameni la fel de pasionați și totuși atât de diferiți ca individualitate, având fiecare drumul lui propriu în viață, care se identifică cu drumul luminos al colectivității. Cum spunea odată scriitoarea sovietică Vera Panova, țelul este unic — construirea socialismului și comunismului — dar sunt mii de cărări și poteci prin care oamenii ajung la acest țel.

Iată de ce ne sunt dragi aceste realizări ale dramaturgiei noastre noi: ele își îndeplinesc rolul de a ajuta efectiv luptei poporului muncitor condus de partid pentru a lichida resturile orânduirii și rămășițelor mentalității burgheze din conștiința oamenilor. Ele contribuie la mobilizarea oamenilor muncii în lupta pentru pace și socialism.

Trebue relevat și faptul că autorii noștri dramaticei au reușit să creeze eroii avansați amintiți mai sus, în măsura în care ei înșiși au fost pasionați pentru obiectivele pentru care s'au angajat acești eroi; atunci când ei înșiși au știut să sufere la durerile lor și să se bucure la bucuriile lor; atunci când ei înșiși au știut să urască dușmanii împotriva cărora luptă eroii lor pozitivi. Și această pasiune se cere în primul rând

dela autor, pentru că este un lucru știut, că e greu să convingi pe cineva, și e imposibil să convingi masele de ceva, dacă tu însuși nu ești convins până în adâncul sufletului tău.

★

Am văzut cine sunt eroii literaturii noastre dramatice noi și ce fel de pasiuni îi animă. De cu totul alte pasiuni sunt stăpâniți eroii — și putem adăuga: și autorii — dramelor burgheze.

Cine nu cunoaște cele 10—15 teme la cari se reduce tematica dramaturgiei burgheze. E vorba acolo sau de veșnicul triunghiul al teatrului boulevardier francez — soțul, soția și amantul — sau de un dreptunghiul — două familii înecrușându-se în alcovuri străine — sau de alte figuri geometrice adulterine și mai complicate, deci și mai „interesante” — la cari se mai adaugă temele noi: gangsterismul, omuciderea, etc.

Piese ca: „Prostituata cuvioasă” de Jean-Paul Sartre, „Vine vânzătorul de ghiță” de O'Neill, sau „Balul hoților” de Jean Anouilh, și multe alte de acest soi cultivă disprețul față de om, individualismul cel mai feroce, instinctele cele mai josnice — dela adulter și violuri până la proclamarea dreptului de a ucide și de a subjugă „rasele inferioare”.

Unul din eroii piesei „Vine vânzătorul de ghiță” insultă omenirea vorbind despre „turma de porci numită în general oameni”, iar un alt scrib al bancherilor și fabricanților, Kleber Haedens, își declară disprețul față de oamenii muncii, afirmând cu nerușinare că dramatismul vieții muncitorilor nu poate să intereseze pe un scriitor, fiind prea primitiv: „o croitoreasă și un instalator de apă sunt numai o croitoreasă și un instalator de apă și nimic mai mult...”

Ce diferență există oare între aceste idei canibalice propagate de scribii imperialiști și între declarațiile — de exemplu — ale generalului călău american Boatner, care cere exterminarea prizonierilor de război coreeni? Evident că niciuna!

Eroii preferați ai dramaturgiei occidentale decadente sunt alcoolici, ca în piesa „Fata dela țară” de Clifford Odets, cri-

minali ca în piesa „Tatuaj din trandafiri” de Tennessee Williams, sau „business-meni” gangsteri cum sunt personagiile pieselor lui Robert Sherwood.

Dealtfel, oamenii cinstiți refuză din ce în ce mai hotărât aceste josnice producții care poartă pecetea degenerării.

Recent, ziarul reacționar „New-York Times” a fost obligat să întreprindă o anchetă în legătură cu catastrofa situație a dramaturgiei americane și să recunoască „atmosfera” de groază în care activează teatrul american: „Acolo unde acuzațiile nu mai sunt logice, unde oamenii sunt supuși urmării judiciare pe baza unor simple banuieți, scriitorului îi vine greu să creeze ceva”.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, asemenea maculatură abjectă a inundat și librăriile și scenele teatrelor din țara noastră, fiind ridicată în slăvi de burghezia și moșierimea, putrede și cosmopolite. Acestea purtau totodată toată grija și atenția ca nu cumva o literatură dramatică originală să-și ridice capul, precum aveau grija ca dramaturgia noastră clasică — operele lui Alecsandri, Delavrancea și mai ales Caragiale — să apară cât mai rar și cât mai denaturat în lumina rampei.

Unii scriitori, ca Mihail Sorbul, Camil Petrescu, Mihai Sebastian, Victor Ion Popa, au încercat totuși să oglindească unele aspecte ale realității noastre în piesele lor, însă în atmosfera otrăvită de cosmopolitism, și aceștia au fost de multe ori constrânși să facă concesii.

Literatura noastră nouă apare ca o continuare a literaturii clasicele noastre, în special a lui Caragiale, dela care scriitorii noștri au învățat și mai au de învățat pasiunea întru demascarea minciunii și fălărniceii orânduirii capitaliste și întru apărarea dreptății poporului.

Dramaturgia noastră nouă se inspiră din exemplul literaturii ruse și sovietice, pătrunsă de umanism socialist, din teatrul lui Gogol și Gorki, Treniov și Vișnevschi.

Numai astfel am putut realiza succesele amintite mai sus, numai studiind mai departe această dramaturgie și urmând experiența ei vom putea ridica la un nivel

ideologic și artistic tot mai înalt creațiile noastre dramatice.

★

Până la vârsta de patruzeci de ani, Florica Ardeleanu, astăzi turnătoare frunțașă la uzinele „Matyas Racoși” din Capitală, n'a cunoscut lumina slovei. Nu de mult, a învățat să scrie și să citească. Tovarășii ei de muncă povestesc că odată a primit un bon pentru a scoate ceva materiale din magazie. Când a ieșit din magazie, cântărind pachetul în mână și confruntând cu bonul și-a zis: „Vai de mine, m'a păcălit. Mi-a dat mai puțin decât e scris aici.” S'a dus înapoi în magazie și în adevăr așa era. Însă magazionerul n'a vrut s'o păcălească, ci uitase doar să-i spună că nu avusese cantitatea cerută de material. Ea a ieșit liniștită din magazie și... a plâns. A plâns de fericire, c'a ajuns să vadă și să citească după atâția ani de întuneric.

Am întâlnit-o tocmai după o ceartă strânică pe care o avusese cu un șef de secție, pentru că acesta nu voise să lase două tovarășe să meargă la... cursul de alfabetizare. Ea mi-a spus:

— Uite așa, am necazuri. Oamenii nu vor să înțeleagă...

Și când i-am spus de ce am venit, mi-a răspuns:

— Ți-oi povesti, ți-oi povesti ce viață am avut eu. Dar până atunci, află că sunt fericită, tare fericită, tovarășe...

Ne putem pune întrebarea: Oare au reușit scriitorii noștri să redea în toată plinătatea ei fericirea unei femei ca Florica Ardeleanu, în lucrările lor dramatice?

Evident, nu-i vorbă aici de-o fericire îngustă, idilică, ci de fericirea ei de a putea luța pentru alfabetizarea altora.

Și nu e vorba numai de fericirea Floricăi, ci și de aceea a strungarului dela „Steaua Roșie”, care cere oțel brut de 24 mm. și nu de 30 pentru a strunji piese de 22 mm. Și de aceea a lui Minor, care s'a urcat pe grindă ca să stingă focul din fabrică — e vorba de fericirea de a trăi în epoca aceasta măreață de luptă pentru construirea unui viitor mai bun, mai luminos.

Și va trebui să constatăm că mai avem datorii de îndeplinit în această direcție

Plenara Uniunii Scriitorilor consacrată desbaterii problemelor dramaturgiei noastre originale, a relevat succesele importante obținute până acum, dar a atras atenția și asupra mai multor lipsuri cari vor trebui eliminate în viitor, pentru a se obține lucrări literare de un tot mai înalt nivel.

Știm că într'o operă dramatică, pentru ca ea să fie într'adevăr puternică și convingătoare, e necesară o concentrare a pasiunilor la maximum, o deslănțuire a lor într'un conflict care să antreneze toate personajele. Dramaturgia are la îndemână mijloace limitate între cei trei pereți ai scenei, deci nu este loc și timp pentru nici un fel de divagații sau expuneri în afara conflictului și a acțiunii. Într'o asemenea situație, nu numai fiecare personaj, dar și fiecare obiect ce apare pe scenă trebuie să-și aibă rostul lor, cum foarte plastic a exprimat marele Cehov, spunând că dacă în actul I o pușcă stă suspendată pe perețe, cu ea va trebui să se tragă neapărat în actul III.

Ori, în multe din piesele noastre sunt foarte multe puști cu care până la urmă nu se trage, găsim încă multe personaje al căror rost nu-l întrevădem.

Noi nu înțelegem ce rol are fiica lui Slavco Trifunov, pictorița, sau Andrei, prietenul lui Sava, în piesa „Lupii“, în afară de faptul că prima e pictoriță și al doilea e prieten... Nu înțelegem ce rol au Muntean în „Cetatea de foc“, sau Sofronie în „Iarbă rea“ — care numai din afirmația autorilor au rolul de activiști de partid. Aceste personaje nu sunt încadrate în acțiune și conflictul piesei, ele apar schematic, lipsite de viață. S'ar mai putea da exemplul și din alte piese.

De acest lucru își dau seama înșiși autorii și astfel intervine un alt procedeu, încercarea de „umanizare“ a personajilor.

Această „umanizare“ se manifestă în două direcții. Sau personajul pozitiv e făcut dinadins să greșească, „ca tot omul“, sau e arătat ca un om duios în relațiile sale cu familia. Acest din urmă procedeu este cel mai uzitat în dramă. Iată o scenă din „Ziua cea mare“:

FANUȚA: — *Da' nu poate omul să trăiască totdeauna așa, ca păsările cerului.*

Mai are nevoie și de un pat, de-o masă... de-un rost al lui.

TUDOR: — *Și de o nevastă, ia zi?*

FANUȚA: — *Și.*

TUDOR: — *Ia stai să-ți arăt ceva! (se scotocește în buzunar) Vezi fără ochelari?*

FANUȚA: — *Da' ce's eu, una de-aia de 80 de ani? (Tudor îi întinde o fotografie) Ptiu, să nu le fie de deochi! Grași mai sunt. Da' zi, numai doi ai?**

Și acum, să vedem un moment din „Cetatea de foc“:

ARJOCA: — *... Ai și dumneata... mă întrebam dacă ai copii? (Muntean, în loc de alt răspuns, scoate o fotografie din buzunarul hainei și i-o întinde) — (Tot o fotografie, ce asemănare! n. n.). — Copii dumitale! Frumos băețel! Ce obicei pe mamele astea să-i poarte cu rochiță?! (îi înapoiază fotografia). Poți să comunici Județenei și mai departe că'n mai puțin de un ceas Jurnalul 2 dă șarjă normală de fontă.**

Acest procedeu a fost denumit în critica noastră „umanizare artificială“ a personajilor. Credem că însuși termenul de umanizare e nepotrivit (poate fi folosit cel mult în ghilimele), deoarece personajul literar, ca să existe ca atare, trebuie construit, conceput dela început uman, și nu ca o schemă care trebuia umanizată. Nici o „umanizare“, fie artificială, fie naturală, nu poate salva schema.

Să arătăm și greșelile pe care poate să le săvârșească la un moment dat un activist de partid. Firește, nu vom fi împotriva faptului ca el să-și iubească copiii. Dar aceste amănunte ne interesează numai în măsura în care sunt integrate organic în desfășurarea acțiunii și nu lipite vizibil.

Interesant de remarcat că în „Cumpăna“, de exemplu, autoarea n'a simțit nevoia să-l „umanizeze“ pe Anton Vadu, deoarece el este conceput uman dela bun început; iar umanizarea lui Tudor și a lui Muntean este absolut inoperantă, deoarece nu reușește să îmbogățească cu nimic aceste personaje.

Alteori se întâmplă ca un personaj viu, neschematic la începutul piesei, să se „desumanizeze“ undeva în drum, din cauză că scriitorul nu a aprofundat îndeajuns structura sufletească a personajului, într'un a-

numit moment de înaltă tensiune. E cazul cu Marica din „Cetatea de foc“ care, atunci când Pavel, soțul ei orbește și e adus pe brancardă în fața ei, rostește următoarele cuvinte: „*Priviți, tovarăși oțelari, la maestrul vostru, cum i-au ars dușmanii ochii și cum l-au schilodit. Și dacă vi-i drag de ochii și de viața voastră, izbiți în dușmani cu oțelul vostru. Dați mereu oțel, să-i inecăm în oțel!*“

Sunt juste ideile pe care le exprimă aceste cuvinte, dar nu e de crezut că Marica le-a rostit atunci și acolo. Autorul, aprofundând momentul și personagiul, ar fi putut găsi alte cuvinte, mai puține poate — sau mai degrabă tăceri care să spună cu mult mai mult.

Personagiile Tudor, Sofronie și Muntean ridică problema prezentării activistului de partid în literatura noastră dramatică care, precum am văzut mai sus, prezintă încă multe deficiențe. Pentru remedierea lor se cere o mai adâncă cunoaștere a rolului acestor oameni avansați și, în ultimă analiză, a rolului de conducător pe care-l are partidul în toate sectoarele vieții noastre. Se cere o și mai pasionată angajare a scriitorilor pentru desăvârșirea artistică a operei, pentru ca această operă să devină „armă și steag“; se cere mai mult spirit de de partid. Și e bine să nu uităm nici o clipă cuvintele marelui Lenin: „*În fața noastră stă o sarcină grea și nouă, dar măreață și rodnică. Să organizăm o vastă activitate literară, variată, în strânsă și indisolubilă legătură cu mișcarea muncitorească...*“ (Lenin despre literatură“, Ed. P.M.R., 1949, pag. 11)

Limba personajilor are o mare importanță în dramaturgie. Ea nu este o problemă separată, ci aparține complexului întreg de probleme al construcției personajului și conflictului.

În „Marxismul și problemele lingvistice“, tovarășul Stalin ne arată, că limba este mijlocul principal de comunicare între oameni și că ea este nemijlocit legată de gândire. E clar că un limbaj viu, bogat, este în măsură să desvăluie bogăția de gândire și sentimente ale personajului, precum, dimpotrivă, un limbaj sărac, lipsit de culoare, va sărăci în mod inevitabil persona-

giul, cu toată osteneala scriitorului de a scoate bogat în suflet și fapte.

Pe de altă parte, prin dialog, prin limbă, mijloc principal de comunicare între oameni, autorul trebuie să comunice cu masele de spectatori și cititori, să facă să pătrundă ideile pentru care militează opera sa. Și nu-i de ajuns ca ideile sale să ajungă la creierul oamenilor, ca ele să fie expuse logic, ele trebuie să pătrundă mai departe prin creier, în inima oamenilor, să-i entuziasmeze, să-i mobilizeze. Acesta este rolul artei în general, acesta este rolul poeziei, — acesta este și rolul „poeziei dramatice“ (păcat că această veche denumire a dramaturgiei a fost abandonată de când nu se mai scrie dramă în versuri. Poate că astfel n'am fi uitat atât de des, că dramaturgia trebuie să fie totuși și poezie).

În general, limbajul în care sunt scrise piesele noastre e frumos și expresiv. Totuși, sunt unele lipsuri care vor trebui evitate în viitor.

Creдем că este regretabil faptul că o piesă atât de valoroasă ca „Vadul nou“ e scrisă într'un limbaj așa zis „țărănesc“, în realitate confecționat, despre care am fi îndrituiți să spunem că este un regionalism fără regiune. Cititorul se va întreba pe bună dreptate, de ce „măc“ în loc de „mă duc“, și de ce „une“ în loc de „unde“ și de ce „az“ în loc de „azi“ ?

Un asemenea limbaj, pe lângă că bruschează ortografia, îngreunează în bună măsură pătrunderea ideilor și până la creierul oamenilor, necum să mai ajungă cu bine până la coardele inimii !

În „Cetatea de foc“, muncitorii vorbesc o limbă destul de vie, colorată, cu multe imagini. Totuși, vom observa un fapt care trebuie să ne dea de gândit, și anume: imaginile lor se învârtesc mai mult în jurul procesului de muncă, din uzină. Comparațiile se fac cu focul, cu furnalul, cu oțelul, cu fonta. Oare nu este acesta o îngustare a orizontului sufletesc al acestor personaje ?

La o ședință de producție la fabrica „Steaua Roșie“ din București, a fost criticat unul din muncitori pentru că aplică sporadic metodele sovietice. Odată predă mașina din mers schimbului următor, alădată nu, odată își organizează locul de

muncă, altădată nu. Unul din muncitori s'a ridicat și a spus cu indignare :

„Da' ce crede tovarășul, că metodele sovietice îs niște musafiri la noi, cari azi vin și mâine pleacă ?”

Am rămas surprins de această frumoasă comparație. Și cred că dacă vom sta să ascultăm cu o ureche mai atentă la vorbele oamenilor muncii și vom sta să privim cu ochi mai deschiși la faptele lor, la viața lor, vom mai avea multe surprize plăcute de acest fel.

★

Care sunt cauzele lipsurilor ce se manifestă în dramaturgia noastră ?

În ceea ce privește scriitorii, s'a relevat de multe ori insuficiența cunoaștere a vieții din partea lor, documentarea uneori superficială, care lasă deschisă o porțiță prin care se strecoară schematismul. Și nu numai schematismul personajilor, ci și al conflictelor. Pentru că trebuie să recunoaștem că deși acțiunile dușmanului de clasă, de exemplu, sunt demascate în piesele noastre, în realitate însă ele sunt cu mult mai subtile, se manifestă cu mult mai variat decât apar ele în literatură.

O altă piedică în munca unora din dramaturgii noștri o constituie reziduurile ideologiei burgheze care se manifestă, pe de o parte prin subaprecierea faptelor oferite cu dărnicie de viață, prin neîncrederea în conflictele reale — pe de altă parte, printr'o ploconire (deloc meritată) față de tehnica teatrală burgheză. Un exemplu îl constituie piesa „Iarbă rea”, în care conflictul din viață, lupta pentru câștigarea lui Andrei Bârlea este abandonat la un moment dat, pentru a se introduce un conflict colateral, năfresc pentru eroii piesei (sîresc personajilor din teatrul burghez), anume idila dintre profesor și asistenta lui, care e în acelaș timp soția lui Marin, asistentul profesorului...

Pentru eliminarea lipsurilor, se impune deci o participare intensă la activitatea obștească, un studiu susținut și temeinic al operelor clasicilor marxism-leninismului

în vederea ridicării continue a nivelului politico-ideologic — și a literaturii sovietice, pentru însușirea unei cât mai înalte măestrii artistice.

Secția de dramă a Uniunii Scriitorilor are sarcina să înceapă o activitate intensă, să creeze o atmosferă de dezbateri creatoare a problemelor dramaturgiei.

Plenara Uniunii Scriitorilor consacrată problemelor dramaturgiei a arătat și alte cauze ale lipsurilor care se manifestă în dramaturgia noastră și mai ales a numărului mic de opere dramatice originale care au văzut lumina rampei în stagiunea trecută. Aceste cauze trebuiesc căutate și în activitatea serviciului repertoriilor din Comitetul pentru Artă, care a dovedit adeseori incompetența și lipsa de răspundere în munca cu autorii, ca și în activitatea defectuoasă a teatrelor și în inactivitatea secției de dramă a Uniunii Scriitorilor, și în lipsa unei critici teatrale principiale și militante care să popularizeze operele dramatice și să fie totodată un ajutor efectiv în munca de creație a dramaturgilor. Dacă ne gândim la cele câteva cronici dramatice scrise „din oficiu”, fără participare, fără pasiune, deseori cu destulă răceală — putem exclama odată cu Caragiale, că critica noastră teatrală „e admirabilă, e sublimă, putem spune — dar lipsește cu desăvârșire”.

Stagiunea teatrală care începe acum va avea menirea de a elimina multe din lipsurile semnalate și de a ridica la un nivel ideologic și artistic mai înalt literatura noastră dramatică.

Piese ca „Oameni de azi”, de Lucia Demetrius, în care ne sunt înfățișate aspecte ale vieții și luptei medicilor tineri dela țară, sau „Schimbul de onoare” de Mihail Davidoglu, care tratează lupta stahanoviștilor din industria noastră grea, vin să adauge teme noi și realizări noi literaturii noastre dramatice. Trebuie să vorbim deasemenea și despre alte lucrări dramatice, în curs de realizare, cum sunt „La porțile victoriei” de L. Tarco, „Vara furtunoasă” de Val. Luca, „Așa cresc oamenii” de Balla Karoly, care vor îmbogăți repertoriul nostru și cu noi nume de tineri autori dramatici de un real talent.

Oamenii muncii întâmpină cu bucurie noua stagiune teatrală. Știm că ei așteaptă să vadă, pe lângă piesele originale nou create și multe din piesele despre care am vorbit mai sus și care rămân valori necontestate ale literaturii noastre dramatice în drum spre realismul socialist.

Oamenii muncii iubesc teatral nostru care oglindește viața lor, viața nouă și fericită care crește în patria noastră. Ei cer și au dreptul să pretindă din partea scriitorilor opere de o tot mai înaltă măiestrie, opere mobilizatoare în lupta pentru pace și socialism.

OAMENII TURCMENIEI SOVIETICE *)

Cu ani în urmă, Maxim Gorki spunea: „Eroul principal al cărților noastre trebuie să fie munca, adică omul care organizează procesul muncii... Trebuie să ne învățăm a privi munca drept o creație.”

Pentru opera lui Berdi Cherbabaev, indicația lui Gorki constituie firul roșu conducător. Ca poet, prozator și dramaturg de mare talent, Berdi Cherbabaev a avut un rol de seamă în dezvoltarea literaturii sovietice turcmene. Proza turcmenească a apărut abia după victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, ca urmare directă a dezvoltării considerabile pe care a cunoscut-o viața poporului turcmen în anii Puterii Sovietice, datorită politicii naționale marxist-leniniste a Partidului bolșevic. Berdi Cherbabaev are meritul de a fi fost printre scriitorii care au introdus prima oară în literatura turcmenească două genuri noi: romanul și drama. Creația lui își are rădăcinile înfipte adânc în viața oamenilor patriei sale. Niciun eveniment de seamă, nici o preferință importantă, nici o etapă nouă în viața poporului turcmen nu a rămas fără ca Berdi Cherbabaev să nu-i fi închinat forța și umanismul creației sale. Apariția în traducere românească a romanului „Aisoltan din țara aurului alb” — roman distins cu premiul Stalin, prilejuește cititorului român cunoașterea uneia dintre ultimele și cele mai prețuite creații ale valorosului scriitor turcmen. Romanul „Aisoltan din țara aurului alb” descrie munca neobosită și plină de roade pe care o desfășoară în îndepărtata Turcmenie membrii colhozului Gêrelde.

Este știut faptul că Turcmenia a devenit în anii Puterii Sovietice patria bumbacului.

*) Berdi Cherbabaev: „Aisoltan din țara aurului alb”, Ed. „Cartea Rusă”. 1952

aurul alb. Intradevăr, solul este fertil. Un vechi proverb turcmen spune despre acest pământ: „înfige o mlădiță în el, scuipe-o, și ea se va face copac”. Dar arșița soarelui și vântul nisipos îi smulge până și ultima picătură de apă. Să crești bumbac în Turcmenia, înseamnă să învingi seceta. Pentru a realiza acest lucru, oamenii sovietici au dat și dau încă o bătălie înverșunată cu natura. Ceeace nu era posibil secole de-arândul — cât timp poporul turcmen a purtat jugul stăpânilor feudali și al chiaburilor — a devenit pe de-a-urubul posibil odată cu intrarea sa în familia frățescă a popoarelor sovietice. Visul nenumăratelor generații de turcmeni de a vedea cu ochii lor apa cristalină revărsându-se în stepă, l-a realizat poporul eliberat, brăzdând întinderile lipsite de viață cu canale de irigație. Este așa dar explicabil faptul că Berdi Cherbabaev își consacră una dintre cele mai bune creații ale sale, vieții colhoznicilor turcmeni. Eroul principal al romanului este tânăra fată turcmenească, colhoznică Aisoltan. Trebuie să amintim cu această ocazie, că chipul femeii turcmene pe care revoluția a adus-o pe picior de egalitate cu bărbatul, ocupă un loc important în ansamblul creației literare a lui Berdi Cherbabaev. Romanul în versuri „Ailar” prezintă cititorului imaginea vieții unei tinere tractoriste turcmene care în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei devine infirmieră, pentru ca, plecând în primele rânduri ale frontului, să-și poată îndeplini cu cinste și eroism datoria față de patrie. În romanul „Aisoltan din țara aurului alb” imaginea femeii turcmene, căreia regimul sovietic nu-i îngădește cu nimic dezvoltarea capacității și talentelor sale, capătă o amploare deosebită. Aisoltan este o simplă fată turcmenească. Ea a dobândit titlul de eroină a muncii socialiste ca urmare a strădanilor sale de

„da cât mai mult bumbac patriei sovietice. Viața ei, acțiunile și concepțiile ei sunt tipice unui om sovietic legat indisolubil de poporul său, unui om sovietic care-și pune toate forțele în slujba cauzei nobile a muncii pașnice, constructive. Grijele Aisoltanei sunt în primul rând grijele colhozului. „Cum să nu culegem patruzeci de chintale la hectar?“ — se gândește ea, privind îngrijorată vremea neprielnică care a întârziat deschiderea capsulelor de bumbac. „Cu ce obraz mă duc eu la raion? Dar Moscovei ce o să-i răspund, când textilistele or să întindă mâinile spre noi și-or să întrebe: „Unde ți-e bumbacul Aisoltan?“ Se desprinde din aceste cuvinte înalta conștiință a omului sovietic față de Statul Socialist. Iaroadele ei aparțin poporului, transformă căreia altădată nu-i era permis nici măcar să se apropie de lanurile de bumbac — a ajuns un om liber. Dragostea pe care Aisoltan o poartă întinderilor acoperite cu tușe de aur alb, grija ei ca niciun fulg să nu se piardă, îi arată cititorului bucuria muncii devenită dintr'o povară insuportabilă, preocuparea de căpetenie a vieții omului liber. Iar munca îndeplinită cu conștiința că roadele ei aparțin poporului, transformă neconținut omul. Celitorul urmărește cu un interes deosebit evoluția Aisoltanei. Educată în spiritul principiilor comuniste, ea devine conștientă de valoarea vieții în regimul socialist, care nici nu poate fi măcar comparată cu trecutul de mizerie și exploatare. In dragostea Aisoltanei pentru Beghenci, scriitorul reliefează noile trăsături ale omului sovietic, concepțiile sale despre viața nouă pe care o trăiește în regimul socialist. „A trecut timpul, mamă, — spunea Aisoltan mamei sale — când fetele erau vândute pe „calâm“ (răscumpărarea dată de mire părinților miresei, n.n.), când fără să le întrebe cineva de ce era în inima lor, le măritau cu bărbați pe care nu-i iubeau. Eu sunt un om liber, și trăiesc într'o țară liberă. Am să-mi clădesc singură viața după voința mea“.

Unitatea de simțăminte ce-i leagă pe Aisoltan și Beghenci, se împletește cu țelurile lor comune și cu eforturile de a pași mereu înainte, pe drumul către belșug și fericire, arătat oamenilor sovietici de către Partidul Boișevic.

Cercetător atent al vieții, Berdi Cherbabaev redă totodată și felul în care vechile obiceiuri care nu mai au nimic comun cu viața unui om liber, sunt învinse. Nursoltan, mama Aisoltanei, încercase odată să-și pefească juica. Inșă, cu ajutorul Aisoltanei, ea reușește să-și învingă până în cele din urmă concepția învechită și recunoaște dreptul Aisoltanei de a-și alege în deplină libertate pe acel care-i va fi soț. Ea o rețușă pe Neazicdjemal atunci când aceasta încearcă să-i pefească fata pentru fiul ei Sazac. Deasemeni, autorul ne arată cu mînnunrate exemple din viață, că înțelegerea deplină între generații stă la baza înfrângerii vechilor raporturi între oameni. Așa este de pildă atunci, când în adunarea colhozului, bătrâna Neazicdjemal se ridică și provoacă la întrecere în campania de recoltare a bumbacului, pe propriul ei fiu.

In persoana lui Annac, președintele colhozului, Berdi Cherbabaev a întruchipat trăsăturile de caracter ale țăranului turcmen căruia Revoluția i-a deschis drumul nu numai către belșug, ci și către noi orizonturi morale. Annac este un om energetic, înflăcărat. Dar mai presus de orice, este un om priceput și harnic. Nu poșta de câștig constituie imboldul muncii sale. „Uită-te la bumbac — îi spune el lui Ceari, organizatorul de partid. — Colindă lanul dela un capăt la altul. Nu se deschide și nu se deschide, chiar dacă ai crăpa. Când mă culc, mă gândesc: mâine o să se deschidă, mâine o să se deschidă... Gândul ăsta îmi arde sufletul. mi-a intrat în oase. Noaptea mă svârcolesc, și dimineața când mă scol, încep iar : mâine, mâine... și mai poate fi vorba de mâine, când vezi vremea? O să cadă gerul și o să piară totul. Atunci n'o să putem da Statului bumbacul după plan. Mă arde pe inimă, înțelegi?...“ În munca de fiecare zi, Annac este un exemplu pentru ceilalți colhoznici. El răspunde laudelor lui Beghenci : „...Dacă într'o vreme ca asta o să-mi pierd toată ziua cu un drum și-o să mă culc sub fiecare tușiș, atunci colhozul ar trebui să-și aleagă încă vreo zece ajutoari de președinți. Oare crezi că așa se înfăptuește cincinalul în patru ani?“

In fruntea celor care luptă pentruca tot ceea ce este nou și înaintat să pătrundă în viața de fiecare zi a colhoznicilor, se află

organizatorul de partid Ceari. Și el este preocupat de problema recoltei tot atât de mult ca și Annac. Dar spre deosebire de președintele colhozului care uneori este pripit, Ceari nu numai că mobilizează colhoznicii în bătălia recoltei, dar îi și ajută, împărțându-le experiența sa Că bumbacul nu se deschide — îi spune Ceari lui Annac — nu-i un răspuns. Statul nu poate fi lăsat fără bumbac. Înseamnă că trebuie să te lupți. Dacă nu se deschid capsulele singure, caută și găsește vreo metodă ca să se deschidă. Unde nu pătrunde soarele la capsule, întoarce-le cu grijă spre el, ridică ramurile, dă frunzele laoparte. Afânează pământul la rădăcină. Stai cu grupa pe ogor, păzește bumbacul, nu-l lăsa niciun minut, trăiește cu el!..."

Grija față de om, este permanent în atenția lui Ceari. La adunarea colhozului, el propune introducerea unei îmbrăcămینی speciale pentru muncă. Dar în același timp el este și un îndrumător moral pentru colhoznici, cărora le arată necentenit ce trăsături morale noi trebuie să-și însușească și totodată, felul cum să cultive cele mai bune tradiții ale poporului turcmen.

Este interesant de urmărit felul în care autorul reliefează aceste trăsături de caracter ale eroilor, în cuprinsul acțiunii. Deși întreaga acțiune este centrată în jurul Aisoltanei și dragostei ce i-o poartă ea lui Beghenci, aceasta nu-l împiedică pe scriitor, ci dimpotrivă, constituie pentru el prilejul să contureze și chipul celorlalți colhoznici. Trebuie remarcat în acest sens, faptul că Cherbabaev îmbină cu măiestrie trăsăturile generale cu cele individuale ale eroilor săi. Energia și voința fiecărui erou, deși îndreptate către felul imediat — victoria bătăliei pentru recoltă — se manifestă în mod strict individual, în acțiunile fiecăruia. În desfășurarea acțiunii, scriitorul intervine adeseori prin descrierea îmbrăcămینی, a mimicei, etc., întregind astfel în mintea cititorului imaginea eroilor. În același scop, Cherbabaev nu se mulțumește să redea comportarea eroilor în discuțiile și acțiunile lor. El urmărește să creeze cititorului imaginea vieții sovietice pe cât de minunată pe atât de complexă. Cu ajutorul intervențiilor sale lirice, Cherbabaev pătrunde în adâncul sufletelelor eroilor săi

și prezintă cititorului procesul de înnoire a conștiințelor, de apariție și creștere necetată a noi și noi trăsături de caracter, proiectând astfel profilul moral al oamenilor sovietici. Limbajul este un alt element prețios scriitorului în caracterizarea eroilor. Terminând lectura cărții, cititorul poate spune pe drept cuvânt că poate recunoaște după exprimare atât pe bătrâna Neazicdjemal cât și pe mucalitul Poitdi.

Observator atent al vieții, Berdi Cherbabaev, nu scapă deasemeni nici chiar cel mai mic amănunt care ar putea să-l ajute pe cititor în cunoașterea realităților sovietice. Imaginea jugară a păstorului care citește ziarul undeva în stepă, rămâne întipărită în mintea cititorului ca un simbol al faptului că în Statul socialist cultura este un bun al masselor. În sfârșit, peisagiul minunat al Turcmeniei, asupra căruia autorul se oprește mai la fiecare pagină, imprimă romanului o atmosferă de romantism și pitoresc. Momente înălțătoare în desfășurarea acțiunii subliniază în mod convingător faptul că între munca oamenilor sovietici și lupta lor pentru pace există o legătură intimă. Așa este de pildă atunci când Aisoltan după reîntoarcerea ei dela Conferința Unională a Partizanilor Păcii unde a reprezentat colhozul Gêrelda, propune ca cele două puncte de pe ordinea de zi — pacea și culesul bumbacului — să fie unite într'unul singur. Cu și mai mare putere este exprimată holărirea oamenilor sovietici de a apăra pacea în dragoslea nemărginită pe care o poartă colhoznicii învătătorului iubit al oamenilor sovietici și stegarul luptei pentru pace, marele Stalin.

★

Nu putem încheia recenzia romanului „Aisoltan din țara aurului alb“ fără să facem și câteva observații asupra traducerii. Fără îndoială că tov. Maria Tarapanov, traducătoarea cărții, a întâmpinat dificultăți în redarea limbajului lui Berdi Cherbabaev, deosebit de viu și colorat. Dacă în ansamblu traducerea se menține la un nivel ridicat, reușind să-i ofere cititorului o exprimare apropiată de original, unele greșeli gramaticale ca și nerespectarea nuanțelor în traducerea unor propozițiuni, îi

micșorează pe alocuri valoarea. Cităm pentru exemplificare, două propozițiuni. În cea dintâi, traducerea „La campionatele Republicii de anul trecut, a ieșit primul”, modifică radical înțelesul, făcându-l pe cititor să creadă că este vorba nu despre campionatele de anul trecut, ci despre Republica de anul trecut; cea de a doua „probabil că l-a înrăurit frigul din vremea semănatului și a încolțirii”, înlocuiește o traducere corectă care este: „Probabil că din cauza frigului care a bântuit în vremea semănatului și a încolțirii”, ceea ce, firește, nu-i tot una. Semnalăm deasemenea faptul că nu toate cuvintele de origină turcmenă au fost explicate prin note redacționale (spre ex.: djeyran, scacpaul), așa cum dealtfel s'a întrebuițat pentru unele. Fără a considera că aceste greșeli constituie o piedică serioasă pentru cititor, credem totuși că un control mai atent din partea editurii se impune.

★

Urmărind în paginile cărții viața colhoznicilor turcmeni, cititorul va fi îndemnat să-și întărească convingerea și să-și oțelească voința de a face din munca sa o parte integrantă a luptei pentru pace. Credința nestrămutată în fericire, în pace și în viață pe care o respiră romanul „Aisoltan din țara aurului alb”, va constitui, desigur, pentru cititorul din țara noastră un viu și puternic imbold atât în munca de construire a socialismului cât și în lupta măreață ce o dau oamenii cinstiți din toate țările globului pentru a deschide păcii un viitor măref, luptă în fruntea căreia pășesc oamenii sovietici.

Eugen Atanasiu

★

INTR'O LUME NECUNOSCUȚĂ *)

„Inchipește-ți că te afli într'o beznă adâncă și lângă tine se-aude vîind și clocotind apa. Ascultă sgomotul acesta neobișnuit: vuietul apei e asurzitor de parcă

*) V. Ohotnicov: *In lumea cercetărilor*, Ed. Tineretului, 1952

ar fi amplificat de câteva mii de ori de pereții peșterii uriașe. Dar iată că se zărește mijind o lumină slabă, o vezi cum crește treptat, e licărirea apei înspumate. Deodată, se deschide o boltă largă, în care se năpustește apa, sărind vijelioasă peste pragurile de piatră și prăbușindu-se în adânc.“

În fața ochilor cititorului, pe care povestirea îl poartă la zeci și sute de metri sub pământ, se deschide o grotă uriașă, frumoasă ca'n povești. „Pe pereții mohorâți și brăzdați de nenumărate crăpături, puzderie de cristale străvezi, de cuarț, strălucesc făcând ape-ape. Stalactitele ce atârna de sus, par gata-gata să se prăbușească. În mijlocul grotei se întinde un lac subteran“.

Cum am ajuns aici? — se va întreba mirat cititorul.

Personagiile cărții au pornit-o pe albia râului Iangher, până'n locul unde acesta se intrerupe, pătrunzând sub pământ. Aici, cu ajutorul „automobilului-plutitor“ au străbătut cascada uriașă, printre pereții stâncoși ai tunelului subteran, un deșeu îngust prin care trece un clocotitor șuvoi de apă, și — împreună cu eroii povestirii lui V. Ohotnicov, membrii unei expediții geologice pentru cercetarea râurilor subterane — am încercat să limpezim „Misterul Peșterii de karst“.

Cu această primă povestire din culegerea „In lumea cercetărilor“ de Vadim Ohotnicov, recent apărută în „Editura Tineretului“, cititorul pătrunde într'o lume nouă, deosebit de interesantă și plină de neprevăzut — „lumea subterană“. Pentru descrierea întâmplărilor stranii prin care trec eroii ce pătrund într'o astfel de lume, autorul cărții a apelat la genul cel mai adecuat unui atare subiect: genul povestirii de aventuri.

Cartea „In lumea cercetărilor“ constituie un nou succes al lucrărilor sovietice de acest gen, din care au apărut traduceri și în țara noastră.

Bucurându-se de o prețuire deosebită mai ales în lumea tinerilor cititori, cărți ca „In lumea cercetărilor“, „Cărarea vilejilor“ de Coriacov, „Corăbii astrale“ de Efremov, etc., au dovedit puterea de pătrundere în masse pe care o are romanul de aventuri, precum și posibilitățile lui de a educa pe

cititori. Despre necesitatea acestei povestiri de aventuri vorbește A. Surcov în articolul său: „Unele probleme ale dezvoltării literaturii sovietice”: „Oare viața noastră ne oferă puține materiale pentru a crea filme sovietice de aventuri, cu subiecte palpitate? Oare natura măreață a taigiei siberiene, a Extremului Orient, a munților Altai sau Tian-Sau, a Pamirului, a Caucazului, a Uralului, oare variata lume vegetală și animală din aceste regiuni ale patriei noastre, nu merită să fie arătate în filme, care să îmbine un subiect atrăgător cu cunoașterea măreției și bogăției țării socialismului, cu prezentarea caracterelor eroice și active ale oamenilor sovietici?”

Subiecte atrăgătoare, redarea măreției și bogăției Țării Socialismului, prezentarea unor caractere eroice și active de oameni sovietici, acestea sunt și trăsăturile de bază ale povestirilor din volumul „In lumea cercetărilor“.

Intr'un imens deșert — într'unul din îndepărtatele colțuri ale Uniunii Sovietice — și-a instalat corturile o expediție de geologi. Cu sute de ani în urmă, acest deșert era un ținut înfloritor, fertilizat de apele râului Iangher. În urma unui cătremur însă, râul și-a mutat apele sub pământ. Descoperirea locului care ar fi permis foraje pentru extragerea apei atât de necesară spălării minereului — iată scopul acestei expediții.

„Automobilul-amfibie“, special construit pentru asemenea călătorii îi poartă pe membrii expediției prin șuvoiul năvalnic al apelor subterane, unde printre pericolele ce-i pândesc la fiecare pas, profesorul Polozov, inginerul Dorhov și mecanicul Costia își încep cercetările. Și trec prin nenumărate peripeții, printr'un șir de întâmplări senzaționale până când reușesc să descopere mijlocul concret pentru a putea să capteze apele subterane, să îndrepte cursul râului către suprafața pământului.

Cu susținută încordare urmăresc cititorii aceste momente dramatice. Tânărul mecanic Costia — cășărat pe o stâncă pe care a minat-o pentru a bara drumul apelor — nu mai poate coborî, frânghia s'a înșepenit. Peste câteva secunde se va produce explozia. Ce va face eroul nostru? — se

întreabă cititorul, participând plin de înfrigurare la desfășurarea acțiunii.

Cităm — dintr'o altă povestire — un fragment conținând aceeași suspensie dramatică:

„Săgețile orbitoare ale fulgerelor spin-tecau fără încetare norii negri și gri ca de plumb, ce păreau gata-gata să se atingă de pământ. Tunetele se succedau unul după altul, atât de des, încât uneori se contopeau într'un huruit neîntrerupt.

Doi oameni priveau pe fereastra deschisă.

— Acum e timpul potrivit — spuse unul dintre ei — „și o pornesc amândoi în noaptea. Mai târziu răsună un bubuit asurzitor, un val de aer cald îi izbește în față și se prăbușesc amândoi pe câmpul ud. Ce s'a întâmplat cu oamenii aceștia care au pornit pe asemenea furtună, pe câmp? Ce-i mâna pe ei pe un astfel de timp? O dorință de câștig? Au descoperit vreo comoară ca majoritatea personajilor din romanele captivante — maculatura burgheză ce se vindea la noi în țară cu ani în urmă? sau poate sunt răușfăcători urmăriți de poliție și care vor să li se șteargă urmele? Nu, ei sunt doi studenți ai ministerului de explorări geografice, care observă solul în timpul unei ploii cu descărcări electrice (povestirea „Drumuri noi“). Aceasta pentru a stabili duritatea rocilor, care le-ar permite construirea unei combine speciale, capabile să construiască drumuri, șosele, și să înlocuiască munca a sute de oameni.

Iată dar, că tot ceace cu un minut în urmă părea „mister de nepătruns“, se clarifică acum în mintea cititorului.

Eroii romanelor sovietice de aventuri sunt tineri și vârstnici cercetători sovietici, oameni îndrăzneți ce-și riscă la fiecare pas viața pentru a smulge naturii cele mai ascunse taine ale ei și a le pune în slujba omului. Nimic nu stă în calea exploratorilor. Deși situațiile în care sunt puși — șirul de întâmplări care alcătuiesc „subiectul captivant“ al cărții — sunt excepționale, rând pe rând ele sunt învinse de voința și curajul omului sovietic ajutat de posibilitățile pe care i le dă statul sovietic, știința sovietică. Povestirile sunt construite astfel încât sporească dramatismul situațiilor.

De pildă, în timp ce mecanicul Costia zace

intr'un fund de puț subteran, aruncat de explozie („Misterul peșterii de karst“), câinele său Djulbars se aruncă în valuri să-și salveze stăpânul. Colegii de expediție ai lui Costia îl caută disperăți, riscându-și și ei viața, în timp ce „pământul“ (baza dela care pornise expediția) încearcă zadarnic să stabilească legătura telefonică cu „amfibie“. Cine va reuși să-l salveze pe Costia? Va mai fi el în viață? Acest paralelism dă cititorului o suspensie dramatică, specifică „genului de aventuri“. Ea sporește interesul pentru soarta eroilor, prezentând într'un fel emoționant, antrenant, întâmplările excepționale legate de expediție.

Cadrul în care se petrece acțiunea, este deasemeni plin de necunoscut. Este vorba de-o lume subpământeană necercetată, care te uimește la tot pasul prin măreția sălbatică și înfricoșătoarea ei frumusețe. Este natura care de mii de ani încearcă să-și fină pentru ea tainele, natura cu care omul a îndrăznit să se măsoare, și pe care a reușit treptat să o supună.

Fie că e vorba de clocolul vijelios al torentului subteran care poartă ca pe o nucă aruncată de valuri mașina-amfibie cu care au pornit-o exploratorii noștri; fie că sunt straturi de roci, de-o uimitoare frumusețe ca această mină de carnalit — prin voința autorului ne aflăm într'o adevărată lume de basm, care ne impresionează prin culorile ei vii: „Pereții sunt ca un mozaic natural, alcătuit din cristale romboidale, de diferite mărimi și culori: albe ca laptele, verzi și roșii, cu muchii sclipitoare, imbinat cu desene curioase; contururile lor se schimbă la fiecare mișcare a lămpii minerului“. Natura e nevoită să cedeze în fața aparatelor perfecționate, inventivității și curajului exploratorului. Iar bogățiile subsoilului sunt pe rând cucerite de oamenii sovietici, dăruite economiei Patriei Socialiste.

Minereul de uraniu, aurul negru (fișeul), explorarea zăcămintelor de potasiu sau inventarea de aparate pentru cercetarea straturilor geologice — aparate acustice care sesizează sgomotele subterane descoperind roca — iată numai câteva din obiectivele pe care le urmăresc în munca lor cercetătorii sovietici. Pe această cale — printr'un șir de povestiri captivante, pasionante — V. Ohotnicov dă cititorilor o serie de cunoș-

tințe științifice, le arată o serie de invenții, descoperiri ale celei mai înaintate tehnici, tehnica sovietică, oglindind uriașul avânt pe care l-a luat știința pusă în slujba progresului omenirii.

Puternicele trăsături de caracter ale oamenilor sovietici, romantismul luptei lor sunt desvăluite cu multă expresivitate în povestirile lui Ohotnicov. Aici, ca și în oricare alt domeniu de activitate — omul sovietic își afirmă înaltele sale însușiri, superioritatea sa morală. Omul de știință puternic legat de popor, de interesele Patriei sale, este eroul principal al povestirilor lui Ohotnicov. El este profesor specializat în cercetarea râurilor subterane, ca profesorul Pozolov — sau inventator, veșnic preocupat de noi invenții ca inginerul constructor Dorohov („Misterul peșterii de karst“); el e savant ca Petrenco, care descoperă aparatul acustic special pentru înregistrarea sgomotelor subterane, („Sgomotele subterane“), sau simplu student al institutului de explorări geologice ca eroii din „O călătorie în adâncul pământului“ — care au pornit cu mașina-cârțiță, construită de ei, pentru a cerceta rocile subterane.

Eroii povestirii „O călătorie în adâncul pământului“, studenții Corelin, Bogdihanov și Șeremetiev, sunt trei tineri care se deosebesc temperamental foarte mult unul de altul.

Pe când Corelin este o fire romantică și înflăcărată, iubește natura și poezia și vede într'o mașină cu cel mai complicat sistem mecanic o operă de artă, pe Bogdihanov nu-l interesează decât mașinile cu mare productivitate. El nu socotește tehnica o artă, și ocupația lui preferată este să construiască orice, numai să construiască ceva cu mâinile lui. Pe Șeremetiev îl interesează mai mult decât orice pe lume matematica, iar mașinile, tehnica nu sunt pentru el decât pretexte ca să întocmească formule. Dar cu toții sunt prieteni nedespărțiți, pentru că îi unește un scop superior comun: de a munci în slujba patriei sovietice. Asemenea tineri entuziaști, îndrăgosiți de știință, au pornit cu mașina inventată de ei să cerceteze sub pământ straturile geologice.

Este emoționant fragmentul în care fiecare dintre cei trei tineri se hotărăsc —

fără să știe unul de celălalt — să coboare în adâncul pământului pentru ca, riscându-și viața în experimentarea mașinii construite de ei, să cruțe viața savantului lor profesor, o glorie a științei sovietice. Întâlnindu-se toți trei în cabina mașinii, hotărâsc să coboare împreună. Și expediția începe. Ecranul la care urmăresc straturile, înregistrează la un moment dat un strat nisipos de țifei. Așa dar, aici era țifeiul pe care nu-l puteau descoperi cu sondele obișnuite. Unul din ei propune să unească zăcămintele cu puțul sondei prin canalul larg pe care-l lăsa mașina.

La controlul acumulatorilor descoperiră însă că nu au suficient curent pentru această operație.

„Face oare să riscăm?... Intr'adevăr zăcămintele se găsesc la o distanță destul de mare. În afară de aceasta, nici nu cunoașteam piedicile pe care le-ar fi putut întâmpina pe drum. Dar dorința de a face să țâșnească țifeiul la suprafață era mai puternică decât orice“.

Ce-i face pe acești tineri să-și risce viața? Care era baza eroismului lor? Este înalta forță morală a omului sovietic, care are în față scopul măreț de a-și sluji Patria, poporul. Dacă pentru binele Patriei, pentru propășirea economiei țării e nevoie de jertfa vieții lor — fie, o vor face bucuroși în numele acestei idei înalte!

„Prietenii încearcă să-și închipuie bucuria oamenilor care se găseau la suprafață, atunci când vor vedea țâșnind țifeiul din sondă. Petrolul va izbucni afară, nenumărate tone prospete de aur negru atât de necesar țării“.

Hotărâți, tinerii îndreaptă mașina către zăcămintul de țifei. Aici torrentul de petrol îi aruncă de colo colo cu mașina, trebuiesc eforturi aproape supraomenești pentru a ține piept torrentului. În această luptă, acumulatorii se descarcă și nu mai produc decât un curent slab, incapabil de a rezista întoarcerii. „Dar scopul fusese atins — prin spațiul gol dintre tub și puț începe să năvălească păcura, ridicându-se la suprafață.“

În asemenea luptă îndârjită a omului sovietic cu natura potrivnică se conturează caracterele tari, puternice, ale acestor eroi. Cartea lui Ohotnicov, aduce și povestiri cu subiect științific, desfășurate în condi-

țiile Marelui Război de Apărare a Patriei. O figură minunată de eroină, este studenta Zora Leontieva, care, în timpul blocadei Leningradului, sub bombardamentele nemților, își continuă cercetările, singură, în laborator. Era vorba nu de cine știe ce speculații abstracte pe care le întreprinde savantul retras în turnul său de fildeș, ignorând realitatea, ci de un ajutor practic, efectiv pentru front: perfecționarea aparatului care, interceptând sunetele produse de obuzele dușmane, putea descoperi baza artileriei inamice. Nimic n'o împiedică pe această față sovietică în lupta ei; nici criminalele bombardamente fasciste, nici rănilor primite.

Cu un puternic dramatism este descrisă scena bombardamentului.

„Peste tot, asvârlite de suflul exploziei, zăceau aparatele de fizică sfărâmate. Prin golurile întunecate ale ferestrelor se năpusteau, urlând, vântul, care scotocea încăperea împrăștiind fumul usturător și înecăcios.“

Lângă masa răsturnată, cu fața îngropată într'un morman de tencuială, zăcea Zora. Fața strângea mai departe creionul în mână...“

Nici nu se vindecase bine și Zora se apucă din nou de lucru.

„Peste orașul erou plutea umbra mohorâtă a blocadei, a foametei. În cameră era frig. Fața și vechiul ei coleg de institut, încotoșmâniți în haine groase, lucrau cu mâinile înghețate.“

Tăria care i-a susținut pe oamenii sovietici în timpul Marelui Război de Apărare a Patriei, care i-a făcut să învingă greutățile frigului și să cucerească victoria, a călît tineretul sovietic și pentru bătălia pașnică de descoperire a unei bogății subterane, de inventare a unor aparate din ce în ce mai perfecționate.

Tăria conflictului unei povestiri cu o asemenea dramatică desfășurare, intensitatea încercărilor pe care le înfruntă eroii și le biruie, scot puternic în relief caracterele eroilor povestirilor lui Ohotnicov.

În această luptă, oamenii de știință lichidează în cele din urmă rămășițele unor deprinderi de comoditate, de nepăsare, care mai slăruie la unii din ei. Lupta pentru lichidarea unor deprinderi vechi are momente deosebit de dramatice.

Este cazul inginerului Vilaovski din povestirea „Drumuri noi“, — un inventator priceput, care obținuse în trecut laude binemeritate, dar care, îmbătat de propria-i glorie și șocolindu-se vedeta institutului, lucrează individual, nu primește critica și ajunge astfel în imposibilitatea de-a mai construi a doua mașină proiectată.

Transformarea lui sprijinită de colectiv se petrece ca rezultat al conflictului puternic, ascuțit, ivit între „vedeta răsfățată“, vanitoasă pe de o parte și omul de știință cinstit, muncitor pe de alta.

Un optimism robust, o nestrămutată încredere în victoria cercetărilor pentru care și-au pus întreaga lor capacitate de muncă, se degajă din paginile cărții lui V. Ohotnicov.

Un stil antrenat, o mare precizie în desfășurarea faptelor susțin povestirile acestora scurte și dinamice.

Volumul „In lumea cercetărilor“ are o mare însemnătate pentru educația tineretului nostru în spiritul eroismului, al dragostei de Patrie și de oamenii ei, pentru care niciun efort, nici o strădanie nu sunt prea mari, nicio stavilă nu este de netrecut.

„Imbinând un subiect captivant cu un conținut înălțător — cum spune A. Surcov — acest gen de povestiri dezvoltă spiritul de inventivitate al tineretului și totodată dă fantezie, pasiune pentru nou, cunoștințe folositoare despre probleme de știință, într-o formă atrăgătoare, introduce pe cititor în această minunată „lume a cercetărilor“.

Sanda Mănoiu

★

„IN PRAGUL PRIMĂVERII“ *)

În primăvara lui 1945, speranța realizării aspirațiilor de veacuri ale poporului nostru s'a întărit prin noi cuceriri: pe drumul deschis poporului nostru prin eliberarea țării noastre de către armatele sovietice, în urma luptei dusă de clasa muncitoare condusă de partid, au apărut zori de viață nouă. Toate eforturile poporului,

care-și luase soarta în propriile mâini, s'au îndreptat către cucerirea unui regim de stat în conformitate cu interesele și voința lui.

„Vrem guvern F. N. D.!“ era lozinca de căpetenie, purtată de sutele de mii de manifestanți în repetatele lor meetinguri și demonstrații care au avut loc în orașele și satele țării. Ea a însușețit și a întărit masele de muncitori sub ploaia de gloanțe destănșuțale de trădătorul și călăul Rădescu în piața palatului; ea a dat încredere în victoria țaranilor care au intrat cu plugurile în pământurile moșierești.

Nuvela lui Aurel Mihale „In pragul primăverii“, evocă istoricele evenimente în pagini dramatice, redând mult din dinamica lor. Ea zugrăvește un tablou vast al factorilor care au conlucrat la victoria noii primăveri: lupta poporului, în frunte cu clasa muncitoare, condusă de partid.

Această primăvară a însemnat un drum nou pentru țărănimea muncitoare, pentru că a descătușat milioanele de oropsiți, dându-le pământ și libertate.

În vagoanele detașamentelor de muncă C.F.R. viscolul îngheța răsufllarea unor oameni pe care exploatarea a încercat să-i umilească, să-i strivească, dar nu le-a putut risipi nădejdele. În zdrențe, flămânzi, bolnavi, amânați de pe o zi pe alta cu făgăduieli mincinoase, suțetul le e sfâșiat când le sboară gândurile la cei de departe, de acasă, unde nemilosul perceptor a luat și ultimul țol, ultima zdreanță. „Țară de haram“, „viață de câine“ caracterizează ei viața, cu stinse și obidite glasuri. În mijlocul lor vine însă un adevărat fiu al patriei, comunistul Răducu Dragostin, care, „hotărât dar blând“, însușlă oamenilor îndemnul la lupta pentru împroprietărirea imediată, fără „ajutorul“ guvernului, fascist delat București, unde moșierii și fabricanții erau încă tari.

„...Tii, făcu' lung lăcătușul. Dac'o să așteptați să vă dea guvernul ăsta... adio pământ! Păi, cine conduce guvernul fraților? Rădescu! Ori el este omul lor, pus de ei acolo, ca să le apere moșiile. Ce spune el?... Că nu este acum momentul trecerii pământurilor în mâinile voastre... că reforma trebuie chibzuită, adică vedeți dumneavoastră, ce să dea, cum să dea... Cât să dea, cum să

*) Aurel Mihale: „In pragul primăverii“ E.S.P.L.A., 1952.

dea? Eheii, e un cântec asta... Vor să vă ungă ochii cu câte ceva, și cine știe când, și-apoi ce-or da, să încapă tot pe mâinile bogătanilor... Cunoaștem noi jocul ăsta mincinos al boierilor și al slugilor lor..."

Răducu le deschide, metodic și cu suflul patetic al adevăratului comunist, perspectivele juste ale căilor de urmat. Și nu numai acolo, în noaptea de viscol. Urmărind eroii în desvoltarea lor, autorul îl poartă pe Răducu Dragostin în satul lui de baștină, Vârtoapele, unde lăcătușul aprinde și întreține vie în rândurile sărăcimii vălvoația luptei pentru pământ.

Ceeace e deosebit de merituos în nuvela lui Mihale este modul just cum înfățișează propaganda la sate. Bălașa, sau Gheorghe Dima sau Răducu, n'au nevoie de îndelungi comentarii și parlamentări. Sămânța îndemnului cade într'un teșen pregătit de veacuri: dorința de eliberare și mânia înăbușită a pâlmașului împotriva boierilor. Această ură acumulată și această dorință de eliberare se vădesc nu numai în unanimele voci aprobative cu care sunt întâmpinați agitatorii, dar și'n solemnitatea și siguranța unei imanente dreptăți cu care se realizează împroprietărirea.

„Zarea dinspre răsărit se depărta și se adâncea, albindu-se în fiecare clipă mai mult. Bălașa conducea; păstra ordinea și veghia ca măsurătoare să fie dreaptă, aidoma hoțărîrilor... bătrânul se uita către Vasile Bălașa, săltându-și întrebător sprâncenele mari și groase, brumării. Când primi încuviințarea acestuia, își ridică ușor mâna osoasă, vlăguită de munca furată de stânculești, în timpul unei vieți întregi, și, încet și rar, cu o voce ruginită vorbi:

— Ion T. Năstase... soldat pe frontul din Cehoslovacia... cinci pogoane!..."

Forța de neînvins cu care se săvârșește acest act de justițe socială este sugerată și în întâlnirea cu fostul stăpân al pământurilor. Pe țarină apare în goana calului, spumegând de mânie, moșiereasa Stânculeasa. Ea nu reușește însă decât să se oprească la o distanță care o adăpostea de mânia stăpânită a țăranilor și să se îndepărteze de aceștia în cercuri din ce în ce mai largi.

Dar împroprietărirea nu apare în cartea lui Mihale ca un act important numai prin el însuși; el reprezintă unul din obiectivele

principale pe care le îndeplinea partidul în acea epocă, pentru a face dreptate țăranilor muncitori, pentru a întări alianța cu țăranimea muncitoare și pentru a grăbi victoria împotriva fascismului. Ea răspunde gândurilor celor mai fierbinți cu care ostașii depe front se aruncau în luptă, săvârșind eroice acțiuni sau jertfindu-se tot atât de eroic.

Nuvela arată cum, departe, în pusta ungară, în mijlocul unei mlaștini, doi oameni, Mitrîță Bălașa și caporalul Stănică, plecați într'o misiune grea, discută veștile din țară, aduse de „unul de la a 8-a“.

„Zicea că și în țară se dă o luptă pentru pământ, Stănică.

— Și ?

— Că boierii și guvernul care-i pus de ei nu vor, dar ...

— Dar până la urmă tot vor trece toate pământurile la noi..."

Aceșt vileaz, rănit în momentul în care a aruncat în aer o cazemală nemțească, se întoarce în convalescență în satul natal și pune umărul la realizarea practică a acestei împroprietări, dezarmând pe cei ce se opuneau. Pentrucă dușmanul nu cedează niciodată de bună voie, ceeace a jeșuit și uzurpat. Stânculeasa, având la dispoziție „forța publică“ a plutonierului de jandarmi, încerca să plătească cu cravașa și revolverul îndrăzneala foștilor robi. Dar conștiința forței populare e mai puternică și de data aceasta; bătrânul Bălașa o respinge pe moșiereasă cu acea mână lată cu care i-a arat și i-a prășit ogoarele, în care mâna prietenoasă a lăcătușului încăpea „ca într'un cuiar“, dar care știe să lovească pe dușman mai răzbunător decât gloanțele.

Autorul a evocat nu numai evenimentele legate de reforma agrară, care a cheșășuit alianța clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare, sau întregul clocot de luptă al clasei muncitoare care se manifestă dăr în toate momentele luptei, dorința unui trai mai bun, instaurarea unui guvern democratic și grăbirea victoriei. El și-a orientat lucrarea înspre redarea unor evenimente istorice care au avut loc în luna Februarie 1945: acțiunea dușmănoasă a patronilor dela uzinele „Malaxa“ împotriva muncitorilor și marile manifestații populare culminând cu

cea din piața palatului, unde, datorită voinței dârze de luptă a masselor s'a pregătit victoria forțelor populare și instaurarea la 6 Martie 1945, a unui guvern democratic.

Acțiunea eroilor nuvelei se petrece pe fondul larg al acestor evenimente istorice. În fabrică, atmosfera e din zi în zi mai încordată, muncitorii lucrează înegurați, preocupați de evenimente :

„Mă, îi zise Petrică, apropiindu-se de dânsul, tu tot la ce-a fost Duminică te gândești ?

Dragostin lovi cu ciocanul și-l lăsă să tremure pe nit.

— Tot, nea Petrică.“

Din încordarea acăsta, într'un meeting fulger, muncitorii dovedesc că sunt conștienți de gravitatea situației și că vor ști să dea prin lupte o ripostă categorică dușmanului de clasă.

„Când, eliberat de armata mării Țării a Socialismului, continuă Dragostin, — poporul nostru luptă pentru libertate, fasciștii dela noi scot iarăși capul și ies la drumul mare...“

În astfel de momente grele se manifestă puternic conștiința de clasă a muncitorimii, puterea ei de organizare, revoluționarismul ei consecvent. Muncitorii au dovedit forța de conducători în faptul că prin Dragostin, agitatorul comunist, au condus cu mână sigură acțiunea de improprietărire la sate, au învățat la meetinguri pe Gheorghe Duma și Vasile Bălașa să înțeleagă mai adânc sensul luptei pentru pământ, legând lozinca lor „vrem pământ pentru țărani“ de celelalte lozinci care fluturau atunci pe buzele manifestanților : „Vrem guvern F. N. D.“, „Trăiască prietenia de arme româno-sovietică“, etc.

În fabrici, în fața dușmanului, acțiunea lor e deasemenea unită. În acea epocă de luptă pentru cucerirea puterii politice, forțelor populare le stăteau împotriva dușmani numeroși, care, susținuți cu disperare de anglo-americani, de social-democrații de dreapta, de partidele istorice și guvernul Rădescu, constituiau clica politică ce făcea jocul fascismului la noi în țară. Lupta clasei muncitoare a avut peste tot în frunte pe comuniști. Așa a fost și la uzinele „Malaxa“.

Incurajat de discursul reacționar al lui Rădescu, grupul de reacționari din fabrică,

slugile fostului colonel fascist Gorăscu, oamenii lui Malaxa, încearcă să schimbe comitetul de fabrică ales de comuniști și de muncitorii cinstiți și pentru aceasta se servesc de cele mai mârșave metode : injurături și intimidări, spăngi și gloanțe. Deși luați prin surprindere, muncitorii se află la posturile lor. Asediați în secții de către oamenii patronului, lipsiți de legătură cu exteriorul, ei încearcă să-și croiască drum prin perdeaua rașalelor. Sângele-rece, demnitățile, rapiditatea și abnegația cu care acționează muncitorii, nu e egală decât de disprețul și ura cu care privesc pe asediați.

„O rafală de pistol-mitralieră ciurui geamul, cam la o palmă de capul lui. Strungarul coborî.“

— Armata era ? îl întrebă unul.

— Nu ! Tot bandiții de ieri sunt... Alt-cineva cine ?

— Aseară trebuia să-i găbjim mă, frate ! spuse cu ciudă un muncitor.“

Nea Spirică portarul, nu-și pierde voia bună și vorba glumeață nici atunci când e trimis să stabilească într'un fel o legătură cu exteriorul. El e doar mai înfrigurat și mai hotărît. Siguranța, hotărîrea de care dau dovadă comuniștii în fruntea muncitorilor cinstiți, transmit cilitorului convingerea, încă dela începutul luptei, că victoria va fi de partea forțelor muncitorești ; iar uralele cu care ei întâmpină pe eliberatorii ceferiști sunt o încununare firească a biruinței câștigată în aceeași măsură de asediați și de eliberatori.

Eroul mereu prezent în mijlocul evenimentelor, conducându-le cu mână fermă către o realizare în spiritul intereselor clasei muncitoare, este Răducu Dragostin. Imboldul întregi sale activități e conștiința că partidul conduce lupta clasei muncitoare că o va elibera de sub exploatare. El are conștiința că momentul luptei a sosit. „Acum e timpul“ — este lozinca tuturor acțiunilor lui și o repetă ca un leit-motiv caracteristic : gândul lui e veșnic îndreptat către realizarea luptei :

„— De ce nu dormi, Răducule ? îl muștră ușor femeia. Acum se face ziuă și tu n'ai închis ochii... hai !

— Nu pot. Cu gândul la bandiții ăia, nu

pot să mă liniștesc. Dacă au început așa, înseamnă că nici nu se opresc aici.

— Dormi, Răducele !

— Și comitetul de fabrică abia mâine de dimineață se întrunește. E prea târziu... Aseară trebuia... acuma, în noaptea asta... trebuia să mobilizeze muncitorii pentru orice". *In ochii lui se aprinde ura împotriva huliganilor și dragostea pentru „oamenii dintr'o bucată", iar acțiunile lui pornite în aparență spontan — dejucarea unei manifestații reacționare împotriva comitetului, organizarea apărării fabricii pentru distrugerea încercuirii — sunt bazate tocmai pe această ură împotriva împilatorilor de veacuri. Pe acest agîtor de partid îl găsești peste tot unde e nevoie, și peste tot în frunte.*

„— Vezi tu, Răducu ăsta îi conduce pe toți... Toți ascultă de dânsul", *constată admirativ uriașul Gheorghe Duma. Și'n ade-văr, Dragostin este un tip de conducător a cărui personalitate se deșinește în raport cu masele, cu oamenii și problemele lor, educând și transformând materialul uman, învâfându-l pe Dumitru Mitrică ca din spectatator să devină manifestant, explicând ce înseamnă lozinca revoluționară „acum e timpul".*

In diferitele episoade se conturează personalități a căror calitate fundamentală e abnegația și eroismul patriotic, de oameni îndreptați cu privirile spre viitor. In acești oameni, care apără cu toată energia libertatea abia de curând cucerită și care se pregătesc pentru victoriile de mâine, ghi-cești cu ușurință pe constructorii socialis-mului în țara noastră.

Când pătrundem în complexitatea unor personaje ca Vasile Bălașa sau Gheorghe Duma, de exemplu, observăm că în lupta lor înverșunată pentru libertate și'n ura lor împotriva exploataților, intervin diferențieri specifice. Vasile Bălașa e mai „di-plomată", caută să convingă pe portar că Dragostin e „neam cu el" e mai romantic, are o capacitate de organizare mai mare. Gheorghe Duma, uriașul, are reacții mai prompte, îi place să „șăguiască" cu neves-tele și să meargă în fruntea coloanei la ma-nifestații, etc.

Autorul nu a reușit întotdeauna să dea di-

feritelor episoade o coeziune strânsă; fie-care episod are însă un puternic dramatism, care antrenează pe lector.

Conflictul diferitelor scene e dramatic pentru că forțele contrare sunt introduse în scenă direct, fără situații preliminare, fie că e vorba de ciocnirile violente ale muncitorilor cu forțele reacționare, fie că e vorba de raporturile țărănilor cu moșierii și slugile ei din sat, fie înșfârșit că este prezentată o intensă frământare interioară, în care triumfă până la urmă ele-mentele noii conștiințe — cum e de exemplu scena hotărîrii lui nea Spirică în momentul plecării într'o misiune grea: „Cuprinse umerii bătrânului în mâini și-l privi drept în ochi, cu un sentiment care cuprindea deopotrivă îngrijorarea, dragostea și blân-dețe.

„Nea Spirică... numai dacă poți !

— Pot "

Dramatismul e realizat și printr'un anumit ton simplu, lipsit de grandilocvență, al limbii naratorului — care în unele episoade introduce cu o mare naturalețe și cu economie artistică a limbajului, personaje și situații, subliniindu-le măreția tocmai prin simplitatea cu care sunt înfățișate.

Este neîndoios că nuvela „In pragul primăverii" ar fi câștigat mult dacă subiectul ei ar fi fost mai încheșat. Nu avem în această nuvelă o acțiune unitară, care să impună cu necesitate o anumită desfășurare a evenimentelor, în vederea rezolvării unei probleme centrale care să stea în fața personajilor și care să le orienteze activitatea, comportarea, în raport cu care să se definească caracterele lor. In nuvela „In pragul primăverii" avem propriu zis trei fire ale acțiunii : una este lupta muncitorilor din fabrici, alta e legală de lupta țărănilor pentru pământ și o a treia privește lupta ostașilor români pe frontul de vest, împotriva hitleristilor. Intre aceste trei fire ale acțiunii, care în mod practic se desvoltă separat, — fiecare cu problemele și perso-nagiile sale — autorul trimite punți de le-gătură, care dacă sugerează o anumită concomitență a faptelor, o oarecare legătura a unora dintre oameni, în orice caz nu realizează un subiect încheșat.

Astfel, între acțiunea muncitorilor dela

„Malaxa“ și cea a țăranilor din Vârtoapele, legătura o realizează muncitorul Dragostin care merge în muncă de lămurire în sat deoparte și de altă parte țăranii participă la manifestațiile din oraș. Dar aceste legături, care au rolul lor în desfășurarea nuvelei, subliniind aliaja clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare, nu realizează în suficientă măsură o încheiere puternică a celor două fire ale lanțului de episoade, în care unele personaje sunt comune.

Aceeași este situația și în ce privește episoadele depe front și cele din sat, a căror legătură o face caporalul Bălașa, întors rănit din luptele din Tatra.

Faptul că subiectul nu este suficient încheiat, are o influență în ce privește conturarea personajilor. Dacă Dragostin, caporalul Bălașa sau Gheorghe Duma apar mai bine individualizați, în schimb celelalte sunt doar schițate. E ușor de înțeles de ce se întâmplă aceasta. Sunt realizate acele personaje care devin elementele de legătură între diferitele fire ale acțiunii, care acționează în mai multe și mai diverse situații de viață, care au mai multe probleme de rezolvat, vin în raport cu mai mulți oameni.

Deaceia nici nu se poate contura suficient acțiunea comuniștilor organizați. În mai multă rânduri autorul sau unele personaje pomenesc despre activitatea organizației de partid în uzină — dar practic, ea nu apare în nuvelă conducând efectiv, organizând lupta muncitorilor. Sarcinile ei sunt preluate, îndeplinite de agitatorul Dragostin. Lipsa posibilității — pe care o acțiune încheiată i-ar fi dat-o autorului — de a contura personajile prin fapte, l-a făcut uneori, fie să caute a împlini faptele prin afirmațiile sale, fie să atribue personajilor atitudini și vorbe care rămân cititorului într-o măsură redusă.

Incontestabil însă că fiecare episod în parte are o valoare reală în desvôluirea unor aspecte esențiale ale realității, în sesizarea dramatismului ei, în prefigurarea unor trăsături ale vieții noi, care urmau să se desvôlte puternic în viitor. Aceste trăsături autorul le-a urmărit în romanul său, „Ogoare noi“, în care alianța de luptă a

clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare este înfățișată în condițiile construirii socialismului în țara noastră. Principala deficiență a nuvelei „In pragul primăverii“ — lipsa de unitate a subiectului — este în mare măsură rezolvată de autor în romanul său. O anumită diluare în unele momente ale descrierii faptelor și oamenilor — deficiență de care suferă și „Ogoare noi“ — se manifestă și în „In pragul primăverii“. Amândouă lucrările însă sunt puternic orientate către viitor în fiecare clipă a acțiunii lor, oamenii sunt însușeți de nădejde și încredere. În nuvela „In pragul primăverii“, acest lucru este evident mai ales în scena finală, unde Dumitru Petrică, Gheorghe Duma și Mitriță Bălașa vin să-și revadă tovarășii de luptă — pe Dragostin și Vasile Bălașa răniți de gloanțe la manifestația din piața palatului. Arta de evocare a naturii, corespunzând stărilor sufletești ale personajilor, o vedește autorul încă odată. Viscolul îndoelilor e departe: „Soarele dimineții de primăvară bătea cu putere în geamuri, într-o forfotă galben-aurie de raze jucăuse. În strălucirea sticlelor lumina pătrundea înăuntru la fel de vie, întărind și mai mult albul încăcăperi de spital“...

Răniții au căzut în drumul lor spre lumină, scris „cu plugurile“ și „cu sângele“; dar victoria era a lor și a celor care-i căutau cu ochii calzi și scripitori de fericire, în dimineața acelei manifestații; „Noi n'avem vreme să murim, nea Vasile! Putea a trecut de azi în mâinile noastre. Pământurile, fabricile și uzinele, munții și pădurile, vor trece toate la noi. Țara în care am robit va trebui s'o reconstruim din temelii... fără moșieri și fabricanți... Dușmanul pe care l-am înfrânt acum nu este răpus... el s'a legat cu strășnicie de englezi și de americani, de dușmanii poporului nostru. Cu toate acestea, vom construi luptând împotriva lor... zdrobindu-i! Vom ridica sate și orașe noi... spitale și școli... va fi belșug și fericire, nea Vasile... așa cum n'a mai fost!

Ștefan Cristea

CĂRȚI NOI SEPTEMBRIE — OCTOMBRIE

EDITURA PENTRU LITERATURĂ POLITICĂ

- GH. GHEORGHIU-DEJ, Statul de democrație populară, instrumentul construirii vieții noi (20 pag., 0,20 lei).
- I. CHIȘINEVSCHI, Comorile culturii devin un bun al masselor populare (22 pag., 0,20 lei).
- GH. APOSTOL, Despre Proiectul de Constituție a Republicii Populare Române (32 pag., 0,20 lei)
- A. MUNTEANU, Cu toate forțele pentru îndeplinirea planului de colectări (32 pag., 0,30 lei).
- *** Crearea Regiunii Autonome Maghiare, un nou succes al politicii naționale leninist-staliniste a partidului (30 pag., 0,20 lei).
- *** Proiectul de Constituție a R.P.R. Intrebări și răspunsuri (60 pag.,)
- *** Proiectul Constituției Patriei noastre (87, pag., 1 leu)
- *** Congresul corespondenților muncitori și țărani (cartonat) (292 pag., 5 lei).
- MAO-TZE-DUN, Cu privire la contradicție (56 pag., 1 leu).
- WALTER ULBRICHT, Situația actuală și noile sarcini ale Partidului Socialist Unit din Germania (28 pag., 0,30 lei).
- A. I. PAȘCOV, Despre cartea lui V. I. Lenin „Desvoltarea capitalismului în Rusia” (62 pag., 0,70 lei).
- B. M. VOLIN, Constituția Stalinistă — Constituția socialismului victorios (64 pag., 0,75 lei).
- M. BASCHIN, Rasismul, ideologia urii față de om a imperialiștilor din S.U.A. (24 pag., 0,70 lei).
- E.SP.L.A.**
- *** Cartea Sângelui, (88 pag., 4,30 lei).
- ZAHARIA STANCU, Desculț (520 pag., 9,20 lei) (legat 12,20 lei).
- A. MIHALE, În pragul primăverii (123 pag., 2,15 lei).
- SCIPUNOV, N. V. Gogol-Dramaturg (124 pag., 2,20 lei).
- VAPTAROV, Poeme (68 pag., 5 lei).
- *** Culegere de cântece, (164 pag., 5 lei; legat 8 lei).
- *** Albumul Expoziției Artelor Plastice din R.P.R. (192 pag., 15 lei).
- H. FAST, Cei mândri și liberi (296 pag., 5,50 lei).
- AL. DONICI, Fabule, (112 pag., 1 leu)
- ION PAS, Lanțuri vol. III (368 pag. 7 lei).
- I. SLAVICI, Opere alese vol. I—Nuvele (400 pag., 9,45 lei); legat 12,95 lei).
- I. SLAVICI, Opere alese vol. II — Mara (264 pag., 5,90 lei; legat — 9,40 lei).
- N. DUNĂREANU, Nuvele și Schițe (195 pag., 3,10 lei).
- J. AMADO, Secerișul Roșu (312 pag., 7,10 lei; legat — 10,60 lei).
- L. KRUCZKOWSKI, Kordian și țărănul (280 pag., 5,10 lei; legat 8,35 lei).
- NAZIM HIKMET, Poeme (86 pag., 4,70 lei).
- *** Lupta poporului român pentru independență (Album) (112 pag., 20 lei).
- *** Titofasciștii (Album) (24 pag., 9,50 lei)
- I. POSTELNICU ȘI T. VORNIC, Povestea lui Toma Ferigă (72 pag., 0,65 lei).
- EDITURA CARTEA RUSĂ**
- M. SEINMAN, Vaticanul, dușman al păcii și democrației (48 pag., 0,60 lei).
- E. CIORNĂH, Oamenii din Caraganda carboniferă (64 pag., 1,89 lei).
- N. G. SCLJAR, Invățătoarea (256 pag., 6,24 lei).
- BORIS GORBATOV, Neînfrânții (146 pag., 5,84 lei).
- S. CLEMENTIEV, Mecanizarea și automatizarea în slujba socialismului (48 pag., 0,51 lei).
- *** Triumful politicii naționale leninist-staliniste în U.R.S.S. (40 pag. 0,50 lei).
- IRINA VILDE, Povestea unei vieți (52 pag., 1,60 lei).
- I. BIANU, Drumul glorios al agriculturii sovietice, (66 pag., 1,60 lei).
- *** Probleme de teorie ale artei plastice sovietice (424 pag., 12,67 lei).
- G. FIȘ, Transformarea speciilor (64 pag., 0,76 lei).
- A. GAVRILIUC, Bereza (112 pag., 1,06 lei).

- P. BELIACOV, Electricitatea în jurul nostru (112 pag., 1,40 lei).
 V. NEGOIȚĂ, Despre contribuția oamenilor de știință din Ascania Nouă la dezvoltarea colhozurilor (56 pag., 0,86 lei).

EDITURA TINERETULUI

POLITICE

- M. COLMACOVA, Organizația comsomolistă din școală în luptă pentru cunoștințe temeinice (112 pag., 2 lei).
 R. D. BRUSNICICHINA, Profesorul și organizația de pionieri (84 pag., 1,45 lei).
 *** Constituția marilor drepturi ale tinerețului nostru muncitor (36 pag., 0,50 lei).
 *** Cele patru ordine ale Comsomolului (224 pag., 3,05 lei).
 *** Materiale pentru cercurile care studiază statutul U.T.M. (132 pag., 3,50 lei).

LITERATURĂ PENTRU TINERET

- B. EMELIANOV, Povestiri despre Gaidar (128 pag., 2,50 lei).
 L. OȘANIN, Tineri din lumea întreagă (108 pag., 6,50 lei).
 B. IZIUMSCHI, Elevii Școlii Suvorov (232 pag., 4,75 lei).
 RADU COSTIN, Servim Republica Populară Română (76 pag., 1,65 lei).
 M. SADOVEANU, Nicoară Potcoavă (432 pag., 9 lei).

LITERATURĂ PENTRU PIONIERI
ȘI ȘCOLARI

- ALEX. BĂNEANU, Din lucruri fără preț bogății neprețuite (56 pag., 1,25 lei).
 *** Povestiri și povești din scriitorii ruși clasici (160 pag., 2,50 lei).
 *** Din porunca știucei (136 pag., 2,75 lei).
 N. A. NECRASOV, Moș Mazai și iepurii (20 pag., 3,50 lei).
 V. ALECSANDRI, Pasteluri (32 pag., 0,78 lei).

- ION CREANGĂ, Punguța cu doi bani (24 pag., 4,50 lei).
 AL. SAHIA, Pagini Alese (56 pag., 1,20 lei).
 I. CREANGĂ, Dănilă Prepeleac (36 pag., 0,85 lei).
 H. JUREA, Pe nava „23 August” (16 pag., 0,50 lei).
 *** Agenda mea (256 pag., 5 lei).
 H. PAUSTOVSKI, Zile de vară (64 pag., 1,80 lei).
 G. MAMAEV, După lecții (188 pag., 4 lei).
 *** Cercul de aeromodelism (112 pag., 3,80 lei).
 GELU NAUM, Filonul (32 pag., 0,80 lei).
 M. PALTINEANU, Doi constructori isteți (48 pag., 1,30 lei).

EDITURA C. G. M.

- *** Tehnica securității în turnătorie (128 pag., 1,55 lei).
 *** Brigada luptă pentru mai mult cărbune (72 pag., 0,97 lei).
 V. FEDOVCEENCO, Reparația rapidă a utilajului energetic (120 pag., 0,97 lei).
 A. REABOV, La ciocanul de forjat (56 pag., 0,53 lei).
 *** Pe calea deschisă de 23 August (108 pag., 1,55 lei).
 *** Dela această tribună F.S.M. se adresează oamenilor muncii (218 pag., 4,13 lei).
 *** Pentru o largă dezvoltare a turismului (92 pag., 1,70 lei).
 *** Educația în familie a copiilor sovietici (44 pag., 0,85 lei).
 *** Legislația protecției muncii, cucerire de seamă a poporului nostru muncitor (72 pag., 0,69 lei).
 ALEXANDR BEC, Grăunțele de oțel (216 pag., 3,76 lei).
 *** Culegere de lecții pentru instruirea președinților și locțiitorilor de președinți ai Comitetelor de întreprindere și de secție, vol. I (328 pag., 5,71 lei).
 Vol. II (152 pag., 1,78 lei).
 *** Construcțiile Chinei noi (56 pag., 0,90 lei).

CĂRȚI CARE VOR APARE ÎN CINSTEA LUNII
PRIETENIEI ROMANO-SOVIETICE

CARTEA RUSA

- I. A. CRILOV, Fabule
 G. V. BELINSCHI, Opere alese
 M. LERMONTOV, Demonul
 D. FURMANOV, Răsvărire
 A. CARAVAEVA, Patria (Trilogie: „Lumini”, „Avânt”, „Casa părintească”).
 VILIS LĂTIS, Furtuna, vol. I și II
 A. POPOV, La capătul nopții
 N. STEPANOV, Port-Arthur, vol. I și II
 L. GHIACELI, Gvadi Bigva
 G. BAȘIROV, Onoarea

- *** Slavă Marelui Octombrie
 M. ROMM, Lenin în Octombrie (Scenariu)
 M. BLEIMAN, M. BOLȘIVIN și F. ERM-LER, Marele cetățean (Scenariu)
 Piese despre construirea comunismului:
 C. CRĂPIVA, Cântă Ciocârliile; A. SU-ROV, Zori deasupra Moscovei; A. SLAVUTCHI, Povestirile lui Ivan Corobov, B. EVGHENIEV, A. M. RADISCEV (Monografje)); D. ZASLAVSCHI, Foiletoane:
 *** Viața nouă în stepă.
 M. ȘOLOHOV, Cea dintâi dintre marile construcții.

EDITURA TINERETULUI

- A. BOICENCO, Tinerețe
 N. OSTROVSCHI, Născuți în furtună
 GH. GUBLIȚCHI, Străbătând continente și
 oceane
 V. BELAEVA, Incărcătura prețioasă.
 V. SAIANOV, Cer și pământ.
 A. MUSATOV, Copiii din Stojar
 F. GLADCOV, Volnița
 N. MIHAILOV, Pământ sovietic
 LEV CASSIL și M. POLIANOVSKI,
 Strada Mezinului.

EDITURA C.G.M.

- A. ZABOTNOVA, Fabrica în care toți învață
 N. LIAȘCO, Cu trăsura în stepă
 *** Am văzut zorii comunismului

E.S.P.L.A.

- N. TAUTU, Stânca de pe Tatra
 AUREL MIHALE, Scrisoarea
 MAXIM GORCHI, Clim Sanghin, vol. III
 N. V. GOGOL, Revizorul
 N. V. GOGOL, Jucătorii de cărți
 N. CERCASOV, Insemnările unui actor

CUPRINSUL

	Pag.
RAPORTUL TOVARĂSULUI GH. GHEORGHIU-DEJ ASUPRA PROIECTULUI DE CONSTITUȚIE A R. P. R.	3
CONSTITUȚIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE	19

VERONICA PORUMBACU: Prietenia; CANDIDATE: Fata de miner; Ce va fi măine; Paraschiva	33
LETITIA PAPU: Pe pod, la Cernavoda	42
NICOLAE TĂUTU: Impreună	45
ION SAFIR: Lecția	47
EMILIA CALDĂRARU: Soliile studenților din lume	49

ZAHARIA STANCU: Dulăii (Partea I-a)	52
-------------------------------------	----

AURORA CORNU: Cinci frați	135
AUREL GURGHIANU: Curând Septembrie...	137
FLORIN MUGUR: Un cânt pentru Germania de mâine	139
MIRCEA BONDA: Intoarcerea din Coreea	145

OAMENII ȘI FAPTELE ZILELOR NOASTRE

V. VELICICO: Comuniștii de pe Volga-Don	147
ANDREI LIVADARU: Uzinele noastre	188

ORIENTĂRI

B. RIURICOV: Despre unele probleme ale realismului socialist	220
--	-----

TEORIE ȘI CRITICĂ

EUGEN CAMPUS: Cei cutezători și neînfrânți	264
MIHAI GAFIȚA: Cărți apărute în Luna Prieteniei Româno-Sovietice	285
LUCIAN BRADU: Dramă și pasiune	293

RECENZII

EUGEN ATANASIU: Oamenii Turmeniei Sovietice	304
SANDA MĂNOIU: Intr'o lume necunoscută	307
ȘTEFAN CRISTEA: „In pragul primăverii“	311
BIBLIOGRAFIE	316